MERCURIALIS H.
PRÆLECTIONES
EPID. HIPPOC.
1626

V E 7

D. HIERONYMI
MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS
PHILOSOPHI, AC MEDICI

SVI SÆCVLI PRÆCLARISSIMI

Olim in Bononiensi Archigymnasio eminentissimi.

IN SECVNDVM LIB. EPID. HIPP.
PRÆLECTIONES BONONIENSES.

OPVS MVLTIPLICI ERVDITIONE DOCTRINA, AC FERE Innumeris problematibus refertum, non solum Medicis omnibus necessarium, verum Philosophis, ac Politiores literas profitentibus iucundum.

Ad Serenissimum Principem

CAROLVM MEDICEM

S. R. E. CARDINALEM AMPLISS.

Indice adiecto rerum, ac verborum ditissimo.

FOROLIVII:
Apud Cimattios. Ad Signum Liuiæ. 1626.
SVPERIORVM PERMISSV.

SERENISSIMO PRINCIPI

CAROLO MEDICES

S. R. E. CARDINALI AMPLISS.

MAXIMILIANVS MERCVRIALIS FOELICITATEM.

HIERONYMI Mercurialis genitoris mei perennis, & singularis erga Serenissimum Medicam gentem fuit obseruantia, & quidem merito, cum inde cumulatissimas honorum, & munificentiæ perciperet vtilitates, quo circa cogitanti mihi hęc eius in Secundum Hippocratis Epidem. edere commentaria, tù Illico, Serenissime Princeps, tutelare tamquā numen occurristi, quippè qui dum in humanis pater ageret, eū tot ac tantis semper officijs ac muneribus exornasti, vt ingenij quoq; eius lucubrationes augustissimo nomini tuo sacratas in doctiorum theatrum prodire sit æquum. Patere hoc recens obsequij ac deuotionis specimen in Filio reuiuiscere, vt veluti ex penitiori animi affectu promit, ita Serenissimi Principis benignitate, & gratia perfruatur. Faue humanitate qua pręstas hisce parentis mei conatibus, & si res exigat, etiam authoritate defende.

Fidem facio, & attestor ego Bartholomæus Moratinus Foroliuiensis Philosophiæ & Medicinæ Doctor à per Reuer. Patre Fr. Francisco Hieronymo Orengo de Papia Sacræ Theologiæ Lectore, ac Vicario S. Officij Foroliuij ad reuisionem librorum deputatus, Prælectiones Bononienses Eccellentissimi D. Hieronymi Mercurialis in Secundum Epidemiorum Hippocratis manuscriptas à me fuisse diligenter perlectas, nihilq; in eis repertum, quod christianæ fidei, bonisuè moribus & regulis Indicis de impressione Librorum aduersetur; Quinimò affirmo easdem mihi videri dignissimas & iudicari, quæ tùm à Viris doctis præcipueq; Medicis legantur, tùm quæ, vt typis committantur, possint amplam, liberamq; obtinere potestatem. Forol. 5. Kal. Iunij 1626.

Idem qui supra Bartholomęus Moratinus manu propria:

EGo Vincentius Baronus Medicus Philosophusq; Foroliuien. ex ordine admodum Reu. Patris Fr. Francisci Hieron. Orengi de Papia Sacræ Theologiæ Lectoris, & S. Inquisitionis Foroliu. Vicarij hæc Excellentissimi D. Hieron. Mercurialis in Secundum Hippoc. Epidem. Commentaria perlegi, atq; perpendi; & cum in eis nihil catholicæ fidei, ac moribus dissentaneũ deprehenderim, ipsa promulgatione dignissima censeo. Foroliuij die 28. Maij 1626.

Idem Vincentius Baronus fidem facio vt supra d.

Attentis supradictis attestationibus Immprimatur.

Fr. Franciscus Hieroymus Orengus de Papia S. Theologiæ Lector, ac Vicarius Sancti Officij Foroliuij.

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS.

IN SECVNDVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS.

PRÆLECTIONES BONONIENSES.

QVICVNQVE magnum aliquod opus sibi interpretandum proponunt, magnum sæpenumerò apparatum præmittere solent. Vnde cum ego hoc Anno, Dei optimi Maximi auxilio, Hippocratis librum secundum Epidemiorum sim vobis interpretaturus; vt ingenia vestra, ad ea, quæ sigillatim dicentur, suscipienda, aptè disponantur, operæ pretium esse existimaui, nonnulla prælibare, quæ non minus iucunditatis, quàm vtilitatis afferrent. Erunt autem ea sex capitibus compræhensa. Quorum primum, illud erit. Quæ me ratio potissimum impulerit, vt hunc Hippocratis librum exponendum susceperim. Secundum, quæ sit vera ratio inscriptionis: nam minimè existimandum est veteres illos, bonorum omnium autores, temerè sua commentaria, quasi casu quodam inscripsisse. Tertium. Inter quas Medicinæ partes hic liber reponi debeat. Quartum, quis sit futurus eius fructus, cum in præsenti hoc negotio, tùm maximè in humanæ vitæ salute, vel potius fœlicitate comparanda. Quintum, quis fuerit ordo, quæue methodus, quibus sapientissimus, ac vetustissimus Hippoc. in tradenda hac doctrina vsus sit. Sextum, & postremum, quæ debeat esse ratio meæ tractationis, tam in suscepto hoc negotio, quàm in quibusdam alijs pro vtilitate vestra explicandis. Aggrediar itaque primum caput: scilicet, quid me commouerit præ cæteris hunc librum vobis interpretari, idq. breui sermone complectar. Inuenio omnes consueuisse, Scriptores aliquos sequi, tribus quàm maximè de causis: vel propter egregiam eorum authoritatem, vel ob summam doctrinam, vel propter singularem vitæ, & morum integritatem. Ita magnus Philosophus Aristot. dicere solebat opinionem Eudoxi de voluptate, fuisse omnibus posteris acceptam, quia erat suo æuo in magno prętio & existimatione. Si ergò expendamus Hipp. hunc nostrum, supremam sanè illius authoritatem fuisse, palam fiet: quippe qui non modò Regibus, & Populis optatiss. extitit, verùm nullus vnquam è posteris, tàm profanis, quàm sacris fuit, qui eum non eximijs laudibus extulerit. Seneca maximum medicorum, & istius scientiæ conditorem, atque naturæ peritissimum vocat. Plinius principem medicinæ appellat A. Gellius, diuina virum scientia. Et legimus Coos Hippocrati singulis annis parentare solitos. Tam multa verò à viris, in omni scientiarum genere laudatissimis, extant de Hippoc. præconia, vt si omnia hic recensere velim, prius dies me deficeret, quàm oratio. Vnus Arist. tam-

Lib. 10. Ethic. cap. 2.

Suid. & Plu. & Cat. Censo.

Epist. ad Luc. 95.

Celsus.

Pli. li. 7. c. 51.

Arist. 7. poli. cap. 9.

tanquam ingratissimus, illum nunquam nominare voluit, præterquam vno in loco: atq. hoc non ferẽdum æquo est animo, cum integras sententias, & paginas ab eo desumpserit. Fuit ergo authoritas Hippoc. celebratissima. Si verò doctrinam consideremus, nihil ea facilius, & vtilius reperiri potest. nam cum omnes homines, vt dicebat Aristot. a natura desiderium habeant addiscendi breuiter, faciliter, & veraciter, doctrina Hippocr. non solum breuissima est, sed facillima, & verissima. breuissima inquam est, quia siue factum sit proprietate quadam illius ętatis, siue virtute tanti viri, in commentarijs suis nihil otiosum, nihil superuacaneum, nihil inutile est. adeo vt Gal. scripserit, vnumquodq. vocabulum ab eo adnotatum, imò & omnem syllabam, rem semper aliquam significare. Est etiam facillima, siquidem nihil scribit, quod non sit maximè consentaneum naturæ, atq. rationi: imò verò cùm hanc artem condiderit ex quotidianis experimentis, nihil memoriæ proditum reliquit, quod non fuerit approbatum ipsis sensibus, & fixum immotumq. maneat. Vt iure merito dixerim, hanc esse doctrinam iucundissimam, & facillimam. Esse quoq; veram, tam multis hominum ætatibus confirmatum satis arbitror, atq; in dies singulos abunde probatum iri. Solus Hipp. fuit, qui tam fallere, quàm falli nesciret, vt Celsi verbis vtar. Et vsq. adeo inualuit hæc opinio de Hip. apud omnes, vt in prouerbium manarit, quoties cunq. aliquid certò affirmatur esse Aphoris. Hipp. quasi quot verba in Hip. reperiuntur, tot verissima sint oracula: & πάσαν ἀνθρωπίνην σύνεσι. Hinc Bartolus dicit, standum esse libris Hip. tamquam authenticis. Quid si vitam quoq. eius, & mores consideremus, quis maior animi candor Hippoc. reperiri potest? nam vt prodit Celsus, & Plutarch. is fuit qui honestissimè quosdam errores suos, ne posteri errarent, confessus est, more magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium (vt ait Celsus) longe aliter, quàm plæriq. hodie facere solent, qui errores proprios occultare adnituntur sedulò, ne existimationi suæ iniurijs sint, quemadmodum falsò arbitrantur: cum Hippoc. (vt dixi) in eo omnibus honorib. ab omnibus dignus est habitus, quod in cognitione futurarum capitis, errorem fateri non erubuerit. Sed quid opus est probitatis eius argumenta vndequaq; quærere, cum Iusiurandum ipsius satis superque illam ipsam indicet. Scio non defuisse nonnullos, qui ausi fuerunt Hippoc. criminari, quod deprædato templo Æsculapij, & tabellis ad medicinam mirum quam facientibus abreptis, iusserit illud incendi, vt Strabo, Varro, Plin. & alij memoriæ prodiderunt; sed fabulæ sunt & scelus arbitror tam scelestum facinus optimo viro adscribere. Iam ergò constat vobis ratio, qua Hippocratem præ cæteris interpretandum susceperim. Sed cum varia habeamus Hippocratis opera, iure aliquis quærat, cur potius librum secundum Epidemiorum explicare in animum induxi meum; cui hoc responsum sit, quod cum habeatis hìc eruditos, ac peritos Doctores, qui & praxim, & theoriam optimè interpretaturi sunt, & libros pariter, quos continuò manu terunt, clarisimè explicaturi, putaui nihil iucundius vobis futurum, quàm si aliquem, quem alij interpretari non solent, meis interpretationibus illustrare studerem. est enim ita natura humana comparatum, vt res non vulgares libenter animo, atque oratione complectamur. Præterea liber hic (vt videbitis) multa, atque alta præcepta in se continet, adeò vt rectè Galenus commentaria in eum scripserit: quæ vtinam hac nostra tempestate non desiderarentur. Vt interea taceam admirabile illud Aphorismorum opus (quod humanum captum excedere dixit non malus autor Suidas, quodque si eo vti sciant, omnibus Doctoribus, omnibus Scribentibus, omnibusque artibus, & actionibus humanis, incredibile adiumentum & ornamentum pręstet) ex libris Epidemiorum, & pręsertim ex secundo hoc libro, ac sexto esse petitum, atque collectum. quod vt nos probauimus in Censura Hippocratica, pręter Gal. autoritatem, etiam ipsa lectio satis superque docere vnumquemque potest. Adeò vt cum secundum Epidemiorum librum tractamus, ipsos Aphorismos, ac propterea quoddam præclarum medicinę promptuarium nostris scriptis exornare videamur. Sed videre iam omnes abundè satis omninò mihi persuadeo, instituti mei rationem. Sequitur secundum caput, videlicet: quę sit ratio inscriptionis huius operis. In qua varias sententias inuenio ex varia significatione vocis ἐπιδημία. primum enim

ἐπι-

Li. de comate.

L. 1. colum. 4. ver. pro cuius declarat. ff si cer. pet.

Lib. 8. c. 14.

Str. lib. 8. & 14.
Pl. lib. 26. cap. 2.

Ἐπιδημία peregrinationem ſignificat, quemadmodum illi qui in litteris græcis quotidie verſantur, ſciunt. Secundum hanc ſignificationem, putarunt quidam, libros ἐπιδημιῶν inſcriptos eſſe: quaſi non ſolum in his habeat ſuas peregrinationes Hippocr. ſed quoque ea quæ obſeruauit in ijs ad medicinam cognoſcendam, exercendamquè neceſſaria. conſtat enim ex libris προγνοστικῶν & ex lib. de aer. aq. & loc. ſummum illum virum incredibili cum ſtudio peragraſſe totam fere Libyam, Delum, magnamq. Aſiæ atq; Europæ partem. Nam verè Hipp. in his libris experimenta, & obſeruationes collegit, ex quibus deinceps præcepta, & regulas vniuerſales elicere poſſet. Vt propterea iure dixerit Ariſtotel. ex pluribus experimentis rerum memorias, atque ipſas artes emanaſſe. (1. Metaph.) Ratio ergò ab his allata præſentis inſcriptionis, vero quidem ſimilis eſt, ſed cum à Gal. fuerit refutata, non mihi in his diutius commorandum arbitror. Eſt præterea alia etiam ſignificatio huius vocis, qua ſolent vti plærique ſcriptores, & præſertim Hippoc. qui ἐπιδήμιον appellant, quicquid erroneum eſt, & vagum. Nam ſi uidebitis Hippocratem, hic duo genera pituitæ facit: alterum νεότατον, ideſt, recentiſſimum; alterum ἐπιδήμιον, erroneum Latinè dixeritis. (lib. de Aff. ĉt. inter.) Sed neq. hæc ſententia mihi placet, ſiquidem non eſt eius inſtituti de ijs hoc loco agere. Tertio modo accepta reperitur hæc vox, pro certo quodam morborum genere. Sic accipiendi ſunt libri Hippocratis, ἐπιδημιῶν: quia in his tractatur de certo quodam morborum genere, quod ἐπιδήμιον vocatur. Et ſimilem librum ſcripſiſſe exiſtimo Athenodorum, qui citatur apud Plutarchum. Cęterũ vt penitius introſpiciatis veram rationem huius inſcriptionis, ea reuocare in memoriam oportet, quæ ſcripta ſunt cùm ab Hippocr. noſtro viro, & arte, & facundia inſigni, tùm à Gal. pluribus in locis: (In queſt. conuiu. lib. 8. c. 9.) ſcilicet, morbos alios eſſe, qui σποράδες græcè, ſiue diſperſi latinè vocati ſunt: alios, κοινοὶ, ſeu communes dicti. σποράδες, vel σποραδικοὶ appellantur, & præſertim ab Hippocr. illi, qui in diuerſis regionibus diuerſos homines apprehẽdunt. ſic enim nominat paſſim huiuſmodi morbos: qui ſicuti varij, & diuersi ſunt: ita quoq. varias, & diuerſas cauſas habeant neceſſe eſt: vt nequeant ſub vno cauſarum genere comprehendi. Morbi communes verò, alij ſunt communes vni regioni, alij pluribus: ideò tamen communes vocati, quia cum ſint unius, aut paucorum generum, corripiunt tamen vno eodemq. tempore varios, ac diuerſos homines. Morbi qui vnius generis communes ſunt vni regioni, ἐνδήμιοι ſunt vocati; a noſtris inquilini, patrij. Et de huiuſmodi morbis (vt teſtatur Gal.) clariſsimè ſcripſit Hippocr. in præclariſſimo illo libro de aer, aq. & loc. (1. de morb. ac. cap. 9.) De his etiam locutus eſt Lucretius, dicens: Athenis graſſari podagram: in Ægypto elephantiaſim: in Achaia ophthalmiam. Sic etiam intelligendum eſt incolas maris rubri laboraſſe dracunculis: Romam hęmitritęo, de quibus mentionem faciunt Iulius Pollux, & Agatharchides. Communes autem pluribus regionibus, vel ſunt ſalubres, vel ſunt exitiales: ſalubres appellantur communi nomine ἐπιδήμιοι, vel ἐπιδημοι ſimpliciter: exitiales verò, peſtilentes, & peſtiferi. Ergo (vt audiſtis) morbi qui ſimpliciter ἐπιδήμιοι vocantur, ij ſunt, qui communes quidem ſunt pluribus regionibus, ſed ſalutares potius, quàm exitiales. qui verò maxima ex parte interimunt, non ſimpliciter vocati ſunt ἐπιδήμιοι, ſed peſtilentiales, & peſtiferi. Cęterum ſi cauſas ſpectemus morborum, cùm diſperſorum, tùm eorum, qui ἐπιδήμιοι & peſtiferi; & ἐνδήμιοι, id eſt, inquilini vocantur, differentes equidem ſunt: quia cum σποραδικοὶ (diſpersi latine dixerim) habeant diuerſa ſubiecta, & ſint diuerſorum generum, diuersiſſimas quoq. cauſas habere eos, neceſſe eſt ἐπιδήμιοι cauſas quidem communes habent, ſed regioni. & hoc eſt quod docuit Hippocr. quando ſcribit: eos qui paluſtres regiones incolunt, tentari morbis lienis; ſcilicet ob vſum communem aquarum prauarum. (Hip. li. de aer. aq. & loc.) Pari pacto gens illa, quę habitat propè mare rubrum, (vt teſtatus eſt Plutarchus, & Cęl. Aurelianus) tentatur peculiari quadam ratione morbis illis, qui uocati ſunt dracunculi; quorum ſe ignoraſſe rationem Gal. ſcribit. (6. de loc. aff.) Et mirum mihi hoc eſſe uidetur, quia ſcire ſanè poterat gentem illam uictitare locuſtis, unde ἀκριδοφάγοι appellati ſunt populi illi. Idem de elephantiaſi dicere poſſumus: quippe quę ęgritudo familiaris fuit Ægypto, propter frequentiorem ſalitorum uſum. Cęterum morbi, ἐπιδήμιοι uocati, ſiue ſalutares, ſiue exitiales fuerint, habent cauſam com-

munem: & addo nullam aliam habere, quàm aerem ipsum. Hæc enim est irrefutabilis
Hip li. de flat & 1. de nat. hum. sententia; & demonstratio apud omnes: morbus communissimus fit à communissima causa, & communissima causa, nulla alia est, quam aer, quem omnes omni tempore trahimus.
In prim. 1. Ep. Et hoc loculentissimè nos docuit Gal. Sed hoc in loco duæ nobiles exoriantur dubitationes: vna; utrùm verum sit morbos pestiferos, qui communes sunt, à solo aere fieri. Et quod facit dubitationem, est auctoritas Hippocr. & Galeni ille enim testatur apertissimis verbis, morbos pestiferos oriri quoque ex victu, & in lib. Epidemiorum legetis apud Hippocratem in Lemno fuisse quandam morborum constitutionem non aliunde ortam, quàm
Lib. de flatib. initio li. de cibis bo. & mal. succi. ab esu leguminum. Galen. autem non obscurè etiam docuit: morbos pestiferos quandoque à victu oriri. Quod si verum est; illud quoque necessario sequitur, morbos pestilentiales non à solo aere, sed etiam a cibis fieri. Alia dubitatio est, circa illud quod diximus ante, morbos cõmunes, & pestiferos esse vnius generis, attamẽ tẽtare diuersas gentes. quia
3. in 3. Epid. com. 19. contrarium videtur colligi posse ex Galeno quando inquit: pestem non significare vnum morbi genus, sed omne morborum genus posse pestem esse. Itaque videtur hæc sententia valde contraria esse ijs, quæ ante diximus. Primæ dubitationi responderi potest; causas pestis duas esse posse, alias immediatas, alias verò mediatas. immediata causa pestis est vnus aer. & fabulæ sunt, vel contagium, vel cibum, vel quippiam aliud posse formaliter, & immediatè facere pestem, quia quilibet victum, & contactum priuatum habet. attamen pestis est communissimus morbus, qui vna, & eadem hora innumeros in vnaquaque regione solet inuadere: vt necessarium esse omninò existimo confugere ad communissimam causam. Verum enimuerò si loquamur de causis mediatis, fateor certè; victum, vestimenta, & alia posse mediatè facere pestem: ita vt alter alterum prius inficiat, maculamque denique pestiferam cœlum ipsum induat, donec aer inquinatus plenè corruat in mortalium necem: quo tempore pestis formaliter est. Igitur meræ nugæ sunt existimare aliud præter aerem posse facere immediatè pestem. Neque aliquem inuenire vnquam potui, ex scriptoribus antiquis, & probatis, qui huic meæ sententiæ refragari visus sit. Sed hac de re alias disputatum latius. Nunc hæc obiter dicta sufficiant. Ad secundam igitur dubitationem (vt mea iam conuertatur oratio) dico, morbos pestiferos esse vnius generis, vel paucorum, & esse omnium generum: Si loquamur de morbis vno, & eodem tempore grassantibus, reuera huiusmodi morbi sunt vnius, vel paucorum generum: verum si de morbis diuersis temporibus sæuientibus intelligamus, possunt omnes morbi pestiferi esse: & ita intelligendus est Gal. loco citato. Imo uerò si percurratis omnes libros Epide-
3. Epid. miorum, uidebitis in tot constitutionibus ab Hippocrate ennarratis, grassata esse fere omnia genera morborum, sed diuersis temporibus. Igitur ut in unum ueluti fascem colligamus secundum caput libri ἐπιδημιῶν fuerunt ita inscripti ab Hippocr. quia tractatum est ab eo in his tam de morbis, ἐπιδημιῶν salubribus, quàm pestiferis. Et hæc fuit causa, cur Hippocrat. qui versatus erat inter plures pestes, non scripserit peculiariter de pestiferis,
De vic. tom 1 tex. 9. vt optimè docuit Galenus. Sed video dicturum esse aliquem, minimè esse veram hanc librorum ἐπιδημιῶν inscriptionem, eo quod in libro secundo, quem iam præ manibus habeo; & libro sexto neque historiæ recitantur, neque pestiferi morbi: sed mera dogmata, pura præcepta ad artem medicam faciendam accommodata. Pro qua obiectione dissoluenda, scire debitis septem Epidemiorum libros ex tribus ordinibus fuisse conflatos: aliqui enim sunt meresspurij, & ab Hippocratis commentarijs germanis stilo, atque doctrina valde remoti: vtiles tamen, & digni, qui legantur, quemadmodum liber quintus, & septimus: quæ plenius videre poteftis in Censura nostra Hippocratica. Alij sunt libri genuini: & inter hos, alij sunt facti ab ipso Hippocrate, vt
Init. l. de diff. resp. edi possent in lucem; sicuti est primus, & tertius liber Epidemiorum: quos Galenus pluribus in locis germanissimos scribit. Alij autem compositi quidem erant ab ipso Hippoc. sed non vt ederentur, verùm, vt essent potius sibi, veluti thesauri quidam, ex quibus tanquam promptuarijs colligere posset & componere alios libros. Nam (vt scriptum est à diuino Platone) pueri & iuuenes cùm habeant paucissimas in animo imagines, facile re-

cordan-

cordantur eorum, quæ didicerunt. Senes verò cum ob temporis diuturnitatem innumeras in animo imagines gerant, fieri non poteſt, ut quæ in ſenectute addiſcunt, in memoria firmiter hæreant: & propterea opus habent theſauris & promptuarijs memoriæ. Quod cum cognouiſſet Hippocrat. fecit ſibi promptuarium, vt librum ſecundum, & ſextum epidemiorum. Vnde apud Galenum legimus, Hippocratem iam ſenem factum, collegiſſe ex ſuis promptuarijs libros Aphoriſmorum, & prognoſticorum, atque eos in lucem edidiſse. Quartus liber Epidem. indifferens eſt iudicatus a Gal. Ea propter etſi liber ſecundus & ſextus differant a primo & tertio, nihilominus merentur etiam ipſi nomen Epidemiorum: tum quia a Theſſalo Hippocratis filio reperti cum reliquis fuerunt; tùm quia referti ſunt præceptis optimis, ex obſeruationibus ſuis, atque experimentis formatis. Erat tertium caput, in qua partæ medicinæ collocari debeant hi libri Epidemiorum. Omnes qui medicinam primis (quod dicitur) labris guſtarunt, facilè intellexerunt diuiſam ſuis ſe in theoricam & practicam. Id quod tametſi non videatur feciſſe Galenus fecerunt tamen Arabes, & præſertim Arabum princeps Auicenas: imò verò antiquiſſima fuit hæc diuiſio: nam vt habetur apud Plutarchum, ſuis etiam temporibus videtur medicina in theoricam, & practicam diuiſa, atque theorica in αἰτιολογικὴν, & σημειωτικὴν: practica in χειρουργικὴν, διαιτητικὴν, & φαρμακευτικὴν. vbi ex Homero probat idem Plutarchus medicinā ab eo ipſo Homero definitam eſse ſcientiam ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum, qua difinitione Galenus, & ante ipſum Herophilus vſi ſunt Apud Diogenem Laertium inuenimus quinque medicinæ partes a Platone eſse putatas, φαρμακευτικὴν, χειρουργικὴν, διαιτητικὴν, νοσογνωμονικὴν, & βοηθητικὴν, vel morborum cognitricem & auxiliatricem, quam etiam curatricem transferre poſsumus. Quæ omnia placuit mihi uobis proponere, ut intelligatis non eſse alienam & aſpernendam Arabum diuiſionem. Conſtituta igitur hac diuiſione affirmò; imò iurare audeo, hos libros eſſe & theoricos, & practicos, ideoque nunquam e manibus ueſtris ſeponendos. Eſt quidem opus Epidemiorum inter theoricos libros recenſendum; quia multa præcepta ad cognitionem rerum, & naturarum, atque cauſarum pertinentia, continet. Eſt etiam practicum, quòd innumeras Hiſtorias, complura experimenta, & non paucas uariarum ægritudinum curationes complectatur: ex quibus omnibus, oculatus Medicus poſſit ſibi integram ferè artem comparare. Igitur ſatis unicuique patere arbitror quis, & quantus ex lectione huius operis expectari debeat fructus; primum enim Epidemiorum libri maximè utiles ſunt ad partem medicinæ theoricam addiſcendam: quoniam ad cauſas morborum tàm externas, quàm internas indagandas, atque hauriendas, ualde auxiliantur: tùm quia in Hiſtorijs accuratè recenſendis, uix ullum dimittit ſignum, quod medicum etiam peritiſſimum aliquid ex uſu artis non doceat. Nec ob hoc criminari Hippocratem oportet, quod parciſſimus ſit, & plærunque pauca ſigna proponat; quoniam id quidem uerum eſt: ſed ſi ſignorum pondus, & uis expendantur diligentiſſimè, minimè dubitandum eſse puto quin adeo prægnantia ſint, ut ex uno ſignó ſolo attentè ponderato, innumera haud poſſint ab ocu lato medico colligi. Non minus quoq; ad partem medicinę practicam hic liber facit; quia non pauca pręcepta continet ad materiem remediorum, chirurgiam, & optimam victus rationem complectendam: quę ſi diligenter percipiantur, ac uſui accommodentur, maximam utilitatem procul dubio afferre poterunt. Neque uerò etiam parum conferunt ad prudentiam atque preſeruandi artem comparandam: quoniam quicunque hiſtorias ab Hippocrate in his libris relatas, quęque tam ante morbos, & in morbis ipſis, quàm poſt eos contigerunt, attente conſidarauerit, non parum ad noxia cauenda, & utilia amplectanda, prudentior fiet. Vt ob hęc omnia ad uniuerſam artem inſtituendam, nec non ad bene ſapienterq. uiuendum lectio librorum Epidemiorum admodum utilis ſit. Et ut habeatis exemplum, quę eſt ars cui non inſeruiat illud diuini ſenis oraculum? μηδὲν ἑκὼν, μηδὲν ὑπερορᾶν hoc enim adeo uniuerſale eſt, vt nulla non ars hnic diſciplinæ & oraculo innitatur. Et poſsem plurima proponere ex Aphoriſmis Hippocratis, & alijs ſuis operibus, quibus cum cœteri, tum etiam Theologi utuntur ad contemplationem, & rerum uſum, ſed quia a uo-

bis

In Progno.

Lib. de Homero.

In arte Med.
In vita Plat.

bis colligi posse ea omnia; plane mihi persuadeo; neq. instituti mei ratio postulat me in hoc altissimo pelago longiore oratione deuolui; ad illud quod quinto loco propositum fuit, meum nunc sermonem conuertam; scilicet, quo sermone, & quo ordine Hippocr. fuerit vsus in tota hac Epidemiorum doctrina. Et quod ad sermonem illius attinet, Ælian. scriptor non contemnendus probat Hippocrat. impulsum fuisse a Democrito præceptore suo, vt scriberet lingua Ionica, cùm tamen Doricus esset. Sed etsi Hippocrat. plærisq; in libris vsus est dialecto Ionica, attamen in his libris Epidemiorum verè non fuit Ionicus. Quod ad ordinem, & methodum spectat: Veteres, ante Aristol. fere omnes, scripserunt sine ordine, ac methodo. Vnus Aristotel. tulit hanc laudem, vt non solum methodum, ac ordinem in suis scriptis obseruauerit, verùm etiam artem ipsam scribendi ordine, ac methodo, posteris æternæ memoriæ proditam reliquerit. Itaque in his libris Epidemiorum, minimè spectandus est ordo, vel methodus, & præsertim in secundo, & sexto libro: si quidem cum essent hi libri veluti promptuaria quædam, in quibus ab Hippocr. notabantur quotidianæ obseruationes, fieri non potuit, vt vnus idemq; seruaretur ordo. Illud certum est, hos libros & præsertim secundum scatere aureis præceptis. Et vt anatomen quandam huius libri habeatis, Gal. eum in sex partes diuisit; quarum vna, tractat constitutionem illam pestilentem Cranonis, eiusque morbos, atque euentus; & in his, plæclara multa scribit de lumbricis, de autumno, & plærisq. alijs. In secunda sectione, pura dogmata, & præcepta artis habentur. In tertia, narrat constitutionem Perinthi. In quarta, præclaram tractationem de venis habet: In quinta, & sexta, tractat artem fere omnem φυσιογνωμονικὴν; id est, signa naturarum, & temperaturarum, queq. ad artem medicā mirè faciunt, plurima alia. Iam quod ad me attinet, quod postremum erat, Ego, quantum potero maximè vtar perspicua, facili, animisq. vestris accomodata oratione: doctrina (ni fallor) certa, & a principiis ipsis medicinæ composita, probatissimisque in ea viris confirmata. Si enim interdum alios citauero, hoc didici a Galeno atq; alijs, quorum volumina quicunq; vestrum diligenter legit, facile animaduertere potest, ornasse eos sua scripta aliorum autoritatibus. Illud habebitis a me, quod nihil citabo non prius a me visum: & non ad rem vestram plurimum faciens. Versabitur verò omne meum studium circa hoc potissimum, vt Hippocr. sententiam aperiam; & quæcunq. opus habebunt contemplatione diligenter examinem: deinde si occurrent dubitationes aliquæ, eas proponere mihi est animus, atq. omnem ex animis vestris scrupulum eximere: postremò ex præsenti oratione præcepta, atq. exempla eliciam, quæ ad rectum artis medicæ vsum docendum, comparandumq. non parum spectabunt. Veniamus iam ad Hippocratem nostrum & illius verba audiamus, qui cum græcè scribat, a me de verbo ad verbum in latinum sermonem transferetur.

li.4. var. c. 26

SECTIO PRIMA.

Ἄνθρακες ἐν Κρανῶνι οἱ θερινοὶ ὗεν ἐν καύμασιν ὕδατι λάβρῳ. διόλου ἐγένετο καὶ μᾶλλον νότῳ.

Carbunculi in Cranone æstiui. pluebat in ardoribus aqua larga. per totum fiebat; magis autem flante austro.

IN Libris Epidemiorum complures pestilentes constitutiones recitantur, sed tres prę caeteris celebratissimæ extiterunt: vna in Thaso, altera in Cranone; tertia in Perintho. Vtrum uerò pestis illa insignis relata a Thucidide, & latina reddita a Lucretio, una sit ex his, quę ab Hippoc. describuntur, non defuerunt qui in cōtrouersiam uocare conati sunt: Sed ad intelligentiam Hippocr. atq. ad vsum artis conducit prolixo sermone hoc in loco id inuestigare. Illud quidem certissimum est, constitutionem Cranonis fuisse valde celebratam: de qua sę-

pe

pe Gal. verba facit, & præſertim lib. de diff. feb. & de temp. Inter Arabes quoq. huius meminerunt Auenz. & Auerr. Sunt etiam alij plurimi, qui præſentem conſtitutionem a nobis tractandam referunt. Sententia Hippoc. eſt in paulo ante citatis verbis, Æſtate quadam in Cranone maximè graſſatos eſſe carbunculos : & eo tempore pluuias largiſſimas contigiſſe : atq. auſtrum continenter perflaſſe. Circa quam ſententiam, vt ab inſtituto ordine non recedam, quatuor contemplatione digna mihi occurrunt. ſiquidem cum Hippocr. breuitatis ſtudioſiſſimus non adnotauerit, niſi quæ maximi referebant, æquum eſt exiſtimare, nullum verbum ab eo incaſſum eſſe ſcriptum. Itaq. primum eſt, quare Hipp. in inchoanda hac enarratione incœperit a carbunculis. Secundum, cur Hippoc. mentionem fecerit Cranonis, & de illius ſitu non meminerit. Tertium, qua ratione Hippoc. dumtaxat mentionem faciat pluuiarum in æſtate. Quartum & poſtremum, cur inter alia mentionem fecerit auſtri. Quod ad primum attinet, ſcire debetis vbi peſtis futura eſt, ſemper ſolere antecedere plurima ſigna, quæ ab omnibus quidem relata ſunt, ſed potiſſimum ab Auicen. inter alia enumerantur præcipuè carbunculi, & iure, quia vbi peſtis iam ſæuit apparent carbunculi. Sunt autem carbunculi vlcera cruſtoſa facta ex ſanguine combuſto, & craſſo. Vnde cum Hip. vellet referre morbũ peſtillentẽ factũ, accepit carbũculos tãquam propriũ eius characterẽ. Hoc verò ita eſse facilè colligere licet ex ijs, quę docuit Gal. quãdo ſcribit: ſeſe conieciſse ſtatum peſtillentem futurũ, atquè etiam præſentem ex copia carbunculorũ, qui non ſecus atq. in Cranone vagabantur. Hæc igitur fuit vna ex cauſis, qua cõmotus Hip. inchoauit ſermonẽ de carbũculis. Sed (quẽadmodũ ego exiſtimo) fuit etiam alia ratio: quia inter cætera mala, quæ in conſtitutionibus peſtiferis ægris negotium faceſſere ſolent, primum locum obtinent carbunculi, cùm magnitudine, & ſæuitia, tum copia: magnitudine, quia nullum maius in peſte malum eſt ipſo carbuuculo; prauitate etiam, quia vſq; adeo ſæui, & nocentiſsimi ſunt ſua putredine, vt Hippocr. quandoq. appellarit carbunculos σῆψιν, ideſt putredinem per ecellentiam : copia quoq. quod nullum ſymptoma frequentius eueniat ipſo carbunculo: vt quandoq. ab eo peſtis inguinaria dicta ſit. Videtis ergo quanto cum iudicio Hipp. primum annotauerit carbunculos. Aliud contemplatione dignum erat; cur meminerit Cranonis, & non deſcripſerit. Hippoc. lib. de aer. aq. & loc. ſcribit maximè pertinere ad medicinam recte faciandam, vt cognoſcantur loca, & regiones in quibus habitant ægri, & quæ loca ijs ſint proxima, quis ſitus, quæ aquæ, quis aer. propterea iuxta ſuum præceptum voluit notare locum, vbi fuit hæc conſtitutio. Non deſcripſit autem Hippoc. quia, cum (vt dixi) hęc ſibi ſcriberet, ſat erat notare locum, quem ipſe optimè nouerat. Et vt intelligatis etiam hęc verba non abſq; myſterio fuiſse ab Hippoc. propoſita; ſciendum eſt apud Stephanum duas olim fuiſse vrbes Cranonis nomine vocatas: atque vnam, in Theſsalia prope Macedoniam, de qua (quemadmodum mea fert opinio) hic agit Hippoc. Hanc vrbem non fuisſe magnam ex eo inducor ad credendum, quod Gal. ſcribit: minimum vicum Vrbis Romanę, maiorem fuiſse qualibet vrbe ab Hippoc. relata. De ſitu Cranonis, locutus eſt Gal. quando ſcribit: in loco concauo, atq. ad meridiem poſitam fuisſe. Iam verò si ea animaduertantur, quę docuit Vitruuius de eligendis locis ſalubribus; facile intelligi poteſt, vrbem hanc in peſſimo loco collocatã fuiſſe: quia erat in loco concauo, ad auſtrum meridiemq. ſita. Præterea vrbs hæc illud habebat, quod ſcribit Plin. ſcilicet in Cranone fuiſſe fontem quendam tepidum, cuius aqua vino permixta triduo ſeruaret teporem. Quæ omnia argumenta clariſſimè docent, neque aerem bouum, neq; aquas habuiſſe bonas. Quamobrem iure factum eſt, vt in ea peſtis maxima contigerit. Tertio conſiderandum erat, cur Hippoc. dumtaxat mentionem fecerit pluuiæ, & pluiæ æſtiuæ. Et circa hoc dubitatio vtilis oritur; ſiquidem Hippocr. tradens præceptum circa cognitionem ſtatus temporum, inquit: debere Medicum diligenter conſiderare non ſolum ſtatum præſentem, ſed ex qualibus etiam temporibus, in qualia tempora labantur. quaſi voluerit non vnum tempus, ſed plura tempora, & plures conſtitutiones eſſe conſiderandas. huc accedit, quod ipſe quotieſcunq; mentionem facit conſtitutionum temporum, ſolet ad minimum meminiſſe veris, & æſtatis, interdum addito Autumno, nonnun-

1. de diff. feb. & 1. de temp. cap. 4.

1. de diff. feb. cap. 4.

De Vrbib.

1. de art. c. 7. In li. 1. Epid. com 1. Lib. 4. cap. 4.

Li. 31. cap. 2.

6. Epid. ſec. 6.

nonnunquam plura connumerat: adeò vt non fuerit ſæpe contentus vnius dumtaxat meminiſſe: quemadmodum hoc loco ſolum conſtitutionis æſtiuę meminit. Vt autem huiuſmodi nodum ſoluere poſſitis, ſcire oportet intemperamenta temporum, quæ faciunt ad morbos producendos, aliquando plura eſſe, interdum vnum: ſiuè ſint vnum, ſiue plura, ſolent ſemper proprios gradus habere, ita ut praua, uel peſſima ſint, ſi intemperamentum fuerit unicum, & prauum, facit quidem ad producendos morbos, & prauos, ſed minimè peſtilentes. Si autem intemperamentum fuerint peſſimum, facit etiam morbos peſtiferos. Si plura intemperamenta, & praua fuerint, faciunt etiam morbos prauos: ſed minimè peſtiferos. Sed ſi peſſima, peſtes etiam. Cæterum ſi non ſolum intemperamenta fuerint plura, ſed totus etiam annus intemparatus, procul dubio fit ſemper peſtis, ſiue ea ſint praua ſimpliciter, ſiue peſſima. Itaq. cum in Cranone æſtas fuerit peſsima, quia fuit tota pluuioſa & auſtrina, nihil mirum, ſi quoq. morbos peſtilentes induxerit. Deinde Hippoc. dumtaxat pluiarum æſtiuarum meminit, quia illæ ſolæ efficaciſsimæ ſunt ad producendos exitialiſsimos morbos. Et ne putetis hęc me dicere ex ingenio meo, uidete Gal. qui commemorans hanc Cranonis cōſtitutionem, & docens uer minimè appellandum eſſe calidum, & humidum inquit: quod ſi uer calidum, & humidum eſſet, peſtiferos morbos induceret: quemadmodum in conſtitutione Cranonis, cum ęſtas fuerat calida, & humida, ſuborti ſunt morbi peſtiferi. Itaq. iam ſatis uidere uos arbitror, quam rationabiliter Hippoc. ſolum commemorauit ęſtatem calidam, & humidam. Cur autem meminerit uenti potiſsimum auſtrini, ratio ſatis aperta eſt, quia cum hic uentus eſt calidus, & humidus, atq. flaret in regione calida, & humida, ex patientis diſpoſitione, & agentis efficatia factum eſt, ut peſſimi, & peſtiferi morbi fuerint nati: nam quàm grauis flatus ſit auſter, quàm corporibus noſtris inimicus, plęriſq. in locis teſtatus eſt Hippoc. & pręſertim in lib. Aphoriſm. quem deinceps ſecutus eſt Ariſt. Atq. ſi peſtes omnes, quę ab ipſa creatione mundi fuerunt, expendamus, uidebitur fere nulla extitiſſe, quę non duxerit originem a uento aliquo morboſo: quemadmodum de celebratiſs. illa peſte legimus uento auſtrino inquinamenta ab Æthiopia in Gręciam fuiſse tranſportata. Summo iure igitur uentum auſtrinum authorem peſtis adiunxit. Sed parum utilis eſt ſpeculatio niſi id, quod contemplatur dum proponitur ad uſum artis trahatur. Quare operę pretium me facturum puto, ſi documenta ea, quę ex uerbis Hipp. elici poſsunt, in medium proponam. Primum eſt Medicum debere diligentiſsimè animaduertere omnes temporum conſtitutiones, in arte medica exercenda, tam pręteritas, & pręſentes, quàm futuras. Et hoc eſt, quod dicebat Hippoc. debere Medicum conſiderare qualia tempora ex qualibus fiant, vt ſtatim ante dixi. nam etſi omnes morbi omnibus temporibus fieri poſsunt, aliqui tamen magis hoc, quam illo tempore fiant. Alterum documentum, quod ad medicinam faciendam, ex verbis Hipp. elicitur eſt morbos peſtiferos originem ducere a calido, & humido, & propterea omne ſtudium eò eſſe conferendum, vt caliditas, & humiditas compeſcantur. Hoc autem fieri non poteſt, niſi diligenter cauſis internis, & externis occurratur. Inter cauſas internas, quibus obnixe obſiſtere debet Medicus in morbis peſtiferis, nullæ aliæ ſunt, quàm corporis apparatus, nam, vt Hipp. Gal. cæteriq. omnes ſcribunt, non quæuis corpora capiuntur a febribus peſtiferis in ſimilib. conſtitutionibus, ſed dumtaxat ea, quæ magis apta ſunt ad ſuſcipiendam peſtilentem labem: hæc autem ſunt κακόχυμα, ideſt prauis humoribus referta. Quod cum vidiſſet Gal. gloriatur ſe præſeruaſſe innumeros a peſte, cum expurgatione prauorum humorum. tum etiam Auicen. ſcribit ſummam curationis febrium peſtiferarum eſſe exiccationem: atq. exiccationem fieri purgatione prauorum humorum, & ſanguinis miſſione. Sic itaq. cauſæ internæ ſunt debellandæ. Sed pugnandum quoq. eſt aduerſus cauſas externas. inter quas cum aer ſit prima, & vera, aduerſus aerem maximè certandum eſt. Ideò etiam Hippoc. in maxima illa peſte Græciæ (vt apud Gal. legimus) iuſſit per totam ciuitatem accendi ignes floribus, coronamentiſq. odoratiſſimis flagrantes, vnguentiſquè ſuaueolentiam ſpirantibus perfuſos, vt ita inquinamenta aeris tollerentur, & ſyncerior, purior, ſalubriorq. in vſum humanum cederet. Quę res ita ſibi ſucceſſit proſperè, vt pro hac liberatione

[Marginal notes: 1. de tem. c. 4. — 3. Aphor. 5 / 1. ſect. probl. — 6. Epid. — Hip. 3. Aph. 19. — Lib. de flat. — 1. de diff. feb. cap. 4. / Auic. 1. 4. tract. 4. c. 4. — Gal. li. de theriac. ad Piſo. cap. 16.]

ratione à peste fuerint illi tanquam Deo aræ erectæ. Sed forsan hoc salutare consiliũ ex sese non dedit; quia ante ipsum idem factitaſse Acron. Agrigent. testantur Plutar. Aet. & Paul. Tertium documentũ quod ex Hipp. verbis elicitur est, debere prudentem Medicum in medicina exercenda, ventorũ quoq. magnam rationem habere. siquidem cum hi maxima ex parte morbos ex vna Regione in aliã transferant, Medicus, qui curaturus est morbos præsentes & futuros, debet omnib. virib. aeris iniurias pestilentes arcere, & emaculare. Sic relatum a Plut. & Laertio in vita Empedoclis, hunc a peste præseruasse Agrigen. agrum obstructis meatib. montiũ, e quib. aura pestifera afflabat. Ita quoq. narrat Varro, se liberasse Corcyram a peste, obseratis fenestris, quæ admittebant austrum. Videtis ergo quàm alta prȩcepta, quã paucissimis verbis nos doceat Hipp. quem iterum loquentem audite attenti. *In lib. de Isid. & Osir. Tetrab. 2. c. 94. Lib. 2. c. 35.*

Καὶ ὑπεγίνοντο μέν ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες. ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ ἐθερμαίνοντο, καὶ κνίσμον ἐνεποίεον. εἶτα φλυκταινίδες, ὥσπερ πυρίκαυστοι ἀνίσταντο· καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα ἐκαίεσθαι ἐδόκεον.

Innascebantur in cute. Cum autem erant conclusæ calescebant, & faciebant pruritum. Deinde bullæ similes vstis erumpebant, & sub cute vri videbantur.

Prosequitur Hippoc. hanc constitutionem enarrare, easq. ægritudines, quæ comitabantur illam. Sententia autem horũ verborũ est, collectos fuisse ichores copiosissimos, qui cum sub cute retinerẽtur, incalescebant, dein putrescebant: putrefacti, acrimoniã acquirebant: acrimonia nõ solum pruritus inducebantur, verũ etiã varia vlcera suboriebantur φλυκταίναι, hoc est pustulæ similes illis ambustis, quæ fiunt ab igne. Et qđ perpetuũ ferè erat vsq. adeo feri erant huiusmodi ichores, vt corpora velut deuri videbantur. Circa quã sententiã tria primum considerare oportet, primum; cur Hipp. ichores dixerit, & non meminerit humorum; deinde, cur potius in plurali, quàm singulari. Secundo querendum est, quare ichores in hac cœli inclementia generarentur. Postremò, quæ mala inducerent, & quo pacto. Iam vero vt a primo incipiã, quid sit ichor alias copiosissimè in varijs meis lectionib. explicatũ est, & propterea sufficiet nunc vt intelligatis, ichorẽ nihil aliud esse, quàm partem crudiorẽ & tenuiorem sanguinis, & cuiuscunq. humoris. Ita vt, quot sunt humores in corporib. nostris: tot quoq. in fabrica ipsorũ humorũ generentur ichores. propterea sanguis proprium ichorem habet, pituita, bilis, & melancolia. Et ne decipiamini, scire oportet, aliud esse ichorem humoris, aliud serũ, scilicet quod modò per vrinã, modò per sudorem excernitur. nam ichor est pars crudior & tenuior ipsius humoris. Serũ autẽ est pars separata ab humorib. vt apparet ex excrementis ipsis. Cum itaq. in hac cõstitutione ichores oĩum humorũ dominarentur, non autem unus, uel alter, iure dixit Hipp. ichores, non autẽ ichorem. Ceterum humorũ non meminit propter duas causas, quantũ ego puto: vna fuit, quia ichor cum sit pars minima humorum, si hic copiosus fuerit, rationi consentaneũ est, humores quoq. fuisse copiosos; alia causa fuit, quia ex notatis ipsis uitijs, multò euidentius apparet de humorib. loqui quã ichorib. Alterum consideratione dignum erat, qua ratione in hac constit. dominati sint ichores. puto ego duabus de causis id accidisse; una fuit, quia æstas erat, quo tempore solent plærumq. oẽs uesci frnctib. unde ex esu fructuũ incredibilis copia crudorũ succorũ colligi solet. id quod Gal. abunde docuit quando sermonẽ habens de fructib. & præsertim cucurbitis dicit: abstinẽdum ab ijs esse, quia paulatim prauus succus accumulatur. alia causa est, quia tunc austri spirabant. nam Arist. quærens rationem, propter quã austri aggrauant corpora nostra, ait esse, propterea quod a tepore huius uenti, humores qui in uniuerso corpore cõcreti manent dissoluũtur, & dissoluti fundũtur ꝑ corpus, & articulos: unde corpora graui fiunt. Itaq. ab austris irritabãtur humores, & in cutim effusi ibi colligebantur. Tertiũ cõsideratione dignũ erat, quo pacto fierent ab ichorib. phlyctenæ, carbunculi, incẽdia. Vt hoc intelligatis scire oportet, in hac cõstit. humores & ipsos ichores incendiũ & putredinẽ accepisse. Vbi putrescunt humores, cũ hoc fiat a calore putredinali cõsequenter fit vt partes inter sese separẽtur. ꝓpterea in huiusmodi separatione humoris crassioris accidit, vt sãguis cõbustus, putrefactus, in aliquã partẽ depositus, carbones faciat. partes tenuiores, vel expirant a cute insẽsibiliter, uel retinẽtur in cute. Vbi retinẽtur, si acres fuerint, & salsȩ, *2. de alim. c. de cucumerib.*

pruritũ faciunt. ſi ꝓpter arredinẽ, & mordacitatẽ. putridi ſint, & feruidi faciunt φλυκταίνας. Si neq. acres, & mordaces, neq. cõbuſti, & putridi fuerint, ſed ſolum pingues & parui, varia genera macularum inducunt. adeò vt ichor sãguineus maculas rubentes faciat: pituitoſus albas: melãcholicus modo liuidas, modo nigras: bilioſus pallidas. Itaq. iã ſatis uidere poteſtis, qua ratione ichores in cõſtitutionib. huiſumodi peſtiferis tot mala inducant. Quãdoq. uerò etiã inducunt incendiũ, ſiquidem cum ꝑpetuò in febre putrida ſit incendium ingens, ut ſæpe ſcriptum ab Hipp. legimus, fieri nequaquã poteſt, quin fiat in ingenti putredine tãtum incendium, vt corpora ægrorum flagrare videantur. Atq. hoc teſtantur Thucyd. & Lucret. qui dum deſcriberent intollerabilem illam Athenienſium peſtem dixerunt: in ea conſtitutione corpora ita flagraſſe, vt miſeri ægri ſeſe in flumina præcipitarent. Sed video vos hoc in loco dubitaturos, vtrum uerum ſit, febres peſtiferas vſque adeo æſtuoſas eſſe. Et
lib. 9 de ſimpl. med. fac. cap. de terra ſamia. quod facit dubitationem eſt, quia Gal. dicit: febres peſtiferas admodum blandas eſſe: imò verò ſolent interdum appellare tepidas. id quod etiam ex eodem Gal. videtur colligi poſſe in lib. de præſag. ex pulſib. Igitur ſi verum eſt febrem peſtiferam eſſe cum calore blando, minimè verum eſſe poteſt, quod vſq. adeò æſtu, & incendio flagrent illi, qui febre peſtilen-
3. de præſ. ex pul. cap. 4. tiali laborant. Reſponderi poteſt, calorem febrilem poſſe conſiderari dupliciter, vel prout in viſceribus ipſis latet, vel prout expanſus eſt, & fuſus per vniuerſum corpus: ſi primo modo conſideretur, plane calor febrium peſtiferarum ſemper magnus eſt, eo quia illa corpora ægrotantium ſemper ardent ob inſignem putredinem: ſed ſi conſideretur calor, vt per omnem corporis habitum fuerit propagatus, certe ſæpenumero in huiuſmodi febribus, ita videntur extrema frigida, vt nullum caloris febrilis appareat ſignum. Sed quæ eſt ratio dicetis, quod extrema frigida ſint in tanto incendio viſcerum? duplex eſt ratio, quantum ego puto, vna, quoniam in ſumma putredine ſemper pingues partes conſumuntur. vnde mirum non eſt, quàm citiſſime corpora ab his febribus contabeſcere, & conſumi. Igitur diſſolutis partibus pinguib. vapores mittuntur in cutim; qui ſucci ſi ſunt tenuiores, diſſipantur in halitum inſenſibiliter. ſi autem in cute retineantur, ſicut ſubſtantiam pinguẽ, & leuem habent: ſic potius teporem quendam quã calorem inducunt. Alia ratio eſt, quia in febrib. peſtiferis, vſq. adeo prauus, & venenatus eſt calor putridus, vt fere calor naturalis extinguatur: quod tametſi nõ ita euidenter efficiatur in partibus internis, vbi focus putredinis latitat; tamen multo magis iugulatur, & extinguitur in externis partib. vt cum partes extremæ ſint penè deſertę a calore natiuo, hinc fit, vt tæpidæ potius appareant. Documenta ad artẽ pertinẽtia duo ſunt: quorum alterum eſt, quod cum in febrib. peſtilentib. omnes humores, & ichores ſint cõtaminati, opus eſt ſtatim euacuare huiuſmodi corpora. Propterea male mea ſententia eſt factum, in his febrib. purgandi occaſionem non ſtatim arripere. cum ipſe Gal. narret ſe hoc feciſſe, antequam febres etiam inuaderent peſtiferæ. Atq.
1. quarti trac. 4. cap. 4. hoc etiam præ cæteris monuit diligenter Auic. dicens: ſummam curationis in his febribus eſſe exiccationem. hanc verò fieri purgatione, & ſanguinis miſsione; purgatione, ſi ichores & humores praui, & putridi copioſiores fuerint: ſanguinis miſſione, ſi ſanguis corruptus. Aliud documentum eſt, in febrib. peſtiferis ſemper opus eſſe refrigeratione. id quod loco citato clariſſimè monuit Auic. Neq. enim debent Medici ea de cauſa a refrigeratione abſtinere, quod non apparent ſigna externa caliditatis exuberantis in corpore: quia (vt nuper dixi) etiamſi caro extrinſecus non admodum flagrare videatur, eſt tamen inteſtinus æſtus maximus. Vt propterea maximã vim in ægro refrigerando poſuerit Auic. etiamsi calor (vt ante dictum eſt) nõ eſt insignis in partib. externis. attractus tamen aer frigidus tùm per arterias, tũ per nares & os, maximã vim habet refrigerandi, & temperandi calorem febrilem.

Ἐν καύμασιν ἀνοδρίης, οἱ πορετοὶ ἀνυδρῶτες τὰ πλεῖςα. ἐν τυτέοισιν δὲ ἢν ἐπιψεκάσῃ, ἰδρωτικώτερον γίνονται κατ᾽ ἀρχάς. αὗται δυσκριτότερα μένησι ἄλλως. ἀτὰρ ἧσσον, εἰ μὴ εἴη διὰ ταῦτα, ἀλλὰ διὰ τῆς νόσου τὸν τρόπον.

In æſtibus ſine imbre, febres abſq. ſudore vt plurimum. In his autem ſi leuis pluuia fiat, copioſiores fiunt ſudores ab initio. Hæc difficiliora indicatu manent, quam aliter: tamen minus, ſi non eſſent propter hæc, ſed propter morbi modum.

Dixi

Dixi si memoria tenetis,& secundum librum, & sextum Epidemiorum compositum esse ex varijs dogmatibus,quæ plerumq. neque ordinem, neq. cohaerentiam habent: veluti etiam maxima ex parte sunt Aphor. Itaq. hec oratio atq. doctrina,vna est ex ijs,quę cum præcedentibus non connectuntur: cuius summa est. in æstibus sine pluuijs, fieri febres absq. sudore. Sin autem leuiter pluat, fieri febres cum sudore initio. atq. hæc difficiliora esse iudicatu. minus tamen difficilia esse iudicatu,si non propter pluuiā, aut aeris humiditatem,sed propter morbi mōdum eueniant. Cuius sententiæ vt summa misteria assequi possitis, hec pollicor me vobis declaraturū, quomodo in æstibus sine pluuia fiant febres: quomodo fiant sine sudore. & quomodo cum sudore, si pluat. qua ratione febres initio,cū sudore sint difficiles iudicatu: & quo pacto sint minns difficiles si sudores non fiant ob pluuiam,sed ob morbi modum. Sic enim neminem ignoraturum arbitror,quam diuina(vt sic dicam) præcepta paucissimis verbis nobis reliquerit θαυμαστότατος (cum Gal. loquar) idest, admirādus admodum Hipp. Arist.quærens rationem,cur flante austro sine pluuia fiant febres, inquit:quia austri cum suapte natura calidi & humidi sint, caliditatem & humiditatē ingenerant: vnde postea oriuntur febres. Quod si(inquit Arist.)pluuia accedat refrigeratis corporibus, non fiunt febres. Hic duplex peccatum ab Arist. commissum esse videtur. primum est,quod scribit essentiam febris in calido & humido esse positam, cum tamen omnes Medici sciant, febrem esse affectum calidum & siccum. Aliud autem est, quod scribit accedente pluuia fieri aerem frigidiorem,& febres minus regnare:cum tamen Hipp.clarissime dicat constitutionem siccā in vniuersū humida esse salubriorem. Sed ne indefensū dimittamus summū Philos. respondere possumus pro tanto viro, eum illo in loco locutū esse secūdū mentem,& sensum antiquorū,& præsertim Ath.nam(vt habemus apud Gal.)veteres pleriq. existimarunt, solas putridas febres esse febres re uera. Et videtur hæc sententia originem habuisse ab eo,quod scripsit Hipp.omnes morbos esse vlcera. Igitur cum febres putridæ positæ sint in calido & humido, optimè Arist. secundū hanc opinionē dixit: essentiam febris esse collocatam in calido,& humido. Possumus etiam tueri Arist. circa pluuiā, quod pluuia in æstate si fuerit ingens, certe perniciosa est, & facit febres prauas. Si autem pluia exigua fuerit,refrigerato aere ita attemperantur corpora, vt nō adeo facile febriant. Igitur in æstate iure fiunt febres,& præsertim quando est sicca:quia cum secundum Medicos,febris est intēperies calida,& sicca,iure a simili tempore, & constitutione producitur. Sequitur vt videamus qua ratione in æstate calida & sicca sine pluuia, fiant febres sine sudore. Quod,vt facile comprehendere possitis, scire debetis, duas fuisse de sudoris generatione celebratissimas opiniones,vt colligi poteſt ex Theoph. prima sententia fuit Hip. quā etiam secuti sunt omnes Medici πνευματικοὶ appellati a Gal. qui existimarunt omnium rerū originem esse flatū, siue spiritū; nam Hipp. & Pneumatici, putarunt sudorem fieri in corporib. nostris eo modo, quo fit aqua adhærens parietib. in balneis. sicut enim vapores eleuati, & adherentes parietib. eorū frigore condensantur in aquā: sic dicebant isti,in corporib. nostris excitari vapores,qui deinceps cuti adherentes frigore aeris condensantur, & in sudorem vertuntur. Hanc sententiam inter vetustissimos secutus est Heracl. & inter posteriores Asclepiades. Alia opinio fuit eorum, qui existimarunt sudorem esse humorē attenuatum,& vi expultricis facultatis in cutim propulsum. Arist.videtur in Prob. existimasse vtroq. modo fieri suporem,cuius etiā sententiæ fuit Theophr. Igitur cum hec sit sudorum generatio, quinq. ob causas solent corpora carere sudorib. vel quia nec humor, nec vapor in corpore reperitur idoneus ad sudorē,vel quia, etiamsi reperitur facultas tamē expultrix adeo infirma est,vt nequeat hāc materiā ad cutī propellere,siue quia, etiāsi facultas expultrix robusta est,materia tamē adeo sit crassa,vt nō possit a natura ꝓtridi ad cutē. vel quia, si vtraq. idonea fuerint,attamē cutis vsq. adeo densa sit,vt nō possit admittere humorē,aut vaporē veluti cūctis alijs accōmodatis. materia sudoris, a calore sūmo cōsumi poteſt prius, quā in sudorē vertatur;ob defectū materiæ nō sudant corpora sicca, & ieiuna. ob defectū, & imbecillitatē facultatis expultr. nō sudant illi, qui ꝓpe mortem sunt,& qui virib. ualde sunt debilib. tū pueri quoq. deinde fœmine,ob cutē dēsiorē. Non sudant uerò ꝓpter aerē illi

Marginalia: *1.sec.prob.23* (beside "admirādus admodum Hipp."); *3.Aph.15.* (beside "accedente pluuia"); *1. de diff.feb.* (beside "secūdū mentem"); *In li. de sudoribus.* (beside "tione celebratissimas"); *Lib. de flatib.* (beside "etiam secuti sunt"); *2.sec.probl.* (beside "nuatum,& vi expultricis").

illi qui ſub plagis viuunt calidioribus, vt Æ tiopes. imò verò hac etiam ratione (vt Ariſtot. etiam teſtatur) non ſudant illi, qui diu ſub ſole ambulant: quiq. ad ignem ſe nudos expo- nunt flammis: quia prius materia conſumitur, quam in ſudorem verti poſſit. Igitur quo- tieſcunque corpora ſub æſtibus magnis febricitant, iure fit, vt minimè ſudent, quia non ſo- lum inteſtino feruore conſumuntur humores, & vapores, ſed etiam externo aeris incendio. Ergo rectè dixit Hippoc. si in æſtibus non pluat, fieri febres ſine ſudore. Iam verò ſi pluat fiunt cum ſudore initio, inquit Hippoc. quas febres video antiquitus vocatas eſse ἱλώδεις, & τυφώδεις. Cur autem fiant febres accedente pluuia æſtiuis temporibus cum ſudore, facile intelligi poteſt ex Hippoc. atq. Gal. Hippoc. enim ſcribit; ſi æſtas fuerit ſimilis veri, fe- bres cum ſudore expectare oportet. cuius rei reddens rationem diligentiſſimus Galen. in- quit: tunc ſimilem eſse æſtatem veri, quando calida eſt, & humida. fit autem calida, & hu- mida, propter pluuias. Cur autem caliditas & humiditas aeris, faciunt febres cum ſudo- re? quia euocant humores ex penetralibus corporis ad cutem, qui deinde conuertuntur in ſudores. Sed qua ratione febres, in quarum principio ſudores fiunt, ſunt difficiles iudica- tu? Vt hoc intelligatis, ſciendum eſt hanc vocem δύσκριτον, hoc eſt difficile iudicatu, quan- tum ego animaduertere potui tria ſignificare apud Hippoc. vel enim morbum ſignificat, qui male iudicatur, vel qui longo tempore; vel qui ægrè cognoſcitur ſitnè bonus eius fu- turus exitus, vel malus. Præterea ſcire debetis, excretiones omnes quæ fiunt in morbis, eſ- ſe duorum generum: alias ſymptomaticas, alias criticas. Symptomaticæ excretiones ſunt quæ fiunt ſine coctione, cum violentia, & in diebus non criticis. Excretiones autem cri- tice e conuerſo ſunt, quæ fiunt in die critica, cum signis coctionis & ſine violentia. Iam vero ſudores qui fiunt in initio febrium, qualeſcunq. ſunt, fiunt cum violentia, ſine coctio- ne, & extra diem criticum, & debitum tempus. Atq. hoc eſt quod dicit Hippoc. ſequen- tibus verbis. Ea quæ iudicantur rectè, nunquam debere apparere initio: ſiquidem in prin- cipio morbi materia copioſa eſt, viæ clauſæ, & natura nondum cœpit pugnare aduerſus cauſam morbificam. Et propterea ſudores in febribus initio apparentes, cum ſunt excre- tiones ſymptomaticæ, violentæ & præter naturã iure ſunt difficiles iudicatu: vel indicant mortem futuram, ſiue morbum longum, aut euentum incertum. Et quamquam huiuſmo- di ſudores ſint ſemper difficiles iudicatu in initijs febrium; tamen (inquit Hippoc.) minus difficiles ſunt, ſi fiant ob morbi modũ. Sed quis eſt hic modus morbi? Gal. inter differen- tias febrium, quæ multæ proponuntur ab Hippoc. connumerat quoque eam quæ petitur ex modo motus ipſius febris. modus autem nihil aliud eſt, quàm typus, & figura febris, vt tertiana, quartana, quotidiana. Si ergo propter hanc proprietatem, figuram, & typum febris, fiunt ſudores in principio, ſunt minus difficiles: quia quotieſcunq. accidentia quæ eueniunt in febrib. vel alijs morbis, ſunt propria illi febri, vel morbo, non admodum me- tuenda ſunt: ſed formidare oportet ea ſymptomata, quæ ſunt diſſentanea naturæ ipſius morbi. ſiquidem, vt legimus apud Gal. accidentia ſuperuementia ipſis febribus, ſi diſſen- tanea ipſorum naturæ fuerint, pariunt febres malignas. Summa ergo ratione dicit Hipp. ſudores in febrium initijs ſecundum modum morbi, minus mali portendere. Ex quibus omnibus eligatis inſigne documentum, & præſagium, omnes excretiones, & præſertim eas quæ per ſudores fiunt in initio, nunquam eſſe ſimpliciter bonas: quia etſi aliæ alijs videan- tur meliores, ſunt tamen ſemper difficiles, quia ſignificant morbũ poſſe euadere malignũ, vel lethalem, vel ſaltem ſolutu difficilem futurum.

3. Aphor. 6. Aduerſus Lycum.

1. de diff. feb. initio. 6. Epid. 1. tex. 29.

Οἱ καῦσοι ἐν τῇσι θερινῇσι μᾶλλον γίνονται, καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ὥρῃσιν. ἐπιξηραίνονται δὲ μᾶλλον θέρεος.

Febres ardentes in æſtibus magis fiunt, & in alijs temporibus. Siccantur autem magis æſtate.

Præſentem ſententiam, Aph. quendam eſſe, facile intelligi poteſt. Vtrum autem ſepa- rata ſit ſententia, an aliquid quod ex antecedentibus colligatur; non ita forſan conſpicuũ

fieri

fieri quidem etiam alijs temporibus, sed excitari magis æstate. febres ardentes quæ sint, est. Verumtamen, quodcunq. fit, sententia Hip. est. febres ardentes fieri magis æstate: minimè latere vos arbitror, siquidem ex humoribus putrescentibus circa cor originem ducu... quarum proprius character est sitis insatiabilis, & ingens incendium. Sed vt mysteria sapientissimi senis melius intelligatis, scribit Hip. omni tẽpore fieri omne morborũ genus, sed aliud genus fieri magis in vno, aliud in alio. Cur omni tẽpore fiant omnes morbi, nulla alia est ratio, nisi quàm affert Hip. cum dicit, promptitudinem corporis humani ad suscipiendos morbos, non aliunde proficisci, quam ex temperamentis quatuor qualitatũ: ita vt prout corpus varijs modis temperatum esse potest, sic diuersis morborum generibus omni tempore subijciatur. Cur autem hoc, quàm alio tempore hoc, vel illud genus morbi potius fiat, non nisi a vi, & proprietate aeris, & Cœli proficiscitur. Hoc propofuit nobis Hippoc. quando scribit. siderum Occasus, & Ortus varios efficere, vt annus salubris, & morbosus sit. Et propterea errauit Picus Mirandolanus, & alij, qui æstimarunt ad medicum nihil penitus pertinere cognitionem siderum: nam si (quemadmodum testatur Hip.) a sideribus aer vsq. adeò alteratur, quis negare potest a Medicis considerari debere Occasus, & Ortus siderum? Itaq. cum varia morborum genera varijs temporibus fiant, iure dixit Hippoc. æstate fieri magis febres ardentes, etsi fieri possunt omni tempore. Sed hic nobilissima oritur dubitatio, vtrum verum sit æstate fieri magis febres ardentes. Ex vna parte est præsens Hippoc. auctoritas, & in lib. de vict. rat. morb. acut. alijsq. in locis, vbi tradens rationem generationis febrium ardentium, scribit: febres ardentes ex eo potissimum oriri, quod uenæ æstate inanitæ, attrahant bilem: quę attracta cum ferueat, ardentes febres inducit. Adeò vt iam satis compertum esse aabitror, febres ardentes fieri magis æstate. Sed contra hanc sententiam est Arist. autoritas, qui scribit: febres ardẽtes fieri magis hyeme quàm æstate. Ratio quæ impulit Arist. vt aduersus Hip. sentiret, est, quia hyeme corpora nostra, ob aeris ambientis frigus, intus magis flagrant. Propterea, vbi febres ardentes hyeme fiunt, videntur iure esse debere multò ardentiores, ideoq. magis fieri hybernis temporibus, quàm æstate. Pro solutione huius difficultatis duplex responsio afferri potest: vna est, febres ardentes magis fieri vno, vel alio tempore, duobus modis intelligi posse: vel enim intelligi potest, huiusmodi febres frequentius, & facilius fieri; vel intelligi potest de febribus, quæ sunt magis, uel minus ardentes. Si primo modo loquamur, verissima est Hip. sententia, quod æstate, & facilius, & frequentius fiant febres ardentes, ob ante iam dictam rationem. Cæterum si secundo modo loquamur, vera quoq. est Arist. sententia: siquidem febres ardentes, quæ fiunt hyeme, & si rariores accidant, sunt tamen multo ardentiores, quàm illæ quæ fiunt ęstate: eò, quod calor hyeme coactus in penetralib. corporis, multo maior euadit, quàm æstate, quando corpora sunt magis aperta, & propterea calor magis expirat. Aliter etiam responderi potest, scilicet febrem ardentem dupliciter considerari posse, vel secundum alteram dumtaxat qualitatem, videlicet calorem: vel secundum vtrãque, calorem, inquam, & siccitatem. Si ergò dumtaxat consideremus febres ardentes secundum calorem, certe febres ardentes maiores sunt hyeme, quàm ęstate. Sed si secundũ calorem atq. siccitatem eas ęstimemus, multò maiores ęstate sunt. Et hoc est, quod voluit nos docere Hippoc. hoc in loco, quando scribit: fieri febres ardentes magis ęstate, & tunc exiccare vehementius. Sed hic alius nodus soluendus est; vtrum uerum sit, corpora humana æstate magis esse sicca quemadmodũ videtur affirmare Hip. quia Theophrastus autor pręclarissimus testatur ęstate corpora uiuentium esse humidiora, quàm hyeme. probat autem hoc duobus non vulgaribus argumentis: quorum primum est, quia tempore æstatis plantæ, arboresq. humidiores sunt, atque tunc producunt magis fructus. deinde, æstate homines laborant sæpius alui fluxu, quam vllo alio tempore. Quasi verò hæc non alia ratione eueniant, quàm ob humiditatis largiorem prouentum. Vt interea non præteream silentio auctoritatem Arist. qui quærens, vtrum debeant magis exerceri, sudareque æstate, quã hyeme homines; inquit ęstate: quando propter vitiatas coctiones scatent humorib. excrementijs: vt hi scilicet consumantur. Huic obiectioni responderi potest, humorem

rem

3. Aph. 19.
Lib. de diet.
Lib. de aër. aq. & loc.
3. Aphor.
4. acut. tex. 1.
1 sec. prob. 29.
Lib. 1. de caus. plant. cap. 25.
2 sec. prob. 21.

tem alium esse excrementitium, alium uerò naturalem, humidum naturale minus abundat æstate, & de hoc locutus est Hippoc. humor uerò excrementitius magis exuberat ęstate. & sic intelligendi sunt Theoph. & Aristot. eo quia cum calor natiuus æstate languidior fit, fit vt oblatum alimentum haud satis conuenienter concoquatur, & consequenter plura excrementa producantur: Sed non satis rei difficultatem tollit hæc responsio, quia Theophrastus loquitur de humido naturali, quia affert exemplum plantarum. præterea non posse plantis accommodari hanc responsionem facilè colligitur ex eo quod Arist. scribit, & Theop. plantas excrementis carere. Itaque hæc diuisio de humido excrementio, & familiari nullius est ponderis. Ad dissoluendum hunc nodum, dicendum puto, idem quod parum ante, excrementitios humores magis exuberare æstate, quàm hyeme. Neq. obstant Arist. & Theoph. quia excrementum apud Philosophos, & Medicos, duplex est, aliud vtile, alterum verò inutile. Inutile excrementum non est quidem in plantis, quia plantæ attrahunt alimentum elaboratum, & confectum, hinc fit, vt non fiant excrementa inutilia: sed minimè carent excremento vtili, cum & semen habent. & fructum. quæ non aliud sunt, quàm excrementum vtile ipsarum plantarum: quemadmodum semen est excrementum quoq. vtile ipsius animantis. Neq. refert plantas morbis affici. non secus atq. humanum corpus, quia si quibus morbis plantę capiantur, originem habent ab excremento vtili alterato. & corrupto. Sed vt ad Hippoc. redeam, dubitare etiam aliquis posset, quare Hipp. qui nihil vnquam absq. ratione scripserit. prius dicat in æstatibus fieri febres ardentes, & subnectat statim, in æstate: numero singulari videlicet vtens. Audite summum consilium Viri maximi. Veteres, vt testatur Gal. partiti sunt annum in quatuor partes, in Ver, Æstatem, Autumnum. & Hyemem. Æstatem diuiserunt in duas partes, prima pars erat ab ortu Virgiliarum vsque ad ortum Canis, & appellabatur hæc pars æstatis Ὀρη: secunda pars æstatis erat ab ortu Canis vsq. ad ortum Arcturi, & appellabatur Ὀπώρη a Græcis. Igitur vt complecteretur Hippoc. has duas partes, initio dixit æstatibus; siquidem febres ardentes simpliciter loquendo. sunt tam in Ora æstate propria, quàm in opòra. Sed febres ardentes maximæ, sunt magis in æstate propria. & propterea cum loqueretur de his Hipp. in fine præsentis orationis iure dixit. in æstate, non æstatibus. Ex quibus omnibus colligere possumus præclarum documentum ad artem medicam faciendam, scilicet æstate debere homines maximè vigilare certareq. aduersus æstum, & siccitatē: tum Medici qui his temporibus ægrorum valetudini, aliorumq. præsunt, adniti, & cōtendere debent, vt ij quantū fieri posit maximè refrigerentur, & humectentur. Et propterea soleo mirari nonnullos, qui plurimum reformidant cibos, & potus refrigerantes, cum valde conferant in æstibus ad sanitatem conseruandam, & recuperandam. Quo etiam nomine non ita damnandum esse puto fructuum vsum, etsi quidam apud Hippoc. ex fructuum acceptione vitam cum morte commutauerit. nam fuit importunus eorum vsus cum copia, tum qualitate, interitus causa. Neq. enim existimandum est, naturam salutis humanæ amantissimam, voluisse nasci fructus eo tempore. alia de causa. quàm vt doceret, vtilissimos esse ad calores summos & siccitatem compescendam: prudenter tamèn, moderate, atque non sine singulari iudicio asumptos.

2. de part. animalium 53.
12. sec pro. blem 13.
6 de causs. plant. cap. 14.
3. Epid.

Φθινοπώρῳ μάλιστα θηριώδεες καὶ ἡ καρδιαλγία. καὶ τοι καὶ αὐτὴ ἧσσον κακουργέοι ἂν, αὐτοῦ τοῦ νοσήματος τοιοῦτου ἐόντος.

Autumno magis ferinæ, & cardialigia. Et si hæc minus maligna sit, ipso morbo tali existente.

Quasi verò velit dicere fieri quidem ęstate febres ardentes, sed in autumno ferinas. Quod tempus sit autumnus, explicatum abundè satis habetis apud Hippoc. Gal. & Plin. qui omnes in eo conueniunt, autumnum incohare ab initio Arcturi, & finire ad occasum Pleiadum, quod quidem tempus est ab initio Septembris, vsque ad 25. diem Nouembris.

In hoc

In hoc quidem tempore post oporam, siue fœcundam partem æstatis, inquit fieri febres ferinas. Sed vt hanc rem quæ vtilissima est intelligatis, sciendum est hanc vocem θηριώδης com plura significata habere in tota Hipp. œconomia, vt Erotianus iuquit, & Galen. significat enim animalia quæ in corporibus nostris generantur, siue ascarides sint, siue lumbrici. tum etiam hæc vox significat morbos ferinos, vt elephantiasim, melancholiā, & lepram. significat etiam tabem, quia sicuti feræ habent vngues aduncos, ita illi qui tabe sunt consumpti, solent habere vngues instar ferarum. tandem significat omnes affectus malignos, siue sit vlcus, siue sit quidpiam aliud. Et (vt hoc obiter addam) memini hanc vocem ab Arist. pro ijs, qui coitu humano vtebantur, & carnibus humanis vescebantur vsurpatam. Hipp. autem hoc in loco sub hac vocenō solum complexus est febres, sed omnes morbos, & acutos, & exitiales, quos solet producere autumnus: vt melancholiam, maniam, & febres, atque quicquid malignum est: hac voce compræhendit, quasi autumno fiant: quemadmodum non solum ex ipso colligitur, vt qui in 3. lib. Aph. 22. & hoc in loco dixerit: in autumno fieri infinitos penè morbos, & prauos; sed ab Aretæo etiam. Præterea si videatis Gal. manifestissimè vult apud Hippoc. ibi, atq. hoc etiam in loco nihil aliud significare, quam omne morborum genus prauum, & malignum. Quod etsi sit verissimum, non defuerunt tamen qui existimarint significare lumbricos, hoc in loco, quos appellat Plin. interaneorum animalia. Sed illud mihi placere non potest, quia Hippoc. ipse cum plura genera morborum autumnalium recenseat, in Aphor. nullam huiusmodi animalium mentionem facit. quasi non ita propriè hunc morbum autumnalem esse existimauerit. Neq. valet, ibi non commemorasse etiam cardialigiam, quemadmodum in præsenti oratione, quia cardialgia est purum symptoma, quod plærosq. morbos consequitur. Vnde cum Hippoc. lib. Aphor. 3. referre vellet morbos autumnales, non erat necesse ipsum cardialgiam intexere. Sed vt plena & integra huius rei cognitio habeatur, duo sunt diligenter examinanda: primum, cur fiat, vt inter omnia anni tēpora, autumnus sit maximè omniū morbidus. alterum erit, cur hic solum cardialigiæ meminerit. Hipp. videtur totam autumni prauitatem huic vni tribuisse, quod tunc eadem die modò calor, modò frigus fiat. Nec sine ratione, siquidem natura nostra vsq. adeò aliena est a mutationibus in contrarium, vt quandocunq. contingat corpora nostra mutari, semper pessimè se habeant. Et propterea videbitis frequentissimè Hippoc. dicere, αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων τίκτουσι νόσους. hoc est: mutationes temporum pariunt morbos. Plutarchus quærens rationem cur autumno fiant insomnia adeo confusa & iniucunda, complures causas attulit ex sententia Medicorum, quæ omnes declarant apprimè prauam huius temporis naturam. prima causa est, vsus fructuum & vinorum nouorum importunus & immoderatus, hoc enim tempore cum plæriq. plenius his indulgent, fit vt in ipsis praui succi cumulentur, qui deinde morbos penè irremediabiles inducunt. Altera causa est aeris crassities: tunc enim incipit aer nebulis maximè obscurari, & vaporibus terræ repleri. adeò vt absq. dubio hoc tempore aer crassus, impurus, & morbosus sit. Tertia verò causa est frigiditas & siccitas huius temporis: propter quæ scribit autumnū a plærisq. vocatum esse anni senectutem, eo fere modo, quo Hippoc. appellat modo occasum, modo vesperam anni. Itaq. cum autumnus frigidus & siccus sit, ac huiusmodi qualitates sint saluti vitæq. omnium aduersissimæ, iure merito autumnus morbosus dici potest, & fere exitialis. His causis, quas videtur etiam probasse Gal. adijcit etiam aliam fortasse omnibus alijs præferendam; quod autumni tempore humores qui in æstate sunt geniti tàm biliosi, quàm melancholici veluti fermentantur, & multo deteriores euadunt. Vnde cum vires ob æstus fractæ sunt, infirmioresq. prius redditæ, accedente humorum prauitate rationi consentaneum est, læthales, & grauissimos morbos inducere. Possumus etiam his causis aliam addere, nempè recessum Solis a nobis: vt cum Sol sua ad Nos accessione vitam cunctis viuentibus præstat: pari pacto suo a nobis recessu & morbos, & mortes afferat. Vt propterea summa cum ratione Veteres, autumnum mortiferum dixerint. Sed firmiter hæc constituta maneant. dubitari tamen posset, an autumnus reuera frigidus & siccus, senectus anni dici debeat, quia nobilissimus scriptor Theophrastus planissimis verbis demonstrare conatus

5. Ethic. c. 4. | *Li 2. acut. c. 8. 6 Epid. com. 1. tract. 14.* | *Lib. 3. Aph.* | *Lib. 3. Aph. 4* | *8 symp. 10.* | *4. Epid. 6 Ep. 15.* | *3. Aph. 9.* | *1. de plan. nat. cap. 15. lib. 3. de caus. c. 3.*

tus eſt;autumnum esſe calidum & humidum, atq; in hoc maximè veri ſimilem. Et probat, quia non ſolum tunc temporis arbores & plantæ fœliciter germinant: verum etiam,quod magno cum fructu & fœnore ſemina terræ mandantur: quippè quæ teporeaeris,& humore nutritæ, magnopere intra terram augeantur, & vires ſumant. Et hæc forſan fuit ratio, propter quam Hebræi exiſtimarunt annum inchoare tempore autumni: quę etiam Zoroaſtris, & omnium Aſiaticorum fuit opinio, quia autumno ſemina (quę ſunt principia rerum) ſolo commitantur. Vt hæc dubitatio tollatur,puto reſpondendum esſe: autumnum ſemper in duas partes diuidi ſolitum,in principium,& finem. Si conſideremus principium autumni,certe autumnus eſt calidus & humidus, quippe cum calor adhuc perſeueret, & humor extraneus excedat. Si verò finem ſpectemus, certè autumnus frigidus & ſiccus eſt appellandus. Et hoc tempus vocat Hippoc. occaſum & veſperam, vetereſq; anni ſenectutem. Audiuiſtis ergo quanto cum iudicio atq; ratione Hippoc. dixerit autumnum ferinum esſe. Cur uerò dumtaxat cardialgiæ meminerit, ut diligenter a uobis comprehendatur, oportet vt intelligatis, quid ſit cardialgia,& a quib. cauſis ortus ſui principia ducat. Cardialgia igitur vocata eſt a Græcis καρδιαλγίη,& καρδιογμὸς: Latini appellarunt dolorem ſtomachi,& quandoq; nomine græco cardialgiam. Poëtæ, cardiacam,atq; etiam Plin. Sed vtcumq; ſit,cardialgia nihil aliud ſignificat,quàm cordis morſum, & dolorem. Cor autem,

4. Aph. 17.
1. de plac. Hip. & Plat cap 8.
1. de ſymp. cauſ.
3. de locis Aff. 8.
De comp. med 5 li 4 de morb.
3. de part. animal. cap. 4. & lib. 4. c. 2.

vt dicit Gal. plæriſque in locis,ſignificat viſcus illud quod in pectore collocatum eſt omnium nobiliſſimum fons, & principium vitæ. appellatur autem à Pytagoricis ἑστία, ſeu focus vitæ. Significat etiam os ventriculi, quemadmodum multis teſtimonijs conatus eſt probare Galen. quæ non eſt huius loci ſingula recenſere. Addo ego aliam ſignificationem ex Hippoc. qui ſcribit pueros appellaſſe iecur καρδίαν, hoc eſt cor. mentionem pariter faciens cuiuſdam affectus,quem appellabant καρδιογμόν, & qui ab hepate principium duceret. Iam verò cardialgiam ſignificare dolorem ſeu morſum cordis, quod eſt viſcus omnium animãtium præcipuum,ab omni ratione alienum eſt; ſiquidem ſcribit magnus Ariſt. cor nullum affectum violentum pati. Cauſa verò propter quam cor immune ſit ab omni violenta paſſione,& dolore,duplex eſt;vna,quam adfert Ariſt. eo in loco eſt,naturam vſq;adeo ſtudioſam fuiſſe ſalutis huius viſceris, a quo vita ipſa dependet, vt nunquam voluerit tangi ab vllo bilis genere. Quod ſi verò dolor efficitur ab humoribus acribus, & mordacibus, iam videri poteſt cor immune eſſe ab huiuſmodi dolore,cum cauſa huius doloris cor prope accidere non poſſit. Eſt etiam alia ratio propoſita ab Hipp. ſcilicet,naturam fabricaſſe cor ſubſtantia admodum dura & ſolida, vt a ſeſe repelleret omnes iniurias,& ſi aliquis humor in illud ruat, nullum ab eo patiatur incommodum, aut leue ſaltem. Itaque ſatis vnicuiq; patere arbitror,cardialgiam non ſignificare affectũ cordis partis principis noſtri corporis. Neque verò etiam pro iecinoris affectu accipi poteſt: quia etſi in ipſo reperiatur aliquando aliqua bilis portio, colligitur tamen ferè tota ſemper in veſica,quam nequaquam ab ea

1. Prob. 38.

fauciari ſcribit Alex. dicens: vſq. adeo familiarem & amicam eſſe proprio ſolliculo, vt nequaquam illum corrodat,aut alio modo lædat. Neq. etiam ſubſtantia iecoris morderi poteſt a bile. quia ſemper illud uiſcus vſq; adeo ſanguine craſſo refertum eſt, vt omnis uis mordax ſæpe hebetetur. Et hoc facilè intelligi poteſt in ictero morbo, in quo etſi bilis in iecore & vniuerſo corpore ſit, nequaquam tamen mordet. Super eſt ergo eſſe dumtaxat dolorem,& morſum oris ventriculi: a quo morſu (experientia quotidiana probatur) non ſolum uehementes dolores, & ab his animi deliquia fieri, ſed compertiſſimum eſt ruere omnes corporis noſtri facultates. Vt hinc clariſſimè pateat, quàm apposité meminerit cardialgiæ hoc in loco Hipp. ſiquidem non ſolum frequenter fit in autumno, quando bilis genita tempore æſtatis,& accumulata,hoc tempore longè latèq; effunditur in ſtomachum: verum etiam acrior & mordacior reddita,exitiales dolores, & affectus ſecum ducit. Hinc etiam clariſſimè colligi poteſt, nullam aliam eſſe cardialgiæ cauſam, præter quam humores,vt teſtatur Gal. & ſuccos mordaces,acres,atq. bilioſos. Sed dicat aliquis,cur ergo Arabes, & præſertim Auic. ab humoribus frigidis etiam fieri contendunt? Dicendum eſt ueram eſſe Gal. ſententiam, fieri ſemper cardialgiam a mordacibus ſuccis, ſed veriſſimum

etiam esse,succos frigdos sæpe mordaces esse. Testis huius rei est Hipp.qui scribit:frigidũ neruis, & vlceribus mordax,habetis etiam manifestissimum humoris melancolici exemplum,quod humoris genus non tantum sua aciditate,& frigore mordet, verum etiam terrã fermentat. quod pituitã quoq; facere,auctor est Hipp. Sed ad postremam Hipp.nostri orationem redeamus, dicit cardialgiam esse minus malignam si fiat tali morbo:quid vult illud Hippoc. tali morbo? dixi nuper cardialgiam esse symptoma, & consequi complures morbos, & præ cæteris, febres autumnales, malignas,& præsertim hæmitritæos,atq;multo magis febres tertianas duplices,& eas quæ fiunt a succis biliosis,& calidis. cũ igitur hoc symptoma sit veluti familiare, & domesticum huiusmodi febribus dicit Hipp. cardialgiã esse quidem semper,& præsertim autumno malam,& exitialem,verumtamen tunc esse minus prauã,& malignã,quando fit ab eo morbo,cui solet esse familiaris. Postquam vt audiustis, autumnus prauorum morborũ adeo ferax est,ad solertem,& peritum Medicum maximè spectat,hoc tempore semper prauitatem, & malignitatẽ metuere,eo quod sæpe Medici decipi consueuerunt in morbis,quippe qui initio mites, & blandi videantur,sed paulo post ita fiant immanes, vt Medici maximè laborent, & ægri in mortis periculum incidant. Idcirco, debemus hoc tempore semper prauitati occurrere. Idq; fit, tam recta victus ratione, quam vsu eorum remediorũ, quæ vim habent debellandi omnem prauitatẽ Pręceteris autem ex Hipp.nostri verbis illud vtile documentum habemus,vt tempore autumni potissima ratio habeatur ventriculi,quippe qui,& si ab omni ægritudine insigniter labefactetur,plurimum tamen cõsueuerunt autumnales morbi stomacum frangere.Et hoc est quod scribit Hipp.cardialgiã maximè fieri autumno ex quo fit,vt laborante vẽtriculo, vniuersus deniq. corporis status perdatur; nam Hipp. scriptum reliquit:confusio ventriculi,confusio totius corporis,imò dicit,stomachũ similem esse mari:quia vt mare communicat aquas toti orbi;& a toto orbe eas recipit,sic ventriculus toti corpori communicat sua mala,& ab omni corpore eadem recipit.vt rectę Serenus scripserit ventriculum totius corporis regem esse appellatum, si quidem à vẽtriculo omnia penè mala nostro corpori accedunt. Et vt hoc etiam obiter addã Ægyptij, vbi aliquis extremum diem obierat,solebant exenterare cadauer, & ventriculum ad solis radios exponere,& percutere tãquã autorem omniũ malorũ,& ipsius necis.Igitur operæ pretiũ est autũno, ventriculi maximam habere rationem, & præsertim cardialgiæ, qui affectus, vt audiuistis,fieri solet tam à frigidis, quàm a calidis succis. Remedia verò aduersus frigidos succos, à quibus hic affectus producatur habetis hoc eodem lib.2.Epid. vbi narrat casum cuiusdam mulieris, quæ cum laboraret cardialgia ob succos frigidos curata fuit vsu panis calidi, & vini quæ volui etiam breuiter monere vos,vt cognosceretis non parum referre, non tantum hoc tempore rationem habere ventriculi verum etiam earum causarum quæ solent lædere ventriculum.

4. de morb.

6. Epid.

1. de diat.

Αἱ ἀσκάριδες δείλης, ὁμοίως τούτο. καὶ ἐκεῖνα τηνικαῦτα ὀχλεόυσι τῆς ἡμέρης πλεῖστα. οὐ μόνον διὰ τό μᾶλλον πονέειν, ἀλλὰ καὶ αὗται διὰ σφᾶς ἑωυτὰς,

Ascarides vesperi similiter huic: & illæ eam potissimum diei partem pertubant, non solum quod magis laboretur. Sed ipsi per se ipsos.

Quæ sententia etsi quodam pacto videatur connecti cum superiorib. quantum tamen ipse iudico separata est,perinde ac sunt plæriq; aphor. sentẽtia autem qua vsi sunt veteres sapientes,vt docuit Arist.nihil aliud est,nisi affirmatio quędam de re vtili vitę ipsi,vt propterea iure oracula dici possint sententiæ, quia vtilissimæ sunt ad sanitatem integrã conseruandam,& e sua sede statuq; delapsam restituendam,& consequenter ad bene prudenterq. viuendũ. Omnis autẽ sententia duplex est, vt ibidem docet Arist. aut enim est pura: vel est cum probatione coniuncta, veteres proferebant nudas sententias quotiescunq;res aperta erat,& ab omnib.pcepta,quale est,dimidiũ esse minus toto:rectum contrariũ obliquo, nam huiusmodi sentẽtiæ cum sint receptæ, & intellectæ ab omnib.non egent probatione. Aliud sentẽtiarũ genus est, qđ habet secũ pbationẽ: quo vti solent scriptores quãdo sententia haud quaquã ob omnib.accepta est,sed dubia,& incerta huiusmodi est,vt ait

2. Rhet.c.15.

10.Mor.c.7. Arift.cum fis mortalis,immortalem vitam feruare noli,ex hoc duplici genere fcientiarum, cum in his, tum in Aph. vtitur Hippoc. modò fententia fimplici, modò cum probatione. Præfens autem fententia eft ex earum genere,quæ coniunctam habent probationẽ: quafi velit nos dicere,afcarides maximè dominari,& lędere vefperè: quod quia non ita certum & receptum ab omnibus habetur, propterea diligentiffimus fenex nititur hanc fententiã duab. rationib. probare: vna eft, quia tempore vefpertino dolores omnes exacerbantur magis;altera a ꝓpria,& particulari natura fumitur,quæ eft,magis vefperè afcarides exercere ægros, propter feipfos,hoc eft,proprietate quadam, & facultate naturæ. Cum ergo fententia propofita fecum habeat iunctam probationem, nos totam præfentem fpeculationem dirigemus in fententiã,& probationem eius. Afcarides fiunt maximè vefpere inquit Hipp. Certiffimum eft, & apud omnes homines probatum, incorpore noftro varia & diuerfa animlia procreari: ita ut in capite, in pectore, in ventriculo, in inteftinis, & ,vt vno verbo dicam, in omnibus corporis noftri partibus generentur, quod fatis probatum effeà nobis arbitror,in lectionibus de morbis puerorum. Sed quamquam in vniuerfo corpore generentur animalia, peculiariter tamen generantur in ipfis inteftinis, & ita generantur, ut ualde uarient ab alijs, quæ in alijs corporis partibus producuntur. Siquidem hęc animalia quæ generantur in inteftinis, proprio nomine ab Hipp. vocantur lumbrici.
1.loc.aff.c.5. Et hac ratione poteftis intelligere pulcherimum locum Gal. qui tradit methodum cognofcendi locos affectos, inquit ex lumbricis cognofci affectum inteftinorum: quafi in folis inteftinis hæc animalia fiant. Non latuit Gal. etiam alibi generari in corpore animalia, fed putauit etiam uere folos lumbricos in inteftinis generari. Neq. ualet quod interdũ per os, & nares excernantur, quia pelluntur ab inteftinis,vel venenata materia, vel medicamentis. Cum ergo dumtaxat lumbrici fiant in inteftinis, fcire etiã oportet,huiufmodi animalia trium effe fpetierum, alia enim uocantur lumbrici rotundi, alia lati, alia afcarides. Differunt autem inter fe primum figura,quia lumbrici rotundi orbiculares funt. lati & la-
Lib.11.c.33. ti funt, & interdum longiffimi, itaut Plin. referat fe fe interdum uidiffe huius modi lumbricos tricenum pedum,aliquando & plurium longitudine. Afcarides autem funt animalia parua, & tenuia. Differunt præterea loco,quia lumbrici rotundi generantur in fuperioribus inteftinis,afcarides in inferioribus, teretes, feu longi, in omnibus. Differunt quoque alia ratione, quia longi, & rotundi lumbrici, fiunt magis in hominibus, quàm iumentis: afcarides verò, magis in iumentis, quàm hominibus. Et vt poffitis profundum Hipp.fenfum penetrare, operæ prætium eft hic paulifper fpeculari, cur lumbrici longi,& rotundi generentur potius in homine, quàm in iumentis: & quare fiant in fuperiorib. inteftinis. Ego dixerim fieri potius in homine propter hanc rationem, quia homo maximè omnium victitat cibis varijs, qui citius putredinem concipiunt,& præparant humores ad
1.Prob.21. generationem lumbricorum. Hinc Alex. dicebat ftercus humanum maximè fœtere,& magis, quàm brutorum, quia confueuerunt homines vti vario cibo: bruta fimplici gau-
5.conu.9. dent. Et propterea etiam Plutarch. fcripfit animalia irrationalia falubriora viuere, ipfis hominib. quia victu fimplici viuant. Cur verò gignantur potius in fuperiorib. quàm inferioribus inteftinis, ratio eft, quia in fuperioribus fit coctio cibi. Et quia hæc animalia fiunt ex crudis cibis, hinc fit vt eo in loco potiffimum gignantur, in quo fit coctio. Cæterum cur afcarides potiffimum fiant in brutis, varie difputatum inuenio apud Scriptores. aliqui attribuerunt victui belluarum ficciori, nonnulli calori. Sed ipfe exiftimo fieri potius in brutis,quia etfi fimplici vtantur victu,tamen vitiofus ille eft. Ad hæc inteftina inferiora brutorum funt frigidiora quam hominum: quod huiufmodi inteftina in brutis facile læduntur ad aere ambiente.dicebant autem Aet.& Paul. afcarides potiffimum fieri a frigiditate,& vitiofo alimento. vt cum in belluis reperiatur vitiofũ alimentũ,& frigiditas in inteftinis infernis,iure hæc animalia in ijs potiffimũ producãtur. Ex hoc difcurfu patet quanta cum ratione atq; iudicio Hipp.hoc in loco dumtaxat meminerit afcaridũ, nõ lumbricorũ lõgorũ, aut rotũdorũ.quia Hipp.breuitatis ftudiofiffimus,hoc sẽꝑ in more habuit vt cõtentus fuerit, vnũ dũtaxat genus ꝓponere,& illo vno cõplecti:reliqua quẽadmodum

fecit

fecit in præſenti contextu, in quo ſub nomine aſcaridum reliqua inteſtinorum animalia omnia compræhendit. Et iure ſane aſcaridum meminit, quia cum hæc animalia fiant rarius in hominibus, quàm in brutis: ſi verum eſt aſcarides lædere magis veſperi, multo magis vero ſimile eſt, rotundos & longos lumbricos id facere. Itaque videtis quàm aperta ſit ratio, cur potius aſcaridum meminerit. Hæc igitur eſt ſententia Hippocratis. Probatio vero primum a ratione communi, deinde a peculiari ſumpta eſt. Ratio Hipp. in hoc conſiſtit, quod ſit proportio ſumma inter autumnũ & veſperam. Igitur ſicut autũno fiunt magis morbi ferini, & lumbrici: ſic hi veſperi magis fiunt. fiunt autē magis veſperi (inquit Hipp.) quia hoc tēpore magis laborant, hoc eſt, quia veſperi omnes dolores & ægritudines acerbiores & immaniores euadunt. Sed quæ eſt ratio acerbitatis doloris tēpore veſpertino? vna eſt elegantiſsima apud Alexandrum qui quærens rationem propter quam dolores noctu magis præmunt, dicit: ideo eſſe, quia ad hoc vt percipiantur paſſiones corporis, neceſſe eſt vt animus verſetur circa ipſas. Interdum cum animus abducitur ab opera- tionibus ſenſuum exteriorum, fit vt minus verſetur circa paſſiones corporis, & propterea minus eas percipiat. noctu cum animus ſit abſtractus ab operationibus ſenſuum, totus conuertitur ad paſſiones corporis, vnde fit vt eas multo facilius percipiat. Prima hæc eſt ratio, & non contemnenda, ſiquidem veſper eſt initium noctis. Eſt etiam alia, quia veſperi Sol a nobis recedit, & aër fit frigidior. Vnde cum magis incipiunt retineri effluuia, conſequitur neceſſario, ut mala atque dolores augeantur. Hæc eſt ergo ratio communis propoſita ab Hippocrate. Eſt quoque ratio quædam peculiaris cur aſcarides veſperi magis torqueant homines, quia a propria ipſorum natura hoc habent. Sed quæ eſt hæc proprietas lumbricorum, ut magis ueſperi angant humanum genus? hæc in duobus collocata eſt: prima eſt ratio: quod lumbrici ueſperi propter uacuuitatem corporis a cibis, euadunt cibi appetentisſimi, & egeni, unde cum percipiant cibos, fit, ut huc atque illuc moueantur, adeo vt ſæpe etiam vulnerent inteſtina. Alia ratio eſt, qua lumbrici ſequuntur acceſſiones aliorum morborum, & præcipuè febrium. Vnde cum omnes febres, imò omnes penè morbi habeant acceſſiones veſperi, accidit, vt eo etiam tempore magis moueantur lumbrici & lædant. Etſi quæcunq; dixerunt Veteres, & preſertim Hippoc. experientia non ita certa comperiantur interdum; nihilominus tanta eſt grauitas eorum, quæ ſcripſerunt, vt maximi ſemper facienda ſint. Quod dixiſſe volui, quia quæ dixi ante, quod veſperi lumbrici maximè vexent, non adeo fortaſſis experientia probatur. Veruntamen cum ſit res ab Hipppoc. obſeruata, qui nunquam fefellit, nihil vetat, quin hanc oraculi loco habeamus. Ex his autem id in medicina documentum colligatis, debere Medicum ſemper præ cæteris tempus ueſpertinum formidare, & idcircò quotieſcunque ſecus aliquid non contingat, veſperi ægros minus alere & nutrire. quia illud veriſſimum eſt, autumno & veſperi, morbos fere omnes exacerbari. Illud etiam documentum ex hac Hippocratis oratione habere poteſtis, vt quando vel pueri uel iuuenes uobis ſeſe offerunt curandi, ſemper in ſuſpicionem ueniatis ueſperi horum malorum, quæ nobis obſeruanda reliquit Hippoc. ita tamen ut uictus ratione, atq; alijs remedijs oportunis occurratur. Remedia quæ plærumque Medici ſolent habere aduerſus lumbricos, ſunt amara omnia, acida, & acria. Atquè addo Ego, omnia etiam oleoſa. Ariſtot. enim ſcribit, oleum interimere omnia inſecta, cuiuſmodi lumbrici ſunt. Cauſam autem, qua oleum interimit inſecta, luculentiſsimè explicatam habetis ab Alexandro, qui ſcribit: inſecta cum habeant puſillum calorem fieri facile, vt oleo obſtructa eorum corpora, omni perſpiratione priuentur, & conſequenter moriantur. Quare aduerſus uermes ſoleo ipſe tamquam efficaciſsimo remedio uti, oleo amigdalarum amararum: oleo ſimplici cum cotoniorum ſucco, & aceto acerrimo. quæ omnia poterunt etiam uobis utilia eſſe in medicina facienda.

1. Prob. 1.6.

De Hiſt. animal. li. 8. c. 27

1. Prob. 62.

Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται νόσοι, καὶ θανατωδέσταται. τὸ ἐπίπαν ὅμοιον, τῷ δείλης παροξύνεσθαι. ὡς τοῦ ἐνιαυτοῦ περίοδον ἔχοντος τῶν νούσων οἷον ἡ ἡμερή τῆς νούσου τῷ δείλης παροξύνεσθαι, τοιοῦτον τῆς νόσου, καὶ ἑκάστης καταστάσιος πρὸς ἀλλήλας, ὅταν μή τι νεκτεροποιηθῇ ἐν τῷ ἄνω εἴδει. εἰ δὲ μὴ ἄλλως ταῦτα καταστάσιος ἂν ἄρχοι ὥστε καὶ τὸν ἐνιαυτὸν πρὸς ἑωυτὸν οὕτως ἔχειν.

Autumno acutiſſimi morbi, & maximè lethales. Vniuerſim ſimile ipſi veſperi exacerbari, tamquam ipſo anno periodum habente morborum, vt dies morbi. quale eſt veſperi exacerbari, tale ipſius morbi, & cuiuſq; conſtitutionis ad ſe-mutuo, cum nihil mouetur in ſuperiori ſpecie, alioqui alterius conſtitutionis hæc principium fuerint. quare & annum ad ſe ipſum ita habere.

Hæc ſententia ex ijs eſt, quæ habent ſecum proportionem copulatam. Propterea vt rectè poſſitis Hippoc. alta myſteria penetrare, decreui totam in tres partes diuidere; in ſententiam videlicet; probationem eius;atq. exceptionem. Sententia igitur eſt:Autumno fieri acutiſſimos atq. lethaliſſimos morbos,quæ ſententia plæriſq.alijs in locis habetur, 3. Aph. 9. ſed potiſſimum in Aphor. ſecunda pars,hoc eſt probatio ſententiæ; hæc eſt: Quia ſicuti ſe habet dies: ita quoq. proportione ſe habet annus. vnde vt ſe habet dies ad annum: ſic quoq. ſe habent partes diei ad partes anni. atque tempus veſpertinum (vt audiuiſtis) eſt tempus maximè exitiale,& mortiferum:itaq.autumnus qui proportione reſpondet veſperi, iure morbos habet lethaliſſimos. grauiſſima ſane probatio. Tertia pars, ſiue exceptio in hoc poſita eſt,Quod hæc omnia vera ſint,niſi aliquid in ſuperiori natura innouetur. Oracula omnia æterna memoria digna. Incipiamus a contemplatione primæ partis. Videri poſſet alicui, Hippoc. loquaciorem eſſe,quàm conueniat ipſius grauitati. nam cum dixerit ante Hipp. autumnum eſſe ferinum; quia in ipſo generantur morbi ferini, quid opus erat repetere:autumno fieri morbos acutiſſimos,atq. exitialiſſimos? Deinde acutiſſimus morbus etiam exitialiſsimus eſt, ſiquidem teſtatur Galen. verum characterem quo figurantur morbi acuti eum eſſe,vt celeriter,& cum periculo moueantur. hinc ſi morbi acutiſſimi ſint periculoſiſſimi, erunt quoq. lethales,præſertim cum Gal. ſcribat, lethale non ſemper apud Hipp. ſignificare neceſſariã mortem. Vt autem ſapientiſſimum ſenem ab omni ſuſpicione vindicemus,ſcire oportet malignos morbos,& acutiſsimos differre,quippe cũ multi ſunt, neq. acuti, neq. lethales,vt elephantiaſis (ferina ſcabies vocata a Græcis) eſt morbus ferinus,neq. tamen velocis motus,neq.periculoſus. Vnde cum Hipp. dixiſſet,autumno ferinos morbos graſſari,voluit etiã annotare,autũno non ſolum hos morbos fieri,ſed etiam acutiſsimos & exitialiſsimos. Sed quid ad aliam obiectionem dicemus? Nihil melius eſt,quàm Hipp.cum Hipp. interpretari. quemadmodum qui Ariſtot. cum Ariſt. ipſo interpretatur, omne attingit punctũ. Hipp. tria genera morborum facit, aliud ſalutare,alterum dubium, tertium lethale. Salutares appellat morbos,qui ſemper & neceſſario in ſalutem finiuntur, nec vnquam exitium afferunt,vt eſt podagra,iſchias;Morbi dubij ſunt illi,quorum neque certa ſalus,neq. certum exitium præfiniri poteſt,quemadmodum dicit Hippoc. eſſe phrenitidem,pleuritidem,& febrem ardentem. Morbi verò lethales ſunt, qui ſemper, vel vt plurimum mortem inferunt,vt eſt tabes,hydrops. Igitur ex hoc Hippoc. diſcurſu videre poteſtis,hanc eſſe differentiam inter morbos acutos,& lethales,quod acuti dubij ſint. Vnde dicebat:Morborum acutorum non omninò certæ ſunt prædictiones,vel ad ſalutem, ſiue ad mortem: lethales verò, qui certam necem adferant. Igitur vt Hippoc. complecteretur hæc duo genera morborum differentium ſane inter ſe (ſicuti audiuiſtis) non contentus fuit dicere: autumno morbos fieri acutiſsimos, ſed addidit etiam lethaliſsimos. quia verè hoc tempore fiunt acutiſsimi,& exitialiſsimi morbi. Dicebat autem Hipp. autumnum tabidis eſſe inimicum,vt iure etiam tabem inter morbos lethales reponi debere cenſuerit. Non igitur accuſandus eſt Hippoc. loquacitatis. Sed dubitari etiam video, vtrum ſolus autumnus ſit tabidis inimicus.& qua ratione hoc fiat,vt hic ſolus ſit tabidis aduerſiſsimus. Cur autumnus vſq. adeo ſit inimicus tabidis,rationem ſumere poſſumus ex Ariſt. qui ſcribit

Marginal notes: *Lib. de temp. morb.* (beside "bus etiam exitialiſsimus"); 6. Aph. 18. (beside "periculoſiſſimi"); 3. de morb. (beside "omne attingit punctũ"); 2. Aph. 19. (beside "de dicebat"); 3. Aph. (beside "verè hoc tempore"); 3. de morb. (beside "Non igitur accuſandus").

bit in Probl.autumuum propterea morbofum effe, quia mutatio fit a calido ad frigidum, ver eft morbofum quidem,fed minus, quia mutatio fit a frigore ad calorem. Cum igitur in autumno fiat mutatio a calore,qui eft fons vitæ, ad frigus, a quo calor extinguitur, quis non videt,tabidos autumno maximè periclitari? quia cum mutētur corpora & ad deterius, facillimè fentiunt hanc mutationem, ea quæ calorem habent admodum debilem, & confumptum. Et addam etiam illud, quod quemadmodum autumnus φυλλοχόος appellatur, quia hoc tempore folia decidant ab arboribus: ita autumno pilis fpoliantur tabidi, atque confequenter ad interitum properant. Qua etiam ratione legimus apud Plutarch. Ægyptios vocaffe autumnum τυφῶνα: & non fecus enim atq. τυφῶν, vel τυφῶς ventus procellofus inimicus eft plantis: ita autumnus omnibus corporibus. Vtrum autem autumnus folus hoc habeat dubitatum inuenio. Iam audiuiftis, morbofum quidem effe ver,fed minus autumno. vnde magnus Hippoc. dicebat,autumnum effe tabidis inimicum, fed & ver quoq. eft,præfertim eo tempore,quo folia ficus funt fimilia pedibus cornicis. Id quod (ni fallor) didicit Hippoc. ab Hefiodo,qui fcribit: tunc peftes maximè fieri,quando folia ficus funt fimilia pedibus cornicum. Erat probatio huius fententiæ (quemadmodum antea dictum eft a me) quod ficuti fe habet dies: ita quoq. annus. vnde cum vefper fit perniciofus: iure autumnus, qui refpondet tempori vefpertino perniciofus erit. Circa quam probationem duo breuiter inueftiganda funt. primum,cur Hippoc.potius vfus fit hac probatione,quàm vlla alia. alterum erit, quæ fit proportio anni ad diem, & vnde hæc proportio pendeat. Hippoc. quemadmodum fæpe dixi,folet contentus effe nobis ea proponere, quæ non ita funt omnibus nota, miffa faciens euidentiora. Euidentiffimum erat, & nulli fere non cognitum atq. exploratum, autumnum morbiferum effe, propter vitium aeris, propter antecedentem æftum,& ob efum fructuum importunum & nimium: fed quia non erat adeo vulgatum, quæ esfet proportio diei ad annum. idcircò huius Hipp. meminit præ cæteris. De hac proportione fermonem habens Galen. fcribit: ver refpondere matutino tempori, eftatem meridiei: autumnum vefpertino tempori; hyemem nocti. Ratio autem huius proportionis nulla alia eft, quàm ea que a Sole fumitur. quia ficut Sol fua peregrinatione per Zodiacum quatuor hec tempora anni facit: haud fecus ab ortu ad occafum vergens, facit huiufmodi diem naturalem, qui in quatuor partes ab omnibus diuifus eft. Igitur, ut in toto anni fpatio variat Sol terram: haud fecus fuo quotidiano ortu & occafu, diuerfas in corporibus viuentium mutationes facit. Sed fi vera eft hec ratio proportionis, cur euenit, quod mane homines melius valeant animo,atq. corpore,cum tamen vere fiunt innumeri morbi,& Hipp.atq.Arift. appellauerint ver morbosū. De hoc difputabo alias. Nunc autē illud fatis fit dixifse correfpondere ver matutino tempori: quia etfi uer morbos inferat, quemadmodum dicebat Hippoc. illi tamen morbi nequaquam generantur vere,fed cum fint concepti eftate parturiuntur quodam modo tempore veris. Et hoc eft quod alias Hippocr. fcripfit,inquiens: non ftatim fiunt morbi,fed citiffimè erumpunt,& efflorefcunt. Iam ergo intelligere vos fatis fuperq. arbitror, cur autumno fiant morbi acutiffimi, & lethalifsimi. Sequitur tertia pars,quæ eft exceptio;atq. hæc eft; morbos ita fefe habere fecundum proportionem diei,& anni,nifi aliquid innouetur in fuperiori natura: fed quid vult his verbis Hippocrates? magna continent fane myfteria. quæ vt intelligatis, oportet ad memoriam vobis reuocare,ea que fcribit in lib. de morb. vbi cum difcurreret circa caufas morborum, dixit: tria efse genera caufarum. Vnum eft abundantia humorum (πληθώραν Græci vocant) Alterum, quod extrinfecus violenter accidit: totum hoc genus caufarum folent appellare latini, & præfertim Iurifperiti, maiorem vim, vt funt percufsiones,& quicquid extrinfecus corpori noftro vim infert. Tertium caufarum genus eft, quotiefcunq. ea quæ proficifcuntur a Cœlo noxia admodum funt. Adeo vt manifeftifsimè appareat, Hippoc. voluiffe inter veras caufas morborum effe quoq. Cœlum. Et hoc loco foleo Ego vti ad probandam meam fententiam ab omnibus antiquis receptam, peftem a folo Cœlo proficifci. Iam verò quid vult Hipp. nifi ea,que in nobis fiunt a Cœlo pendere? & corpora noftra esfe fubiecta fuperioribus lationibus, a quibus gubernentur? quemadmodum fcribit

Arift.

1. Probl. 27.

Hefiod. Homero.

De Ifid. & Ofirid.

6. Epid. fect. 7

6. Epi. 1. t. 15.

Arist. huiusmodi autem gubernatio manat ex decenti proportione, & harmonia aeris ad corpora nostra: quia cum continuò attrhamus aerem uolentes nolentes, nisi ille aer nobis fuerit familiaris, certe sanitas corruet illicò. Vnde uerè oritur συμμετρία hæc à qualitatibus omnium elementorum quidem, sed potissimum ab aspectibus, & ui siderum. ita ut, si quando aer propter nouas Cœli constitutiones permuteturab hac harmonia, faciat morbos non secundum constitutionē naturalem, sed peregrinam potius, atq. ut hoc loco dicit, non præsentis constitutionis, sed alterius. Videtis ergo quā prudentia dixerit Hipp. tēpora producere morbos proprios, nisi aliquid in superiori natura innouetur. & hoc est quod dicebat Hipp. debere Medicum præter alia præcognoscere semper illud quod in morbis est diuinum, hoc est permutationem aeris in Cœlo, & sideribus. Documentum quod pro facienda medicina ex his sumitur, totum pertinet potius ad prognosticam artem, quàm ad curatoriam, nam, vt prudentissimè dicebat Hippoc. 1. Prognost. si liceret Medico omnes ægros ad sanitatem perducere, superuacanea esset omnis prædicendi ratio. Sed quia ea est corporis nostri infirmitas, vt necessario perire interdum debeant ægri; hinc fit vt debeat Medicus non solum artem curandi perdiscere, sed etiam prædicendi. Igitur quando (vt audiuistis) autumnus sit ferax morborum, maximèq. lethalium, debet Medicus hoc tempore præsertim ad prædictionem infœlicem potius, quàm fœlicem inclinare. quod etsi sit vtile Medico omni fere tēpore; est tamen verissimum in autumno, quando morbi plærumq; ad interitum vergunt. Aliud documentum colligere possumus, quòd vbi constitutiones temporum autumnales sunt, potius respiciendum esse Cœlum & sidera, quàm quidquam aliud; quod alias vos docui ex lib. de aer. aq. & locis.

Lib. 1. Prog.

Ἐν τοῖσι καθεστεῶσι καιροῖσι, καὶ ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδοῦσιν ἔτεσιν, εὐσταθέες, καὶ εὐκρινέσταται αἱ νοῦσοι. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν καὶ δύσκριτοι.

In temporibus consistentibus, & tempestiuè tempestiua reddentibus annis, constantes, & boni iudicij morbi. In incostantibus vero difficilis iudicij.

Sensus horum verborum est, quod vbi tempora proprias naturas seruant, constantes morbi, & optimi iudicij fiunt. Contrà, vbi tempora deflectunt ab optimis, & proprijs naturis, fiunt non modò inconstantes; sed pessimi iudicij. Id quod cum asseruerit sæpe diuinissimus Hippoc. probat tamen exemplo Perinthi quando scribit.

Ἐν γοῦν Περίνθῳ ὅταν τι ἐκλίπῃ, ἢ πλεονάσῃ, ἢ πνευμάτων, ἢ μὴ πνευμάτων, ἢ ὑδάτων, ἢ αὐχμῶν, ἢ καυμάτων, ἢ ψύξεων.

Vt in Perintho, cum aliquid deficiat, aut redundet, aut ventorum, aut non ventorum, aut imbrium, aut siccitatum, aut æstuum, aut frigorum.

Hæc sententia (vt videre potestis) duas habet præcipuas partes. prior pars est sententia: secunda confirmatio exemplo Perinthi. Sententia non solum habetur hoc in loco, sed pluribus etiam alijs. Vbi vnum notare præcipuè debetis, quod maximè vtile est vobis ad versandum in libris Hippocratis non sine maximo fructu, Galen. qui (vt liberè loquar) interdum fuit loquacissimus, sæpe repetere in suis commentarijs eadem vsque ad nauseam, etiamsi res sit minimi momenti. Hippoc. verò, vbi repetit eadem, existimate rem esse magni momenti. quia admirabile hoc ingenium numquam res exigui momenti repetit. si repetat aliquid iterum, atq. iterum, est sane summi momenti, quemadmodum est hæc sententia. Quare laborare debetis, ut hanc non solum discatis, sed æterna memoria teneatis. Vt autem eam perdiscere possitis, nō nulla scire vos oportet, quæ non solum conducent ad penetrandam huius sententiæ vim, sed etiam ad plurima alia. Primum quod scire debetis est, annum (ut sæpe audiuistis) apud omnes ferè partitum fuisse in quatuor tempora, &

vnum-

vnumquodq. tempus proprium,& peculiare temperamentum fuiffe fortitum, quemadmodum docuit Hippoc. Igitur vt incipiamus a vere, hoc tempus peculiare temperamentum habet, vt fit calidum, & humidum. æftas calida & ficca eft: autumnus frigidus & ficcus, hyems frigida & humida. Quæ temperamenta vfq. adeo propria funt vnicuiq. tempori, vt quotiefcumq. hæc fingula tempora anni non feruant, femper excedere naturæ limites cenfendum fit. Aliud fcire operæ pretium eft, quod Hippoc. nos docuit, fufiffimè & clariffimè fingulis anni temporib. peculiariter aliquem in corpore noftro exuberare humorem: vere, fanguinem: æftate, bilem: autumno, melancholiam: hyeme, pituitam. Sed hic oritur dubitatio, vtrum pituita hyeme abundet, quia vt fcriptum habemus ab Hippoc. hyeme corpora animalium maximè calida funt, & confequenter optimè fiunt concoctiones, optimas coctiones, confequitur generatio fanguinis, non pituitæ. Igitur æquius videtur exiftimare, fanguinem abundare hyeme potius, quàm æftate. Alex. dixit id quidem verum effe quod Hipp. fcribit, nempè fieri meliores coctiones hyeme, fed per accidens contingere, vt tunc gignantur pituita: quia cum eo tempore homines fint calidiffimi, plus cibi capiunt, quam par fit, vnde cum fiant multæ cruditates, confequenter etiã multa pituita fit. Sed melior eft ratio Gal. qui cum excitaffet hanc dubitationem, dixit: calorem naturalem effe quidem hyeme fortiorẽ in ventre, & propterea in eo fieri coctiones meliores, fed non ita effe in iecore, & venis, quod ab aere ambiente magis refrigerentur. Verum (pace Gal.) hæc refponfio nunquam mihi placuit, quia fi ventriculus tẽpore hyberno ita calidus effet, vt concoqueret etiam copiofiffimos cibos, à quibus ipfius calor folet hebetari, multo magis iecur calidum eo tempore effe debet. Et miror fane Gal. hyeme non voluiffe iecurr incalefcere, quia pruritus, fcabies, & fimilia tunc magis abundant quare magis mihi probatur Alex. fententia, hyeme plus pituitæ generari, ex vfu prauorum ciborum, a copiofiffimo alimento, & præfertim ab vfu vinorum nouorum, fed alias de his latius agemus, vbi locus, & tempus fauebunt. illud tamen ad notandum eft, fanitatem collocatam effe nõ modo in harmonia quatuor elementorum, quemadmodum Arift. & Plato fæpe teftati funt, fed etiam in humorum decenti proportione: Ita ut quotiefcunq hæc harmonia feruetur, vt vere dominetur fanguis, æftate bilis, autumno melancholia; hyeme pituita fanitas fit. Vbi verò huiufmodi harmonia corrumpitur, neceffariò fanitatis ftatus ex toto labafcit. Præterea adnotare debetis, morbos fere omnes oriri vel à caufa interna, vel ab externa. Ab interna inquam, quotiefcunq; vel deficit, vel excedit fanguis tempore veris. Ita æftate cum bilis fuerit copiofior, vel parcior. Autumno, quando melancholiæ, vel parum fuerit, vel plurimum; hyeme quando pituita nimium excedit, vel nulla, aut pauciffima fit. Animaduertere quoq; oportet, caufas externas magnam vim habere ad producendos morbos: quæ & fi plures fint, nihilominus fere omnes fitæ funt, in aeris ipfius permutatione, & licet hęc permutatio fiat fecundum qualitates elementorum, fit tamen, vt dicebat Hipp. vi fiderum potius, quam ulla alia naturali. Poftremò obferuare operæ prætium eft, hanc vocem εὔκριτον, atq. etiam δύσκριτον duplicem fignificationem habere apud Hippoc. vel enim fignificat εὔκριτον, quod falutare, vt optimi eft iudicij, vel quod maxima facilitate, & breuiffimo temporis fpatio iudicari poteft; quemadmodum δύσκριτον, quod mortale eft, hoc eft peffimi iudicij, vel quod fumma difficultate, & multo rempore iudicari poteft. His ergo omnibus fuppofitis, & probè intellectis, iam ftatim videre poteftis viam, qua admirabilem hanc fententiam penetretis. Nam cur tempora conftantia pariunt morbos conftantes, & facilis iudicij? nulla alia eft ratio, nifi quia propriam feruant naturam. hoc eft quotiefcunque ver non difcedit a propria natura, morbi fiunt, vel quia fanguis refpectu aliorum humorum copiofior, vel minor eft, vel quia qualitatem non feruat. Atq; hoc non folum verum eft in corporibus humanis, fed etiam in plantis, & ftirpibus: dicebat enim Theophraftus (vtens voce Hipp. ὡραῖα) fi hyems tempeftiua fuerit, id eft propriam naturam feruauerit, nullos fieri morbos in plantis, fed femina ipforum coalefcere, & cuftodiri. Huiufmodi ergo morbi a corruptione interna, fæpè neq; lethales effe folent, neq; etiam difficiles iudicatu in temporibus conftantibus,

quia

Lib. de nat. hum.

Li. d. nat. hum

1. Aphor.

2. prob. 5.

Lib. de nat. hum. Hipp.

2. de caufis plant. cap. 1.

quia etsi causæ morbiferæ intus latent, aer tamen externus amicus, & familiaris est. Et hoc est quod Plato etiam dixit sub persona Erysimachi medici, quod vbi amor conseruatur in qualitatibus elementorum in aere, tunc sanitas sit. Contra autem, si aer laboret discordia, & præternaturali constitutione, ita vt tempora minimè seruent propriam naturam, fiunt morbi inconstantes, & difficilis iudicij, quia vbi aer aut vi ventorum, aut inquinamentis contaminatus est, maximè agit in corpora humana. atq; cum eo tempore inueniat sibi dispares, & improportionatos humores, necessario fit ingens corruptela, & consequenter morbi inconstantes: & qui difficulter iudicantur, hoc est vel longo dierum interuallo, vel cum interitu ægrorum, quia cum non seruant tempora temperiem naturæ suæ conuenientem, modo hoc, modò illud morborum genus inducitur. tum difficilis iudicij, quia etsi plærumq; læthales fiant morbi, tamen a magni iudici viris non possunt iudicari, neq; si soluendi sint, neq; quando. Hæc igitur est ratio, cur Hippoc. dixerit, in constantibus temporibus fiunt morbi constantes, & boni iudicij: in inconstantibus, inconstantes, & mali iudicij. Qui autem hi morbi sint, qui fiunt in temporibus constantibus, & inconstantibus, videre poteftis apud Hipp. atq; etiam Arist. qui omnia fere ad verbum ab Hipp. sumpsit, nec vnquam illius meminit. Sed video dubitaturum esse aliquem cur interdum accidat, vt nulli fiant morbi, cum tamen dixerit Hipp. in constantibus temporibus, fieri constantes, & boni iudidij morbos, & in inconstantibus, inconstantes, & mali iudicij, adeo, vt nullum videatur posse dari tempus in quo non producantur morbi. Dicendum puto, verum esse, quantum sit ex dispositione corporis & aeris vt omni tempore fiant aliqui morbi; sed quod interdum aut exigui aut nulli fiant, hoc fit per accidens. Accidens autem hoc, est duplex: Alterum, quod proposuit Hipp. vbi scribit, quotiescumque flatus salubres spirant in aliqua parte, vt boreas, semper salubritatem insignem inducit. Alterum est, ratio victus: potest enim fieri interdum, vt homines multo rectius & prudentius viuant vno, quàm alio tempore: vnde sanè morbi pauciores fiunt. Quam verò ob causam Hippoc. post sententiam quàm audiuistis attigerit exemplum Perinthi, iure quæri possit. Sed non est admodum difficile causam aperire. quia constitutiones, & tempestates sunt res quædam vniuersales. vniuersalia non comprænhenduntur, nisi particularibus declarentur. Propterea vt ostenderet sententiam veram esse, summo iure exemplum particularis constitutionis Perinthij addidit. Sed hoc quidem satis clarum est, illud verò multo magis dubitationem, & admirationem habet, cur Hippoc. potius constitutionis Perinthi meminerit, quàm alterius. Sciò plærosq; dicere posse, hoc fecisse Hippoc. quia forsan tunc temporis inconstantia erant tempora in Perintho. Veruntamen puto ego Hippoc. vulgaria contempsisse, neq. digna censuisse annotatione. Itaq; multo altior illum causa impulit, vt hoc obseruauerit. Corpora quæ in insalubribus locis viuunt, id habent, vt multo minus aeris mutationem sentiant, quàm illi, qui viuunt in locis salubribus: adeo vt Plin. etiam dixerit, assueta corpora, in pestilentia etiam aeris perdurare. Corpora verò quæ viuunt sub plagis salubribus, cum assueta sint valetudini, solent sentire quaslibet mutationes. Quod si verum est, iure ab Hippoc. Perinthij constitutio proposita est, quia hæc Vrbs erat insaluberrima. Erat Perinthus (Heraclea vocata) Vrbs in propontide Thraciæ nobilissima multis Imperatorũ ædificijs, & theatris exornata, per quam etiam Vrbem narrat Herodotus transiuisse fluuium, quo curabatur scabies hominum, & iumentorum. Posita erat præterea prope mare. Vnde Perinthus erat admodum insalubris; & præ cœteris incolæ eius erant obnoxiæ destillationi in pectus. hoc verum esse, poteftis colligere ex ipso Hippoc. non alia sane ratione. quam Gal. narrat fuisse Romam, & vniuersam Italiam. Erat igitur Perinthus, quod ad corpora spectat incolarum, valde insalubris. Non secus quoq. quantum ad ingenia hominum attineret, insalubris fuit. quia Thracum ingenia adeò obtusa erant, vt Arist. dixerit, non potuisse Thracem numerare vsq. ad quartenarium numerum, ob summam ingenij, & memoriæ hebetudinem. Et in hac regione Thraciæ erat Abdera vrbs, de qua scriptum habemus, Abderitana pectora fuisse admodum insulsa. Si ergo hæc regio fuit insalubris ingenijs, & corporibus, rectè huius

Li. de aer. aq. & loc.
Lib. 3. Aph. 1. sec. Prob.
Lib. de aer. aq. & locis.
Lib. 4.
6. Epid. sec. 7.
Lib. de humoribus.
5. meth. de temp. morb.
Lib. Prob.

huius vrbis meminit. Si enim in inconſtantibus temporibus, morbi fiunt inconſtantes, & difficilis iudicij; multo magis illud accidet in tali vrbe. Itaq; videtis artificium admirabile diuini Hippocratis.

Τὸ δὲ ἔαρ τὸ ἐπίπαν ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Ver autem vniuerſim ſaluberrimum eſt, & minime lethale.

Hipp.ſcribit in Aph.lib. tẽpora incõſtantia parere morbos inconſtantes.deinde,autumnũ facere morbos acutiſſimos,& lethales.& ſubiungit,ver antem ſaluberrimum.Hoc autẽ loco aliũ ordinẽ ſecutus eſt,quia primò locutus eſt de autũno,deinde de incõſtatib. tẽporib.poſt ſubiũgit de vere. Adeo vt videatur non ignobilis diuerſitas in ordine,quã ſeruauit Hipp. hocin loco & in Aph. Sed facile eſt hunc nodũ ſoluere, quia vt alias dixi, Hipp. in lib.Epid.& præſertim ſecũdo,& ſexto notauit obſeruata ab ipſo omnia ſine ordine. Senior factus,cum cõſtituiſſet redigere in ordinẽ,multa mutauit in Aph. ex lib.Epid. Sed de his ſatis. Illud ſciendum eſt, hanc ſententiam eſſe puram & nudam, ſine vlla ratione. Cur autem non addiderit huic ſententiæ rationem, cauſa potiſſima fuit, quia hæc ſententia eſt & vſu & ratione ab omnib. ſpectata ſatis & probata: Quis enim ignorat, inter omnia tempora anni, ver non tantum eſſe ſaluberrimum, ſed etiam iucundiſſimum. Animalia bruta ipſæq; plantæ hoc etiam clariſſimè demonſtrant: ſiquidem, quemadmodum teſtatur Ariſtot. vere animalia maxime ad libidinem incitantur, & generant. Et ſcribit Theophraſtus, tempore veris tellurem velut gaudere & plantas,atque ſtirpes omnes geminari, ac florere. Igitur in tanta rei perſpicuitate non debebat vllam addere rationem. Continet tamen duas pulcherrimas præſens ſententia contemplationes, altera eſt, qua ratione ver ſit ſaluberrimum. altera, cur Hippocrates non contentus dixiſſe, ver eſſe ſaluberrimum, adiecit ἥκιστα θανατῶδες, ideſt, minimè lethale. Quò ad primum, Gal. in explicatione noni Aphoriſmi inquit, quia ver temperatum eſt, propterea eſſe ſaluberrimum. quam ſententiam etiam habuit idem Galenus alijs in locis. Sed aduerſus eam primum videtur eſſe Hippocrates, quando ſcribit ver eſſe calidum & humidum. corpora calida & humida tantum abeſt, vt ſint temperata, vt ipſemet Galenus dixerit, huiuſmodi conſtitutionem eſſe periculoſiſſimam: quod probat exemplo Cranonis. Præterea Ariſtoteles dicit ver eſſe morboſum, quia fit tranſitus à frigore ad calorem. addit Plutarch. vere fieri,torritrua, fulgura, propter aeris intemperiem. Hæc quæſtio & antiquitus, & hodie agitata admodum eſt, de ſalubritate & temperamento ipſius veris. Sed dicam ego breuiter. quid ſentio: ſcilicet, temperaturam ſeu temperatum dupliciter accipi poſſe, vel ſimpliciter,vel comparatiue. Simpliciter id dicitur temperatum, quod adeo correctas habet qualitates elementorum, vt nulla alteram excedat. Dicitur autem, temperatum reſpectiuè, quod reſpectu aliorum, propius accedit ad temperatum ſimpliciter. Iam cum primo modo accipitur, certe ver temperatum minimè dici poteſt, quia non habet qualitates ita inter ſe temperatas, quin altera alteram ſuperet. Et hoc modo locuti ſunt omnes qui tribuerunt intemperiem ipſi aeri verno tempore. Si ſecundo modo loquamur, ver iure dici poteſt temperatum; quia ſi comparetur hyemi calida eſt eius temperies; ſi æſtati humida. Adeo vt manifeſtiſſimè videatur ver eſſe temperatum, hoc eſt medium inter hyemem, & æſtatem, Imo verò ſi videre vobis placebit interpretem antiquum noni aphoriſmi videtur nou intellexiſſe εὔκρατον, ſed εὐκρατότερον, comparatiuè.Sed alius fortaſſis neque reſpectu aliorum temporum, ver eſſe temperatum dixerit, ex Hippocrate, qui dum enumerat morbos veris, non enumerat pauciores, ſed plures quàm alijs anni temporibus. Si ergo vere fiunt tot morbi, non videtur vlla ratione debere appellari temperatũ. Reſpondeo,enumerari quidẽ ab Hipp.multos morbos vernos,ſed illos nõ fieri vere.Melancolia nõ fit vere: epipleſia nõ fit vere:ſed enumerat hos morbos, quia potiſſimũ vere apparent,nõ quod veris tempore ſemina illorum prius cõcipiantur.Quare cõpertũ iam eſſe arbitror,ver eſſe temperatũ, reſpectu aliorũ temporũ anni,& propterea ſalu-

3. Aphor. 8.
2. Apor. 9.
6. de hiſ. aial. cap. 18.
3. de cau. pl. cã 4. & 3.
1. de temp. c. 4 & 1. in 1. Ep. L1. de nat. hu.
1. Prob. 7.
3. Aphor. 20.

ſaluberrimum. Sequitur ſecunda contemplatio ſcilicet cur Hippocrates non contentus fuit dixiſſe ver eſſe ſaluberrimum, ſed addidit ἥκιστα θανατῶδες. Non abſq; ſummo iudicio addidit hanc particulam. Dixi nuper in vere fieri etiam aliquot morbos, quemadmodum in omnibus alijs anni tempeſtatibus. Et quamquam ver ſtatuatur ex alijs temporib. temperatius: nihilominus poſſunt in ipſo fieri morbi, qui necem inferant. Sed vt Hipp. doceret aerem ſaluberrimum eſſe tempore veris, & tamen ſi in ipſo fiant morbi, illos non eſſe exitiales, quemadmodum in alijs temporibus. eapropter ad tollendam hanc dubitatiònem ex animis hominum, iure addidit ἥκιστα θανατῶδες non ſolum ver ſaluberrimum eſſe, dicens, ſed minus etiam exitiale. Sed cur dicit Hipp. morbos veris eſſe minimè exitiales? Quia mors & vita in morbis non aliunde dependent, quàm ex victoria morbi & facultatis corpus regentis. ſi facultas corpus regens vincit morbum ſequitur ſanitas. ſi morbus, mors. Iam verò vere facultates corporis noſtri robuſtæ ſunt, quo fit, vt morbos, qui alioqui ſua natura non ſunt admodum lethales, ſuperet: Vt hac ratione ver minimè ſit exitiale. Sed hæc res ita ſeſe non habet, quia Hipp. ſcribit, ver eſſe tabidis inimicum, & præſertim cum folia ficus ſimilia ſint pedibus cornicum. Igitur non videtur adeo eſſe ſalubre, quia in eo fiunt morbi aliqui exitiales. Reſpondeo, verum quidem eſſe, tabidos vere perire, ſed non vitio veris, verum quia, cum ipſorum calor ſit admodum imbecillis & fractus, tempore hyemis concluſo vniuerſo corpore facile puſillus ille calor conſeruatur: vt videmus puſillum ignem coactum ſub cineribus, diu conſeruari. Vere autem, quia tum corpora incipiunt aperiri, facile fit, vt expiret paucus ille calor, quemadmodum videmus paruũ ignem, vbi concluſus eſt ſub cineribus, ſi vel minimum ſpiraculum habeat, ſtatim interire. Quare effectus hic tabidorum minimè facit, vt ver non ſit ſaluberrimum. Ex quibus omnibus poſſumus colligere documentum ad medicinam faciendam, & præſertim ad artem prædicendi vtiliſſimum. quia, vbi tempora ſunt inconſtantia debemus ſemper prædicere & metuere, ne morbi fiant inconſtantes & mali iudicij. Neq; valet, quod huiuſmodi morbi non cognoſcantur in ipſa conſtitutione; quia vt cognoſcantur, infallibilis veritas eſt eorum, quæ dicit Hipp. non ſolum oportet conſiderare præteritas, & præſentes conſtitutiones, ſed etiam ſequentes, quia euenit, vt dum tempora inconſtantia perdurant, reſiſtant quidem corpora, ſed vt concepta dein ſemina morborum in alijs morbis patefiant. Aliud documẽtum eſt quod tempore veris, etiamſi morbi non adeo exitiales ſint, debeant tamen medici diligentiores eſſe circa curam valetudinis. quia quo magis tempore homines ſanitate vtuntur, eo maior diligentia debet adhiberi, non ſolum in ſanitate reparanda, ſed conſeruanda.

Πρὸς τὰς ἀρχὰς σκεπτέον τῶν νούσων εἰ αὐτίκα ἀνθεῖ· δῆλον δὲ τῇ ἐπιδόσει, τὰς δὲ ἐπιδοσίας, τῇσι περιόδοισι. καὶ κρίσιες ἐντεῦθεν δῆλοι. καὶ τοῖσι ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυσμοῖσιν, εἰ πρωϊαίτερον, ἢ οὔ. καί εἰ πλείονα χρόνον, ἢ οὔ. καί εἰ μᾶλλον, ἢ οὔ.

Initio morborum conſiderandum, an ſtatim floreant. Manifeſtum autem iuramento: ipſa autem incrementa periodis, & iudicationes inde manifeſtæ, & ipſis in periodis exacerbationibus, ſi prius an non, & an plus temporis, an non, atq; ſi magis, an non.

Quis ſit ſcopus in præſenti dictione, non ita cõpertum videtur, eo maximè, quod qui hunc contextum tractarunt, diuerſas habuiſſe ſententias videntur. Veruntamẽ ſum in hac ſententia, ſcopum Hipp. in præſenti oratione nullum alium eſſe, quàm docere, qua ratione debeat medicus indagare diem indicationis. Nam inter omnia medicinæ negotia, nullum eſt difficilius, aut vtilius, quàm cognoſcere diem criſis atq; eius tempus. Siquidem non ſolum hoc confert ad præcognoſcendum (in qua re ſolet eſſe poſita medici gloria) ſed etiam ad curationem inſtituendam, præſertim ad victus rationem præſcribendam. Et propterea valde laudandus eſt Hipp. quod de iudicationibus hæc breuiter annotauerit.

Cum

Cum ergo propositum Hippoc. sit, demonstrare rationem indagandæ crisis, totum hoc caput in quatuor partes diuidi potest. Prima pars est; Ad principium morborum spectandum est, si statim floreant. Secunda, cognosci hoc ex incremento. Tertia, incrementa cognosci periodis. Quarta, iudicationes cognosci tum ex præcedentibus, tum maximè ex collatione paroxismorum inter se se: scilicet si anticipent, vel postponant; si diutius durent, vel minus: si acerbiores sint, aut non. Incipiamus primam partem contemplari, vt Hippoc. doctrinam gustemus. Inuenio hac prima in parte duplicem esse Hipp. sensum: alterum, vt dicat, in initio notandum esse an morbi floreant, id est, vtrum sint in vigore. nam hæc vox ἀνθεῖν & ἐξανθεῖν familiarissima est Hippoc. quemadmodum docet Erotianus in Onomast. Hippoc. Altera interpretatio est, vt dicat, ad cognoscendum principium morbi oportere diligenter spectare, vtrum statim floreant, hoc est an subito in vigore futuri sint morbi. Mihi verò ex his duobus, placuit semper posterior: scilicet verè Hippoc. in hac prima parte docere, quo pacto ex cognitione vigoris morbi cognoscatur principium. Sed quamquam hæc expositio videatur probata a Gal. habet tamen non exiguam difficultatem: siquidem cum vigor sit posterior ipso principio, videtur absurdum, vt posterius doceat, & demonstret prius. Vt hunc admirabilem virum cognoscatis nunquam sine summa prudentia quicquam scripsisse, attendite. Cuncta quæ oriuntur sub hoc siderum globo, & præsertim viuentia, primum oriuntur, tum augentur, dein consistunt, deniq; declinant. Vt nullum sit ex viuentib. reperire animal, quod nisi fatũ antecedat, non pertranseat hæc tempora, principium, incrementum, statum, & declinationem. Arist. & Plin. existimasse nonnullos scribunt, crocodilum semper augeri. Sed ego semper illud pro fabula habui: quia non patitur hoc natura, vt vlla species non transeat hæc tempora. Ad similitudinem horum in viuentibus temporum, constituerunt Medici in morbis quoq. similia quatuor tempora: qui morbi tametsi pura sunt accidentia, nec videantur cum viuentibus similitudinem habere, nihilominus oriuntur, augentur, cõsistunt, declinant. Vt non immerito eos diuiserint etiam Medici in quatuor tempora, vt res suas melius componere possent. Quæ tempora duplicia sunt: alia enim sunt vniuersalia, de quibus pulcherrimum librum edidit. Gal. alia sunt particularia. Vniuersalia tempora in morbis dicuntur ea, quibus metiuntur omnes morbi a principio vsq; ad perfectam solutionem: siue sit vnius mensis, siuè sit pauciorum dierum, siue plurimum. Et totus hic tractus temporum morborum, appellatur a Medicis græcis συςάσεις: nostri dicunt constitutionem morborum esse. Tempora autem particularia sunt illa, quibus vnaquæque accessio, periodus, & paroxismus mensuratur. Et siue vniuersalia siue particularia sunt illa, quibus vnaquaq; accessio, periodus, & proximus mensuratur. Et siue vniuersalia, siue particularia capiamus tempora, semper habent principium, augumentum, statum & declinationem. Loquor de morbis, qui ad salutem terminantur; quia morbi lethales minimè percurrunt hæc omnia tempora. quia aliqui moriuntur in principio: nonnulli in incremento: quidam in statu: nullus vero in declinatione. Cum igitur hæc ita sese habeant, vt quod dicit Hipp. diligenter assequamini operæ prætium est aliud sciatis, quod disertissimè nos docuit Gal. scilicet apud Medicos, esse triplex principium morborũ. Nam appellatur principium morborum, primus ille insultus, prima aggressio morbi, atq; primus impetus morborum, interdum latior est nonnunquam angustior. sed fere semper tamen angustior est. Accipitur alio modo, pro tribus prioribus diebus morborum. de quo principio cum loqueretur Arist. dicebat apud Ægiptios vetitum fuisse, ne Medicus primis tribus diebus quicquam operaretur circa ægrum. alioqui quicquid mali eueniret ægris, Medici pro eo dabant pœnas. Quam constitutionem puto ego postea secutum esse Thessalum, qui instituit διατρίτον vocatam medicinã. eo quod tribus primis diebus nihil prorsus agebat, & exactissima inædia ægros macerabat. Tertio modo accipitur principium pro toto illo tempore morborum in quo nullum apparet iudicium coctionis, sed omnia cruda sunt. hoc tempus solet esse in plærisq; amplum in plærisq; breuius. Cum igitur hæc sint tria principiorum genera, Hipp. hoc in loco, neq; de priore loquitur, neque

Marginal notes: 1. de Crif. c. 6. — 5. de Hist. anal. cap. 37. Lib. 8. cap. 25 — 1. de Crif. cap. 7. 8. 9. — 3. Polit. 11.

de fecundo, fed de poftremo: atq; hoc fcribit cognofci ex ipfo vigore, hoc eft, fi vigor ftatim, vel tarde appareat. Veruntamen, vt recte etiam hoc intelligatis, fciendum eft, id quod Gal. pluribus in locis fcribit, vbi loquens de comparanda cognitione iudicij, in morbis, inquit: primò fpectandam effe naturam, & ideam morbi: dein magnitudinem: tertio motum: quarto morem. Ex quo elicitur, neceffarium effe ad cognofcendam crifim, ideam & formam morbi habere exploratã. Iam verò cognita idea morbi, facile eft ex ipfo vigore cognofcere principium, quia exempli gratia: angina offeratur, idea huius morbi eft, vt quarto die habeat vigorem. Itaq; poteft folers Medicus facile intelligere, primum diem huius morbi effe principium: quia ftatim in vigore eft. Pari pacto fi offeratur pleuritis. idea huius morbi eft, vt feptimo die fit in vigore. Igitur poterit Medicus ex cognitione huius vigoris intelligere, circa tertium diem perdurare quoq; principium. Pariter dicere poffumus de morbis diuturnis, hoc eft quartana: quod cum foleat habere vigorem tertio, vel quarto menfe; principium eius effe primis menfibus ipfis. Videtis ergo quàm appofitè Hippoc. dixerit, Ad principium morborum fpectandum eft fi ftatim floreant. Iam verò dicit ftatim Hippoc. morbi vigorem cognofci ex incremento, quomodo hoc ita eft? Quia cum immediate vigor fequatur augumentum, vbi Medicus videt morbum in augumento effe, & properare; facile intelliget vigorem proximum effe. quemadmodum ait Hippoc. cognifcitur incrementum ex ipfius morbi paroxifmis: quia fi paroxifmi acerbiores fieri animaduertantur, certum eft, in incremento morbum adhuc effe. quemadmodum in vigore eft morbus, quando paroxifmus in eodem ftatu permanet. Subiungit Hippoc. poftremo loco Iudicationes cognofci, tum ex his, tum ex collatione morborum inter fe. Ex principio, augumento, & ftatu. cognofci crifim, & iudicationem certiffimum eft. quia nulla vera crifis fit, nifi in vigore. Itaq; fi non fit nifi in vigore, clariffimum eft, quod vbi videtur morbus in principio effe atq; augumento, non poffe non expectari vigorem. quemadmodum vbi eft in vigore expectanda eft crifis. Ex collatione etiam paroxifmorum cognofcitur crifis: quia vbi anticipant paroxifmi, morbus eft in incremento: quando verò poftponunt, potius in declinatione. vbi eiufdẽ manent temporis, vigor adeft. pariter fi paroxifmi funt diuturniores, morbus augetur: fi breuiores diminuitur. Adeo vt facile intelligatis, Hippoc. certam, & folidam doctrinam nobis de iudicationum cognitione attulliffe. Sed duæ hic oriuntur dubitationes: Altera eft, cur Hippoc. in declaranda iudicatione, non vfus fuerit, quemadmodum alijs temporibus fignis cruditatis, atq; coctionis, & eo maximè quod Galen. in lib. de Crifibus totum negotium iudicationis videtur in hoc collocaffe, vt diligentiffimè attendantur figna cruditatis, & coctionis. Altera verò dubitatio eft: Cur Hippoc. meminerit hoc loco principij augumenti, & ftatus, atq; de declinatione nullam fecerit mentionem, cum tamen declinatio fit pars etiam paroxifmorum. Circa primam dubitationem dicendum eft, verum quidem effe, tempora morborum mirum in modum cognofci ex fignis cruditatis & coctionis; imò verò Arift. dicebat Medicos propterea fpectare excrementa, vt cognofcant coctiones, & cruditates, quemadmodum quoq; Auic. videtur omnem cognofcendi temporũ morborũ rationem in hoc pofuiffe: tamen illud non eft vfq; adeo artificiofum, quemadmodum eft modus quem indicauit Hippoc. quia fcire, vbi coctio apparet, proximam effe iudicationem, & expectandam effe crifim, non effe arduum, plane mihi perfuadeo, etiam mediocriter in arte medica verfatum. Sed ex fola temporum morborum fpeculatione hoc fcrutari, intelligereq; folertiffimi, & peritiffimi eft Medici. Atq; Hippoc. vt audiuiftis, his libris nequaquam vulgaria, fed tantum abftrufa & recondita a vulgo Medicorum perfequitur. Itaq; iure filuit figna coctionis & cruditatis, contentus fignis a morborum temporib. petitis. Reliquum eft, vt ad fecundam dubitationem mea nunc vertatur oratio. Tres, (vt ego puto) fuerunt caufæ, quibus impulfus Hippoc. declinationis non meminerit: vna quia (vt ante dixi) fcopus ipfius eft declarare modum præcognofcendi morborum iudicationes. certe declinatio nihil ad hoc facit, quia vbi declinatio eft, non expectanda eft crifis, aut fuit. Alia ratio eft, quod declinationis contemplatio non eft vtilis ad curatioñ ẽ.

3 de Crif. c. 4 & alijs.

4. Meteor.

Prima 4 t. 4. cap. 3.

quia

quia vbi morbus declinat, cessant omnia auxilia. Neq; est etiam vtilis ad instituendam victus rationem; quia hæc mensuratur quidem, sed in longinquitatem, vel proximitatem iudicij. Vnde declinantibus morbis, non est opus amplius victus rationem præscribere: quia nemo non illam eo tempore tenet. Summo igitur iudicio tacuit Hipp. declinationem hoc in loco. Cum ergo ad crisim cognoscendam maximè confert cognitio temporũ morborum, & comparatio paroxismorum inter se, operæ pretium est breuiter intelligere quid sit periodus, & quid sit paroxismus. Est enim periodus apud Medicos nihil aliud, quam reditus iteratus morbi ab eodem termino ad eundem terminum. vt quotiescumq; aliquis morbus plures reditus habet, plures habere periodos dicatur. In huiusmodi reditu aliqua pars morbi mitior est, aliqua immanior & molestior. Pars mitior, qualscunque sit, solet vocari διάστημα siue interuallum. pars autem quæ molestior est, παροξυσμὸς nostri exacerbationem vocant. Igitur quod dicit Hippoc. conferendos esse paroxismos inter se, atq; latissimè explicauit Gal. magnopere confert ad comparandam iudicationis cognitionem. Et hæc est vtilitas quæ acquiritur ex præsenti lectione Hippoc. vt in medicina facienda studeatis diligenter cognoscendis temporibus morborum, & præsertim paroxismis, atq; ijs etiam inter se conferendis. Cris. [illegible] 5.

Πάντων δὲ τῶν συνεχέων ἢ διαλιπόντων τῶν χρονίων, καὶ τρωμάτων. καὶ πτυέλων ὀδυνωδέων, καὶ φυμάτων, φλεγμοναὶ, καὶ ὅσα ἄλλα ἐπιφαίνονται ὕστερον. ἴσως δέ καὶ ἄλλον πρηγμάτων κοινῶν, τὰ μὲν θᾶσσον βραχύτερα. τὰ δὲ βραχύτερον μακρότερα, καὶ ἐν περιόδοισι τό ἐπιπρωιάιτερον, καὶ ἄλλης ἐπιδόσιος ἀπαυδώσης τὸν νόσου.

Omnium autem continuorum, & intermittentium quæ longa, & vulnerum, & sputorum cum dolore. Et tuberculorum inflammationes, & quæcumq; alia apparent posterius. Forte autem, & aliarum rerum communium, quæ celerius breuiora, quæ autem tardius longiora. Et in periodis quod prius, & aliud incrementum reijciente morbo.

Maior pars huius orationis in contextu græco adeo confusa est, vt fere nullus sensus Hippoc. dignus elici possit. Nonnulli elaborarunt, vt elicerent aliquem sensum. Sed in permutandis codicibus veterum, semper religiosus esse soleo, quod Gal. monuit omnes ne hoc faciant absq; testimonio veterum exemplarium. Propterea quia confusa est dictio, ea quæ hic proponi videntur sub velo Hippoc. mox clarius explicabantur. Quare transeo ad alia.

Καὶ γαρ τῶν παραχρῆμα ἀπολλυμένων, ταχύτεραι αἱ κρίσιες, ὅτι ταχέες οἱ πόνοι, καὶ ξυνεχέες, καὶ ἰχυροὶ. τὰ δὲ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον, μὴ ἀυτικα ἐπιφαινέσθω.

Etenim eorum qui statim morituri sunt, celeres iudicationes, etenim labores celeres, continui, & vehementes. Quæ autem iudicantur in melius, ne statim appareant.

Vniuersa (quam audiuistis) dictio grauis est, & nostro Hippoc. dignissima, veruntamen indiget aliqua luce, vt a vobis comprehendatur. Propterea, vt vestræ vtilitati consulam, putaui partiendam esse in duas sententias, velut duos Aphor. Prior est, cum ratione: posterior, sine ratione. Itaq; prioris sententiæ sensus est; eos qui cito perituri sunt cito iudicari; quoniam veloces, assidui, & validi sunt labores. Adeo vt si placeat alicui curioso ingenio hæc verba Hippoc. in elegantem syllogismum reducere, possit hoc pacto. Vbi sunt citò labores validi, & continui, citò ægri pereunt: sed vbi fiunt celeres iu-

dicatio-

dicationes, fiunt celeres labores, assidui, & validi: ergo vbi ægri sunt perituri, celeres fiunt iudicationes. Elegantissima est, & accommodatissima Hippoc. ratiocinatio, quam vt adhuc intimius penetrare possitis, operæ prætium est rectè intelligatis, quid sit crisis. quæ res vsq. adeo magni momenti in medicina facienda est, vt omnes Medici diligentiam omnem ingenij sui in hanc vnam. Crisis significat quodlibet iudicium de quacunque re factum: vnde apud Veteres, illi qui iudicabant scripta Poetarum, vel aliorum, κριτικοὶ Græcè, critici a Latinis appellabantur. de quibus satis superq; scripsit Sext. Empiricus, & Gal. etiam noster. Alio modo accipitur communiter pro sententia, seu iudicio, quod facit iudex inter actorem & reum. Ad quam similitudinem scribit Gal. Medicos vocasse iudicia naturæ crises. Cæterũ crisis Medicorũ, quemadmodũ ego diligenter obseruaui, quatuor modis tum in doctrina Hippoc. tum maximè in doctrina Gal. accipi solet.

1. Aph. 19. Primo enim crisis accipitur pro ipsa accessione morbi, & hoc pacto locutus est Hipp. quem locum interpretantes Gal. & Philotheus, dixerunt; vocari eo in loco ab Hippoc. crises, ipsas accessiones. Secundo modo accipitur pro solutione morbi quæcumq; & qualiscumque fit. Et Celsus noster elegantissimus, semper solet apud Hippoc. vertere hanc vocem κρίσιν & κρίνεσθαι, solutionem, & solui: vt ego puto, imitatus Hippoc. qui in libris Epidem. cum vult significare aliquem eorum morbo defunctum, dicit esse iudicatum. Sic etiam

2. de Crisis. & alib. inuenietis Gal. dicentem, quandoq; febres hæticas esse iudicatas, hoc est solutas. Tertio modo vsurpatur hæc vox pro qualibet expulsione facta a natura rei molestantis. nã Hipp.

Lib. de sep. partu. expulsionem fœtus a natura factã appellauit crisim. Postremò accipitur pro magna & repentina morbi commutatione, quæ & proprior, & frequentior omnibus alijs significatio est. Et aduertite vere sic appellatam esse crisim a Gal. quia etiamsi magna fiat mutatio in morbis nisi tamen repente fiat, non appellatur crisis, sed solutio; quemadmodum disertis-

De Cris. lib. 1. simè notat Gal. Iam verò crisis hoc quarto modo & propriè accepta adhuc triplex est, vt luculentissimè docuit Gal. loco citato, vel enim magna & repentina mutatio fit ad certam, & firmam salutem, vel fit ad certam & firmam mortem. Si mutetur ad certam salutem, vera perfecta & propria crisis est, atq. in hac cognoscenda laborare consueuerunt Medici: hanc semper in mente defixam habent. Si fiat hæc mutatio ad mortem, vocatur mala, & perniciosa crisis. Inter has crises veram & perfectam, & perniciosam atq; læthalem, est quoq; altera media, nempè quando fit quidem magna, & repẽtina mutatio morbi, sed nõ ad certã salutẽ, aut mortẽ: sed vt dicit Gal. in melius, vel deterius. quasi fiat interdum crisis, quæ est quidẽ mutatio in melius, sed non in certã salutẽ, vt in deterius, sed nõ in certũ interitũ. Propterea tres sunt species crisis quarto modo acceptæ, & ꝓpriæ scilicet, pfectæ, imperfectæ, & mediæ. Perfecta crisis opus habet multis euidentissimis signis, quæ in sequentib. declarabimus. Sed oportet præ cæteris, vt fiat apparente perfecta coctione, vt fiat debito tẽ-

2. Aph. 17. pore, & potissimum diebus imparibus, quemadmodum Hipp. explicatissimè docuit. His itaq; hunc in modũm explanatis iam strata vobis est via ad intelligendum, quicquid dicit Hippoc. in tota hac dictione. Nam cum dicit, eos qui citò morituri sunt, celeriter iudicari: perspectissimum esse vnicuiq; potest, loqui de ea iudicatione, quæ est contraria perfectæ, hoc est pernitiosa, quæ est subita, & magni morbi mutatio in malum. Pari pacto intelligere licet iure apposuisse hanc causam Hippoc. quod in initio sunt labores celeres, assidui, & magni, quia vbi cito pereunt, sane illi eueniunt. quando nimirum vis morbi maior est ipsa natura. Vis morbi pendet ex materia morbifica, quæ peccat, vel qualitate, vel quantitate, vel vtriusq; Vbi igitur in initio est materia maximè pernitiosa, necessariò stimulat naturam ad sui excretionem. vnde natura, etsi sit minor morbo, aggreditur tamen expulsionem, quæ quoniam importuna, & imbecillis sit, hinc sequitur; vt neq; secundum qualitatem, neq; secundum quantitatem fiat motus ipsius materiæ. Et propterea etiam initio fiunt labores celeres, continui, & magni: celeres, quia tanta est læsio, vt natura maximè properet ad materiæ expulsionem. fiunt assidui labores, quia materia copiosa est necessario. Magni deniq; quia lucta & certamen est inter duos maximos hostes, hoc est inter immanem vim morbi, & naturam non admodum prostratam.

Adeo

Adeo vt facile videre possitis, nullum verbum otiosum Hippoc. nostrum protulisse. Id quod maximè etiam debet vos monere, has tres constitutiones propterea quoque apposuisse Hippoc. quia fiunt etiam labores post perfectam crisim, sed nequaquam tamen cum his conditionibus. Et scribit Hippoc. in Aphor. Nox quæ antecedit crisim, semper grauior esse solet. Ex quibus manifestè colligitur, in crisi perfecta fieri labores, atque post eam; sed differre, quia illi sunt celeres, assidui, & magni. qui verò post perfectam crisim fiunt, celeres quidem esse possunt & magni, vt vertigo, dolor, & animi deliquium, sed non sunt assidui. Et hoc significauit Hippoc. quando subiunxit, nox verò quæ subsequitur facilis est. Sed video hoc in loco dubitari, cur Hippoc. solum erroris secundum tempus meminerit. Nam crises peccare solent in quantitate, quando deficit quantitas humoris expulsi. In qualitate, si humor qui purgari debet expurgetur. In modo, si non fiat expulsio per vias decentes. In tempore, si intempestiuè. Dixi vobis huncamantissimum fuisse breuitatis, & delectatum fuisse paucis verbis multa complecti. Hoc his verbis fecit. Nam sub tempore complexus est omnes errores, qui fiunt in imperfecta & exitiosa crisi. quia vbi celeres, & nimium tempestiuæ fiunt iudicationes, accidit id sane, quia materia morbifica valdè copiosa est & inimica atq; cruda, hoc est permixta bona cum mala. Vbi ergo natura existente materia cruda & inobediente, mouetur ad ipsius expulsionem, necesse est fieri peccatum in quantitate, qualitate, modo, atq; tempore. quia cum materia bona mixta sit malæ, bona iuxta expellitur, ac mala, & propterea, minus inutilis noxiaque expellitur quàm conueniat, & plus bonæ. Non secus atq; cum sit cruda, non expellitur, qualis deberet expelli. Neq; etiam sæpe natura expellit per vias debitas, sed furentis instar, huc atq; illuc, materiam sibi inimicam propellere conatur. Et hinc cognoscere potestis male Medicos aliquos operari, qui putantes se naturæ opitulari, interdum purgare conantur in initijs morborum. quia si verum est, quod scriptum nobis reliquit Gal. nihil posse in principio rectè iudicari a natura, est quoq; verissimum, non posse Medicum in initio rectè euacuare, quod eo tempore sunt labores celeres, assidui, & magni. Vt iure Ægiptij animaduerterunt in eos, qui in initio aliquid mouere studebant. Sequitur secunda pars, iudicantia ad melius, non statim apparere debent. Proposita dictio Hipp. posset, forsan alicui videri superuacanea, quia si prius dixit, celeres iudicationes inducere mortem, quis non videt, signa illa iudicantia, quæcumq; apparent initio, mala esse. Adeo vt videatur vna & eadem sententia præsens, cum superiore. Veruntamen non consueuit Hippoc. superuacanea annotare. Oportet ergo vt aliquo iudicio hanc particulam addiderit. Videamus itaq. qua ratione subtexuerit. Audiuistis iudicationem duplicem esse, aliam perfectam, quæ semper ad certam salutem tendit: aliam imperfectam, quæ ad certum interitum: his accedere quoq; mediam, quæ modo ad melius, modo ad peius vergit. In superiori dictione locutus est Hippoc. de iudicatione imperfecta, quæ tendit ad certam mortem. Nunc autem loquitur de iudicatione quæ media est, & ad melius solet finiri. quasi dicat absolutissimus Medicus: non solum iudicatio perfecta non potest fieri initio, sed semper fit exitiosa, verum etiam iudicatio ad melius, fieri non potest cito; sed opus est tempore, vt aliqua saltem coctio appareat. Hæc igitur est ratio, qua impulsus Hippoc. addidit illa, vt plane demonstraret, nullam bonam crisim, fieri vnquam initio. Possumus etiam dicere Hippoc. in præcedentibus locutum esse de iudicatione: hic verò loqui de signis iudicationis. Iam verò sine his iudicium non facimus. Igitur vt omnino plenam & perfectam traderet doctrinam, dixit: non solum iudicationes, sed & signa iudicationis initio mala esse. Sed dubitari posset, vtrum verum sit, signa præapparentia semper esse mala: siquidem in hoc ipso libro narrat casum cuiusdam Bionis, qui cum laboraret inflammatione splenis, morbo scilicet acuto, in principio sudauit copiosè, habuit fluxum sanguinis è nare sinistro: tamen inquit Hipp. ipsum sanatum esse. Igitur non semper signa iudicantia in principio exitiosa sunt. Tripliciter responderi potest huic obiectioni: primò Hipp. nequaquã docere ea signa apparuisse initio; sed simpliciter dicere, maximè sudasse, & sanguinis fluxione laborasse. Altero modo responderi potest etiamsi illa

2. Aphor. 18.

In com. de ac.

Lib. 2. 2. sec.

illa signa in principio apparuerint, quemadmodum ego existimo, & verisimile est, tamen scribit Hippoc. morbum reuertisse: quod quidem signum est, illa signa non fuisse bona. Possumus tertio modo respondere, casum illum veluti rarissimum fuisse ab Hippoc. obseruatum & propositum. Atq. animaduertite, quod vbi Hippoc. videbat aliquid euenire contra regulas, & communia dogmata Medica, semper illud diligentissimè solebat obseruare, & scriptis commandare, quemadmodum in libris epidemiorum obseruare poteritis. Ex vniuerso hoc discursu potestis hoc documentum elicere, vt nunquam signis iudicatorijs apparentibus initio fidatis. Solent vuulgares Medici, & ad pauca respicientes vbi vident prima, vel secunda die ægros sudare, aut alui beneficium habere, maximè lætari, quasi propinqua sit salus ægri. Tamen plærunq. decipiuntur, quia non callent regulas cognoscendi iudicia naturæ.

Τὰ κρίμα, μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώδεα. Τὰ δὲ δύσκριτα. Τὰ προκρινόμενα, ἢν ὠμῶς κριθῇ, ὑποστροφαὶ, ἢν δὲ μή, ἀκρισία, γένοιτο δὲ ἂν καὶ ὀλέθρια, τὰ μὴ σμικρά.

Iudicatoria non iudicantia, partim lethalia sunt, partim difficilis iudicij. Quæ præiudicata, si cum cruditate iudicata sint recidiuæ, sin minus, in iudicationes, fuerint autem & lethalia, quæ non parua.

Multa antiquitus fuerunt obseruata, quæ hac nostra ætate paucissimi, aut nemo certe obseruare queat. Inter cætera est negotium crisium. Apud nos rarissimè videntur crises. Et ego sane, qui triginta quatuor annos medicinam feci, in vniuerso hoc vitæ meæ curriculo, rarissimas vidi crises perfectas: quæ tempore Hipp. erant frequentissimæ. Ita vt non sit mirum, si copiosissimus in docenda hac arte fuerit Hipp. & Gal. qui alias fuit diligens, in hac parte profectò fuit diligentissimus. Quare vero eueniat, vt hoc tempore non videantur ità frequentes crises, diu mecum cogitaui. Et nihil inuenio, in quo magis acquiescam, quàm modum nutriendi ægros esse omnino diuersum hodie ab antiquorum. Adeo vt non mirari oportet, si frequenter decipiamur; quia errores in victu perturbant omnem statum, & vim naturæ. Hipp. hic tria proponit de diebus iudicatorijs, æterna memoria dignissima. primum est, Iudicatoria non iudicantia, partim lethalia esse, partim difficilis iudicationis. Secundum, præiudicata, si crudè iudicata sint fieri recidiuas: sin minus, ἀκρισίας. Tertia pars erit. p̄iudicantia crudè, si nō sint parua esse lethalia Adeo vt his paucissimis verbis, tria profundissima habeatis oracula. Ergo nostra iam cōuertantur oratio ad primam celebratissimamq. partem expendendam, & præsertim Gal. quæ quanquam verbis vsitatissimis ab Hippoc. hic nobis proponatur: habet tamen opus diligentissima interpretatione. Optimum verò est, vt signa decretoria primo explicentur: in quorum cognitione vis, & cardo totius huius disciplicæ consistit. Apud Medicos duo signorum genera præ cæteris frequentissimè numerantur. Scilicet signa coctionis, & cruditatis, necnon signa crisis. quæ signa crisis modo sic appellantur, interdum etiam signa decretoria. Signa coctionis, & iudicationis, in omnibus fere eadem sunt; præterquam in duobus. differunt enim primum, quia signa cruditatis & coctionis immediatè significant vel coctionem, vel cruditatem materiæ. mediatè, hoc est, mediante coctione, crisim. Signa decretoria immediate significant ipsam crisim. Exempli gratia. sedimentum album, leue, & æqaale in vrinis, pus album, leue, & fætoris expers, in abscessibus, sunt signa coctionis, quia immediatè significant ipsam coctionem: mediata verò coctione, futuram crisim. Cæterum expulsio copiosa sanguinis e naribns facta debito tempore significat crisim, aut quidpiam aliud. Est etiam alia differentia, quia signa cruditatis & coctionis, semper certam pronuntiant coctionem vel cruditatem: signa verò decretoria non semper. Et propterea obseruabitis insida nuncupata, quia interdum quoq. oculatissimos Medicos fallunt. Quod autem signa coctionis indicent semper certam coctionem, fit, quia sunt inseparabilia ab ipsa coctione. Et de hac loquebatur Arist. cum dice-

4. met. cap. 4. 1. sec. Prob. 53.

bat;

bat, propterea Medicos inſpicere vrinam, atq; alia excrementa, vt coctionem explorarent & futuram, aut præſentem ſanitatem. Sed ſigna decretoria adhuc duplicia ſunt. vel enim purè ſignificant ipſam iudicationem: vel ſignificant, quoque cauſam ipſius iudicationis. exempli gratia, dolor capitis, vertigo, deliria, vbi apparent in nocte antecedente criſim, de qua loquitur Hippocrates; ſignificant quidem futuram criſim, vt dictum eſt; ſed non faciunt eam. quando verò ſigna ſunt, quæ faciunt criſim, ſunt ea, quæ magnas in morbis faciunt mutationes; quemadmodum ſunt euacuationes materiæ morbificæ. Sed hæc exempli cauſa dicta ſint. Signa ergò efficientia criſim, ſunt propriè ea, quæ magnas & repentinas morborum mutationes efficiunt. Sed quæ ſunt mutationes illæ? Ex natura rei inueniemus. Magnæ mutatationes non fiunt niſi a motu magno. Itaque ſi debent fieri criſes, neceſſe eſt vt fiant a vehementi & magno aliquo motu: quemadmodum ſunt expulſiones, quæ fiunt ab ipſa natura, quæ expulſiones nihil aliud ſunt, quàm tranſmutationes materiæ, vel intra corpus a loco ad locum ab intimis partibus, ad externas, a nobilibus, ad ignobiles: vel fiunt extra corpus. In primo genere ſunt rigores, qui fiunt tranſmutata materia ab intimis ad externa; abſceſſus a parte nobili ad ignobilem; ſunt pruritus, ſcabies, vlcera; hæc omnia ſunt ſigna decretoria efficientia criſim. Quæ verò extra corpus fiunt expulſiones, vel per vrinam, vel per aluum, vel per ſudorem, ſiue per vomitum, aut per ſanguinis fluorem eueniunt: qui ſanguinis fluor, aut fit per nares, vel os, vel aluum, ſiue per vrinam, aut vterum. Quæ ſunt ſigna decretoria ſignificantia, & cauſantia; iam abundè ſatis a me dictum eſſe puto. Ex quibus videre poteſtis, quàm accommodatè faciant ad præſentem ſpeculationem. Dicit itaque Hippocrates ſigna decretoria. Non intelligit quæ purè ſignificant, ſed ea quæ ſimul ſignificant cauſam. Non iudicantia addit, nam hæc ſigna quæ tum ſignificant, tum faciunt etiam iudicium, poſſunt quidem aliquando apparere, ſed tamen non perfectam facere criſim. Hæc partim lethalia ſunt, partim difficilis iudicationis. Sed quæ eſt huius rei neceſſitas? Summa ſane, quia cum iudicatio fiat, vel ad certam ſalutem, vel ad necem; ſiue ad melius, ſiue ad deterius: ſigna iudicantia, ſi non pariant certam ſalutem, certè afferent mortem, peſſima, vel dubiam, debilia. Sed quare, cum non faciunt perfectam criſim, illa neceſſario ſunt δύσκριτα? quia materia non eſt parata, concocta, & diſpoſita aptè ad expulſionem. quod cum ita ſit, atque ſigna iudicantia faciunt maximas mutationes, fit vt initio, maximis mutationib. vires vel pareant, vel non ſuperentur. Si vires nō reſiſtant aduerſus impetū morbi, ſed inferiores, & impares ſunt, neceſſariò ſuccedit mors: quia vbi in maximis motibus natura vincitur, non amplius recuperat vires. Si verò mutationes repentinę, & vehementes, non penitus proſternant naturam, omnino morbus fit difficilis iudicatu; quia cum materia mota ſit cruda, & fiat expulſio, vireſque infirmantur, neceſſe eſt, vt aliqua portio in corpore relinquatur: qua remanente, neceſſario recurrunt morbi. qui cum longi ſunt, & diuturni, tum facilius ad perniciem, quàm ad ſalutem ægri conuertuntur. Igitur videtis, quàm prudenter Hippocrates dixerit, ſigna decretoria non iudicantia, partim eſſe lethalia, partim eſſe difficilis iudicationis. Sed quanquam ſigna decretoria ſemper praua in principio ſunt, tamen non ſemper ſunt lethalia. Exemplum habetis apud Hippocratem, qui narrat, rigorem in principio ſemper malum eſſe: non tamen obſeruatum eſt, in ſuis ægris, huiuſmodi rigorem ſemper attuliſſe mortem. Præterea loquens multa de rigore, dicit, a febre ardente occupato, rigore accedente, ſolutio fit. Ex quo certè loco, conſtat, rigorem interdum bonum eſſe, nonnunquam malum. ſiquidem vbi extra principium, & augumentum ſuperuenit, bonum eſt: vbi verò initio apparet, ſemper rigor malus eſt, non tamen ſemper lethalis. Nunc ad ſecundam partem veniamus, quæ eſt, quæ iudicantur, ſi crudè iudicentur, recidiuæ, ſin minus ἀκρισίαι, hoc eſt iuiudicationes. Quæ vt optimè intelligatis, operæ pretium eſt, videre, quæ ſint ea quæ indicantur, & quid ſignificat ὑποστροφὴ, vel recicidiua, & quid ἀκρισία. Ea quæ iudicantur, poſſunt eſſe vel corpora ægrorum, vel ipſi humores: nam æque dicuntur apud Hippocratem ægri iudicari, atque humores. hoc tamen in

2. Aph. 13. 1. Epid. ſec. 3 Lib. 4. Aph. 58

E loco

2. Aph. 12. loco puto ego potius intelligendum esse de humoribus, tum quia, cum dixit in Aphoris. quæ relinquuntur in morbis, recidiuam faciunt, manifestum est, loqui de humoribus: tum quia easdem sententia, aut non admodum dissimilis hoc in loco continetur. Quid autem sit ὑποστροφή, a plerisque etiam variè disputatum inuenio. Sed verissimum est, nihil aliud esse, quàm reditum morbi, post imperfectam eius solutionem: morbi inquam, eiusdem generis. dico autem post solutionem, quia vbi morbus perdurat, etiamsi interdum egregiè remittatur, non dicitur tamen redire, quia nullo modo vnquam solutus est. Addidi, eiusdem generis: quia interdum propriè est reditus morbi eiusdem, vt tertianæ ac quartanæ, & est recidiua. aliquando accidit; vt etiamsi soluatur morbus, & post solutionem iterum morbus redeat; non appellatur tamen recidiua, sed nouus morbus. Iam intelligere vos quoq. plane mihi persuadeo Auicenam, quando scribit recidiua est peior sua radice: quasi voluerit recidiuam cum morbo habere idem germen, & ab eodem genere proficisci: & cum vires infirmitatę & fractæ admodum sint priore morbo, vt ab altero magis languescant, & concidant. Cæterum ἀκρισία apud Hipp. proprie significat perfectam carentiam, tum signorū decretoriorum duntaxat, tum, etiam eorum, quæ significant simul causam. quia quidam morbi adeo latenter finiuntur, vt nullum signum appareat interdum ex hjs. Superest, vt videamus, quid Hippocrates nos his verbis docere velit, quando dicit, quæ iudicantur, si crudè iudicentur, recidiuas fieri: sin minus, ἀκρισίας. Quæ est ratio, cur humores crude iudicati, efficiant recidiuas? Hoc

3. de Crise. Galenus clarissimè docuit, quando scribit, quotiescunque humores crudi immaturè, & intempestiuè e corpore pelluntur, duo semper euenire: alterum esse, vt praui humores minimè omnes expellantur: qui cum relicti fuerint in corpore morboso, non solum non consumunt fomitem morbosum, sed etiam augent; fit, vt morbus iterum reuertatur, & hoc est, quod voluit significare Hippocrates, quando dicebat ea, quę relinquuntur in morbis recidiuas facere. Alterum, quod in iudicationibus intempestiuis fiat, est, quod boni succi vnà cum malis, & maiore quantitate euacuentur. vnde accidit, vt natura priuata optimis succis laboret in recuperandis ijs, atq; ita fit, vt diu perdurent morbi, & fiant difficilis iudicationis. Itaque res ita se habet, quod vbi nimium cito fiant iudicationes, si cruda sit valde materia, recidiuæ fiant; sin minus ἀκρισία. Sed video dubitari, cur Hippocrates non contentus dixisse præincipientes iudicationes, addidit etiam, si crudè iudicentur: nam videtur hæc Hippocratis oratio superuacanea: siquidem, vt alias vos docui iudicationes vbi fiunt initio, semper fiunt cruda existente materia, non ergo debebat addere crudè? Hippocrates semper breuitatis amantissimus fuit. Veritas autem hæc est. Iudicationes si perfectæ sint non solum fieri in vigore morborum, verum etiam in accessionibus vigoris, atque ita in ijs fiunt, vt narret Hippocrates, quandoque iudicationes vsque ad centesimum diem fuisse protractas. Iudicationes imperfectæ, & exitiales semper fiunt initio, atque apparente cruditate. Sed illæ quæ mediæ sunt, hoc est, quæ modo ad melius, modo ad deterius inclinant, id habent, vt interdum cum cruditate, nonnunquam cum aliqua coctione fiant. Itaque de postremis sermonem habens Hippocrates iure dixit, si crudè fiant; vt doceret, nec de imperfecta, nec de perfecta loqui iudicatione. Videtis ergo quod nihil Hippocrates temere protuelrit. Sequitur postrema pars, cuius ea est sententia, si iudicationes quæ præmaturæ fiant, sint magnæ, etiam exitiales euadere: si verò paruæ, esse quidem graues, sed non ita lethales. Cuius sententiæ vis, vt diligenter a vobis percipiatur, oportet scire, huiusmodi signa decretoria, & præsertim, quæ non solum signa sunt, sed etiam causæ, duplicia semper reperiri, copiosa, vel exigua. in perfecta iudicatione quanto sunt copiosiora, tanto sunt meliora hæc signa. Et hoc est, quod scribit Hippocrates se nunquam vidisse vllum

1. Ep. com. 1. interijsse ex ijs, quibus largissima sauguinis copia e naribus effluxerit. Contra autem est in iudicationibus imperfectis, quæ quò maiores sunt signa, & copiosiora, eò semper sunt deteriora. Atque in perfectis iudicationibus, semper, quò pauciora fiant

fiant signa decretoria, eò deteriores sunt: in imperfectis quo pauciora, eò minus malæ. Sed quæ est ratio huius? manifestissima est, siquidem vbi fit copiosa iudicatio, siue quando copiosa sunt signa dectetoria, in perfecta iudicatione, optima sunt, quia signum est, & naturam valere, & materiam duntaxat noxiam euacuari. Secus est in imperfectis, in quibus materia quidem est copiosa, sed plus boni euacuatur, quam mali: & quod maximum est, fieri non potest, vt vires diu valeant in tam larga effusione. Aliter autem accidit, vbi fit parua iudicatio. Veruntamen parua signa decretoria, de quibus Hipp. hoc in loco meminit, habent etiam opus aliqua distinctione: siquidē licet semper grauia sunt, quandoq. tamen minus grauia, aliquando amplius reperiuntur: Grauiora sunt hæc signa etiam parua in morbis omnibus acutis: & propterea Hipp. scribit, (quod etiam annotauit Gal.) stillam sanguinis in febribus ardentibus lethalem esse. Contra autem est in morbis frigidis, in quibus tametsi stillæ sanguinis sint graues, non sunt tamen lethales, quemadmodum explicatum habetis in Coac. prænot. apud Hippoc. Et propterea si quandoq. Hippoc. videbatur vobis sibi ipsi contrarius in hoc signo decretorio, semper debetis intelligere, vno modo loqui de morbis acutis: alio modo, in diuturnis. Documentum ex hac Hippoc. oratione elicitur, vt semper animaduertantur signa decretoria: & vbi apparent in initio, vel augmento, nunquam ijs fidatis. propterea quod necessariò, vel afferunt interitum, vel recidiuas faciunt, vel morbos longos & difficiles iudicatu. 1. Epid.

Ὅσα κρίσιμα σημεῖα γινόμενα, τὰ αὐτὰ ταῦτα μὴ γινόμενα δύσκριτα. Τὰ ἐναντία δὲ σημαίνοντα, κακόν, οὐ μόνον ἢν παλινδρομέῃ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίης φύσιος τὰ ἐναντία ῥέποντα. ὥσπερ καὶ τῶν κακῶν σημεῖον, ἐπὶ τἀναντία ῥέποντα.

Quæcunque decretoria cum fiunt, hæc eadem si non fiunt, difficilis iuditij. contraria autem significantia, malum, non solum si recurrant, sed etiam primariæ naturæ contraria repentia. Vt & malorum signorum in contraria repentia.

2 Vt autem diligenter possitis complecti arcana huius sententiæ, hinc initium sumendum esse duco. In rebus omnibus humanis hoc verissimum est, quod quæcunq. sua præsentia bonum afferunt, eadem, absentia, malum pariunt. Et vt exemplum habeatis, intueamur Solem: cuius præsentia dum fruimur, omnia calore perfunduntur, luce gaudent, & fœcunda sunt: vbi verò ille a nobis recessit, in frigore, tenebris, & sterilitate versamur. Adeo vt, quod est manifestissimum in cœteris; sit maximè clarum in negotio signorum, quibus vtimur. Itaq. summo iure addita hæc sunt ab Hippoc. præcedentibus, vt plenior & perfectior esset tractatio. Quæ vt vera esse cognoscatis, accipiamus exemplum febris ardentis. Febris ardens solet iudicari fluxu sanguinis, quemadmodum omnibus est perspicuum, si debito tempore appareat. Sed si huiusmodi signa decretoria non appareant, clarum est febres illas difficilis iudicationis esse, eo quod signa decretoria, quæ debent apparere, non appareant. Quod si non solum hæc non apparent, sed etiam contrarium, dicit Hipp. deterrimum hoc esse: exempli gratia, si in morbo acuto septimo die appareat nubecula in vrina, optimum signum est. si non appareat, morbus est difficilis iuditij, siue longus. sed si præter hoc appareat copia succi crudi in vrina, obscuritas, & signa contraria coctioni, est omnium pessimum. Quemadmodum si in inflammatione iecinoris sanguis e dextra nare copiosè fluat, optimum est: si non, malum. Sed si sanguis e nare sinistra profluat, deterrimum est. Et ita intelligendus est Hippoc. quando subiungit, pessima, si fiant contraria. Iam verò vt plenior hæc notitia babeatur, sciendum est ea, quæ iudicatoria sunt, & non apparent, duplici modo dici non apparere: vno modo, si prorsus nō appareant: alio modo, si appareant quidem, sed statim occultentur. Non apparere, est quidem malum, exempli gratia, tempore status, non apparere in magnis febribus euacuationem sanguinis, vel fluorem alui, malum; argumentum enim est, morbum futurum difficilis iudicationis. Sed si forte appareat sanguinis, vel alui fluxus, & statim sistatur,

pessimum est. Et hoc est quod Hipp. dicit, si recurrant. Qui locus optime explicatur à
3. Prorrh t. 1. Gal. quando scribit non solum deterius esse vt signa decretoria appareant, & statim recurrant quàm si non appareant: verum etiam huius rei accommodatissimam habet rationem, vbi subiungit, posse quidem naturam interdum intentam coctio in humorum, non excitari ad expulsionem, & consequenter non apparere signa decretoria, atq; propterea nõ ingens malũ impendere. Sed quod natura inchoet expulsionẽ, & statim desinat, pessimum est. quia signum est debilitatis naturæ, volentis quidem expellere, sed quæ non possit. Verum video a peritissimis Medicis posse hic iure dubitari, quasi non sit verũ, quod semper signa decretoria apparentia si reccurrant, malum sit: quia non raró obseruatur, in quibusdã apparere sudamina & papulas in cute, quæ vt cito enascuntur, ita subito delitescunt, sine tamen detrimento ægrorum, imo cum vtilitate interdum. Huius rei ratio aptissima colligitur ex Gal. ea quæ statim reuertuntur, duplici modo dici ἀφανίζεσθαι, (vt loquar verbo Hipp.) Vel enim dicuntur occultari, quia statim abolentur; vel dicuntur occultari, quia recurrunt. Quæ primò modo euanescunt, hoc euenit, quia materia tenuis est, corpus rarum, aer calidus, & expultrix facultas robusta. Ea propter quæ hunc in modum occultantur, non solum nihil damni afferunt, sed plurimum vtilitatis. Cætera vero quæ euanescunt, quia materia retrò cedit duobus modis id accidit ijs; vel enim materia recurrit, vnde defluxit, & hoc apud Hippoc. est παλινδρομέειν, vel materia in alias profundas corporis partes relabitur quæ impropriè dicitur recursa, quemadmodum illa propriè. Igitur si quandoq. in morbis apparent sudamina, & cito euanescunt, cum fructu tamen ægrorum, id accidit, quia materia tenuis est, & facultas expultrix robusta. Contra autem si euanescant, quia recurrunt, proprie, vel impropriè, semper pessimum est, quia signum est materiam prauam esse, nec posse sustineri a natura, & propterea sua sponte refugere. Huius rei luculentissimum exemplum habere possumus ex multis, præsertim verò ex abscessibus pone aures, παρωτίδες nuncupantur a Græcis; nã hi vbi apparent, neq. euanescunt, cum signa sint decretoria solent si tempestiue fiant, prodesse. Et propterea Cassius in prob. & Gal. li. def. med. scribunt, parotidas vocatas esse a veteribus Cast. & Pol. quoniã sicuti hæc duo astra, dũ apparent aeris serenitatem pollicentur, sic parotides solent sanitatem promittere. Verum hæc eadem abscessum genera, si retenta euanescant exitialissimũ est signũ, adeo vt nunquã ipse viderim quenquã seruatũ, quia materia recurrit vnde defluxit hoc est in cerebrũ, quod cũ sit pars princeps necessario ab ea materia, admodũ læditur. Itaq; potestis colligere ex hoc Hipp. discursu, optimũ esse vbi signa decretoria apparent, siue bona ea fuerint, siue mala, vt pseuerent. deterius autẽ si nõ pseuerent, sed recurrant. Et propterea quẽadmodum docet Hipp. debet Medicus in huiusmodi casib. efficere, vt vel cõseruẽtur abscessus per eruptiones iudiciales; vel si forte recurrant, vt omni arte reuocentur Atq. idcirco recte faciunt Medici, qui apparentibus papulis rarefaciunt cutim, attrahunt materiam, & conseruant illas eruptiones. Vbi parotides adsunt, optimum est, vt laxantibus & paulatim attrahentibus conseruentur.

2. Progl. ex penult.
1. Prorrh.

Prob. 20.

6 Ep. com 7.

Τεωρεῖν δὲ οὕτω δεῖ, βρωμάτων συμπτωσίων. φλεβῶν ὄγκοι. ὑποχονδρίων, ἀναῤῥοπίων, καταῤῥοπίων. πολλὰ δὲ καὶ τῶν τοιούτων, οἷον ἀποφθειρουσέων, αἱ τίτθοὶ προσισχναίνονται.

Considerare verò sic oportet in coloribus, compressionibus venarum, tumoribus hypochondriorum, sursum vergentibus, deorsum vergentibus. Sed & multa sunt huiusmodi. Velut abortientium mammæ graciles fiunt.

Dixerat Hippoc. mala esse signa decretoria, si non appareant, esse autem peiora, si appareant, esse autem peiora, si appareant, & statim euanescant. Quæ sententia quoniam maximi momenti in medicina facienda est; propterea Hippoc. in præsenti dictione, Huic vni studet, vt doceat quomodo Medicus debet cognoscere & iudicare recursum signorũ decretoriorum. Est autem sententia præsentis dictionis cognosci recursum humorum,

& iu-

& iudicationis, coloribus, venarum ſubſidentijs, hypochondriorum tumoribus, & multis alijs ſimilibus: Sed videri poſſet alicui Hippoc. aut nihil, aut parum tradidiſſe; idcirco particulatim ſingula verba ipſius Hippoc. examinabimus, & primum videndum eſt, quomodo huiuſmodi recurſus cognoſcatur coloribus. Circa quod, ante alia animaduertendum eſt, omnes codices vulgares & manuſcriptos, loco colorum, habere ciborũ, βρωμάτων græce. & ego ſum huius ſententiæ. Calui copicem (qui temporibus Veterum traduxit Hipp. & videtur legiſſe χρωμάτων cunctis alijs eſſe præferendum. ſiquidem videre non poſſumus, quò pacto cibi poſſunt conferre ad cognoſcendum & iudicandum huiuſmodi recurſum. Neq. valet quod loco ciborum intellexerit Hippoc. repletionem, quia non eſt conſuetudo Hippoc. vſq; adeo longis & remotis vti vocabulis, & propterea multo ſatius eſt legatur χρωμάτων. Sed hìc nobiliſſima dubitatio oritur, vtrum colores poſſint docere Medicos receſſum humorum ad interiora, quia Hipp. ſcribit, colorem indicare humores dominantes, niſi intro receſſerint. ex quo loco euidentiſſimè colligitur, colores non poſſe indicare humores reſidentes in intimum corporis; & propterea non eſſe verum, quod ex coloribus cognoſcuntnr humores reſidentes in profundis corporis partibus. Accedit etiam ratio. quia color eſt affectus cutis, vnde Ariſt. dicebat. colores, vel in ſummo eſſe vel eſſe ſummum. & Pytagoras hac ratione appellauit colorem ſummam partem. Ergo ſi eſt affectus cutis, non poteſt nos docere abdita corporis. Pro ſolutione, tripliciter reſponderi poteſt, primo modo Hipp. non dixiſſe hoc in loco colores indifferenter indicare receſſum humorum in intimis corporis partibus, ſed dixiſſe, quod inter alia ſigna ſunt quoq. interdum colores. Poſſumus alio pacto reſpondere. colores docere poſſe humores, vel poſitiuè, vel priuatiuè: poſitiuè, vt in Eryſipelate, color enim flauus. catis, indicat ſubtus cutim eſſe bilioſum ichorem. priuatiuè, quando ſua abſentia indicat aliquid; exempli gratia, ſi pars extima fuerit inflammata, & conſequenter rubro calore obducta, ſignum eſt, ſubeſſe ſanguinem. ſed ſi ſanguis repente euaneſcat, & relinquatur locus, vel pallidus, vel albus, ſignum eſt abeſſe illum ſanguinem, & receſſiſſe in partes profundas, hic eſt ſecundus modus reſpondendi, & quemadmodum ego puto, ſatis accommodatus. Tertio modo reſponderi poteſt, colores vniuſcuiuſq. partis indicare abditos humores, ſed aliquarum partium dumtaxat, & præ cæteris oculorum & linguæ. De oculorum coloribus audite Hippoc. qui præclaram hanc ſententiam memoriæ proditam reliquit ſtatum & colorem oculorum indicare valetudinem totius corporis, quomodo autem ſignificet conſtitutionem totius corporis, neq. a Gal. neq. ab alio ſatis explicatum eſt. Sed de hoc alias. Colorem etiam linguæ indicare ſtatum totius corporis, idem Hippoc. nos docuit; quando ſcribit, colorem linguæ indicare excrementa totius corporis & Ariſt. dicebat linguam variare tot colorib. quot ipſa cutis, quoniam & ipſa inter partes externas eſt. Videtis ergo quàm veriſſimè dixerit Hippoc. receſſum humorum maximè cognoſci ex colorib. qnia vbi colores ex aliqua parte repente euaneſcunt, ſignum eſt reuertiſſe ad parte repente euaneſcunt, ſignum eſt reuertiſſe ad partes internas. Subiungit Hipp. cognoſci hunc recurſum ex ſubſidentijs venarum. Et vt intilligatis quid ſit apud Hippocr. vena ſubſidens, legatis Gal. vbi ſcribit a natura ita comparatum eſſe, vt quotieſcunq. aliquis dolor, vel alius affectus moleſtus eſt, in parte aliqua, ſemper eo deferri & ſanguinem & ſpiritum, vt facultas expultrix valida ſit ad expellendam noxam. admirabilis eſt hoc in loco Gal. diſcurſus. Quotieſcunq. ergò aliqua pars extima afficitur corporis, eo & ſpiritus & ſanguis confluunt, prouidentia ſumma naturæ, vnde fit, vt vaſa illius longè lateq. impleantur, & in tumorem attollantur. Si venæ illæ tumidæ aliqua ratione concedant, vt videantur exinanitæ, dicuutur ab Hippoc. tunc ſubſidere, vel quemadmodum Celſus dicit conſidere, cum ſanguis qui eo confluxerat, intro recurrit. Et propterea obſeruatum eſt, quotieſcunq. labra vulnerum tument, bonum ſemper eſſe: ſi autem detumeant ſine ratione, malum: quia ſignum eſt vaſa ſubſidere, propter receſſum ad interiora. Id quod etiam colligi poteſt ex venis varicoſis; nam vbi venæ crurum & ſcroti ſanguine craſſo & copioſo implentur, tument & attolluntur: ſed ſi ſanguis poſtea reflectatur, & reſtagnet, ſubſi-

Lib. de hum.

Lib. de ſenſ. & ſen. c. 3.

6. Ep. ſec. 4.

6. Ep. ſec 5.

5. Aphor. 53.

subsident. Vnde sicut bonum est signum tumere has venas, atq. varices habere; ita eas occultari, est malum: nam scribit Hipp. maniacis, & meleacholicis si varices superueniant, bonum esse: quia humor illi melancolicus & prauus restagnat in cerebrum. Videatis Gal. vbi scribit si venæ varicosæ exscindantur, homines fieri melancolicos. Et ego meligisse memini apud Plutarchum, Marium euasisse crudelissimum, postquam exempti ei fuerant varices ex altero crure. Itaq. verissimum est iudicari recursus humorum ex venarum subsidentijs. Addit Hippoc. tumores hypochondriorum nam tumores hypochondriorum fieri solere tum a flatibus, tum maximè ab humoribus, omnes quicunque Medicinam faciunt, satis intelligunt: qui humores & flatus solent interdum vnam eandemq. sedem tenere, nõnunquã tamẽ etiã mutare; & modo sursũ, modò deorsũ vergere. Dicit ergo Hipp. si tumores hypochondriorum sursum videantur inclinare, fieri recursum flatuum, vel humorum in partes supernas; quemadmodum si deorsum ferantur, ad inferna. Subiungit Hipp. non solum huiusmodi exemplis manifestari recursum humorum, sed etiam multis alijs. Et ne videatur hoc temerè addidisse, certissimum humoris recursus indicium, recenset, tumores mammarum: scribens ex tumoribus mammarum, si repente euanescant, cognosci futurum abortum: quia vbi mammæ extenuantur ex inopinato, necesse est, vt humor ille aliqua insigni violentia feratur in vterum, atq. ita interimat fœtum. hoc autem verum esse, non semel dixit Hipp. Sed est tamen maximè quæstione dignum, qua ratione fiat, vt primum recurrat sanguis a mammis ad vterum, & ex hoc necessario stranguletur fœtus; nam Hipp. lib. de nat. pueri, & in sequentib. huius libri, quem interpretandum nunc suscepimus, verbis, rationem huius recursus vniuersam videtur retulisse in communionem quandam vteri cum mammis: quæ autem sit hæc, diligenter explicauit Gal. quando scribit propterea fieri huiusmodi recursum, quia vasa vteri, & vasa mammarum sunt inter sese vsq. adeo cõnexa, vt fiat facillimè transitus a mammis ad vterum, & ab vtero ad mammas; caeterum diligentissimus & eruditissimus Vesalius, non videtur cognouisse huiusmodi communionem, nam a venis axillarib. mitti ramos in mammas dicit; venas autem ceruicis vteri originem ducere a vasis seminalibus, & venas fundi vteri, cùm ab his, tùm a vena caua: adeo vt nulla videatur communio vasorum, inter vterum, & mammas. Interdum autoritas Vesalij mihi persuadebat id verum esse, & propterea dicere solebam, hanc rem ideo fieri, quia sanguis qui mittitur in vterum, ab vniuerso corpore decidit, & consequenter multo magis a mammis: quia sanguis ille propterea eo in loco conseruatur, vt inseruiat fœtui & in vtero, & extra vterum, & propterea non esse mirũ, si laborante fœtu, sanguis in vterũ trahatur. Sed in hac opinione olim fui. Verũ enimuero cum viderim Fallopium, & peritissimos nostros Anatomicos audiuerim, mutaui sententiam, & dixi esse certam & claram communionem vasorum vteri & mammarum tam venarum quam neruorum in musculis abdominis rectis. Qui consensus, nisi esset reuera, nequaquam fieri posset, vt mulieres dum contrectarentur illarum mammæ ad libidinem excitarentur. Vnde videre potestis Hippoc. nostrum omnia nouisse, & dixisse hanc rem fieri per consensum. Sed videre oportet, quo pacto humor seu sanguis in mammas collectus, si repente in vterum trahatur, fœtum interimat. Gal. cum gustasset hanc difficultatem, in com. ad Aph. dixit, quocunq; modo fœtus in vtero perdatur, siue propter inopiam nutrimenti, siue propter alium quempiam casum, semper necessario sequi mammarum extenuationem. Quod si laboret fœtus inopia nutrimenti, attrahit sanguinem e mammis: quem non attrahit, nisi ob summam indigentiam; hinc fit vt semper fœtus intereat. præterea si foetus etiam alia ratione violetur, ita vt ligamenta & venæ abrumpantur, fit, vt semper ratione doloris, fiat attractio spirituum & sanguinis a mammis & foetus pereat, non tantum ab confluxum sanguinis, quantum quia hoc pacto attractus sanguis significat ligamenta soluta. foetum maxime offensum, & cõsequenter necessario perire. Adeo vt manifestissimum iam esse puto, quàm prudenter Hipp. dixerit, semper mammarum extenuationem significare abortum, & eo maximè, si repente extenuentur.

6. Aphor. 21. 6. Ep. com. 2. tex. 14. Lib. de atrab. cap. 4.

Lib. de nat. pueri, & de mor. mul. li. 5 Aph. 37. 38. & 3.

Lib. 5. Ap 37 com & 53. Li. 14. de vs. par. cap. 8. Lib 5. cap. 18

Lib. 5. 53. Ap.

ὁ δὲ γὰρ

οὐ δὲ γὰρ ἐναντίον, οὐ δὲ βῆχες χρόνιαι, ὅτι ὄρχιος οἰδήσαντος παύονται. ὄρχις οἰδήσας ἀπὸ βηχέων.

Neque enim contrarium est. Neque tußes diuturnæ, quoniam vbi testis intumuit, cessant: & testis tumor, à tussi, cessat & subleuatur.

Sententia præsentis dictionis celebratissima est, & ab Hippocr. non solum hoc in loco, verum etiam Lib. de humorib. & Epid. & pluribus alijs in locis tractata. Imo reperietis ipsam sæpissime vsurpatam a Gal. & præsertim in Epid. Sensus autem huius sententiæ hic est, ea quæ dicta sunt, scilicet, quod sit consensus mammarum cum vtero, non repugnare rationi. sicut non est contrarium rationi, quod, tussi sicca existente, testiculus tumeat, & e conuerso, detumescente testiculo, suboriatur tussis. Ratio autem huius nulla alia est, nisi quod vbi maxima vi thorax mouetur in tussi, humores qui alioquin in thorace detinentur, depellantur in testes; ita vt soluta tussi, necessario intumescant testes. Quod verò nonnunquam etiam tussis fiat, vbi scrotum detumescit, non alia ratione accidit, quàm quod materia, cum non possit vinci neque superari, mittitur a natura in partes supremas & præsertim in thoracem; adeo vt facile videre potestis quàm rectè dixerit Hippoc. neq; quæ supra dixerit, neq; hæc esse contraria rationi. 6. Ep. com. 4. tex. 4.

ὑπόμνημα κοινωνίης στηθέων, μαζῶν, γονῆς, φωνῆς.

Quæ res admonet nos communionis pectorum, mammarum, genituræ, vocis.

Quoniam in hac sententia frequentissimè ab Hipp. vsurpata, quot verba, tot sunt oracula: operæ pretium me facturum arbitror; si singula examinare pergam. Primum autem scire oportet, in contextib. græcis haberi vocem γονὴν, quam etiam Cornarius & omnes recentiores interpretes transtulerunt genituram. Sed vera interpretatio ipsius est transferre non genituram, sed vterum. Atq; hoc non solum docuit Erotianus, sed multi etiam alij, & ipse quoque Gal. qui dixerunt hanc vocem γονὴν apud Hippocratem significare vterum. In Onomast. Hippoc. Adeo vt sententia Hippocratis est, maximam communionem esse inter vterum, & omnes partes genitales, cum thorace, & omnibus partibus spiritualibus. Cęterum, quod vterus habeat hanc communionem & partes genitales cum pectore, non solum apparet ex ijs, quæ nos docuit Hippocr. sed ex multis alijs. Primum enim compertissimum est, & apud Medicos, & Philosophos, viros, vbi primum incipiunt venerem exercere statim vocem mutare: non aliam sane ob causam, quàm propter hanc communionem. Et propterea Veteres, vt conseruarent voces eorum, qui Tragœdias, & Comœdias recitare solebant, non incidere testes, vt barbari, sed infibulare præputia: conscij scilicet maximam συμπαθείαν esse inter partes genitales & vocem. Cognosci etiam illa potest ex ipsis mulieribus, quia quo tempore & ipsæ ad libidinem inflammantur, mammæ intumescunt: & propter hoc veteres Medici appellabant eas mammas, sororias, seu sororiantes. Adeo vt vndequaq; manifestissimum sit, communionem insignem esse inter partes genitales, & vocem vt dicit Hipp. Sed non solum huiusmodi communio euidens est ex his, sed etiam apparet clara satis inter partes genitales, & cerebrum. Audite Auenz. grauissimum autorem, qui lib. 1. suæ med. docens, vterum non esse necessarium vitæ mulierum, inquit, plærisque excidisse, & tamen superuixisse. & addit, vterum ad hoc a natura esse factum, vt esset receptaculum conceptus, qui vt etiam demonstraret huiusmodi communionem intercedere inter partes genitales & cerebrum, scribit propterea, eos quibus amputata sunt genitalia esse stupidos magna ex parte, & stultos, quia maximũ est consortiũ inter partes genitales & cerebrum, vt vbi genitalia adempta alicui fuerint, dimidium intellectus quoq. amiserit. Sed quæri potest, cur Hipp: ad declarandã hanc cõmunionẽ nõ Li 2. t.5. c.4

vtitur

ptitur communi oratione, sed inquit, hoc fit ὑπόμνημα communionis existentis inter has partes? magno iudicio hac phrasi usus est, quia cum hæc, quæ dixit, fieri non possunt absq. communione harum partium, iure dixit Hippoc. hoc debere esse monumentum perpetuum. Sed cum huiusmodi communio necessaria sit, scire oportet, quod scripsit Galen. ex autoritate Veterum, scilicet, tria genera communionum reperiri: vel enim fit ob vicinitatem, vel ob similitudinem generis, vel ob similitudinem operum. ob vicinitatem, quando inguen dextrum consentit iecinori, os ventriculi colo pulmones cordi. ob generis similitudinem, vt cum venæ cum venis, nerui cum neruis, membranæ cum membranis compatiuntur. Communio operum est: vt testatur Gal. quemadmodum vterus cum mammis. Ex quo loco intelligere potestis, non solum esse communionem inter has partes ob generis similitudinem; verum etiam ob communionem, & similitudinem operis. Ergo duo iam documenta ex his eliciatis, primum vbi statim mammarum tumores euanescunt in prægnantibus, sequi abortum: alterum, vt in curandis affectibus earum partium, quæ sibi mutuo consentiunt, remedia adhibeantur his ipsis partibus. Atq. ego sæpe curaui illos, qui expuebant sanguinem, fomento ex aqua gelida testibus adhibito. Sic etiam in affectibus testiculorum, tussis superueniens, non raro iuuit; quanquam tussim prouocare non oportet in his affectibus, quod grauiora semper sunt vitia pectoris, quàm testium.

3. in 3. Epid. & 6. Ep. com. 4.

Ἀποστάσιες, ἢ διὰ φλεβῶν, ἢ τόνων, ἢ δι᾽ ὀστέων, ἢ νεύρων, ἢ δέρματος, ἢ ἐκτροπέων ἑτέρων.

Abscessus vel per venas, vel per ossa, vel neruos, vel cutim, vel alia diuerticula.

Dixi semel atq; iterum hunc librum Epidemiorum, non fuisse expolitum ab Hippocr. sed huius velut promptuarium. Et propterea non est mirum, si non habeat interdum ordinem exactum, quemadmodum in præsenti dictione apparet, quæ non videtur mihi cum præcedentib. cohærere. Sed quia facile memoria tenetis, dum Hipp. tractaret de signis decretorijs, inter ea etiam recensuisse abscessus; hinc fit, vt exactissimam eorum contemplationem, nunc sumat sermonem de abscessibus. quam sententiam priusquam examinare inchoemus, scire debitis, hoc nomen ἀπόστασις apud Hippoc. fere semper significare omnem transmutationem materiæ a loco ad locum. Dicit ergo Hippoc. abscessum (qui est transmutatio materiæ a loco, ad locum) fieri per venas, ossa, neruos, cutim, & alia diuerticula. Sed cur Hippoc. præponit abscessum venarum cæteris? non sine iudicio: siquidem cum abscessus sit transmutatio a loco ad locum, vt statim dictum est, humores maxima ex parte continentur in venis; quo fit vt huiusmodi abscessus & euidentius, & frequentius fiant in venis. Vnde Hipp. putauit, sermonem ab ijs inchoandum esse. Sunt igitur venæ veluti canales, quidam per quos transferuntur humores ab vno loco ad alium, vt apparet in papulis efflorescentibus in cute, in tumoribus subtus aures, & tandem in omnib. transmutationibus humorum, quæ fiunt ab internis ad externa, vel ab externis ad interna. Fit autem hæc transmutatio tripliciter, vel quia humores per rarefactas venas transudant, & transcolantur, & appellatur, διαπήδησις, vel fit, quia venæ, vel arteriæ franguntur, & hic modus appellatur per διαίρεσιν. vel fit hæc transmutatio, quia oscula venarum reserantur & dicitur ἀναστόμωσις. Adeo vt euidentissimum sit, fieri hanc transmutationem frequentissimè in venis. Subiungit, etiam fieri per ossa huiusmodi abscessus. Sed hoc in loco quæstione dignum est, quomodo fieri possit, vt per ossa fiant huiusmodi abscessus. Accidit autoritas Gal. qui scribit dentem pati inflammationem inflammatio verò est tumor, imò probat sui ipsius exemplo, interdum dentes inflammari. Et Plinius solebat dicere, rem esse admiratione dignam, quod dentes non possunt consumi ab igne, cum tamen consumantur a pituita. Auic. in ossibus interdum etiam hoc fieri, testatur. Adeo, vt certum sit, ossa posse pati abscessus. Ex altera parte est autoritas Serapionis qui manifestissimè scribit, neq. cerebrum, neq. ossa pati posse abscessum. Est etiã autoritas alio-

Li. 5. de com. Med. s. l. c. 8

2. 1. f. 1. c. 4.

l. 3. t. 3. c. 4.

rum;

rum, vt docet Auic. quando ſcribit nonnullos exiſtimaſſe, minime oſſa abſceſſum pati poſſe. Sed præter horum autoritatem, ſunt quoq; aliquæ rationes non aſpernandę. Prima ratio eſt, quod oſſa non poſſunt extendi, ſunt enim corpora dura: vnde non poſſunt pati tumorem, quia non poteſt augeri magnitudo. Præterea ſi oſſa immergantur aqua, non imbibunt aquam: ſicut ergo non imbibunt aquam extra corpus, pari pacto exiſtimandum eſt, non poſſe imbibere humores in corpore. Neq. ſilentio præterire volo, quod Ariſtot. memoriæ proditum relinquit, neq; oſſa, videlicet, neq. pilos fœtere, quia carent humoribus excrementitijs. Si ergo carent humoribus excrementitijs oſſa ipſa, iure ſequitur non poſſe abſceſſum pati. Solutio huius pulcherrimæ dubitationis hæc eſt, oſſa hominum de quib. loquor, diuerſo modo cōſiderari poſſe, vt diuerſæ ſunt hominū ætates: ſi conſideremus oſſa infantiū & puerorū, quemadmodum Gal. huiuſmodi oſſa ſunt flexibilia extenſibilia, plena muco; adeò vt facile ſit exiſtimare, tentari vere abſceſſibus. Cæterum ſi cōſideremus oſſa in ætate matura, certè ea quantum ex ſe, pati non poſſunt abſceſſum, neq. etiā eum producere: ſed propter perioſtia, quibus ambiuntur omnia oſſa, fiunt equidem in eis abſceſſus, & per has eaſdem vias tranſueheuntur quoque humores in alias partes. Adeo vt ſi conſideremus ætates primas vel poſtremas, patiuntur abſceſſus: in primis, ſecundum totam ſui ſubſtantiam per ſe; in poſtremis, propter perioſtia quibus oſſa ambiuntur. Addit Hipp. fieri abſceſſus per neruos. Notandum verò eſt, eſſe vna in græco textu τόνος. de qua voce loquens Erotianus in Onomaſt. Hipp. ſcribit huiuſmodi vocem ſignificare corpora carnibus extenſa. Ex quo adducor vt credam, nonnullos quoq; exiſtimaſſe, hanc vocem ſignificare membranas, ſed frequentiſſimè vſurpari pro neruis. Id quod etiam teſtatum nobis reliquit Gal. Fuerunt etiam alij qui exiſtimarunt hanc vocem eſſe retinendam, & ſignificare neruos duntaxat motui deſtinatos. Sed puto ego, quemadmodum plæriq; melius eſſe, vt deleatur. Illud certum eſt, abſceſſus ſæpe fieri per neruos, & hoc maximè indicari tùm a contractionibus, tùm a relaxationibus neruorum. Imo verò vſq; adeo ſolent nerui abſceſſibus infeſtari, vt ad euitandos ſpaſmos Medici inrerdum deuenire cogantur ad amputationem neruorum; vt apud Gal. & Auer. legimus. Modus autem, quo in neruis fiunt abſceſſus, vſq. adeo patet, vt nulla egeat maiori probatione: quia tametſi nulli nerui, exceptis viſorijs, ſint perforati, attamen ſubſtantia eorum adeo rara eſt, & (vt ita dicam) foraminulenta, vt maxime bibaces ſint nerui, ac propterea facilè fit, vt repleti humiditate, abſceſſus & apoſtemata ſuſtineant. Vtrum verò nerui ipſi moueantur, an facultatem mouendi duntaxat perueheant, quæſtio eſt ab inſtituto noſtro aliena. Addit poſtremo Hipp. fieri quoq. abſceſſus per cutim. Nam cutis facta fuit a natura, vt eſſet veluti veſtis & amictus, quo vniuerſa cōpages corporis vnita retineretur. vnde Ariſt. dicere ſolebat, cutim vniuerſam continuam eſſe exceptis foraminibus communibus. Plato aſſimilabat eam maſſæ piſcatoriæ; ſiquidem vt retia maſſis continentur vnita ſic compages corporis cute. Et quanquam primarius ſcopus naturæ hic fuit, vtitur tamen etiam ipſa cute in alios fines, & pſertim vt ſit veluti cloaca, per quā repurgamenta totius corporis euacuentur. Id quod cum cognouiſſet Plato in Timæo, dixit, Cōditorē corporis noſtri pupugiſſe & pforaſſe ipſā cutim, vt p foramina oēs corporis ſordes efferri poſſent. id quod facile ipſo viſu pcipi poteſt, qa ſi cutis modice ad ignē cōburatur, & lucernæ appo natur, tota foraminulenta apparet. Sed hic oritur dubitatio, vtrū verū ſit, cutim eſſe abſceſſus ſubiectū, ſiquidē abſceſſus morbus eſt, morbus autem fit in parte quę habet actionem, qa morb. eſt diſpoſitio præter naturā, lædens actionē, & cutis nullā habet actionem, vt teſtatur ipſemet Gal. Dupliciter reſpondere ſoleo huic dubitationi, primū diuersā eſſe cuticulam a cute, cuticula nullā habet actionem, & eſt primū excrementū ſine sēſu; cutis verò habet actionē, & ppterea dicere poſſumus Gal. eo loco locutum eſſe de cuticula. Sed multo accōmodatius eſt, vt reſpondeamus, dup. eſſe actionis genus: aliæ enim actiones ſunt ꝓpriæ, vt chylificatio ventriculi, ſāguificatio iecinoris, motus muſcul. vſq. adeo enim ꝓprię ſunt actiones harū partiū, vt nulli alteri ſint cōmunes. Aliud genus actionum eſt cōmune, vt attractio, retentio, alteratio. Itaq; ſi loquamur de proprijs, certè verū eſt cutim nullam

F habere

1.3.tr.3.c.1.
Sec.13.Pr.9.
1. de Artic.
3. meth. cap. 9; 7 coll. 35.
3. de Hiſt. animal. cap. 11.
in Timeo.

habere huiuſmodi actionem: ſed ſi de communibus, ſanè habet, quia nutritur, & conſequenter attrahit, retinet, expellit. Propterea cum ſufficiat ad morbi conſtitutionem vt lędat aliquam actionem, iure merito abſceſſus poteſt fieri in cute. Subiungit Hipp. & per alia emiſſaria, ſeu diuerticula. Quaſi velit dicere longum eſſet enumerare omnes partes, per quas fiunt abſceſſus, ſatis eſt has dixiſſe: & ex his de alijs facilè poteſtis iudicare. Sed quid Hippocr. intelligit per alia emiſſaria? Scire debetis duplex eſſe genus viarum, quibus vtitur natura ad expurgandos omnes ſuperuacaneos humores: aliæ enim viæ ſunt abditæ, & ſecretæ, aliæ apertæ & manifeſtæ. De abditis & arcanis locutus eſt lib. de alim. 6.Epid.ſec.5. & lib. Epid. quibus in locis inquit magnus Hippoc. naturam ſibi vias ſecretas parare, non ex cogitatione & diſcurſu, vt facit homo, ſed nullo Doctore vnquam edoctam, per quas ſe exoneret, & liberet a ſuperuacaneis excrementis. Aliud genus eſt viarum apertarum, de quidus clariſſimè locutus eſt Hipp. nam lib. de gland. docet ſeptem eſſe vias, per quas natura expurgat humores cerebri, aures, oculos, nares, palatum, thoracem, venas, & ſpinalem medullam: libro autem de ſtructura hom. plus quàm quatuordecim enumerat vias, quibus natura conſueuit expurgare excrementa. Itaq; admirabilis Hipp. qui paucis verbis multa complecti ſolet: per alia emiſſaria intellexit vias arcanas, & ſecretas, atq; manifeſtas.

Χρησταὶ δὲ αἱ κάτω τῆς νόσου. οἷον κιρσοί, ὀσφύος βάρεα, ἐκ τῶν ἄνω. ἄριστα δὲ μάλιστα, αἱ κάτω. καὶ αἱ κατωτάτω κοιλίης, καὶ προσωτάτω ἀπὸ τῆς νόσου, καὶ αἱ κατ᾽ ἔκρουν, οἷον αἷμα ἐκ ῥινέων, πύον, ἐξ ὠτός, πτύαλον, οὖρον, κατ᾽ ἔκρουν.

Boni autem ſunt qui infra morbum fiunt, velut varices, lumborum grauitates ex ſupernis. optimi verò præcipuè ſunt inferni, & longiſſimi infra ventrem, & remotiſſimi a morbo, & qui per effluxionem fiunt, velut ſanguis e naribus, pus ex aure, ſputum, quæ per effluxionem fiunt.

Hippocrates, qui præcipua medicinæ documenta obſeruare inſtituerat, non contentus fuit docere omnes vias, per quas abſceſſus fiunt, ſed exiſtimauit ad rem quoq; maximè pertinere, vt ſciretur, qui ſint boni, qui ſint mali abſceſſus: ſiquidem hoc non tantum confert ad faciendum iudicium, ſed etiam ad meditationē bene & fœliciter inſtituendam. Dicit ergo primùm tria ſempiterna memoria digna, quorum vnum eſt, abſceſſus eos eſſe bonos, qui ſunt infra morbum, hoc eſt infra partem affectam morbo. alterum eſt optimos eſſe, qui κατωτάτω, hoc eſt (ſi latinè ita dicere licet) infirmiſſimi ſunt, & quàm remotiſſimi, tùm a morbo, tùm a ventre. tertium, inter hos abſceſſus omnes, eos adhuc cæteris eſſe anteponendos, qui fiunt ſecundum effluxionem. Circa quæ duo diligenter examinare oportet: primum, qua ratione abſceſſus qui fiunt infra morbum ſint boni: deinde, cur Hippoc. vt doceret hanc veritatem, potiſſimum ſcripſit hoc exemplum, vt varices, & lumborum grauitates. Dua (vt ego puto) ſunt cauſæ, propter quas abſceſſus infra morbum ab Hipp. commendantur: prima eſt, quia id quod facile fit, ſemper optandum eſt: facile fit, vt humores a parte ſuperna affecta propellantur ad partes infernas, quia hi ſuapte natura ad inferna feruntur. Igitur cum id quod facile fit, ſit maximè optandum, abſceſſus infra morbum maxime laudandus eſt. Eſt & alia ratio, quia in abſceſſibus omnibus, illud magnopere exigitur, vt non reuertatur materia, ſi percipiatur in infernis partibus, difficile fit, vt recurrat. Propterea iure huiuſmodi abſceſſus laudantur ab Hipp. Sed cur potius hoc exemplo vtitur, quàm alio, hoc eſt varicib. & lumborū grauitatibus? Ariſt. ſcribit homines mirū in modum delectari exemplis; quia per exempla breuiter & faciliter diſcunt. Itaq. quicūq. voluerit aliquid elucidare exemplis, operæ pretiū eſt, vt exēpla ſint clara. Quod cū intelligeret Hipp. iure voluit veritatem declarare, & confirmare exemplo

facili & manifesto. Sed hæc multo clariora vobis reddam breui discursu. Lumbi apud Anatomicos sunt vniuersa illa pars, quę est inter finem dorsi, & coxas, quę nisi fallor, compræhenditur septem vertebris; hęc pars tam cum vertebris quam musculis, solet appellari ab Hippoc. ψόα. Cœl. Aurel. scribit nuncupari ψοαν. & apud Athen. Clearchus interdum refert ἀλώπεκας, aliquaodo νεφρομήτρας vocari: quæ vox etiam est apud Hippoc. Sed de huiusmodi re non est, vt sitis admodum solliciti. Illud satis est scire, tam articulos ipsos, quã musculos, interdum appellari nomine lumborum: vnde illi qui præ dolore non possunt se flectere, dicuntur delumbari. Ergo tã in articulis, quam in musculis solent sæpe humores crassi, melancholici & crudi colligi, ita vt non solum faciant grauitatem, sed etiam gibbositatem. Ab articulis ad crura mitti huiusmodi humores, & fieri varices, aliquando accidit. Sed difficile est, vt ab articulis materia depulsa, ingrediatur venas, & varices faciat: quanquam id interdum contigit. Et Hippoc. scribit, nonnunquam per varices factas in cruribus, curari etiam gibbositatem: quia per vias arcanas natura propellit humores ab articulis lumborum ad ipsa crura, ad poplitem. Quod etsi fiat raro, fit tamen frequentissimè, & euidentissimè, vt humores crassi melancolici crudi in venis dispersi, per musculos lumbales præcipitentur modo in inguina, modo in venas poplitis, modo crurum, atq; ita varices fiant: id quod clarissimè, & accommodatissimè docuit Gal. quando scribit, per huiusmodi musculos lumborum dispersas esse insignes venas, quæ ramos mittunt in poplitem, & crura, in quibus venis lumborum, si quando colligantur humores crassi, mittuntur vel in inguina, vel in poplitem, vel in ipsa crura; vbi distendentes vasa, varices faciunt: qui varices facile est, vt tollant postmodum grauitatem lumborum. ad quod maximè auxiliatur motus: quia cum lumbi inter mouendum non parum agitentur, facile fit, vt humores ab ipsis in crura depellantur. Adeo vt clarissimo & accommodatissimo exemplo vsus sit Hipp. ad demonstrandum, abscessus infra partes affectas semper bonos esse, eo quod, vbi varices, abscessus partium inferiorum fiunt, auferunt grauitatem lumborum. Sed dicetis, non videtur hoc verum esse, quia potest fieri, vt affectus sit in corde, & abscessus fiat in pulmone, & tamen huiusmodi abscessus, etiamsi fit in pulmone infra morbum, non est tamen bonus. Respondeo non esse verum prorsus, quod abscessus in partibus infernis semper sit bonus, & propter hoc secundum subiungit, quod discussione dignum est. Diximus abscessus omnes bonos esse, qui infra morbum sunt, & longissimi tùm a morbo, tùm a ventre. Circa quam sententiam primum scire oportet, κοιλίαν siue ventrem significare multa apud Hippoc. vt Erotian. & Gal. scribunt: primum enim significat omnem cauitatem: deinde quicquid continetur subtus diaphragma: præterea interdum significat thoracem. Sed differentia est, quia vbi Hippoc. pro thorace solet dicere ventrem, addit ventrem superiorem: quemadmodum vbi significat, partes cauas subtus diaphragma nominat ventrem inferiorem. Sed vtcunque sit, hoc in loco nomine ventris, quantum ego puto, intelligit tùm thoracem, tùm partes infra thoracem; adeo vt sententia Hippoc. sit abscessus eos optimos esse, qui fiunt in partib. maximè infimis & remotissimis a morbo. huic sententiæ astipulatur Hipp. quando scribit in peripneumonicis hoc est, inflammationib. pulmonum, abscessus in cruribus optimos esse; quia habent has conditiones, quas recenset Hippoc. nam fiunt in partibus infra ventrem, & remotissimi a morbo. Causa autem propter quam huiusmodi abscessus optimi sunt, duplex est: quarum prima est, quia vbi materia morbifica missa est in partes infimas, & remotissimas a morbo, etiamsi illæ partes consumantur a materia morbifica, nihil tamen referunt ad vitam. huius rei exemplum habemus apud Gal. qui scribit pestem quandam fuisse, in qua materia pestilens ferebatur in pedes, quibus consumptis, ægri incolumes euadebant. Sic etiam narrant Thucid. & Lucret. in ea grauissima Atheniensium peste materiam decubuisse in partibus genitalibus atq; ijs amputatis, & cõsumptis, ægros superstites euasisse Auerrh. etiã narrat, se a grauiss. morbo liberatũ fuisse, cum materia decubuisset in articulos. Quæ omnia ideo referre placuit, vt intelligeretis, hac etiam ratione abscessus in partib. infimis & remotiss. optimos esse, quia saltẽ vitã tuẽtur. Sed oritur hoc in loco scrupulus, quia nõ videtur hæc Hip. sẽtẽtia

5. chron. c. 1. Lib. T.

3. de ar. tex. 4

In com.

In Onomast. Hippoc. 1. de Artic.

2. Progn. 69.

7. coll. cap. 31

 perpe-

perpetuò eſſe vera : ſiquidem vbi cor laborat & grauiter, ſi abſceſſus fiant ſub axillis, optimi ſunt, & tamen non ſunt in remotiſſimis partibus, neq; etiam infimis. Reſpondeo hoc quidem verum eſſe, abſceſſus nimirum ſub axillis liberare cor ab affectu etiam grauiſſimo: neq; tamen contrariũ eſſe menti Hipp. quippe qui dixit, abſceſſus infimarũ partiũ, ſemper quidem bonos eſſe: ſed non negauit, poſſe interdum ſecus euenire. Imò verò ſi rectè expendamus, locus axillarum poteſt recenſeri inter partes infra cor, aut inter partes externas, de quibus Hipp. loquens in Coac. dicebat, abſceſſus in externis partibus ſemper bonos eſſe. Ex his duo documenta ad medicinam faciendam colligere poſſumus, primum eſt, quod vbi in morbis grauiſſimis materia morbifica non facit huiuſmodi abſceſſus
11.Met.c.20. Medicus eos facere debeat. nam Gal. eadem ratione impulſus, vt febres curaret, podagras balneis excitauit. Et ex hoc loco ſoleo ego colligere, vſum medicamentorum veſicantiũ in febribus peſtiferis fructuoſiſſimum eſſe. ſiquidem ſæpe vidi ex eorum vſu graues abſceſſus factos in partibus infimis, qui ex toto morbum abſtulerint. Itaque hortor etiam vos, vt non deſiſtatis ab imitanda natura. Alterum documentum eſt, quod cum huiuſmodi abſceſſus ſint vſq; adeo vtiles, quotieſcunq; vel facti ſunt, vel lente fiant, Medicus diligentiſſimè prouidere debet, vt vel perfecti fiant, vel facti iam, conſeruentur : nam vbi af-
3.de med.ſec. fecto cerebro parotides fiunt in feb. peſtifera, habemus legem a Gal. huiuſmodi abſceſ-
loc.cap.2. ſus prouocandos eſſe, & diligenter obſeruandos. Atq; in curandis his abſceſſibus placet
1.ſec.prob.34 mihi id proponere, quod ex præſcriptis Medicorum proponit Ariſt. quando ſcribit, abſceſſus triplici modo curandos eſſe, vel medicamentis, vel ferro, vel igne : medicamentis curandi ſunt illi, inquit, qui fiunt ſub axillis & in inguinibus : ferro curantur, qui in parte ſolida non exiſtant, & ſunt acuminati : igne verò, qui late ſunt, proceſſuq; multiplici eruperunt, quiq; venoſis, non carnoſis reſident locis. Supereſt modo vt examinemus ea, quæ ſequuntur, ſcilicet bonos, ſeu meliores eſſe illos abſceſſus, qui fiunt κατ᾽ ἔκρουν, hoc eſt, ſecundum effluxionem : quæ particula, quia ſatis obſcura eſt, oportet ſciatis quid ſignifi-
6.Ep. com. 3. cet hæc vox κατ᾽ ἔκρουν, quam vſurpatiſſimam videbitis, tùm apud Hippoc. tùm apud Gal.
tom. 40. ergo pluribus & vtiliſſimis verbis docet differentiam eſſe apud Hippoc. inter abſceſſus,
1.Ep. com. 2. qui fiunt κατ᾽ ἔκρουν & κατ᾽ ἀπόστασιν, id eſt, qui fiunt ſecundum effluxionem, & qui fiunt ſe-
t.8. & eiuſd. cundum depoſitionem. Abſceſſus ſecundum defluxionem debent habere has conditio-
3.com.3. caſu nes, quemadmoum ſcribit Gal. vt fiat effluxus vitioſorũ humorum, omnium, vel ſaltem
3. plurimorum. Præterea abſceſſus ſecundum effluxionem fiunt ſemper miſſione humorũ extra corpus. fiunt quoq; per vias a natura ad expurgadum conſtitutas. Poſtremò, quantum ſit ex ſe, nunquam detrimentum afferunt, ſemper iuuant : Contra abſceſſus qui fiunt per depoſitionem, ſemper humores vel non morboſos, vel non omnes exciunt : adhæc fiunt huiuſmodi abſceſſus intra potius, quàm extrà: præterea fiunt ſæpe cum damno, & malo ægrorum. Et vt vno verbo dicam, habent penè conditiones contrarias abſceſſibus per effluxionem. Facile ergo videtis, quàm bene Hippoc. dixerit abſceſſus κατ᾽ ἔκρουν, eſſe meliores : ſcilicet ijs, qui fiunt per depoſitionem. Et quia Hipp. minimè contentus erat rem adeo vtilem breuiter attigiſſe, propterea exemplis quibuſdam propoſitis illuſtrare conatus eſt : vnde ſcribit abſceſſus per effluxionem eſſe, veluti ſanguinis fluxum e naribus, pus ex aure, ſputum, vrinam per effluxionem. Sed cur Hippoc. primò propoſuit ſanguinis fluxum è naribus? ratio eſt, quia, vt ipſe inquit, in lib. Epid. huiuſmodi excretio ſanguinis eſt inter ſigna decretoria præcipua, adeo vt Hipp. & Gal. dicant; ſeſe neminem vidiſſe mortuum, cui larga ſanguinis effluxio fit facta: & Auic. loquens de ſignis decretorijs, dicebat, inter hæc ſigna primum locum obtinere ſanguinis fluxum. Subiungit deinde Hippoc. inter hos abſceſſus quoq; eſſe, pus ex auribus. Cuius rei luculentiſſimum exemplum habetis 4. li. Epid. vbi narrans Hipp. quandam conſtitutionem, inquit, in ea aliquib. corroſos fuiſſe dentes, aliquibus exilijſſe pus ex auribus : & addit, illos, quibus exilijt pus ex auribus, fuiſſe magis tuſſientes; ſiquidem ſpiritus, atq; auditus inſtrumenta inter ſe cō-
Sec.32.Pr.9. municant, vt facile ab auribus in pectus communicetur materia. Vnde Ariſt. dicebat, eos qui ſcalpunt aures, propterea tuſſire, quia eſt quoddam foramen commune inter aſperam

arte-

arteriam,& aures,per quod foramē facile fit,vt humores,qui sunt in auribus, transmittātur in thoracem, & tussim inducant. & propterea dicebat, surdos fieri ob vitia pulmonis. Illud certe verissimum est, sæpe fieri,vt inflammatio cerebri,vel aurium ad suppurationē deducatur, atq; ægri liberentur solo puris copiosi exitu ab auribus. Vt minimè dubitari debeat, quin inter abscessus per effluxonem, sit exitus puris ab aure: nam Hipp.in Epid. non solum hoc dixit,verum etiam manifestissimè docuit pus ex aure citius æstate & in ętate iuuenili prodire,quàm in senibus,& hyeme: qui quoq; in Aph.dicebat,huiusmodi materiæ ab auribus exitum, esse proprium morbum puerorum. Posuit Hippoc. tertio loco, sputum: quod quidem dixit in lib. Aphor. esse signum iudicatorium, sed non semper bonam iudicationem significare: nam in pleuritide,& pectoris affectibus,vnum ferme signū effluxionis,& iudicationis est sputū. Sed dubitatio hìc oritur,cur Au.cū recēseret abscessus,& omnes euacuationes iudicatorias,sputi nullam tamen mentionē fecerit,cum Hipp. ponat sputum inter abscessus per effluxionem. Puto Auic. sputum complexū esse sub nomine exituræ, hoc est, sub nomine apostematum: nam posuit primo loco sanguinis fluxū, deinde alui,tum vomitum,quarto vrinam,quinto sudorem,sexto exituras,seu apostemata; alioqui enim certe māca,& imperfecta esset Auic. oratio,cum modus iudicationis maxime familiaris ab eo fuisset omissus. Addit postremo vrinam,& addit, vrinam per effluxum. Circa quam sententiam opere pretium est duo breuiter discutiamus. vnum erit,cur Hipp. dum nominat alios abscessus,non addit hanc vocem secundum effluxionē, sed tantum dum nominat vrinam. alterum,vtrum vere possumus dicere, abscessus per vrinam optimos esse. quod ad primum attinet,nonnulli existimarunt hanc vocem κατ᾽ ἔκρουν, non solum cum vrina debere connecti, sed etiam sputo, quasi quotidianæ expuitiones,& mictiones excipiantur hoc in loco ab Hippoc. Ego puto alia ratione ductum esse Hippoc.vt adderet hanc vocem tantum vrinæ,non sputo,neq; alijs; quia sæpe fit copiosa vrina (hoc est abscessus per vrinam) quæ tamen non fit verè secundum effluxionem: vt in febribus ardentibus,& colliquatiuis sæpe videntur copiosissimę vrinæ,vt & ratione loci, & ratione copiæ verè sint abscessus; minimè tamen sunt secundum effluxionem, quia, vt audiuistis, adhoc materia exeat per effluxū, primum debet esse,tota morbosæ,& prauæ materię euacuatio; sed in huiusmodi febribus vrina copiosa minimè copiosa est ob effluxum prauæ materiæ:verum enimuero quia carnes,& pinguedo incendio febrili consumptę,colliquantur. Igitur vt Hipp. excluderet huiusmodi abscessus in feb. ardentibus, & colliquatiuis, addidit κατ᾽ ἔκρουν. Iam verò vtrū verè possumus dicere abscessus per vrinas,aut bonos,aut meliores esse, inuestigandum. Ex vna parte est Hipp. & Auic.qui non solum vrinæ profluuium inter bonas crises enumerant, sed anteponunt ipsis sudoribus. Ex altera parte est autoritas Gal.lib.de crisib. qui cum doceret modos recognoscendi iudicationes,aliorum quidem mentionem facit,vrinæ non meminit,quasi nec fieri, nec præcognosci possit iudicatio per vrinam. Dicendum est,abscessus per vrinas esse quidem vtiles,& bonos,sed non facere perfectas iudicationes. Et quanquam Bion relatus in secunda sectione huius libri,videretur solutus,& iudicatus ab vrina,tamen reuersus est morbus. Vel possumus dicere Gal. negasse quidem reperiri modum præcognoscendi crisim per vrinam, sed non negasse,quod huiusmodi iudicatio fit.Itaq. non est vt criminemur eos medicos, qui in affectibus pectoris,& lienis,atque in febribus, solent medicamentis diureticis vrinam prouocare,quippe quod etsi nō fiat perfecta crisis per vrinas, fiunt tamen vtiles excretiones.

Ibidem. | 6. Epid. | 3. Aph. 24. | 1. Aph. 13.

οἷσι μὴ ταῦτα ἀποστάσιες, οἷον ὀδόντες, ὀφθαλμοί, ῥίς, ἱδρώς.

Quibus non fiunt huiusmodi abscessus, sunt, velut dentes, oculi, nasus, sudor.

Postquam Hipp. docuisset, quemadmodum spectabat ad eius grauitatem,qui sint abscessus secundum effluxionem,transeundum sibi putauit ad docendum, qui abscessus non fiant secundum effluxionem. Neq; incassum suscepit Hipp. hunc laborem,quia vbi sunt

aliqua

aliqua genera inter ſe ſimilia, niſi diligenter diſcernantur, ſolent fallere ingenia auditorũ & cum ingens intercederet ſimilitudo inter abſceſsus ſecundũ effluxionẽ, & eos qui non fiunt per effluxionem: propterea iudicauit Hip. ad ſe pertinere, eos abſceſsus mõſtrare, qui non ſunt ſecundum effluxionem. Id quod hoc in loco facit: & primo inquit, abſceſsus nõ ſecundum effluxionem eſſe eos, qui fiunt in dentibus. Circa quod primum dubitare licet, cur Hippoc. neget abſceſſus ſecundum effluxum fieri in dentibus: pro ratione enim eſt in primis autoritas Hippoc. qui in fine quarti lib. Epid. narrat conſtitutionem quandam, in qua ægris corrodebantur dentes, & ſic liberabantur: præterea experientia quotidiana facile intelligitur, plærosq; morbos fere ſolui per abſceſsus, & fluxiones factas ad ipſos dentes: imò vero ſi vlla eſt pars in corpore, quæ ingentes fluxiones ſuſtineat, certe dentes tales eſſe videntur: primum enim cum natura intellexisſet dentes ob continuum vſum, & atterendos & minuendos eſſe, priuilegio quodam eos donauit, vt perpetuo augerentur: quod cæteris oſſibus negatum eſt. Et idcirco vt posſent nutriri & augeri, circumpoſuit ipſis venas & artarias. Adhæc ſinguli dentes ita connectuntur oſſi maxillari, vt vnuſquiſq; dens vnum articulum faciat. quos articulos non colligauit natura ligamentis duris & inſenſibilibus, quemadmodum alios, ſed neruis, vt ex anatomia perſpicuum vnicuiq; eſſe poteſt: propter quos efficitur, vt incredibiles cruciatus ſuſtineant: ob quos deinceps fiunt ingentes effluxiones. Quæ omnia dixi, vt videatis omnia difficultatis puncta, an verè dixerit Hippoc. abſceſſus non fieri in dentibus ſecundum effluxionem. Reſpondendum eſt, dentes eſſe oſſa duriſſima & ſicciſſima, & omni medulla, omni ſucco orbata: propter quod a canib. reſpuuntur, & vt dicebat Plin. a foco non domantur. Quod ſi ita eſt, dentes, quantum ſit ex proprietate ſuæ ſubſtantiæ, omninò ſunt alieni ad ſuſcipiendam & transferendam fluxionem: quod ſi aſſiduo pituitæ illapſu corrumpantur & conſumantur. fiunt quidem abſceſſus per depoſitionem, ſed non per effluxionem. Neq; valet, quod tamen fiat effluxio in gingiuis: etiam illud abſceſſus genus eſt potius ſecundũ depoſitionẽ, quã effluxionẽ. Addit Hipp. inter abſceſſus nõ ſec. effluxionẽ oculos. Circa quã ſent. nõ exigua oritur dubitatio; ſiquidẽ experiẽtia quotidiana cõprobatur morbos plæroſq. & pſertim capitis ſolere finiri p abſceſſus factos in oculis, & ſecũdũ effluxionẽ. mus enim morbos ſæpe deſinere in ophtalmias, & lippitudines oculorum; vt non videavidetur verũ eſſe, quod ſcribit hoc in loco Hipp. nõ fieri abſceſſus ſecundum effluxionẽ in oculis. Accidit autoritas Hippoc. qui ſcribit oculos ipſos eſſe vias a natura etiam factas ad expurgandum cerebrum. Vix induci posſum, vt credam naturam feciſſe cerebrũ, & in alto poſuiſſe propter oculos, vt dicit Gal. atq; ipſos oculos eſſe cloacas humorum: certe malè ageretur cum homine, ſi natura voluiſſet pretioſiſſima hæc inſtrumenta eſſe receptacula excrementorum. Sed quid ergo vult dicere Hippoc. Reſpondeo recte eum dixiſſe, quia tametſi in alium præclarum vſum fecerit natura oculos, voluit tamen quandoq; ipſis abuti ad expurgandum cerebrum. Et ſi rectè opera naturæ velimus examinare videbimus nunquam naturam vna parte duntaxat ad vnum finem vti, ſed ſemper ad plures. Illud tamen differunt, quia inter hos fines, habet vnum principalem, & præcipuum alios vero non principales, quos ego ſoleo appellare abuſus naturæ. Itaq; iure dixit Hippoc. per oculos fieri abſceſſus, ſed non ſecundum effluxionem; hoc eſt, abſceſſus per oculos non eſſe bonos atq; legitimos. Addit Hipp. inter abſceſſus, qui non fiunt ſecundum effluxionem, eſſe quoq; eos qui fiunt per nares. Sed notandum eſt, non intelligi ab Hippoc. hoc in loco eos abſceſſus qui fiunt per ſanguinis fluxum e narib. quia huiuſmodi abſceſſus non eſt propriè narium, ſed eſt venarum quæ ſunt in naribus. Itaq; certiſſimum eſt in naribus fieri abſceſſus ſecundum depoſitionem, vt clariſs. docent polipi, alijq; nariũ affectus. Sed quemadmodum hæc, quæ dixi, manifeſta ſunt; ita quoq; valde obſcurum eſt, an abſceſſus per effluxionem fieri poſſunt in naribus: & notato, quia ni fallor, pulcra audietis. Quod facit difficultatem eſt, quia ex vna parte Hippoc. manifeſtiſſimè hoc in loco negat; præterea ſi fieret abſceſſus per effluxionem in naribus, æquum erat hanc partem conſtitutam fuiſſe a natura ad expurganda excrementa. At hoc nobiliſſimus Anatomi-

Lib. de loc. in homine, & li de gland.

tomicus Vesalius magnis demonstrationibus refutare conatus est: primum quia a cerebro in instrumento narium nullæ apparent viæ manifestæ, per quas putandum sit excrementa cerebri euacuari. Adhæc, inquit, incusanda esset natura, si voluisset instrumentum vsque adeo nobile esse veluti cloacam excrementorum cerebri. Itaque concludit nasum non posse esse viam ad expurgandum cerebrum. Suffragari videtur Vesalio, Arist. qui cum plures vsus nasi proposuerit, aliorum clarissimè meminit, huius autem nullam mentionem facit. adeo vt videatur existimasse Arist. hanc partem nullo modo inseruire ad expurganda excrementa cerebri: quod tamen intelligendum est de corporibus in optima sanitate constitutis. Ex altera parte est experientia: qua docemur, quotidie per nares eximiam excrementorum copiam euacuari. imò si vlla pars est per quam copiosissimè excrementa euacuantur, est nasus, per quem Medici sæpissimè cerebrum, & ferè vniuersum corpus expurgare conantur. huc accedit naturam constituisse nasum ad expurganda cerebri excrementa: quod autem res ita se habeat, intelligi potest ab Hippoc. qui scribit, naturam inter alias partes, expurgandis excrementis nasum fecisse. In hac rei obscuritate dicendum est, verè nares non esse partes primariò a natura constitutas ad expurgandum cerebrum, sed, vt etiam habet Arist. in duos potissimum vsus: primum, vt essent via ad recipiendum, & emittendum spiritum: vnde, quia homo est calidissimus omnium animalium; & propterea eget maiore aeris refrigerantis copia: hinc factum est, vt secundum proportionem sui corporis, habuerit nares grandiores cæteris animalibus. Alter vsus primarius narium est, obfactus: qui tametsi homini non est necessarius ad vitam, est tamen vtilissimus ad bene, cõmodeq. viuendũ. hi itaq. sunt vsus primarij ipsarum narium. Sed natura prudentissima, non solet in vnum, vel in alterum finem partibus vti, sæpissimè verò diuersis & penè contrarijs vsibus destinauit. Quare etiamsi concedamus Vesalio, primariò hanc partem non fuisse factam, vt excrementa cerebri per eam expurgarentur, non negari tamen potest abuti naturam narib. ad hoc munus. Ex quo sequitur abscessus quidem in naso secundum depositionem, sed non secundum effluxionem fieri: quia etsi per hanc partẽ expurgantur excrementa, nõ tamen affatim, neq; aceruatim, neq. copiosè. Addit Hipp. sudorem, quasi verò etiã sudor sit abscessus quidam, sed non secundum effluxionẽ. Quę sententia, vt diligenter a vobis comprahendatur, duo prius sunt examinãda: primũ est, cur Hipp. ante enumerans, qui sint abscessus non secundum effluxionem, recenset partes, dentes, oculos, nares: nunc verò a partibus transit ad materiam; nominat enim sudorem. videtur autem hæc transitio indigna esse grauitati Hipp. Alterum est, an verum sit abscessus per sudores non esse secundum effluxionem; siquidem interdum ægris vsque adeo copiosi exeunt sudores, vt ilico morbi tollantur. Preterea Auic. non solum sudorem collocat inter signa decretoria, sed etiam inter bona: quãuis hunc postponat sanguinis fluxui, alui fluori, vomitui, & vrinæ. Circa primum dicendum est, non absq; iudicio Hipp. hunc transitum fecisse a partibus ad materiam, siquidem sudor non est excrementum alicuius partis peculiaris, sed est excrementum vniuersale totius corporis. propterea vt Hippoc. omnia complecteretur, enumeratis particularibus, transit ad vniuersalia: id quod facere consueuerunt ij, qui non volunt singula enumerare. Vt interea non taceam, Hipp. antea enumerasse, quæ habent propria excremẽta, quemadmodum sunt oculi, qui habent lacrymas: aures, marmorata Plinio vocata: & nares, quæ mucum. Iure igitur Hipp. a partibus ad materiam, nempe sudorem transiuit. Ad secundum autem dicendum est, abscessus per sudorem, posse dici per effluxionem, & non per effluxionem: si per effluxionem intelligamus perfectam illam effluxionem, quæ solet ex toto morbum auferre, certe sudor non est huiusmodi, quia etiamsi copiosissimus sit, interdum tamen, imo verò plærunque fit, vt sudor nunquam perfectè finiat morbum, sed imperfectè: vel si soluat, redit. nam inter alia exempla, Petrus Aponensis, narrat sese habuisse quendam, qui in febre tertiana copiosissimè sudauit, sed non abstulit ex toto morbum: imò verò, inquit ille, hunc perdurasse quatuor annis, in quibus singulo mane in aurora sudauit. Hoc dico, vt intelligatis sudores etiam copiosissimos non esse veras effluxiones. Cur autem ita sit, audite Aristot. qui

1. de Hist. ani mal. cap. 11.

Lib. de gland. & de nat. homin.

2 de part. ani. cap. 6.

In com. ad 22. Prob. sect. 1.

Li. 1. prob. 22.

qui quærens rationem, propter quam, cum quotidiè, imò singulis momentis, in corpore nostro fiunt euacuationes, tamen grauitas corporis non adimitur nisi per sudorem, inquit idcirco esse, quia per insensibiles & quotidianas euacuationes, non educitur humidum illud viscidum, quod facit gsauitatem. Cur autem per has expurgationes non euacuetur hic humor, duas esse dicit causas, quarum vna est, quia vbi fiunt insensibiles euacuationes, meatus angustissimi sunt, vt per eos non possint penetrare succi crassi & viscidi: altera causa est, quia ex pauco humido viscido & crasso, fit plurimum halitus, siquidem ex vna parte aquæ, fiunt decem aeris. sic vult dicere Arist. ex vna parte humoris viscidi fit copiosissimus halitus. Adeo vt licet quotidie fiant insensibiles excretiones, nihilominus parum est quod euacuatur illius materiæ, quę facit grauitatem. Secus autem est in sudore, primum, quia sudor exit per vias latas & patentes: vnde fit, vt per illum multo plus euacuetur illius materiæ a qua fit grauitas. Eadem etiam ratione dicedat Arist. vomitum multo magis tolli lassitudinem, quàm sudore: siquidem per vomitum euacuatur copiosus ille humor viscidus, & crassus, quia multo proprior est hic succus ventriculo, quàm cuti. Quæ omnia eo tendunt, vt intelligatis, sudorem non esse perfectam effluxionem; quia etsi euacuetur per sudorem materia morbosa, non tamen copiosè id fit, quemadmodum per vomitum. Vt iure hac ratione Auic. postposuerit huiusmodi abscessus per sudorem sanguinis fluxui, etiam alui fluori, vrinæ, & vomitui. Sed dicetis, cum ergo huiusmodi euacuationes, abscessus minimè sint per effluxionem, scilicet qui fiunt per nares, aures, oculos, & sudores, licetne Medico interdum, monente vsu, hos abscessus facere, aut factos conseruare? hoc ad medicinam faciendam valde refert intelligere. Dico neq. per aures, neq. per oculos debere vnquam Medicum prouocare vllos abscessus; imò verò si fiant, inhibere subito. euidentissima sanè est ratio, quia aures & oculi sunt instrumenta sensuum nobilissimorum, & vt dicebat Arist. & Cels. elegantissimus, maximam partem conferunt tàm ad dulcedinem vitæ, quàm ad disciplinas capessendas. Accedit etiam illud, per aures & per oculos, minimum esse illud, quod euacuari potestper aures quidem, quia angustissimos habent anfractus, per oculos verò, quia quantuncunq; lacrymarum exprimatur vix ipsi cerebro vtilitas accedit. Itaq; cum exigua sit vtilitas, & detrimentum magnum, quod imminet, æquum est vt non prouocentur abscessus. Cœterum de sudoribus secus est, quia tametsi hniusmodi ab Hipp. dicantur esse secundum depositionem, attamtn non semper damnandi sunt, neq; damnantur ab Hipp. dicit quidem abscessus secundum effluxionem esse meliores non tamen negat, quin interdum abscessns secundum depositionem prosint. Vnde licet excrementa etiam e naribus prouocare. Neq; metuendum est damnum odoratus, quia nullius momenti est odoratus ad vitam: imò si consideremus fœtores, quos quotidie percipimus, multo plures sunt, quàm odores boni. Adeò vt ego sæpe dicere soleo, forsan bonum esse, vt aliquando odoratu careamus. Sic etiam dicendum est de sudore. licet Medicis sudorem prouocare, & eum, qui effluit, augere: quia etsi non sit secundnm perfectam effluxionem est tamen secundum depositionem, quæ non raro afferat etiam maximam vtilitatem.

2. sec. prob. 22 & sec. 5. prob. 7.

1. de part. an. lib. 6. cap. 6.

ἀτὰρ καὶ τὰ ὑπὸ δέρμα ἀφιστάμενα ἐς τὸ ἔξω φύματα. οἷον ταγγαί. καὶ τὰ ἐκπωυοῦντα, ἢ ἕλκος. καὶ τὰ τοιαῦ τα ἐξανθήματα, ἢ λοποὶ, ἢ μάδησις τριχῶν, ἀλφοὶ, λέπραι.

Sed & quæ sub cute abscendunt foras, tubercula, velut humentia, & quæ supperantur, aut vlcus, aut eiusmodi exanthemata, aut squamæ, aut defluuium capillorum, vitiligines, lepræ.

Sententia præsentis dictionis est, non solum ea, quæ relata sunt, esse abscessus non secdum effluxionem, verum etiam ea quæ subtus cutim abscedunt, extra cutim, omnia esse sine effluxione. Et non sine ratione dixit Hippoc. subtus cutim, qnia distinguere hæc, ab ijs, quæ de sudore dixit; paulo ante, omnino vtile esse existauit: Sunt autem subtus

cutim

cutim abſedentia, quæ enumerantur ab Hipp. trium generum: vel enim ſunt tubercula, vel vlcera: vel exanthemata. tubercula, quæ φύματα ab Hipp. nuncupantur, aut ſunt putreſcentia, & humentia; aut ſunt ea quę ſuperantur. putreſcentia & humentia tubercula ſunt, veluti melicærides & achores; ſunt etiam, veluti variolæ. quæ ſuppuranrur, ſunt velut apoſtemata. poſſunt etiam quædam genera variolarum inter hæc numerari. Vlcera autem ſunt humida, vel ſicca: humida, velut, ſcabies, lepra: ſicca, ſicut ſquammæ, defluuium capillorum. Exanthemata autem, vt peticulæ vocatæ, vitiligines &c. De his itaq; omnibus dicit Hippocr. ea omnia eſſe abſceſſus abſq; efluxione. Sed, vt melius intelligatis, quis fuerit Hipp. hic ſenſus, primum animaduertere oportet, illum ſua lingua, appellare tubercula humentia, τάγγας. quam vocem, nemo, albi ab Hippoc. vſurpatam, inueniat, & ταγγὸς. vel τάγγη ſignificat rancorem. Vnde ἔλαιον ταγγὸν, oleum rancidum dixit Alex. 2. Prob. 70. Atque vt ego puto, vſurpauit Hippoc. hanc vocem, quia verè rancor eſt quidam pro putreſcentia. Aliud, quod conſiderandum eſt, quid Hippoc. intelligere voluerit nomine ſquamarum: nam inter abſceſſus, qui non fiunt per effluxionem enumerat ſquammas. Quod vt intelligatis, ea in memoriam vobis reuocare debetis, quæ habet Gal. ſcilicet Veteres rebus, diuerſis rationibus nomina impoſuiſſe, præſerim verò morbis. alios appellarunt a loco affacto, vt podagram, chiragram: alios a ſymptomate, vt tremorem, ſpaſmum: alios, ab vtroq; vt cephalalgiam, otalgiam: alios a cauſa, vt melancholiam, hydropem: alios a ſimilitudine, vt cancrum, elephautiaſim: alios ab inuentore, vt vlcus telephium. Igitur cum veteres diuerſis rationibus diuerſa nomina morbis dederunt, Hipp. hoc in loco ſquammas appellat a ſimilitudine: & ſic appellat quandam impetiginem, qua qui laborant, ijs decidit cutis combaſta, inſtar ſquammarum piſcium. quaſi diceret, numerari etiam inter abſceſſus impetiginem, in qua decidunt ſquammæ. Tertio notandum eſt, Hipp. inter abſceſſus retinere defluuium pilorum: quod quidem non videtur rationi adeò conſentaneum eſſe. Sed hoc facit Hippoc. accipiens effectum, puro cauſis: nam defluuiũ pilorum, eſt effectus proprius abſceſſus: quia vbi praui humores mittuntur a natura in cutim capitis, corrumpitur radix pilorum, & ea corrupta, pili decidunt, vt defluuium capillorum verè ſit abſceſſus. Et hoc eſt quod dicebat Hippoc. vbi varices fiunt, caluitium non fieri, & vbi nõ fiunt varices, fieri; ſcilicet, quia vbi non fiunt varices, ſanguis impurus mittitur in capite, vnde corrumpuntur radices capillorum. Ex his ergo habetis omnia iam dicta ſubcutanea abſceſſuum genera eſſe puros abſceſſus ſecundum depoſitionem, & conſequenter nunquam fieri criſim bonam per depoſitionem in cute, quippe ſiue ſint tubercula, ſiue exanthemata, nunquam fiunt abſcesſus per effluxionem. 2. Meth. c. 2.

ἢ τὰ τοιαῦτα ὅσαι ἀποστάσιες μέν εἰσιν ἀθρόως ῥεύσασαι, καὶ μὴ ἡμιρρόπως, ὅσα ἄλλα εἴρηται. Καὶ ἢν μὴ ἀναξίως τῆς περιβολῆς τῆς νόσου: οἷον τῇ Τημενέω ἀδελφιδῇ ἐκ νόσου ἰσχυρῆς, ἐς δάκτυλον ἀπεστήριξεν. οὐχ ἱκανὸν δὲ δέξασθαι τὴν νοῦσον, ἐπαλινδρόμησεν. ἀπέθανεν.

Aut eiuſmodi, qui abſceſſus ſunt aceruatim fluuentes, & non ſemirepentes, & quæcunq; alia dicta ſunt. Atq; ſi non ſint pro ratione excretionis morbi indigna. Velut Temeni nepti, ex morbo forti ad digitum decubuit, qui cum non ſufficeret ad ſuſcipiendum morbum, recurrit. Mortua eſt.

Si memoria tenetis, dixi nõ ſemel, inter alias conditiones, quæ requiruntur in abſceſſibus ſecundum effluxionem, hanc præcipuuam eſſe, vt effluxio fiat aceruatim. Sed cum potuisſet aliquis ſuſpicari, hanc vnam ſufficere ad efficiendum abſceſſum ſecundum effluxionem, addit Hipp. in præſenti dictione, non ſolum requiri, vt effluxiones fiant aceruatim, verum etiam exigi alias tres conditiones. Prima autem quæ exigitur, eſt, vt hæ effluxiones non fiant (ſi latine dicere licet) ſemirepentè: altera eſt, vt aliæ qualitates abſint, de quibus antea diſſerui. Tertia, vt effluxiones & excretiones ſemper ſint pro ratione, &exi-

& exigentiam magnitudinis morbi. Sed dubitare poteſt ingenioſus, quid ſibi vult hæc vox ἡμιῤῥόπως quæ non eſt admodum frequens Hippoc. & forſan nuſquam alibi reperitur. Quare puto ego abſceſſus ſemirepentes eos vocari, qui erumpunt quidem, ſed non perficiunt eruptionem: ſimiliter etiam vocantur ſemirepentes abſceſſus, qui etſi erumpant, nō tamen vniuerſa materia euacuatur: itaq; etiamſi huiuſmodi abſceſſus fiant aceruatim, non poſſunt tamen appellari abſceſſus per effluxionem, eo quia non perficiunt eruptionem, etſi abſoluant, non ſit euacuatio totius materiæ morbificæ, vt par eſt. Aliud quod dicit Hippoc. requiri in abſceſſibus aceruatim factis, eſt, vt nulla ex relatis conditionibus deſit, quæ omnes fuerunt quatuor; vt cum coctione ſint, neq; in principio, neq; contrarium aliquid accidat antiquæ naturæ, & poſtremo, vt abſceſſus nullo modo recurrat. Vbi autem aliqua ex his conditionibus deſideratur, etiamſi abſceſſus ſint aceruatim facti, minimè tamen ſunt ſecundum effluxionem. Tertium quod exigi dicit Hippoc. eſt, vt excretio non ſit indigna magnitudine, & exigentia ipſius morbi, hoc eſt, vt abſceſſus ſemper ſit pro ratione magnitudinis morbi. Summa eſt, eos eſſe veros abſceſſus per effluxionem, qui ſunt verè decretorij; alioqui ſi non ſint decretorij, non ſunt ſecundum effluxionem. Et quia mos fuit Hippoc. res arduas, & vtiliſſimas exemplis illuſtrare, & confirmare, ideò poſtquam hæc dixit, ſubiungit exemplum feminæ cuiuſdam, in qua dicit abſceſſum factum eſſe in digito, ſed quia locus ille non erat capax omnis materiæ morbificæ, ideò inquit, abſceſſus recurrit, & miſera interijt. Quod quidem efficaciſſimum documentum debet eſſe omnibus, qui medicinam faciunt, vt vbi in grauiſſimis morbis abſceſſus non fiunt ſecundum exigentiam morbi, ſemper abſceſſus eos eſſe formidandos, & deberē Medicum, medicamentis, ferro, & igne materiam attrahere, atq; conſumere: quæ alioqui eo ferri non poteſt. Memini me quondam Patauij aliquem curaſſe, in quo factus erat in grauiſſimo morbo abſceſſus in digito: quem cum ego maximè formidarem, iuſſi adhiberi ignem, & ſanatus fuit: ſiquidem potentiſſimus fuit ille ignis, cùm ad attrahendam, tùm ad conſumendam materiam, quæ alioqui non poterat in eum locum decumbere.

Ἀποστάσιες, ἢ διὰ φλεβῶν, ἢ διά κοιλίης, ἢ διὰ νεύρων, ἢ διὰ δέρματος, ἢ κατὰ ὀστέα, ἢ κατὰ τὸν νωτιαῖον, ἢ κατὰ τὰς ἄλλας ἐκροάς, στόμα, αἰδοῖον, ὦτα, ῥῖνας.

Abſceſſus aut per venas, aut per aluum, aut per neruos, aut per cutem, aut iuxta oſſa, aut ſecundum ſpinalem medullam, aut ſecundum alias effluxiones, os, pudendum, aures, nares.

Hippoc. nil aliud videtur hìc dicere, quàm ea, quæ alias docuit, nempè per quas vias, ſint abſceſſus. Sed quid hoc eſt rei, Hipp. breuitatis amantiſſimum, & rariſſimè eadem repetentem, tamen breui interuallo hoc in loco ea quę antea recenſuit, iterum ſcriptis tradere? Hippoc. fecit hos libros, tanquam promptuarium: quicunq; ſibi parant promptuarium aliquod, illud habere ſolent, vt interdum crebro obſeruent, & adnotent, nonnunquam longo interuallo. Vnde fit, vt illi, qui minus memoria valent, eadem ſæpe in aduerſaria referant. Quid igitur mirum eſt, Hippoc. ſenem, & ab id obliuioſum, eadem annotaſſe. poſſumus ergo hunc errorem Hippoc. iam ſeniori condonare. Sed videamus an aliter eum tueri poſſimus. Hippoc. ſummatim recenſuit abſceſſus ſecundum effluxionem, & depoſitionem, adeò vt fere de differentia vtriuſq. videtur locutus. Sed quia dubitare aliquis poſſet, vtrum in vlla re conueniant, ideò Hippocrates ad auferendum hoc dubium, enumerat eoſdem abſceſſus, & ſignificat in hoc ſolum conuenire, quod omnes ſunt abſceſſus. Potuit etiam alia ratio mouere Hippocratem ad repetendum eadem quæ prius dixerat, quia ſupra enumerauerat quidem multos abſceſſus, ſed omiſerat etiam alios. Vnde cum nunc eos, quos omiſerat, proponere vellet, exiſtimauit melius eſſe repetere. Tres verò ſunt quos omiſit, & nunc cum alijs repetit abſceſſus per medullam, per os, & per genitalia. Abſceſſus fieri per medullam declaratum

habe-

habemus apud Hippoc. lib. de gland. & modus hic eſt, quod humores cerebri, ac etiam pectoris ſæpè a natura pelluntur in medullam ſpinalem; vbi decumbentes, faciunt alios morbos. Et quanquam huiuſmodi abſceſſus poteſt interdum eſſe per defluxionem, plærunq; tamen eſt per diſpoſitionem, & inutilis. Videatis Hippoc. in Aph. vbi ſcribit, eos qui gibbi ex aſtmate, aut tuſſi fiunt, ante pubertatem mori: & hoc fit, quoniam humores pectoris & capitis deponuntur in medullam. Omiſerat etiam abſceſſum per os: ſed video dicturum eſſe aliquem, Hipp. enumeraſſe abſceſſum per ſputum, vnde cum ſputum ab ore prodeat non videtur abſseſſus ab ore omiſſus. Reſpondeo, exire quidem ſputum ab ore: ſed quia nunquam aceruatim exit, non eſt abſceſſus. Vomitus quidem eſt, per quem verè fit ebſceſſus; & hic adeo proprius eſt ipſi ori, vt puto ego nunc Hippoc. nihil aliud intellrgere per abſceſſum in ore, quam vomitum. Ad genitalia quoq; fieri abſceſſus ſignificatum habemus etiam a Thucid. & Lucretio in peſte illa Athen. in qua peſtifera tabes deponebatur in genitalia, atq; ita ægri ſuperſtites manebant. Hæc igitur tria abſceſſuum genera, vt doceret Hipp. voluit cum ſuperioribus connumerare. Sed illud annotandum eſt Hippoc. ad declarandas alias effluxiones, ſuperius vſum fuiſſe voce ἐκτροπαί nunc verò ipſum vti voce ἐκροαί, perinde ac ſi dicamus effluia, quam vocem vſurpeuit etiã Gal. in art. med. ad declaranda cerebri effluuia. Cum ergo tot tantaq; ſint abſceſſuum genera, optimũ eſt, ſi quãdoq; aliquo modo occludãtur, curare, vt aperta, ac fluida reddãtur. Li. 6. Aph. 46

ὀκταμήνῳ τὰ τῶν κρίσεων, τῇ ὑστεραίῃ, ὡς ἂν ἐς τὴν ὀσφῦν, ἢ ὀς τὸν μηρόν,

Ex vtero octimeſtri iudicialia poſtera, ſicut in lumbos & coxam.

Hæc dictio, tam in græco, quàm in latino codice vſq; adeo obſcura & forſan muttilata eſt, vt qui eam interpretati ſunt, vario & diuerſo modo tranſtulerint. Ego autem, ſi mihi hac in re aliquid diuinari licet, puto totam hanc dictiunculam eſſe partem alterius, quam habet Hipp. 6. lib. Epid. & quod me hortatur vt ita ſentiam eſt, quoniam Gal. in comenrario illius Aphor. citat hunc locum, imò citat quædam verba etiam huius loci: vt ob hoc in eam ſuſpicionem veni, hanc dictiunculam, eſſe portionem illius, aut certe pertinere ad ipſam. Quod Hipp. 6. Epid. dicit, eſt, quod vbi ab abortu, aut alio affectu vteri, fit permutatio materiæ in caput, fiuntq; dolores in ſincipite, in ijs octauo, aut decimo menſe fit decubitus in coxendicem. Sententia autem huius loci eſt, quod vbi ex abortu, aut alio affectu vteri, id eſt vbi ex vtero fit labor in prægnante muliere, octauo menſe fiunt iudicationes, & tandem fit decubitus in lumbos & coxam. Quæ ſententia, vt annotauit Gal. in com. loc. cit. 6. Epid. potius videtur conſtare obſeruatione, & experientia ipſius Hipp. quàm vlla ratione. Veruntamen conabor etiam ego aliquam rationem huius meæ ſententiæ afferre. Sed primum duo annotare oportet, vnum eſt, illud verbum octauo menſe. poſſe intelligi tùm de abortu, tùm de conceptu, atq; etiam partu. Veruntamen magis mihi placet, vt intelligatur de conceptu. Aliud quod annotare debetis eſt, verbum illud græcum τὰ τῶν κρισίων, non ſignificare ipſam iudicationem, ſed potius ſymptomata, quæ iudicationem ſequi ſolent. Iam verò ſciendum eſt, quod Ariſt. ſcribit, ſcilicet mulierem inter cuncta animalia ſolam laborare ex vtero. Et ideo qui ſunt brutorum medici, rariſſime medicinam adhibent ipſis brutis, ob vterum: ratio huius rei eſt, quia vt ſcribit Ariſt. ſola mulier copioſiſſimè abundat ſanguine menſtruo, qui ſiue retinentur, ſiue abundet, ſiue peregrinas qualitates induat, ſemper ſolet maximum detrimentum afferre. Præterea obſeruare oportet, cum mulieres maxime laborent ſecundum vterum, laborare præcipuè cum prægnantes ſunt: adeo vt Ariſtot. dixerit tempore prægnationis nullam mulierem bene valere, quia veteres, quemadmodum teſtatur Vitruuius, quando vendebant mulieres prægnantes, nunquam præſtabant eas ſanas: quamquam contrarium tamen habeatur 21. digeſt. de edicto edilio, vbi Sabinus ait conuenire inter omnes grauidam mulierem ſanam, quòd maximum, ac præcipuum fœminarum munus ſit concipere, & conceptum tueri. Sed quamquam male valent prægnantes, tamen peius ſe habent, cum fœtus

Sec. 1. tex. 1.

Lib. 4. de gener. animal. cap. 7.

Ibidem.

4. de gen. animal. cap. 6.

Lib. 2. cap. 9.

7 de Hist. animal. cap. 4. capillos emittit, vt tradit Arist. quod cum octauo mense fiat, vt plurimum, hinc octauo mense maximè torquentur. Videtis ergo ex hoc discursu mysterium Hippoc. scilicet mulieribus vtero laborantibus, octauo mense fieri signa iudicatoria, hoc est symptomata, perinde ac contingunt in iudicationibus. Sed qui fit, vt subiungat statim desinere in lumbos & coxam? hoc forsan potest esse vnum ex ijs quæ experientia didicit Hipp. Neq. tamen contemni debet, maximè si vox illa τῆ ὑςέρη intelligatur de tempore post partum. nam quæ laborant octauo mense post partum, solent etiam pati plurimos morbos, & præ cæteris, vterus male affectus, & prauis humoribus repletus, consueuit modò in vnam, modò in aliam partem incumbere. Quæ etsi rationi satis consentanea esse videantur, non tamen satis aptè accommodari possunt verbis Hippoc. Sed in re admodum obscura licet rationabiliter diuinare. Quoniam verò dixi paulò ante, hanc dictionem, esse partem illius, quæ habetur in principio lib. 6. Epid. locus ille me inuitat, vt duo vtilissima problemata proponam. Primum est, cur in mulieribus laborantibus vtero, solet præcipuè caput lædi, & præsertim pars anterior capitis. Alterum est, cur affecto vtero, lumbi, coxæ, & crura interdum male habeant. Quod ad primum attinet, fuerunt nonnulli ex antiquis, qui existimarunt ideò hoc fieri, quia non exigua coniunctio intercedit inter cerebrum & vterum: in vtero enim sunt testes, quorum substantia similis est substantiæ cerebri. Sed vsq. adeo insulsa est hæc interpretatio, quemadmodum testatur Gal. vt potius risum, quam confutationem mereatur. Alij tentantes huius rei rationem reddere, dixerunt, fieri id, propter consensum, qui est inter principium neruorum, quod est cerebrum, & vterum, qui nerueus est. quasi nerueæ partes vbiq. neruosis debeant compati. Hanc

6. Epid. com. 1. tex. 2. interpretationem duabus firmissimis rationibus confutare conatus est Gal. nam si fieret propter consensum, deberet prius pati ventriculus, & diaphragma, quàm caput: quia ventriculus & diaphragma sunt partes neruosæ, & proximiores vtero: vnde laborante vtero, hæc prius affici deberent. Alia ratio Gal. est, quod tria sunt genera partium seminalium, quæ carent foraminibus: neruus ventris, qui originem ducit a spinali medulla; tendo, qui erumpit ex musculis; & ligamenta, quæ oriuntur ex ossibus. Præter hæc tria genera, nihil est quod nerui nomen merere videatur. Atq; vterus neq; neruus est ventris, neq; ligamentum, neq; tendo: itaq; non est rationi consentaneum, debere hæc symptomata apparere. Et quia vidit Gal. a plærisq; neruosum vterum appellari, dicit hoc factum esse propter similitudinem, non propter identitatem. quæ similitudo est, quia vt neruus dilatatur & constringitur, ita vterus. Nulla ergo ex his opinionibus est amplectanda. Vera ratio est, quoniam cum vterus deberet conseruare & alere fœtum, opus erat, vt abundaret alimento & calore. Itaq; natura inseruit ipsi vtero, venas & arterias amplas: quæ si quando replentur sanguine menstruo, vel alijs humoribus, hi putrescunt, vel non putrescunt: si putrescunt, vapores in cor mittunt, vnde fiunt febres: mittunt etiam in caput, vbi dolores inducunt. si non putrescunt, sed incalescunt tantum, mittunt vapores in cerebrum, & dolores producunt. Adeò vt iure quomodocunq. vterus laboret, semper quoque caput officiatur. Sed cur potius secundum partem eius anteriorem? Duæ etiam rationes sunt accommodatissime, vna est, quod natura in sincipite suturas fecit, vt per eas possent sumi totius corporis difflari & euacuari, vnde in sanitate natura docta, vapores corporis, & propterea etiam vteri mittit in hanc partem capitis anteriorem. quod cum multo magis fiat in aduersa valetudine, ea propter contigit mulieres sincipite magis laborare. Sed dubitabit fortasse ingeniosus, inquiens, hoc quidem verum esse in viris, at non

2. de part. animal. cap. 7. 1. & 3. de gener. animal. cap. 5. & 7. in mulieribus; siquidem vt scribit Arist. viri, plures habent suturas, quàm mulieres. Imò testatur idem autor, mulieres habere vnam duntaxat suturam, & circularem. Itaq. rationi consentaneum est, vbi non sunt multæ suturæ, naturam non debere eo mittere vapores, & consequenter mulieres nunquam aut rarius laborare dolore partis capitis anterioris. Respondeo Arist. quidem auctoritas nobis vera fidaque esse debet: sed vt liberè sententiam meam eloquar, ipse sæpe lapsus est: & præsertim hac in re: cum experientia quotidiana docet easdem suturas esse in mulieribus, quæ sunt in viris. Sed grauius etiam

fefellit

fefellit Arist. quando credidit nullam fere mulierem singulo mense habere menstrua, sed tantum altero mense. equidem quis ignorat singulo mense expurgari? Sed ego Aristot. excuso, quia forsan licet coniugatus fuerit, liberosq; susceperit, non multam tamen habuit cum mulierib. cōsuetudinē. Itaq; nihil valet hæc auctoritas Arist. Alia ratio propter quā laborantes secūdū vterū afficitur dolore circa sinciput est, quia ea in parte natura collocauit quasdā mēbranas admodū sensiles quib. crassa mēbrana colligatur pericranio. Vnde fit, quod etiāsi in affectib. vteri vniuersū caput afficitur, tamē maximè hac parte dolet, quæ maximè est sensilis. Est præterea altera causa, nimirum imbecillitas partis. Ita enim est natura comparatū, vt pars quæq. repellat a se quod noxiū est, donec in imbecilliore firmetur. Si ergo ab vtero ad caput vapores feruntur, semper propelluntur, donec in sincipite, parte capitis imbecilliore maneant. Esse autem hanc partem imbecilliorem, docuit Hippoc. vbi scribit, sinciput propterea imbecillum esse, quia os illius tenue, exigua caro cerebrum copiosissimum. Id quod multo magis in mulieribus verum est. quippe quas Arist. scribit propterea non caluescere, quia cerebrum ipsarum in parte anteriori copiosissimum est, nec vnquam dehiscit & exiccatur. Hæc itaq. est etiam ratio, qua mulieres tentantur dolore capitis, si laborent vtero. Imò verò Alexander dicebat propterea fieri deliria ab vtero quoniam membrum id natura constat neruosa, suaque primordia è stomacho atque membranis cerebri ducit, quod vel ipso contextu palam est. Ad secundum problema dicendum est, quod si quando vterus nimium repletur humoribus crudis crassis, & prauis, fit vt nerui dorsi premantur, vnde modo contractiones maiores, modo minores, ac sensus priuationes fiunt, & si arteriæ ac venæ præmantur, ἀτροφίαι partium, atq. refrigerationes sequuntur. Haud secus quoq; interdum contingit, vt vterus sic repletus, modò in vnum, modò in alterum latus procumbit: vbi dolores, & grauitates producit.

7. de Hist. animal. cap. 2.

Lib. de vul. capitis.

Sec. 10. Prob. 40.

2. Prob. 102.

καὶ ἐς ὄρχιας. Ἔστι δ᾽ ὅτε ἐκ βηχέων. Καὶ ὄρχις αὐτὸς ἐφ᾽ ἑωυτοῦ. Βηχώδεες ἀποστάσιες, αἱ μὲν ἀνωτέρω τῆς κοιλίης, οὐχ ὁμοίως ῥύονται.

Et in testes nonnunquam ex tussibus. & testis ipse a seipso. Tussiculosi abscessus, qui quidem supra ventrem, non similiter perfectè leuant.

Nonnulli qui latinum fecerunt hunc librum, existimarunt primam hanc particulam connectendam cum superioribus: quasi diceret, fieri abscessus cùm in lumbis, tùm in costis & testibus. Sed hæc interpretatio nunquam mihi placuit: siquidem etsi mulieres etiam testes habent, non est tamen Hippoc. in vsu hos ὄρχιας appellare, quemadmodum in viris, sed γονὴν, siue αἰδοῖα. Itaque multo magis mihi placuit, vt hæc dictio connectatur cum superioribus. In præsenti ergo contextu tria docet vtilissima, & scitu digna. Vnam est ex tussibus fieri abscessus in testibus. Alterum, quod licet ægri interdum tussi torqueantur, & simul etiam testes tumeant: fieri tamen potest, vt tumor non a tussi, sed ab ipsis testibus oriatur. Tertium est, tussiculosos abscessus si fiant in partibus superioribus, esse deteriores. Quod ad primum spectat, alias etiam ab Hippoc. scriptis est traditum, & rationem intellixistis, propter quam ex tussi fiunt abscessus in testibus. Secundum verò, suaptè natura satis conspicuum est: quia etiamsi testes nutriuntur semine, quod quidem est sanguis elaboratus, attamen negare non oportet, quin etiam, cum nutriantur testes, possint producere excrementa, quæ vbi paulatim colliquantur, abscessus tandem faciunt. Et hoc est: quod hic docet Hippoc. etiam sine tussi posse testes sustinere abscessus. Circa tertium autem, primò scire oportet, id quod hic scribit Hippoc. verissimum esse, nempè ex tussi interdum fieri abscessus in partibus superioribus. Videte ipsum Hipp. iib. 4. Epidem. vbi monstrat plurimis ex tussi intumuisse partes subtus aures, & in humeris factos abscessus. Vt qua ratione fiunt abscessus ex tussi in alijs partibus, eadem etiam in superioribus fieri, nemo dubitare debeat. Sed cur Hippoc. tales abscessus, non solum inutiles esse, sed pernitiosos etiam, asseruit? Triplex, quantum ego puto, est ratio: prima, quia

vt Hip-

vt Hippoc dixit ſupra, abſceſſus omnes infra ventrem boni ſunt. Vnde ſi hoc verum eſt, rationi conſentaneum eſt, in partibus ſuperioribus eſſe malos. Altera ratio eſt, & potior quoniam vbi fiunt abſceſſus ex tuſſi in partibus ſuperioribus, neceſſe eſt, vt fiant in locis cerebro proximis, vel in faucibus, vel in ipſo thorace: quomodo cunq; fiant, ſemper peſſimi ſunt. Tertia ratio & optima eſt, quia ita natura comparatum eſt, vt humores naturali quadam promptitudine ſemper ferantur ad inferna. Vbi ergo ad ſuperna feruntur, eſt contra naturam, & adeſt vis magna, atq; non fit niſi primis diebus, materia cruda exiſtente, & diebus non criticis. Vnde ſemper mali ſunt. Videtis itaq; quàm rationabiliter Hipp. omnia tradat. Ex his iam præclara documenta pro facienda medicina colligi poſſunt. Vnum eſt, quod vbi mulieres capite laborant, ſemper vteri magna ſit habenda ratio. Atque hoc Hippoc. præcipiebat de morb. mulier. vt Medici ſint diligentes in interrogando fœminas: quia pudor ſolet illas deterrere a detegendis rebus ſuis. Aliud documentum eſt, vt poſtquam omnes abſceſſus ſupra ventrem mali ſunt, nunquam retrahatur materia a partibus infernis ad ſupernas; neq; cucurbitulis, neq; frictionibus: quia vbi natura hoc facit, ſemper male operatur. non debet Medicus naturam male operantem imitari.

Αἱμορραγίαι λαῦροι ἐκ ῥινῶν, ῥύονται πολλά: οἷον τὸ Ηραγόρεω οὐκ ἐγίνωσκον οἱ ἰητροί.

Sanguinis fluxus largi ex naribus, ſoluunt multa, vt quod accidit Heragore, non cognouerunt Medici.

In huius præclariſſimæ ſententiæ explanatione primum duo quærere oportet, vnum eſt, cur ſit, quod, cum multæ aliæ fluxiones copioſæ ſoluant multos morbos, vt fluxio alui, vomitus, nihilominus Hipp. duntaxat mentionem facit fluxionis ſanguis e naribus? alterum eſt, cur dicit ſoluere multa? Audite admirabile conſilium Hippoc. Medici imperiti, & qui in ægris curandis nō ſunt admodum exercitati, vbi vident fluxiones alui, aut vomitus, nunquam pertimeſcunt, imò maximè gaudent. Vbi verò ſanguinem fluere copioſe vident, mirum in modum timent, quia cum ſanguis ſit habitaculum, aut ſaltem vehiculum, vel fomentum caloris, & animæ, metuunt ne cum ſanguine, ipſa etiam vita profundatur; vnde ſolent ſiſtere quandoq; importunè ſanguinem fluentem. quemadmodum exiſtimandum eſt eueniſſe in caſu Heragoræ: in quo cum Medici ignorarent beneficium ſanguinis fluentis, forte adhibuerunt ſiſtentia remedia. Itaq; vt hunc errorem ex Medicorum more amoueret, hanc ſententiam protulit, ſanguinis fluorem copioſiorem ſoluere multa. Et idcirco videtis quàm mirabili iudicio tacuerit alias iudicationes, & ſolius fluxus ſanguinis mentionem fecit, in quo decepti erant Medici in Heragora. Puto hoc ad æternam memoriam nos monuiſſe Hippoc. Iam verò videndum eſt cur dicat ſoluere τὰ πολλά. Quod etiam non ſine ſummo iudicio fecit: nam ſanguis qui e naribus fluit paucus eſt, vel copioſus: ſi paucus, vel in vehementi eſt morbo, vel leui. Si fuerit paucus, atque in vehementi morbo, ſemper læthalis eſt. Videte quæſo, omnes caſus relatos ab Hippoc. in lib. 6. Epid. Philiſci Epaminonis Sileni examinate omnes, interierunt equidem quibus ſtilla ſangninis e naribus decidit, vt iure in prorrh. dictum ſit, ſtillam ſanguinis e nanaribus, lethalem eſſe. Si autem ſanguinis ſtilla exierit e naribus in morbo frigido, aut tardo & debili, eſt quidem hæc ſtilla mala, ſed non lethalis. Videte Hippoc. in coac. prædict. vbi ſcribit in doloribus aurium, & quibuſdam affectib. frigidis, ſtillam ſanguinis habere quidem aliquid difficultatis, ſed non eſſe læthalem. Sed ſi copioſus fluit ſanguis, vel fluit die critica, apparente concoctione, in morbi vigore: aut fluit die non critica, apparente cruditate, & in principio morbi. Si ſanguis exeat copioſus primo modo, certè ſemper aufert morbum, cum quia magnopere refrigerat corpus, tum quia in larga ſanguinis euacuatione fieri non poteſt quin maxima peccantis humoris pars euacuetur. & hoc eſt quod Hipp. ſcribit, neminem interijſſe, cui larga ſanguinis e naribus profuſio contigerat. Sin autem exeat die non critica, & crudo exiſtente humore, non ſolum non ſeruat, ſed etiam

Lib. 1. com. 3. caſ. 1.

1. Epid. com. 2. tex. 63. & 66.

tiam

tiam huiusmodi sanguinis fluxus pernitiosus est. Videtis ergo quanto cum iudicio, & ratione dicat omnia Hippoc. Iam vero clarè satis videri potest, cur dicat τὰ πολλὰ: quia sæpe contingit vt dum sanguinis fluxus copiosus est, interdum sit lethalis, non raro salutaris. Sed cur sanguis e naribus fluens potius seruat, quàm alia ex parte: quia sanguis qui prorumpit e naribus, ex nullo viscere prodire solet, sed ex vniudrso corporis habitu, quod non facit ille qui ex ore, vel aluo profluit: siquidem si est ab ore effluxus sanguinis, procedit ab aliquo viscere affecto. Verum dubitatio non insignis oritur, quomodo Hippocrates dicat sanguinem e naribus fluentem seruare multos, siquidem ipse Hippoc. 4. lib. Aphor. scribit hæc verba, sanguis si supra exierit, qualiscunque fuerit malus: bonum autem est, si infra exierit: nam si sanguis quomodo cunq; exit supra, malus sit, quomodo fieri potest, vt multos seruet? Gal. qui vidit forsan hanc difficultatem, in commentario illius Aphor. inquit, intelligendam esse Hipp. sententiam non quidem de sanguinis fluxione e naribus, sed ab ore, quasi semper malus sit sanguis, qui ab ore emanat, non autem ille qui e naribus profluit. Sed hæc responsio minimè videtur remouere dubium, siquidem idem Hippoc. loquens de sanguinis vomitu, inquit, sanguinis vomitus, si fuerit sine febre, salutaris est: sin cum febre, non salutaris: curatur autem frigidis, & astringentibus. Cum ergò vomitus sanguinis sine febre est salutaris, quare Hippoc. loquens de sanguinis fluore ex ore, inquit, qualiscunq. sit, malum esse? Hi nodi difficiles sunt. Sed puto respondendum esse Hippoc. in Aphor. non dicere simpliciter vomitum sanguinis esse salutarem, sed comparatiuè cum febre, quasi diceret omnem quidem vomitum sanguinis malum esse, sed magis salutarem esse eum, qui sit sine febre; quia vbi vomitus est cum febre, si curandus est, curari debet frigidis, & astringentib. astringentia sunt autē inimicissima febri. Itaq; vbi febris abest, tunc tutius est curare sanguinis fluorem; hunc ergo dicit Hipp. esse magis salutarem. Ex his igitur potestis elicere documentū maximum, quod vbi occurrunt largi sanguinis fluxus e naribus, non statim ad eum compescendum vos conuertatis, sed animaduertite, an sit criticus, an conferat, & quis sit color ægri: quia vbi seruatur color, vbi æger percipit vtilitatem, quando fit die critica, scinedum est, vt sanguis exeat. Vbi secus fit, conuertendum est omne studium, ad sanguinis fluxum sistendum: in quo peccasse Medicos Heragoræ dicit Hippocrates.

4. Aphor. 25.

7. Aphor. 37.

Τὰς φωνὰς οἱ τρηχέας φύσει ἔχοντες, καὶ αἱ γλῶσσαι ὑποτρηχέες. Καὶ ὅσαι τραχύτητες ὑπὸ νόσων ωσαύτως.

Voces asperas natura habentes, ijs linguæ subasperæ, & æquales asperitates a morbis similiter.

Dixi sæpè, si memoria tenetis, quæcunq; annotata sunt ab Hipp. hoc in lib. & 6. Epid. aut nullum, aut obscurissimum connexum inter se habere. Veruntamen quia licet ingenium etiam in his exercere, quæ non apparent, propterea audite non ignobilem connexionem. dixerat Hippoc. in fiue præcedentis dictionis, abscessus tussiculosos, qui fiunt supra ventrem supesiorem nunquam perfectè leuare. Et quia hoc satis obscurum videri posset, subiunxit fluorem sanguinis e naribus, qui est inter supernos abscessus, multa soluere. Quod quia non ita certum videri alicui posset, propterea Hippoc. in proposita dictione, nos docere vult eos, qui percipiunt beneficium ex largo sanguinis fluore. sunt autem illi sine vlla controuersia, qui habent vires omnes robustas, scilicet vitales, animales, & naturales; hę enim facultates cum robustæ sint, vbi sanguis e narib. fluit, non solum detrimentum non percipiunt, sed plærunq; incredibile iuuamentum. Quomodo autem cognoscantur corpora robusta, egregiè hac dictione docet, & demonstrat tribus argumentis: & maximis. Primum demonstrat a voce, tùm à constitutione ipsius capitis: deinde a constitutione venarum gracilitate, & obœsitate: adeò vt si rectè expendatis, quæ scribit Hipp. facile intelligere potestis, non posse quidquam excogitari efficatius ad demonstrandum

illud

illud his tribus argumentis. Sed video dicturum esse aliquem quomodo potest ex voce cognosci corporis robur, atq; ita vt recenseat Hippoc. vocem inter præcipua signa huius cognitionis? Scire debetis vocem apud Gal. nil aliud esse quam percussionem aeris ad asperam arteriam, factam a facultate motrice. Ita vt ad edendam vocem tria necessario concurrant, facultas modrix: organum idest aspera arteria: mataria ipsius vocis, nempe aer ipse, siue potius expiratio, siue exsufflatio: nam videbitis aerem vocari materiam vocis, quia aer qui expiratur percussus in asperam arteriam, vocem edit. Itaq; ex voce possumus hęc tria intelligere, robur facultatis motricis, dispositionem instrumentorum, necnon copiam & inopiam aeris inspirati & expirati. Si ergo hæc omnia ex voce colligimus, quis non videt aerē hunc a corde emanare; & idcircò, vt est multus, vel paucus, ita quoq; indicare exiguum, vel multum cordis calorem. Haud secus, si sit magna, vel parua vox, grauis seu acuta, vel sonora, potest indicare dispositionem ipsius thoracis, asperæ arteriæ, & consequenter dispositionem facultatis animalis, & cerebri. Quare videtur, quod voluerit ex ipsa voce cognoscere robur corporis humani. Dicit ergo Hippoc. eos qui asperam vocem habent, siue a natura, siue a morbo, habere etiam linguam subasperam. Circa quæ tria diligenter consideranda, primò quæ sit vox aspera apud Hipp. secundo quæ sint causæ asperitatis vocis, tertio, vnde fiat vt si sit vox aspera, lingua etiam fiat subaspera: mysteria sane scitu dignissima, neq; vulgaria. Quod ad asperitatem attinet, audiuistis tria esse quæ concurrunt ad fabricam, & perfectionem ipsius vocis, facultatem, instrumentum, & aerē. secundum varietatem horum omnium certissimum est fieri quoq; varias & diuersas vocis differentias, quemadmodum scire potestis ex Arist. & Gal. Si ergo expiratio multa fuerit & virtus valida, vox & magna, & grauis est: cōtra si pauca exsufflatio & virtus debilis, vox parua debilis, vt senum: tùm si instrumentum, scilicet aspera arteria, sit leuis, fit vox leuis: si instrumentum inequale, fit aspera. Ita si ipsi instrumento nulla conditio desit, & virtus valet, fit vox clara, quæ a Gal. appellatur alta; quemadmodum vbi male disp ositum est organum, & exsufflatio etiam exigua, fit vox, fusca a Celso, & Plinio nominata, a Gal. nigra. Adeò vt perspectissimum non differre voces, nisi propter varietatem eorum trium, quæ ad ipsius vocis constitutionem conspirant. Habetis ergo ex hoc discursu, vocem asperam nihil aliud esse, quam eam quæ fit propter asperitatem asperæ arteriæ. cæterum quæ est hæc asperitas? Arist. & Gal. docuerunt non aliunde hanc fieri, quam propter inæqualitatem. Vt enim vox clara & sonora esse posset, & præsertim cum in egregios fines natura semper voce vtitur, opus erat fieri hoc instrumentum vocis politum & leue: quod si sit inæquale, necessarium est, vt vox sit aspera, quemadmodum aserra compertissimum est semper fieri sonum asperum. Hæc quidem hactenus placent, sed illud dubium remanet in animis vestris, cur in aspera arteria fiat inæqualitas, vt consequenter possit fieri vox aspera: in qua re inuenio dissensum forsan a paucissimis notatum. Arist. lib. de gen. animal. scribit asperitatem vocis non ob aliud fieri, quam propter humiditatem: atq; vtitur Arist. eadem voce τραχεῖα τραχυτέρα, & τραχύτης, qua Hipp. & Gal. Præterea quærens Arist. in Prob. rationē propter quid in vigilantib. nimis, voces fiant asperæ, dicit illud fieri, quia in ijs fiunt multæ cruditates, ex quibus humorum fit copia, quæ reddit instrumenta vocis inæqualia: atq; ita fit uox aspera. Sed contra est explicatissimè Gal. qui plurimis in locis scribit manifestissimis verbis, vocem asperam non ob aliud fieri quàm propter siccitatem asperæ arteriæ. adeò vt manifestissima sit dissentio inter Arist. & Gal. In hac grauissima dissentione, puto dupliciter responderi posse, vno modo, duplicem esse asperitatem vocis alia est naturalis, alia vero ascititia & morbosa: asperitas naturalis non ob aliud fit, quàm propter paupertatem illius humiditatis, qua partes asperæ arteriæ continnantur. Et de hac Galen. loquitur, scribens fieri a siccitate. Nec immeritò, quia vt videmus terram aridam in æstate fieri asperam & inęqualem: ita quando aspera arteria sua humiditate est nudata, efficitur inæqualis & aspera. Asperitas verò morbosa, ortus sui primordia ducit ab humiditate, quæ cum inæqualiter repleat meatus arteriæ, fit inæqualitas. Sed est hæc responsio consentanea quidem rationi, non tamen satisfacit autoritati Arist. Dicendum puto

4. de loc. aff. c. 6. & lib. art. med. cap. 68. 8. de part. & de voc. inst. sect. cap. 1.

5. de gen. animal. c. 7. loc. citat.

5. de gen. animal. cap. 7.

Sec. 11. Prob. 11.

In art. med. c. 68. & 1. Ep. com. 2. t. 78.

puto

puto asperitatem dupliciter accipi posse, vel proprie vt distinguitur ab ipsa, raucedo: vel communiter, vt pro asperitate etiam raucedo accipiatur. Si propriè accipiamus, semper fit a siccitate, & sic locutus est Gal. si vero, prout complectitur etiam raucedinem, sic efficitur sane vox rauca ab humiditate, imò verò Gal. multis in locis testatur, non aliunde oriri, quàm a destillationibus. Adeò vt verissimum sit raucedinem fieri ab humiditate, asperitatem a siccitate. Tertium est, quod inuestigari oportet vnde fiat, quod sicuti scribit Hippoc. illi qui habent vocem asperam, habent etiam linguam subasperam: nam non videtur hoc rationi consentaneum, siquidem lingua nihil seruit voci, vox non est opus linguæ, sed duntaxat vocalium instrumentorum, linguæ saporis ergò, non sermonis gratia facta est: non ergo necessarium videtur, vt ex asperitate vocis cognoscamus subasperitatem linguę. Respondeo Hipp. nostrum nunquam fefellisse, neq; quicquam dixisse sine summo iudicio. Verum quidem est, nihil linguam ad vocem conferre, sed connexa est laringi & epiglottidi, quæ sicuti pertinent ad vocem, & disposita sunt, ita accidit vt etiam lingua variè disponatur. Vnde si larinx & epiglottis sint nimium exiccatæ, ratione huius vicinitatis, necessarium est, vt linguæ etiam exasperetur aliquo pacto. siquidem Arist. dicebat, linguam esse indicem multarum rerum tùm quia bibax est, tùm quia superposita pulmoni, vnde veluti receptaculum est vaporum atq; humorum: quare si afficitur quia superposita est pulmoni; multo magis afficietur ratione statim allata. Et notate Hipp. dixisse summo iudicio fieri linguam subasperam, quia lingua nunquam potest deuinire ad tantam asperitatē, ad quam instrumenta vocalia feruntur: quia cum lingua deberet inseruire sermoni, & propterea longe lateq; flecti, facta est mollissima. Sed dicetis quomodo lingua non potest fieri aspera? non videmus in febre ardenti in magnis æstibus adeò torrefieri, vt asperrima fiat? Respondeo hoc quidem verum est, quod morbo & accidente potest fieri aspera, sed non propter connexionem cum instrumentis vocalibus, & cum Hipp. de hac tantum loquatur, iure dixit, fieri tantum subasperam.

Αἱ οὖν ἐοῦσαι σκληραὶ τῇ φύσει καὶ ἄνοσοι, τοῦτ' ἔχουσιν.

Duræ igitur natura existentes, & sine morbo hoc habent.

Sententia propositæ dictionis est, quod si voces asperæ fiunt asperæ, & natura & accidente, pariter voces duræ fiunt & natura, & sine morbo. Hoc enim vult significare Hipp. scribens voces duras hoc habere. Circa quam dictionem duo breuiter videre oportet. Vnum est, quid sit apud Hipp. vox dura, & quæ sint huius causæ. Secundum, quid significet apud hunc scriptorem, fieri aliquid sine morbo. Gal. in arte med. videtur confudisse vocem asperam & duram, quasi apud Hippoc. & Medicos, aut parum, aut nihil differant. Sed reuera huiusmodi voces inter se differunt, nec existimandum Hippoc. sine ratione distinxisse has voces. Adeamus itaq. magistrum omnium Arist. qui manifestè notat vocem asperam & duram esse diuersas. Sunt autem complura in quibus differunt; quia durum id dicitur, quod tactui non cedit, vt Arist. sæpe nos monuit. Asperum, est quidem molestum tactui, sed cedit etiam: & præterea asperum fit ab inæquitate, durum potest etiam esse æquale. Postremo asperum est contrarium polito, durum molli & friabili. Itaq; ex huiusmodi differentijs simul collectis possumus ita constituere, vocem duram eam esse, quæ minimè flexibilis sit, hoc est quæ neq; magna neq; parua, neq; grauis neq; acuta fieri potest, sed semper eandem formam habet, quam a natura accepit. Si corpora dura & rigida appellamus, quæ nullam flexionem patiuntur. Iam verò huiusmodi durities in voce non aliude oritur, nisi a duritie ipsius organi, hoc est a duritie asperæ arteriæ. Sic solemus appellare instrumenta musica dura, quando ita sunt fabrefacta, vt nullam soni inflexionem patiantur. Sed hoc quidem omnia plana sunt; illud verò non ita certum est, vnde oriatur durities asperæ arteriæ, ita vt faciat vocem duram. Galen. tres modos proponit, quibus corpora in vniuersum indurantur. Vnus est per congelationem, alter per exiccationem, tertius per repletionem. Congelatione fiunt res duræ, quando, vt habet Aristot.

5. de gen. animal. cap. 7.

5. simp. med. cap. 3.

ita a frigore condensantur, vt duræ euadant, sic fit glacies. Fiunt res duræ propter exic-
cationem, quando humido consumpto vi frigoris aut caloris, remanent partes arefactę,
& induratæ. Postremo durescunt per repletionem, cum corpora caua ita replentur fla-
tu, vel humore, vt nullo pacto cedant tactui. Per congelationem non potest fieri aspera
Loc. citat. & 6. Epid. com. 5. tex. 27. arteria dura, vt dura vox fiat, quia (vt inquit Gal.) quæ sic indurantur, id a summo patiun-
tur frigore: in corpore iuuenum est plurimum caloris, quare non potest fieri propter con-
gelationem, tum prius quàm ita frigeret, homo interiret. Non fit etiam ob repletio-
nem, quia etsi aspera arteria potest repleri humore, non tamen ita potest repleri vt hac
ratione duræ euadant voces; & fiet potius raucedo. Superest fieri propter exiccationem
asperæ arteriæ, quæ fieri potest tùm ob intemperiem frigidam, tùm calidam. Ob frigi-
6. Ep. com. 5. tex. 28. dam fieri posse testatur Gal. vbi declarans quo pacto coitus induret quæ sunt in corpo-
re, vt dicit Hippoc. inquit, ex frigida intemperie exiccantur & indurantur. Fieri quoque
Sec. 11. Prob. 22. ob calorem, declarat Arist. vbi quærens cur vox corrumpi his soleat, qui cibo ingesto cla-
mitant, inquit idcircò fieri, quia calefaciunt asperam arteriam & exiccant, vnde vox aspe-
ra & dura redditur; id quod scribit etiã contingere in his qui febricitarunt, qui statim atq;
febris cessauerit, cantare nequeunt. Vnde patet duram vocem non ob aliud fieri, nisi ob
intemperiem frigidam comprimendo, & calidam absumendo & exiccando. Sequitur vt
videamus iam, cur dicat vocem duram fieri a natura & sine morbo. Apud Medicos tria
genera causarum sunt, causæ naturales, morbosæ, & non naturales. Et appellantur non
naturales, quia prout se accommodant corporibus nostris, vel malè, vel bene, modo
naturales, modo non naturales euadunt, vt sunt aer, somnus & vigiliæ, motus corporis,
animi, venus, cibus & potus &c. His causis certissimum est non mutari solum hominis vo-
cem, sed & omnium animalium, ita vt Theophrastus ex vocibus animalium sæpe prædixe
Lib. de aere, & aqua. rit aeris constitutionem. Valet itaq; maximè aer ad vocem mutandam, vt Hippoc. dixerit
eos qui habitant plagam orientalem habere voces claras & sonoras, quia sub aere illo red
duntur corpora temperata; vnde voces fiunt claræ: sic etiam vigiliæ & venus maximè ad
hoc faciunt, vnde Veteres, vt cantoribus vox clara remaneret, infibulabant preputia, ne
venere vterentur, quasi venus sit maxima causa mutationis vocum. Hipp. igitur cum
cognosceret voces duras & alias fieri cum a natura, tum ab huiusmodi causis, voluit po-
tius dicere fieri a causis non morbosis, & non naturalibus, vt complecteretur omnia hæc
genera causarum.

αἱ δὲ μαλθακαὶ, καὶ βραδύτεραι ἐς ἁμαρτωλίην, ἢ χρηστὸν, ἀρχαίη φύσις.

Molles autem & tardiores ad errorum cognitionem, & vtilitatem, quam antiqua natura.

In hac dictiuncula sunt verba quædam annotanda. Vnum est vox ἁμαρτωλίην, quæ vt do-
In Onomast. Hippoc. cet Erotianus significat errorum cognitionem. Alia est vox ἀρχαίη φύσις idest antiqua natu-
ra, quod secundum Erotianum idem est, ac si dicamus, secundum naturam. Vult igitur
dicere hac dictione Hippoc. voces molles esse tardiores ad errorum cognitionem, quam
voces secundum naturam. Sed quæ est hæc loquutio Hippoc. voces esse tardiores ad co-
6. Ep. com. 5. gnoscendos errores? Solet Hippoc. sæpe his vti, inquit, alimenta debilia, quæ breuem
vitam habent. Vult ille dicere alimenta debilia facere breuem vitam in hominibus. Eun-
dem sensum habent hæc verba, voces molles esse tardiores ad errorum cognitionem, hoc
est molles voces efficere, vt non possimus ita statim iudicare, neque bene, neque male de
ægris. si non posse facere molles voces, quæ fiunt ex accidente, vt faciunt molles voces ex
natura Hipp. forsan potuit hoc annotare ex propria obseruatione; sed est etiam aliqua ra-
tio. Quia molle cum cedat tactui, est flexibile (vt inquit Arist.) propterea in molli arteria fi
unt voces flexibiles, quia spiritus efflatus potest huc atq; illuc dispẽsari. Vnde cum molles

voces

voces sint ita flexibiles, & possint assumere quamlibet differentiam, hinc fit vt non possit facile ex molli voce Medicus ferre iudicium de statu totius corporis. Sed dicetis, quid emolumenti præstat cognitio harum vocum ad intelligendum an fluxus sanguinis e nari-bus sit bonus. Solerti ingenio maximum sanè præstabit emolumentum: quia voces aspe-ræ, duræ, & molles, cum sequantur calorem debilem, iure arguunt ea corpora, a quibus fiunt, non esse robusta; & propterea hæc non recipere vtilitatem ex fluxu sanguinis, sed graues, claræ, cum sequanrur copiam caloris natiui, & optimum temperamentum, fit vt facilè inducant ingenium Medici ad iudicandum optimam corporis constitutionem. Do-cumentum autem pro medicina facienda est, licere Medico ex ipsis vocibus non solum, prospicere temperamentum corporum, verum etiam mores animi. Et videatis Polemo-nem, qui monstrat, quomodo ex vocibus hominum possimus non solum iudicare tempe-raturas, verum etiam mores. Et hic locus subministrat nobis pulcherrimum problema, vtrum verum sit, quod scribit Aristot. & plæriq; vnum hominem habere vocem variam bruta secus, & si hoc verum est, quæ sit eius causa. Nam Arist. quærens rationem, cur ita tardè hominibus efficiatur vox, inquit, quia vni homini vox varia fit. Plin. scribit non so-lum hominem variam habere vocem, sed & quasi vultum latitare in voce hominis, & certè sunt pleriq; qui ex sola voce hominum, eius vultum & faciem cognoscunt. Iterum ex altera parte est Plutarchi authoritas lib. quod bruta rationem habeant, tùm Porphy-rius lib. de abstin. ab animatis, qui omnes dicunt non solum bruta habere rationem, sed & sermones vocesq. varias, quibus se intelligunt, quia nihil refert, quod eas non cogno-scimus, quia neq; illa nos, neq; nos illa intelligimus. Dicendum vocem dupliciter accipi posse, vel pro puro sono & aëris percussione, vel pro explicatione ipsius vocis. Homo quod ad sonum pertinet, & ad explicationem, miram varietatem habet. Bruta non quoad so-num (quia vnumquodq. animal vno præditũ est sono) sed si aliquam varietatem habent, ea est in explicatione. Id quod perspicuum est in vnoquoq. genere auium, quorum soni licet sint ijdem, in explicatione soni sunt varij. Possumus etiam dicere in hominibus esse, varietatem vocis cuiusq. in brutis exiguam aut nullam. Postremò, cum hoc verum sit ho-minem solum insigni valere varietate, quæ est causa huius rei? Aristot. dixit idcirco fieri, quia homo multis literis vtitur, bruta aut nullis, aut paucissimis. Sed pace Arist. dixerim valde dormitauit, quia illæ rationes de literis pertinent ad sermonem, non vocem. quæ-rit ille rationem vocis, & adfert sermonis. tum non est verum, vt proferant literas sem-per, sed nisi doceantur; proferunt vocales, non consonantes, & illæ non habent formam literæ. Quare pro conditione horum, videte Gal. 2. de decret. Hippocrat. & Plat. vbi scribit idem principium esse vocis, sermonis, ac imaginationis. Nam vt motus profici-scitur totus a pura imaginatione, quæ est principium omnis motus voluntatij, ita vox & sermo ab immaginatione est. Vt ergo vox ab imaginatione, sicuti hæc ipsa varia admo-dum est, adeo vt Aristoteles dixerit propter hanc homines generari diuersissimos inter se: ob eandem pariter fit, vt voces hominum variæ sint; non brutorum, quia illa non habent varias immaginationes; & vt bruta sunt etiam inter se maximè similia secundum figuram, ita etiam secundum vocem.

In lib. de nat. ignis.

Sec. 11. Prob. 59. 60.

Lib. 11. c. 51.

Σκεπτέον, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν διαιτέων τὰ μακροκέφαλα. καὶ λακραύχενα ἀπὸ τῶν ἐπικυψίων.

Considerandum, & longa capita à victu, & longas ceruices ab inclinatio-nibus.

Animaduertendum est, Hipp. vt doceret modum cognoscendi eos, qui vtilitatẽ perci-piunt ex sanguinis fluxu, tria argumenta sumpsisse. Prim. a voce, 2. a capite, 3. a venis. Ab-solutus est sermo de voce, quantum ferebat temporis breuitas. Nunc proponitur alterum argumentũ a capite, quomodo ex huius cõstitutione possimus cognoscere corpora robusta

& apta ad sustinendam longam fluxionem. Cur autem a capite, tum a magnitudine eius, dein a magnitudine secundum longitudinem incipiat, dignum est inquisitione. Primum autem a capite voluit argumentum desumi, quia, vt præclarè Gal. habet, caput & collum sunt partes admodum robustæ, nudæ & quæ primum oculis nostris exponuntur, vt iure ex cōtemplatione capitis possit solers Medicus intelligere & penetrare vniuersam corporis constitutionem. Voluit autem a magnitudine argumentum desumi, quia inter accidentia, quæ introducuntur inducta forma substantiæ, si vlla est prioritas, est quantitatis, quia corpus primò fit quantum. Quare Arist. postquam tractauit prædicamentum substantiæ, voluit tractare quantitatis. Sed cum quantitas plures differentias habeat, & longitudinis & latitudinis & profunditatis, quæ est ratio, cur præcipit Medicis, vt considerent duntaxat longitudinem capitis, colli? Hoc quoq; summo iure factum, scilicet quia tempore ipsius Hipp. gens quædam erat in Cappadocia appellata μακροκεφαλα, quia longo capite nascebantur. de his Hippoc. loquens lib. de aere aq. & loc. inquit eos fuisse suo tempore habitos generosiores, qui longo capite erant, quasi inter differētias magnitudinis capitis & commodior & propria magis esset figura secundum longitudinem. Ob has causas inquit Hipp. debere considerari vtrum capita longa sint ex consuetudine, an ex natura: & vtrum colla longa sint ex inclinatione, an ex natura. Sed quæ est hęc obscuritas Hipp. quid vult significare, cum dicit an capita longa sint ex consuetudine, an colla longa sint ex inclinatione? Interpretatus est hunc locum Hippoc. ipse lib. de aere, aq. & loc. vbi de gente nuper commemorata loquens, inquit μακροκεφάλους ita factos ob curam obstetricū, quæ compingebant capita in oblongam formam. Mox ex hac continua consuetudine introducta est natura, vt quod primum a consuetudine, mox a natura sit factum. De colli longitudine haud secus existimandum est, eam fieri consueuisse dum infantes adhuc erant teneri, eorumq; huc atq; illuc colla inclinarent, vt elongarentur. Sed ad quid vtilis est hęc consideratio? Maximè vtilis est in medicina facienda. Primùm, quia longitudo capitis & colli si facta sit propter victum & curam, parum conferunt ad cognoscendum temperamentum corporis, quia quod in manibus nostris positum est, & ab homine fit, non fit a natura. Cæterum si caput & collum longum sit a natura, magnopere confert ad docendum Medicum temperaturam corporis. Et hoc ita esse patet ex Galeni 6. Epid. com. 1. luculentissima oratione, vbi inter alia habet caput longum & magnum fieri, quod sanguis copiosus & optimus est. Sanguis optimus, indicat optimam temperaturam iecoris, indicat etiā statū corporis temperatū. Adeo vt minimè sit dubium, quin liceat cognoscere ex magnitudine capitis bonitatem temperamenti. Huc accedit in magno capite multum cerebri inesse, hinc multos spiritus, tum viuidam & insignem facultatem animalem. Ita si ab arte collum est magnum, parum cōfert Medico: sin a natura, plurimum, quia signum est initium spinalis medullæ, quod in collo continetur, robustum esse, & ita neruos, qui ex eo loco propagantur in totum corpus, esse robustos. Quare videre potestis, quàm prudenter, quàm accurate iusserit Hippoc. Medico, vt spectet, an longitudo capitis & colli a natura, an ab arte sit. Et hoc eo fine docuit, vt intelligeremus, ea corpora, quæ habent capita longa & magna & similiter colla facilè ferre abscessus qui fiunt in partib. supernis ex sanguinis fluore. Sed hic sese offert non ignobilis quæstio, vtrum caput magnum sit vsq; adeo bonum, vt videtur Hippoc. hic velle? Nam ex altera parte videtur falsum esse, quia Arist. quærens rationem, cur homo sit prudentissimus omnium animalium, inquit idcirco esse, quia homo est capite paruo. Si hoc verum est, videtur quoq; rationi consentaneum esse, vt inter homines ij sint prudentiores, qui capite sunt paruo. Præterea Arist. loquens de corde inquit, cor paruum multò melius esse magno. Si ergo paruitas in corde (quod est præcipuum viscus) præfertur omnibus alijs, iure merito capitis paruitas videtur alijs præferenda. Ex altera parte est Gal. in arte med. inquiens caput paruum semper malum esse. Eandem sententiam videtur habuisse 6. Epid. com. 1. tex. 3. vbi longo discursu tractans Gal. quæ sint meliores capitis figuræ, videtur magnitudinem protulisse omnib. alijs, vt diceret Periclem sapientissimum omnium Græcorum fuisse, cum capite maximo esset, id quod

6. Ep. com. 1. tex. 3.

Sec. 30. Prob. 3.

3. de part. animal. cap. 4

id quod etiam traditum est memoriæ de Mahomete magni sed pessimi ingenij viro, cuius caput magnum erat. Hæc quæstio a plærisq; tractata fuit, & præsertim a Petro Aponensi supra sect. 30. Problem. 3. & in Concil. quæst. 79. Sed veritas, quantum ego puto, huius rei est, Capitis magnitudinem posse expendi, vel secundum magnitudinem ossium, vel cerebri. Si secundum ossium magnitudinem expendatur, certè caput magnum est deterrimum, paruum bonum, & sic Arist. loquebatur scribens hominem esse capite paruo respectu brutorum, quia si expendātur ossa brutorum & hominis, longè maiora sunt brutorum quam hominum. Cæterum si expendatur magnitudo capitis secundum magnitudinem cerebri & copiam, dicendum caput illud quod est magnum secundum magnitudinem cerebri esse omnium optimum. Et ita laudatur caput magnum a Gal. & ita homo est omnium prudentissimus, quia proportione sui corporis multum, imò plus cerebri quā bruta habet, & inter homines viri quā fæmine, vt Arist. scripsit, ideoq; sexus noster fortior & aptior ad disciplinas capessendas & res agendas. Dixerunt nonnulli aliter respondendum, scilicet magnitudinem cerebri, vel posse expendi secundum proportionem aliarum partium, quod cum magnitudine habeat omnes conditiones alias optimas, vel sine proportione. Inquiunt illi caput magnum cum proportione est optimum, sine ea malum. Sed hic modus soluendi hunc nodum mihi nunquam placuit, quia magnitudo capitis, cum est ob copiam cerebri, etiam si sit improportionata, semper bona est. Accipiamus exemplum Periclis, acceptum a Gal. de quo Plutarchus in eius vita, inquit habuisse caput magnum, longum, deforme, ita vt Pictores depingerent eum pileo ad abscondendam capitis turpitudinem.

2. de Hist. animal. c. 7. & 14.

Καὶ τῶν φλεβῶν ἡ εὐρύτης, καὶ παχύτης ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ. Καὶ στενότητες, καὶ πλατύτητες, καὶ βραχύτητες, καὶ λεπτότητες. Καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων,

Et venarum latitudo & crassities ab eodem, & angustiæ, & latitudines, & breuitates, & tenuitates, & a contrarijs.

Hoc est postremum argumentum, quod Hippocrates proponit ad cognoscendum, statum totius corporis ex contemplatione ipsarum venarum, & posuit hoc argumentum postremo loco, quia venæ non ita sunt conspicuæ statim oculis nostris, vt caput & collum. Et apud veteres, vt Hippoc. & Plato & Arist. adnotant, nomine venarum intelligere debetis tàm venas propriè appellatas, quàm arterias. Et illi qui versantur in autoribus Latinis, & veterib. inuenient sæpe notari venarum pulsum, at venæ non pulsant, sed arteriæ. Itaq. nomine venarum arteriæ etiam comprehenduntur; vt hoc loco. Dicit ergo eum, qui vult cognoscere temperamentum, & robur corporum, debere diligenter contemplari amplitudinem, & crassitiem, breuitatem, & tenuitatem, & angustiam, & contemplari has omnes differentias a cōtrarijs. Vult Hipp. dicere videndas esse ita oēs cōditiones ipsarū venarū, vt cōtraria semper inter se cōparentur; vt breuitas longitudini, crassities tenuitati, amplitudo angustiæ, quia quæ fiunt ab vna causa cōtraria ipsius, fiunt a cōtraria causa; vt si amplitudo & crassities sint a frigore. Hoc igitur est mysteriū, quod obscuris verbis nos voluit docere Hipp. Sed an contēplatio hęc ad cognoscendā temperaturā corporis cōfert? maximè, & ita quidem, vt nisi Medici haberent argumenta à venis & arterijs, cæca prorsus esset nostra ars. Venæ & arteriæ factę sunt à natura, vt sint velut canales & aqueductus, quibus sanguis feratur a principio suo ad partes nutriendas. Hic est proprius earum vsus. Iam vero sanguis est domicilium & focus caloris nostri, & ita vt plæriq; Philosophorum, inter quos fuit Githias, ut refert Aristot. de anima, dixerint animam nihil aliud esse quam sanguinem: imò verò, vt videre poteſtis in Leut. & Deuter. veteres Hebræi habuerunt hanc opinionem, quod sanguis esset anma, uel eius domicilium. Si ergo sit caloris uitæq: domicilium, & calor dispensat, nutrit, auget, facile est uidere, si ex uenis possimus cognoscere sanguinem, posse nos etiam cognoscere uitam, robur, & animam ipsam. Iam uerò quod

ex ve-

ex venis cognoſcatur, ac colligatur ſtatus coloris & corporis,non eſt difficile ſcitu, quia ſi venæ propter ſanguinem ſunt, vbi hæ latæ ſunt, neceſſe eſt copioſum eſſe ſanguinem, & conſequenter copioſum eſſe calorem natiuum, magnum robur, & magnas vires animæ. Ex aduerſo ſi anguſtæ,exiles,tenues, neceſſarium eſt omnino, vt ſanguis exiguus ſit,non ſit adeo calidus & propterea vniuerſi corporis robur minus. Et ex hoc etiam facile videre eſt, quantum hæc ſpeculatio conferat & intendat ad ſcopum Hippoc. & qui ſint apti ad ſuſtinendum ſanguinis fluorem: ſcilicet illi,quorum venæ ſunt amplæ & latæ: vt difficiliter ſuſtinent,quorum venæ ſunt anguſtæ & exiles. Propterea iure diligenter monet Hippoc. Medicos, vt contemplentur venas an latæ ſint ſecundum naturam, an late & amplæ ſecundum conſuetudinem. Sed dicetis, quomodo fieri poteſt,vt venæ fiant latę, & amplæ ſecundum conſuetudinem aut diligentiam,vt capita? Nam fieri capita longa vſu probatum eſt ex configuratione obſtetricum. Sed cum latitudo & anguſtia venarum purum opus ſit facultatis formatricis,non videtur vllo ſtudio, huiuſmodi,venas poſſe fieri,quod tamen inſinuat hic Hippoc. monens vt videamus an ex natura ſint tales, an ex arte. Dicendum venas & arterias,vt & cætera omnia caua corporis noſtri fieri equidem a facultate formatrice, quæ vtrum poſt corporis noſtri formationem maneat,an non, longa eſt diſputatio. Sed quidquid ſit hac de re, illud certum eſt, etiamſi venæ & alia corpora caua nequeant fieri ſtudio hominum,poſſunt tamen ampliora & anguſtiora reddi. Quod reddantur anguſtiora, vſu quotidiano comprobatur, quia Medici laborant ſæpe in venis crurum latiſſimis conſtringendis, & cum fructu. Idem faciunt in alijs compactionibus quibus arte ita conſtringuntur vaſa, vt inteſtina, vt mortem plærunq; etiam incurrant. Pariter exiſtimandum eſt etiam de venis, tum exercitationibus,ligaturis,frictionibus,videmus quotidie dilatari vaſa,imò verò balneis,& forſan nihil melius hiſce dilatare poteſt. Vnde cum Hippoc. videret arte & vi ſæpe fieri venas modo latiores, modo anguſtiores iure moniuit,vt aduertantur an arte,an a natura ſint tales.

ὧν αἱ φλέβες εὐρεῖαι, καὶ αἱ κοιλίαι, καὶ τὰ οςέα, εὐρέα. εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ λεπ]οί. οἱ δὲ πίονες τἀναντία τουτέων,

Quorum venæ capaces, & ventres & oſſa capacia. ſunt autem hi graciles: atq; obeſi contraria his.

Satis perſpicua eſt propoſita dictio,ſiquidem nihil aliud dicit,niſi eos qui habent venas latas & amplas, habere quoq; & ventres & oſſa ampla, atq; hos graciles eſſe; pingues vero & obeſos contrarios eſſe his, hoc eſt, pingues habere venas,oſſa & ventres anguſta,quę ſententia eo magis nobis debet eſſe probata, quia Ariſt. explicatiſſimè videtur hanc ſententiam docuiſſe, vbi ſcribit eos qui habent venas amplas, habere etiam ventres amplos, & contra qui habent venas arctas,habere etiam ventres arctos. Plana quidem eſt hæc ſententia, habet tamen myſteria Medicinæ non exigua,tum etiam Philoſophiæ. Itaq; tria circa hanc dictionem conſideranda. Primum cur corpora quæ habent venas latas & amplas, habeant etiam ventriculos latos & amplos. Secundo conſiderabimus,vtrum ſit verum eos qui habent venas amplas, habere quoq; oſſa ampla. Et quoniam ex hac Hipp. ſententia colligitur pinguia corpora eſſe frigida, quandoquidem habent venas anguſtas, & ideo ex conſequenti exiguum ſanguinem & calorem; conſiderandum an verum ſit corpora pingua eſſe frigida. Quod ad primũ ſpectat,explicatiſſimum eſt apud Medicos,iecur eſſe radicem & originem venarum. Dixi autem apud Medicos, quia Peripatetici omnes ſequentes Præceptorem exiſtimarunt cor eſſe principium venarum omnium. Iure igitur venæ a iecore oriuntur,& ſi verum eſt axioma omnium Philoſophorum, ſemper orta eſſe ſimilia principijs ſuis, facilè intelligi poteſt, ſi iecur eſt magnum, magnas etiam venas eſſe, ſi paruum paruas. Vbi ergo venæ & arteriæ ſunt magnæ, neceſſe eſt, vt iecur ſemper ſit magnum & amplum,vbi iecur amplum eſt,neceſſe eſt, vt etiam ventriculus ſit amplus,

3. de Hiſt. animal. cap. 4.

quia

quia officium iecinoris non aliud est quàm fabricare sanguinem e materia, quam sibi parat ventriculus. Si quidem vt Rhasis ait ventriculus est coquus & seruus ipsius iecinoris. *3. coll.* Quod si hoc ita est, si iecur opus habet ob sui magnitudinem multa materia preparata, necesse etiam est vt ventriculus sit amplus & capax multæ materiæ preparandę iecinori. Itaque videre potestis quàm admirabili iudicio illa tum ab Hippoc. sint dicta, tum ab Arist. (qui eum in plurimis sequutus est) eos qui habent venas amplas, habere etiam ventres capaces. Erat secundum propositum, vt videatur an verum sit, vt qui venas habent amplas, etiam ossa habeant ampla. Hoc enim aliquibus posset videri absurdum, quia inter ossa & venas nihil videtur esse commune. Ossa durissimæ partes sunt, venæ molles; tum sepe vsu probatur aliquos graciles esse, & non habere tamen ossa gracilia. Itaq; uidetur hoc Hippoc. dictum non esse rationi consentaneum; tum etiam quod Arist. habet loco citato, tum etiam carnosos, inquiens, uenas habere angustas, & uiscera parua, graciles amplas, & uiscera magna. de ossibus nihil loquitur Arist. cum tamen una & eadem uideatur fuisse Hippoc. & Aristot. sententia; *3. de part. animal. cap. 16.* Hippocrates tàm fallere, quàm falli nescit. Et ut uideatis uerum dixisse, ossium duo sunt genera, alia enim sunt a natura ad continendum constituta, ut sunt thoracis, crurum, pubis & ileorum. Hæc enim omnia sunt facta ad continenda uiscera. Alia facta sunt ad sustentandum, ut ossa tibiarum, coxarum, brachiorum. Ossa facta ad continendum arte, necessarium est, ut sint ampla, si sint amplæ venæ. Siquidem vt audistis ex Aristot. vbi amplæ venæ, ampla sunt uiscera, ubi ampla sunt uiscera, necesse est ossa a quibus continentur, quoq; esse ampla. Itaq; hac de re, minimè dubitandum. Ossa etiam debere esse ampla, quæ sustentant: hinc manifestum est; quia periti Architecti, ubi columnas sunt fabricaturi, semper fabricant secundum proportionem ponderum, quæ sunt sustentaturæ. Itaq; Natura, quæ est omnium architectorum sapientissima: debet quoq; ossa secundum proportionem ponderis ampla & angusta facere. Quid sustentare debent ossa? Nisi fallor offitium ossium nullum aliud est, nisi sustentare arterias, venas & neruos. Quia siue vitam naturalem, siue rationalem expendamus, tota vita posita est in venis, neruis & arterijs. Carnes non sunt necessariæ ad vitam, quia habetis apud Atheneum fuisse aliquos adeo graciles, vt egerent ponderibus ne a vento sustollerentur. *Lib. 8. dip nos.* Itaq; manifestum est non opus esse ad vitam carnibus. Carnes autem sunt necessarię, ut sint ueluti strata, in quibus quiescentes uenę & arteriæ sustententur ab ossibus; quia si uenæ immediate adherent ossibus, offenderentur. Itaq; opus est carnibus, ut & uenæ & nerui dispersi per has, possint facilius sustentari. Cum hoc itaq; sit ossium opus, si natura prudens & sapiens architecta est, necesse est, ut ubi uenæ & arteriæ sunt amplæ, ossa quoque sint ampla. Vnde etsi hoc ignoratum fuit ab Aristotele, non fuit tamen ignoratum ab Hippoc. Neque ualet ratio, quod non sit proportio inter uenas, neruos & ossa. Nam non est quidem proportio substantiæ, sed muneris. Neq; etiam obstat, quod reperiantur graciles ossibus non gracilibus, quia huiusmodi corpora raro reperiuntur; tum si reperiantur, sunt morbosa. Erat postremum, vtrum uerum sit corpora pinguia frigida esse. Nam ex una parte uidetur uerũ esse, quia habent venas angustas. Quæ habent uenas angustas, paucum habent sanguinis, ideoq; parum caloris & vitæ. Dixit hoc Hipp. vbi scribit graciles & tenues esse diuturnioris vitæ quàm pingues & obæsos. *2. Aphor. 44.* Sed quanquam hoc verum sit, illud tamen disputatione dignum videtur, utrum ratione pinguedinis possint esse frigida, uel calida. Ratione uenarum uerum esse & rationibus & authoritatibus comprobatum est. Arist. manifestissimis uerbis docuit omne pingue calidum esse; loquens enim de omento & renibus, inquit has partes sua pinguedine fouere calorem, quia omne pingue calidum est. *3. de part. animal. cap. 9. et 4. eiusdem. 3.* Tum quærens rationem, propter quam sues non amittunt pilum hybernum, ut cætera bruta, inquit idcirco id fieri, quia pinguedo horum animalium prohibent ne ab aere extremo pili læsi decidant. *10. sec. Pr. 23* Ex quibus clarissimum est pinguedinem omnem calidam esse. *In com loc. cit.* Hanc sententiam sequuti sunt Peripatetici & præsertim Auerrhoes. Ex altera parte Gal. scribit inter ueteres agitatam fuisse quæstionem hanc, & aliquos censuisse calidam esse, aliquos frigidam. *Lib. 2. de simpl. medic. fac. 1. de temper. in fine, & 2. de temp. 4.* Imò uerò Gal. uidetur sibi hac in re contrarius & discors. Nam mani-

1.1.doc.4.c.2 manifeſtiſſimè inquit pinguedinem eſſe frigidam. Hanc ſententiam ſequutus eſt Auic. *1.2.doctr.3.c.3.* vbi inter partes frigidas corporis numerat pinguedinem, nec poſtremo loco; imò idem habet eſſe frigidam. Auerrh. vero, videtur receſſiſſe ab Ariſt. & adhæſiſſe Auicen. fauet huic ſententiæ & ratio & experimentum, quia videmus & mulieres & ſenes facile pingueſcere; quorum corpora tamen frigida ſunt. Sed quia dixi Gal. hac in re ſibi ipſi eſſe diſcordem, *11. medic. ſim pl. cap de pingued. & 2 li. ſimpl. medic. cap 20.* videatis. His enim in locis clariſſimè monſtrat Galen. pinguedinem eſſe calidam. imò loquens de omento, videtur ſectatus ſententiam Ariſtotelis, ſcilicet quod omentum ſua pinguedine calefaciat ventriculum & conferat coctioni. In hac quæſtione communis & receptus modus fuit reſpondendi, pinguedinem dupliciter conſiderari poſſe, vel ſecundum *4. de vſu partium cap. 9.* materiam, vel ſecundum agens. Si ſecundum materiam, inquiunt pinguedinem eſſe calidam, quia fit ex parte ſanguinis vnctuoſa, & vt inquit Ariſt. ex aere & igne conſtat. tùm inflammabilis eſt. His inquiunt rationibus eſſe calidam, ſi conſideremus ſecundum materiam. Sed ſi ſecundum agens, inquiunt frigidam eſſe, quia congelatur à membranis, quę *1. de temper. circa finem.* ſunt partes frigidæ, & hoc pacto dicunt expreſiſſimè loquutum eſſe Galen. Hic modus reſpondendi, vt dixi, communiter videtur receptus, attamen à me nullo pacto probari poteſt. Quæ me impellant rationes, vt non adhæream huic ſententiæ multæ ſunt. Primum hoc me mouet: agens dat formam: hanc accipit pinguedo à membranis partibus frigidioribus; debet ergo hac ratione refrigerari: quia omnis actio fit à forma. Præterea ſi ratione frigiditatis condenſaretur pinguedo, neceſſarium erat, vt partes condenſantes eſſent frigidæ, quia in extrinſecis, vbi non eſt perpetuus calor, res pingues non congelantur niſi à frigore. Et quis eſt, qui dicat tantum eſſe frigoris in corpore humano, vt condenſet. Neque refert teporem habere cauſam illius, quia neq; tepor poteſt condenſare. Præterea *3. de part. animal. cap. 5.* probatum eſt non ſolum apud Ariſtot. verum apud omnes pinguedinem fieri per coctionem, quia generatur pinguedo, quotieſcunq; ex ſanguine pars vnctuoſior ſequeſtratur, & in aliquam partem compulſa concreſcit; & concreſcit, quia partes hæ ſubtiles incraſſantur, & incraſſatio non poteſt fieri niſi à calore. Si ergo pinguedo fit coctione, & hæc à ca- *3. coll. cap. 21* lore tantum fit, ſequitur illam etiam tantum à calore fieri. Præterea ſcribit Auerrh. fuiſſe ſententiam omnium philoſophorum frigus nullum opus naturæ facere, & ſi frigus ingreditur, hoc agit tantum, vt temperet calorem. Si ergo hoc frigoris eſt, quomodo poſſumus imiginari frigus eſſe cauſam efficientem ipſius pinguedinis. Neq; valet, quod vſu compertum dicunt, pinguedinem condenſari circa membranas, quia hoc non fit propter frigus partis, ſed denſitatem; quia cum fiat ex parte aerea & ſpirituoſa ſanguinis, non poteſt adhærere raris, ſed denſis partibus. Imò verò poteſt etiam reſponderi, fieri in partibus corporis & prope membra calidiſſima pinguedinem. Videtis ergo vanam eſſe illam reſpon- *In 2 com. lib. de anim. c. 9.* ſionem. Quid ergo dicendum? Ioannes Grammat. cum videret Ariſtot. aliquando dixiſſe ſemen frigidum, quandoq; calidum, putauit, vt tueretur eum, & frigidum & calidum eſſe, frigidum ratione propriæ, & natiuæ caliditatis, & calidum ratione aſcititiæ. Decla- *1. & 2 de temper.* rat hoc Hippocrat. lib. de corde ſcribens ſanguinem frigidum eſſe. Tamen Gal. & omnes dicunt ſanguinem calidiſſimum eſſe: quia poteſt ſanguis & calidus & frigidus eſſe. Nobiliſſ. Philoſophus dixit ſi ſanguis & ſeminis principia ſpectentur, eſſe à prædominio ab elemento aqueo, frigida. & ita ſemen, ſi principia eius ſpectentur, aqueum eſt & diffluit, & ita frigidum eſt. Nam & ſanguis & ſemen, vbi extra corpus ſunt, frigida ſunt, & actu & potentia. Quod ſi ſemen & ſanguis ſunt calida, hoc ſunt caliditate aſcititia corporis, qua expirante ſunt frigida. Hac ratione ergo exiſtimo reſpondendum eſſe, pinguedinem ratione propriæ ſubſtantiæ & natiuæ caliditatis frigidam eſſe; ratione vero adſcititiæ eſſe calidam; nam vbi fit per coctionem, fit coctio vſque adeo exacta, vt pinguedo quæ remanet putetur ab Ariſt. purum excrementum, atq; in hac coctione expirat calor ille natiuus, qui erat in ſanguine, & remanet in hac parte pinguedinis, ea caliditas, quam acquiſiuit in coctione, hoc eſt acquiſitia, vnde cum Gal. & alij dicunt frigidam eſſe, reſpectum habent ad caliditatem natiuam, qua eſt orbata. Non ſecus, ac cinis frigidus eſt calore ſuo exutus, & calidus calore acquiſititio ab igne, & illius ratione vrit. pariter cum pinguedo fit

veluti

veluti cinis & excrementum, fit vt debeat frigida appellari ratione propriæ caliditatis, vt calida ratione adſcititiæ: Diſputatio hæc a nobis inſtituta eſt, vt videretur, vtrum corpora pinguia ſint frigida, vt colligi poteſt ex Hippocr. an calida, propterea quod ex eo colligitur corpora pinguia quantum ſit ratione pinguedinis, ſemper calida eſſe, propter rationes quas heri audiuiſtis. Sed hæc res magis definienda eſt, quia corpora pinguia aut ſunt moderatè pinguia, aut plurimum. Quæ mediocriter ſunt pinguia, ea calida ſunt, quia hi facilimè omnium ferunt frigus aeris. Cæterum quæ ſunt immodicè pinguia, ſemper frigida ſunt. Immodicè pinguia, vt Nicomachus, quem narrat Gal. vſq; adeo pinguem fuiſſe, vt moueri non poſſet, & de hoc refert Athenæus non potuiſſe manu tangere podicem. Huiuſmodi corpora ſemper frigida ſunt, quia a copia pinguedinis ita ſuffocatur vniuerſi corporis calor, vt non ſolum refrigerentur corpora, ſed intereant, vt corpora ſenum, ſubito. Si ergo corpora pinguia immoderatè, frigida ſunt, conſequitur vt gracilia calida ſint. Sed poſſet oriri ſtudioſo dubitatio ex loco Ariſt. vbi loquens de corporibus craſſis & carnoſis inquit huiuſmodi corpora, ſi quando extenuentur, conuerti carnem in venas & fibras. Hinc manifeſtum, quanti referat authores audire propria lingua. Theodorus Gaza fuit quidem magni ingenij & doctrinæ vir, ſed vt cæteri omnes, ipſe quoque ſæpe errauit; Quia non eſt ea mens Ariſt. carnes conuerti in venas & fibras, vult dicere, quod cum venæ & fibræ ſint, diſperſæ per carnem, vbi caro conſumitur, remanent dumtaxat venæ & fibræ, ita vt ipſa caro videatur tranſmutata in venas & fibras.

de diff. morb. cap. 9.

3. de Hiſt. animal. cap. 16.

Καὶ ἐν τοῖσι λιμαγχικοῖσιν αἱ μετριότητες. Ἀπὸ τουτέων σκεπτέαι

Et in inedijs tolerandis mediocritates ab hiſce conſiderandæ.

Dixit Hipp. debere Medicum conſiderare quæ corpora ſint pinguia & gracilia. Sed quia inter hæc dantur quædam media corpora, nec gracilia nec pinguia, noluit Hippocr. hæc ſilentio præterire, & propterea iam monet, vt Medicus etiam conſideret hæc corpora media, & inquit huiuſmodi corpora conſideranda ex tolerantia famis. Dictio quidem aperta eſt clara, ſed non ſine aliquo myſterio. Nam videri poſſet aliquibus fruſtra monuiſſe Medicum Hippocr. vt conſideret hanc mediocritatem ex tolerantia famis, quia nullus mentis capax & oculorum eſt, qui non poſſit ſtatim intueri, an corpora ſint gracilia, an pinguia. Si hoc ita eſt, quid igitur monet Hippocrates, vt hanc mediocritatem æſtimemus ex tolerantia famis? Ob duas cauſas non vult tantum fieri iudicinm ex oculis, quia, vt elegantiſſimus Celſus habet vis & robur corporis multò melius cognoſcitur ex venis, quàm ſpecie ſeu vultu. Vnde cum ſint ſimul complicatæ venarum & pinguedinis cognitiones, ſicut cognoſcuntur melius ex venis, ita ex his melius iudicantur. Alia etiam ratio eſt, quia etſi poſſit cognoſci mediocritas hæc ex aſpectu, attamen hæc cognitio nimis vulgaris, eſt. Non perſequitur ille vulgaria, ſed vult vt Medicus penetret res. Sed cur vult exiſtimandam potius hanc mediocritatem ex tolerantia famis, quàm vlla alia re? Audite admirabile iudicium Hippocr. Nullum argumentum poteſt eſſe efficacius ad demonſtrandam hanc mediocritatem tolerantia famis. Fames fit ſuctione venarum & oris ventriculi. Suctio oris ventriculi ſequitur ſuctionem iecinoris. Suctio iecinoris ſequitur ſuctionem venarum, hæc conſumptionem alimenti vniuerſi corporis ambitus. Si ergo hoc ita eſt, facilè videri poteſt, famem ipſam totam dirigi ad ſanguinem illum, qui eſt pro nutrimento in toto corporis ambitu. Si in ambitu ſanguis copioſus reperitur, non fit ſuctio, & non fit attractio a ventriculo, & ita non fit ſuctio in ore ventriculi. Cæterum ſi in corporis ambitu penuria ſit alimenti, certum eſt omnes partes trahere a ventriculo & fieri famem. Quod cum ita ſit, videre poteſtis, quam ſapienter dicat Hippocrates ex inediæ tolerantia metiendam eſſe mediocritatem, quia corpora admodum calida & ſicca

Lib. 2. cap. 10

& ficca & propterea gracilia abundant multo calore, & confequenter multum fanguinis abfumitur, propterea fit continua attractio & fuctio, & hinc graciles & biliofi non poffunt inediam ferre, &c. Contra alia ratione corpora pinguia non poffunt fuftinere inediam, quia etfi in his corporibus non multa fit fuctio, attamen paucus eft fanguis in habitu, cum totus conuertatur in pinguedinem. Vnde neque corpora pinguia poffunt inediam tolerare, quia ob paupertatem alimenti vltimi continua fit attractio & fuctio. At fecus eft de corporibus medijs, quia in his eft copiofus fanguis in habitu venarum, qui non admodum confumitur in pinguedinem, & propterea cum femper copia fanguinis fuppetat, non fit fuctio, attractio, neque fames, & propterea iure dixit Hippocrates corpora media fuftinere famem. Sed præclara hæc fententia non caret difficultate. Primo quia idem fcribit 1. Aphor. 14. corpora quæ plurimum calidi habent, plurimo egere alimento; quæ parum, parum è contra alimenti requirere. Corpora pinguia parum habent caloris, ergo poffunt inediam ferre. Tum facilè ieiunant: feræ, vt vrfi & glires & quanto pinguiores tanto facilius fuftinent inediam, quia tempore hyemis maximè pingues quatuor menfibus manent fine alimento, tum, quod fi verum effet corpora media melius ferre inediam, veriffimum vna foret, eos qui fuftulerunt pluribus diebus inediam, tales vna fuiffe, quod tamen neq; ratione neque autoritate eft probatum. Nam relatum eft aliquos menfibus & annis fuiffe fine cibo. Tum Olimpiodorum in Phædro Plato narrat femper fine cibo vixiffe. Multa alia videre poteftis in fexto libro meo variarum lectionum. Quid ergo dicendum? Primum fcire oportet inediam feu inappetentiam duplicem effe aliam præternaturalem, aliam naturalem. Præternaturalis eft ea quæ fit ex famis naturalis extinctione. Inedia naturalis eft ea quæ fit ex fame naturali. Declaro hanc rem melius. Dicitur inedia naturalis, quotiefcunque fuctio fit in venis & ventriculo, & nihilominus homines non edunt. fit inedia præternaturalis, quando aut non fit fuctio & attractio, aut fi fit, non percipitur. Inedia naturalis, non poteft fuftineri a corpore medio inter gracile & pingue, nifi feptem dierum fpatio, fi credimus Hippocrati in fine libri de carnibus, vel (vt corrigendum) de principijs, vbi fcribit inediam feptem dierum effe homini lethalem. Quanquam Plin. in fine lib. 10. damnet Hippoc. fententiam, fed malè, vt alias dicam. fames præter naturam tolerari poteft menfibus & annis, & non folùm
7. Aphor. 61. tolerari, verum etiam effe poteft vtiliffima. Vnde Hippoc. dicere folebat famem vtilem effe carnes humidas habentibus, quia in his non fit fuctio, non fit attractio, & confequenter poteft inedia cum fructu tolerari. Igitur quod de vrfis & gliribus dicitur, & alijs qui diu fuftinere potuerunt inediam, intelligendum de inedia præter naturam, quia cum in his abundent crudi & frigidi fucci, non fit attractio, non fuctio, neque fames percipitur. Quod autem dicitur corpora mediocria tolerare inediam, intelligendum de inedia naturali, quia poffunt quidem magis hanc inediam tolerare gracilibus, & pinguibus, fed non poffunt vltra feptimum diem. Et hinc intelligere manifeftè poteftis, inediam quam quadraginta diebus fuftinuit Seruator nofter, non fuiffe opus naturale fed diuinum, quia, cum corpus erat medium, nifi mens diuina acceffiffet tam diutinum ieiunium tolerare non potuiffet. Sed quid colligit Hippocrates ex hoc admirabili difcurfu? Id quod ante propofuerat, nempe, quæ ex his corporibus fint apta ad fuftinendum abfceffum ex fluxu fanguinis. Siquidem corpora gracilia cum abundent magis fanguine, maiori cum fructu poffunt abfceffus ex fluxu fanguinis narium fuftinere. Contra corpora pinguia, cum laborent inopia fanguinis, non ita poffunt ferre abfceffus illos. Mediocria hoc habent, quod cum fint media inter ea, quæ habent multum & parum fanguinis, poffunt fuftinere abfceffus fanguineos. Et ex his omnibus poteft etiam folers Medicus maxima præcepta colligere in facienda Medicina. Vnum eft, vt vbi fanguis mittendus eft, diligenter animaduertat, an venæ fint amplæ an anguftæ, an corpora gracilia, an pinguia, an mediocria, quia a corporibus gracilibus poteft Medicus tuto & copiosè fanguinem mittere.
6. Epid. com. 3. tex. 29. Habetis exemplum apud Gal. qui narrat fe in muliere Romana admodum extenuata & gracili mififfe duas libras fanguinis; contra vbi corpora frigida funt, debet Medicus

pru-

prudens esse, neq; facere vt vulgares, qui quo vident corpora crassiora, putant magis sanguinem mittendum esse. Iam autem corpora pinguia habent venas angustas & parum sanguinis, læduntur que sanguinis missione, graciles & moderati iuuantur. Postremum documentum est in cibandis ægris, quia si media corpora melius ferunt inediam gracilib. & pinguibus, hinc neq; graciles neq; pingues exquisita diæta teneatis, sed media potius inter gracilia & pinguia corpora.

αἱ προαυξήσιες ἑκάστῳ ἃ μειοῦσι, καὶ αἱ μειώσιες ἃ προαυξοῦσι. Καὶ τοῖσι προαύξεσιν, ὁποῖα συμπροαύξεται, καὶ ὁποῖα συγκρατύνεται. Καὶ διασφάξιες ποῖαι κοιναὶ τῶν φλεβῶν,

Auctiones vnicuiq; quæ minuunt, & imminutiones quæ augent, & auctionibus, qualia simul augentur, & qualia simul vincuntur, & distantiæ quales communes venarum.

Gal. loquens de morbis secundum magnitudinem, inter eos collocauit gracilitatem & obesitatem. Vnde nunc Hippoc. cum loqvutus esset antea de gracilitate & obesitate, transit ad sermonem auctionum & imminutionum, & appellat auctionem & imminutionem eos affectus, qui augendo & minuendo fiunt, vt morbi secundum magnitudinem. Vult ergo Hippoc. sapientissimus, Medicum considerare quæ augeantur alijs imminutis, & quæ imminuantur alijs auctis, & quæ simul minuantur & augeantur. Sed cum fiant auctiones & imminutiones dupliciter, vel naturaliter nempe, vel præter naturam, dubium est, an de naturali, an de præternaturali dicat. Ego sanè puto hanc totam Hippoc. sententiam intelligendam esse de vtraq;. Dabo exemplum vniuscuiusque. Primo naturalis, nam certum est, quotiescunq; naturaliter crura fiunt imminuta, partes superiores augeri & sanguine exuberare, vnde fit, vt dixit Arist. vt crura tenuia habentes sint salaciores, quia partes supremæ augentur aucto sanguine. Ita quoties caput naturaliter augetur, partes infernæ minuuntur. Id quod in nanis licet videre. Simul autem augentur & minuuntur venæ & viscera. Imò Auic. dixit, vbi iecur fit magnum fieri quoq; magnas venas & manus, id quod etiam scriptum est a Rhasi; quanquam Auerrhoes Auicennę infestissimus eum damnet, vbi dicit etiam eum qui hanc sententiam protulit ignorasse, vbi virtus formatrix posita esset. Igitur habetis quomodo partes aliquæ naturaliter augeantur alijs imminutis & e contra. Quod fit naturaliter, certum est fieri quoq; præter naturam. Et vt exemplum habeatis, Hipp. lib. de locis in homine, scribit quotiescunq; lien tumescit, semper vniuersum corpus comminui, vnde Imperator ille ærarium assimilare solebat lieni, quia vt liene aucto imminuitur totum corpus, ita ærario aucto populus. E conuerso, quotiescunq; lien imminuitur, vniuersum corpus augeri solet, quod a Galen. proditum est memoriæ, tum a Platone. Sic etiam sunt aliquæ partes quæ præter naturam simul extenuantur & augentur, vt Gal. scribit, vbi vel iecur, vel ventriculus exiccantur & extenuantur minuunturq; minui quoq; vniuersum corpus. Hippoc. igitur monet, vt Medicus diligenter animaduertat huiusmodi partes, quæ simul augentur & minuuntur. Sed cur vuult Hipp. vt hæc a Medico spectentur? vt intelligatur diligenter, quando abscessus sanguinis in supernis corporis partibus vtiles sint, qnando inutiles. Nam vtiles, si minuitur lien, nam aucto sanguine circa partes supernas, diminuitur dein lien. Pariter si tumor fiat in dextra parte in iecinore, iuuat sanguinis fluxio a nare dextro, propter mutuũ cõnexum. Quo fit vt debeat etiam Medicus hunc connexum respicere, an hæc vel altera pars euacuari debeat. Quare certum est, vbi vna augetur pars, aliam minui, & ab ea quæ augetur mittendum esse sanguinem, adeo vt Hipp. semper habeat rationem huius abscessus, vt vidistis. Addit & aliud Hipp. Medicum non solum hæc debere propter abscessus considerare, sed diligenter etiam versari debere in cognoscendo situ venarum. Vnde Celsus dicere sole-

14. meth. c. 5 & 16. & de morb. diff. c. 9.

Sec. 4. Prob. 32.

2. 1. doc. c. 1. & 14. 3. trac. 1. c. 3. & 30. 17. continen. 4. coll. cap. 4.

2. de fac. nat. c. 9. & vide obser. Authoris in li. Hipp. de locis in homine.

7. meth. cap. 6

Lib. 2. cap. 10

 bat,

bat, vim & robur corporis multo magis cognosci ex venis, quam ipso vultu. Hanc autem situs venarum cognitionem maximopere conferretum ad dignoscendum abscessum sanguinis narium, tum ad docendum Medicũ, quo pacto sit detrahendus sanguis, clarum est. Videtur enim in pleuritide propter situm venarum, magnopere referre a qua parte detrahendus sit sanguis, ita in affectũ vteri, oculorum, & in his morbis deniq; in quibus sanguis abundat, adeo vtilis & necessaria est venarum situs cognitio, vt sine hac Medici semper cæci sint.

αἱ τῶν ἤτρων ῥύξιες. Αἱ μὲν περὶ ἥβην τὰ πλεῖστα ἀσινέες τὸ παραυτίκα. Αἱ δὲ σμικρὸν ἄνωθεν τοῦ ὀμφαλοῦ ἐν δεξιᾷ, ὀδυνώδεες αὗται καὶ ἀσώδεες, καὶ κοπριήμετοι, οἷον καὶ τὸ Πιττακοῦ. Γίνονται δὲ αὗται ἢ ἀπὸ πληγῆς, ἢ σπάσιος, ἢ ἐμπηδήσιος ἑτέρου,

Rupturæ inferioris ventris, quæ circa pubem, vt plurimum innoxiæ statim. Quæ verò parum supra vmbilicum in dextra parte, dolorificæ ipsæ & fastidiosæ & stercoris vomitum facientes, quemadmodum in Pittaco. fiunt autem ipsæ vel a plaga, vel a tensione, vel insultu alterius.

Audistis Hippoc. totum fuisse in docendo, quo pacto non semper abscessus superiorum partium mali sint, & quia dixerat abscessus inferiores malos esse, ideo cum videret hoc etiam non esse perpetuò verum, quod in abscessu superno fecerat, vult nunc etiam facere in infernis, docere scilicet, non omnes infernos abscessus bonos esse. Dicit itaq; Hipp. & sensus apertissimus verborum propositorum est rupturas abdominis inferioris plerunque statim esse innocuas, eas verò quæ fiunt supra vmbilicum a parte dextra, fastidia inferre, laborem & morbum Ileon, in quo stercus euomitur, vt contigit Pittaco. Cum itaque id quod dicit Hipp. perspicuum sit, tria vtiq; sunt circa hanc dictionem, consideranda. Primum quid sit ruptura, tum quibus ex causis efficiatur, secundo cur Hipp. dixit rupturas infernas esse plerunq; statim innoxias: tertio cur rupturæ inferiores sint adeo perniciosæ. Et hæc materia diligenter est nobis notanda. Est enim maximi in medicina faciendа momenti. Ruptura igitur ῥῆξις appellatur hic ab Hippocrate, a Gal. autem vocatur κήλη imò vt habetur ex Gal. nomen hoc commune est omnibus testiculorum tumoribus. Latini scriptores vt Cels. appellat indecore & turpi quodam nomine Herniam. Puriores ramicem vocarunt. Sed aduertendum apud Medicos frequentissimè significare tumorem scroti. Apud Nonium & Plautum significat modo venam varicosam pectoris, modo pulmonis. Et hoc optimum est vos scire, vt possitis non vulgariter versari in omnibus authoribus intelligendis. Dimittamus nomen. Affectus est fractio aut dilatatio peritonei. Plato scribit opificem nostrum cum videret hominem debere contemplationibus vacare, voluisse ita ipsum constituere, vt non cogeretur more brutorum perpetuo cibum sumere, & propterea inquit in hunc vsum fabricasse plurima intestina & ea tortuosa, quo diu copiosus cibus in ipsis posset retineri, nempe vt homo daret se contemplationi. Cum igitur plurima homini essent intestina & tortuosa, facile foret, vt huc illuc mota incommodassent, itaq; natura membranam fecit, & ea intestina circundedit, vt retinerentur. & hæc membrana non potuit ita dura fabricari, quin frangi posset, quia opus erat vt intenderetur & coarctaretur, hinc fit, vt propter illius subtilitatem non solum plus iusto intendatur, sed etiam frangatur. Et huiusmodi fractura est ea, de qua Hippoc. hic agit. fit autem hæc duob. in locis potissimum, circa vmbilicum & circa inguina. Sed optat aliquis scire, cur his in locis potissimum fiat, cum in mulieribus, tum in viris. Puto ego duab. de causis id fieri. Primum quia qua parte colligitur circum circa, tenuior fiat, & tametsi a natura non sit facta tenuior, fit tamen continua extensione. Altera ratio est, quod intestina cum pondere & male semper se egerant circa hanc partem, fit vt idcirco facilè frangantur. Sed quid dicemus de fractura circa vmbilicum? In mulieribus fit hæc frequentius,

Lib. de tum. præt nat. c. 15
Lib. 7 cap. 18
In Timeo.

tius, quia vbi in partu maximè nituntur ad egerendum partum, labor & nixus maximè fit circa hanc partem. In viris fit propter cibum, quia cum ventriculus & inteſtina tenuia poſita ſint (in quibus primò recipitur cibus) circa hanc partem, fit vt repleto ventriculo & ipſis inteſtinis pars potius circa vmbilicum rumpatur, aut ſaltem dilatetur. Vbi ergo pars circa vmbilicum, vel frangitur vel dilatatur, ita vt fiat tumor, hic affectus appellatur ὀμφαλοκήλη, a Paulo ἐξόμφαλις. Plinius appellat prociduum vmbilicum. Et Celſus ſolebat appellare vmbilici procidentiam. Vbi verò frangitur aut dilatatur pars inferior, vel dilatatur paulò ſuper foramen, per quod vaſa ſpermatica propendentia meant ad teſtes; & dicitur βουβωνοκήλη, quia duntaxat circa bubones & inguina apparet tumor. Si autem in ipſo foramine dilatatur, tumor ſolet apparere in ſcroto, & prout materia diuerſa eſt, quæ præcipitata facit hunc tumorem, ſic quoq; diuerſas ſortiri ſolet appellationes. Si omentum, ἐπιπλοκήλη, ſi inteſtina ἐντεροκήλη, ſeu hernia inteſtinalis, ſin autem humor concreſcit circa illas partes, σαρκοκήλη, ſeu hernia carnoſa; ſin aqua, ὑδροκήλη, ſeu hernia aquoſa dici conſueuit. πνευματοκήλη verò ſeu hernia ventoſa, ſi flatu diſtenditur ſcrotum. Sunt itaque tot rupturarum differentiæ, tàm inferiorum quàm ſuperiorum, de quibus Hipp. dixit rupturas inferiores plerunque ſtatim eſſe innoxias. Sed cur Hippoc. dixit eſſe innoxias, & non potuis dixit eſſe vtiles? Nullum verbum eſt, quod non ſit ſummo iudicio & ratione prolatum. Nam rupturæ infernæ habent hoc omnes, vt nunquam ſint vtiles, etiamſi ſint abſceſſus, etiamſi ſuccedant morbis. Sed neq; etiam ſemper ſunt noxiæ, quia rupturæ circa principium vix percipiuntur, & ita vix, vt nullæ prorſus moleſtiæ inferantur: in progreſſu dum dilatantur magis foramina, ob inteſtina, vel quidquam aliud deſcendit, non ſolum inutiles, ſed maximè noxiæ ſunt, quia præter dolorem adferunt etiam incedendi impedimentum. Itaq; dixit Hippoc. rupturas infernas eſſe innoxias plerunq;, hoc eſt circa principium, non autem alias. Tertium fuit, cur rupturæ circa vmbilicum ſint adeo prauę? Hippoc. habet tres cauſas. Vnam, quia facit dolorem. Alteram, quia facit faſtidium. Tertia, quia facit ſtercoris vomitum. Addo ego & quartam, nempe coctionis cibi deprauationem. Primum enim hæc ruptura facit dolorem, quia cum inteſtina ex propria ſede elabantur impetum faciunt in cutem, quam extendunt, ad quem impetum cum ſequatur ſolutio continui, conſequenter etiam ſequitur dolor. fit ex hac ruptura cibi faſtidium, quia ex gracilibus inteſtinis tolluntur vapores, qui pertingentes ad os ventriculi faſtidium inducunt. Tertio facit vomitum ſtercoris, quod vbi fit magna effractio, inteſtina gracilia valde ſua ſede decidunt, & conuoluuntur, ita vt non poſſit tranſire excrementum, vnde fæx, & excrementum reſtagnans in ventriculum, euomitur, propter quod appellatur a Latinis iſte affectus Conuoluulus. Quarta cauſa eſt coctionis deprauatio, ſiquidem inteſtina gracilia, vt alias dixi, magnam vtilitatem præſtant coctioni, calore; vnde delapſa e propria ſede, refrigerantur, quo fit vt coctioni non poſſint inſeruire. Sed circa hac quæ dicuntur, vnum eſt annotandum, nempe hæc omnia intelligenda eſſe de vera ruptione & non de dilatatione. Si quidem vbi duntaxat dilatatur peritoneum neq; fiunt dolores inſignes, neq; faſtidium, nec vomitus ſtercoris, vt videre eſt in mulieribus, & præſertim in his quæ ſollicitantur hac affectione ſine vlla moleſtia. Tum hoc vna annotandum, vomitum ſtercoris in hac affectione rariſſimè fieri, atq; tunc duntaxat, cum gracilia inteſtina non modo exeunt e propria ſede, verum etiam mirum in modum conuoluuntur aut inflammantur, & hinc Hippoc. addit exemplum, hoc ſcilicet contigiſſe Pittaco. Nam illud in more poſitum eſt Hippoc. vt quotieſcunq; aliquid mirabile docet, & quod raro contingit, addat exemplum, adeò vt vbi videtis ab Hipp. allatum exemplum, rarum eſſe quod dicit, exiſtimare debeatis, nec expectare euidentes rationes. Poſt hæc proponit cauſas rupturæ, quas omnes redegiſſe ad tria genera videtur. nempe ad plagam, diſtentionem & ad alterius aſſultum. Celſ. qui verè fuit Hippoc. Romanus Hippoc. ſectatus, & ipſe tria genera facit, ictum, ſpiritus retentionem & grauem faſcem. Quæ capita Celſi ſi rectè intelligantur ſunt eadem cum his quæ proponuntur ab Hippoc. fit hic affectus delatato, extenſoue aut rupto peritoneo. Si dilatato, fit vel a ſpi- Lib 7. cap. 17

ritus

ritus retentione vel a flatu, vel a vociferatione, vel aliquo ingenti conatu. His enim omnibus solet peritonęum, vel supra, vel infra dilatari & intumescere. Si frangatur, vel frangitur propter vulnus, quod appellat Hippoc. plagam, Celsus ictum; vel fit propter compressionem. Sic pondera superposita vel pectori vel ventri faciunt rupturas. Sic etiam coitus supra mulierem factus solet maximè producere hunc affectum. Scio enim multos hac de causa hunc affectum passos fuisse. Vel propter spiritus retentionem, vel vociferationem, vt cantoribus, tubicicis, & infantibus sæpe euenire vidimus. Ob nimiam etiam equitationem & (vt vno verbo dicam) quæcunq; operationes possunt nimium extendere peritonęum & frangere, omnes sunt causæ. Ex his quæ dixit hactenus Hippoc. duo documenta colligere potestis in medicina facienda. Vnum, vbi ex morbis quibusuis fiunt rupturæ nunquam putetis eos abscessus esse bonos, quia tametsi (vt ait Hipp.) inter initia sunt innoxij, nunquam tamẽ iuuant, sed semper aut nocent, aut nec iuuant nec nocent. Alterum est vt in medicina facienda quantum fieri potest, caueatis eos, quorum valetudo vobis commissa est, ab omnibus illis causis externis, quæ possint peritonęum frangere; nam vbi hæc membrana est rupta, non potest solidari. Sunt enim nugę, quas plerique promittunt.

οἷσι τὸ μεταξὺ τοῦ ἤτρου καὶ τοῦ δέρματος ἐμφυσᾶται, καὶ οὐ καθίσαται. Τὸ τῶν χροιῶν οἷον τὸ πελιχώριον: τό, τε ἐκ λευκοχροίης, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἥπατος, πᾶν τὸ τοιοῦτον. Καὶ ἀπὸ τουτέου ἡπατικὰ νοσήματα ἐν τε τέοισι, Καὶ ἴκτεροι οἱ ἀπὸ ἥπατος ἐς τὸ ὑπόλευκον, καὶ ὑδαταινόμενοι, καὶ οἱ λευκοφλέγματοι. οἱ δὲ ἀπὸ σπληνὸς μελάντεροι, καὶ ὕδρωπες, καὶ οἱ ἴκτεροι.

Quibus id quod est inter imum ventrem & cutem inflatur, & non subsidet, color veluti multum pallidus, ex albo colore, quod ab hepate omne tale, & ab hoc morbi hepatici in talibus, & icteri ab hepate in sub album, & aquosi & leucophlegmatici. qui verò a liene, nigriores, & hydropes & icteri.

Si huius dictionis vlla connexio afferri potest cum superiore; hæc est, quod cum Hipp. ante docuisset tumores, qui fiunt ex ruptura in ventrem, & in eodem fiant etiam tumores ex hydrope, ex icteritia, nunc vult Hippoc. docere, quo pacto debeat Medicus diligens statim discernere, an tumores sint ex ruptura, an potius ex hydrope vel ictero, & hoc dicit, quia sæpe Medici & non vulgares consueuerunt falli, quia quod est hernia putant hydropem esse, & è conuerso. Et hoc secundum magis potest contingere in tumoribus scroti. Si quidem solet scrotum cõtinere tumores tum hydropicos, tum maximè ex rupturis. Notate itaq; quod dicit Hippoc. ad hanc rem, nempe, quod si pars intra imum ventrem tumeat nec subsideat, sed perduret, hos esse semper albos aut pallidos, atq; malum hoc oriri vitio hepatis. Pręterea scribit icteros, qui fiunt vitio iecinoris etiam albos esse, & qui laborant leucophlegmatia, atq; hos omnes scribit detineri hepaticis affectibus. Subiunxit postremò eos hydropicos & ictericos, qui fiunt vitio lienis esse nigriores. Ex quibus possunt colligi differentiæ inter tumores rupturæ, & hydropicos. Vna est (vt ait Hipp.) quia tumores rupturæ subsident, nec perdurant: hydropis non subsident, sed perdurant. Altera differentia est, quia in rupturis nunquã, quantũ fit ex ipsis, permutatur color corporis, in hydropicis verò maximè, qnia fit alb. pallidus vel niger. Adeo vt ex his Hipp. documentis. possit Medicus, perspicax colligere simulatq; infimi ventris tumor ipsi offertur, vtrũ sit herniosus, an hydropicus. Sed priusquam vlterius progrediamur, possit aliquis dubibitare, quomodo Hippoc. dicat in tumore hydropico colligi materiam inter cutim & imũ ventrem: si quidem perspectissimum est apud omnes Medicos in hydrope colligi inter intestina, & peritonęum, non inter cutim. Dicendum Hippoc. multa annotasse in his secundum opinionem, consuetudinem & sermonem vulgi, nam vulgus putat aquam collectam esse inter cutim, & forsan inde natum nomen est aqua intercus, non quia ita fit, sed propter loquendi consuetudinem vulgarem. Præterea dignum videri possit alicui quæstione, cur

ne, cur in tumoribus rupturarum non permutetur color corporis, sed duntaxat hydropis: quia tumores rupturarum non fiunt vitio humorum, sed partis illius affectę ruptę aut dilatatæ. Tumores autem hydropici semper fiunt vitio humorũ. Dicebat enim Hipp. colores corporis semper tales esse quales sunt humores in corpore dominantes; quia prout sunt boni vel mali, sic & color est bonus vel malus. Et vt hanc rem diligenter cognoscatis, & videatis quam prudenter sit locutus Hippoc. repetenda est breuiter ratio generationis & colorum corporis & humorum. Gal. tradens præclaram de generatione humorum disciplinam, inquit, humores generari in hepate & a colore ipsius; qui si sit σύμμετρος, bonum sanguinem facit, si incommensuratus, prauos succos generat. Vbi generatur bonus sanguis, hic destributus per vniuersum corpus colorem producit mixtum ex rubeo & albo, qui omnium est optimus. Si autem calor hic sit incommensuratus, aut deficit aut excedit. Si deficit, aut multum, aut parum. Si parum deficit, efficitur sanguis pituitosus, qui distributus per vniuersum corpus, inducit καχεξίαν, λευκοφλεγματίαν appellatam ab Hipp. Si autem multum deficit, loco sanguinis producit aquam, quæ si colligatur inter peritonæum & intestina fit hydrops ascites, si autem distribuatur per vniuersum corpus, fit anasarca, & quomodo cunque fiat, quia sanguini semper commixta est multa vel aquæ vel pituitæ portio hinc fit vt semper color istorum albus sit, vt non solum apud Medicos omnes græcos compertissimum est, verum etiam apud Latinos. Cæterum si calor excedit, vel multum excedit, vel parum si parũ fit bilis, sin multũ fit atra bilis. Bilis si per vniuersũ corpus distribuatur, vt ipsa semper est flaua ita flauum colorem toti corpori inducit. Sin autem humor est niger, qui per vniuersum corpus est distributus, illud facit nigrum. Solet autem distribui humor niger per vniuersum corpus, vel quia copiosus est, vt non possit totus recipi a liene: vel quia non attrahitur propter debilitatem ipsius lienis, adeo vt ex his omnibus liceat videre facile omnia huiusmodi vitia oriri propter vitium ipsius hepatis. Sed dubitare licet, quomodo fieri possit vt color niger attribuatur vitio ipsius lienis, cum ex discursu nostro manifestissimum sit etiam oriri vitio iecinoris colorem nigrũ. Dicendum oriri colorem nigrum vitio iecinoris & lienis: iecinoris quidem, quod generatio huius humoris in nullo alio celebratur, quàm in iecinore. Potest etiam attribui lieni, vt hic Hippoc. facit, quia, vt ait Plato in Timæo & pleriq; Medici, proprium munus lienis est expurgare iecur ab hoc humore prauo & obscuro, vt (quod Plato dicebat) in ipso tanquam in speculo possint fieri imaginationes. Vbi igitur lien vel ob propriam debilitatem vel ob nimiam repletionem, non potest amplius attrahere humorem melancholicum, fit vt tunc hic humor restagnans in vniuerso corpore hunc faciat colorem: adeo vt si causam immediatè spectemus, ea referri videatur in lienem, qui non attrahit, vt deberet, sed si spectetur generatio præcipua huius humoris, hoc vitium, vt & alia genera hydropũ, est ipsi iecinori tribuendum, & hoc est quod Gal. dicebat, nullum fieri hydropem nisi affectum sit iecur. Et vt hoc obiter dicam apud Plautum seruus quidam conspicatus lenonem qui ventrém ingentem habebat & colorem viridem & flauum, dixit illum laborare ex epate morbo, vt iure Gal. etiam gloriatus sit, se ex solo colore agnouisse iecinoris affectum. Inter differentias prima nuper erat, quod herniosi tumores subsideant nec perdurent, hydropici contra. Dubitatur verò, quia hoc non videtur vsu probatum, nam herniosa, aquosa, varicosa, & carnosa, non subsident. Alia dubitatio est, quia ait Hipp. colorem ictericorum album esse, contra quod sensus ipse testatur, quia nemo non videt ictericos semper flauos esse. Imò vero est communis sententia eos qui laborant ictero habere id præcipuum, vt quæcunque aspiciant ipsis videantur flaua. Tertio dubitatur, quomodo Hippoc. distinguat leucophlegmatiam. Quarto, quomodo Hippoc. dicat hoc in loco fieri hydropem a liene, cum Gal. dicat omnem hydropem fieri a refrigerato hepate. Ad primam dubitationem dicendum verum quidem esse & herniam aquosam & carnosam & varicosam non subsidere: sed Hippoc. loquitur de hernijs quæ fiunt cum ruptura. Carnosa vero non fit ob rupturam. Sed est humor qui paulatim in scrotum colligitur & frigore condensatur. Tum aquosa etiam non fit propter rupturam, sed propter frigidam intem-

Initio lib. de humoribus.

2. de fac. nat. cap. 8. & 9.

6. de loc. aff. cap. 1. & 5. cap. 7.

Ibidem.

intemperiem ſcroti & teſtium paulatim colligitur aqua. Pariter carnoſa non fit ob rupturam. De his ergo quæ cum ruptura fiunt hernijs Hippocratis dictum veriſſimum eſt, quod hernioſi tumores ſubſident interdum, hydropici nunquam. Ad ſecundum dubium dicendum duplicem eſſe icteritiam, aliam puram, aliam coniunctam cum hydrope. In pura color eſt flauus. In altera color eſt permixtus pallido, vt dicit Hippocr. Illud de ictericis veriſſimum eſt, & Varronem, & Lucretium & Caſſium & Sextum Empir. & Gal. etiam omnes hos ſcribere ictericos omnes ita affectos eſſe, vt quodcunq; intuentur, ipſis videatur flauum. Sed ex altera parte huius ſymptomatis neque meminit Celſus, nec Cœl. Aurel. nec Ætius, nec Auicen. qui tamen ſunt diligentiſſimi neq; ad ſatietatem in ſignis proponendis. Et ego qui pluſquam centum ictericos puros curaui, diligenter ſum percontatus de hoc ſymptomate, & minimè vidi. Quare ſemper dubitaui de fide veterum, & Galenum putaui, ſectatum veterum ſententiam, hoc dixiſſe, non quod ipſe hoc voluerit. Verùm tamen ſi quando hoc ſymptoma apparet rariſſimum eſt. Ad tertium accedo, ad quod dicendum, verum quidem eſſe veteres omnes feciſſe tres ſpecies hydropis, ſed non defuerunt etiam, qui quatuor poſuerunt, & inter cæteros Aræteus medicus nobiliſſimus facit quattuor ſpecies hydropis, aſcitem, tympanitem, hypoſarcam & leucophlegmatiam. Sed ſi verum eſt in hydrope exuperare aquam, leucophlegmatia non eſt vera ſpecies hydropis, quia id inter hydropem & leucophlegmatiam diſcrimen eſt, quod in hypoſarca aqua eſt in toto corpore, in leucophlegmatia non eſt aqua ſed crudus ſuccus, pituitoſus, quo iure diſtinguitur ab hydrope. Sed quid dicendum ad Galenum, qui faciens tres ſpecies hydropis primam dicit eſſe hypoſarcam, quando in ambitu corporis colligitur pituita, vnde ſi leucophlegmatiā ea eſt, in qua non colligitur aqua ſed pituita, videtur apud Gal. hypoſarca & leucophlegmatia idem eſſe, & leucophlegmatiam eſſe hydropem. Semper locus ille mihi fuit ſuſpectus. Curetis in hypoſarca crura ſupra malleolos tundi, videbitis puram & copioſam aquam exire, quod certiſſimum indicium eſt aquam, non pituitam contineri in hypoſarca. Itaque vbi textus Græcus habet φλέγματος legendum cenſeo ὕδατος, niſi intelligendus ſit Galeni ille locus, agere de pituita fluida & aquoſa, quæ verè æmulatur pituitam. Ad quartum dicendum verum eſſe in omni hydrope ſemper neceſſario refrigerari hepar, & propterea hallucinatum eſſe Cardanum, qui opinatus eſt hydropem ſemper neceſſario fieri a calore, quanquam hoc etiam videtur cenſuiſſe Stephanus Athenienſis quem ipſe habeo manuſcriptum. Iecur autem refrigerari poteſt propter ventriculum ac pituitam deſcendentem a capite, tum a liene indurato. Et ſi quid poteſt refrigerando hydropem inducere, eſt tumor lienis, vt propterea dicat Hipp. hydropem a liene fieri, ſcilicet non immediatè ſed mediatè.

[Margin notes: 1. de ſympt. cauſis cap. 2. & lib. de ocul. tract. 4. 6. — 2. de diut. aff. cap. 1. — 4. acut. tex. 3. — In com. ad. 2. Prognoſt.]

καὶ αἱ δυσελκίαι τῶν ἐκλεύκων, τῶν ὑποφακωδέων, καὶ τὸ δέρμα καταῤῥήγνυται, καὶ τὰ χείλεα, οἷος Ἀντίλοχος, καὶ Ἀλεύας τὸ ἀπὸ τῶν χυμῶν τῶν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ἁλμώδεος. Ὅτι ὑπὸ τὸ δέρμα μάλιστα, καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ὅταν ἀπὸ τοῦ πλεύμονος διαθερμαίνεται.

Et difficultates vlcerum alborum, ſublenticuloſorum, & cutis rumpitur, & labra, qualis Antilochus, & Aleuas. Quod ab humoribus exeuntibus a corpore ſalſo: quod ſub cutem maximè & a capite, quando a pulmone caleſit.

Hactenus Hippoc. quædam annotauit circa hydropem æterna memoria digna. Sequitur alia annotare vtilia & ſcitu digna. Vnum eſt vlcera quæ fiunt in ipſis albis hydropicis, difficilia eſſe curatu, & non ſolùm in hydropicis, ſed & ijs qui laborant affectu ſublenticuloſo. Aliud eſt in his rumpi labra & cutim. In his quæ ſcribit Hippoc. quædam ſunt quæ habet euidéntes rationes, quædam verò minimè, & propterea pro hiſce quæ non habent euidentes rationes, affert exemplum. Audiuiſtis enim hunc eſſe Hippoc. morem vt vbi dicit aliquid rarum, ſemper addat probationem ab exemplo. Sed quid eſt illud, quod euidentem rationem non habet, & quod euidentem habet rationem? Euidentis,

hoc eſt rationis: hydropicorum vlcera non ſanantur. Gal.ſæpe loquens de vlcerum curatione ſemper habet in ore vlcera qua vlcera ſunt eſſe exiccanda. Imò dicit Hipp.non poſſunt curari vlcera,niſi exactè exiccentur. Cum verò in corporib. hydropicorũ ſemper humiditas abundet,& natura poſtulent exiccationẽ, quis non videt difficile ipſa ſanari? Sed quanquã hoc perſpicuũ ſit,duo tamẽ ſe offerunt dubia. Vnum eſt,quia Ariſt.inquit vlcera tetra & impura indigere medicamẽtis acrib.& acerbis. Vlcera enim pura indigere ſolis humidis. Quod ſi hoc verũ eſt,neceſſarium eſt, quod vlcera non ſemper exigant exiccationẽ. Tum idem Ariſt.duo dicit ad hanc rem pertinentia, vnum,aurem ſiniſtram ſi quandoque perforetur,difficilius curari quam dextram,quia humidior eſt. Aliud eſt,vlcera iuuenum facilius curari, quam ſenum. Sed iuuenes ſunt humidiores ſenibus. Ex his ergo Ariſt. locis colligitur non obſcurè humiditatem in vlceribus non nocere,ſed prodeſſe. Duplex eſt humiditas & ſiccitas. Alia eſt continuatiua,alia excrementitia. Duplex item eſt ſiccitas, alia quę eſt priuatio humiditatis continuatiuæ,alia quæ eſt priuatio excrementitię. In vlceribus curandis opus eſt humiditate continuatiua,& ſicco,quod eſt priuatio humiditatis excrementitiæ. In vlceribus hydropicorum curandis difficultatem adeſſe ſcribit Hippoc. quia in his adeſt humiditas excrementitia non autem continuatiua. Excrementitia vero prohibet ſanationem. Vnde cum dicit Ariſt. aurem ſiniſtram difficilius curari dextra,tum ſenes iuuenibus, verum eſt, quia hoc fit ob continuatiuæ humiditatis priuationem. Iam igitur quam præclarè dixerit Hipp. vlcera hydropicorum difficulter ſanari, facilè videtis. Quod ſcribit de hydropicis, idem de lenticuloſis. Lenticuloſi apud Hipp.ſunt illi,qui laborant alphis, qui ſunt ſpecies vitiliginis,vt docet Galen. cum alphi ſint maculæ quædam rotundæ, interdum latæ apparentes circa cutim, quæ ſunt modò albæ, modò ſubnigræ. Vnde videbitis nominatos apud Medicos alphos & albos, & nigros. Albi fiunt ex humore pituitoſo diſperſo per cutem & huic adhærente. Fiunt alphi nigri, qui verè ſublenticuloſi appellantur ab Hippoc. ex humore melancholico diſperſo per cutim & illi adhęrente; adeo vt omnis alphus fiat ex prauis humoribus cuti adhærentib. vt Gal.tradit. Huiuſmodi vitium eſt ſymptoma facultatis aſſimilatricis,quę non poteſt conuertere materiam prauam in optimam ſubſtantiam. Vnde fit vt humor ille remaneat in ſui natura & conquinet cutim. Itaq; vt hydropici non curantur ob nimiam humiditatem,ſic & alphi nigri ſublenticuloſi difficulter,quia cutis ipſorum eſt inquinata prauis humoribus adhærentibus,quæ non permittunt, vt poſſit cutis vlcerata perſanari. Sed cur dicit in his & cutim & labra diſcindi? Nam videtur a ratione alienum, vt diſcindantur ijs qui plurimo humido abundant, ſiquidem humiditas valde reſiſtit eiuſmodi ſciſſuris. Hipp. cum videret hanc difficultatem, cauſam vnam dixit, quod in huiuſmodi corporibus partes omnes ſalſæ ſint. Quomodo autem fiat ſalſedo in his optimè explicat dicens in his pulmones calefieri,hiſq; calefactis eleuari vapores calidos ad caput, vbi concreſcunt in humores ſalſos, qui præcipitati in totum corpus, reddunt illud ſalſum. Adeo vt ſecundum Hippoc. ratio propter quam labra & cutis ſcindantur eſt, quia in ipſis abundant in corpore vniuerſo ſalſi humores,qui ſua ſalſedine & acrimonia labra & cutim exedunt. Sed cur potius labra & cutis, quam aliæ partes ſcinduntur? Manifeſta eſt ratio,quia iſtæ partes cum ſint magis longinquæ a fonte caloris natiui, minus defenduntur ab iniurijs. Verum vt hoc totum videtur attribuere calfactis pulmonibus, ita ego maximè puto tribuendum calefacto iecinori, quia tametſi non diffitear interdum & præſertim in phtiſicis calefieri humores & ex hoc fieri ſalſos, maximè tamen omnis ſalſedo quæ fit in corpore, non fit niſi quia a iecinore exhalationes calidæ & ſiccæ feruntur in caput, vbi compactæ euadunt in pituitam ſalſam perinde ac dixit Ariſtot. ſecund. meteor. fieri ſalſedinem maris; quid quid Gal.& Aicen. dicant de generatione ſalſæ pituitæ. Dixerat Hippocrates rumpi labra & cutim propter ſalſedinem. Sed quia ſalſi humores propter acrimoniam, vel ſiccitatem poſſunt rumpere ea, expedit quærere, qua ratione fiat, quia videmus a ſalſis ſuccis vlcerari corpora, quia acres, & mordaces ſunt: ſic apparet ratione ſiccitatis rumpi vna: ſiquidem in ſummis temporibus ſiccis & præſertim hyeme facile apparet propter

4. Meth. & alibi lib. de vlcer.

1. Prob. 50.

32. ſect. Prob. 7.

Lib. aduerſus Iulian. cap. 4.

6. Epid. com. 4. tex. 37.

ficcitatem non folum labra fed & pedes & manus findi. Præterea non videtur rationi conſonum, vt falfus fuccus rumpat, quia quotidiana experientia cõprobatur falem vlcera conglutinare; vt potius videatur falfedo prodeſſe quam obeſſe. Poſtremò videre operæ pretiũ eſt, an quoq; corpora hydropicorũ fcindantur, vt lenticulofofum. Siquidem Auc. & plerique alij loquentes de fiti hydropicorum fcribunt fitim in ipfis fieri propter falfedinem humoris, & Alex. dicebat fitim fieri in hydrope ob putredinem & corruptionem humidi alimentalis. Quæ fi vera funt, non videtur à ratione alienum etiam corpora hydropicorum debere fcindi, vt dixit Hipp. de lenticulofis. Quod fpectat ad hoc fcilicet an ficcitate vel acrimonia fiat fciſſio in his, puto ego propter vtraq; fieri. De acrimonia minime dubitandum, quia experientia quotidiana comprobatur, falfos etiam fuccos venas frangere. De ficcitate vnà probari poteſt, fiquidem Plut. corpora quę lauantur in aqua falfa, non folum fieri arida ob ficcitatem fed etiam afpera & fcabra fcribit, hoc eſt fciſſa. Propterea fcribit idem, paſtores falem offerre ouibus, vt confumatur pinguedo & nimia humiditas. Quod ad primam dubitationem attinet, dicendum vlcera eſſe quæ agglutinantur fale, verum fale folo, non aqua & fuccis falfis, quia multum intereſt an adhibeantur falfa, an fal. Quia fal facultate tantum exiccandi agit, aqua falfa etſi potentia, actu minimè ficcat, imò humiditas ob craſſitudinem & pinguedinem adhęret. De corporibus hydropicorũ dicendum, veriſſimũ eſſe in his exuberare aliquando humores falfos, propter quos vehementer fitiunt, veruntamẽ huiufmodi falfa humiditas abundat in intimis magis quam in extimis corporis partibus, aut quam circa cutim. Imò vero cum in cute & circa cutim aquofus humor abundet, fit vt hac ratione media difcindat eorum corpora. Documentum, quod elicitur ex his Hipp. verbis eſt, vt in vlceribus curandis & præfertim hydropicorum femper medicamenta exhibeantur, quæ valenter exiccent, & quod vlcera femper exiccari poſtulent, vt Hipp. vult. Et hinc eſt, quod femper fuit mihi fufpectus locus ille Ariſt. vbi fcribit vlcera pura efflagitare medicamenta humida. Hoc enim à ratione & omnibus medicinæ regulis eſt valde alienum. Itaq; dicendum aut fefelliſſe Ariſt. aut eo in loco, loco ὑγροῖς legendum ξηροῖς hoc eſt non humidis, fed ficcis, & fi folers fit ingenium odorabit facillimè ita eſſe legẽdum. Aliud documentum eſt in vlceribus corporum eorum quæ vitiligine laborant, non tantum ſtudendum exiccationi, quantum expurgationi prauorum humorum præfertim eorum qui acres, mordaces ac melancholici funt.

1. Probl. 79.

3. quaſt. nat. & 1.

Lib. de vlcer. 1. ſect. Probl. 50.

τὰς ἀφορμὰς ὁπόθεν ἤρξατο κάμνειν σκεπτέον, εἴτε κεφαλῆς ὀδύνη, εἴτε ὠτὸς, εἴτε πλευρῦ. σημεῖον δὲ ἐφ' οἷσιν ἐφ' ὀδόντες, καὶ ἐφ' οἷσι βουβῶνες.

Occaſiones vnde cœperint ægrotare conſiderandum, ſiue capitis dolor, ſiue auris, ſiue lateris. ſignum verò in quibus dentes, & in quibus bubones.

Hanc eandem fententiã legere poteſtis 6. Epid. com. 3. tex. 34. vbi Gal. nihil aliud dicit, quã fefe explicare hanc fententiam in comm. huius libri. Vnde cum illa non habeamus, nõ poſſumus etiã fcire, quę fuerit illius mens in interpretando Hipp. hoc loco. Illud certũ eſt, hęc nullam habere connexionem cum præcedentibus, fed eſſe præclarã quandam regulam optimamq; dignam quæ ab omnibus Medicis obferuetur. Eſt autem talis, vt vbi affectus eſt curandus, dolor capitis, auris vel lateris, femper confideret Medicus caufas externas & euidentes. Nam vox ἀφορμὴν, qua vtitur hoc loco Hipp. (vt Gal. teſtatur) multa fignificat apud Hipp. & Græcos. Primum fignificat illud omne, quod eſt principium alicuius actionis, tum locos affectos, tum caufas euidentes morborum & externas, & hac fignificatione puto ego accipiendam eſſe hanc vocem Hippocratis, quam nos tranſtulimus (occafionem) quia caufæ euidentes verè merentur appellari occafiones morborum. Sed cur Hippocrates præcipit fpecialiter vt caufæ externæ confiderentur? Nullus eſt in medicina facienda mediocriter verfatus, qui ignoret in morbis curandis confiderandas eſſe caufas coniunctas & antecedentes, fed de externis dubitant plerique, num debeant confiderari, quia non permanent cum morbo, fed ſtatim recedunt. Ea propter cum videret prudentiſ-

1. Epid. com. 3 & 3. Ep. com. 1.

fimus

ſimus Medicus facilè fieri poſſe,vt curatio harum cauſarum negligeretur, voluit vt conſideremus cauſas euidentes.Mirabile conſilium. Cauſæ euidentes ſunt ſex illæ res non naturales,aer,motus & quies,ſomnus & vigilia,accidentia animi,repletio, inanitio,cib.& potus. Hæ res non naturales,vt Gal.docuit,euadunt pro vſus ipſorum modo, nunc cauſę ſalubres,nunc inſalubres;& propterea tanquam cauſas,vbi ſunt inſalubres,vult conſiderandas eſſe a Medico & iure,quia ſiue cognitionem morborum ſpectemus,ſiue artem prognoſticam,ſiue curandi rationem,ſemper huiuſmodi cauſæ vtiliſſimæ ſunt ſcitu;primum quidem ad cognitionē,quia ſi quis vel propter nimium potum,vel propter aerem,vel propter vigilias incidat in febrim,magnopere conducit ad cognoſcendum quod genus febris ſit futurum. tum conſideratio harum cauſarum magnopere conducit ad prognoſin, quia ſi habitus ſit nimium extenuatus propter vigilias,vel inediam, facilè poteſt iudicari nō eſſe, ita periculoſum,& hoc eſt quod dixit Hipp. vbi inquit Medicum debere faciem ægri conſiderare, tum rogare num vigilauerit, an fame ſit maceratus,docens cauſarum externarum cognitionem vtiliſſimam eſſe ad prognoſim. Et ad curationem pariter confert; vbi quiſpiam febricitet vel propter æſtum ſolis,vel nimiam exercitationem, aliter tractandus eſt, quam ſi ob alias cauſas externas ęgrotet,vt propter nimiam repletionem. Vnde facilè intelligere poteſtis hanc conſiderationem cauſarum externarum vtiliſſimam eſſe ad omnia medicinę opera,& propterea admirabili conſilio præcipere Hipp.eas eſſe conſiderandas. Sed dubium alicui videbitur,cur Hipp. cum ſint diuerſi affectus, qui a cauſis externis oriuntur, potius addat exemplum doloris capitis, auris & lateris, quam aliorum affectuum. Inquit enim conſiderandas eſſe cauſas externas & euidentes, propter quas æger laborat, vt ſi dolor capitis, auris & lateris &c. Aliquid illum impulit ad hos affectus peculiariter nominandos. Primum, quod attulit exemplum doloris; puto duas eum cauſas impuliſſe. Vna eſt,quod inter omnes affectus,qui maximè corporis noſtri naturam deſtruunt, ſunt extremi dolores.Siquidem ad effugiendam hanc moleſtiam dolorū,natura vſq;adeo omnes ſuos conatus adhibet,vt maximè laboret. Propterea,cum dolores ſunt maximi affectus.iure voluit Hipp.huiuſmodi exemplum proponere.fuit etiam alia cauſa,quia dolores ſunt illi potiſſimum, qui cogunt ægros Medicum aduocare, & ita hoc eſt neceſſarium, vt niſi dolores eſſent, ſæpè ægri abſq; vlla medicina curarentur. Itaq; Hipp. ſummo iure & prudentia exemplum dolorum propoſuit. Sed cur etiam doloris capitis,auris & lateris peculiariter meminit? Magno etiam id artificio. Nam Plin. cōmemorat dolores eos qui ſunt acerbiſs. inter hos conſenſu omniū Medic.teſtatur acerbiſs. fuiſſe illos qui fiunt in capite,Gal.etiā inter acerbiſſimos dolores,capitis collocat,& auris. De dolore lateris etiā hoc perſpicuū eſt,maximū eum eſſe. Nam Serenus Medicus antiquiſ.inquit dolorem lateris vocatum eſſe a veterib.telum, quia hic dolor inſtar cuiuſdam teli pertundit atq; lancinat & vulnerat corpora noſtra. Vnde cum hi dolores ſint oīum acerbiſſimi,& ita vt inuenti ſint qui ꝓpter hos ſe iugularint, iure attulit exemplum horū dolorū,quaſi dicere voluerit cauſas externas eſſe cōſiderandas,ꝑſertim in doloribus.& acerbiſſimis. Niſi etiam dicere vobis placet conſueuiſſe Hipp.breuitatis amantiſſimū cōmemorare vnū vel alterū genus, vt ſub illis paucis cōplectatur reliqua,quaſi dicere velet Hip.conſiderandas eſſe cauſas externas propter cognitionem morborum prognoſim & curationē,tum in omnib.morbis, tum maximè in dolorib.capitis auris & lateris. Sed dicet quis. Quid ſignificant illa verba quæ ſubiunxit (Signuum autem in quib.dentes & bubones?) Obſcura certè eſt mihi Hipp.hæc ſententia. Veruntamē ſi in re caliginoſa licet mihi dicere quod puto, alterū ex his reb. reor voluiſſe dicere Hip.aut quo tēpore hæc ꝑcepta & dogmata annotabat, ſibi cōtigiſſe in bubonib.& dentib.conſiderare cauſas externas atq; ex harū contemplatione magnā vtilitatē percepiſſe,aut voluiſſe dicere Signum quod Medicus debet conſiderare cauſas euidentes, habetur euidentiſsimè in affectib. dentiū & inguinum. Dentium quia inter omnes partes dentes maximè infeſtantur ab erroribus externis. Inguinum,quia Hipp.docet omnes febres ex bubonibus malas eſſe præter ephemeram, hoc eſt eas quæ fiunt a cauſis euidentib. Vnde videre eſt cauſarum euidentium conſiderationem in ipſis eſſe neceſſariam.

Lib.1.Progn.

Lib.25.cap.3

2. loc.

4.Aphor.55.

τὰ γενόμενα ἕλκεα, καὶ κρίνοντα πυρετοὺς καὶ φύματα. Οἷσι ταῦτα μὴ παραγίνεται, ἀκρισία. οἷσιν ἐγκαταλείπεται, βεβαιόταται ὑποστροφαὶ, καὶ τάχισαι.

Quæ fiunt vlcera & iudicant febres & tubercula quibus hæc non accidunt, sublata iudicatio. quibus verò interius relinquuntur his certissimæ reuersiones & celerrimæ.

Hæc dictio nullam habet connexionem cum præcedentibus, sed est veluti Aphorismus in quo tria memoria digna docet Hippoc. Primum est vlcera & tubercula ea esse, quæ solent febres iudicare. Alterum est, quibus hæc fieri debent & non fiunt, ipsorum morbos esse mali iudicij. Tertium & postremum est, quibus hæc quæ foris incipiunt, intro remittuntur, citissimas & certissimas recidiuas esse expectandas. Sed video statim aliquem dicturum, nonne Hipp. hæc eadem etiam ante docuit. Et si docuit, ad quid repetit, cum fuerit breuitatis amantissimus? Galenus inquit quod vbi Hippoc. aliquid docet, quod si non intelligatur, potest magnam noxam adferre, sæpe repetit: ideo voluit eadem repetere. Quanquam si res etiam consideretur exactè, non idem prorsus etiam hic repetit Hippocr. Siquidem supra loquutus est quidem de abscessibus in genere, sed hic de abscessibus per tubercula. Hoc igitur est quod dicit Hippoc. vlcera & tubercula, quæ apparent in febribus, eas iudicare. Dixit vlcera & tubercula, quia febres aut sunt acutæ aut diuturnæ. febres acutæ cum sint ab humoribus calidis, acribus & mordacibus, iudicantur per expulsionem horum humorum ad cutem, quia cum sint mordaces & salsi cutim lancinant, sauciant & vlcera faciunt. Ita febres diuturnæ cum fiant ab humoribus frigidis, crassis & viscidis, minimè iudicantur per vlcera sed per tumores, & hoc est quod dicit sæpe Hippocr. morbos longos in abscessus terminari. Secunda propositio est, quibus hæc fieri debent & non fiunt, esse mali iudicij; atq; hoc quidem verum est, quia siuè de acutis siue diuturnis loquamur, vbi materia quæ excerni deberet, non excernitur, aut morbus aut mors sequitur. Atq; hoc ex Variolis compertissimum est, quia si non appareant, vt debent, plerunq; pueros interimunt. Postrema est: quibus tubercula incipiunt apparere, & statim intro repunt, certissimas, & citissimas recidiuas esse expectandas. Non dixisset hoc, nisi artem perfectè calluisset; & hoc quidem summam habet rationem, quia vbi humores incipiunt extuberare & statim desinunt cum sint semiputridi, facilè iterum putrescunt, & febres nouas accedunt. Sed percontari posset aliquis, vtrum in medicina facienda, quando Natura deberet facere & non facit vlcera vel tubercula, possit Medicus prouocare? quæ res maximi momenti est in medicina facienda. Non est dubitandum interdum optimum esse, vt Medicus prouocet, sed sciendum illi est, quando prouocare debeat. Si natura inclinet ac demonstret se facturam esse aliquam motionem, vt in febribus prauis & acutis, tum debet Medicus ipsi naturæ opitulari. Sed per quem locum? Primum videre debet, in quem locum ignobilem materia inclinet, & per eum oportet mouere. Si non apparet in aliquam partem inclinatio, tum videre oportet, an habeat æger aliquam partem antea debilem & & dolore affectam. Quia si habuerit aliquid huiusmodi, debet Medicus applicare parti illi remedia, vt trahat ad illum locum. Quia, vt scribit Hippocrates 4. Aphoris. 32. Si aliqua pars ante morbum doleat, in ea solet firmari morbus. Sed si nulla pars huiusmodi adsit, quid agendum? Duo sunt loca, ad quæ potest Medicus prouocare naturæ motum, nempe emunctoria, & artus, seu extrema. Itaq; Medicus in his casibus potest adhibere remedia laxantia emunctorijs, vt inguinibus & axillis, aut vesicantia & cauteria extremis partibus. Atq; hoc soleo facere ego cum fructu in febribus prauis & malignis, in quibus hac sententia Hippoc. ductus maximè studendum, vt fiant vlcera & tubercula, quia hæc, inquit, iudicant febres; & hic locus maximè fauet illis, qui in febribus prauis vlcera vesicantia faciunt.

Τὰ ἀμφὶ

Τὰ ὠμὰ διαχωρήματα καὶ ὑγρὰ, κέγχρος στερεὸς ἐν ἐλαίῳ, ἑφθὸς ἵστησιν, οἷον τὸ ναυταπαίδιον, καὶ ἡ μυριοχαύνη.

Crudos ſeceſſus & humidos milium ſolidum in oleo coctum ſiſtit, vt nautæ puer & Myriochaune.

Hæc eſt poſtrema dictio huius primæ ſectionis 2. lib. Epid. quæ dictio continet hiſtoriam ſeu potius exemplum. Hæc ſententia Hipp. clariſſima eſt, nempe crudos & humidos alui fluxus ſiſtere milium in oleo coctum, vt contigit nautæ puero & Myriochaune. Verũ duo ſunt, quæ indicant manifeſtè habere aliquid rari. Vnum eſt, quia Hipp. appoſuit nomina propria. Quia vbi hoc facit, ſemper ea res eſt maximi momenti. Aliud eſt, quod nominat remedium: nam Gal. ſcribit in libris Epid. nunquam cenſuiſſe Hipp. nominare remedia, niſi in his aliquid lateat, vt hac de cauſa exiſtimandum ſit, in his latere aliquid rari. Vt autem hoc inueniamus, indagandum eſt per vnam, quamq; particulam. Tres autem particulas habet morbum, remedium & ægrum. Morbus fuit diarrhæa ex crudis humoribus, cuiuſmodi morbus eſt ſymptoma ſecundarium, vel vt opus. Symptoma ſecundarium ſemper ſequitur primarium ſymptoma, quod eſt actio læſa. Itaq; in hoc aderat actio læſa excretionis excrementi naturalis, quia excretio eſt opus naturæ. Poteſt autem actio lædi vel a morbo, vel ab errore externo. Sic Gal. exiſtimat alteratricem & retentricem facultatem fuiſſe læſam, quia excrementa quæ fluebant erant cruda vitio alteratricis facultatis, humida vitio retentricis. Atq; in hoc caſu læſa erat facultas alteratrix & retentrix. Sed quia actio lædi poteſt morbo vel errore, exiſtimandum læſam errore aliquo & propter intemperiem. Poteſt hoc colligi ex perſona ægrorum, qui ægri primum fuere pueri (Græci ſcriptores ſolent appellare puerum vel filium vel ſeruum) hic ſeu fuit filius, ſeu ſeruus nautæ, ſat eſt eum fuiſſe puerum. Hi plurimum cruditatibus laborant propter errorem, quia edunt, bibunt quantum & quod non deberent, & præſertim filij, & ſerui nautę. Alius æger Myriochaune fuit. Erotianus proponens hanc dictionem, inquit fuiſſe nomen proprium mulieris. Sed aduertere oportet, quod ſcribit Galen. in ling. Hippoc. nomina propria quę referuntur ab Hippoc. ſæpe eſſe nomina, quæ habent ſignificationem, hoc eſt quæ impoſita ſunt ob aliquam conditionem perſonæ. Inter cætera hoc ipſum nomen ibi refert Galen. etſi contextus ibi ſit vitioſus, qui dicit μηοχάνη cum legendum ſit Μυριοχαύνη. Significat autem mulierem quæ frequenter hiat. Hiatus frequentia fit ex multitudine flatuum, & propterea dicebat Hipp. longam ſpirationem eſſe remedium oſcitationum. Erat igitur ſententia Hippoc. hanc mulierem fuiſſe humidam & flatulentam, & propterea facultatem retentricem fuiſſe imbecillem. In curanda hac diarrhæa quid opus eſt facto? Vt adhibeantur medicamenta calfacientia & exiccantia; ſi quidem vbi vitiatur coctio, ſemper calor naturalis hebetatur. Igitur enitendum eſt illum corroborare & viuificare. Huius rei præclarum exemplum habetis a Gal. qui commemorans caſum Imperatoris, qui patiebatur diarrhæam ex cruditate monſtrat ipſum curatum fuiſſe intus potu vini & piperis, extra fomento lanæ & vnguento nardino. Itaq; & Gal. curauit Imperatorem diarrhæa ex cruditate laborantem, remedijs calfacientibus & exiccantibus internis & externis. Ita poſtulabat ratio vt hic puer & mulier curarentur. Sed vſi ſunt remedio admodum diuerſo, quia vſi ſunt milio ſolido in oleo cocto. Milium, vt docet Gal. & Dioſcorides habet vim refrigerandi in primo gradu. Igitur non conueniebat. Præterea milium hoc non erat in puluerem redactum, ſed ſolidum. Milium in puluerem redactum habet quidem vim ſiſtendi aluum, ſed ſolidum non habet; imò quando ita eſt, grana ea irritant aluum & facultatem expultricem. Tum milium non ſolum erat ſolidum, ſed oleo coctum, cuiuſmodi ſolet ſæpè populus veſci. Oleum laxat aluum, quare non poterat ſiſtere. Videte ergo quæ ſit ratio nouitatis & raritatis, quia proponit hanc hiſtoriam. Vt verum fatear hoc exemplum non debemus nos imitari. ſæpè vbi morbi ſpontè curantur, quodlibet

Li.6.com.2. tex.6.

In exegeſi.

6. Epid. com. 2. tex. 10.

Li. de præcog. Poſthum. cap. 11.

7. med. ſimpl.

bet remedium videtur curare. Propterea factum potius existimo, vt sponte curatus sit morbus & laus attributa remedio. Nam scribit Gal. fluere aluum vna die, sæpe cum valetudine esse modo absit febris, & malum intra septimum diem finiatur. Sed fieri etiam potest, vt curauerit hoc remedium ratione ipsarum personarum. Nam remedia eadem non conueniunt rusticis & vrbanis, quia aliqua rusticos iuuant quæ non vrbanos: & contra. Certè ipse nunquam consulerem, vt ad sistendam aluum quisquam vtatur milio solido cocto in oleo. Ita verò curandus. primò detinendus est æger in abstinentia exacta. Tum ventriculi calor roborandus intrinsecus rotulis diatreon piperon, aromat. rosato, pipere cum vino, extrinsecus oleo de spica, nuce myristica, mastiche. Si iterum aluus flueret, milio quidem possetis vti sed non per os aut si per os, non est vtendum milio solum, sed præparare oportet milium in formam, ptysanæ, atque ita vel per clysterem iniicere, vel etiam ore administrare.

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIV. IN SECVNDVM EPIDEM. HIPPOCRATIS.

SECTIO SECVNDA.

Γυνὴ ἐκαρδιάλγει, καὶ οὐδὲν καθίςατο· πάλιν ἐς ῥοιῆς χυλὸν ἀλφίτων ἐπιπάσσουσα, καὶ μονοσιτίν ἤρκεσε, καὶ οὐκ ἀνήμει, οἷα τὰ Χαρίωνος.

Mulier cor dolebat, & nihil remittebat, sed in mali punici succum polentam inspergens, & semel in die comedens, depulit, & non vomuit qualia quæ Charion.

SEQVITVR secunda sectio secundi libri Epidem. Quæ vtrum ita sit diuisa ab Hippoc. an ab alijs nihil refert scire. Illud vtile scitu est primam sectionem fuisse theoricam, hanc fere practicam; fere, inquam, quia etiam in historijs permixta sunt nonnulla loca maximè ad artem faciendam vtilia, & quamquam videantur puræ historiæ, quas Hippoc. narrat, non minus tamen admirabilis in istis recensendis est, quam in alijs. Vtilis potissimum hæc tractatio est, primùm quia Hipp. nihil obseruauit nisi rarum & quod non sit ad artem faciendam maximè vtile. Tum quia ex contemplatione historiarum Hippoc. potest solers Medicus acquirere habitum prognosticandi. Postremò, quia ex ipsa facile videre possunt studiosi, quæ præsidia conueniant & non adhibita noceant. Cum igitur vtilitas vobis constet huius tractationis, non minus diligentes vos esse oportet in hac quam in alia.

alia. Circa primam autem historiam ſcire debetis conſueuiſſe Hippoc. plerunq; apponere nomina propria ægrorum, in hoc vero tacuit, vel quia ignorabat, vel quia nihil ex vſu putabat fore. Galen. in Onomaſtico Hippocratis ſcribit conſueuiſſe Hippocr. apponere nomina propria hiſtorijs, quãdo ſignificant aliquid pertinens ad id quod tractatur. Cum itaq; huius nomen nihil ſignificaret huiuſmodi, contentus fuit Hippoc. eam vocaſſe mulierem, & hoc ideo, quia hæ (vt Cælius Aurelia. & Aretæus teſtantur) multò magis conſueuerunt cardialgia tentari, ſcilicet propter vterum, cuius compaſſione laborante ventriculo hic fit affectus. Vt autem viuam huius hiſtoriç habeatis anotomen, videndum quis ſit affectus, quo laborabat, quæ cauſa & quæ natura remediorum, quibus vſa fuit. Hoc facto nonnulla rara habituros vos arbitror. Græci cardialgiam vocarunt καρδιαλγίην, καρδιογμὸν καρδιαλγὴν, Latini, vt celſus, Seneca, Plinius & alij appellare conſueuerunt cardiacum morbum. Gal. deſcribens cardialgian dixit nihil aliud eſſe niſi morſum oris ventriculi factum ab humoribus acribus & mordacibus. Sed puto huius affectionis naturam facilius explicari, ſi dicamus eſſe moleſtiam inſignem, perceptam ob morſum oris ventriculi, ab humoribus acribus & mordacibus, ex quo patet natura affectus, pars affecta & cauſæ internæ ſeu coniunctæ: affectus, quia cum ſit moleſtia vel dolor, ſtatim colligitur eſſe ſymproma in genere actionum deprauatarum ſenſus tactus. Et quia omne ſymptoma eſt a morbo, patet eſſe morbum ſolutionem continui, morſum. Locus affectus, manifeſtus eſt, nempe os ventriculi, quod primò omnium Hippoc. dein Thucydides, poſt eos alij Medici appellarunt Cor, vt iurè Cardialgia oris ventriculi affectus dicatur. Cauſç immediatæ & coniunctæ, humores acres & mordaces, vnà ſunt manifeſtæ. Verum humores duplicis generis ſunt, alij calidi ſunt, alij frigidi. Ab vtriſq; fit cardialgia, vt iure dixerit Gal. duntaxat fieri ab humorib. mordacib. & acrib. quaſi ſignificaret tam calidos quã frigidos eſſe poſſe. Sed dubitet quiſpiam, ſi humores ſunt cauſa immediata cardialgiæ, cur Auicenna dixit fieri ab omni cauſa dolorifica? Reſpondeo duplicem eſſe apud ſcriptores medicinæ cardialgiam, alia eſt propria, alia ſimilis propriæ. Propria eſt ea, quæ fit duntaxat ab humoribus mordacibus. Impropria quæ ab Hippoc. ἀσή, a Latinis nauſea, quæ fit ab omni cauſa dolorifica. Sed cum iam conſtitutum ſit veram cardialgiam fieri duntaxat ab humoribus acribus calidiſq; & etiam frigidis operæ pretium eſt videre, qua cardialgia laborauerit hæc mulier. Et vera ratio inueſtigandi hanc rem eſt, vt primũ videamus, quæ indicationes habeantur ex natura huius affectus. Deinceps videndum quæ nam fuerit curatio. Nam Gal. inquit curationem nobis tradere veram ſignificationem cauſarum, naturæ & morborum. Indicationes a natura huius affectus, ſunt hæ. Vt humores præter naturam ex toto amputentur, vel ſi amputari non poſſunt, vt caſtigentur & emendentur. Quare cum humores ſunt mordaces, indicant hanc mordacitatem, emplaſticis eſſe mitigandam, ſi ſint calidi, eſſe refrigerandum, ſi frigidi calefaciendum & quia os ventriculi locus eſt affectus, & huiuſmodi pars, inquit Auerrhoes eſt maximè neceſſaria & vtilis toti corpori, ea propter indicatur etiam robur huius partis eſſe conſeruandum & augendum. Cum igitur tot tantæq; capiantur a natura cardialgiæ indicationes, videamus modo, quibus indicationibus ſatisfactum ſit a Medico hac in re. Primo enim remedium fuit polenta, ſuccus grenatorũ & μονοσιτία vt ab hac incipiamus, manducare ſemel in die iuuat ad vacuandos humores. Cum autem hoc in caſu non liceat Medico purgantibus vti, quia per partes affectas non licet vacuare ſumma cum ratione factum, vt euacuaret μονοσιτια. Hæc blandè euacuat humores ex ventriculo & non nocet: tum (ait Plinius) polenta fiebat ex multis, potiſſimum ex farina hordeacea. hæc refrigerat & ſua facultate emplaſtica vim inſignem habet placandi acres humores. Succus granatorum frigidus eſt, & ſemper vi adſtingendi pollet. Quia vt Gal. ait, etiam dulcia granata vim adſtringendi habent. Vnde huiuſmodi remedijs ſatisfactum eſt omnibus indicationibus cardialgiæ, cum præſertim hçc ipſa adſtrictione ſua ventriculi os corroborandi vim habeant. Ergo ex hoc diſcurſu facile intelligere poteſtis Hippoc. tacuiſſe cauſam huius affectus, quia ex ipſa curatione poteſt ſolers Medicus eam facile intelligere. Sed duo ſuperſunt maximè excuſſione digna.

4. Aphor. 65. & 2. de placitis c. 8.

1. de loc. aff.

7. coll. 27.

2. de med. fac.

Vnum,

Vnum, cur Hippocrates non meminerit ſectionis venæ? Quia in 5. & 6. Epidemiorum habetur hiſtoria cuiuſdam Androtani qui cum laboraret cardialgia ſecta vena curatus eſt. Si ille ita curatus, cur huic mulieri non eſt adhibitum hoc remedium? Secundum, quid ſit illud admiratione dignum, quod hic continetur, vt Hippoc. voluerit hanc hiſtoriam adnotare? Nam ſi quæcunq; diximus ſpectemus, non videntur ita arcana. Quod ad primum pertinet, ſi hiſtoriam propoſitam ſpectemus, verum quidem eſt Androtanum illum laboraſſe cardialgia, ſed non erat continua, & ſequebatur alios morbos, & vena illi eſt ſecta non ob cardialgiam ſed alios morbos, quibus ſublatis etiam ſymptoma receſſit. Hanc æquum eſt exiſtimare cardialgia continua laboraſſe, quia ſemel in die comedebat; nam ſi continua non fuiſſet, non erat neceſſarium hoc facere. In continua ſanguinem mittere periculoſiſſimum eſt propter virium penuriam, a continuo & acerbiſſimo dolore. Propterea prudentiſſimè factum, vt huic vena ſecta non fuerit, quod Androtano profuit. Ad ſecundum reſpondeo Hippoc. qui nihil obſeruauit niſi æterna memoria dignum propter duas cauſas hoc ſcripſiſſe. Primo quia ſemel in die comedebat, & iuuabat, alterum, quia non euomuit & tamen eſt curata, ſecus quam Thercon, qui curatus eſt a Cardialgia, quia vomuit. Sed quid admirabile habet μονοσιτία? Primum erat contra con-

Lib. de victus ratione in acutis. ſuetudinem, tum contra rationem, quia vt Hippoc. habet, veteres non ſolum bis, ſed ter etiam & quater de die comedebant. Vnde cum hæc ſemel tantum comediſſe ſcribatur, faciebat præter omnem conſuetudinem. Inquit autem ille non eſſe tranſeundum ad inſue-

Lib. mirab. ta, cum conſuetudo ſit altera natura. Præterea μονοσιτία contra rationem fuit. Nam Ariſt. in Probl. quæſt. & Apollo ſcribit eos qui ſemel duntaxat in die comedunt, amarulentos eſſe, quia ventriculus ipſorum valde mordetur a bile. Vnde hac ratione erat contra rei naturam ſemel in die comedere, in quo periculum erat, ne bilis effuſa in ventriculum magis

2. acut. torqueret. Ad hæc ſcribit Hippoc. illis qui aſſueti prandio, illud dimittunt, aſtringi ventriculum. Vnde cum hæc adſtrictio ſit maximè periculoſa, μονοσιτία inutilis videtur. Tum

Lib. 28. cap. 7 Plinius ſcribit eorum, qui ſemel tantum in die comedunt exta celerius ſeneſcere, quod dicit ſcripſiſſe Hippoc. Vnde cum præter rationem hiſce de cauſis videatur hoc remedium adhibitum, & tamen iuuerit, voluit nos docere, interdum remedia quæ videntur præter rationem, eſſe maximè vtilia. Alterum eſt, curatam fuiſſe & tamen non euomuiſſe. Nam cum cardialgia laboraret ab humoribus calidis, acribus & mordacibus, conſequens erat, vt, ſi liberanda erat, hanc cauſam coniunctam & efficientem euacuaret. Vnde cum liberata ſit abſq; vllo vomitu, iure viſum admiratione dignum. Neq; tamen eſt huiuſmodi remedium prorſus ſine ratione, quia cum humores, quibus hæc mulier conflictabatur potius prauitate quam copia læderent, factum eſt vt euacuatio minimè fuerit neceſſaria, ſed duntaxat emendatio & perſpiratio humoris acris, vt etiam intelligere poſſitis quotieſcunq; aliquis liberatur a vitio, ſine vlla vacuatione illud potius a prauitate quam a copia fuiſſe. Dixi illud admiratione dignum in præſenti hiſtoria reperiri, quod mulier hæc præter rationem & conſuetudinem ſemel in die comederet & tamen curata ſit. Cæterum percontabitur quiſpiam, qui igitur factum ſit, vt vſq; adeo inſigne iuuamentum perceperit, cũ videatur pter rationẽ adhibitũ remediũ? Gal. in com. huius lib. 2. Ep. quorũ frangmẽta habentur in poſtrema editione, videtur voluiſſe hanc mulierẽ pro cibo ſemel duntaxat de die accepiſſe polentam cum ſucco granatorum. Vtrũ aliud ſumpſerit, nõ definiuit Gal. imò verò exiſtimauit haud quaquam paucitatem cibi contuliſſe ſed cibum illum duntaxat, quippe qui facultatem ſiccandi habeat. Ego verò exiſtimo hoc remedium non ſolum profuiſſe tanquam medicamentum, verum etiam tanquam alimentum, atq; præter hoc, nihil cibi in die narratam mulierem accepiſſe. Nam Gal. lib. ad Glaucorem cap. (ni fallor) de Tertiana ſcriptum reliquit eam eſſe optimam curandi rationem, quando medicamentum ſit alimentum: id quod docere voluit Hipp. de alimentis ſcribens medicamentum in alimento optimum, vt minimè mirum ſit hanc mulierem, quæ ſimul medicamentum accipiebat & alimentum, eſſe curatam. Cur autem paucitas cibi tantopere contulerit, duplex cauſa poteſt reddi: vna, quia paucitas cibi & inedia efficaciter ſed blandè pra-

uos

uos humores vacuant. Gal. ſcribit Medicos, vbi non poſſunt medicamentis aut venę ſe- *4. de tuenda valetud.*
ctione vacuare, ſolere vacuationem moliri paucitate cibi & inedia. Itaq; in hac contulit ſemel in die comedere, quia prauos humores blandiſſimè vacuat. Altera ratio eſt, quia ſtomachus cardialgia cruciatus non poterat cibi copiam ſuſtinere, vnde a cibo magis grauabatur, quare ſubtracto cibo melius ſtomachus habuit, & potuit natura viriliter aduerſus cauſam morbificam pugnare. Nunc vt ex hac hiſtoria aliquam medendi artem vobis comparare poſſitis, docebo vos breuiter, vt vbi ſimilis caſus offeratur inſtituatis curationem. Itaque ſi mulier cardialgia laborans vobis offeratur, cognoſcetis primò affectum, quia mulier dolere ſe ait circa cor, tum quia ſuſpirat, cibos abhorret &c. videndum an menſes ſint ſuppreſſi. Et notandum ſemper debere Medicum in curandis mulieribus oculum conuertere ad menſes, & maximè in hoc vitio, quod ſæpe ab vtero eſt. Si cardialgia eſt a ſuppreſſis menſibus, ſanguinem mittere oportet aut venæ ſectione aut cruribus ſacrificatis. Si non eſt a ſuppreſſione menſium, conuertendum ſtudium ad reuellendum ab ipſo ventriculo. Hoc fit ligaturis crurum, frictionibus, cucurbitulis cum ſacrificationibus & ſine his. Ita Gal. magnopere commendat ſpongiam aceto madidam apponi. Sic vos hoc aut ſimili modo impetum humorum ſtudeatis auertere a ventriculo. Hoc facto animaduertendum, an a calidis humoribus ſit, an a frigidis? Si a calidis, inquirendum, num a copia humorum, an a qualitate ſit. Si a copia, hoc inde cognoſcetis, quia in hac, vt Auicenna ait, ſemper adeſt nauſeatiua quædam ſatietas, tum ſtomachus grauatur quaſi quodam onere. Itaq; oportet ſtatim vomitum concitare oxymelle, hydrelco, aqua tepida cum aceto, oleo ſimplici. His omnibus licebit vobis ſtatim humores copioſos vacuare, quo facto, & morbo pergente, exterius & interius agendum, vt mordacitas humorum caſtigetur, & os ventriculi corroboretur Intus, medicamentum Hippocr. optimum eſt, & ego conſueui in his caſibus ſemper adhibere panem maceratum ſucco granatornm. Auicenna laudat ſyrupum de agreſta, tum panem in omphacio maceratum. Extrinſecus conuenit oleum maſtichinum cum ſucco citoniorum aut omphacij & puluere corall. rubeorum, & pro forma. ℞. ol. maſtic. ℥. iiij. ſucci coton. vel omphacij ℥. ij. pulu. corall. rub. ʒ ij. miſce cum modico ceræ. Vſus eſt, vt pannum in hoc liquore maceretis, & ita madidum ventriculo imponatis. Si ſit materia frigida videndum an peccet copia ſuccorum, vel qualitate. Si copia, tentandum hanc imminuere oxymel. ſimpl. vel ſucco raphani, vel hyera. Sin autem qualitate potius lædit, placanda hæc eſt. In quo genere nihil præſtantius eſt vſu panis in vino macerati vt habetis apud Hippocrate vbi ſcribit, ſi os ven- *Li. 7. Aph. 56*
triculi lædatur, conducere vinum aquam mixtum, vbi dixit Galen. loqui eum de dolore a cauſa frigida. Extrinſecus etiam linimenta conueniunt, vt oleum maſtichinum cum origani ſucco.

Αἱ μεταβολαὶ ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς πονηρὰ μεταβάλλῃ, οἷον ἀπὸ φαρμάκων ἐμέουσι πυρετῶν ἕνεκα. Αἱ ἐς ἀκρητέστερα τελευταὶ, σῆψιν σημαίνουσιν, οἷον Δεξίππῳ.

Mutationes iuuant niſi ad malum mutentur, velut a pharmacis vomentibus febrium cauſa in meraciora fines, putredinem ſignificant, vt Dexippo.

Hanc dictionem nullam habere connexionem cum præcedentibus ſatis poteſt legentibus apparere, vnde exiſtimo eſſe dogma quoddam per experientias inuentum ab Hippocrate, atque dum notaret Hiſtorias, ijs interſertum fuiſſe. Sed quid quid ſit, hæc oratio tres partes habet. Prima eſt mutationes alui iuuare, niſi ad deteriora fiant. Secunda eſt: in vomitibus qui fiunt a pharmacis gratia febrium, mutationes iuuare, niſi ad deteriora fiant. Tertia eſt; deiectiones quæ finiunt in meracam ſignificare putredinem, vt contigit Dexippo. Circa primam partem Hippocrates ſecund. Aphoriſmor. *Li. 2. Aph. 14*
decimoquarto eandem ſententiam habuiſſe videtur, vbi ſcribit deiectiones alui ſi mutentur ſemper iuuare, niſi ad deteriora fiat mutatio. Arbitror illum aphoriſ. ex hac eſſe

dictione, & Gal. ibi inquit propterea deiectionum mutationem iuuare, quia fit exacta corporis purgatio. ergo si aluus deijciat, modo flaua, modo rubra, modo pallida, bonum, quia corpus purgatur exactè; sed malum, si fiant fæces liquidæ fætentes, maximoperè ab Hippoc. damnatæ, sed video aliquem dicturum, quæ sit grauitas Hippoc. docere mutationes ad deteriora malas esse: nemo enim est, qui hoc non sciat. Anne vir grauissimus rem adeo vulgarem docuit? Non ita est, quia licet Medicis peritis hoc non ita admiratione dignum esse videatur, attamen vulgares sæpe decipere solet, existimantes varia excrementa semper conferre. Sed quorsum illa? Vt spectetur non varietas tantum & copia, sed in qualia ex qualibus fiat mutatio, quod habetis 5.sect.6.Epid. Dixit quidem hoc de spontaneis deiectionibus, sed de arte factis etiam intelligi voluit, & propterea secunda parte dixit hoc etiam verum esse in illis vomitibus qui fiunt a Medico gratia febriū, nempe & in huiusmodi febri vomitibus optimum est, vt excernantur modo pituitosa, modo biliosa, modo melancholica. Sed si nigra, liquida, fætentia, dicebat Hippoc. pessimum. Quia mutatio est ad deteriora. Duo hac secunda parte adnotanda sunt. Vnum est: vomitus exemplum Hipp. potissimum attulisse, quia apud veteres medicos maximè in vsu erat vomendi consuetudo, ita vt Herodotus dixerit libr. 2. Ægyptios & Africanos maximè omnium sanos fuisse, quia semel in mense clystere vtebantur & vomitu, vnde Medici quoq; olim hac consuetudine impulsi, facile vomitibus vtebantur & ita vt pro purgatione fere semper in vsum ducebant. Secundum est, quod tametsi optima sit mutatio in quolibet vomitu, melior tamen est in eo vomitu, qui fit ope medicamentorum sicuti de deiectionibus docuit Hippoc. Quia, vt Gal. (ni fallor) habet varietas excrementorum, quæ fiunt per vomitum, qui sponte fiunt, significant varios latitare affectus in corpore. Quis autem ignorat, quo plures latitant, eo peius habere? Sed secus se res habet, si a pharmacis fiat, quia signum est diuersos esse in corpore humores, multorum morborum causas, sed iam euacuatos. Tertia & vltima pars. Deiectiones, quæ fiunt in meraciora, putredinem significant, scilicet si post deiectiones varias tandem deijciantur vel pura bilis, vel melancholia, vt contigit Dexippo. Sed cur excretio meraca adeo damnatur, cum tamen videamus sæpè tertianam finiri excretione puræ bilis, quartanam puræ melancholiæ? Vt autem hic nodus dissoluatur, scire debetis meracas deiectiones dupliciter apud scriptores Medicinæ capi. Primo quando purum aliquod genus humoris eijcitur. Alio modo, cum non solum vnum aliquod genus humorum excernitur, verumetiam quando illud separatum est, & depuratum ab omni ichore & sero. Est enim illud compertum, a meq; alias dictum, vnumquemq; humorem habere suum serum, ita vt vere synceri dicantur illi qui ab hoc sunt depurati. Hipp. hoc loco pro meracis deiectionibus intelligit eas quæ puræ sunt, ita vt neq; serum habeant. Cæterum deiectiones quæ syncerae apparentes liberant a febre sunt illæ quæ sunt syncerae primo modo. Quomodo autem putredinem significent, facilè vident Philosophi: quia humores, vbi liberi sunt a proprijs ichoribus, nō aliter quā ab igne absumuntur incendio febrili: vt cum incendium perpetuum fit, tum vna putredo, iure dixerit Hippoc. meracas deiectiones sine ichoribus significare putredinem, quia significant magnum febrile incendium, quod quidem est putrefactorium. Ex præscripto loco, quædam documenta pro medicina facienda habentur. Primum est, vbi per medicamenta, vel sponte varia excrementa effluunt, non statim aut timendum aut sperandum esse. Siquidem vt possunt bona esse; sic mala sunt, quoties fætentia, liquida, meraca sunt, quæ exeunt. haud secus, si quæ exeunt, sincera sunt, neq; statim probanda, aut damnanda sunt, quia etsi interdum finiant morbos excrementa syncera, sæpe tamen putredinem significant. Propterea debet Medicus, vbi videt excrementa syncera, diligenter experiri, an putredinem significent, an non. Si ita, haud debet desistere a curatione sed strenuè aduersus putredinem & incendium certare.

2. Prog. & in Coacis Præn.

L. 4. Aph. 21

H Sect-

B Σέραπις ἐξ ὑγρῆς κοιλίης ᾤδησε. Κνησμοὶ δ' οὐκ οἶδα ποσαίη, οὐ πρόσω. ἔσχε δέ τι καὶ ἀπόστημα ἐν κενεῶνι, ὅσπερ μελανθὲν ἀπέκτεινε.

Serapis ex liquida aluo intumuit. Pruritus haud scio quot dies, non vltra. Habebat autem & abscessum quendam in parte inani qui quidem denigratus occidit.

Hæc est secunda historia ab Hippoc. proposita Nomen ægri apposuit dicens vocatum Serapin. Circa quod nomen dubitare licet vtrum sit legendum, vt habent codices omnes, an potius Serapus. Ratio huius dubitationis est, quia Galen. in explicatione linguarum Hippoc. in dictione Serapus dicit mulierem fuisse apud Hippoc. quæ crura distracta, & distantia habebat, quasi voluerit hoc nomen hanc habere significationem. Sed siue hoc modo legamus, siue alio parum refert ad medicinam faciendam. Illud magnopere refert scire, tria symptomata huic contigisse. Primo, quod cum laborasset alui fluxu, suppresso illo intumuit. Secundum est, quod pruritus habuit, qui tamen non vltra processerunt. Tertium symptoma fuit, quod ipsi in ileo factum est apostema, quod tandem nigrẽfactum, miseram mulierem extinxit. Vt autem penetremus mysteria Hippoc. in hac historia, primo videndum, qua ratione post alui fluxum curatum hæc mulier inciderit in tumorem, quia Hippocr. simpliciter dixit ipsam intumuisse. Videndum est vtrum possimus expiscari quisnam tumor extiterit. Nam historias Hippoc. superficie tenus legere & interpretari, a doctrina & authoritate eius valde alienum est. Quod post alui fluxum quispiam tumorem incurrat, certè non videtur rationi consonum, quia ex fluxu humores omnes maxime aquosi euacuantur, quibus euacuatis multum abest, vt tumor debeat oriri, imò experientia constat si hydropici alui fluxu corripiantur, statim delitescere omnes tumores. Et hac ratione adnotauit Hippocrates tanquam mirum, intumescere post alui fluxum. Sed experientiam & rationem aduertamus. Non videtur mirum de experientia, quia, vt legimus contigisse Hadriano Imperatori ex immodico fluxu hydropem: ita ex alijs symptomatibus fieri alios tumores videmus. Ratio Gal. est, quia vbi euacuationes sunt insignes, exinaniuntur spiritus, quibus exinanitis hebetatur calor, quo facto & iecinore refrigerato, loco sanguinis fit humor aqueus, qui aquosus & crudus in varias partes depulsus solet tumores varios efficere vt minimè mirandum sit contigisse huic mulieri, vt post vacuationem insignem intumuerit. Sed quis fuit hic tumor, cum Hippoc. nihil dicat? De hoc si consideremus Galenum in voce σριμάργω, ait, vbi Hipp. proponit nomina, idcirco hoc agere, quia aliquid significant ad rem pertinens. Si ergo legamus Σαράπυς, possumus dicere hanc habuisse pedes distractos & distortos, & propterea imbecillos, adeo vt intumuerint. Verum possumus etiã intelligere hunc tumorẽ non fuisse pedum duntaxat, sed ipsius corporis, quia Gal. scribit, si lienosis superuenit fluxus alui dysentericus, sequi hydropẽ, vt ꝑpterea, si legere volumus sarapus, intelligamus intumuisse secundum totũ, hoc est factã hydropicã, sed si facta est hydropica, & propter alui fluxum refrigeratũ est vniuersum corpus, quomodo fieri potuit pruritus, quia hi ab humorib. acribus, salsis & mordacibus fiunt, qui cum sint calidi, non possunt fieri a iecinore frigido? Tum quomodo potest apostema nigrefieri in corpore frigido? Clarum est apostemata nigra esse gangrænas, hæ sequuntur incendia, inflãmationes. Quomodo in corpore hydropico potuerunt fieri incendia & inflammationes, quæ inducant gangrænam? Galenus seu alius, cuius fragmenta habemus, comment. in hunc librum (nam dubito an sit Galeni) videtur attribuisse humoribus calidis. Sed hæc est mea sententia. Suspicor ego hanc initio captam pestifera febre, & hac ratione, quia laborauit liquida aluo. Nam Hippoc. in constitutione illa pestifera refert omnibus ferè ægris fuisse aluum liquidam. Imò

6. Aph. 43.

3. in 3. Epid.

Tex. 57. Galenus eodem libro inquit ſymptoma inſeparabile eſſe alui fluorem febrium peſtiferarum. Cum a liquida aluo valdè turbaretur, conſtituit medicamentis adhibitis aluum importunè comprimere. Adſtricta aluo excrementa alioquin aquoſa & ſemiputrida partim depulſa in ventrem & pedes, partim in cutem; qui in ventre retenti ſunt, parturierunt tumorem; qui autem diſtributi ſunt in ambitum corporis, cum eſſent ſemiputridi, peſtiferi & acres, pepererunt pruritum. Sed quia non potuit natura humores (cauſam pruritus) penitus euacuare, factum eſt, vt ſæpe fit, vt collecti ſint in ileo, vbi apoſtema induxerint, quod cum fieret ab humoribus acribus & calidis peſtiferiſq; facile erat vt tranſiret in gangrænam; quæ cum eſſet in parte intima, non eſt mirum, ſi ſtatim exitium intulit. Adeo vt ſic examinantibus hiſtorias Hippoc. facile appareat, quam prudenter hæc omnia admirabilis vir adnotarit. Sed video aliquem percontaturum, cur Hippoc. non dixerit, quodnam Ileum fuerit, vtrum intelligemus dextrum an ſiniſtrum? Tum poſſet quærere quis, vtrum occurri potuiſſet Medici opera, vt non extingueretur, & ſi potuiſſet occurri, quibus? Sic videbitis, quæ vtilitas trahatur ex ſpeculatione huius hiſtoriæ. Si æſtimemus locum affectum in febribus ardentibus peſtiferis, eſt iecur: quia cum iecur ſit officina ſanguinis & febris peſtifera potiſſimum ſanguinem inuadat, iure fit, vt iecur maximè afficiatur. Cum autem emunctorium eius ſit ileum dextrum, veriſimile eſt, inguen dextrum affectum fuiſſe, & tacuit hoc ob breuitatem & ad exercenda ingenia medicorum. Ad ſecundum dicendum potuiſſe quidem occurri, vt gangræna non fieret, quia cum nulla alia ſymptomata recenſeantur ab Hippoc. iudico nullis alijs fuiſſe tentatam. Sed qua retione occurri potuiſſet? Hipp. loquens de puſtulis & hæmorrhoidibus hanc legem videtur nobis reliquiſſe, vt quotieſcunq; fiunt aliqui abſceſſus, ſi intro cedunt, reuocandos eſſe illos; vnde cum hoc in caſu duo abſceſſus fuerint, fluor alui & pruritus, qui ſine fructu delituerunt, opus erat vt Medicus reuocaret, & propterea debebant boni illi Medici, ſimulatq; viderunt ſuppreſſa aluo mala eſſe exacerbata, iterum aluum mouere vel medicamentis vel clyſteribus, & quia pruritus etiam importunè ſedatus erat, maxime conueniebat, vt materiam veſicatorijs & alijs per cutim euocarent. Sic enim longè lateq. materia per corpus euacuata minimè in abſceſſus collecta fuiſſet & per conſequens non ſucceſſiſſet gangrena.

6. Epid. com. 3

Καὶ ἡ Στυμαργέω ἐκ ταραχῆς ὀλιγημέρου πολλὰ στήσασα, καὶ παιδίου μετάστασιν θήλεος ἀπὸ φθορῆς τετράμηνον ὑγίηνασα, ᾤδησε.

Et Stymargi vxor ex ventris perturbatione paucorum dierum, cum multum curaſſet ſiſtere, & abortum feciſſet fœtus fœminæ quodrimeſtris, a corruptione ſana facta intumuit.

Sequitur alia breuis hiſtoria, ſed admodum digna ſcitu. eſt autem hæc, quod vxor cuiuſdam Stymargi, cum vtero gereret, capta eſt turbatione ventris, qua turbatione ſedata abortum fecit puellæ quadrimeſtris, ex quo abortu cum videretur ſana, tamen intumuit. Quod ad nomen huius viri pertinet, inuenio diuerſitatem eſſe, quia hoc loco dicitur Στυμάργου. Galenus tamen in Onomaſtico Hippoc. videtur legiſſe Στρυμάργου, vbi dixit virum maximè libidinoſum fuiſſe. Sed tria ex hac hiſtoria colligere poteſtis, quæ huic contigerint mulieri. Primum quod prægnans tentata fuit alui fluore. Secundum, quod ſedata perturbatione alui fecit abortum & puellæ ſeu femellæ quadrimeſtris. Tertium, quod cum ſana videretur, tamen intumuit. Mulier prægnans ventris fluore tentari poteſt propter duas cauſas, vel quia excrementa retenta, cum menſtruis exuberantia, a natura expelluntur; vel fieri poteſt propter vitium humorum in toto corpore exuberantium. Ortus a priore cauſa fluxus, ſolet eſſe maximè vtilis, quia fætus liberatus a mole humorum, felicius degit; & proprerea valde pernitioſum eſt huiuſmodi fluxum ſupprimere. Si a vitio totius corporis fiat, ſecus eſt, quia hic nihil aut parum conducit fætui, & cum quilibet fluxus vires deprimat, accedit potius detrimentum, quia ſub hoc fluxu & mulieris & fœtus vires valde atteruntur.

guntur. In hac verò muliere ego fluxum ortum puto potius a totius corporis vitio quàm excrementorum, quia quadrimeſtris erat prægnans, quo tempore non ſolent menſtruorũ retentorum excrementa admodum infeſtare, imò mulieres quæ antea laborant nauſea, ſeu inappetentia, quarto menſe liberantur, quia ſunt excrementa penè conſumpta. Ideoq; factum eſt, vt hæc mulier propter vitium totius corporis laborauerit alui fluxu & vexata toto hoc tempore, inciderit in abortum, maximè, quia Hippoc. ſcripſit, prægnantes, ſi alui fluxu tentantur, abortire. Sed dicet quis, ſi fluxus inducit abortum, debebat abortire, dum fluxu laborabat, iam verò ſcribit abortum feciſſe poſt ſedatum fluxum? Reſpondeo ideo potuiſſe hanc mulierem etiam a fluxu ſedato abortire, quia ex fluxu acetabula fœtus reddita ſunt imbécillia, vnde procedente tempore, cum fœtus fieret grandior, nõ potuerunt illa pondus fœtus augeſcentis ſuſtinere. Vel dicere poſſumus iure merito cum appoſuiſſe nomen viri, quod nomen ſignificabat libidinoſum, hinc mulierem feciſſe abortum fere ſanam, propter libidinem hoc eſt furorem viri ſui ponderis. Nam etſi Ariſtoteles dicat ſolas mulieres prægnantes pati mares, certum tamen eſt, ſi nimis intemperanter tractantur a viro, abortire. Neq; ſine ratione Hippoc. dixit, puellæ ſeu femellæ quadrimeſtris, quia omnes abortus qui fiunt in ijs menſibus, periculo vacant, quia acetabulorum non ſit exitialis fractio, ſed vbi grandior eſt fœtus, iamq; acetabula & tenacius hærent vt a quarto ad ſeptimũ vbi hæc franguntur, tum maius eſt periculum: & maius ſanè vbi fœmellæ ſit abortus, quia cum infirmiores hæ ſint, multò magis patiuntur mulieres. Ideo addit menſem abortus & ſexum. Poſtremò addit, hanc, cum videretur ſana ab abortu tamen intumuiſſe. Sed quid poſtea ſit ſequutũ, non dixit, vt operæpretiũ ſit intelligere quis fuerit huius finis. Ego exiſtimo ſanam factam eſſe, quia ſi interijſſet, dictum fuiſſet; tum, cum ſana videretur, æquum eſt exiſtimare tumorem leuem fuiſſe, & pedum ſolùm, nec vitio abortus ſibi contigiſſe, ſed propter malam viuendi rationem. Nam Ariſt. ſcribit eos qui fame diuturna laborant, ijs pedes intumeſcere, id quod huic contigit poſt abortum vitioſo alimento vtenti & tumorem pedum in currenti ſed exercitio euaſit. 5. Aph. 34. 1. Prob. 5.

Μόσχῳ λιθιῶντι ἰσχυρῶς, ἐπὶ τῷ βλεφάρῳ τῷ ἄνω κριθὴ ἐγένετο πρὸς τοῦ ὠτὸς μᾶλλον· ἔπειτα ἐξελκώθη ἔσω. πέμπτῃ καὶ ἕκτῃ ἔσωθεν πύον ἐῤῥάγη, τὰ κάτωθεν ἔλυσε, βουβὼν παρ' οὖς ἦν, καὶ κάτω ἐπὶ τῷ τραχήλῳ κατ' ἴξιν τοῦ ἄνω βουβῶνος.

Moſcho admodum calculoſo, in ſuperiori palpebra hordeolum fiebat verſus aurem magis deinde ruptum eſt intro. Quinta & ſexta ab interiori parte pus effluxit, quæ infra ſoluit. Bubo iuxta aurem erat, & infra in ceruice ſecundum rectitudinem ſuperioris bubonis.

Hiſtoria nunc propoſita ita ſe habet. Vir neſcio quis Moſchus appellatus, cum laboraret magnopere calculo, factum eſt ei tuberculum (vocatum hordeolum) in ſuperiori palpebra. Hoc ſuppuratum eſt, & ita vt ſoluerit. factum eſt tamen vt poſt aures oborta ſint tubercula, & non ſolum poſt aures, verum etiam in collo infra ipſam aurem. Hæc eſt hiſtoria, quam Hippoc. in præſentiarum nobis proponit: quam vt diligenter ſpeculemur, tria offeruntur, quæ ita digna fuere, vt Hippoc. impulerint ad ea adnotanda. Primum eſt genus morbi quod paſſus eſt Moſchus, alterum eſt exitus & ſolutio morbi. Tertio loco ſunt ea quæ euenerunt poſt ſolutionem morbi. Hæc tria ſi rectè intelligantur, facilè quiſque iudicabit Hipp. hanc hiſtoriam non ſine ſummo iudicio memoriæ prodidiſſe. Primò genus morbi perſcrutabor. Interpretes huius libri huiuſq; orationis, in diuerſas ſententias iuerunt. Alij exiſtimarunt laboraſſe Moſchum lapide renali, alij, vt Galenus (ſi modo ipſius ſunt commentaria) calculo veſicæ. Sed neutri aſſentiri poſſum. Primò non poſſum exiſtimare laboraſſe lapide renali, quia quantum ego obſeruare poſſum, nomen hoc λιθιᾶσις nunquam inuenio ſignificare aliud quàm lapidem veſicæ: vt hoc modo non poſſit intelligi de lapide renali. Non eſt vna hic intelligendum de lapide veſicæ, quia

mul-

multum distat hic morbus ab eo, quem narrat Hippoc. Nam quid commune vesicæ cum oculis? Nihil. Neque Hippocr. consueuit ita dissentanea & improportionata annotare, quare meræ nugæ sunt quas illi scribunt. Quid ergo dicendum? Autor libri Definitio-
Lib.7.cap.80 num, editi sub nomine Galeni,& Ætius tractantes de morbis oculorum, inter alios commemorant λιθίασιν, seu calculum, vt appellat hic Hippoc. Describentes autem hunc morbum, inquiunt in hoc morbo, quoties inuertuntur palpebræ, apparere quadam tubercula alba, dura, aspera varis seu furunculis similia. De hoc credo omnino Hipp. loquutum esse, quia nihil est, quod magis quadret huic historiæ, quam huiusmodi morbus. Igitur omnes falluntur, qui existimarunt eum loquutum de eo qui laborabat calculo vesicæ. Quia autem hic morbus per quam rarus est, & paucissimis videre contingit, ea de causa vt rarum annotauit. Videamus iam exitum huius morbi, vt intelligamus in hoc etiam aliquid admiratione dignum fuisse. Dicit Hipp. huic in palpebra factum esse hordeolum, & eo suppurato solutum esse morbum. Hordeolum est paruum tuberculum, quod plerunq; solet in marginibus palpebrarum oriri. Duo igitur hic sunt admiratione digna. Vnum, quod a tam paruo tuberculo solutus est morbus diuturnus & vehemens; nam inquit laborasse morbo magno nempe calculo vehementi. Alterum est, quod cum lapis oculorum fiat a materia crassa & dura, difficile est credere hanc materiam suppurare & euacuari. Ita exitus etiam admiratione dignus; non fuit tamen præter rationem, quia cum suppuraretur, credibile est calorem eo loci factum, qui cõsumpserit humorem efficientem lapidem, primò attenuando, tum attenuatum dissoluendo. Igitur rationi consonum est ita solutũ esse morbũ, & eo maximè, quia inquit infra morbum solutionẽ factam; cum ante dictum est omnes abscessus infra morbum salutares esse, & morbum soluere. Postremo admiratione dignum est, quod morbum sequutum est, nempe factum esse bubonem infra aurem, & alium in collo e regione auris. Si morbus solutus est per suppurationem,
6.Epid.com.5 quomodo fieri poterat, vt iterum similis morbus oriretur. Nam Hipp. dixit eas euacuationes, quæ fiunt per suppurationem, bonas esse, nec recidiuas facere. Hic abscessu solutus morbus erat, & alius tamen est sequutus. Iure ergo voluit adnotare. Audite quomodo hoc intelligendum. Credibile est huic caput semper excrementosum fuisse, & licet palpebra curata erat, non tamen fuit adempta multitudo excrementorum capitis: tum cicatrix remansit, vbi fiunt cicatrices, partes semper fiunt duriores & solidiores potentioresq; ad resistendum influxibus. Igitur etsi caput erat excrementitium, non poterat tamen ferri excrementum in oculos propter duritiem palpebræ, roburq; quo deflectebatur materia ad locum proximum, emunctorium cerebri, ad locum subtus aures, & quia materia erat tam copiosa, vt non posset tota recipi ab emunctorio, facta est vt eius portio sit delata in collum, & ibi alium tumorem fecerit. Videtis ergo non præter rationem hæc contigisse. Euentum horum tumorum Hippoc. siluit, quia permisit iudicio Medicorum ad hoc discernendum. Et certè si quis diligenter rerum naturas contempletur, facilè coniiciet euentum. Nam credibile est materiam depulsam in collum & post aures fuisse eiusdem generis cuius erat palpebræ. Fuit ea pituita crassa, viscida, quia lapis omnis, tumor est, durus, albus & asper. Rationi igitur consentaneum est eosdem aut similes tumores protulisse, & iurarem fuisse scrofulas & diu durasse, ita vt exitum eorum annotare oblitus sit Hippoc. Ex hac historia documentum illud primum capere potestis. Per abscessus inferiores, quoslibet morbos posse superari. Siquidem videmus lapidem palpebræ finitum per abscessum infra factum. Tum aliud, quotiescunq; oculi laborant, studendum
Lib.de locis in homine. 31.sect.Prob. 5. esse, vt venæ temporales vel post aures aperiantur. Nam Hipp. & Arist. scribunt, veteres in affectibus oculorum vsisse venas temporales, quia cum partes sint proximæ, facilè reuellitur materia ab vna parte ad aliam. Sequitur historia fratris Aristæi.

Ο τῆς Αρισαίου γυναικὸς ἀδελφὸς, χλιαινόμενος ἐταλαιπώρει ὁδῷ. κἄπειτα ἐν κνήμῃ τέρμινθοι ἐγένοντο. ἔπειτα συνεχὴς πυρετὸς ἐγένετο, καὶ τῇ ὑςεραίῃ ἱδρὼς ἐγένετο, δαὶ τὰς ἄλλας τὰς ἀρτίους ἐγένετο αἰεί. ἔτι δὲ ὁ πυρετὸς εἶχεν. ἦν δ' ὑπόσπλωος. αἱμοῤῥάγει ἐξ ἀριςερῦ πυκνὰ καὶ κατ' ὀλίγον ἐκρίθη. Τῇ ὑςεραίῃ, ἀριςερὸν παρ' οὖς οἴδημα. Τῇ δὲ ὑςέρῃ, καὶ παρὰ δεξιόν. ἧσσον δὲ τοῦτο, καὶ ἐπεχλιαίνετο. ταῦτα κατεμωλύθη, καὶ οὐκ ἀπεπύησεν.

Frater vxoris Aristæi fatigatus itinere incalescebat, deinde in tibia terminthi fiebant. deinde febris continua fiebat, & postridie sudor fiebat, & alijs etiam diebus paribus fiebat semper. Adhuc autem febris detinebat, erat autem sublienosus. fluebat sanguis ex sinistra nare, sæpe & paulatim. Iudicatus est. Postridie iuxta aurem sinistram tumor. Postridie & iuxta dextram: minor autem hic, & incalescebat: hæc euanuerunt, & non sunt suppurata.

In hac historia quæ occurrunt speculatione & memoria digna, sunt, Cur post iter & defatigationem huic viro facta sint tubercula in cruribus, nigris ciceribus similia. Secundo cur Hippoc. annotauit sudores factos esse diebus paribus. Tertio vtrum hic lienosus esset ante morbum, an in morbo ipso sit factus. Quarto, qua ratione fluxerit ei sanguis è naribus maximè è sinistra. Et quomodo a paruo fluxu sit liberatus seu iudicatus. Postremo obseruare oportet, qua ratione facti sint tumores subtus aures. Circa primum, Theophr. lib. de lassitudine circa principium docet qua ratione fiunt lassitudines ex motu, inquiens hac ratione fieri, quia motu eliquantur succi in corpore existentes, qui colliquati truduntur in articulos & flexuras. Vnde cum hoc impedimentum adest, nequaquã corpus mouere possunt. Addit ille & cum ipso Arist. propterea neq; ventrem neq; caput *sect.5.Prob.5* defatigari solere, quia non habent flexuras, aut articulos. Cum ergo hic vir varijs humoribus abũdaret & melancholicus esset, factum est, vt ex eo motu humorum facta sit colliquatio, qui detrusi in articulos primo pepererunt defatigationem. Cum autem essent melancholici & propterea graues & crassi humores, suo pondere delapsi, decubuerunt in crura & fecerunt tumores similes, ciceribus nigris. Nam Hippoc. dicere solebat impura cor- *6.Epid. sect.5* pora si exerceantur, fieri solere tumores & vlcera. Id quod habet etiam Gal. Sed Arist. *tex. 34.* etiam vbi quærens rationem, cur corpora impura, si exerceantur tuberculis, & vlcerib. im- *3. Aph. 20. Sect 5. Probl.* pleantur, inquit ideo fieri, quia motu, humores qui alioquin erant concreti, amari, salsi, *27.* aut acres, distribuuntur, & distributi per cutim, eam exulcerant. Itaq; videre potestis quã rationabiliter huic contigerint ex labore & defatigarione tumores in cruribus. Secundo obseruandum cur Hippoc. potissimum admonuerit sudores diebus paribus esse factos? Hippoc. quotiescunq; aliquis seruatus est vel interijt diebus paribus 4. 6. 8. 10. id semper notat quia res rara est, quia idem inquit eos qui moriuntur necessario perire in dieb. men- *Lib. huius 2. sect 6.* sibus & annis imparibus. Vult ille hoc semper tempore homines perire; vnde fabulæ sunt quas narrat Plin. ex Arist. homines semper perire recedente æstu maris. Sed dicet aliquis, *Lib. 2. cap. 98* quæ est ratio huius necessitatis? Idem inquit propterea fieri iudicationes & mortes die- *Lib. 4. de morbis.* bus imparibus, quia in his fiunt humorum exacerbationes. Sed cur hæ tunc potius fiunt? Galenus hanc rem lib. de crisibus & diebus decretorijs post multum studium astris attribuit. Sed quia Picus Mirandulanus id refutauit optimè, neq; ego (vt liberè dicam) inuenio rationem huius euentus dicere soleo, non debere nos esse curiosos in hoc indagando, *3. de crisibus cap 4. 5 6. 7.* sed credere debere Hippoc. studiosissimo indagatori & obseruatori. Vtrum hic vir ante *Lib. 3. contra Astrol. c. 16. & 17.* morbum laborauerit liene an post eum inceperit eo malo corripi, nunc explorandum. Puto ante morbum laborasse è liene. Primum quia facta illi sunt vlcera seu tumores nigri. Scribit autem Arist. lienosis vlcera & cicatrices nigras fieri. Si ergo facti hi statim fue- *Sec. 9. Prob 5* runt, æquum est existimare ante laborasse è liene. Est etiam alia coniectura, quia bonus hic vir delassatus est itinere tum incaluit & febre correptus est. Scimus autem omnes eos, qui è liene laborant, magnopere defatigari, anhelare & incalescere. Vnde Plin. scribit *Lib. 11. c. 37.*

veteres ſolere ſeruis, curſibus deſtinatis, inurere lienes medicamentis, ſcilicet, vt con-ſumpto liene, facilius poſſent labores ferre. Secundo propoſitum erat, vt videretur, qua ratione ſanguis huic viro fluxerit e nare ſiniſtra. fluxiſſe autem ex capite, admodum ra-tioni conſentaneum eſt, quia hic defatigatus erat in itinere & ipſi mirum quàm caput in-caluerat. Cur verò potius ex nare ſiniſtra fluxerit, eſt quoq; ratio, quia lienoſus erat. A liene enim plures vapores ſolent in caput efferri, & præſertim in parte ſiniſtra. Vnde fit (vt audietis in fine huius ſectionis) vt lienoſis ſemper ſint dentes nigri, turpes, quia a lie-ne mittuntur vapores turbidi, nigri, craſſi, qui dentes & pręſertim partem ſiniſtram inqui-nant. Sed quia ſanguis minimè fluxit copioſus, factum eſt, vt hic Moſchus ſit iudicatus, ſed imperfectè: nam ad perfectam criſim non ſolum requiritur, vt euacuatio fiat die impa-ri, ſed vt ſit copioſa. Vnde quia huic ſanguis paulatim fluxit, facta eſt iudicatio imperfe-cta. Hanc ſequuta eſt quædam recidiua ſcilicet parotides, & præſertim in aure ſiniſtra. Cauſa huius fuit calefactio capitis, a qua, ipſum debile redditum fuit, vnde occaſio naturę data eſt humores ſuperuacaneos in ipſum expellendi. Facta autem potius eſt parotis ſub-tus aurem ſiniſtram, quia natura aſſueta eſſet mittere ſanguinem in narem ſiniſtram. Inter aures autem & nares eſt mirus conſenſus, quò qui ſternuunt, non audiunt, & qui vehemen ter emungit, concutit & vehementer mouet aures, vt ſanè iure annotauerit Hippocr. huic poſt imperfectam iudicationem factam eſſe parotidem ſubtus aurem ſiniſtram propter cō ſenſum. Quintum erat, cur Hippoc. adnotauit huic parotidas euanuiſſe citra ſuppuratio-nem. Eſt autem hoc vtiliſſimum ſcitu. Audite. Parotides tribus modis ſolent finiri (vt
3. Aph. 26. habemus apud Gal.) vel enim finiuntur paulatim & inſenſibiliter, vel ſtatim, vel per ſup-purationem. Quæ ſtatim finiuntur pernicioſiſſimæ ſunt, & ita, vt rariſſimum ſit, quem-piam ex ijs ſeruari. Et ratio eſt, quia vbi ſtatim euaneſcunt, nec diſſipatur materia nec ſup puratur, & propterea neceſſario reſtagnat in cerebrum, quod cum ſit viſcus maximi mo-menti, ſit vt a materia morbifica læſum, ſubitum his interitum inferat. Alij paulatim abo-lentur, idcirco, quia calor naturalis robuſtus materiam concluſam paulatim in halitus di-gerit. Atq; hic modus ſatis eſt laudabilis. Quæ vero ſuppurantur, idcirco id patiuntur, quia materia craſſa quidem eſt, ſed calor natiuus non ita robuſtus, vt poſſit ipſam ſupera-re. Vnde huic viro cum materia eſſet non ita craſſa fortaſſe ſed tenuis, poterat diſſipari a natura, priuſquam in pus conuerteretur. Sed cur illa Hippoc. ſcripſit? Quia natura ſem-per ſolet, cum poteſt & qua poteſt, abſceſſus diſſipare & hoc modo finire. Suppurationem vero facit natura, cum diſſipare non poteſt. Voluit itaq; Hippoc. docere huic fuiſſe con-ſumptas diſſipatione parotidas vt ſcilicet moneret naturam ſemper diſſipare & curare ſine ſuppuratione. Sed hic nobilis & vtilis quæſtio oritur, vtrum melius ſit, quod diſſipet natura, an quod ſuppuret? Illud enim Medici intereſt ſcire, vt naturam melius operantem imitetur. Ex vna parte videtur melius eſſe, diſſipare. Primò quia natura vbi poteſt, ſem-per potius diſſipat, quam ſuppurat. Si enim hoc melius non eſſet, non tentaret natura ante. Tum Gal. & omnes penè chirurgi id habent fere pro irrefutabili præcepto, vt po-tius diſſipationi ſtudeamus quam ſuppurationi. Accedit etiam quod illa ſuppuratione benignior eſt & ſuauior, quia vbi ſit pus, fiunt dolores. Quapropter his grauiſſimis ratio-nibus cenſenda melior eſt reſolutio quàm ſuppuratio. Ex altera parte videtur contrarium
6. Epid. ſect. 3 tex. 11. eſſe. Primum enim Hippoc. ſcribit, ſuppurationem recidiuam non facere, & affert ratio-nem, ſcilicet quia a ſuppuratione eſt abſceſſus iudicatio & concoctio. Quia quæ ſuppuran tur, neceſſum eſt vt in vnum locum abſcedant, vbi tractata a calore natiuo in pus vertan tur. Eſt etiam criſis, quia quæ per abſceſſum finiuntur, cum tutò finiantur, iure eſt ve-luti motus criticus, vt meritò Hippocrates his rationibus impulſus videatur præferre ſemper ſuppurationem reſolutioni. Sed dicet aliquis. Quomodo Hippoc. dixit in ſup-
Lib. 4. cap. 8. puratione eſſe coctionem? Nam Ariſt. damnat magnopere Empiricos, qui appellarunt lac, pus album hac ratione, quia ſit pus per putrefactionem, quæ eſt coctioni contraria, ſi hoc ita eſt & pus ſit per putrefactionem, quomodo ergo dixit Hippocrates in ſuppura-tione eſſe coctionem? Ita diſſoluendus eſt hic nodus pulcherrimus, ſuppurationem ſeu

putre-

putrefactionem considerari posse vel secundum se totam, vel secundum partem. Si secundum se totam consideratur, caret coctione. Sed si secundum partem, necessario aliqua coctio est, quia ex putrefactione fit generatio, vis generandi fit per coctionem. Si ergo generatio fit per putrefactionem, & in omni putrefactione est generatio, sequitur secundum Arist. in omni suppuratione esse putrefactionem secundum partem. Malè ergo Aristot. contra Empiricos, quia in omni suppuratione est aliqua coctio, præterquam quod veteres putrefactionẽm appellarunt coctionem. Videte Hippoc. libro de anatomia. Appellat ibi ventrem putrefactorium. Imò Empedocles (vt habet Arist.4. Topic.cap.5. & Plut.li.de causis Nat. c.2.) appellabat vinum aquam in igne putrefactam hoc est coctam. Igitur verum est hoc Hipp. in suppuractione esse & iudicium & abscessum & putrefactionẽ hoc est coctionẽ. Alia ratio est, cur suppuratio melior sit resolutione, quia vbi materia in pus conuertitur, semper necessum est, vt in vniuersum materia tenuis consumatur, consumptis tenuioribus remanent crassiora. Postremò in suppuratione non solum aboletur vniuersa materia morbifica, sed etiam totus apparatus ad futuros morbos, vnde dicebat Hippoc. loco citato suppurationes esse sine recidiuis, quia simul materia morbifica absumitur, & omnis apparatus ad futuros morbos aboletur. Videtis ergo quam graues vtrinque sint rationes, quid ergo dicendum? Opera naturæ dupliciter considerare oportet, vel secundum facilitatem aut iucunditatem operandi vel secundum vtilitatem & fructum. Si secundum facilitatem & iucunditatem, certè multo melius est opus quod fit a natura per resolutionem. Cœterum si considerantur secundum fructum & vtilitatem, secus est, quia ita suppuratio opus naturæ vtilissimum est, & optimum. Quod sit facilior & iucundior resolutio, vsu & ratione probatur, quia videmus naturam semper prius tentare dissipationem. Natura enim semper inchoat a facilioribus, cum igitur semper incipiat a dissipatione, hæc facilior est. Alia ratio est, quia dissipatio fit insensibiliter, suppuratio sensibiliter. Quæ insensibiliter fiunt, sine dolore fiunt, quæ sensibiliter cum dolore. Ita ratione facilitatis & iucunditatis resolutio, ratione fructus suppuratio est melior. Habetis ergo huic factas parotidas sine suppuratione, & docetur hoc loco Medicus, semper prius dissipandum quam suppurandum, nec tamen fidendum, quia minus vtilis est quam suppuratio. Sed quid huic ægro erat faciendum? Primo cum vidissem virum fuisse melancholicum & lienosum, à què liene & melancholico humore omnia symptomata oriri, omne studium conuertissem in consumendum humorem melancholicum, & lienem emolliendum. Propterea lenita primum aluo vel clystere vel alio medicamento, statim cogitassem de sanguine mittendo, & eò maximè, quia natura ipsa cum expelleret sanguinem per nares docebat ipsam esse oneratam sanguine & propterea egère venæ sectione misissem hunc secta vena cubiti sinistri vel ab hæmorrhoidalibus venis, vt impetus materiæ quæ ferebatur ad caput, retunderetur & auocaretur ad inferna. Post curassem præparari humores melancholicos decocto fumiterræ, lupulorum, melissæ & alijs, quæ præparare solent melancholicos humores. Deinde tentassem expurgare eos ipsos vel diluto veratri nigri, vel pillulis de fumaria, vel infuso senæ & polipodij vel similibus. Facta totius corporis vacuatione, lienem illinissem oleo amygdal.dulc. vel ammionaco aceto dissol. & eodem ol.commixto. apparentibus parotidibus, tentassem locum illum magis relaxare & dissipare materiam in quo genere anteponitur Gal. butyrum vel oleum amygdalarum dulcium. Sequitur alia historia non admodum dissimilis.

Ο παρ' Ἀλκιβιάδεω ἐλθὼν, ἐκ πυρετῶν ὀλίγων πρὸκρίσιος, ὄρχις ἀριστερὸς ᾤδησεν. ἦν δέ σπλῆνα μέγαν ἔχων. καὶ δὴ τότε ἐκρίθη ὁ πυρετὸς, εἰκοσταῖος. κἄπειτα ὑπεχλιαίνετο ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε, καὶ ἔπτυεν ὑπανθηρόν.

Qui ab Alcibiade venerat ex febribus modicis ante iudicationem tumidum habuit sinistrum testiculum. Erat autem & splenem habens magnum. Et certe tunc iudicata fuit febris vigesimo die, & deinde subincalescebat subinde, & spuebat subfloridum.

Hæc omnia planissima sunt, vt solummodo duo indigeant aliqua speculatione. Vnum est cur huic homini intumuerit sinister testiculus. Secundum est cur dixerit ei factam tussim & screatum floridum. Primò humor melancholicus (nam lienosus erat) ebulliens circa lienem, fecit continuam febrem subministratis semper vaporibus ad cor. Exiguam, quia humor melancholicus erat frigidus & siccus. Hunc enim facere exiguas febres omnibus spectatum est, imò videbitis melancholicos nunquã febrire, vt verè definierit Gal. melancholiam esse delirium sine febre. Sinister ei testis intumuit, quia in itinere forsan
4. Aph. 33. attritus fuit, vel quia ante habebat testem illum imbecillum. Est enim Hippoc. sententia vbi ante morbum pars aliqua imbecilla est, semper in eam deponi a natura excrementum. Accessit etiam alia ratio, quia è liene laborabat. Secundo propositum erat cur Hipp. dicat huic tussim contigisse & screatum humoris floridi, & tumoris testiculi non meminit. Ratio non admodum obscura, consentaneum enim rationi est tumorem testium ex toto desijsse, propterea quod facta est tussis & sputum floridum. Audiuistis enim Hippoc. non semel dixisse tumorem testium superueniente tussi solui, eò quod maxima sit cognatio & consensus inter testes seu genitales partes & spiritales. Et quanquam fuit iudicatus non tamen fuit integrè iudicatus, quia materia minimè consumpta est sed translata a loco ad locum. Quia hæc materia tenuis erat & forsan sicca, hinc factum est vt a pauco humore febris exigua orta fuerit. Sed quomodo in melancholico potuit fieri hæc screatio flori-
9. sect. Prob. 5 da? Duabus rationibus, vna est, quia sanguis melancholicus est aquosus, vt scribit Arist. Succus ater mixtus sanguini facit quendam splendorem, & consequenter quendam velut florem. Nam (vt Gal. sæpissime testantur) Hippoc. solet florida sputa appellare ea quæ sunt sanguinea, vt cum in hoc viro sanguis fit transmissus a testibus in pectus, & pituita mixta sit, factum est, vt fuerit sputum floridum seu subcruentum. Hic casus cum sit similis superiori, si mihi propositus fuisset. non alia ratione curassem, quam superiorem. Illud tantum esset cogitandum in præsenti casu an sanguis mittendus fuisset potius a brachio, an a pede. Nam si spectemus affectum lienis, sanguis mittendus erat a brachio si-
10. de sang. miss. nistro. Sed quia Gal. scribit, vbi partes affectæ sunt infra renes, inferna parte mitten-
13. met. c. 11. dum esse sanguinem. Ego præsente plenitudine totius, misissem sanguinem a vena communi brachij sinistri, dein a vena pedis sinistri. Aut si non fuisset plenitudo & tumor inflammatorius fuisset, a pede, idq; ea mensura, quam vires postulassent.

Η χεὶρ ἡ δεξιὴ, σκέλος δέ ἀριστερὸν ἐκ τῶν βηχωδέων βραχὺ οὐκ ἄξιον λόγου βηξάσι, παρελύθη παραπληγικῶς: ἄλλο δὲ οὐδὲν ἠλλοιώθη, οὔτε πρόσωπον, οὔτε γνώμην. οὐ μὴν ἰσχυρῶς ταύτῃ. ἐπὶ τὸ βέλτιον ἤρξατο χωρέειν, περὶ εἰκοστὴν ἡμέρην: σχεδὸν ἐγένετο αἱ περὶ γυναικείων κατάρρηξιν, καὶ ἴσως τότε πρῶτα γινόμενα: παρθένος γὰρ ἦν.

Cui manus dextra, crus autem sinistrum ex tussiculosis affectibus parum haud mentione dignum expuenti resoluta sunt paraplectico modo illa alio nihil alterata est neq; facie, neq; mente nec certe vehementer illis. In melius cæpit ire circa vigesimum diem, forteq; contigit circa menstruorum eruptionem & forsan tunc primum facta sunt menstrua virgo enim erat.

Præsens hist. Hipp. plurimas & vtilis. cõtéplationes habet, quas, antequã aggrediamur, scire

ſcire oportet quæ dicit Hipp. initio de morb. mulier. ſcilicet cauſam morborum mulierum ſemper aliquid diuini habere, vt iure merito aliquid arcanum in præſenti caſu latere exiſti mandum ſit. Vtrum vero huic iuuenculæ tum primum fluxerint menſes an alias, & eo tempore fuerint cohibiti, non admodum refert ſcire, quia ſiue non incipiant, cum debent ſiue ſupprimantur, ſemper debent corpora nutriri. Nec ſolent mulieres habere certa tempora principij menſtruorum, quia interdum 12. interdum 13. plerunq; tamen 14. anno inchoant, vt Ariſt. & alibi habet, & propterea dixit hanc fuiſſe circiter 14. annum, quia Hippoc. ſi dubitauit an tunc primùm cœperint fluere menſes, certiſſimum eſt Hippoc. habuiſſe eam pro adoleſcentula, vt aut 14. tranſierit, aut quaſi. Iam ſupereſt vt tria diſcutiamus. Primum erit, quomodo hæc iuuencula facta fuerit apoplectica, & dein ſit reſoluta: ſiquidem, vt habet Hippocrat. huiuſmodi morbi non ſint huic ætati familiares, ſed potius ſenectuti, aut ætati conſiſtenti. Secundo videndum, cur in hac adoleſcentula ſolum læſa eſt manus dextra, & crus ſiniſtrum aliaque illæſa manſerint. Annotauit vnà de facie & mente, quod non ſint læſæ. Poſtremò, qua ratione hic dubitet de menſibus fluentibus, & de virginitate aſſerat, cum tamen medici multo illuſtriora habeant ſigna menſtruorum quam virginitatis. Quod ad primum, certiſſimum eſt maximam eſſe communionem mammarum & vteri, & vbi in vtero ſit maxima commotio, ſit quoq; in ipſis mammis. Vnde quamprimum incipiunt fluere menſes, mammæ ſtatim augentur, vt dicit Ariſt. Scribit enim, vbi menſes incipiunt fluere duob. digitis augeri mammas, & hanc affectionem (vt dicit Ariſt.) fratrare veteres appellabant & ſororiare, & mammæ dicebantur ſororiantes. Ergo a ratione non eſt alienum, quod in hac, cum fluere debebant menſes, & facta eſt ingens commotio in mammis, pectus vnà ſit commotum, vnde tuſſis. Ex tuſſi dein & magna ea commotione factum, vt tentata ſit leui apoplexia, a qua non aliter liberata eſt, quam omnes ſolent. Scilicet liberata eſt paralyſi manus dextræ, & cruris ſiniſtri. Cur autem in his partibus ſit potiſſimum reſoluta, ratio eſt, quod facultas expultrix capitis, cum admodum robuſta eſſet, partem materiæ depulit ad primam & ſecundam vertebram dextræ partis, vbi craſſefactis ijs neruis impedita eſt illuſtratio brachij dextri, ita vt non potuerit facultas motrix pertranſire ad brachium dextrum, & propterea reſolutum eſt. Alia autem portio materiæ depulſa ad os ſacrum circa partem ſiniſtram, ibi quoque fixa originem neruorum obſtruxit, ſeu craſſefecit, itaut in crus ſiniſtrum peruenire potuerit propagatio facultatis. Atq; hinc apoplexia & reſolutio. Quomodo autem omnia propter menſtrua retenta oborta ſint, curatio indicat, quia ſtatim liberata eſt ſimulatq; cæperunt fluere menſes. Sed cur Hippocr. meminit tantum faciei & mentis, quod non ſint læſæ, non aliarum? Mira ſunt morborum genera, vt habetis apud Hippocratem lib. de morb. virg. quando primum incipiunt erumpere menſes, quia cum menſes ſemper moueantur ex toto corporis ambitu, vbi hæc commotio inchoat, ingens efficitur totius corporis perturbatio. Sed potiſſimum ſolent turbari mulieres ſecundum faciem & mentem. Circa faciem, quia oculi liuent, ora pallent. Et præ cæteris mens valde turbatur, & ita vt dicat eo loci interdum virgines adeo turbari, vt propter terrorem & delirium ſeipſas ſtrangulent, & Tertul. in lib. de anima dicere ſolebat paralyſi prodigere mentem. Cum itaque potiſſimum his temporibus ſolent in virginibus lædi & mens & facies, magno iudicio voluit hic obſeruari non eſſe læſa, quæ præcipuè lædi ſolebant, faciem & mentem. Tertium erat, cur Hippocrates dubitet an tunc primum menſes cæperint erumpere, aſſerat vero ipſam fuiſſe virginem, cum hoc incertum ſit illud oculis & dolore facilè cognoſcatur. Puto ego non dubitaſſe, an tunc fluerent, ſed an tunc fluere cæperint. Sed non poterat Hippocrates interrogare eam & ſic intelligere? In libro de morbis muliebribus dicit Medicum ſemper debere diligenter percontari mulierem, quia ob pudorem veretur ſua aperire, præſertim de menſtruis. Interrogauit ille, ſed non reſpondit illa præ pudore; tum illa ignorauit, quia inaſſuetæ non ſciunt quando incipiant fluere. Ita iure dixit ſe ignorare an tunc primum cæperint. Sed quemadmodum quo tempore viri & mulieres emittunt ſemen, ſolent ab Epilepſia liberari, ita mulier menſibus fluentibus, à mul-

7. de Hiſt. ani mal. cap. 1.

3. Aphor. 31.

7. de Hiſt. ani mal. cap. 1. & 2.

a multis malis, sic ego iudicassem tum primum ei fluxisse menstrua, quia liberauerunt a paralysi etsi non ex toto, saltem profuerunt. Sed quid de virginitate dicemus? Hippoc. fuit diligentissimus in percontandis mulieribus, quo æquum est existimare eum sedulò rogasse. Sed quia virginitatem libenter prędicant, rationi consonum est ita dixisse illam. Sed forsan alia signa illius habuit. Diogenes Laertius in vita Democriti narrat hunc aliquando salutasse quandam virginem, postridie verò mulierem, quia cognouit vitiatam. Hic fuit discipulus Crysippi præceptor Hippoc. Fieri potest idem sciuisse Hippoc. Nam inuenio olim in vsu fuisse ad conoscendam deflorationem virginum, vt circundarent collo filum, ex quo sciebant, si cum viro concumberent. Documentum tale habetur, vbi virgines aliquo graui morbo laborant, si sint in ætate, nihil melius est quam vt accellerentur menses, & si in initio vocatus fuissem, statim frictionibus, cucurbitulis & medicamentis per os sumptis studuissem menses prouocare, & putassem ita melius & citius liberatam fore.

Απήμαντος, καὶ ὁ τοῦ τέκτονος πατὴρ τοῦ τὴν κεφαλὴν κατεαγέντος, καὶ Νικόστρατος οὐκ ἐξέβησσον, ἦν δὲ ἑτέρωθι κατὰ νεφροὺς ἀλγήματα ἐρωτήματα: ἤρεον γὰρ αὐτὴν ἀεὶ πληροῦσθαι ποτοῦ, ἢ σίτου.

Apæmantus, & fabri pater eius qui caput fregit, & Nicostratus non extussierunt: erant autem alibi secundum renes dolores, interrogationes, dicebant enim ipsi semper repleri potu aut cibo.

In pręsenti historia tres casus proponit. Forsan factum vetustate temporum, vt hæ historiæ ita laceræ & mutilæ ad manus nostras peruenerint. fieri etiam potest, vt Hipp. ita scripserit, eo quod nihil aliud dignum memoria haberet, & reliqua ipse memoria teneret. Sed vtcunq; sit, tres sunt casus. Proponit Hipp. quæ omnib. cõmunia contigere, fuere autem hęc partim symptomata, partim causę externæ. Symptomata, vt cum laborarent tussi, nihil tamen pertussim reijcerent. Aliud quod hi oẽs laborarent dolorib. circa renes. Causæ externæ fuerunt, qđ tres hi interrogati responderunt semper repletos esse se cibo & potu. Vt autem more nostro non nihil circa has historias discurramus, illud primum intelligere oportet, hos necessario laborasse morbis humoralibus. Hipp. scribit eos qui parum edunt & bibunt non tentari morbo humorali. Igitur qui multum eduut & bibunt, necessario morbis humoralibus tentantur. Inquirendum igitur qui fuerint hi humores Voraces & bibaces sæpe solent abundare humoribus crudis & pituitosis. Itaq; his eos laborasse credendum est. Hoc etiam alia monstrant, quæ illis necessario contigerunt. Siquidem habuerunt tussim siccam & dolores circa renes. Tussis sicca facta fuit in ipsis, quod crudi humores minimè per tussim expelli potuerint. Eadem ratione facti sunt dolores renales, quia vbi corpora abundant crudis succis, magna pars rapitur in iecur, dein in renes, vbi crassefacti tepore loci, lapides euadunt, & si non crassescunt, copia ita distendunt, vt dolores & grauitates inducant, & semper notabitis voraces & bibaces tentari aliquo affectu circa renes. Documentum hoc optimum ex his elicitur, corpora robustissima nunquam tentari morbis, nisi maximè excedant in victu. Hos robustissimos fuisse censeo, quia erant fabri & è plebe, quo æquum erat, cum essent robustissimi propter beneficium naturę & alia, immunes fuisse a morbis, sed cum delinquerent in victu, æquum fuit etiam tentari morbis. Scribit enim Gal. de cibis boni & mali succi inordinato victu etiam robustissimos se euertere: & optimè temperatos, si quando tentantur morbis, magnum illis esse dedecus, quia morbi ipsis non contingunt nisi ob errorem. Errores ergo in causa erant & maximè quia Hippocates scribit, dixisse eos se, semper repletos esse potu & cibo. Robustissima corpora, etiamsi errent semel, bis, vigesies, imò centies, solent bonitate naturæ omnes errores vincere; sed si semper in erroribus versentur, non est fidendum robori, quia etiam robustissima corpora continuis erroribus atteruntur. Duo ergo documenta sunt.

Li. 4. de morbis.

Vnum,

Vnum, vt ſemper, quando vobis ægri robuſti offeruntur, diligenter interrogetis de erroribus vitæ, vt Hipp. fecit. Aliud eſt, vt ſemper præcipiatur ægris recta victus ratio, quia (vt Celſus docet) optimum omnium eſt temperantia vitæ, quod forſan etiam voluit dicere Hippoc. lib. de morb. inquiens optimum medicamentum in alimento.

Ὀδύνας τὰς ἰσχυροτάτας, ὅτῳ τρόπῳ διαγνοίη ἄν τις ἰδών, φόβος, αἱ εὐφορίαι, καὶ ἐμπειρίαι, καὶ αἱ δειλίαι.

Dolores vehementisſimos quomodo quis cognoſcat videns, timor, tolerantiæ, experientiæ, ignauiæ.

Dixi Hippoc. hoc libro interdum commiſcere etiam aliqua præcepta, vel quod ex ipſis ea colligeret hiſtorijs, vel quia prout obſeruabat, ita annotabat in ſuis aduerſarijs. Primum eſt hoc, quomodo Medicus debeat cognoſcere dolores ægrorum. Sed percontabitur ſtatim aliquis, cur Hippoc. voluit docere, quomodo Medicus debeat cognoſcere dolores, nam primùm hoc videtur ſuperuacaneum, nam ægri ipſi fatentur dolores. Præterea inter ea quæ maximè faciunt ad æſtimationem Medico comparandam illud eſt, quod nunquam ſinat ſe decipi. Non deſunt, qui eos fallere ſtudent propter animi impudentiam, & tanti hoc refert vt Gal. librum ſcripſerit, quomodo depræhendi debeat æger ſimulans ſe ægrotare, Et ſi vllum eſt ingenium, quo ægri eos poſſint decipere, eſt dolor, quia cum hic ſit paſſio ſolius tactus, non poteſt hæc percipi niſi ab ipſis ægris. Vnde ſi in vlla alia re in hac ſanè in primis debet eſſe exercitatus Medicus, vt ſciat, quando ægri dolent, quando non. Et ſciatis illud vobis occurſurum ſæpe, vt dicant ſe dolere & non doleant, & hoc facere ſolent pueri, iuuenes, mulieres. Imò non ſolum hoc debet interrogore, ſed etiam quando vehementiſſime doleant, id quod eò magis debet ſtudere Medicus vt teneat, quia ex relatu ægrorum difficile eſt hoc cognoſcere, quia ſunt aliqui, qui cum vel leuiſſimo aliquo dolore affligantur, mirum in modum queruli ſunt, vt pueri, mulieres, alij vel grauiſſimos dolores non ſentiunt, vt Ariſt. narrat ἀναλγήτους eos appellans; quia ob duritiem temperamenti vix ſentiant dolores. 4. Ethic. Rectè ergo docet, quomodo debeat cognoſcere dolores Medicus, atq; quatuor proponit quibus hoc ſciat, timorem, tolerantiam, experientiam, ignauiam. Sed cur hæc quatuor tantùm refert? Puto ego hæc duntaxat proponere, quia cuncta ferè ſub his complectitur aut alia his æquipollent. Ex timore poſſumus conijcere vehementer dolere ægros, ita. Ariſt. de timore loquens definiebat ipſum eſſe 2. Reth. cap. 5 perturbationem quandam ex imaginatione futuri mali vel corruptilis vel ſaltem moleſti. Ratio ergo cur timeant, qui dolent, eſt, quia ſicut perturbantur corpora, ita anima, ex qua perturbatione ſequitur imaginatio mali. Vnde ſatis manifeſtum ad omnes dolores ſibi timere, quia non ſolum imaginantur malum futurum, ſed hahent præſens. Itaq; ſi quando quis vobis dicat ſe dolere, videndum nun timeat, & quando ipſum videbitis verè timere, credere poteſtis vehementer dolere. Secundus modus cognoſcendi eſt a tolerantia. Auic. dicere ſolebat ex ijs quæ maximè proſternunt naturam eſſe dolorem, & iure, quia 1. 1. 2. cap. de dolore. cum tota vis animalis poſita ſit in ſenſu tactus, & in dolore ſenſus tactus afficiatur, ſit, vt vbi ſunt dolores, inſigniter vires lædantur. Vbi ergo videbitis ægros bene ſe habere atq; tolerare dolores, putandum, eos nullo pacto torqueri vehementi dolore. Tolerantiam cognoſcere poſſumus primo expulſib. hi enim in vehementiſſimis dolorib. vt Gal. ait ſemper De cau. pulſ. languidi ſunt & obſcuri. Tum ex aſpectu, quia qui non poſſunt ferre dolores ob vehementiam pallēſcunt, contabeſcunt & extenuantur. Et videbitis eos qui vehementiſſimis dolorib. cappiuntur, vna nocte ita mutatos, vt videantur mortuis ſimiles. Tertiũ eſt experientia. Hæc poteſt hoc loco dupliciter concipi, vel habito reſpectu ad ægros, vel ad ipſos medicos. Ad ægros ſi aliàs expertus fuit ſimiles & acerbiſſimos dolores, credet facile ei Medicus. Ex parte quoq; medici huiuſmodi experientia comparatur, quia Medicus ſagax & ſolers, qui in dolorib. cognoſcendis & in ſeipſo & alijs ſolet eſſe verſatiſſimus, facilè, ſi interroget ægros, intelliget an doleant. Verbi gratia, Medicus expertus dolores podagricos,

nephri-

nephriticos ita ex se obseruare potuit, vt in alijs facilè cognoscat. Et hoc vult Plato de legibus eos optimos esse medicos inquiens, qui experti sunt omne genu doloris, qui sunt
1.Rhet. valetudinarij, qui perpetuò inter ægros versantur. Postremò ponit Hippoc. inter hos modos δειλίας, ignauias nonnulli transferunt. De hoc affectu loquens Arist. dicebat contrariam esse δειλίαν fortitudini, ita vt hæc est viuacitas quædam in rebus agendis, ita ignauia est quædam imbecillitas & impotentia ad res obeundas. Ex hac ergo etiam cognosceris an verè doleant ægri, quia possunt quidem homines, vbi mediocri dolore vexantur in rebus agendis gnauiter versari, sed vbi vehementissimè torquentur, nō solum homines sunt ignaui, verum etiam bruta; ita vt illi qui curam gerunt brutorum, non aliter sciunt ea malè habere nisi ex ignauia. Adeo vt vos si dicunt se vehementer dolere, debeatis inuestigare an alacriter edant consuetas actiones. Nam si hoc agunt decipere volunt. At si pigri sunt, verisimile est eos vehementer dolere.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, αἰεὶ κουφότερον.

Aqua quæ cito calefit, & cito frigescit, semper leuior est.

Hanc sententiam cum superioribus non connecti, satis est manifestum, veruntamen & ipsa verissima est & ad medicinam faciendam vtilissima. Hoc ex eo probatur, primò
5.Aph.26 quod ab Hipp. repetitur tum maximè lib. de aere, aq. Vnde, cum dicat Gal. quotiescunque repetit aliquid, semper esse memoria dignum, hæc sine dubio talis erit. Alia ratio, quia tractat de aqua, cuius tanta est commoditas in vita humana, vt nonnulli dixerint esse principium omnium rerum. Et Vitruuius dicebat aquam maximè necessariam, tum ob vitam,
Lib 8.cap.4 Sect.1.Probl.14. tum ob delectationem, tum ob quotidianos vsus. Et Aristot. quærens cur aquæ mutatio tanti referat? scribit ideo esse, quia aqua penè in omni vita vtimur, & propotu & pro coquendis & condiendis edulijs. Iure ergo Hippoc. inter cæteros memoriæ nostræ thesauros hoc voluit docere, quæ sit bona aqua, & quomodo dignoscenda. Dicit eam bonam esse quæ sit leuis. Sed quæstione dignum est, quomodo Hippoc. præsupponat aquam bonam esse leuem, & cur sit, quod cum aqua optima multas alias bonas conditiones habeat, solius tamen leuitatis meminerit? Ad primum dico rectè id facere quia cum breuitatis amantissimus sit, non debet vulgatissima & omnibus nota docere. Nemo enim ignorat aquam leuem esse quę bona est, & contra. Hanc verò potius quàm aliam vllam qualitatem posuit, etsi optimè sciamus aquam claram esse sine odore sine sapore, nō sine acerrimo iudicio, quia aqua optima dici debet, quæ pura & ab omni qualitate & substantia peregrina est. Siquidem vbi pura & impermixta est, non alias quam ipsius aquæ qualitates habet. Vbi quidpiam alienum admiscetur, necesse est alienas qualitates adipiscatur. Iam verò quid est quod magis docere possit puritatem aquæ, quam leuitas? Nihil, siquidem ex leuitate intelligitur ipsius substātię tenuitas, ex tenuitate puritas, adeo vt omnis aqua, quantò leuior est, tanto sit purior & è contra. Quanto autem purior tanto melior. Quod ita esse ex eo est manifestum, quod vbi aliquid peregrinum ei admiscetur, semper necessario crassior redditur, vt ita impurior sit & propterea deterior: sicuti contra vbi tenuis est & impermixta vlli alij materiæ semper leuior, melior. Quæritur qua ratione ea leuitas in aqua possit deprehendi? Aliqui arbitrati sunt non aliter cognosci posse melius quam pon
Lib.31.cap.3. dere & mensura. Sed contra hanc sententiam fuit Plin. dicens vanum esse huiusmodi iudicium, quia aquæ omnes sunt semper eiusdem ponderis. Sed hæc sententia non videtur
Lib.2.cap 17 ab omnib. probata. Siquidem Cels. ex sententia Hipp. ponit iudiciū leuitatis aquæ etiam ex pondere esse ferendum. Neq; valet, quod omnes ferè aquæ sint eiusdem ponderis,
3 quæst.t.2 Lib.2. quia Seneca & Athen. docuerunt manifestissimè etiam varietatem esse ponderis in omni genere aquarum. Alij existimarunt huiusmodi iudicium potius ferendum esse ab affectib. adeo vt ea semper sit habenda melior, quæ effectus leuitatis profert, hoc est quę magis clara est & minus permanet in intestinis. Sed verus & irrefutabilis modus est, qui ab Hipp. hic

hic proponitur, nempe eam aquam esse leuiorem, quæ cito calefit, citoq; frigefit. Nam cum nuper dixerimus bonitatem aquæ in eo potissimum esse collocatam, vt sit leuissima, nullo alio hoc argumento cognoscitur, quam si cito calefiat & refrigeretur. Ratio est quia huiusmodi aqua non ob aliud hoc habet quàm quod tenuis est, & consequenter adeo temperata, vt facilè a quouis alteretur. Neq; enim existimandum est Hippoc. voluisse tantum debere aquam bonam citò calefieri & refrigerari, sed voluit nos docere, vno hoc exemplo calefactionis & refrigerationis, quia alteratio horum corporum maximè cognoscitur ex alteratione primarum qualitatum. Est ergo Hippoc. sententia aquam optimam esse, quæ citò alteratur. Citò autem alteratur, quæ & substantia & qualitate temperata est, & facilè contrarias omnes qualitates suscipit. Sicut autem dicebat Arist. corpora σύμμετρα facilè tentari morbis, quia posita in medio sunt omnibus contrarijs exposita: sic ea aqua leuior & melior est, quæ facile mutatur & alteratur. Sed cum varia sint aquarum genera, meritò dubitare quis potest, vnde petenda sit aqua, num a fonte, an a flumine, an a puteis. Hac in re diuersæ fuerunt omnino scriptorum sententiæ. Atiqui laudarunt aquam fluminum, quia dicebant omnia flumina fluxu & motu attenuari, alij fontium. Sunt qui damnent aquas fluuiales, vt Aetius, qui omnes fluuiales aquas malas esse dicebat præterquam niuis, quam consueuerunt reges Ægyptij ob illius bonitatem semper secum ferre. Sed verior sententia ea est, quam Hipp. scriptam reliquit in lib. de aer. aq. vbi aquam pluuialem bonitate cunctis alijs antèponendam esse censet. Et Plut. propterea arbores melius nutriri & conseruari aqua pluuiali quam alijs scribit. Præter cæteras rationes hanc adfert, aquã illam generari ex parte subtiliori omnium aquarum, a quibus vapores tenues & subtiliores in regionem aeris secundam sublati in aquam conuertuntur. Neq; valet quod pleriq; dicunt, hanc esse deteriorem, quia diutius conseruatur & propterea non facilè alteratur. Quia quod conseruatur aqua, non prohibet quin etiam facilè alteretur. Nam etsi huiusmodi aqua non facilè alteratur ad malum, facilè tamen alteratur ad bonum. Itaq; & rationem & Hippoc. videntur sequuti omnes illi, qui aquam cisternarum omnibus alijs prętulerunt, siquidem aqua illa tota est pluuialis. Sed tum in colligenda, tum in conseruanda hac aqua summo studio opus est, quia nisi in locis mundis & puris colligatur, nisi conseruetur ab omnibus inquinamentis, nisi etiam assiduè tractetur & moueatur, facilè fit vt conclusa exuat bonitatem omnem & contrahat prauam qualitatẽ. Sed si huius notæ aqua interdum destituatur Medicus, quid faciet? Vnicum refugium est, vt aqua semper decoquatur, sic enim fit leuis, tenuis, & quemadmodum scribit Arist. huiusmodi aqua decocta citius alteratur, quia citius frigefit. Dicebat enim ibi Arist. medicos vbi volunt aquam refrigerare eam ipsam coquere. vt propter hoc Nero primus forsan inter Romanos Principes ad magis refrigerandam semper voluerit ipsam decoqui, ita vt decoctum Neronis a Galeno & Romæ fuerit semper celebratum. Neq; valet quod nonnulli damnant, quod sincerior pars euolat subtiliorq; & remanet crassior. Hoc enim minimè verum est, etsi fit quidem vt partes subtiliores & crassiores separentur. Propterea qui diligentes sunt, debent semper curare vt aqua cocta paulisper seponatur, donec crassior pars petat fundum, & tunc summa pars & media trahatur in vsum, ima vero relinquatur. Ita aqua cocta semper tenuis est, & ita fit vt vnà refrigeretur. Quare vtile erit nobis semper ante omnia explorare aquæ bonitatem, & meminisse illius quod faciebant veteres, vt habemus apud Vitruuiũ qui vbi volebant exædificare vrbem aquas locorum examinabant ex incisione hostiarum, quarum viscera si erant corrupta etiam aquas existimabant corruptas, & non ædificandam vrbem eo loci. Si hoc faciebant veteres pro salubritate loci & vrbis, multò magis hoc medico faciendum, cui vita salusq; hominum commissa est.

Marginalia: 5. Prob. 22. — Quæst. nat. 2. — 1. meteor. cap. de pluuia. — Lib. 1. cap. 4.

Ταβρω-

Τὰ βρώματα καὶ τὰ πόματα πείρης δεῖ, εἰ ἐπὶ τὸ ἴσον μένει.

Cibi & potus experientia opus habent, si ad æqualitatem manent.

Clariſſimus eſt contextus cum ſuperiori, quia ibi docet Medicum cognoſcere bonitatem aquæ, nunc docet quomodo ea ſit exploranda victus ratio, quæ conſiſtit in cibo & potu. Vtiliſſima hæc ſunt, quia pertinent ad Diæteticen medicinæ partem, quæ pars omnium prima inuenta eſt, vt ait Hippocr. *Lib. de arte.* Siquidem vbi gens rudis erat in morbis, ignara quid agendum, conuertebatur ad contrarium victum. Sed vtiliſſima eſt huius generis doctrina, quod vt habetis lib. de affect. omnes morbi fiunt ab humoribus, imò inquit omnes fieri vel a bile vel pituita. Humores autem non ex alio fiunt quam a cibo & potu. Quare diſcere doctrinam cibi, & potus nihil aliud eſt, quam diſcere cauſam & originem omnium morborum, quandoquidem omnes morbi fiunt ex humoribus. Et ſententia illa quam Hippoc. ſcribit *3. de fracturis tex. 34.* Omnem morbum eſſe vlcus, non alia ratione poteſt vera eſſe, quia ex ipſa Hippoc. diſciplina omnes morbi fiunt ab humoribus. Dixit ergo Hippoc. cibos & potus egere experientia, ſi ad æqualitatem maneant. Quorum verborum vt alta myſteria poſſitis penetrare, tria ſunt notanda. Illud primum eſt, quod habet Gal. 1. lib. de ſanitate tuenda veram ſubſtantiam corporis noſtri comparari ſemper a natiuitate, ita vt poſtquam homo ortus ſit, non poſſit amplius acquirere ſubſtantiam illam vitalem. fabulæ ſunt quas dicunt nonnulli poſſe medicamentis augeri ſubſtantiam corporis noſtri & calorem natiuum, fabulæ, inquam ſunt. Quia ſimul atq; nati ſumus eam ſubſtantiam habemus, quam habere poſſumus, quanquam hæc non poſſit augeri, poteſt tamen minui, & aboleri. Quia non ſolum internus calor ipſam quotidie depopulatur ſed etiam ambiens calor ſcilicet externus. Vnde niſi cibis, & potub. ſuſtentetur, facilè ruit. Quamobrem ad ſuſtentandam quotidie effluentem ſubſtantiam noſtram oportet quotidie cibum & potum ſumamus. Hi enim faciunt vt hęc ſubſtantia conſeruetur, & æqualitate perduret. Aliud notandum eſt rationem ciborum, & potuum in eo potiſſimum eſſe collocatam, vt intelligatur qui cibi conueniant, quando, quomodo & quantum. Tertium annotandum eſt, conſuetam eſſe Hippocratis phraſin vt vtatur patiente ſeu paſſiuo pro agente. Exempli gratia ſcribit Hippocr. Epid. 6. ſec. 5. tex. 21. Cibos debiles eſſe breuis vitæ. His verbis vult dicere Hippoc. eos cibos qui ſunt debilis ſubſtantiæ facere breuem vitam. Pariter eodem libro ſcribit, *Sect. 4. tex 20* vigilia edax, aqua edax. Quid vult ea phraſi? nihil aliud, quàm vigilias facere homines edaces. His huncin modum intellectis videre poteſtis quã pulchra quamque vtilis ſit hæc Hippoc. ſententia, ſcilicet cibos, & potus egere experientia, vtrum permaneant in æqualitate hoc eſt vtrum permanere faciant corpora noſtra in æqualitate, Nam ſi cibi & potus nihil aliud faciunt, quam vt ſubſtantiam corporis noſtri conſeruent, ne labatur, cum augeri non poſſit, totum ſtudium Medici debet eo dirigi, vt conſeruentur corpora noſtra. Sed quomodo ſcribit hoc cognoſco experientia? Nam ſi hoc verum eſt, ſequeretur ſuperuacaneos eſſe omnes libros qui docent methodum circa cibos & potus. Quia ſi vniuerſus fructus ciborum & potuum metiendus eſt experientia, nihil valent, quæ Hipp. dixit de diæta, nihil quæ Gal. Hipp. non dicit ſola experientia cibos & potus iudicandos, ſed dicit experiẽtia, quaſi neceſsaria quidẽ ſit methodus vniuerſalis, ſed nihil valet niſi experiẽtia accedat. Sed quid valet experientia hac in re? Plurimũ, quia proprietates hominũ, quas Gal. appellat ἰδιοκρασίας vſq; adeo validæ ſunt & tanti momenti, vt niſi Medicus has cognoſcat, exitialiſſimos errores cõmittat, & hoc verũ eſſe primũ eſt teſtatus elegãtiſs. Cornelius Celſ. *Lib. 4 cap. 19 cap. 1.* vbi ſcribit, vtrum quis vti debeat vel calida vel frigida aqua, credendum eſſe experimentis in ſeipſo. Et quod ille de aqua dixit, idem de omnibus alijs eſt credendum. *1. de alim fac* Nam Gal. dum doceret, quanti referret huiuſmodi proprietates temperamentorum cognoſcere, dixit alios facilius concoquere carnes bubulas, alios contra. Lib. 6. Epidem. *Sect. 5. tex. 14* ſcribit alios delectari cibis dulcibus, vt temperatos, alios potius acidis & acerbis gaudere.

dere. Hæc clarius 4. tuendæ valet. vbi dicit acetũ & vinũ non præbenda omnib. sed haben dam rationẽ ægrorũ. Nam vt etiam scribit Sex. Empiricus sunt qui in choleram incidunt ex vsu vini generosi, aliqui in deliquium animi si ieiunent; multi sunt, qui magna mole ciborum egent. In summa vsque adeo multæ sunt indiuiduorum proprietates, vt nisi a Medicis cognoscantur, sæpe committantur graues errores: Quare videtis quæ optimo cum iudicio & ratione dicat Hippocr. ad hoc vt cognoscatur an cibi & potus conseruent corpora in æqualitate, opus esse experientia, hoc est oportere cognoscere singulorum hominum proprietates, & secundum illas deinceps decernere, qui cibi conueniant, quantum & quando. Quæ præclara sententia tanti est facienda, vt nisi diligenter teneatur memoria, vix fieri possit, quin infiniti errores committantur. Et Auerroes non ignarus quanti referat hasce proprietates scire, cum eas nesciret ipse, fatetur se hac de causa nunquam fecisse medicinam, quia hæc pars cognitu est difficillima. Cap. 6. Lib. 1.

Ῥητέον ὅτι αἵματος ῥυέντος ἐκχλοῦνται. καὶ ὅσα ἀλλα τοιαῦτα. ὅτι πρὸς τὸ ὑγραίνειν καὶ ξηραίνειν καὶ θερμαίνειν καὶ ψύχειν, πολλὰ ἂν τοιαῦτα εὕροι.

Dicendum quod sanguine fluente expallescunt, & quæcunq; alia huiusmodi, quod ad humectandum, & exiccandum, & calefaciendum, & refrigerandum multa quis talia inuenerit.

Hippocrates lib. de affec. & lib. de salub. diæta hoc habet, eum qui polleat diligentia, debere scire in aduersa valetudine ea quæ sibi conferant & noceant. Cui sententiæ coniungenda est præsens in qua scribit debere ægros significare semper Medicis suarum naturarum proprietatem. Gal. 3. Prorhet. bis hanc sententiam Hipp. habet, sed & sæpius alijs in locis & in comment. huius sententiæ, si modo est illius, diuersam opinionem videtur sequutus esse ab ea, quam ego puto veram esse. Vult autem Hippoc. nihil aliud docere, nisi homines pallidos fieri, vbi nimiũ sanguinis effluit. Sed quæ grauitas eius, quod iudicium est docere adeo vulgaria? quis nescit sanguine nimium fluente homines pallescere. Idcirco multo satius est dicere Hipp. nil aliud docere velle, nisi vt si quando ægri a qualibet sanguinis effusione incidant in animi deliquium & consequenter in pallorem, vt hoc debeant significare Medicis. sed cur Hipp. in docenda re vsq; adeo ampla vnico exemplo vtitur, & cur potius sanguinis effluentis quam alio? Vtitur vnico exemplo, quia semper promore habuit vt breuitatis amantissimus, sub vno genere omnia similia complecti. idq; manifestè voluisse Hipp. de omnib. intelligere, verba argumento sunt ista. Et quæcunq; alia talia. Nam hanc regulam esse generalem primũ docuimus ex ratione viuendi, de qua cum nuper verba faceremus, audiuistis quanti refert cognoscere proprietates hominum. In aliorum remediorum vsu compertissimum etiam est, quia adeo variè se habent corpora nostra ad medicamentorum vsum, vt necessarium sit huiusmodi varietates cognoscere. Scribit Teoph. fuisse quendam pharmacopæum, qui fasciculos hellebori sumebat, & nihil purgebatur. Idem Sextus Empiricus habet. Sunt qui odoribus purgentur. Ego noui quendam, qui si sumpsisset modicum cassiæ in animi deliquiũ incideret. Iam si non cognoscantur hæ proprietates, videtis quanta mala inducantur. Propterea præcipit Hippoc. semper debere ægros significare Medicis suarum naturarum proprietates. Ideo cur potius sanguinis fluentis exemplo vtitur, quam aliorum, duæ sunt rationes. Vna est, quoniam nullum poterat notius proponi, quia status totius corporis, quod ad colorem attinet, ab vno sanguine videtur proficisci. Alia ratio fuit, quod in medicina facienda nullum est negotium, in quo errores sunt magis exitiales, quam in sanguine ipso. Nam vt, siue sanguis sit demendus, siue cohibendus, siue cõseruandus, nisi homines suas proprietates medicis declarent, fieri potest, vt vel plus vel minus vacuando, loco remedij exitium afferatur. Itaq; summo iure Hippocrates dixit debere ægrum, si sanguine fluente, quomodocunq; fiat, in animi deliquium incidat, seu pallescat, Medico hoc significare, & pariter in calefactione, refrigeratione si proprietatem vllam singularem habeat. Itaque documentum quod ex hac doctrina elicere potestis, est, vt in medicina facienda diligenter percontemini ægros 9. de Hist. plant.

de naturarum ſuarum proprietatibus. Tum oportet Medicum ita ſe gerere, vt methodum vniuerſalem ſemper accommodet particularibus, quandoquidem non curat medicus hominem ſed hunc hominem. Et hoc eſt quod dicebat Ariſt. medicum non debere eſſe contentum, vt ſciat helleborum purgare, ſed cui, quantum & quando. Et ſæpe cogitur Medicus in victu præſcribendo medicamentis & ſanguine mittendo contra regulas rationem habere ſubiectorum & ægrorum.

Τὸ ἑξηκονθήμερον ἀπόφθαρμα ἄρσεν τόκων ἐν ἐπιχέσεσιν ὑγιηρόν.

Sexaginta dierum maſculi corruptio in detentionibus partus ſalubris.

An propoſita dictio ſit trunca & fragmentum alicuius hiſtoriæ, an ſit aliquod commune præceptum iure dubitari poteſt. Gal. certè eam ſententiam videtur eſſe ſequutus vt velit eſſe fragmentum alicuius hiſtoriæ. Ego verò puto eſſe fragmentum hiſtoriæ & præceptum. Siquidem vt ſcribit Ariſt. præcepta artium ſunt ex multis hiſtorijs, & ex præceptis fiunt artes & diſciplinæ. Dicit ergo Hippoc. abortum maſculum 60. dierum in partuum ſuppreſſionibus eſſe ſalutarem. Circa quæ verba duo diligenter conſideranda ſunt. Vnum eſt, quę ſint abortuum tempora, alterum, quæ ſint cauſę abortus & præſertim de quo loquitur Hippoc. Inuenio Hippoc. appellaſſe abortum dupliciter. Interdum vocat ἔκτρωσιν, interdum ἔκτρωμα, interdum ἀπόφθαρμα. Ariſt. ſcribit abortum 7. dierum vocari ἔκρυσιν, Latini dicunt effluxionem. Poſt 7. dies vt 40, vocat ἔκτρωσιν. Sed, vt dicit Gal. de nominibus non eſt habenda ratio, modo rei ipſius natura cognoſcatur. Vt igitur colligere poſſimus ex Hippoc. necnon ex Gal. præſertim hoc loco, quatuor ſunt ſummatim tempora quibus fiunt abortus. Primum eſt intra terminum ſeptem dierum, quo tempore etſi ſemen coagulatum eſt & concretum retinet tamen formam ſeminis, ita vt potius γονὴ ſeu genitura appellanda ſit, quàm verè fœtus. Aliud tempus eſt, quando ſemen iam amiſit formam propriam & in quo apparent delineationes præcipuorum viſcerum & iecinoris. Hoc tempus eſt in marib. intra 40. diem & hoc tempore incipit mereri nomen embrionis. Tertium tempus eſt, quando iam viſcera omnia propriam formam ſuſceperunt, ita tamen vt nondum perfectum ſit vniuerſum corpus. Et hoc tempus in maribus poſt 40. dies, in fæminis eſt paulò ante tertium menſem. Quartum tempus eſt quando iam perfectè formatum eſt, imo etiam ſenſum & motum iam adeptum, quod in maribus circa diem 60. eſt in fæminis circa tertium menſem. Vtrum autem omnes partes corporis ſimul perficiantur, an vna prius, altera poſterius, & vtrum id quod in vtero eſt debeat meritò appellari animal, alia eſt diſputatio, neq; huius loci, & eò maximè hic aſpernanda, quia Galenus diligentiſſimè de hiſce ſcripſit. Cæterum cauſæ abortus innumeræ ſunt, tam internæ, quam externæ. Sed de cauſis ab Hippoc. enumeratis agamus. Nonnulli cenſuerunt ipſum loqui de abortu qui fit a medicamento corruptorio, quaſi voluerit docere quo tempore poſſint fieri abortus a Medico citra vitæ diſcrimen. Sed nunquam potui ſententiam horum virorum laudare. Siquidem bonitati & integritati Hippoc. multum detraheretur ſi hoc doceret, cum Hipp. ipſe dicebat mulierem grauidam non eſſe medicamentis purgandam, ne fiat abortus & quod maximum eſt in iureiurando docet ne quis vnquam conſulat abortum aut procuret. Neq; valet quod ipſe refetat ſe conſuluiſſe ſaltatrici vt ſaltaret, vt ſemen efflueret, quia hoc quidem aliquando fieri poteſt ſine vitæ diſcrimine, ſed prouocare abortum maximi eſt periculi, hominiſq; nefarij. Et ſcire debetis, quod habet Ariſt. 7. Polit. 16. apud veteres illicitum fuiſſe conceptus animatos interficere, ſed interimere licebat antequam animarentur; vt forſan hac ratione excuſari poſſit Hippoc. nempe ipſum conſuluiſſe, priuſquam animaretur fætus. Iam vetitum eſt & præſertim apud Chriſtianos, ne vnquã procuretur abortus, etiã inanimati conceptus. Vnde Tertul. dicebat feſtinatio homicidij eſt prohibere nõ naſci. Non loquitur ergo Hipp. de abortu qui fit medicamẽto, ſed qui fit a cauſa interna nec admodũ violenta, quaſi ſapientiſs. ſenex experientia obſer-

[Marginal notes: 3. metaphiſ. — 7. de hiſt. animal. cap. 3. — Lib. de genit. & nat. puer. — 5. Aphoriſ. 1. — Lib. de nat. puer. — In Apolog.]

uauerit abortum 60. dierum conceptus masculi in suppressionibus esse salutarem, hoc est non adferre detrimentum. Sed vt hæc sententia clarior euadat, duo sunt consideranda. Vnum est, quid significent apud Hippoc. suppressiones partuum. Alterum est, cur Hipp. dixerit abortum masculum & 60. dierum esse salutarem. Gal. quem ego sequor, pro suppressionibus partuum putauit Hippoc. nihil aliud intellixisse quam retentionem sanguinis, qui solet in partubus euacuari. Et scire debetis, cum fœtus perficitur & tunicis suis est inuolutus eas repleri & sanguine & ichore. Vbi autem accedit partus vel abortus, effringuntur tunicæ illæ, quibus effractis effluit primo aqua, dein ichor, tum sanguis, & post sequitur fetus. Si quando autem huiusmodi exitus sanguinis impeditur, ita vt non effluat, vt deberet, sed retineatur intus, partus fit difficilior, tum quia loci non redduntur, vt par est, lubrici, tum quia natura grauata infirmior est ad expellendum fœtum, vt è contra humiditatibus illis exeuntibus & loci ab his redditi lubrici & natura onere leuata partum multò efficiunt faciliorem. Ergo Hipp. vbi hunc in modum supprimitur partus, hoc est impeditur fluxus sanguinis in partu vel abortu, tunc si hoc fiat fœtu existente mare & sexaginta dierum plus minusue est, inquit, salubris partus, non quod verè viuet, sed quia non adferet detrimentum insigne. Vnde videre potestis, quàm aperta & vtilis sit hæc Hippoc. sententia. Sed cur apposuit, masculi fœtus & potius 60. dierum? Primò dixit masculi, quia, vt habemus apud Hippoc. nec non apud Arist. semper partus marium & abortus sunt faciliores, quam fœminarum, idque propter duas causas. Primo quia mas multò robustior est ad sustinendas omnes molestias & iniurias partus seu abortus. Præterea mas semper magis se agitat, quam fœmina amplius mas suo calore semper plus dissipat & consumit excrementa, quam fœmina. Postremo quæ ædit fœtum marem seu abortum, semper minus purgatur quam quæ fæmineum ædit fætum. Quod hæc magis purgetur, fit a proportione partus cum efformatione. Dixit enim Hippocr. esse tempus formationis & proportionis, vt cum masculus formetur 60. dierum spatio & fæmina 3. mensium, æquum est, vt quæ ædit marem purgetur minus, vt 20. quæ fæminarum 30. Cum, ergo ob has causas semper æditus fætus masculus sit facilior, cumq; hic ipse motum habeat 60. dierum spatio, si fiat abortus hoc tempore, iure minus offendit & ita salubrior esse videtur. Sed video aliquem obijcere. Si hoc verum est, sequitur necessariò, vt abortus 3. mensium sit salubris, quia hoc tempore multò robustior est facultas motrix quam 60. Pro responsione primum scire debetis Hippoc. non dixisse tres menses sed 60. dies, qui dicunt principium imò ipsum tertium mensem, vt quando scribit Hippoc. fœtum qui habet 182. dies esse vitalem, quia egressus est 6. menses, & vix ingressus septimum, ita qui est dierum 60. dicitur esse fætus trimestris, quia est ingressus tertium mensem, vt septimestris 7. vix ingressus. Hoc igitur constituto respondeo multò minus offendere abortum, qui fit initio tertij mensis, quam qui fit 6. mense, duab. de causis. Vna est, quia eo tempore valde robustus est fætus masculus, & forsan plusquam sexto mense, quandoquidem cum recentissimè adeptus est facultatem motricem, nondum tædia vteri sustinuit, quæ semestris, & consequenter minus est labefactatus. Dein fætus in initio 3. mensis reperit ligamenta molliora faciliora fractu, in sexto solidiora, quia onus etiam grauius est, vnde minus hoc tempore nempe tertio mense, lædit quam alijs, vt Hipp. qui incomparabili semper diligentia vsus est & industria, hoc sedulo obseruarit, scilicet vbi suppressus sanguis est in exitu siue abortus siue partus semper abortum sexaginta dierum masculum minus lædere, quia & motu & robore magis aptus est ad resistendum.

Lib. de nat. puer. & de genit.
7. de hist. animal. cap. 2. 3.

Ἡράκλης ὤδε τοῦ κακοῦ ὀγδοαίῳ.

Hercules intumuit mali die octaua.

Hæc eſt pars procul dubio alicuius hiſtoriæ ſed adeo inutilis, vt ferè videatur ſilentio prætereunda, quia nihil aliud dicit, quàm Herculi tumorem factum eſſe 8. die morbi, vt ſi quid eſt memoria dignum in his breuiſſimis verbis illud tantum eſt, quod malum ſit exacerbatum octaua die. Audiuiſtis enim alias Hipp. dixiſſe homines neceſſariò magis exacerbari & perire diebus menſibus & annis imparibus, vt quotieſcunq; contingit ſecus fieri, rem pro miraculo habeat. Sed dicet aliquis. Nonne Medici frequenter obſeruant diebus paribus augeri morbos, affligi his & interire ægros? Dicunt quidem hoc aliqui, ſed deceptos puto ab aſtantibus, quia vix fieri puto & raro accidit, vt initio morbi vocentur Medici. Si vocantur, ægri neſciunt referre, nec diem, nec horam; vt iure fallantur Medici in numerandis diebus, & horis.

Δυσεντεριώδης μᾶλλον ὅτις ἄρα καὶ τεινεσμώδης.

Diſentericus magis quicunq; & teneſmoſus.

Certiſſimum eſt eſſe puriſſimum Aphoriſmum. Eſt autem ſententia Hippoc. eos quia natura ſubiecti ſunt teneſmo, multò magis obnoxios eſſe dyſenteriæ. Cuius ſententiæ veritas, vt ab omnibus cognoſcatur, breuiter docendum quid ſit dyſenteria, quid teneſmus.
3. de ſympt. cau. cap. 2. et 4. de artic. 40. Lib. de affect. Gal. dixit quatuor differentias dyſenteriæ eſſe, quas aperire ſigillatim, non eſt huius loci. Illud ſat eſt ſcire veram dyſenteriam, de qua Hipp. hic agit nil aliud eſſe quam deiectionem cruentam cum dolore coniunctam. Nam Hippocr. quoq; non videtur aliter eſſe loquutus quam hoc pacto. Et hinc Celſus alijq; appellarunt hunc affectum Tormina, quia homines magnopere a dolore torquerentur. Cauſæ huius affectus ſunt internæ, & externæ. Internę immediatę ſunt humores acres, mordaces, qui effluendo exulcerant inteſtina, tum ſuperiora, tum inferiora ſed maximè ſuperiora. Ex cauſis internis mediatis eſt propenſio & aptitudo inteſtinorum ad ſuſcipiendum hunc affectum. Quam aptitudinem vt intelligatis. ſcire oportet naturam cum intelligeret inteſtina debere eſſe receptacula quiſquiliarum corporis noſtri, fabricaſſe ea tunica interiore duriore, vt minus ab exeuntibus excrementis læderentur, nec contenta craſſitie tunicæ, obliniuit mucum quendam craſſum, ne corpora acria & mordacia violent inteſtina, ita, vt, prout mucus hic eſt copioſior vel minus copioſus, aut tunica magis minuſue craſſa, ſic dicantur propenſionem maiorem vel minorem habere ad hos affectus ſuſcipiendos. Teneſmus (vt Gal. ſcriptum reliquit loco citato de ſympt. cauſ. & Paul. Aegin. & Æt. nihil aliud eſt quam frequens & implacabilis egerendi cupiditas. *Lib. 3. cap. 41 Lib. 9. cap 43.* Habet hic affectus dolorē continuū, vt habet Hip. li. 6. de af. Vnde errarunt illi, vt inquit Corn. Nepos in vita Pomponij, qui exiſtimarunt nobiliſſ. Senatorem obijſſe teneſmo, cum tamen dolore caruerit. fieri enim non poteſt, vt quiſpiam dolore careat & tamē teneſmo laboret, vt iure ſcripſerit Celſus, in teneſmo non minorem eſſe dolorem, quam in dyſenteria. *Lib. de aff. 1. Aphor. 6. part.* Quod ad cauſas attinet, habet vterq; (vt Hippoc. memoriæ proditum reliquit & Gal.) cauſas communes, differunt tamen loco, quod dyſenteria eſt affectus pręcipuus omnium inteſtinorum, teneſmus maximè in inteſtino craſſo conſiſtit, etſi in omnibus quoque fieri poſſit. His igitur conſtitutis facilè apparet veritas Aph. & ſententiæ Hippocr. eos qui faciliter tentantur teneſmo, etiam dyſenteria facilè tentari. Siquidem ſi inteſtina craſſa duriora ſunt tenuioribus, quis non videt vbi craſſa facilè tentantur vlcere, magis vlcerari tenuiora. Ergo iam voces græcæ τεινεσμώδης & δυσεντερώδης nihil aliud ſignificant quam propenſionem quandam ad hanc affectionem. Sed duæ oriuntur dubitationes. Prior eſt, an poſſibile ſit omnia inteſtina ſimul vlcerata eſſe, vt teneſ-

mus

nus fiat & dyſenteria ſimul Cel. Aurel. manifeſtè ſcribit fieri non poſſe vt omnia inteſtina vlcerentur & eodem tempore, quia priuſquam poſſint affici omnia inteſtina, homines intereunt, nam ſi vlcus vnius partis exitioſum eſt, multò magis omnium inteſtinorum. Sed contra ſunt Arabes, vt Serapion, qui dicit id frequenter contingere, adeo vt contrarietas in his manifeſtiſſima ſit. Alterum dubium eſt, quia ſcripſit Ariſt. ſi hyems auſtrina & pluuioſa fuerit, ver autem ſiccum & aquilonium ſerenum, mulieres tentari dyſenteria propter frigidam & humidam naturam, quæ ſanè valde controuerſa ſunt: quia ſi dyſenteria fit ab humoribus acribus, calidis, ſalſis, non poteſt fieri vt natura frigida & humida ſit cauſa dyſenteriæ. Accedit quod Hippoc. habet eadem; ſed de hoc temperamento mentionem nullam facit. Pro ſolutione primæ difficultatis ſcire oportet dyſenteriam tres gradus habere. Primus eſt, quando mucus interior inteſtinorum abraditur. Secundus quando abraſo muco & eiecto, cuticula inteſtinorum abraditur, quod appellant fluxum excoriatiuum Arabes. Tertius eſt, quando abraſa cuticula, vlcus depaſcitur ſubſtantiam inteſtinorum, vt cum fœcibus ramenta exeant. Poſſe dyſenteria omnia inteſtina affici primo & ſecundo gradu verum eſt, quia ex defluxu humorum calidorum poteſt & mucus & cuticula abradi omnium inteſtinorum. Et ita intelligendus eſt Serapion. Sed vt omnia inteſtina patiantur tertio gradu non poteſt fieri, quia vt rectè ſcripſit Cel. Aurel. ſemper antequam omnia inteſtina afficiantur, homines pereunt. Ad ſecundam dubitationem dicendum, effectus produci a cauſa vel per ſe vel per accidens. Per ſe a cauſa ſimili, frigiditas a cauſa frigida &c. Per accidens non ſolum a diſſimili, verùm etiam a contraria, quod Auer. ita ſcripſit. His ita conſtitutis dico verum dixiſſe Ariſt. qui tametſi dicat fieri a temperamento frigido & humido, non per ſe id fieri intelligit, ſed per accidens, quia vbi abundat nimia humiditas (quod fit his temporibus) deſerta humiditas a calore putreſcit & ſalſa, acris, mordaxq; euadit, vt ſic facilè fauciet inteſtina. Quod autem dicebatur Hippoc. eius rei non meminiſſe, verum id quidem eſt, ſed lib. de aere, aq. & loc. idem dicit, vnde non ea ſolum Ariſt. accepit, verum etiam quæcunq; ſcripſit & in prima ſectione Probl. & alibi ad anni tempeſtates & regiones ſpectantia. Ex hac hiſtoria hoc documentum habeatis, quod vbi aliquem videatis teneſmo laborare ſuſpicemini etiam laborare dyſenteria & vel hanc ad futuram propterea ſoleo ego in teneſmis curandis remedia vtriq; communia proponere, vt humores viſcidi detergantur, mordaces placentur, vlcera exiccentur & ad cicatrices ducantur.

4. de diuturn. aff. cap. 6.

Tract. 3. c. 26

1. Prob. 9.

3. Aph. 12.

3. collect. 31.

Θηλάζουσα εἶτα ἐκθήματα ἀνὰ τὸ σῶμα πάντη εἶχεν. ἐπεὶ ἐπαύσατο θηλάζουσα, κατέστη θέρεος.

Lactans quædam papulas per totum corpus habebat. Cum autem ceßauit lactare ſedatæ ſunt æſtate.

Sed quidnam eſt in hac hiſtoria adnotatione & æterna memoria dignum? Duo ſunt in hoc caſu vtilia & notatu digna. Prius quod mulier dum lactat corripiatur affectibus cutaneis. Alterum eſt, quod mulier dum deſinit lactare, curata ſit. Prius ab vſu & ratione videtur alienum quia mulieres cum lactant, ſolet natura quidquid boni eſt in ſanguine menſtruo, conuertere in lac per coctionem ſiue vt Empedocles docebat per ſuppurationem. Id quod ſupereſt a generatione lactis, natura corrigere ſolet, vt vbertatem inſignem lactis ſemper faciat. Natura vtitur toto ſanguine menſtruo ad generationem lactis, tum quia generatio lactis eſt copioſa, tum quia tum temporis deſinunt menſes. Cum hæc ita ſint, mirum eſt, quod mulieres lactantes poſſint corripi morbis cutaneis, quę vt mirum hoc adnotauit Hippoc. Non minus profectò mirum videtur, quod ſecundum annotauit, liberatam eſſe, vbi deſijt lactare, quia Ariſt. ſcribit, donec mulieres lactant menſes non fluunt; redeunt menſes, quia ſubſtantia quæ in lac vertebatur, ſupereſt, & propterea effluit per conſuetas naturæ purgationes. Iam ſi materia menſtruorum, vbi deſinit lactare, in corpore redundat, rationi conſentaneum eſt, vt vlcera fiant in cute. Ergo Hippocr. hoc

4. de gen. animal. cap. 8.

tan-

tanquam rarum voluit annotare, ſcilicet quod mulier lactans ſit correpta vlceribus, & deſinens lactare ſit liberata. Sed ſi ea ſunt præter rationem, quare contigerunt huic mulieri? Puto ego proprias cauſas naturales habuiſſe, nam quod effectus aliquos admiramur, non eſt quia carent cauſis naturalibus, ſed quia eas ignoramus. Cauſa hæc eſt, mea quidem ſententia. Vbi mulieres incipiunt lactare, ac ſanguis menſtruus fit lac, contigit, vt pars optima ſanguinis menſtrui interdum ſit copioſior, quam deterior, non nunquam deterior copia aliam excedit. Vbi pars melior eſt copioſior, fit vt nullis morbis corripiatur mulier, ſi pars deterior excedat copia meliorem, contingit vt non poſſit illam emendare, & in lac conuertere, & propterea cum ſuperſit copia excrementorum, depellitur hæc a natura in cutem, vbi putreſcens & flagrans, ſalſa, acris & mordax euadit, & ita modo tumores, modo vlcera producit. Itaq; hęc, vt ego puto, habebat menſtrua impura, ſordida, pars melior cõuertebatur in lac, deterior in lac conuerti non poterat, vnde in cutim depulſa fecit puſtulas, curata autem eſt, poſtquã lactare deſijt, quia menſtruis purgationib. materia euacuata eſt, nã ſi quid relinquebatur in cute effluebat & diſſipabatur, vt propter hoc magno iudicio addiderit curatam æſtate, quia æſtas omnes affectus cutaneos ſolet curare vel ſaltem minuere, vt ſcabioſi argumento eſſe poſſunt, qui æſtate liberantur ab hoc affectu, quia tunc facilè effluunt vapores putridi poris apertis & diſſipantur. Vnde colligatis mutationes vitæ & temporis magnopere conferre ad morbos longos & pertinaces curandos. Sequitur hiſtoria de vxore coriarij.

Τῇ τοῦ σκυτέως, ὃς τὰ σκύτινα ἐποίησε, τεκούσῃ, καὶ ἀπολυθείσῃ τελέως, ἐδόκει τῷ ἀὲν χωρίῳ τὶ τὸ ὑμενοειδὲς ἀπέσχεν, ἀπῆλθεν τεταρταίη κακῶς. στραγγουριώδης γὰρ ἐγένετο. αὐτίκα συλλαμβάνουσα ἔτεκεν ἄρσεν. Πολλὰ δὲ ἔτεα ἤδη εἶχε τὰ ὕστατα, καὶ οὐδ' ἐπιμήνια ᾖει. ὅτε δὲ τέκοι, διέλιπεν ἐπ' ὀλίγον ἡ στραγγουρίη.

Coriarij illius qui coriariam faciebat vxori, vbi peperiſſet, & perfecte exoluta eſſet viſum eſt ſecundinæ membranoſum quiddam remanere, diſceſſit autem die quarta male. nam vrinæ ſtillicidio vexabatur, ſtatim concipiens peperit maſculum. habebat autem multos iam annos, & poſtremum neq; menſes prodibant. Cum autem peperiſſet vrinæ ſtillicidium paulùlum intermittebat.

Præſens hiſtoria cum præcedenti & ſequenti quodam modo connectitur. Omnes enim loquuntur de muliere & fæcunda ideſt quæ peperit. Quod autem in hac hiſtoria peculiariter annotatu dignum eſt, illud eſt, quod annoſa, cui menſcs defecerant, peperit & bis, & marem ediderit. Eſſe autem hanc rem admiratione dignam & propterea ab Hipp. fuiſſe notatam, poteſt multis argumentis probari & in primis hoc exemplo. Nam 14. Geneſeos dum Deus promitteret filium maſculum ex Sara nonagenaria, dicit Moyſes Saram poſt oſtium fuiſſe & riſiſſe, quaſi exiſtimaret impoſſibile eſſe, vt annoſa & cui menſes defeciſſent, poſſet parere. Iure igitur & hoc loco relata hiſtoria mira cenſebitur. Imò verò ita mira eſt, vt apud Iuriſperitos habeatur quaſi pro miraculo quinquagenariam concipere, ſed vtcunq; ſit, memorabilis hiſtoria de qua loquitur Hippoc. eſt, quod vxor coriarij cuiuſdam, cum annoſa eſſet & ei menſtrua defeciſſent, conceperit & pepererit maſculum, qui partus ipſi in omnibus fæliciter ſucceſſit, præterquam quod exiguum ſecundinæ membranoſę ſit intus relictum, ſed factum eſt vt quarto die hoc exierit. Vtrum autem exierit ſponte an vi alicuius medicamenti, non narrat Hippoc. quia forſan ad rem nihil pertinebat. Illud narrat quarta die exiuiſſe reliquum ſecundinæ: ſed male, quia facta eſt ſtranguriosa, hoc eſt correpta eſt ſtillicidio vrinæ: ſed cum ſtillicidio vrinæ iterum concepit & peperit marem & in partu ſtranguria cohibita eſt. In hac hiſtoria inter cætera contemplatione digna, primum conſiderandum eſt, vtrum fieri poſſit naturaliter, vt mulier multos annos nata & cui menſes defecerint poſſit concipere. Dico naturaliter, quia nullus dubitat immenſa Dei prouidentia hoc fieri poſſe, vt monſtrauit Dominus in Sara & in Eliſa-

bethe

bethe matre D. Iohannis Baptistæ. Secundo videndum est, quomodo dicat Hippoc. partum fuisse fælicem,& tamen addit secundinæ aliquid in ipsa relictum fuisse. Tertio quomodo Hippoc. dicat aliquid membranosum secundinæ relictum. Hac in re quod facit difficultatem est, quod omnes Anatomici criminantur Galenum,quod voluerit secundinam esse membranam, & tamen puto Gal. defendi posse & conuenire cum Hippoc. Quartum est, quomodo ex secundina exeunte facta sit stranguria & tamen cum laborauit stranguria,iterum concepit,& ita vt ex partu deinceps leuata sit. Circa primum Galen.(si tamen ipsius sunt commentaria) visus est voluisse Hippoc. non dixisse hanc mulierem fuisse annosam, sed dixisse multis annis fuisse stranguriosam seu tulisse stranguriam. Sed (vt liberè dicam) huiusmodi interpretatio nequaquam accommodata est verbis Hippoc. Primum quia affectus vetusti præsertim in mulieribus haudquaquã facilè leuantur, & quod maius est, Hippoc. inquit ab exitu secundinæ & stranguriam sequutam esse & statim iterum concepisse. Quare non potuit tantum temporis intercessisse,vt dixerit diu laborasse stranguria. Quare satius est,vt cum cæteris dicamus fuisse annosam, hoc est multos annos natam. Sed iam videamus an mulier cui defecerint menses possit concipere & quæ annosa est. Primum naturaliter videtur fieri non posse, quia omnes in hoc conueniunt sanguinem menstruum non solum ad nutritionem sed & generationem necessarium esse. Menses enim non adsunt, vel cum adhuc virgines sunt vel cum annosæ. Natura enim perpetuo hunc ordinem seruat vt quando mulieres sunt aptæ ad concipiendum,tunc menstrua incipiant,cum ineptæ, definant. Neq; valet quod Arist. dicat interdum mulieres concipere sine menstruis,quia hæc deficiunt vel ob aliquod corporis vitium vel ob ætatẽ. Si propter morbum, possunt sine menstruis concipere; sin propter ætatem, minimè,quia vbi morbus impedit menstrua, non propter hoc desinunt esse menstrua in corpore mulieris, sed prohibentur exire. Propter ætatem verò ita deficiunt,vt plane esse desinant, neque amplius eorum materia in corpore reperiatur. Et propterea in virginibus non fit conceptus ante 14. annum, quia non habent menstrua materiam ad generationem aptam & necessariam,etiamsi in hac ætate fiat quandoq; tumor vteri (quem veteres melurgum appellabant,vt scribit Festus) & hic tumor solet recedere paulatim. Videtis itaq; nequaquam fieri posse vt huiusmodi mulier annosa concipiat. Sed ex altera parte non desunt testimonia clarissimorum Virorum visas esse quæ post 60. annum conceperunt. Inter alios fuit Valesius, Valeriola, Nicolaus Massa. Est quoq; testimonium Plinij qui videtur asserere quendam Volusium Saturninum natum esse ex matre iam excedente 62. annum. Quid ergo in hac clarissima disputatione dicendum est, vt tueamur Hippocratem? Ita statuo nequaquam fieri posse,vt vetula,cui menses ob ætatem defecerint, naturaliter concipiat,quia vbi ita desunt menses, deest materia necessaria ad generationem. Statuo etiã fieri posse,vt mulier 40. 50. annorum possit concipere sine menstruis, deficientibus non ob annos sed morbum. Quod hoc sit verum, habemus locupletissimum testimonium ipsius Arist. qui tria sempiterna memoria digna scribit, vnum est naturam semper menstrua proferre, quando iam mulier est apta conceptioni, non prius vnquam, sed interdum posterius: sic deficere menstrua quotiescunq; mulier est inepta amplius conceptioni. Aliud est, quod dicit ille,mulieribus circa 40.aut 45.annum deficere menstrua propter ætatem. Si aliquæ excedant,inquit, pertingere ad 50. annum,non autem vltra. Quasi si vllæ vltra 50. annum habeant menstrua,non sint naturalia,sed morbosa. Scio interdum etiam habere 60. anno purgationes vberrimas,sed est morbus,non est opus naturæ,& sunt morbosa recrementa. Sed hoc quoq; testatum reliquit Albertus Magnus. Non diffiteor mulierem concipere posse vsq; ad annum 50. & potest fieri vt aliquo morbo impediatur hic cursus menstruus deficiantque non ob ætatem sed vitium, & possibile est vt vsque adeo abundet sanguis menstruus sitq; adeo fæcunda mulier, vt menstruorum fluxus ad 50. annum perduret. Sed quid dicemus ad tot testimonia magnorum virorum? Nollem detrahere fidem tot scriptoribus, sed plus valet apud me rei natura & veterum authoritas quam recentiorum, fieri potest, vt decepti sint, vtq; mulieres ignorarint propriam ætatem

7. de hist. animal. c. 4. & 5.

Lib. 7 cap. 14.

7. de hist. animal. cap. 2.

Lib. 5. de animalib. tract. 2 cap. 1.

tem, & propterea retulerint multò plures annos quam habuerint. Alioquin non ita fuiſſet miraculum Eliſabetam iam annoſam concepiſſe, item Saram nonagenariam. Nam etſi homines eo tempore diutius viuerent, id tamen Abrahamo centenario, & coniugi ſexagenariæ impoſſibile viſum fuit vt idcirco illa rideret poſt ianuam de promiſſis, exiſtimans ſe concipere non poſſe, quod menſes defeciſſent. Sunt etiam aliquæ quæ vel mala valetudine vel natura ita maturè ſeneſcunt, vt cum 50. annos habeant, videantur habere 70. Ita Hæbræi decepti ſunt, cum dicerent Chriſtum habere 50. annos, cum haberet 33. Si videatis Plinium, non ſcribit is natũ eſſe Voluſium Saturninum ex matre ſexagenaria, ſed patre, ſexagenario. Eo enim capite loquitur de viris tantum, qui matura ætate peperunt. Sed quomodo igitur tuebimur Hippocratem? Puto ego mulierem relatam ab Hippoc. non exceſſiſſe annum 50. & tamen dictam ab Hippoc. multorum annorum, quia ſi conceptum reſpiciamus, certè quæ concepit anno 50. poteſt dici annoſa, quia, vt audiuiſtis ex Ariſt. rariſſimæ conceperunt hoc anno 50. nec Hippoc. dicit defeciſſe ei menſtrua propter ætatem, ſed ſimpliciter defeciſſe menſtrua. Vnde fieri poteſt, vt cum hæc mulier laborarit ſtranguria & forſan alia mala valetudine, ei defecerint menſes & non propter ætatem, ſed ob aliquod vitium. Et tamen Hippoc. voluit hunc caſum annotare tanquam rariſſimum. Circa ſecundum dupliciter reſponderi poteſt Hippoc. dixiſſe eſſe ſolutam ab omnibus mulierem, fæliciterquè peperiſſe, eo quod ante partum laborarit alijs ægritudinibus, quæ in partu ſunt finitæ. Cum enim in partu fiunt ingentes totius corporis purgationes, ſolent omnia mala, quæ habentur in prægnatione finiri & corpus remanere purum ita vt iure inſtitutum ſit, vt mulieres poſt exacta puerperia præſententur templis, tanquã iam habentes corpora ab omnibus inquinamentis ſoluta. Aliter reſponderi poteſt Hippoc. dixiſſe in omnibus alijs eam eſſe fæliciſſimè ſolutam præterquam in hoc, quod ſecundinæ aliquid ſit relictum. Vtrum accipiatur, interpretatio accommodata eſt. Sed maior eſt difficultas, quod Hippoc. & Gal. voluerunt ſecundinam eſſe membranam: quod vt perfectè intelligatur, operæpretium eſt ſcire, naturam pro tutela, augumento & nutrimento fœtus munire ipſum tribus veluti tegumentis. Et in hoc conuenerunt omnes anatomici, tum mulieres. Verum non eſt quæſtio de numero hoc tegumentorum. Prior tunica, qua tangitur fætus Græcè ἄμνιος dicitur, mulieres camiſiam vocant. Inter hanc tunicam & fætum nihil aliud continetur quam ichor blandus, qui an ſit excrementum an aliud, alias diſcutiemus. Poſt Ammion eſt alantoides tunica inter quam & ammion continetur vrina & copioſa certè. Poſt hancſeu poſtremo loco eſt Chorion vt habet Galen. Hactenus omnes ferè conueniunt. Diſſenſio autem eſt, primo quia omnes anatomici videntur aſſerere contra Gal. ſolam alantoidem & ammion eſſe membranas, ſecundinã exiſtimant omnes eſſe ſubſtantiæ admodum diuerſæ ab ipſis membranis & dicunt eſſe ſpongioſam quandam membranam craſſam, quam appellant polentam mulieres lentem. Gal. autem videtur aſſeruiſſe hanc ſecundinam eſſe membranam. Diſcrepant etiam circa has membranas alia in re, quia Gal. videtur exiſtimaſſe alantoidem ambire fœtum. Anatomici dicunt inſtar farciminis alicuius indui ea totum fœtum; & ſi fœtus a pedibus ſuſpendatur, a capite exiré vrinam. Sed hac de re non eſt opus vt nunc diſputemus. Solum propter Hippoc. noſtrum diſputandum eſt, an Gal. poſſit defendi. Aliqui vt eum tueantur aiunt excuſatione dignum eſſe, quia hanc rem minimè vidit in hominibus ſed in brutis dũtaxat, cum hęc omnia & pręſertim canes habeant hanc ſecundinam membranoſam. Sed hic modus defendendi Gal. non mihi placet: quia etiamſi Gal. non ſecuerit cadauera humana tamen ſequutus eſt Hippoc. & Herophilum. Secuit enim multa cadauera Herophilus, vt dicit Tertullianus; ſecuit 700. cadauera, vt hominem cognoſceret. Potuit itaq; didiciſſe ab alijs. Modus defendendi hic eſt, vt ego puto, quia Gal. non dicit ſecundinam eſſe totam membranam, ſed dicit contextam eſſe ex multis venis & arterijs, ex quib. dum frangitur in exitu partus, copioſiſſimus ſolet effluere ſanguis. Has autem venas & arterias dicit colligari quadam membrana. Adeo vt, ſi originem huius tunicæ ſpectemus, initio certè videtur eſſe tota membrana, quia colligantur velut corpore quodam membranoſo venæ

Lib. 7. cap. 14

5. Aphor. 49.

8. de vſu par. c. 8. & 5. cap. 15. & lib. de diſſect. vul. c. 10. & alijs locis.

Lib. de Anima.

venæ & arteriæ. Adoleſcente autem fœtu, vt poſſit ſubſterni fœtus blandus, huiuſmodi corpus in eam craſſitiem venit, vt videatur quaſi æmulari lienem. Hoc ita eſſe videte, Hipp. vbi narrat caſum illius pſaltriæ, quæ abortum fecerat die ſeptima inquit illum conceptum obductum fuiſſe tenui quadam membrana, qualis eſt illa quæ ambit albumen oui, quæ admodum tenuis eſt. Si ergo vidit Hippoc. hanc ſecundinam initio eſſe velut tunicam ouorum, iure debemus exiſtimare ita Galenum loquutum eſſe, vt Hipp. quod initio ſecundum fabricam ſit membrana, fiat autem fœtu adoleſcente craſſior, corpulentior, vt æmuletur corpus ſpongioſi lienis. Quare mirandum non eſt remanſiſſe aliquid membranæ ſecundinæ, vt autem poſt didicit ex exitu, fieri potuit, vt remanſerit illud corpus membranoſum, quod initio produci conſueuit in generatione fœtus. Erat quarto loco videndum, quomodo in propoſita muliere, poſtquam exiuit ſecundina, facta ſit ſtranguria. Quę res vt rectè intelligatur, primum videre oportet, quid ſit propriè ſtranguria. Gal. ſcribit ſtranguriam nihil aliud eſſe, niſi frequentem vrinæ emiſſionem guttatim exeuntis, qua affectione vehementer laboraſſe Socratem teſtis eſt Plato. fit (vt dicit Gal. in commen.) vel per vrinæ acrimoniam, vel propter facultatis retentricis imbecillitatem. In hac muliere nullum eſt argumentum ſtranguriam factam fuiſſe ob imbecillitatem retentricis, ſed ſunt coniecturæ ob vrinæ acrimoniam accidiſſe: & ſunt hæ, quia retenta eſt pars ſecundinæ vſque ad 4. diem. Retentio ſecundinæ ſolet ſingularia detrimenta adferre, vt etiam obſtetrices norunt, ſed præ cæteris, vbi retinetur ſecundina, cum ſit pars multis venis & arterijs & conſequenter multò ſanguine referta, facilè putreſcit, vnde primum incenditur vterus, dein ex putreſcentia vapores turpes & tetri efferuntur in caput & in cor, vnde deliria, animi deliquia, præfocationes oriri ſolent. Ita huic mulieri a retenta parte ſecundinæ aliquid incendij contractum; quod veſicæ communicatum eſt, vnde in cenſis humoribus, acrior vrina eſt reddita: quæ cum non poſſet ſuſtineri, neceſſe fuit naturam continuo ab ea ſtimulatam fuiſſe ad eam egerendam. Sed ſi propter vterum factum fuit hoc malum, quomodo potuit concipere? Reſpondeo, quia ſtranguria non eſt vteri affectus ſed veſicæ ideoq; factus ob communionem. Cum itaq; ſtranguria eſſet pauca, veriſimile eſt vterum non admodum inſigni incendio laboraſſe, & propterea non fuiſſe præter rationem, vt conciperet. Sicut non erat a ratione alienum, vt in partu eleuaretur hic affectus, quia notum eſt intemperies non durare niſi fouentibus humoribus, aut niſi ſint in habitu. Vbi euacuati ſunt humores recedunt vna intemperies. Igitur cum in partu per puerperium (vt Hipp. docet) vniuerſum corpus expurgetur & præſertim vterus, iure fit vt affectus vteri a conceptu tollantur aut ſaltem minuantur, nempe euacuatis humoribus, qui eos faciebant. Ex hoc diſcurſu duo documenta colligetis. Vnum, vt vbi aliquid ſecundinæ relinquitur, niſi ſpontè exeat, diligenter proſpiciatis, vt euacuetur. Etenim ego vidi omnes intereijſſe, quibus ſecundina intus remanſit. Modus quibus extrahitur, varius eſt Hippoc. ſcribit a ſternutamentis ſecundinas exprimi, quod illa totius corporis concuſſione excitetur facultas expultrix ad eijciendum onus. Sunt etiam alia remedia, vt ea quæ ſunt ex dictammo Cretenſi, & vno verbo vt dicam, omnia quæ menſes potenter eliciunt, quæ adiuuant partus difficiles. Alterum præceptum eſt, vt minimè ſitis faciles ad medicandum grauidas mulieres, quia niſi morbus ſit acutus & valde vrgeat, non ſunt grauidę mulieres tractandæ donec pepererint, quia ſolent omnes affectus ex partu vel leniri vel aboleri. Atq; hoc puto Hippoc. feciſſe iam, qui hanc mulierem noluerit curare, quia videbat, non eſſe affectum acutum, & ſperabat debere aboleri ex partu.

Lib. de nat. mulier. *5. Aphor. 58.* *In Epiſtolis.* *Lib. de morb. mulier.* *5. Aphor. 49.*

O

Ἰσχίον δέ τις ἤλγει, πρὶν ἴσχειν. ἐπεὶ δ᾽ ἔσχεν, οὐκ ἔτι ἤλγει. ἐπεὶ δὲ ἔτεκεν, εἰκοσταίη ἐοῦσα, αὖθις ἤλγησε· ἔτεκεν οὖν ἄρσεν.

Secundum coxam quædam dolebat priuſquam conciperet poſtquam autem concepit, non amplius doluit. ſed cum peperit vigeſima poſt die iterum doluit, peperit ergo marem.

Hanc hiſtoriam puto ſapientiſſimum Hipp. annotaſſe vt doceret quod ſicuti quædam mala ante conceptum, ipſo conceptu finiantur; ſic quoq; contingere, vt mala quæ a conceptu ſunt ſopita, a partu iterum reuiuiſcant. Eſt autem hiſtoria eiuſmodi: quandam mulierem, forſan ignobilem, priuſquam conciperet dolore coxendicis laboraſſe, vbi autem concepit, hunc dolorem fuiſſe ſopitum. Peperiſſe etiam vigeſimo die, poſt partum dolorem coxendicis redijſſe, ex hoc colligi, ipſam peperiſſe marem. Videre autem oportet, qua ratione factus ſit hic dolor, ante conceptum, & in conceptu mitigatus, cur poſt partum redierit, tum quomodo Hippoc. colligat ex his marem peperiſſe. Hippoc. in præclaro illo lib. de ſuperfæt. ſcribit, quod ſi alicui fiat dolor ante conceptum vt dolor coxæ, qui in conceptu deliteſcat, & poſt partum redeat, inquit fieri hunc dolorem ex decubitu vteri ſupra coxam. Sed hæc mulier hæc omnia habuit, ergo neceſſariò fatendum, (ſi modo Hippoc. ex Hippocrate interpretari velimus,) non aliter factum hunc dolorem eſſe huic mulieri. Sed vnde hic decubitus? Natura valde ſollicita ad propagandam humanam ſpeciem, & vtero facto ad hoc, collocauit eum inter veſicam & inteſtina, & ita, vt in neutram partem inclinaret, ſed in medio firmaretur. Vbi ergo vitio aliquo correptus inclinet in alteram partem, neceſſe eſt pariat dolorem. Decumbit autem in alteram partem, quotieſcunq; aliqua pars repletur humore peregrino, vt propter onus in eam partem decumbat, quo fertur a pondere. Hoc autem ita eſſe demonſtrat Hippoc. illo libro, vbi ſcribit decubitum curari remedijs calefacientibus & exiccantibus, quaſi neceſſariò fiat a repletione vteri. Sed priuſquam vlterius progrediamur, quæſtio eſt ſoluenda. Si hæc laborauit a decubitu vteri & ita hic a proprio ſitu ſemper decedat, qui fieri poteſt, vt conceperit? Nam idem ſcribit, quotieſcunq; vterus a ſuo ſitu abductus eſt, nunquam fœminam poſſe concipere, quia cum os vteri anguſtiſſimum ſit, niſi rectitudinem ſuam ſeruet, haud quaquam poteſt ſemen attrahere & rectè eiaculari. Si ergo hoc ita eſt nonne neceſſe eſt, vt vbi vterus decumbit in alteram partem, os torqueri & ammittere proprium ſitum? Igitur non videtur doluiſſe ob decubitum vteri. Reſpondeo veriſſimum eſſe id quod ſcripſit Hippocrates, ſed minimè eſt neceſſarium, vt ſemper comitetur oris illius tranſpoſitio decubitum, quia etiamſi vterus ſit ſemper puſillus, vbi nihil intus habet, vbi aliquid concepit, ampliatur, & poteſt huiuſmodi amplitudo fieri circa fundum ipſius, ita vt fundus onere grauatus in hanc vel illam partem decumbat abſq; oris torſione, & maximè cum Hippocrates diuerſa remedia adhibeat torſioni oris, & depoſitioni vteri. Alioqui ſi ſemper torſio vteri ſequeretur eius decubitus eadem eſſet medicamentorum ratio. Quod prægnans ſit ab hoc dolore liberata, non fuit ſine ratione, quia, vbi conceptus eſt in vtero, ſcimus eius calorem mire augeri, atque hunc eſſe calorem natiuum, quia eſt calor fœtus. In inſigni caloris copia non poteſt perdurare copia materiæ alienæ, quia natura hanc depopulatur pro conſeruatione fætus, vnde factum eſt iure, vt dolor hic fuerit ſedatus humore conſumpto, qui in fundum vteri defixus ipſum deprimebat in coxam. Redijt a partu hic, quia cum puerperia durarent (quod fuit a ſexageſimo die) factum eſt, vt nihil humoris poſſet accumulari, & propterea purgatus vterus nihil detrimenti attulit coxæ. Deſinentibus autem puerperijs, vterus (qui alioquin ad hanc affectionem erat propenſus) iterum cępit accumulare humores, adeo vt iterum ſecundum fundum repletus eundem dolorem pepererit. Colligit Hippoc. ex his peperiſſe marem non certa ſanè ſcientia, alioquin debuiſſet prędicere rem quam pręſciret. Sed puto

Initio lib. 1. de morb. mulier.

ego

ego ignoraſſe veritatem, attamen coniecíſſe admirabili ſuo iudicio, quia ſi huiuſmodi dolor contumax a conceptu fuit ſedatus, hoc factum eſt propter calorem ingentem. Hic non ſit a conceptu fœminarum ſed marium & propterea, cum ſublatus ſit dolor ab ingenti calore, coniectura eſt fuiſſe conceptum maſculi. Et iſti qui pacíſcuntur de futuris partubus, marcſne an fœminę ſint futuri, ſolent actiones, ſpeciem, colorem aduertere prægnantium, quia vbi mares gerunt, niſi aliud impedit, ſemper ſunt coloratiores, robuſtiores, quia calore fœtus maris conſumuntur excrementa, quæ robur & formam impediunt. Colligitur ex hiſce Hippoc. id vnum, dies decretorios non minus eſſe conſiderandos in ægritudinibus quam partu, & non minus in hoc quam in illis, quia inquit huic ſtatim vigeſima die, redijſſe dolorem. Solet autem hæc apud Medicos eſſe decretoria, & in ea fieri magnæ morborum mutationes. Sed cur æquè in partubus ac ægritudinibus? In quolibet partu tot ſiunt dolores, quot in quolibet etiam morbo acuto, vt non mirum ſit eandem ſeruari periodum in morbis acutis, & partu.

Ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἐν κνήμῃ κάτω δεξιῇ, ἢ τρίτῳ ἢ τετάρτῳ μηνὶ, ἐξανθήματα. πρὸς ἃ τῇ μάννῃ χρώμεθα, καὶ ἐν χειρὶ δεξιῇ παρὰ μέγαν δάκτυλον. οὐκ οἶδ᾽ ὅτι ἔτεκε. κατέλιπον γὰρ ἑξάμηνον. ᾤκει δὲ ὡς ἐγὼ οἶμαι τὰ Ἀρχελάου πρὸς τῷ κρημνῷ.

Cuidam in vtero habenti in tibiæ dextræ inferna parte, vel tertio vel quarto menſe exanthemata facta ſunt, ad quæ manna vtimur, & in manu dextra iuxta magnum digitum, haud ſcio an peperit, reliqui enim eam iam ſextum menſem habentem, habitabat verò vt ego puto, eum Archelao ad rupem.

Miror cur Gal. ſeu alius dubitet, an hæc hiſtoria ſit eadem cum ſuperiori, an ſeparata, ſiquidem nemo eſt, qui (ſi diligenter animaduertat) hanc eſſe a ſuperiori planè diuerſam non videat. Eſt autem huiuſmodi, mulierem quandam vtero gerentem 3. vel 4. menſe, correptam eſſe quibuſdam tumoribus in tibia dextra & manu dextra, circa digitum magnum & fuiſſe ex eorum genere, qui manna thuris curantur. Addit ſe ignoraſſe an peperecrit, eo quod reliquerit in ſexto menſe. Addit poſtremò habitaſſe in ædibus Archilai pro pe rupem. Circa quam hiſtoriam de more noſtro tria ſpeculatu digna contemplabimur. Vnum eſt qua ratione in hac muliere facti ſint tumores, & præſertim cur in dextra tibia & manu. Secundum erit, quæ fuerint genera horum tumorum, quia clarè hoc non explicatur, ab Hippoc. Poſtremum eſt cur Hippoc. adeo diligenter deſcribit habitationem huius, & tamen fateatur ſe neſcire an pepererit. Circa primum Gal. in comment. ſi illius ſint, vult hanc dum vterum gereret laboraſſe vel inflammationé vel eryſipelate vteri, & autoritate Hippoc. lib. de natura mulier. vbi ſcribit, ſi fiat inflammatio in vtero, fieri tumores in tibijs. Sed hoc mihi placere non poteſt. Siquidem Hipp. ſcribit, quod ſi mulier prægnans tentetur eryſipelate vel inflammatione vteri, lethale eſſe. Si ergo hic affectus lethalis eſt quomodo fieri potuit, vt hæc vixerit ſine vllo graui ſymptomate a tertio vſq; ad ſextum menſem? Nam narrat Hippocr. ſe reperijſſe eam viuam ſexto menſe, & certiſſimum eſt, ſi alia ſymptomata reperiſſet, taciturum non fuiſſe. Itaq; non potuerunt fieri huiuſmodi ſymptomata propter inflammationem vteri. Puto ita rem ſeſe habere mulierem hanc priuſquam vtero conciperet, incendio ingenti iecinoris laboraſſe, quo ſanguis feruidus, acris & mordax colligebatur, qui collectus in vtero facultatem expultricem valde ſtimularit, vnde ſtimulata natura tandem depulit extra vterum huiuſmodi ſanguinem feruidum, acrem & mordacem, ſed cur potius in dextra parte quam in ſiniſtra? & cur potius in manib. & pedib. quam alibi? Duæ cauſæ fuerunt. Vna eſt rectitudo cum iecinore. Eſt enim hoc certiſſimũ apud Medicos euacuationes & expulſiones fæliciter fieri ſecundũ rectitudinẽ vaſorum. Aliud fuit, quod ſcribit Hipp. vaſa quæ ſunt in dextra parte, ampliora ſunt quam quę ſunt in ſiniſtra, & propterea dextrę partes facilius recipiant quã ſiniſtrę, laborante præſertim iecinore. Sed cur potius fluxio irruit ad manus & pedes? Duplex

5. Aph. 43.

Lib. de morbo ſacro.

item causa fuit. Vna est motus, quum hæ partes continuose exercent, vel maximè omnium mouentur, quia dicebat Arist. nos melius decumbere supra sinistras partes quàm dextras, quia motu diurno magis lassantur dextræ partes. Altera ratio est, quod vasa in manibus & pedibus facta sint à natura satis ampla, id quod apparet satis si venæ & arteriæ harum partium intumescunt. Et hoc fecit natura summa cum ratione, quia cum hæ partes deberent esse exangues, excarnes, nerueæ, opus fuit vasis amplis, vt possent nutriri, & hoc est, quod Auic. scribit, quod etiam scripsit Rhasis 17. continent. homines magno iecore, &c. magnas habere manus & magnos pedes & è conuersò, quia vbi in his partib. sunt vasa magna, necesse est consequatur iecur magnum. Igitur his rationibus in hac muliere erupit materia morbosa præsertim in tibia & manu dextra, id quod videmus plerunq; contingere in ijs, qui habent iecur valde incensum, vt videmus in lue gallica laborantib. quibus maximè manus pedesq; afficiuntur, tum in podagricis, quia in iecinore (vt apparet ex tumentibus venis) mittitur materia ad has partes proportionatas. Qui fuerint huiusmodi tumores, non explicat aliter quàm ex eorum genere fuisse qui curantur manna thuris. Et quia alias docui ad significandas naturas morborum maximè valere, curationis obseruationem operæpretium est, vt breuiter videamus, quæ sit natura huius remedij. Manna thuris a Græcis simpliciter vocatur μάννα. Diosc. & Plin. dicunt nihil aliud esse quam ramenta quædam seu rudem puluisculum qui fit ex concussione thuris. Dum enim conuehitur, tus, concutitur, & ex hac concussione elicitur. Alij esse dicunt grana quædam similia arenæ vel sabulo. Sed hæc res est parui momenti. Illud scire oportet, quod scribunt Diosc. & Plin. mannam thuris ad eadem omnia valere ad quæ thus ipsum. Asserunt ijdem valere ad ambusta, perniones, quò fit vt necesse sit aliquod ex his fuisse tumorũ generibus, quo laborauit hæc mulier, quæ vocantur ambusta, quippe quæ fiunt ex sanguine feruido & admodum acri. Sed inter ambusta sunt etiam aliqui gradus, quia alia sunt mitiora, alia magis immania, & credo huiusmodi tumores fuisse mitiores, & propterea dixisse Hippoc. ex eorum genere fuisse qui curantur manna thuris, quia cum hæc sit inualidior, iure adhibetur ad mitiora mala. Postremò cum dubitet de euentu, puto rem ita se habuisse scilicet Hippoc. magni fecisse huiusmodi tumores, quia etsi essent affectus externi, erant tamen certissima signa alicuius materiæ prauæ intus latentis, quę eo magis timeri debebat, quia erat in vtero, & in vtero conceptum habente. Cum ergo Hippoc. huiusmodi conceptum magni faceret, non potuit magnis negotijs impeditus intueri euentum. Eum ergo notauit vt dubium, quo data occasione posset certior fieri huius euentus, quem maximè desiderabat scire, & vt magis hoc faceret voluit adnotare habitationem. Sed si nobis proponeretur huiusmodi casus, quid faceremus? Mulier prægnans, vt alias dixi, a 3. ad 7. mensem potest tutò aut saltem tutius tractari quam alijs mensibus, idcircò cum vidissem huiusmodi tumores indicare aliquod malum intestinum graue, ante omnia immisso clystere detrahi iussissem non modicum sanguinis, tum quia morb. erat calidus, tum quia ferre poterat. Sed quia in magna copia sanguinem detrahere prægnanti periculosum est iussissem fieri per vices, modo in dextro brachio, modo in sinistro, tum refrigerassem & exiccassem humores decocto cichorij, sonchi, borraginis, & preparatos humores blandè purgassem, medicamento ex manna, rhabarb. syr. rosato solut. & post purgationem voluissem, vt aliquod linimentum parti affectæ appositum fuisset, & quia Hippoc. scribit fuisse hunc affectum ex eorum genere, qui curantur manna thuris, iussissem vt manna vnà cum aceto nec non cum butyro aqua rosacea loto in linimenti formam redactis pars inuncta fuisset. Quod si (vt sæpe fit) malum his remedijs non fuisset sublatum, iussissem deinceps, vt pluribus diebus accepisset serum caprinum optimè depuratum ad quantitatem trium aut quatuor heminarum.

Sect.5. Probl.

3. 1. doct. 2. tract. 1. & 4. 3. doc. 1. c. 32.

ἣ περὶ τὸ Νικόμαχον, τέκεν παιδίον, σαρκῶδες μέν, ἔχων δὲ τὰ μέγιστα διακεκριμένα: μέγεθος δὲ ὡς τετραδάκτυλον ἀνόστεον. ὕστερον δὲ παχὺ στρογγύλον. Αὕτη δὲ ἀσθματώδης ἐγένετο πρὸ τοῦ τόκου: ἔπειτα ἅμα τῷ τόκῳ, πύον ἀνήμεσεν ὀλίγον οἷον ἐκ δοθιῆνος.

Antigenis uxor quæ circa Nicomachum, peperit filium, carnoſum quidem, habentem autem maxima diſcreta: magnitudine autem ut quatuor digitorum, ſine oſſibus, poſtmodum verò craſsum, rotundum. Hæc ante partum aſtmatica fiebat. Deinde ſimul cum partu pus euomuit modicum, quale ex furunculo.

Quamob cauſam Hippoc. hanc hiſtoriam annotarit non eſt facilè ignorare. Quia quicunq; diligenter conſiderarit, quæ contigere huic mulieri, facilè intilliget rem totam fuiſſe magna admiratione dignam. Et puto Hippoc. diligenter deſcripſiſſe & coniugem & habitationem, quia cum res fere videretur incredibilis, facilè fieri poterat, vt ipſi non adhiberetur fides. Res autem ita ſe habet. Vxor Antigenis habitabat prope Nicomachum, & forſan Ariſtotelis patrem, (nam tempore Hippoc. vixit pater Ariſt. cui Nicomacho nomen erat, imò qui neceſſitudine ipſi erat coniunctus.) Sed hæc ſcire parum refert, illud multum intereſt prædictam mulierem peperiſſe puerum carnoſum, ſine oſſibus, rotundũ, figura & magnitudine 4. digitorum. Dum vtero gerebat, aſthmaticam fuiſſe ſcribit & in partu eieciſſe pus quale cijcitur ex furunculis. Circa hanc hiſtoriam primum videre oportet, qualis fuerit hic partus, cur, cum in vtero eſſet, fuerit aſthmatica, & cur in partu reiecerit pus. Circa naturam huius partus, Gal. ſiue quiſquis eſt, nihil in comment. purè dixit, niſi fuiſſe abortum, & certè hoc non fuit difficilè ſcire quia erat duntaxat 4. digitorum. Atqui commentatores dixerunt fuiſſe purum monſtrum. Ego autem quia diuerſam ſententiam habeo, vt demonſtrem nequaquam fuiſſe monſtrum, operæpretium eſt videamus breuiter quid ſit monſtrum, & quot ſint eius cauſæ. Monſtrum nihil aliud eſt niſi partus conſummatus conſtitutionis præter naturalis, ſiue naturali diſſimilis. Dixi eſſe partum conſummatum, ad differentiam partus canini & vrſini, quia huiuſmodi partus minimè ſunt monſtra, quia non ſunt integri. Canis exit cæcus ab vtero, vrſus exit totus deformatus, ita vt niſi lambatur a matre, vix poſſit agnoſci eſſe fœtus. Hæc animalia extra vterum diligentia matrum tandem perficiuntur ac quodammodo etiam ornantur. Dixi conſtitutionis præternaturalis, quia ad naturalem conſtitutionem faciendam requiritur debita magnitudo, figura, ſitus, numerus & connexio partium. Vbi error in aliquo horum eſt, conſtitutio eſt præternaturalis, & propterea monſtruoſa. Addidi diſſimilem naturali, quia Ariſt. dicebat, qui prorſus ſit diſſimilis ſuis genitorib. eſſe veluti monſtrum, adeo vt putauerit Ariſt. ad efficienda monſtra, requiri vt adſit diſſimilitudo a ſuis progenitoribus. Hæc eſt adumbratio, & veluti rudis quædam delineatio huius de monſtro quæſtionis. De cauſis diuerſas reperio ſcriptorum ſententias. Quidam, vt habet Gal. lib. de defin. med. & Plutarchus de plac. philoſ. exiſtimarunt fieri ob inæqualitatem & contorſionem oris vteri. Dicebant enim, quod, veluti qui nolunt ſtatuas plumbeas facere, niſi plumbum æqualiter per totas formas diſtribuatur, ſtatuam exire indecentem. Sic illic, ſi ſemen inæqualiter diſpenſetur in vterum, neceſſariò fieri fœtum inæqualem & monſtroſum. Sed hæc ſententia admodum vana eſt, quia vbi os vteri contortum eſt, non recipitur ſemen, imò ſi vel tantillum ſit contortum, quia foramen vſq; adeo anguſtum eſt, vt vel minimus lapſus & deflexus a rectitudine, impediat ſeminis receptionem. Democritus (vt narrat Ariſt.) exiſtimabat monſtrum fieri eo quod ſemen fœminile & virile non recipitur eodem tempore ſed diuerſis, ita vt cum vnum ſequatur alterum, non poſſit fieri recta deſcenſq; formatio. Hæc ſententia, quia ſatis eſt ab Ariſt. confutata, non eſt vt a nobis examinetur. Empedocles & Strabo putarunt fieri ob defectum ſeminis vel eius abundantiã vel deprauationem. Sed neq; hæc opinio ſatis firma eſt, quod ſemen paucum faciat quidem parua, multum magna, ſed quod neceſſariò ex copia ſeminis vel inopia conſtitutio

1. de gen. animal cap. 19.

4. de gen. anim. cap. 4.

natu-

naturalis vitietur, minimè est verùm. Alia quærenda est causa. Arist. loco citato videtur voluisse tribuendum esse soli copię fæminis, & probauit cum ibi, tum 10. sect. probl. 60. quia in animalibus quæ pariunt multos fœtus, crebrò fiunt monstra. In humano genere, quod vnum duntaxat parit, raro plura, dici potest, raro fieri monstra. Sed vt liberius dicam, nisi hæc res clarius explicetur, Arist. etiam videtur recessisse a sua solita diligentia & industria, quia possumus tueri pluralitatem partuum vel magnitudinem a seminis copia fieri. Sed cur interdum fiant homines diuersarum formarum, minimè. Itaque præter peccatum materię est etiam vitium formatricis facultatis. Nisi fallor, alias docui fabulas esse, imaginari, quod in corporibus nostris sint facultates diuersæ. Vna est anima quæ potest diuersimodè operari secundum varietatem instrumentorum. Dicitur facultas formatrix, quia operatur hoc instrumento semine ad perficiendos fœtus. Non est ergo aliud opus facultatis formatricis quam animæ. Cum ergo sit opus animæ, prout hæc vel tranquilla est vel turbata, non est dubitandum, quin virtus formatrix modo benè modo malè operetur. Vnde quando anima, si vix operatur, malè operatur, procul dubio cum formare debeat fœtum affabre, & minimè illud facere possit, vt tum anima erret est necessarium, nempe ob sui ipsius vitium & in suo opere. Hoc verum esse multa exempla docere possunt. Nam relatum est a Sabellico tempore. Pontif. 4. mulierem peperisse fœtum cum pedibus vnguibusque vrsi, atque hoc iudicatum est non alunde prouenisse, quam quia in cubili erant multi vrsi depicti quibus deletis non amplius peperit huiusmodi vrsos. Non fuit causa materia, quia hæc erat satis copiosa, sed anima, hoc est vis imaginatrix, dum vtens semine, formaret hunc fœtum illis spectaculis repleta fœtum formauit eo pacto fere quo tuebatur. Sic etiam scimus illos, qui volunt in pecudibus fieri monstra, iubere vt videant semper monstrosa. Quare quantum ego puto vera causa generationis monstrorum, posita est etiam in ipsius formatricis facultatis malè ab anima gubernatæ, & non solum materiæ, vitio. Illud etiam dubium est Plin. scribit in Æthiopia, vbi semper insignis est monstrorū prouentus, fieri homines, imo populos integros sine labijs, tum cum vno oculo, dubium, inquam, an sint monstra? Non videtur, quia raro contingunt monstra. at in Æthiopia fiunt integri populi. Respondeo has gentes posse appellari monstra & non monstra. Monstra, si respiciamus vniuersum genus humanum, huic enim cum sint valde dissimilia, monstra sunt, sin vero spectemus vniuersam regionem, nō sunt monstra, quia non errat in indiuiduo, sed in tota specie. Macrocephali ita orti sunt, quia vt Hipp. scribit lex & consuetudo hoc fecit primò, deinde natura etiam cæpit secundum hanc legem operari. Hoc de monstris videtur breuiter constitutum. Videndum iam an partus hic fuerit monstrum. Ego adduci certè non possum, vt hoc credam, quia tametsi monstra deberent esse dissimilia alijs secundum naturam constitutis, oportet tamen vt habeant aliquam similitudinem. Nam siue vrsi, seu canes generentur in corpore humano, semper habent partem aliquam hominem referentem. Scribit primum partum hunc totum fuisse carnosum, deinde sine ossibus, tum rotundum & magnitudine 4. digitorum. Quod ad primum, nullum monstrum reperitur pura caro, tum quod fiant animalia sine ossibus fieri non potest, quia hæc sunt velut pali, quibus colligatæ partes corporis sustentantur: tum figura rotunda, quam sit aliena ab homine, nemo non videt. Igitur videre non possum, qua ratione, cum desint hæ conditiones, debeamus huiusmodi partum appellare monstrū. Iurarem nihil aliud fuisse quàm molam, & vehementer cœcutisse, qui in aliam sententiam iuerunt. Hoc ita esse colligo ex conditionibus ab Hipppoc. allatis, quia erat pura caro, vt est mola, tum erat sine ossibus. Molæ non habent ossa. Erat figuræ rotundæ. Et molæ plerunq; sunt orbicularis figuræ. Erat magnitudinis 4. digitorum, vt molæ, plus minusue tamen, prout diu vel parum morantur in vtero. fuit ergo mola. Sed duo obstant, quominus hoc vobis persuadeatis. Quia appellat Hippoc. παιδίον puerulum, tum quia scribit habuisse maxima discreta, quæ forsan rationes illos induxere, vt crederent esse monstra. Quod ad primum, Hippoc. consueuit interdum appellare puerum, quidquid continetur in vtero, vt ex lib. de nat. pueri colligere potestis, & certè si velimus accipere significatio-

Lib. 6. cap. 30

Lib. de aere, loc. & aq.

nem

nem pueri veri, non possumus verè puerum appellare, quia non habet ossa & alia. Ad alterum dicendum per maxima discreta non aliud intelligendum quam partes inęquales & separatas, non quasi haberet partes & viscera discrera, sed aliquas partes magnas inæquales & separatas. Qui enim fieri potuit, vt in mole carnea tam parua, facta sint viscera ita discreta. Sed cur illa laborauit difficultate respirandi vbi vterum ferret? Gal. citans hanc authoritatem, dicit difficultatem anhelitus fieri in prægnantibus propter organa obturata vel obstructa vel compressa. Sunt enim prægnantes vteri interdum adeo grandes, vt cōpressum diaphragma non possit seruire respirationi. Sed non poterat hæc mulier hac de causa hoc malo correpta esse, quia erat 4 digitorum partus. Neq; fuit propter obturationem quia nulla fuit causa adstringens, relata ab Hppocrate fuit ergo ab obstructione, quia cum partum præternaturalem haberet in vtero, non poterat a calore præternaturali consumi copia menstruorum, quæ erat potius frigida, propterea, cum abundaret sanguine menstruo factum est à natura, vt pars demissa fit ad pectus. Nam (vt Gal. scribit) in quibus monstrua retinentur, sequitur difficultas anhelitus. Ita in hac copia sanguinis pars in caput elata & conuersa in pituitam, & delapsa in bronchias pulmonum fecit difficultatem anhelitus. Postremo reuomuit in partu pus, quod vt intelligatis, debetis scire apud veteres & Hipp. omnem expulsionem ab ore factam hoc vocabulo apellatam. Dicunt etiam Poetæ euomere spiritum, hoc est mori. Itaq; cum ita vtitur Hippoc. solet etiam vti pro exitu materiæ cum tussi & screatu. Voluit ergo in partu reiecisse pus screatu. Quicunque inseruiunt parturientibus solent sternutationes & tusses lubenter excitare, quia isti motus magnopere iuuant ad auxiliandum partui. Itaq; cum obstetrices fortè hoc agerent, reiecit pus, genitum ex sanguine effuso in cauitatem thoracis tempore pręgnationis, vel quia materia a capite præcipitata in pectus fuerat & in pus conuersa. Nam Hipp. scribit destillationem quæ præcipitatur in ventrem superiorem hoc est thoracem, verti in pus die vigesima.

3 de diff. resp. cap. 11.

Lib. de vena sect.

7. Aphor. 38.

Θυγατέρας τεκούσης διδύμας, καὶ δυσοκησάσης, καὶ οὐ πάνυ καθαρθείσης, ἐξῳδησεν ὅλη. ἔπειτα ἡ γαστὴρ μεγάλη ἐγένετο. τὰ δ' ἄλλα ἐταπεινώθη, καὶ ἐρυθρὰ εἴη μέχρι τοῦ ἕκτου μηνός: ἔπειτα λευκὰ κάρτα πάντα ἤδη τὸν χρόνον. Πρὸς δὲ τ' ἀφροδίσια οἱ ῥόοι ἔβλαπτον, καὶ οἱ ἄκρητα ἐρυθρὰ ἰκνεύμενα ἴει.

Eius quæ filias gemellas peperit, & difficulter peperit, & non admodum est purgata intumuit totum corpus: deinde venter magnus est factus, alia autem subsederunt, & rubra fluebant vsq; ad sextum mensem, deinde alba valde iam totum tempus. atq; hæ fluxiones veneri officiebant, & mera rubicunda fluebant.

Hæc historia Hippocr. non alia de causa est literis mandata, nisi vt verissimum esse demonstraret, quod scribit, si purperia vel imminuta sint vel retenta, vitæ ipsius esse pernitiosissima. Ita vt dicat eas quæ nunquam pepererunt, laborare menstruis, quia puerperijs nunquam fuere purgatæ. At menstruis puerperia sunt deteriora, quia menstrua lædunt duntaxat quantitate & copia, puerperia verò propter insignem prauitatem vnà. Cum enim tempore conceptionis tetra & impura recrementa in vtero retineantur, necessarium est hæc excrementa tractu temporis contrahere prauam qualitatem & naturæ inimicam. Sed historia Hippoc. quæ fuit? Quod mulier quædam gemellas peperit, & cum difficultate, sed postea puerperia imminuta sunt, quas imminutiones sequuta sunt symptomata admodum diuersa. Nam primum toto corpore intumuit, hoc tumore delitescente vniuersum abdomen intumuit, & reliqua membra sunt valde extenuata per sex menses menstrua rubra habuit, reliquo tempore menstrua fuerunt alba. Sed cum venere vtebatur maximè leuabatur, & ita pro albis rubra effluexere menstrua. Hæc historia præclara est & scitu vtilis. Incipiamus ergo pro more nostro viuam huius anatomen facere. Interdum fæminam plures partus edere experientia docet, & veteres (inter quos primus

Li. 1. de mor. mulier.

est

[*7 de hist. animal. cap 4. & 4. de gen. animal. cap. 6. 9. de nat. animal. cap. 8.*] est Arist. qui testatur interdum mulieres parare duos, interdum 3. interdum plures, vt fit in Ægypto. Hic enim propter fœcunditatem certum est interdum 3. fœtus edere. Sed si fides adhibenda est Auicennæ fuerunt interdum mulieres quæ ædiderunt fœtus 30. & nisi memoria me fallit ipse narrat se audisse interdum 70. fætus formatos esse editos. Sed hæc forsan videri possunt monstra naturæ. Illud est frequens mulierem gemellos ædere. Sed cum hoc sit certissimum, scire oportet partus geminatos duobus modis fieri, aut enim fiunt vno coitu aut pluribus, quem modum generationis appellant Medici superfœtationem, & hæc nonuunquam fieri solet post 2. 3. 10. dies, post mensem. Verum video hoc loco iure dubitari posse, qui fieri possit, vt fiat superfoetatio, quia Gal. sæpe scripsit statim atque conceptus factus est in vtero, adeo ipsius os concludi, vt neq; acus penetrare possit? Si [*Lib. de superf. 4. de gen. animal. cap. 4.*] quæ scribit Hippoc. & Arist. expendantur, non difficile est inuenire rationem. In libro primo enim seu hoc ipso sæpe scriptum habemus matricem mirum in modum delectari semine, & ita, vt illud auidissimè attrahat: id cum in omnibus est, in aliquibus tamen magis. His itaq; appetentibus admodum, & calidis, fit vt in coitu natura vteri semine delectata illud auidissime attrahat, atq; adeo, vt eo fruatur, aperit etiam os. Sed & Arist. scribit huiusmodi superfoetationem in alijs animalibus valdè raro fieri, in homine non ita rarò, quia illa, vbi conceperunt, marem non admittunt amplius. Vna mulier, vbi concepit, fert virum. Et aliqua olim rogata, cur grauida virum admitteret, dixit: non enim sum bellua. Est ergo clarissima ratio fætus geminati in superfætatione. De pluralitate verò partuum [*Lib. de plac. philos.*] ab vno coitu, non ita constat apud omnes. Empedocles enim, vt habet Gal. (qui est Aetij potius) dixit plures partus non aliunde fieri, quam quando semen copiosum est & discretum, vt virtus formatrix integra, cum in duas partes seminis agat, formas duas inducat. Asclepiades magnus tempore Pompeij non aliunde dicit oriri, quam a peculiari seminis natura. Nam videmus, inquit, aliquod hordeum ita comparatum, vt 3. ordines spicarum proferat, aliquod vnum duntaxat gestare. Sic semen mulieris interdum vim habet producendi vnum, aliquando plures fætus. Erasistratus aliam sententiam habuit, fieri scilicet propter auidam apprehensionem ipsius seminis, ita vt cum vterus auide attrahat, duos vel plures fætus seu conceptus faciat. Postremo opinio fuit Stoicorum, qui existimarunt fieri duntaxat ob varietatem & pluralitatem loculorum in vtero. Imaginabantur hi in vtero esse loculos seu cellulas separatas, seu cancellos, in quibus si semen recipia- [*21. fen. 3. lib. trac. cap. 2. et 17.*] tur vt in vno vel pluribus sic vnum vel plures fætus ædere. Ita sensit quoq; Auicenna qui manifestissimè dixit geminos partus, fieri propter pluralitatem loculorum, & varietatem ipsius vteri. Hæc opinio quamquam fuit Stoicorum & Auicennæ, fuit tamen multò an- [*4. de gen. animal. cap. 4.*] tiquior. Nam Arist. hanc euidentissimis argumentis refutare conatus est, & vsus inter alia, argumento anatomicorum. qui nugas esse aiunt existimare tot esse loculos. Nulla ergo ex his sententijs mihi placet, & ideo eam quam ego veram autumno, vobis proponã; [*10 sect. probl. 30.*] quam vt rectè intelligatis, hinc exordiar. Arist. quærens rationem, cur in alijs animalib. gemini partus seruantur, etiamsi alter masculus, alter fæmina sit, in homine autem rarò, inquit, homo natura parit vnum tantum, & parere plures est homini præter naturam. Hoc etiam dixit. Sed dubitari possit, cur homo naturaliter pariat vnum, & bruta plura. Vide- [*4. de gen. animal. cap. 4. 4. de gen animal. cap 4.*] tur enim natura in hoc esse accusanda, quia si homo est animal præstantissimum, deberet natura magis studere huic propagando? Arist. qui vidit hunc nodum, dixit hominem a natura esse vniparum propter sui corporis magnitudinem, quasi dicat, cum homo in vtero formetur, & secundum proportionem sui valde magnus euadat, si alius adesset, non procrearetur. Sed puto ego plures alias rationes adferri posse, inter quas hæc vna est. fuit natura non tantũ sollicita, vt generaretur homo, sed vt etiam conseruaretur. Vnum conseruare multò melius est, quam plura. Tum reliqua animalia minus viuacia sunt, quam ho- [*De long. & breu. vitæ c. 3*] mo. quia, vt habet Arist. homo & elephas sunt viuacissimi omnium animalium. Et fabulæ sunt quæ de coruo & ceruo referuntur. Cum ergo hæc minus diu viuerent, necessarium fuit propagare plura. Homo est viuacior, quia humido & calido primigenio plurimo abundat. Ita fit, vt quæcunq; mulieres duos vel plures gestent, non solum deterius valeant,

sed

sed post partum deterius etiam habeant, quia opera quæ fiunt præter naturam violenta, sunt, habetantque & frangunt naturam. Hæc hactenus, quæ quam aptè applicentur huic historiæ, nunc videamus. Dicit enim peperisse gemellos & difficulter. Quod gemellos peperit, secundum Aristot. hinc fuit, quia copia seminis in ipsa abundabat, & vt rectè intelligatis Aristotelem illud supponatis cum illo, magnitudinem cuiusque corporis esse præfinitam, ita vt rarissimè aut nunquam ea excedatur. Vbi ergo in muliere abundat semen, natura non assumit illius, nisi quantum putat sufficere ad iustam magnitudinem fœtus. Reliquo vtitur, si sufficiens sit, natura ad efformandum alium fœtum, adeo vt semper procreatio gemellorum iuxta Aristot. & verè, fiat à copia seminis, vt iam dixi. Cur autem iam mares, iam fæminæ, iam simul mas & fæmina fiat, est ex potentia seminis alterutrius, quia si semen viri semper excedat, fiunt mares, si fæminæ, femellæ, si vtriusque, fit mas & fæmella. In hac muliere rationi consentaneum est exuberasse semen muliebre, quod frigidius est & cum copiosum esset, natura fecit gemellas. Sed cur difficulter peperit? Illud compertissimum est & ab Aristot. confirmatum, mulieres dum vtero gerunt semper male valere, quia hæ vitam exercent sedentariam, otiosamque, quod non faciunt bruta: tum mulieres brutis magis abundant menstruis, & propter has causas mulieres peius habent, quæ vterum ferunt. Hinc olim iurisperiti legem tulerunt, vt quicunq; prægnantes venderent, nunquam eas sanas præstarent. Hæc ergo malè valebat, quia erat prægnans, tum quia gemellos habebat, nam si ab vnico male valent, quanto magis a pluribus? Sed hac etiam de causa malè habebat, quia si mulieres, quæ habent marem in vtero, melius purgantur, & sunt formosiores, quis non videt, quod quæ fert gemellas, debeat pessimè valere? Cum hoc ita sit, & malè valuit, necessariò difficulter peperit. fæminæ semper difficilior est partus, quam maris, quia fæminæ minus se mouent, & propterea minus nixui auxiliantur. Contra mas, cum sit robustior, magis se mouet & adiuuat partum facilemque reddit. Quod si verum est in vnius tantum fæminæ partu, quantò magis in duarum esse debet, eoque magis, quia cum necessarium sit, vt partus sit facilior, vt prægnantes spiritum vehementer contineant, quæ dum vtero gerebant malè valebant & propterea imbecilles sunt redditæ, fieri non potest, vt vehementer spiritum contineant & ita difficulter pariunt hæ. Sed qui nam factum est, vt ei etiam puerperia sint imminuta? Hoc etiam summa cum ratione accidit. Primum cum fæminæ fuerint, consentaneum est naturæ ac rationi frigidiusculam fuisse materiam, & consequenter ad motum pigriorem, vnde ob facultatem expultricem debilem imminuta ei sunt puerperia. Dicebam initio ex Hipppocrate lib. de morb. mulier. puerperia inhibita incredibiles & sæuissimos affectus parere; si retineantur in vtero, putrescunt, putrescentia subitos interitus adferre solent, præfocationes, deliria. Si non retinentur in vtero, vel in totum corpus, vel in aliquam partem profundi solent. Natura in hac muliere effudit in habitum corporis, hoc enim vniuersum intumuit, quia effusus sanguis teter in corporis habitum hyposarcam seu anasarcam fecit. Sed qui factum est, vt is tumor euanuerit, & vniuersum corpus detumuerit? Hac ratione, quia materia puerperiorum in hac ob frigiditatem erat aquosa, ideoque fuit diffusa per totum corpus; quia autem erat aquosa, partim est dissipata, partim pulsa est in abdomen, inter peritoneum & intestina, vnde reliquæ partes corporis sunt emaciatæ & venter intumuit. Sed dubium, an hic tumor fuerit verè hydrops. Ego mehercle non possum adduci, vt hoc credam, duabus de causis. Primo quia si fuisset vera hydrops non sequutus esset fluxus ruber sex mensibus, vt huic contigit. Præterea hæc (vt intelligitur ex Hippocrate) interdum habebat consuetudinem cum suo coniuge. Quis autem hydropicam tangat, aut quomodo hæc virum sustineat? Ergo verisimilius est fuisse affectionem hydropicam, sed non veram hydropem. Sequitur vt videamus, qua ratione effuderit sanguinem ab vtero sex mensibus. Interpretes huius loci dixerunt factum esse, quia in vtero

vlcus erat, ſcimus enim ab vlceribus fere profundi ſanguinem. Sed hanc ſententiam laudare non poſſum, quia cum huiuſmodi profuſionem ſuſtinuerit ſex menſes, ſi fuiſſet vulcus, neceſſarium erat, vt fiſtuloſum euaderet, attamen curata eſt, vt apparet defiiſſe hunc fluxum. Tum experientia docet, vbi vterus laborat vlceribus, ſæuiſſima ſymptomata fieri. Cum autem tacuerit cuncta alia ſymptomata, veriſimile eſt nulla alia fuiſſe. Quare puto ego nihil aliud fuiſſe quam fluxum menſtruorum immoderatum, quia ſanguis ipſius tenuiſſimus erat & aquoſus, propter quod non facilè in vaſis continebatur. Neque mirari oportet ſex menſes duraſſe, quia experientia quotidiana docet annos integros duraſſe. Habemus exemplum vnius quæ mirificè curata eſt a Chriſto, quæ paſſa eſt fluxum huiuſmodi duodecim annos. Sed qui factum eſt, vt deſierit poſt ſex menſes, & cæperit fluor albus, qui deinde toto tempore durauit? Ex longo fluxu ſanguinis calor naturalis admodum hebetatus fuit, & vniuerſus corporis habitus refrigeratus. Quo factum eſt, vt functiones naturales admodum labefactatæ ſint & præſertim coctio, & incæpit produci inſignis copia materiæ pituitoſæ & crudæ, quæ (vt fit in mulierum fluxibus) fluxa a toto corpore in vterum peperit tandem huiuſmodi fluorem album; qui vbi diu durat, ſolet detrimenta ſingularia adferrè, dolores dorſi, totius corporis extenuationes, pallores, & præ cæteris adeo humectat vterum, vt veneris appetitus penitus extinguatur, qui quidem collocatus eſt in calore. Quod quidem huic mulieri contigit, quippe quæ dum diu paſſa eſſet hunc fluorem album, dicitur læſa fuiſſe a venere, quod intelligendum, ſemper abhorruiſſe veneris vſum. Sed vt vt fit, vtebatur interdum venere ſed ex vſu illius ita lædebatur, vt ſanguinem profunderet, quia ex concubitu venereo certum eſt loculos in calefcere & venas alioqui concluſas facilè hiare, & propterea ſanguinem profundere. Nam Hipp. inter alia, ob quæ laudat venerem, eſt quod ex vſu veneris proueniunt menſtrua. Hæc eſt integræ hiſtoriæ interpretatio. Sed dicet aliquis, quomodo medendum eſſet huic caſui? Quando fluebant menſtrua, erat alia ratio medendi, quam vbi albi exibant fluores. Nam vbi immoderatè fluunt, his occurrendum, & paulatim diuerſionibus & medicamentis impetus ſanguinis retardandus. Secus eſt in fluore albo, in quo cauendum, vt nunquam adſtringentibus vt animi, vel fluxum cohibeatis, quia materia illa turpis & ſordida, vbi impedita eſt ferri ad vterum, conuerſa ad partes nobiliores, ſolet ingentes ruinas facere. Prius corpus expurgandum eſſet, & præſertim agarico. Hoc facto, totum corpus exiccandum & calefaciendum modicè foret vſu decocti vel chinæ vel ligni guaiaci facti in iure, & præſertim vſum ſudationis ſuadere ſoleo, quia cum humor peccans eſt in totius corporis ambitu, nihil æquè exiccat, atque ſudatio. Galen. lib. de præcogn. ad Poſthumum teſtatur ſe curaſſe vxorem Boethij vſu remediorum diureticorum. Et ego quoque imprimis ſoleo huiuſmodi rationem ſequi. Sed vtcunque fit, ſemper ſolet hic morbus difficillimus eſſe, & raro euadunt, vt iure dixerit huic fluorem album duraſſe toto tempore.

1. de morb. mu lier.

Τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη γινομένη, πρόσθεν μηδέποτε γενομένη, σημεῖον χρηστὸν, οἷον Δημαινέτῃ ἐγένετο. Ἴσως δ' ἐστὶ καὶ τεχνήσασθαι· καὶ γὰρ ταραχαὶ αἱ τοιαῦται ἀλλοιοῦσιν. Ἴσως δὲ καὶ ὀξυρεγμίαι λειεντερίην λύουσιν.

Diuturnis leuitatibus inteſtinorum, acidum ructum fieri, antea nunquam factum, ſignum vtile, vt Demæneti accidit. fortaſſe autem eſt & arte facere. etenim turbationes huiuſmodi alterant. fortaſſe autem & acidi ructus leuitatem inteſtinorum ſoluunt.

Præſens ſententia, quæ nullam habet cum præcedentibus connexionem, eſt veluti purus

rus quidam Aphorismus, & transtulit Hippocrates hanc sententiam in 6.lib.aphor. 1.Sed illud verum est, in illo multa omisisse, quæ hoc loco habentur, & nonnulla permutasse, quia in Aphor. 1.lib. 6. dicit, Si vomitus acidus, qui ante non fuit, lienteriæ superueniat, bonum ἀγαθὸν. hic loco eius vocis inquit χρηστὸν, adeo vt hæc sententia copiosior sit & diuersa ab illo in Aphor. Est autem tota sententia huiusmodi. Leuitati intestinorum si superuenerit vomitus acidus, qui ante non adfuit, vtile est, & forsan bonum est arte facere, siquidem perturbationes eiusmodi immutant, & forsan ructus illi acidi lienteriam soluunt. Hæc præclara dictio Hippoc. duas præcipuas habet partes, nempe sententiam & huius probationem. Sententia hæc est. Ructus acidos superuenientes lienteriæ, esse bonos & forsan bonum est eos arte facere. Probatio hæc est, huiusmodi perturbationes immutant, & forsan ructus soluunt lienteriam. Tota hæc sententia in syllogismum redacta ita habet. Id quod sponte fit a natura & iuuat, arte etiam facere expedit. Sed ructus acidus factus in lienteria iuuat, propterea bonum est, vt Medicus huiusmodi ructum procuret. Maior propositio ab omnibus medicis confirmata est, scilicet medicos semper debere imitari naturam rectè operantem. Minorem probat, quia immutationes morborum iuuant, & forsan huiusmodi ructus acidi soluunt lienteriam. Mutationes morborum iuuare plurima exempla docent. Rigor (inquit Hippocrat. febri superueniens eam soluit. febrem conuulsioni superuenire bonum. Sed huius sententiæ priusquam viuam anatomen aggrediamur, operæpretium est videamus, cur Hippocrates hic multò copiosierem habuerit sententiam, quam 6. Aphoris. 1. & cur dixerit χρστόν ibi vero ἀγαθόν. Nam Hippocr. nihil otiosum vnquam scripsit. Dum hos libros conscribebat ipse, semper adnotare consueuit, quæ nondum penitus confirmarat experientia. Vbi verò scripsit aphorismos, iam senex, nihil in his scripsit, quod longa experientia non probasset, propterea cum nondum explorasset, an verè ructus acidus solueret lienteriam, tum an bonum esset prouocare ructus, addidit (forsan) vt sententiæ nondum confirmatæ experientia. In aphorismis verissimum adnotauit & vsu longo probatum ructum acidum lienteriæ superuenientem bonum esse. Reliquum est videre, quo pacto hæc sententia vera sit, scilicet ructum acidum superuenientem lienteriæ esse vtilem, & an huiusmodi ructum facere possimus, & vtrum ructus acidus soluat leuitatem intestinorum. Hæc minimè intelligere potestis, nisi sciatis quid sit lienteria, & ructus acidus. Λιεντερίη a Græcis dicta, vocatur a Celso leuitas intestinorum, qui & Gal. describentes hunc affectum dixerunt lienteriam fieri, quotiescunque celeriter eijciuntur assumpta, siue sint edulia siue potulenta per aluum & ea quidem minimè mutata, siue vt Hippoc. scribit ἄσηπτα idest imputrefacta. Nam fuit mos veterum Philosophorum appellare σῆψιν coctionem, & Hippocrates quoque ita loquitur. Quis sit locus affectus in hac ægritudine dubitatum est. Veteres existimarunt esse intestina, propterea appellarunt leuitatem intestinorum. Sed Gal. hanc sententiam refutauit & iure, quia si locus affectus essent intestina, non esset necesse, vt cibi non mutati exirent, quia cum prima mutatio fiat in ventriculo, necessarium esset, vt vbi ille bene valeret, & intestina malè, vt cibus mutaretur. Locus itaq; verè affectus est στόμαχος. Hic (vt habet Gal.) solet lædi dupliciter, vel offensa facultate ipsius vel propter aliquod externum. In lienteria fieri non potest, vt afficiatur ventriculus propter errorem externum duntaxat, quia errores externi non durant, nec possunt facere tantam ruinam, nisi introducant morbum; nam etsi humores, vel aliæ causæ possunt efficere, vt semel exeant incocta non possunt tamen efficere, vt perdurent, nisi introducatur morbus. Læditur ergo facultas, idque vel per se vel per accidens. Per se, a temperamento, per accidens, morbo instrumentali. Et non dubito, quin hic fuerit læsa facultas tum ob morbum in intemperie, tum in mala conformatione, tum deniq; soluta vnitate. Primum autem si fiat tumor inflammatorius, vlcus certissimum est partes eius ita affectas minimè pusse contrectari acribus, & propterea statim expultrix facultas excitata eijcit illa. Pariter morbus in intemperie producit hunc affectũ, quia facultas ratentrix operatur siccitate potissimũ & calore. Vbi igitur insigniter

Li. 4. cap. 16.
6. Aphor. 1.
3. de sympt. cau. cap. 1.

refrigeratur & humectatur, certiſſimum eſt facultatem retentricem magnopere lædi; vbi non retinetur, facultas non operatur, quia hæc tempore operatur, atq; ita fit vt immutata exeant, vt cauſa huius affectus ſit vlcus vel intemperies & cum materia pituitoſa & præſertim acida. Nam illud habet ſapor acidus, vt quemadmodum fermentat terram, ita etiam acore illo percutiat ventriculum & offendat facultatem eius. Sed dicet aliquis, poteſt etiam fieri affectus hic a dyſenteria, vt Celſus teſtatur? Reſpondeo duobus modis poſſe ab illa produci: primo quando humor acris & mordax, qui vlcerat inteſtina effunditur etiam in ſtomachum & vlcerat. Poteſt etiam fieri quando diuturnitate ſua dyſenteria ita refrigerat & humectat ventriculum, vt penitus omni retentrice facultate deſtituatur. Iam vt intelligatis, cur ructus acidus bonus ſit in lienteria, ſupereſt vt videamus, quid ſit ructus & quid ructus acidus. Ructus a Græcis dicitur ἐρυγμος Ructus acidus ὀξορεγμίη. Eſt autem efflatio ſeu emisſio ab ore flatus craſſi partim voluntaria, partim naturalis & acidum ſaporem præ ſe ferens. Dicitur emiſſio ab ore, quia hoc eſt proprium genus huius affectus. Et dicitur flatus craſſi, ad differentiam oſcitationis, cum hoc quoq; fit emiſſio flatus ſed tenuis. Dicitur partim voluntaria, partim naturalis, quia ſi rectè natura huius affectus expendatur, quia naturalis facultas eſt, ea quæ videtur efficere hunc motum, naturalis eſt, verùm quia in poteſtate noſtra eſt facere & non facere, hinc iure dicitur partim voluntarius. Sed ſi eſt volontarius, cur Ariſtotel.

33 ſect. probl. 15.

dixit ructus magis fieri in dormientibus quam vigilantibus? Puto aut Ariſtot. fefelliſſe, aut errorem eſſe vnius literæ in textu Græco, qui fecerit Gazam in transferendo errare. Siquidem experientia docet dormientes aut raro aut nunquam ructus edere: tum Stoici exiſtimant hunc motum eſſe vnicuiq; liberum. Dicitur poſtremò acidum ſaporem referre, quia varij & diuerſi ſunt ſapores hinc ructus acidus, quia habet ſaporem acidum. Ex hac diſtinctione facilè patet eſſe ſymptoma in genere excretorum & quia ſymptomatum alia ſunt primaria, alia ſecundaria, cum ſit opus ab actione ventriculi vitiata, ructum ſecundarium eſſe ſymptoma patet. Adeo quod facilè conſtet locum proprie affectum eſſe ventriculum, id quod habet etiam Ariſt. 33. probl. 17. Cauſæ huius vel ſunt errata vel morbi. Errata, vt vigilia, otium, copia ciborum & potuum præſertim, propterea

Lib. 4. expeditionis Cyri.
Lib 7. cap 19.
2. meteor. ſum. 2. cap. 1.
6. Aphor. 1.
10 ſect. Prob. 63
Lib 6. cap 6.
3. veterinariæ cap. 3.

quod verè Xenophon dicebat apud Perſas magnum opprobrium fuiſſe flatum emittere, quia ſignum eſſet eos intemperanter & otioſè viuere. Qua etiam ratione Plin. laudabat Antoniam Druſi, & conſularem Poetam & Pomponium, quod hic nunquã eructaſſet, illa nunquã expuiſſet. Præter hæc errata, cauſæ eructationis ſunt morbi & intemperies cum materia ſeu ſine materia. Eſſe intemperiem frigidam probari poteſt ex Ariſt. & Gal. qui ſcribunt ventos & flatus neceſſario proficiſci a calore imminuto, quia ſi calor ſit prorſus ablatus, non fiunt venti neque excitantur flatus, ſi ſit robuſtus, excitantur quidem, ſed ſtatim diſſipantur vt in æſtate. Antequã cauſas eructationis indagemus, oritur problema, vtrũ verum ſit, quod ſcribit Ariſt. neq; iumenta, neq; aues, neq; ruminantia eructare. Veruntamen Columella & Veget. inter ſigna, quib. cognoſcitur bos cruditate laborare, proponunt eructationem, ita vt non videatur verum, quod Ariſt. ſcribit. Dicendum ructus emitti poſſe, vel a corpore alioqui ſano, vel ab ægro. Si de ſanis loquamur, ſolus homo eructat propter errores vitæ & nimios cibos. Et ita eſt intelligendus Ariſt. Si de ægris, poſſunt boues & alia animalia eructare, ſed dum ſana ſunt, minimè, quia iumenta habent colla oblonga, ita vt ventus qui generantur in eorum ventriculis potius deorſum feratur, quam ſurſum, tum aues ſiccæ, ſiccis cibis vtuntur & propterea conſumunt humiditates, nec ſinunt conuerti in flatus. Ruminantia vero cùm habeant quattuor ventres, flatus in ipſis generati minimè poſſunt exire, quia retenti prius diſſipantur quam exeant. Supereſt

8 meth. cap 5 & 6 Aph. 1. & alibi.
7 Lib. cap. 1.

vt videamus quæ ſit cauſa aciditatis in ructibus. Gal. ſæpe dixit, ructus acidos ſemper fieri a cauſa frigida, imo dicebat loco citato meth. non fieri febres a cruditate acida propter frigus. Sed contra eum eſt Alex. Tralli. qui nititur demonſtrarr fefelliſſe Gal. ſcribentem a ſola frigiditate fieri acidos ructus, quia vena æquè aceſcant in locis calidis quam frigidis.

gidis. Auerrhoes item idem censet, quia calor natiuus non solum corrumpitur a frigore sed vnà a calore extraneo. Confugere oportet ad rei naturam & Gal. Ille enim præclaram tractationem habuit de saporibus, & inter cætera de acido, vbi dicit inter alia duos esse sapores acidos, alium, qui sequitur cruditatem, alium qui sequitur corruptionem. Qui fit propter cruditatem, fit propter aquosas partes permixtas terrestribus, vnde fructus, qui initio sunt acidi calore solis dulcescunt, quia pars aquosa crassescit, & pars crassa extenuatur, nempè terrestris, vnde fit vt aciditas, quæ sequitur cruditatem conuertatur in dulcedinem per coctionem. Aciditas autem quæ sequitur corruptionem fit etiam a frigore, sed potissimum a calore, & fit, quia humiditas, quæ alioquin erat coagulata, a calore liquescit, & pars terrestris terrestior euadit, & hinc fit, vt plerique fructus dulces euadant acidi per corruptionem a calore, vt ficus siccæ corruptæ a calore vsq; adeo sunt acidæ, vt ex ipsis pleræq; nationes faciant acetum acerrimum, quale est exemplum Galen. quod dat de vino, quod acescit locis calidis & temporibus calidis. Ita vt Gal. non neget fieri interdum acorem a calore, & si Trallianus ingenij impotentis vir considerasset verba Galeni, non ita temerè illum damnasset. His ita constitutis videamus quam accommodatè dicat bonum esse, vt in lienteria, succedat ructus acidus. Lienteria fit a summo frigore, ructus acidus siue fiat a frigore siue a calore, semper fit a calore diminuto, adeo vt vbi est ructus, semper ibi necessario est calor. Si ergo lienteria fit a summo frigore & ructus a calore diminuto, quis non videt bonum esse transitum ab insigni frigore ad calorem debilem, quis non sciat bonum esse calorem extinctum fere reuiuiscere & quodammodo reuocari. Sed cur dicit, ructus acidi, & nisi prius extiterit? Certè bonum est superuenire lienteriæ quemcunque ructum, quia signum est calorem paulatim resumere vires, sed addidit acidum, quia cum acidus ructus sit omnium deterrimus, & fiat semper a frigore, si hic bonus est lienteriæ superueniens, quanto magis alius ructus bonus existimandus erit? Addidit autem, si prius non fuerit, quia si ructus sit acidus, & dein superueniat lienteria, hoc fit propter pituitam acidam, quæ lienteriam peperit, & signum est fieri a pituita acida, ideoque nihil bonum significat. Sequitur vt videamus, an verum sit huiusmodi mutationes curare morbos. Quotidiana experientia docet morbos morbis superuenientes sæpe curare. Dolor (inquit Hippoc.) dolorem sedat. Sed de hoc iudicium faciendum est, quia mala, quæ superueniunt alijs, aut sunt diuturna, aut acuta, & superueniunt vel diuturnis vel acutis. Si diuturni affectus superueniunt diuturnis, non soluuntur; si acuti acutis, pessimum, quia natura fracta quodammodo a morbo acuto, si superueniat alter, magis laborat. Sed si acuti superueniant diuturnis, bonum est, vt Alcippo contigit. Hic (vt scriptum est ab Hipp.) laborabat insania, & superueniente febre acuta liberatur ab insania & febre: quia materia diuturnorum morborum consumitur a vehementi calore morborum acutorum, præterquam quod acuti morbi vbi iudicantur per euacuationes, solent finire non tantum propriam materiam, sed diutnrnorum quoq; morborum. Ita morbi diuturni si superueniant acutis bonum est. Sic scribit Auerrh. 7. coll. se fuisse liberatum ab acutissima & lethalissima febre ob superuenientem articularem morbum. Igitur dixit iure, forsan hæ perturbationes iuuant, quia videbat hoc in vniuersum verum non esse, sed addita distinctione. Dicit Hippoc. forsan optimum esset prouacare vomitum. Sed quomodo fieri potest hæc prouocatio? Gal. exponens ea verba Hippoc. Eructatio est quandoq; vtilis: inquit nonnullos voluisse Hipp. docere eructationem quandoq; prodesse, quia fit veluti quædam exercitatio ventriculi, & propterea corroboret os ventriculi. Quo autem modo liceat hanc parare, docet Gal. duos faciens modos. Vnus est vt omni diligentia prouocetur hic motus, alterum dicit esse, potare ex vase oris angusti, & vtitur testimonio Sabini sui præceptoris. Et puto ego huiusmodi instrumentum Sabino familiare (nisi quidpiam peculiare habuit) iuuasse ad eructationem faciendam, quia ex potu è vase oris angusti fit motus tunicæ mouentis ventriculum, vnde magis excitatur facultas expultrix ad depellendum hunc flatum. Sed Hippoc. vult dicere forsan prodesse, vt medicamentis externis vel internis paulatim calefiat ventriculus, vt ita incipiat alterare cibum, & ex cibo alterato fla

3. collect. 31.
4 simpl. med. cap. 12.
2. Aphor. 46.
4. Epid. propè finem.
6. Epid. com. 2. tex. 32.

tum

6. Aphor. 1. tum educere & eructationes facere, quia dubitat & Hipp. an soluant lienteriam. Esse bonos, quia significant bonum, manifestissimè dixit. Quod autem sint causæ boni & soluant dubitanter hic ait & summo iudicio sanè, quia verè si procreetur eructatio, potest aliquo pacto soluere lienteriam, quia si eructatio est exercitatio oris ventriculi & hæc corroboratos ventriculi, certissimum est hoc ipso corroborato corroborari & totum ipsius corpus, & ita multò melius retineri cibum, vt verè possit vtilis nuncupari ructus acidus in lienteria, quia vsq; adeo in hoc affectu calor est hebetatus, vt egeat maiori auxilio, & hac ratione prudenter dixit, forsan eructatio acida lienteriam soluit.

ἰᾶθη ἐλλεβόρου πόσει. Λυκίη τά ὕςατα. σπλὴν μέγας, καὶ ὀδύναι, καὶ πυρετὸς, καὶ ἐς ὦμον ὀδύναι, καὶ ἡ φλὲψ ἡ κατά σπλῆνα, ἐπ' ἀγκῶνι ἐτέτατο, καὶ ἔσφυζε μὲν πολλάκις, ἔςι δ' ὅτε καὶ οὐκ ἐτμήθη, ἀλλ' ἅμα ἱδρῶτι διῆλθεν, ἢ αὐτόματον. ἐξ οὗ δὲ ἰόντων ὁ σπλὴν τὰ δεξιὰ ἐνετέινετο, πνεῦμα ἐνεδιπλασιάζετο. οὐ μὴν μέγα παρεφέρετο. περιεςέλλετο φῦσα ἐνεοῦσα. οὐ διήει κάτω οὐδὲ οὔρει. ἀπέθανε πρὸ τοῦ τόκε.

Sanabatur hellebori potione Lycia. Postea splen magnus, & dolores, & febres, & in humerum dolores, & vena quæ secundum splenem, in cubito secabatur, & pulsabat quidem sæpe aliquando autem non fuit secta, sed cum sudore abijt, aut sponte. Ex quo autem abierunt, splen in dextra intendebatur, spiritus intro duplicabatur, non quidem magnus. delirabat, contegebatur, flatus inerat non deijciebat deorsum quidquam neq; mingebat. Mortua estante partum.

Præsens historia digna est commemoratu, ex qua medici discant, quam periculosum sit in eos incidere, qui nimis delectantur purgantibus vti. Hæc enim cum vterum ferret, torsiones & nausea ipsam malè habebant, inciditq; in medicum & potius empiricum, qui dedit ei helleborum idq; satis imprudenter: quæ ita purgata est, vt visa sit sanari. Scimus autem omnes insignes purgationes mirum in modum leuare homines. Visa itaq; est sanari, & forsan medicus gloriabatur se illam curasse. Sed factum est vt ei magnopere intumuit lien, quem tumorem sequuta grauissima symptomata, tandem ipsam ante partum perdiderunt. Quæ autem fuerint hæc symptomata, vt rectè intellectu & memoria complecti possitis, sunt redigenda ad propria capita. Quamobrem, quod ad actionem læsam, mulier hæc delirabat, habuit ingentem pulsationem venæ cubiti sinistri, & licet spiritus vehemens non esset, tamen, vt inquit Hippoc. reduplicabatur. Quod spectat ad excrementa præter naturam, sudauit, & sudore lenita est illa pulsatio, antequam periret. Vrinæ & fæces etiam sunt impeditæ. Ex qualitate mutatis dolorem humeri sinistri febrem & tumorem lienis in dextro latere habuit, remediorum non meminit, nisi venæ sectiouis, & scribit ipsam perijsse ante partum. Hæc est tota historia, ex cuius contemplatione arbitror vos intellecturos, quæ neutiquam penitebit audiuisse. Est autem Gal. sententia semper actiones læsas aliquem morbum sequi. Vnde cum in hac muliere actiones fuerint læsæ, oportet morbum inquirere. Gal. & alij existimarunt correptam fuisse inflammatione lienis. Siquidem si expendantur symptomata, certè reperietur, præcipuum huius & periculosissimum affectum fuisse inflammationem lienis. Inflammatio est tumor calidus, durus cum pulsu & febre, quæ omnia in præsenti historia sunt relata. Cæterum inflammationis aliæ sunt causæ externæ, aliæ interne. Interna causa est sanguis, & quia proposita mulier laborauit secundum lienem, rationi consentaneum est hanc introductam fuisse a sanguine melancholico. Scio Arabas ferè omnes existimasse inflammationem lienis a bile fieri. Imo Hipp. dat signum, quando malis vlceribus scatent & os fætet. Non possum ego credere vt inflammatio lienis fiat a sanguine bilioso, potest quidem misceri aliqua eius portio. Habuit ergo causam coniunctam melancholiam. Causæ externæ plures & inter alias est apud Hippoc. calefactio a sole, sed in hac misera muliere non fuit alia, quam importuna administratio hellebori. Siquidem helleborus maximam agitationem incor-

De diff. symp. cap. 4.

Lib. de aff.

in corpore facit, maximam in sanguine ebullitionem, & suo immenso calore solet etiam viscera labefactare. Propterea cum hæc sit vsa helleboro, non est mirum, si incaluit vehementer lien, & ita inflammationem contraxit. Iam sequitur vt videamus, quo pacto hunc morbum tot sequuta sint symptomata. Primùm enim delirium factum est, quia viscera omnia inflammata solent feruidos vapores ad caput mittere, qui perturbantes spiritum animalem mentem confundunt. Et hoc scripsit Gal. vbi recenses signa pleuritidis inter alia delirij etiam meminit. Iure itaq; factum est vt delirium subsequutum sit hanc inflammationem, & eò maximè, quia hæc inflammatio solet præcipuè afficere caput, vnde Hippoc. dicebat affici ora aut gingiuas, aut fluere sanguinem è naribus, aut vlcera fieri in cruribus. Circa pulsationem venæ cubiti scire debetis apud veteres nomine venarum intelligi arterias. Dicunt ita quoq; Poetæ medicos tangere venas, hoc est arterias. Tum Hipp. rarissimè fecit mentionem pulsus, & quotiescunq; notat Hippoc. pulsum scire licet vehementem fuisse admodum arteriarum motum, & ita quidem, vt non solum tactu, verum etiam visu percipi posset. Huius pulsus non alia fuit causa quam copia vaporum feruidorum, & notate de hoc pulsu venæ cubiti dixisse Hippoc. vbi pulsat hæc vena, maniacum esse & furibundum. Et Gal. dicit eos qui habent a natura hanc venam pulsantem, valde, esse a natura iracundos. Vt propterea iure factum sit vt simul habuerit hunc pulsum & delirauerit. siquidem hic pulsus semper significat insaniam siue naturalis sit siue præter naturam. Habuit præterea spiritum reduplicantem. Appellatur spiritus reduplicatus, quotiescunq; inspiratio bis fit immediatè sine vlla expiratione, quasi velit dicere, immediatè repetitam inspirationem. Hic spiritus duas causas habere solet, vnam quando nerui ita affecti sunt, vt nequeat fieri expiratio per musculos; altera est delirium. Delirantes enim agitati varijs imaginibus selent obliuisci inspirationis, quo fit vt quasi redeuntes ad mentem replicent respirationem. In hac muliere vtraq; de causa contigit, cum propter delirium, tum quia credibile est affectum fuisse principium neruorum, quia abolita est mictio & fæcum deiectio. Quod spectat ad excrementa mutata sudauit hæc mulier quia vapores, qui sanguini commiscebantur a loco inflammato depulsi ad cutim, conuersi sunt in sudorem, & hoc ita esse facilè ex eo colligi potest quod dicit pulsationem desijsse in sudores vaporibus iam dissipatis & consumptis, tum retenta est excretio fæcum & vrinæ. In illis qui morituri sunt, quique vehementissimè laborant, functiones naturales pereunt calore naturali extincto, vel principio operationum læso. In hac existimo functiones naturales & animales fuisse abolitas ex inflammatione vehementi, tum, cum laboraret neruorum principium, minimè potuit illustratio facultatis venire ad musculos auxiliatores huius operationis. Itaq; iure suppressa sunt vrina & fæces. De qualitatibus mutatis. passa est dolorem & humeri sinistri, quia in omnibus inflammationibus est dolor, quia adest intemperies, solutio continui, & mala compositio. Quare his omnibus concurrentibus iure factus est dolor. factus est in humero sinistro, quia lien laborabat, vnde necessum erat, totam partem sinistram esse affectam a vaporibus a parte affecta elatis. Habuit febrem, quia vbi viscus aliquod inflammatur, semper putridi vapores in cor mittuntur, qui illud ponunt in calefacto esse, & febrim accendunt, imo vbi viscera inflammantur quæcunque sint, solent febres ardentes fieri. Sed dicetis, quomodo nominat febrim in inflammatione lienis, siquidem Gal. inquit vbi inflammantur viscera vt febrem faciant, veteres non appellarunt febrem, quia est symptoma. Puto hoc iure addidisse Hippoc. siquidem in hac muliere non solum erat febris quæ erat symptomatica, sed erat alia, vt iure Hippoc. præter inflammationem lienis faciat etiam mentionem febris. Sed aliud symptoma notatu dignum aderat, quod sæpe contegebatur. Cur ita cum tamen laboraret febre ardente & inflammatione? Duabus de causis. Solent interdum contegere se, vbi delirant; tum erat forsan hæc febris ex ijs, in quibus interiora flagrant, exteriora frigent. Habuit etiam aliud admiratione dignum, quod ipsi lien in dextro latere intumuit. Sed quid hoc est prodigij, vt lien in dextro latere intumescat? Certè non est facilis solutu hic nodus. Scio enim interdum lienem ita intumescere, vt non solum pertingat ad dextrum latus, sed cin-

De causis pulsuum.

4. sect. huius lib.

6. de plac. Hippoc. & Plat. c. 9. & 2. prægnost. & lib. quod animi mores corp. temper. seq. c. 8.

7. Aph. 42.

gat

gat vniuerſum abdomen, & ſeruus Plautinus dicebat hoc morbo laborans tumorem ſe habere inſtar zonæ. Sed hic tumor non fit in inflammatione. Ariſt. duo ſcribit animaduerſione maximè digna. Primùm eſt, iecur & lienem ſita eſſe ſuper diaphragma, alterum eſt lienem aliquibus reperiri in dextro latere,& iecur in ſiniſtro. Quod ad primum attinet,certè miratus ſum infantiam Theodori Gazæ,qui alioqui diſertiſſimus & doctiſs. fuit,quia verè ſunt infra diaphragma, & vbi legitur ὑπὲρ, legendum eſt ὑπὸ. Hoc ita eſſe preter ratione & experientiam,quæ ita docent,habeo ego vna domi textum latinum veteris interpretis,ita transferentis. Quod ad alterum non poſſum credere fieri potuiſſe,vt vllum animal, habuerit viſcera ea ratione tranſpoſita, niſi fuerit monſtrum, & ita vt ſubitò interierit. Sed multa huiuſmodi prodigioſa fieri poſſunt. Ad Hippoc. dicendum non quod voluerit tumorem ita adauctum, vt ad dextrum latus vergeret, ſed quod pars dextra ita torquebatur & flatibus implebatur, vt in ea videretur eſſe morbus. Sed cur Hipp. non meminit vllorum remediorum,niſi ſolius venæ ſectionis, & hoc ipſum remedium dicit aliquando vſitatum fuiſſe,aliquando non? Quod ad me attinet, ita puto nempe quod hæc mulier tum propter inflammationem ingentem, tum propter pulſationem eius arteriæ, quæ ſolet finiri venæ ſectione, opus habebat iterata miſſione ſanguinis; ſed fieri non potuit, vt repeteretur huiuſmodi venæ ſectio, primò, quia erat grauida, & poſt menſem ſextum forſan. Præterea deſierat interdiu pulſatio illa, propterea non videbatur opus repetere ſanguinis miſſionem. Sed nos quid ageremus in hoc caſu. Pręcipuum auxilium eſſe debet, vt impetus primum ipſius inflammationis coerceatur,quod frictionibus fieri poteſt partium ſuperiorum, cucurbitulis ligaturis. Poſtea debent adminiſtrari alia remedia repellentia, vt oleum roſatum. Vſus etiam eſt his Hippoc. verum inter ea quæ vſurpauit, ſolum tetigit ea quæ erant magni momenti, vulgarium nullam faciens mentionem vtpote breuitatis ſtudioſus,& propterea meminit ſolum venæ ſectionis. Sed cum perierit ante partum, quota die exiſtimandum eſt perijſſe? Morbus fuit acutus & propterea lęthalis, quia inquit mulierem pręgnantem morbo acuto corripi lęthale eſt,habuit verò inflammationem in viſceribus & propterea fuit acutiſſimus & habuit ſtatim acutiſſima ſymptomata, quo exiſtimandum eſt miſeram hanc non tranſijſſe ſeptimum diem aut decimumquartum.

1.de hiſt. animal.cap.18.

Τὰ ἀμφὶ φάρυγγα ἑτερόῤῥοπα. ὁρμήσαντα οὐχ ἡλκώθη. ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ μετῆλθεν. ἐς σπλῆνα ὀδύνη ἦλθεν ἀκρίτως.

Quæ circa fauces in alterutram partem impetu lata, non ſunt exulcerata, ad ſiniſtra conuertebantur. In ſplenem venit dolor non decretoriè.

Vtrum hæc propoſita pars ſit ad Lyciam antea commemoratam referenda, an vero ſit fragmentum alterius hiſtoriæ dubitari meritò poteſt. Sed illud pro comperto habeo, minimè eſſe obſeruationem enentuum illius tempeſtatis: quia quotieſcunq; Hippoc. narrat ſymptomata alicuius conſtitutionis, ſolet ſemper ea connectere cum conſtitutione enarrata,quemadmodum fecit in primo,& tertio libro Epidem. Præterea,ea quæ iam ſcribit Hippoc. valde aliena ſunt ab ijs quæ in illa conſtitutione acciderunt. Quamobrem melius eſt, vt dicamus,hanc dictionem eſſe partem aliquam,& fragmentum alterius hiſtorię, quæ deſideratur, veluti ſunt multa alia. Eſt autem ſententia eius: cuidam cui in fauces ferebatur materia cum impetu nullam exulcerationem factam eſſe, & totam materiam decubuiſſe in ſiniſtram partem faucium:& paulo poſt eſſe factum dolorem in liene, qui tamen minimè decretorius fuit. Hæc eſt pura & genuina ſententia, ſed obſcuriſſimè ab Hippoc. nobis propoſita. Vt autem more noſtro eam vobis clariorem reddamus, videre oportet,quid hic admiratione dignum, quid vtile ſit. Tria ſunt admiratione atque obſeruatione digna: primum eſt,cur non facta ſit exulceratio. alterum eſt, cur hæc materia decubuerit in ſiniſtram faucium partem. tertium,cur facto dolore lienis non fuerit ſe-

datus

datus affectus faucium. quibus explicatis, videbitis quàm facilem reddiderim obſcuram
ſatis dictionem. Vt autem primum aggrediamur, fuit certe admiratione dignum, quod
materia calida cum impetu delapſa in fauces, eas non exulcerauit: ſiquidem materia quæ
impetu fertur, calida eſt: vehementer mota, magnam impreſſionem facit: mota verò in par
tem mollem, tenerã, ac paſſibilem, quemadmodum ſunt fauces, vix fieri poteſt, quin eam
ſcindat, atq; exulceret. Et eo magis admiratione dignum fuit, quia forſan puer erat cuius
hiſtoriæ hæc eſt pars: ſolent enim pueri faciliter a vaporibus & acrib. humorib. vlcuſcula
in faucibus pati, quæ ἄφθαι a Græcis vocantur ab Aretæo, vlcera ſyriaca & Ægyptia; a Se-
reno autem & Iſidoro oſcedo. Sed vtcunq; ſit, clare videre iam poteſtis, cur Hipp. hæc an
notauit. ſcilicet, quod in puero, in faucibus, a materia calida, & cum impetu mota, non ſit
facta exulceratio. Secundo annotandum, quod materia decubuerit in ſiniſtram partem
faucium, quia a materia calida non ita facile fiunt decubitus. ſed ſi aliqua ratio eſt afferen-
da, ea vna eſt, quod hæc materia frigida & craſſa eſſet, ac ꝓpterea factus ſit decubitus. quia
vt alias docui, vbi natura non poteſt materiã diſſipare, vel ſuppurare, ſemper depellit eam
in aliquam partem. Sed cur factum eſt, vt potius in ſiniſtram faucium partem decubuerit?
primum, quod partes ſiniſtræ ſemper ſunt imbecilliores, quàm dextræ: habetis hoc non ſo
lum a Medicis ſcriptum, ſed etiam ab Ariſt. & Alex. in Probl. omnes partes in ſiniſtro late
re infirmiores eſſe, præter organa ſenſuum; quia æquè oculis, aurib. narib. ſiniſtris ſentia-
mus, ac dextris. Cum autem fauces non ſint inſtrumenta ſenſuum, iure fit vt ſiniſtra earũ
pars imbecillior ſit dextra, & gratia huius imbecillitatis, ſemper materiã facilius recipiat.
Fuit etiam alia ratio, quia hic ſiue puer, ſiue alius, habuit a natura partes ſiniſtras imbecil-
las. Quod ex eo colligo, quia huic etiam lien affectus eſt. Tertium admiratione dignum
fuit, cur in hoc caſu facta ſit tranſmiſſio materiæ a faucibus, ad lienem, vt poſt decubitum
materiæ in ſiniſtras fauces, lienis dolor ſit ſecutus; & cur non liberauit ægrum? Certe ſi
videatur ſitus & communicatio vaſorum, aliqua quidem eſt, ſed admodum communis.
Verum, quemadmodum ego exiſtimo, plures ſunt cauſæ: vna eſt, quia cum teſte Hipp. in- *1. Prog. c. 2. t.*
ter partes ſecundum rectitudinem ſitas, ſit communio, iure inter lienem & fauces eadem *33. & 6. Ep.*
hac ratione habetur. Alia ratio eſt, quia vt ſcribit Hipp. illi qui tentantur liene non facile *cap. 2. t. 14.*
tentantur deſtillatione ad fauces: ſcilicet quia depoſita materia in lienem, euacuetur ea *ibidem t. 42.*
quæ eſt in faucibus. Præterea eſt etiam alia cauſa, quia, vt videbitis apud Hipp. illi qui la- *hoc lib. & 2.*
borant liene ſolent ſemper laborare ex gingiuis, imò ſcribit Hipp. lienoſis plerunq; os fœ- *pror. & deinter. affect.*
tere. Vt propterea non ſine ratione factum ſit, vt huic laboranti ſecundum ſiniſtras partes
faucium factus ſit dolor lienis. Sed cur potius affectus ſit lien, quam alia pars? hoc ſcitu
dignum eſt, quia nullum eſt viſcus excepto pulmone, quod minus tentetur dolore. Duæ
cauſæ fuerunt. vna diſpoſitio lienis: ſcribit enim Hipp. in corpore noſtro nullam eſſe par- *4. de morbis.*
tem quæ magis ſit expoſita ad ſuſcipiendas iniurias quam cerebrum & lien. Vnde facile
fieri potuit, vt materia reperet per vias arcanas, ſi non per patentes in lienem; fuit etiam a-
lia cauſa, ſitus lienis, qui inferior eſt faucibus: nec non peculiaris diſpoſitio lienis, imbecil-
litas eius, in hoc puero. Sed ſi hæc vera ſunt, cur Hipp. dicit, hunc dolorem non fuiſſe de-
cretorium? Puto hoc non ſine iudicio dixiſſe; quia æquum erat vt materia delata a faucib.
ad lienem, ſolueret: audiuiſtis enim Hippoc. dicentem decubitus qui fiunt infra morbum
ſoluere: hic fuit decubitus infra morbum, & in parte ignobili, atq; non liberauit ægrum a
priore affectu. Cur autem non liberauit, puto ſignificatum hac dictiuncula doloris: quia ſi
materia omnis delata fuiſſet ad lienem, non peperiſſet dolorem, ſed tumorem: & cum fuit
aliqua portio tantum materiæ delata a faucib. ad lienem, iure nõ fuit decretorius. Videtis
ergo in hoc breuiſſimo diſcurſu, quæ Hipp. nos hic velit docere. Sed quæ vtilitas poteſt ex
hoc diſcurſu cõparari in medicina facienda? illa quæ iã dicta eſt, vt diſcamus ſuſpectos ha-
bere omnes decubitus etiã inferiores, qui antecedẽtes morbos nõ ſoluunt, & abſceſſus nõ
eſſe decretorios, ſi vel vna tantũ cõditio deficiat: quia etſi in hoc ægro fuerit abſceſſus; etſi
infra partẽ affectã, nimirũ fauces etſi etiã forsã die oportuna, etſi parte ignobili, & ſuſcipiẽ
dis excremẽtis maximè idonea, attamẽ nõ fuit copioſa depoſitio, neq; vniuerſa morbifica

materia,aut in ipſa parte,aut alibi fuit integrè cõſumpta.Propterea ſi mihi hic caſus contigiſſet,timuiſſem primum recidiuam, & forſan materiæ ad interiora receſſum.Vnde ad effugiendum hunc timorem,& omne periculum auertendum, ſtatim me contuliſſem ad afferenda auxilia. Inter quæ primum cogitaſſem de mittendo ſanguine; & vel per cucurbitulas, vel per venam ſectam. Si puer fuiſſet quemadmodum ſuſpicor, omnino adhibuiſſem cucurbitulas natibus & cruribus. Et obſeruate, vt quotieſcunq; in pueris ſanguis euacuandus eſt, fiat euacuatio,per partes remotiores,vt ſunt nates, & crura. Et quantum ego puto, Auenzoarum non aliter detraxit filio trimo ſanguinem, quàm ex natibus & cruribus. Deinde immiſſo clyſtere veniſſem ad ſanguinis miſſionem e dextro brachio, vel ex vena manus inter annularem & minimũ digitũ mox extrinſecum ipſi colli ſiniſtræ parti laxans linimentum ex butyro, oleo amygdal. & maluę ſucco adhibuiſſem. Et pro dolore lienis, ipſi vel fomentum ſimile vel linimentum paraſſem. Nam lien cum ſit viſcus ignobile, non ita corroborantia poſtulat imo verò bonum eſt, vt corporis & præſertim iecinoris craſſa recrementa ſuſcipere queat.

Apud Auer. 7. collect. c. 3.

Ἱέρωνι ἐκρίθη πεντεκαιδεκαταίῳ.

Hieroni facta eſt iudicatio decimaquinta die.

Quare vero Hipp. hanc rem ita breuiſſime annotandam putauit? Alias dixi, ſcriptum fuiſſe ab Hip.neceſſarium eſſe,vt criſes ſiue bonæ ſiue malæ ſint,ſemper fiant diebus menſibus annis imparibus. Vnde quotieſcunq; contigit, vt diebus paribus fieret iudicatio quemadmodum hic,ita alijs in locis annotauit Hipp. Sed quomodo dies 15. eſt dies par, videtur eſſe impar. Duobus modis poteſt appellari par, primum quia cum numerabant Veteres dies per ſeptimanas atq; decimus quintus ſit initium tertiæ ſeptimanæ idcirco numeratur inter pares. Alia ratio eſt, quia decimus quartus dies eſt merè iudicatorius morborum acutorum. Vnde cum ipſe ſit iudicatorius,præripit facultatem omnem iudicandi decimæ quintæ diei.

Τῇ Κώου ἀδελφαίῃ, ἧπαρ ἐπήρθη σπληνικὸν τρόπον ἀπέθανε δευτεραίη.

Coi ſorori iecur intumuit ſplenico modo. obijt ſecunda die.

Hæc eſt hiſtoria quam hodie vobis explanandam proponam, & in qua iucunda audie- tis. Hipp. ſcribit quaſdam eſſe artes quæ graues & moleſtæ ſunt artifici, iucundæ autem & vtiles ijs qui vtuntur ipſis: Et inter has primum locum obtinere Medicinam. Atq; addit. Medicum videre grauia, tangere in iucunda; & ex alienis commodis ſua colligere incommoda. Quæ ſententia a pleriſq; citatur quemadmodum a Baſil. Gregor. Nazian. & maximè a Plutarcho. Certè ſi Medici terrores concipiunt,hoc maximè fit eo tempore quo ſubito ægri intereunt: ſiquidem nullus eſt adeo immanis,qui ex inopinato euentu, & ſubito interitu non animo conſternatur. Tum aut metum, aut infamiam colligunt pleriq; Medicorum ex eo. Et hoc contigiſſe Hipp. interdum, colligo ex eius ſcriptis, & maximè ex hac hiſtoria,quam eum non ſcripſiſſe puto niſi quia ex ſubita eius morte valde ſit animo conſternatus. Itaque cum ſecunda die interijſſet & nullum aliud ſignum habebat quam iecinoris tumorem, operæ pretium eſt vt videamus qua ratione potuit ita cito eſtingui. Solent ægri potiſſimum cito mori, quando cauſa morbi eſt aer, quia ſi hic ſit inquinatus & peſtifer, ægri ſtatim intereunt. Atque ego vidi in peſte vltima homines ambulantes mortuos cadere. Fit etiam ſubita mors, cum aer impeditur nè corpus ingrediatur. nam dicebat Hippocrates poſſe quidem hominem viuere ſine cibis duobus vel tribus diebus, ſed ſine aere ne tantillum quidem. Itaque vbi priuantur aere homines, ſtatim intereunt: id quod contigit in ſuffocationibus omnibus, apoplexia, & tan-

Initio li. de flatibus.

In fine nat. quæſt.

tandem in omnibus morbis in quibus prohibetur ingressus aeris. Verum si verba Hipp. rectè perpendantur, non potuit aer causa esse repentinæ mortis in hac muliere, siquidem non erat pestilens constitutio, nullam habuit anhelitus difficultatem. Ergo aëri ascribere non possumus, atque alia causa est indaganda. Galen. in comm. videtur existimasse, non aliam fuisse causam subitæ mortis huius mulieris, quàm magnitudinem inflammationis iecinoris. Sed non possum illi consentire, quia nullam facit mentionem vel inflammationis iecinoris, vel caloris, vel doloris eius. Et cum nullum signum prodiderit, æquum est existimare, non perijsse ob inflammationem. Præterea inflammatio iecinoris est quidem exitialis, sed non adeo, vt subito exitium inducat. imò vero qui laborant angina, quæ est sæuissima inflammatio, solent protrahere vitam vsque ad quartum diem. Alij interpretes dixerunt, non solum inflammationem fuisse, verum etiam tumorem ingentem & adeo sanè magnum, vt impedito motu septi transuersi statim interierit. quod ex eo colligunt, quia dicit Hippocrates iecur intumuisse splenico modo, hoc est quemadmodum solet splen intumescere. Hæc ratio aliquid quidem verisimile habet. Sed ego nequaquam existimo hepar tumens tam subitam mortem intulisse. Tumet pars aliqua, quia repletur materia copiosa quæ vel solet esse crassa, vel tenuis & flatulenta. Quod autem iecur non potuerit tumere ita, vt impedierit respirationem, ob materiam crassam, hinc manifestum vnicuiq; vestrum esse potest, quia hæc paulatim colligitur, atq; sic incrementum partis paulatim facit. Iam verò, quod incrementum quod paulatim inducitur, possit subito interimere, non video. Itaq; non potuit tumor hic fieri a materia crassa. Sed neque etiam fieri potuit a materia tenui & flatulenta. Galen. scribit iecur nunquam sustinere œdemata, quæ sunt tumores pituitosi. Et duabus de causis ait fieri: tum quia iecur est, substantiæ solidæ duræ, & crassæ, vt non facile recipiat materiam crassiorem: tum suo calore prius dissipat, quam conuertatur in tumorem. Si ergo ob has causas non possunt in iecinore œdemata fieri a materia crassa, quomodo dicemus fieri tumorem adeo ingentem a materia tenui & flatulenta. quia sanè hæc materia prius consumitur, quam conuertatur in eum tumorem. Et si hoc fit a calore naturali, quanto magis fiet a calore præter naturam, qui est in omnibus partibus inflammatis. Sed dubitet quispiam, quia quotidie videmus ab humoribus crassis fieri obstructiones, tumores, & ab his augeri iecur, propterea non esse verum quod iecur intumescere nequeat. Præterea Galenus loco citato sed paulo infra dicit, videri etiam iecur sustinere œdematosas affectiones. Respondendum esse puto, verum quidem esse iecur obstrui atque intumescere. Sed obstructiones quæ fiunt in iecore non fiunt in carne sed cauitatibus. possunt quidem obstructiones maius reddere iecur quam sit. sed quod ita magnum possint reddere, vt subitam mortem afferat, fieri non potest: quare non valet huiusmodi obiectio. Neque Galenus sibi est discors, quia aliud est œdema, & œdematosa affectio. œdema verum non sustinetur a iecinore sed fiunt in iecinore aliquæ affectiones œdemati similes, imò Hippocrates appellabat, 4. de morbis ἥπατος ζύμωσιν hoc est iecinoris fermentationem. Et quod hoc verum est, videte Erotianum in Onomast. Nulla ergo est contradictio in Gal. quia vbi dicit iecur non tentari œdemate, loquitur de vero. vbi dicit laborare œdematosis affectionibus, intelligit de affectionibus œdemati similibus. Cum ergo iam sit probatum, hanc non potuisse interire, neque ob inquinamenta aeris, neq; ob impedimentum eius, aut propter tumorē, vel inflammationem iecinoris, alia ratio est inuenienda. Necesse est interijsse repente propter vnam ex duabus his causis quas intelligetis: vna potuit esse prauitas & pestifera vis ipsius humoris; non quod inflammatio ab ea originem duxerit, sed quod huic adfuerit. Videte Galenum tertio in tertium Epidemiorum in historia Critonis, vbi scribit miserum illum die tertia obijsse, propter venenatam materiam, quæ pepererat pustulas nigras. Addit ille, subitã mortē esse indiciũ prauitatis humoris. Alia ratio est præter tumorē iecinoris adfuisse etiam materię prauitatem. Et maximè compellor in hanc sententiam, quia mulier erat. mulieres enim solent multis de causis materiam prauam colligere: vna est retentio seminis. Videte Gal. 6. de loc. aff. c. 5. vbi scribit, ex semine retento exitialissimum venenum

Lib. 7.c.15.et lib.28.cap.7. in mulieribus generari. Et forsan ea de causa vocauit Hippoc. tantum fratrem, quia erat sine coniuge, vel virgo vel vidua. sunt quoq; menstrũa. Plin. inter alias monstrificas menstruorũ qualitates numerat, quod si canes ea gustent, rabidissimos fieri. Addit etiam coitus menstruis fluentibus, esse pessimos. Sed hæc sufficiant, vt intelligatis, non sine ratione subito hanc mulierem interijsse. Verum enimuero potest etiam alia huius euentus afferri ratio. Hippocrat. scribit, causas morborum paulatim generari, sed inquit morbi εὐθέως ἐκ λάμπουσι subito erumpunt. Itaq; potuit forsan diu generari in hac causa pestifera quæ subito eruperit. Videte Galen. 3.in 3. Epidem. ægro 4. quo in loco scribit interijsse ægrum illum subito, quod quemadmodum venenum canis rabidi paulatim in illis colligitur, & vires acquirit, ac statim deniq; erumpit sic in illo virus pedetentim esse accumulatum, & repente hominem extinxisse. Itaq; non potuit alia de causa subito interire quàm quia præter tumorem materia erat venenosa, aut quia praua, diu genita & aceruata, statim erupit. Hinc discite quam fallax sit iudicium eius, qui cito sanitatem pollicetur; quia si potest venenum in corpore latere, & humores prauissimi fiunt paulatim, quis non prædicat cum timore?

Βίων ἅμα τε οὖρει ὑπέρπολυ ἀνιπόστατον, καὶ αἷμα ἐξ ἀριστερȣ. ἦν γὰρ καὶ ὁ σπλὴν κυρτὸς, καὶ ἄνω περιεγένετο ὑποστροφή.

Bion simul valde copiosam vrinam sine sedimento reddidit, & sanguinem ex sinistro. Erat enim lien rotundus secundum conuexum, & durus, & supra, seruatus est recidiua.

Bion de quo in præsenti est sermo, quantũ ego puto haud quaquã vera lienis inflammatione, vt quidã volunt, laborauit; siquidem Philis. 1. Epid. com. 3. ægro 1. habuit tumorem lienis ab Hipp. ijsdem verbis expressum, quibus hic, nec tamen inflammatione laborabat. Præterea quotiescunque Hippoc. meminit tumoris inflammatorij, semper addere consueuit vel dolorem, vel calorem, vel aliquam aliam inflammationis significationem, hic nihil inuenitur scriptum, ex quo possimus cognoscere fuisse inflammationem. Postremò ait morbum hunc recidiuasse. si morb. præcipuus fuisset inflammatio certè redijsset; quia recidiua, est reditus eiusdem morbi, non alterius. Iam verò si semel passus esset inflammationem, & iterum redijsset, quomodo seruari potuisset? Sicut probatur quotidie tumores lienis modò delitescere, & quasi aboleri, modo renouari. Igitur iure non possum adduci vt existimem hunc laborasse inflammatione. Cum igitur non fuerit inflammatio videre oportet, quis fuerit morbus quæ symptomata cur sit seruatus, & quam ob causam morbus redierit. Quod pertinet ad morbum, iurarem hunc miserum hominem laborasse aliqua febri, & non exitiali, atque huic febri coniunctum fuisse lienis tumorem; hæc coniectura: quia Hippoc. postquam retulit symptomata, scribit, habuisse etiam tumorem durum. Habuit ergo febrem, & cum hac tumorem lienis durum. Factus est hic tumor a sanguine ichoroso copioso & tenui. alioqui non vixisset adeo diu. Et si conijcere licet quæ fuerit causa procatartica, puto incidisse in hæc mala propter largum aquæ potum: si-
1. de facul. natur. in fine. quidem copiosa vrina demonstrat potum necessario fuisse largiorem quia vt Gal. scriptum reliquit & quemadmodum nos docuimus in lectionibus de vrin. vrina nihil aliud est quam materia potulenta. Ergo conijcere licet, hunc tumorem fuisse ichorosum, aquosum, & a nimio aquæ potu genitum. Symptomata quæ hunc morbum sunt secuta veri simile est, fuisse complura, sed Hippoc. narrat tantum sanguinis profluuium e nare & copiosam vrinam sine sedimento. fuit sanguinis fluxus e nare & propter rectitudinem e sinistra quia lien affectus erat, facta est quoque excretio sanguinis, quia cum sanguis abundaret, & propter febrem sanguis feruidus esset redditus, hac de causa natura oppressa depulit sanguinem ad sinistram narem. Aliud symptoma fuit, vrina copiosa, de qua copiosius nobis necessario loquendum est, siquidem admiratione non minus quàm dubitatione digna est.

est,

est, quomodo in tumore lienis duro potuerit copiosa vrina fieri: quia si generationem vrinæ spectemus, valde distat huiusmodi humor ab humore qui facit lienis tumorem: siquidem tumere solet lien & indurescere potissimum ab humoribus crassis & terrestribus. Si spectemus etiam locum affectum, lien est officina melancholiæ, vel saltem receptaculum eius. Vnde valde distat serum seu vrina ab humore melancolico. Si etiam vias spectemus, nulla est conspicua via a liene ad vesicam, ita vt possit per illam expurgari, quemadmodum legimus apud Gal. Quare admiratione dignum est quomodo hunc liberauit a tumore lienis magna vrinæ copia. Veruntamen quia hoc contigisse narrat Hippoc. credendum est non etiam absq; aliqua ratione id accidisse. Primo enim, quod spectat ad generationem, scire oportet, duos esse modos quibus generatur melancholia: vnus est per combustionem omnium humorum: alter per diminutionem caloris natiui, cuiusmodi est humor melancholicus naturalis in iecinore. Si primo modo loquamur, certe vbi fit melancholia ex combustis alijs humoribus, non solum non fit serum, sed absumitur etiam serum iam factum: & tunc melancholia est valde crassa & terrestris. Si secundo modo loquamur contingere potest, vt vna cum succo melancholico generetur quoq; serum copiosum; siquidem hebetato calore natiuo diminuuntur coctiones: diminutis coctionib. loco sanguinis generatur serum. Et hoc nobis significauit Hipp. vbi scribit pauidorum hoc est melancholicorum sanguinem esse serosum: intelligens ibidem de ea melancholia: quæ fit defectu caloris natiui. Vt propterea appellarit pauidos melancholicos, quia horum proprium est timere. Si spectemus locum affectum, certe lien locus est aquæ, videte Hipp. 4. de morb. circa initium & medium, videbitis ipsum dicere quod quemadmodum iecur est locus sanguiuis: vesica fellis appellata, bilis; ita lienem esse locum aquæ. Et iure dixit esse locum aquæ, quia vbi multa est melancholia naturalis, quæ fit per hebetatum calorem ibi semper est copiosum serum. Et obseruate in praxi, quando ab huiusmodi melancholicis detrahitur sanguis, semper plurimum seri cum melancholia permixtum reperietis. Et multi non intelligentes Hippoc. damnarunt illam sententiam tanquam falsam. Atque hac ratione quoque dicebat Aristotel. sanguinem lienosorum esse ὑδατώδην idest aquosum. Si spectemus vias certe nullæ sunt contiguæ viæ inter lienem atq; vesicam, veruntamen dicebat Hippocr. omnia simul esse conspirabilia & alibi naturam in suis operationibus inuenire vias arcanas sine cogitatione, vt licet non apparent viæ manifestæ, possit tamen natura euacuare per secretas vias quæ sunt a liene per vesicam, vt contigit huic Bioni. Sed cur hic Bion seruatus fuit? puto ego, quia febris non erat exitialis, & quia tumor lienis neminem extinguit. Sed si ita est, cur ergo Hippoc. hanc historiam obseruauit? cur dixit tanquam mirum hunc esse seruatum? adnotauit hoc, quia rarissimè contingit, vt quæ sunt in liene per vesicam excernantur, fecit natura quasdam vias a liene ad aluum, per quas expurgari solet, sed non fecit a liene ad vesicam, vt per eam expurgari possit. Ergo mirum est quando sanguis qui euacuari debet per hemorroidas euacuatur per nares & vriuas. Cur autem, cum sit seruatus, tamen morbus redijt? redijt propter duas causas, vna fuit quia sanguis qui euacuatus est per nares, primùm peccabat subtilitate: tenuis enim erat, & propterea sursum ferebatur: remanebat crassius in venis, tum (vt Hipp. alias dixit) abscessus qui verè iudicant, fiunt ꝑ infernas partes & infra morbũ. Ergo dixit prudenter, supra seruatus est: præterea redijt morbus etiam propter aliam causam; scilicet quia vrina expurgabatur copiosa quidem, sed sine sedimento, neq; valet quod aliqui dicunt hanc vrinam fuisse crassam, quia non subsidebat, siquidem a ratione alienum est, vt copiosissima vrina sit & crassa, erat ergo tenuissima, & ea de causa, quia aquosæ partes dun taxat expurgabantur, crassiores remanebant. Ex quo factum est, vt morbus redierit. Tum hæc etiam est vna coniectura quare existimem hunc morbum non fuisse inflammationem lienis, siquidem vsu sępe venit vt tumores lienis modo augeantur, modo minuantur, modo recedant, modo reuertantur, quod quidem non contingit vbi lien inflammatione tentatur, quia tum aut extinguitur aut ex toto liberatur. Ex hac breui quidem sed commemoratu digna historia, possumus nonnulla documenta colligere facientia ad artis exerci-

13. meth. c. 17

6. Epid. sect. 2 tex. 38.

9. sect. prob. 7. Lib. de alim. 6. Epid. com. 7. in principio

tatio-

tationem, primum eſt, in affectu lienis non eſſe fidendum fluxui ſanguinis e naribus, quia cum ſit præter rationem, dicebat Hipp. non eſſe fidendum ijs quæ præter rationem fiunt. & propterea etſi videatur nobis morbus interdum leuari ex huiuſmodi euacuatione, non ſoluitur tamen ex toto morbus. propterea cum huiuſmodi euacuatio præter rationem ſit, neq; tuta, nunquam debebit Medicus euacuare ſanguinem per hanc partem, ad euacuandum ſanguinem lienis. Imò addo, in affectibus lienis melius eſſe euacuare per hirudines hæmorroidibus appoſitas, aut per crus ſiniſtrum, quàm bracchium, quia ſi abſceſſus qui iuuant ſunt infra morbum, ſanè debebit medicus naturam imitari atq; euacuationem moliri infra morbum: ſiquidem loco abſceſſuum, quos facit natura, Medicus vti ſolet euacuationibus. Aliud documentum eſt, etiamſi viæ non ſint conſpicuæ ad vrinam, vtiliſſimum tamen eſt vrinam mouere. Quod dico, quia hoc non ita perſpectum eſt cunctis medicis, quia dicunt malum eſſe euacuare ſanguinem melancholicum per vrinam. Vnde in melancholicis conſulo etiam diuriticis vti, quia hæc ducunt ſerum quod mixtum eſt cum melancholia tum ipſos ſuccos craſſos colliquant attenuant, & per veſicam educunt. quod hoc ita ſit, videte Hipp. vbi docet curare lienoſos diureticis, imò Gal. ipſe vtitur diureticis ſcilicet quod huiuſmodi humor etſi craſſus ſit, habet tamen ſemper ſerum copioſiſſimũ ſecum, cuius merito fit vt euacuetur per vrinam, & conſequenter humor melancholicus. Sed dicetis, cur Medici dicunt ſanguinem melancholicum eſſe craſſum? ſi poſtquam recedit humor melancholicus, & pars ſequeſtrata ab aqua comparetur reliquis ſuccis, certè multo craſſior eſt & terreſtrior reliquis.

Lib. de affect.
1. ad Glauc.
c. de cur. quar tana.

Ην δὲ τῶν κυναγχικῶν τὰ παθήματα τάδε. τοῦ τραχήλου οἱ σπόνδυλοι, ἔσω ἔρρεπον. τοῖσι μὲν πλέον, τοῖσι δὲ πέλας, καὶ ἔσωθεν ἔνδηλος ἐγκοιλον ἔχων ὁ τράχηλος. καὶ ἤλγει ταύτῃ ψαυόμενος.

Erant autem anginoſorum affectiones hæ, colli ſpondilia intro vergebant his quidem plus his verò remotè, & intus manifeſtè cauitatem habens collum, atque tollebat hac parte tactum.

Qui attente expendit præſentia Hipp. verba, facile in hanc ſuſpicionem venire poteſt totam hanc dictionem nihil eſſe, quam fragmentum deſcriptionis conſtitutionis alicuius ab Hipp. enarratæ: in qua tametſi cõtingunt diuerſa morborũ genera, nihilominus de angina vagante duntaxat docet, vel quia cætera deſiderentur, vel quia exiſtimauit in hac cõſtitutione ſolas anginas fuiſſe adnotatu dignas. Et aduertite admirandam Hippoc. medicinam, ſolet ille fere ſemper breuiſſimus eſſe, in præſenti conſtitutione profuſiſſimus eſt: maxima prudentia, quia enim relaturus erat inauditum fere anginæ genus, aut rariſſimum operæpretium erat diligentiſſimè deſcribere, vt poſſet per ſymptomata ab alijs diſcerni. Ego autem totam hanc profuſiſſimam Hipp. dictionem ita ſingulatim ita perſpicuè enodabo, vt facilè intelligatis myſteria Hippoc. Et quia tota hæc tractatio de angina eſt, vtile fore exiſtimaui vt de angina dicam aliqua, quæ ſternant vobis viam ad complectendas diuinas Hippoc. cogitationes. Angina latinè, græcè appelletur συνάγχη barbari & populus vocant ſquinantiam. Sed circa hoc nomen duo adnotanda ſunt: vnum quod ſcribit Aret. 1. acut. c. 7. & Gal. 3. progn. com. 16. hoc noman κυνάγχη eſſe commune nomen ad omnes inflammationes faucium. & hodiè quoq; populus ſolet appellare anginam ſeu ſquinãciam omnem faucium tumorem. Aliud adnotandum eſt apud Medicos non adhuc conſtare, quot veræ ſint differentiæ & ſpecies anginæ, quia alij quinq; alij ſex, alij plures eſſecerunt. Sed ratio vera hanc rem definiendi eſt, in angina vel aſſici caput ipſius laringis vel fauces: ſi afficitur larinx, aut interna pars afficitur aut externa: ſi interna appellatur à Græcis κυνάγχην, ſeu λυγκάγχην dicere poſſumus caninam ſeu lupinam ſtrangulationem, quia canes & lupi hac ægritudine maximè infeſtantur, vt dicit Aretæus, vel quia illi qui hac laborant, præ ſuffocatione exerunt linguam, aut ſecundum Aurelian. ſimiles voces & vlulatus emittunt, vt canes ac lupi. ſi pars exterior afficiatur appellatur παρασυνάγχη poſſumus dice-

dicere ſpuriam ſynanchim. Si eſt in faucibus aut eſt in parte interna aut externa. Si in interna κυνάγχη dicitur: poſſumus appellare ſuillam ſtrangulationem, quia ſues hac maxime laborant, & ſeruus quidam apud Plautum in Trinumo dum vellet alium infamare, dicebat ibi perire ſues angina acerba indicans anginas ibi frequentes eſſe. Si exterior aſſiciatur appellatur παρασυνάγχη ſpuria angina. Adeò vt 4 tantum ſint ſpecies anginæ, quam dum definiret Soranus apud Cœlium dicebat eſſe difficiliter deuorationem ſeu præfocationem ex tumore faucium, ſed melius ego ita definiri puto: vt ſit inflammatio ſeu tumor inflammatorius faucium vel laringis impediens deuorationem vel reſpirationem, vt hinc pateat locum affectum eſſe vel fauces vel laringem: morbum eſſe magnitudinem auctam, vias impeditas, nec non intemperiem calidam: atq; ab hoc morbo non alias actiones vitiari quàm deuorationem & reſpirationem. Cum igitur ita hic morbus ſit conſtitutus, ſciendum eſt anginam habere cauſas internas & immediatas, tum cauſas externas & mediatas. cauſæ internæ immediatæ ſunt humores, qui efficiunt tumorem & inflammationem, quos ſiue appellemus cauſam materialem ſiue efficientem, non pertinet ad hanc noſtram tractationem. Illud certiſſimum eſt eos humores qui faciunt anginam, vel paulatim colligi in loco affecto, vel aliunde & præſertim a capite ad locum affectum præcipitari. Sed quanquam res ita ſe habet nihilominus materia non colligitur ibi, ſed delabitur a capite in laringem; adeò vt copioſa fiat collectio, frequentiſſima deſtillatione, & hoc habet Gal. vbi manifeſtè docet anginam frequentiſſimè fieri materia præcipitata in partes faucium vel laringis. Humores autem qui faciunt hunc affectum, ſunt plærunquè ſanguinei, hoc eſt commixti ipſi ſanguini, nam contingit vt ſanguis vel silioſus vel pituitoſus vel purus ſit. ſit etiam interdùm a pura pituita ſed illud habet, vt quotieſcunque fit a pituita, benigniſſima ſit & celerrime curetur. ſed hic duo oriuntur dubia, vnum cur non ſicut fit ab alijs humoribus, ita etiam fiat a melancholia, alterum cur a pituita angina citius reliquis curatur? circa primum controuerſia eſt, ſiquidem ex vna magnus Rhas. 3. contin. Conſtat. Africanus & pleriq; alij Arabum ſectatores, putarunt nequaquã fieri poſſe quod angina, cum ſit morbus acutiſſimus, ita vt plerunque tertio vel quarto die interimat ab humore melancholico fieri poſſit: nam humor melancholicus non poteſt facere morbum acutum, ergo nõ poteſt ab hoc fieri angina. quod autem a melencholia non fiat morbus acutus inde colligitur, quia melancholia tardè mouetur; angina citiſſimè. Ex alia parte eſt Auic. qui diſputans contra Rhaſim inquit fieri poſſe ab humore melancholico anginã, ſed rarò; & modus hic eſt, quando ex aliquo apoſtemate calido fit humor melancholicus qui de in infauces vel laringem collectus hominem ſtatim ſtrangulat. Galen. haud quaquam explicitè hac de re loquutus eſt, veruntamen quia obſeruaui, facere mentionem de alijs humoribus, tacuiſſe autem de melancholia, ſuſpicatus ſum ipſum cenſuiſſe nõ fieri ab humore melancholico. Dicendum eſt aliam eſſe anginam, quæ fit in faucibus, aliam quæ in laringe. angina quæ eſt in laringe certe ab humore melancholico fieri non poteſt, quæ verò fit in faucibus, poteſt, quia vaſa laringis admodum tenuia ſunt; faucium, ampliora laxiora, Itaq; ſicuti in laringe non poteſt colligi craſſus humor ob tenuitatem vaſorum ſic in faucib. poteſt colligi quia vaſa ſunt laxiora quare dum Rhaſes & reliqui negarunt fieri ab humore melancholico loquuti ſunt de vera: vbi de illa quæ fit a melancholia loquuti ſunt de ea quæ fit in faucibus. Circa aliam dubitationem non minor eſt controuerſia quia Auic. ſcribit anginam quæ fit a pituita eſſe magis ſalutarem & velocius curari. huic videtur fauere Gal. vbi ſcribit quando fit angina a pituita, velocius curari. ſed contra hanc ſententiam eſt clariſſima ratio, quia pituita ſuapte natura tarda eſt frigida, viſcida, propterea ſi compararetur pituita bili, quis non videt eos morbos qui fiunt a bile debere citius finiri, quia bilis tenuior eſt & mobilior, pituita craſſior, pigrior? hæc res non ita facilis eſt ſolutu: ego tamen dupliciter reſpondeo. vno modò, anginã poſſe dupliciter cõſiderari vel ſecundũ totũ ægritudinis curſum: vel ſecundum vehementiã ipſius. ſi conſideretur ſecundũ totum curſum, certe angina a pituita tardius multo curatur quàm quolibet alio: & hoc cognouiſſe videtur Auic. quando ſcribit, anginam quandoq; produci vſq; ad 40. diem, ſed

ſi ſe-

4. de cau. pulſ. cap. 20.
4. de artic. c. 3. & 3. Aph. 16.
Lib. 3. fen. 9. tract. 1. cap. 8.

ſi ſecundum vehementiam ipſius conſideretur, citius finitur quæ fit a pituita: quia cum hic humor ſit benignus,aut nullam infert vim,aut ſi aliquā infert adeo exigua eſt,vt cito ſiniatur, & vix ſentiatur,ſecus eſt de alijs. Aliter reſponderi poteſt,anginam fieri vel a craſſiore,vel a tenuiore pituita,ſi a craſſiore,diuturnior eſt,ſi a tenuiore breuior. ſed placet mihi prior reſponſio. Cauſæ mediatæ & internæ plures ſunt. Inter cæteras, eſt colli diſpoſitio,vnde qui caput magnum habent, collum breue his maximè ſub ijciuntur, præſertim quando caput eſt excrementitium, & ſanguineum. Ex internis præcipua eſt luxatio, primæ,vel ſecundæ vertebræ colli de qua cauſa loquuturus eſt Hippoc. hic. Adeo vt Hipp. in tota hac futura dictione nihil aliud docere velit. quàm in ea conſtitutione factas fuiſſe anginas,propter luxationem ſecundæ vertebræ colli. ſed cur Hippoc. in re adeo leui, fuit adeo diligentiſſimus? ſciunt omnes qui luxantur ita, ſtatim interire vt ſtrangulati. Maximâ ratione,dico: quod rariſſimè contingit vt a cauſa interna huiuſmodi morbus oriatur cōtingit quidem a cauſa externa ab ictu,caſu fieri;ſed quod luxantur a cauſa interna adeo rarum eſt vt nil ſupra, & ſcitu digniſſimum: & præſertim quando populo omni fere hoc contingit in conſtitutione relata ab Hipp. in qua tot & tàm varia ſymptomata contigerunt,vt omnino res ſit ſcitu digniſſima. ſed ſcire oportet non eſſe veram anginam luxationem,niſi quia tumor inflammatorius accedat: quia in definitione dictum eſt verum characterem eſſe tumorem. Vt autem poſſitis intelligere quæ ſit Hippoc. ſententia operæpretium eſt ſcire vniuerſam vertebrarum conſtitutionem. Sententia Hippoc. in propoſita dictione hæc eſt, anginoſos huiuſmodi affectionem paſſos eſſe, ſcilicet quod vertebræ colli initio vertebantur, quod cauitas in parte externa apparebat, quod locus ille affectus vbi contrectabatur,ſemper dolebat. Vt autem ſigillatim penetremus quæ ſcribit Hipp. hæc explanabo, qua ratione vertebræ colli mouebantur è loco; qua ratione potius intro vertebantur,quàm extra; propter quid cauitas extrinſecus appareat: & poſtremò qua de cauſa locus contrectatus dolorem inferebat. Vt autem hoc cognoſcere poſſitis operæpretium eſt breuiter anatomen percurramus vertebrarum ipſius colli: nam experientia quotidiana compertum eſt vniuerſum dorſum conſtare ex trigintaquatuor vertebris. Cuius conſtitutionis finis maximus fuit apud naturam: nam cum propter neruos deberet fabricare medullam congeneam ipſi cerebro,niſi obſepiſſet eſſe,futurum erat vt facile læderetur,& conſequenter animalia interirent. propterea natura ſagaciſſima hanc medullam diligentiſſimè communiuit oſſibus,ſed quia longa erat medulla,& propterea neceſſe erat,vt longa eſſent oſſa, ſi hæc fuiſſent inter ſe continuata rigidus manſiſſet homo nec potuiſſet ſe antrorſum ſiuè retrorſum flectere. propterea noluit natura oſſa hæc continuare: atque ideo diſcreuit ita & conferruminauit,vt per articulationem ſint ita iuncta, vt tueantur medullam & tamen poſſint animalia flecti. hæc eſt neceſſitas cur natura fecit huiuſmodi vertebras. Cur autem non fecerit plures vel pauciores quàm 34. eſt curioſi nimis indagare penitius. diuiditur in quinq; partes: pars ſuperior collum appellatur; poſtea eſt thorax; tum lumbi,de in os ſacrum: vltimo coxę os. Collum conſtat ex ſeptem vertebris; thorax ex 12. lumbi ex 5. os ſacrum ex 6. os coxidis 4. ſed aduertere debitis oſſis ſacri & coxendicis non eſſe veras vertebras,propterea complures Anatomici omittentes has adnumerant duntaxat 24. vertebras, ſed illa potius pertinent ad anatomicos. Illud opus eſt ſcire ad præſentem contemplationem collum ex 7. vertebris eſſe conſtitutum, prima ἐπιστροφεύς appellata eſt, nos verſatorium poſſumus appellare ſecunda ὀδούς ſiue dens ab Hipp. appellatur,& vt Gal. Erotian.& Oribas. habent propter proceſſum denti formem quem habet. Et notate vehementer erraſſe Ruffum & Iulium Pollucem, qui exiſtimarunt apud Hipp. non ſecundam vertebram, ſed primam vocatam eſſe dentem. Appellatur etiam hæc a Gal. magnus articulus; quia maximè refert ad vitam & ad mortem (vt audiuiſtis) quanquam hoc nomen magni articuli eſt etiam commune alijs. 3. vocatur ἄτλας quia non ſolum ſuſtinet ſuperiores articulos,ſed inſtar Atlantis ſuſtinētis Mundum,videtur hæc ſuſtinere ipſum caput: aliæ 4. vertebrę non habuerunt proprium nomen, ſed vocantur a Græcis σπόνδυλοι. Hæc eſt vniuerſa colli conſtitutio, & vertebrarum. Inueni in vſu harum vertebra-

4. de loc. aff. cap. 3.
In Onomaſt.
25 collect. c. 8
1. de artic.

tebrarum & colli ipsius, ali quam controuersiam inter Arist. & Gal. Arist. videtur censisse colium factum esse tum propter fauces tum etiam propter œsophagum, hoc est propter viam cibi & potus. Addit Gal. suam sententiam, sed aliam; nullum vsum alium illius esse quam propter fauces & asperam arteriam. Sed facile possunt conciliari, siquidem primò & principaliter collum factum est propter asperam arteriam. Et hinc est quod animalia quæ carent pulmone & consequenter aspera arteria sunt sine ceruice & collo, igitur principaliter collum factum est propter respirationem & asperam arteriam; secundario propter viam cibi & potus. Et hinc est quod si collum vehementer lędatur, non solum offenditur respiratio verum etiam vsus deuorationis tum cibi tum potus. Gal. respexit ad vsum primarium, Arist. ad 2. His itaque ita constitutis superest vt videamus quis fuerit locus affectus in hac constitutione anginosa. Locus affectus erat secunda vertebra; hoc est dens appellatus & de huiusmodi affectu & loco affecto nō solum Gal. 4. loc. aff. c. 3. loquitur sed etiam 3. de diff. resp. 11. & 2. pror. 3. Aph. & plerisque alijs in locis. Cum igitur afficeretur 2. hęc vertebra dens, & affectus erat dislocatio, necesse erat vt hoc fieret magna violentia. Si magna violentia necesse erat vt fieret vel per impulsionem vel tractionem. Hoc colligere possumus ex Arist. qui loquens de his quæ violenter mouētur, inquit huiusmodi motus violentos vel fieri per impulsionem, vel tractionem. Vt necesse sit cum vertebra secunda moueretur e loco, moueretur per impulsionem vel tractionem. Non potuit per impulsionem, id fieri quia quæ impelluntur habent extrinsecum motorem, propterea necesse fuisset vt externa causa peperisset hanc dislocationem, sed hoc nequaquam fuit, quia Hippoc. non tacuisset eam; alia etiam de causa non potuit esse a causa externa, quia vt commemorat Auic. quoties secunda vertebra dislocatur atque intro vertitur, statim homines intereunt. Et propterea isti qui strangulant homines si rectè artem calleant debent semper apponere laqueum, primæ vel secundæ vertebræ quia statim homines intereunt. Vt necessarium fuerit, propterea in hac constitutione dislocatam fuisse secundam vertebram, quia trahebatur. Videamus modo quomodo trahi possit, Auic. loco nuper citato forsan melius omnibus explicuit hos omnes modos, nam quæcunque trahere possunt ossa intro vel sunt musculi vel nerui. Nulla alia sunt, quibus natura vtitur ad mouenda membra. Si musculi debent mouere articulos suo loco, non alia sane ratione, id fit, quam quia musculi augētur secundum latitudinem, vel abbreuiantur, abbreuiantur autem quoties tumorem aliquem patiuntur. Vt causa vna sit tumor musculorum, alioqui est in neruis, quando & hi abbreuiantur, vt ossa quibus alligantur, trahant intro. Iam nerui solent abbreuiari propter tres causas, quem affectum spasmum appellant, abbreuiantur aut cum replentur, aut cum inaniuntur, aut cum alia aliqua qual. expunguntur. Vt necessarium sit propterea secundam vertebram dislocatam peperisse anginas, vel quia nerui replebantur, inaniebantur, pungebantur, vel quia tumorem patiebantur musculi. Sed cum possint tot esse causæ, quænam fuit hic? Certe ex tumoribus potissimum musculorum factas esse has anginas facile ex sequentibus vnicuique constare potest, tum ex repletione neruorum, nam ea constitutione quæ maximè replebat capita, facile neruos repletos esse, & tumorem musculos incurrisse apertissimum omnibus esse existimo. Sequitur vt inquiramus cur cum dislocaretur secunda hæc vertebra & esset causa interna, potius intrò ferebatur, quam extra; vna fuit communis causa, altera particularis: communis, quia vt scribit Galenus quarto loc. affect. capite tertio, quotiescunque vna tantum vertebra colli dislocatur, semper multo facilius intro mouetur quam extra. altera est, vbi spina tota vel plures vertebræ simul dislocari consueuerunt, semper necesse est vt in partem externam vertantur, quia partes internœ non patiunrur: nam si verum est vninersam spinam factam esse instar carinæ nauium vt dicit Gal. necesse est sit paulatim arcuata, & propterea vbi multæ vertebræ dislocantur, facilius in pronam partem feruntur. secus est vbi vna duntaxat vertebra loco mouetur, quia tum fit dislocatio angularis, hæc fit facilius versus internas partes, quia figuræ totius spinæ est versus internas partes. Erat etiam causa particularis, quia cum destillatio præcipitaretur in musculos & neruos

3. de part. ani mal. cap. 3.
8. de vsu par. cap. 1.
7. Physic.
3. fen. 9. cap. 8
4 de loc. aff. cap. 3.

interiores, æquum erat vt & tumores & repletiones neruorum fierent potius intrò: vnde cum intus abbreuiarentur & traherent ad ſe oſſa, neceſſariò fiebat potius diſlocatio intro quàm extra. Quod cum ita ſit neceſſariũ erat, vt cauitas appareret extra: quia ſi vertebra ſuo loco mota intro vergebat, locus cauus relinquebatur, ſed cur Hip. hoc adnotauit, quia quis nõ videt hoc, vbi vertebra aliqua intro flectitur, vt appareat cauitas? vt demõſtraret nõ ſolum fuiſſe diſlocationẽ, ſed inſignẽ; quia nõ quælibet diſlocatio facit cauitatẽ, ſed inſignis. Poſtremum eſt vt ſciatis cur dolorem inferret contrectatus hic locus; ſciunt omnes, fieri dolorẽ non vbi facta eſt ſolutio continui, ſed vbi fit, quia dolor eſt ſolutio continui habens eſſe in motu: igitur vbi cõtrectaretur ille locus, neceſſario fiebat ſolutio cõtinui ĩ parte interna, quia huiuſmodi vertebra eſt figuræ acutæ, vt cum hoc ita ſit neceſſario fiat dolor & potiſſimum ad contrectationem, ad quam ſequitur ſolutio cõtinui propter acutiem vertebrarum, & angularis diſlocationis. hinc non fefellit nos Auic. inquiens primæ & ſecundæ vertebræ diſlocationem eſſe periculoſiorem, quam aliarum diſlocationes, quia proximior eſt illa capiti parti principi. Igitur cum prior & ſecunda vertebra ſint proximiores capiti, multo ſunt periculoſiores quàm aliarum diſlocationes.

Ην δὲ καὶ κατωτέρω τινὶ τῦ ὀδόντος καλεομένυ ὀςῦ, ὦ ὐχ ὁμοίως ὀξύ ἐςιν δ᾽οἶσι καὶ, πάνυ περιφερὲς, μέζονι περιφερέη, εἰ μὴ ξυὼ τῶ ὀδόντι καλεομένω. Φάρυγξ ὐ φλεγμαίνυσα. κειμένη δὲ, Τὰ ὑπὸ γνάθυς ὀλκηρὰ, ὐ φλεγμαίνουσιν ἴκελα.

Erat autem & infra dentem vocatum os, quod non ſimiliter acutum eſt, ſed aliquibus multum rotundum, maiori circumferentia niſi eum dente vocato fauces non inflammatæ. ſed iacentes quæ ſub genis tumida, non inflammatis ſimilia.

Proſequitur Hipp. connumerare complura ſymptomata quę in conſtitutione anginoſa cõtingebant, & primo hæc dictio ſatis obſcura eſt, tum quia variè inuenitur ſcripta, tum quia ab interpretib. eſt fere transformata. Ego autem puto, quod ſicuti vox περιφερὲς, eſt de figura, ὀξὺ ſeu acuta intelligendum eſſe de figura oſſis. Itaq; cum Hipp. in præcedenti dixiſſet luxatam eſſe ſecundam vertebram, aliquibus plus, aliquib. minus, ſubiungit aliquibus luxatam etiam eſſe tertiam vertebram, quippe quæ rotunda eſt nec adeo acuta, vt ſecunda, ſed dicet quis, quæ eſt ratio propter quam Hipp. hæc ſubiungit? nulla eſt alia, quã vt doceret anginam factam ex luxatione tertiæ vertebræ, eſſe minus periculoſam, & minus dolorificam quia (vt ex Auic. colligo) ſecunda vertebra acutior eſt & propterea vbi luxatur, magis impedit, & dolorem inducit. ſequitur Hipp. fauces non inflammatæ ſed iacentes. ſubiungit interpres, tametſi luxarentur vertebræ colli nihilhominus haudquaquã inflammatas fuiſſe fauces, ſed iacentes, quid hoc ſignificat fuiſſe fauces iacentes, aliqui exiſtimarunt voluiſſe dicere fauces non fuiſſe compreſſas, alij non fuiſſe violatas, ſed puto ipſe nihil aliud ſignificare quam fauces haudquaquam fuiſſe tumidas, ſed depreſſas. & hoc tanquam mirum adnotauit, ſcilicet quod vertebræ colli luxatæ erant intro, & tamen fauces viderentur illæſæ, ſed quæ fuit cauſa huius? hæc cauſa fuit, quia luxatio cum paulatim fieret, & eſſet in ſecunda & tertia vertebra, impediebat quidem deuorationem & reſpirationem, ſed non cõmunicabatur malum faucib. quippe cum fauces ſunt partes remotæ à vertebris & articulis. alia etiam cauſa fuit, quia hæc mala cum orirentur a deſtillatione capitis ſatis graui, hæc ferebatur in partes ſubtus genas adeo vt genæ oſſa illa quidem afficerentur, ſed non communicaretur malum ipſis faucib. Erant quidem inquit Hipp. tumidæ partes ſubtus genas, ſed non inflammatæ, imò non erant inflammatis ſimiles, ſed quomodo fieri poteſt vt quotieſcunq; ſit tumor, non coniuncta ſit inflammatio genis hoc ſit quotieſcunq; tumor non eſt ſanguineus ſed pituitoſus, cuiuſmodi in hac conſtitutione anginoſa puto fuiſſe complures ſcilicet in quibus fiebat quidem angina ſed mitius, & quia nõ multos perdebat, nam ex ijs qui ægrotabant aliqui intercempti ſunt aliqui ſeruati, tum quia materia frigida exiſtẽte, ac loco illo oſſeo, nec admodũ calido, haud poterat accendi.

Οὐ δὲ

Οὐ δὲ βουβῶνες οὐδενὶ ᾤδησαν. ἀλλὰ φύσει μὲν,

Neq; bubones vlli intumescebant, sed secundum naturam.

Veteres bubones appellabant tumores omnium glandularum, faucium, ſubtus alas, & inguina videbitis ita frequenter vſurpatam eſſe hanc vocem ab omnibus veteribus: ſed Hippoc. hoc loco nihil aliud intelligit quam ipſas glandulas quæ ſunt in faucibus, quaſi dicat non ſolum fauces fuiſſe his fere illæſas, verum etiam glandulas nullum tumorem habuiſſe. ſed dicet aliquis quomodo fieri poteſt, vt glandulæ partes aptiſſimæ ad recipiendam omnem fluxionem potuerint expertes eſſe tumoris? duo ſemper loca ſibi ipſis continua in faucibus ſunt, eſt locus glandularum prædictarum, & eſt ductus ἰσθμὸς a Græcis appellatus ductus inter glandulas & œſophagũ, vbi intumeſcunt glãdulæ appellantur a græcis αἶτια vt Gal. noſtri appellant tonſillas; vbi autem inflammatur pars illa quæ appellatur ἰσθμός, quæ eſt proxima glandulis, appellatur ille affectus παρίσθμια. vult ergo dicere in hac conſtitutione glandulas non verè fuiſſe affectas, ſed fuiſſe tumorem in partibus proximis iſtmo, quia partes deſeruientes reſpirationi erant leſæ ab ipſa luxatione. 3. de ſymp. cauſ. cap. 4.

καὶ γλῶσσαν οὐ ῥηϊδίως στρέφοντες. ἀλλὰ μείζων τε αὐτέοισιν ἐδόκει εἶναι, καὶ προπετεστέρη.

Linguam non facilè vertebant, sed & maior ipsis videbatur, & magis exerta.

Ariſt. tradens rationem cur lingua eſt expoſita ægritudini quæ appellatur grando, reſpondet non aliter hoc contingere quam quod lingua ſpongioſa eſt, & craſſa, & propterea capax omnium humiditatum; quæ humiditates cum retinentur in lingua euadit dura, vt veluti grandines videantur impactæ ipſi linguæ. In hac itaque conſtitutione cum materia deflueret a capite, aliquibus imbibebatur ipſi linguæ vnde fiebat vt lingua redderetur maior: prȩterea redderetur imbecilla, & hinc loqui non poterant. Erat etiam alia cauſa, quoniam cum luxarentur vartebræ prædictæ comprimebantur muſculi & partes omnes in quibus lingua ſolebat ferri, vnde cum non pateret locus proprius ipſi linguæ, fiebat vt cogerentur linguam exerere inſtar canum. 33. ſec. Probl. 4.

καὶ ὑπὸ γλώσσῃ φλέβες ἐμφανέες.

Et sub lingua venæ conspicuæ erant.

Dicit Hippoc. linguam adeo plenam fuiſſe vt non ſolum non poſſet verti, ſed venæ ſubtus ipſam eſſent admodum conſpicuæ, hoc eſt tumidæ: hæ enim non ſolent admodum apparere, niſi cum tumeant. Erant repletæ ſanguine pituitoſo vtrum autem fieret βατράχιον, ſiue ranunculus, ſiue tumor ſubtus linguam, non explicat Hipp. puto ſolum tumidas fuiſſe venas ſubtus linguam quia vbi fit βατράχιον, eſt affectus adeo truculentus & grauis, vt Hippoc. non tacuiſſet, ſi factus fuiſſet.

καταπίνειν οὐκ ἐδυνέατο, ἢ πάνυ χαλεπῶς, ἀλλ' ἐς τὰς ῥῖνας ἔφευγεν εἰ πάνυ ἐβιάζοντο, καὶ διὰ τῶν ῥινῶν διελέγοντο.

Deglutire non poterant, vel valde difficulter, sed in nares refugiebat, si multum niterentur, & per nares loquebantur.

Dicit prædictos anginoſos hoc quoque malum habuiſſe, vt deglutire non poſſent; & ſi quando deglutire vellent, & faciebant id maximo conatu, tum cibus in nares refugiebat.

Causa difficultatis respirationis & deuorationis nulla alia erat quàm luxatio, quia non solum comprimebatur aspera arteria, sed etiam deprimebatur œsophagus. Verum cur res deuoratæ in nares refugiebant? quotiescunque fit deuoratio, necessario fit per attractionem; vbi fit attractio, necessarium est vt fiat inspiratio: & propterea est vetus prouerbiū impossibile esse simul & sorbere & efflare. fiebat ergo magna inspiratio quotiescunq; deuorabant: sed quia magnam inspirationem necessario sequitur expiratio magna; hoc ijs contigit: qua expiratione magna cibus & potus qui non potuit deuorari impetu quodam propellebatur in palatum & consequenter in nares. Et per nares loquebantur: non solum reijciebantur res deuoratæ, sed & per nares loquebantur. Vt autem causam
33.sec. Probl. 14. huius rei cognoscatis, videre oportet quæ scribit Aristotel. vbi quærens cur surdi per nares loquuntur inquit ideo esse, quod vitiatos habent pulmones: & idem ipsis contingere, quod anhelantibus difficulter: nam hi opus habent maxima aeris frigidi inspiratione, & idcirco conantur frequentissimè attrahere per inspirationem aerem frigidum, vbi fit magna aeris frigidi attractio, magna opus est experatione: vbi magna est expiratio non potest tota efflari per os, sed pars per nares: hinc fit quod surdi loquantur per nares. Idem contingebat in anginosis, in quib. & deglutitio & respiratio impediebatur, hinc vehementer cogebantur expirare, & in hac expiratione necessum erat vt vna ad nares ferreretur simul etiam sermo, vt loquuntur etiam illi qui ore clauso loqui conantur quos scribit Gal. in linguis, vocatos esse ἐγγαστριμύθους quasi ventriloquos, quanquam hæc vox non solum significat eos qui loquuntur ex naribus tanquam ex ventre verumetiam eos qui velut diuinatores sunt, vt videre poteftis apud Gal. & alios. Prosequitur Hippoc. enarrare ea symptomata quæ contingebant anginosis: inter quæ hoc etiam est quod respiratio ipsorum non erat admodum elata: hæc sunt verba eius.

πνεῦμα δὲ τουτέοισιν, οὐ πάνυ μετέωρον.

Spiritus autem his non admodum eleuatus.

1. Pror. com. 2. Videndum quid sit μετέωρον πνεῦμα. Gal. scribit μετέωρον, & πρόχειρον idem esse apud Hipp. hoc est eleuatum & perspicuum, quasi Hipp. nihil aliud dicere vellet nisi respirationem manifestam. nam dum homines sanitate fruuntur, spirant quidem, sed non videtur. vbi
3. Ep. com. 2. autem ægritudine aliqua detinentur vt respirare eos appereat, dicuntur habere spiritum elatum. Idem Gal. in casu mulieris illius anginosæ, nonnulla scripta reliquit magna diligentia digna: primum dubium fuisse inter Veteres quid significet propriè spiritus elatus, & citans Sabinum præceptorē inquit eius sententiam fuisse, spiritum elatum apud Hipp. nihil aliud significare, quam respirationem quæ efficitur summis narib. quid hoc sit, respiratio, quæ fit summis narib. non docuit Sabin. sed nihil aliud est inquit Gal. respirare summis narib. quā inter respirandum motitare alas nariū; id quod videmus facere iumenta & præsertim equos quando laborant anhelandi difficultate. Vt propterea Medici solent incidere alas narium equis anhelantibus. Vult ergo Hippoc. spiritum elatum appellare a motu eleuato narium. Quomodo autem efficiatur hæc respiratio, non ita facile est intellectu: sed vt hoc sciatis quod est maximi momenti intelligendo Hippoc. scire debetis vbi homines valetudine fruuntur, sufficere motum septi transuersi, qui motus quoniam secretus est: hinc respiratio rectè valentium non est conspicua. vbi autem non ita valent, & præsertim secundum partes spirituales non solum famulatur respirationi septum transuersum sed etiam musculi dorsi: & tunc conspicua fit respiratio. cæterum si adhuc ita laborent pulmones, vt respirationis maior vrgeat necessitas, mouentur etiam alæ, & tunc respiratio ad modum conspicua fit & apud Hipp. huiusmodi respiratio appellatur elata, quia & conspicua est, & fit elatis scapulis, hæc respiratio elata, fieri solet in anginosis, peripneumonicis & empicis & postremò in facultatem imbecillam habentibus. quomodo fiat in habentibus facultatem imbecillam non explicat Gal. ibi, neq; est huius loci explicare sed illud in-

qui-

quirendum eſt, cur in angina, peripneumonia & empyemate hæc reſpiratio fieri ſolet. Nō alia ſane de cauſa hoc his euenit, quàm propter anguſtiam inſtrumenti reſpiratorij, quæ anguſtia fit a tumore, vel ab alia materia impacta aut in initio aſperæ arteriæ, vel ipſis pulmonibus. fit autem ob hanc anguſtiam, vt cum aer nequeat attrahi frigidus ea copia quæ conueniret, fit vt natura moueat omni conatu ſingulas thoracis partes, ad dilatandum inſtrumenta reſpirationis. Igitur in hac conſtitutione iure dicit fieri conſueuiſſe ſpiritum non admodum elatū, ſiquidem fiebat elatus propter anguſtiam, quia angina laborabant; non erat autem elatus valde, quia cum anguſtia non eſſet inſignis, ſufficiebat motus thoracis, non erat neceſſe vt mouerentur ſpatulæ, & propterea erat ſpiritus elatus, ſed non admodum.

Ἐνὶ δ' οἷσι φλέβες αἱ ἐν κροτάφοισι, καὶ ἐν κεφαλῇσι, καὶ ἐπ' αὐχένι ἐπηρμέναι. βραχὺ δέ τι τουτέων τοῖσι παλιγκοτάτοισι. κρόταφοι θερμοί, καὶ τ' ἄλλα μὴ πυρετ[αί]νοιεν. οὐ πνιγόμενοι οἱ πλεῖστοι, εἰ μὴ καταπίνειν προθυμέοιντο, ἢ πτύαλον, ἢ ἄλλο τι.

Aliquibus autem venæ in temporibus, & in collo tumidæ. breue autem quid horum recrudeſcentibus. tempora calida, etſi alioqui non febricitarent. non ſuffocabantur plurimi niſi deglutire vellent aut ſputum, aut quid aliud.

Pauſanias & Strabo, Scriptores celeberrimi, referunt Milonem Crotoniatum robuſtiſſimum athletam, inter alia quibus robur oſtentare videbatur, hoc vnum habuiſſe, vt ſingula tempora arctiſſimè neruo ſtringeret, dein retento ſpiritu, conaretur frangere, ſed qui fiebat vt ſola retentione ſpiritus frangeret? Si hanc rem intelligetis, apparebit cur in iſtis venæ & arteriæ tumefierent. Vbi itaq; violenter retinetur ſpiritus, non ſolum prohibetur introitus aeris frigidi, verum etiam prohibetur egreſſus omnium halituum & fulignum. fuligines & halitus non poſſunt ſuſtineri a corde neceſſe eſt, vt cor a ſeſe repellat ſemper, & hoc facit robuſtiſſima ſua facultate. cum igitur retinentur halitus & fuligines nec poſſunt ſuſtineri a corde neceſſe eſt vt Cor hæc a ſeſe repellat, per arterias & venas huc & illuc, & potiſſimum in venas & arterias capitis propellat. Vnde quod maxima eſſet copia ſpirituum & retinerentur, fiebat impulſio copioſiſſima, in venas & arterias capitis, quę cum diſtendi non poſſent ſatis, frangebant ligamenta, haud ſecus cum venæ temporum tumidæ ſunt in anginoſis, cum anguſtia inſtrumenti reſpiratorij retinentur ſpiritus feruntur in vaſa temporalia, vnde iure videntur tempora tumere, & hæc quoq; ratio eſt cur illi qui ſtrangulantur, ſemper id habent vt oculos exerant: & vnas frontis maximè tumentes habeant, quia propelluntur fuligines a corde robuſto, & ad oculos maximè. Sed ſi hoc ita eſt, quid igitur Hippoc. narrans conſtitutionem quandam anginoſam inquit inter anginoſos grauius decubuiſſe eos, quibus tumidæ erant venæ frontis & temporum, ſalutarius illos, quibus duntaxat difficultas erat in deglutiendo, ratio hæc eſt, quia anginoſi etſi tumidas venas & arterias habebant, non habebant tamen admodum calentes, quia erant ſine febre, quo non erat adeo grauis hæc conſtitutio, quam illa quæ relata eſt ſexto Epidem. in qua erat etiam febris. erat quidem anguſtia deuorationem impediens, ſed non reſpirationem, ſequitur Hippocrates, quod. *6. Epid. ſect. 7 circa initium.*

οὐδ' οἱ ὀφθαλμοὶ ἐγκαθήμενοι.

Neque oculi intus ſubſidentes.

Ariſt. ſcribit ijs qui nimia venere vtuntur conſumi oculos, & clunes, quod ſanguis & ſpiritus exhauriuntur. Alexand. ſcribit, mœrentibus oculos ſubſidere, iratis prominentes fieri quia quo animus hominis fertur, eo ſemper & ſpiritus & ſanguis. In anginoſis nulla fiebat cōſumptio, & propterea oculi nō ſubſidebant: præterea potius prominebant *4. ſect. Probl. 2. Probl. 5.*

tum

tum propter suffocationem tum maximè quia veluti irati incalescebant, & incādescebant & propterea spiritus & sanguis ferebantur in oculos. Sed nemo non videat laborantes angina, habere oculos prèminentes, cur hoc vt rarum adnotauit? Puto hoc voluisse significare eum, quod etiamsi aliquas causas haberent consumptionis oculorum, nihilominus etiam vsque ad finem vitæ ijs oculi non subsidebant: hoc est rarissimum, quia fere omnes qui malè habent grauiter, aut morituri sunt, oculos habent cauos, non vana ergo dixit Hipp. inquiens oculos his nunquā subsidentes fuisse. Cuius rei hæc potissimum fuit ratio quia angina fiebat ex luxatione secundæ vertebræ, quæ non imminuebatur etiam vbi proximi essent morti neque sym ptomata etiam, quæ eadem erant, quæ prius.

Ὅσοι μὲν οὖν ἐς ὀρθὸν ἐξόγκωμα, μήτε ἑτερόῤῥοπον, οὗτοι οὔτε παραπληκτικοὶ ἐγένοντο. ἀπολλύμενον δὲ εἴ τινα εἶδον, ἀναμνήσομαι. οὓς δὲ οἶδα νῦν, περιεγένοντο. ἦν δὲ τὰ μὲν τάχιστα ῥηίζοντα, τὰ δὲ πλεῖστα, καὶ ἐς τεσσεράκοντα ἡμέρας περιῄει. τοῦτο δὲ οἱ πλεῖστοι καὶ ἄπυροι. Πουλλοὶ δὲ καὶ πάνυ ἐπὶ πολὺ χρόνον ἔχοντές τι μέρος τοῦ ἐξογκώματος. καὶ κατάποσις. καὶ φωνὴ ἐσημαίνουσα, κίονές τε τηκόμενοι, μινύθησί τινα παρεῖχον, πονηρὸν οὐδὲν δοκέοντες κακὸν ἔχειν.

Quibus igitur erat in rectum tumor, & non in alteram partem inclinans hi haudquaquam fiebant paraplectici. extinctum aliquem si vidi commemorabo. quos autem vidi hactenus seruati sunt. Erant autem partim celerrime alleuantia: plurima verò ad quadraginta dies deueniebant: & in hoc plerunq; etiam sine febre. Multi verò quoq; ad valde longum tempus partem aliquam tumoris habebant. & deglutitio & vox indicabat: & columellæ extenuatæ significationem quandam prauam exhibebant, quamuis nullum grauius malum habere videbantur.

Hactenus Hippocrat. notauit, quæ communiter anginosis contigerunt, nunc particularia refert, & quia anginæ fiebant luxatione secundæ vertebræ luxatio fieri solet aut secundum rectitudinem, aut obliquè secundum rectitudinem luxatis fit, cum vna vertebra aut plures recta exeunt e propria, sede vel intro vel extra. Obliquè autem, cum eędem vertebræ exeuntes a propria sede in vnam vel alteram partem a latere vertuntur. Quid contigerit in hac luxatione postea proponit Hippoc. breuiter & perspicuè, & primum quid ijs contingeret, quibus vertebra secunda colli intro luxabatur secundum rectum quod autem dicit est, illis quibus in rectum fiebat luxatio, parum mali contigisse, quia paraplectici non fiebant, & non febricitabant, & omnes sanabantur, addit omnes fuisse sanatos, quorū recordabatur, attamen si aliqui perierint, pollicetur se notaturum fuisse. Videamus ergo qua ratione Hipp. hæc adnotauerit de salute eorum qui angina laborabant, & qua ratione ij quibus fiebat luxatio in rectum, non euadebant paraplectici. Quod ad primum attinet. Erat Hippoc. diligentissimus, & non pudebat suæ memoriæ peccata detegere, erat senex quando hæc commentabatur; senes (vt scribit Plato) fere semper immemores sunt ob multitudinem imaginum, non erat ergo mirum quod Hippoc. in tanto rerum diluuio, obliuisceretur aliquorū, vt ita dixerit, omnes sanatos esse, quorum ille recor-
2. Ep. com. 7. dabatur & si qui perierint, se memoriæ mandaturum: sequitur vt videamus aliud, Gal. scri-
tex. 59. & 4. bit has duas voces ἡμιπληξία σευπαραπληξία idem significare, & nihil esse nisi resolutionem a-
acut. tex. 27. licuius partis sequentem aut apoplexiam aut epilepsiam, & scribit paraplexiam idem es-
1. Pror. com. 3 se in vna aliqua parte, quod apoplexia est in tota quod sicuti apoplexia est resolutio to-
t. 26. tius corporis: pariter paraplexia est alicuius partis, fit autem resolutio quotiescunq; impeditur actio facultatis motricis & sensitricis. impeditur hæc vel ob materiam existentem præter naturam in ipsa parte, vel ob impedimentum principij. Iam verò nullum aderat impedimentum in parte, nullum etiam in principio & propterea iure non fiebat resolutio illis. Sed quomodo fieri poterat, vt non esset impedimentum neq; in parte, neq; in principio?

cipio?

cipio? quia cum erat luxatio vnius vertebræ & per rectum, nerui a lateribus ſpinę collocati ſunt; vbi per obliquum fit luxatio, violantur neceſſario; vbi per rectum, minimè, & ita nulla vis neq; parti neq; principio infertur. Sed cur Hippoc. hæc adnotauit? quia mediocria ingenia vix capere poſſunt, quomodo fieri poteſt luxatio ſecundę vel tertiæ vertebræ, & non violare partem vel principium, vt hic obſeruauit. Sed quanquam omnes huiuſmodi anginoſi ſeruarentur, varius tamen ſalutis euentus erat, variaq; ſymptomata; varius quidem euentus erat, quia aliqui ſtatim curabantur, aliqui poſt quadraginta dies, qui eſt dies criticus acutorum ex decidentia. aliqui longiori tempore, illud omnibus erat commune, quod non febricitabant, & luxatio fiebat per rectum. Varia illis erant ſymptomata, quia aliquibus deglutitio duntaxat vitiabatur, aliquibus loquendi facultas lædebatur aliquibus columellæ extenuatæ erant. Lædebatur deglutitio & locutio, quia ex luxatione facta initio per rectum, non modo aſpera arteria, vnde fit ſermo, verum etiam œſophagus vniuerſus comprimebatur, ita vt neq; faciliter deuorabant, neque loquebantur. Sed circa ea quæ diximus duo ſunt examinanda, vnum eſt cur dixerit Galen. conuulſioni ſeu epilepſiæ ſuccedre παραπληξίας, aliud eſt quod Hipp. in his adnotauerit columellas fuiſſe colliquatas. Circa primum eſt difficultas, vtrum verum ſit conuulſioni ſuccedere reſolu- *4. de loc. aff.*
tionem, ex vna parte eſt Gal. vbi tradens differentiam inter apoplexiam & epilepſiam di *cap. 2.*
cit illam deſinere in reſolutionem hanc non. huic ratio adſtipulatur, ſiquidem in epilepſia fiunt vehementiſſimi motus, quibus longè repellitur materia noxia, ita vt in nulla parte conſiſtat, & propterea nihil impediat: imò verò vſu quotidiano compertiſſimum eſt, epilepticos vbi euadunt a paroxiſmo perinde integros eſſe atq; ante paroxiſmum; vt minimè veriſimile ſit, reſolutionem conuulſioni ſuccedere. Ex altera parte Galen. vbi inquit *4. acut. 27.*
epilepſiam ſuccedere conuulſioni. Matthæus Curtius cum vidiſſet vim huius contradictionis, exiſtimauit textum Gal. 4 acut. mendoſum eſſe: ſed vidit quidem, at neſciuit corrigere errorem, eſt locus quidem mendoſus, ſed in eo eſt error quod cum Gal. dicit apoplexiam interdum deſinere in reſolutionem, legendum eſt epilepſiam, non apoplexiam, adeo vt ex eo loco Gal. eliciatur manifeſtiſſimè, duas eſſe ſpecies epilepſiæ, alteram cum conuulſione alteram ſine ea. ſed quod hoc eſt portentum, ſi epipleſia eſt conuulſio totius corporis quomodo fieri poteſt vt detur ſpecies conuulſionis ſine ſpaſmo? Conuulſio in epilepſia dupliciter eſſe ſolet, vel manfeſta vel obſcura, ſemper quidem fit cum conuulſione manifeſta vel obſcura, ſed non ſemper cum manifeſta. Celſus ſcribit interdum fie- *Lib. 3. cap. 23.*
ri cum membrorum tentione, interdum ſine. pariter Auic. inquit hanc interdum fieri cum *Lib. 3. fen. 1.*
conuulſione interdum ſine, ſed aduertite eſt mendoſus contextus, quia vbi ſcribit multo- *tract. 5. cap. 8.*
ties fieri ſine conuulſione legendum eſt aliquoties. alioqui falſiſſimus fuiſſet, quia verum quidem eſt fieri interdum ſine conuulſione, ſed fit raro. Igitur quando Gal. ſcribit, ἡμιπληξίας eſſe reſolutionem conſequenter apoplexiam dicere vult tunc appellari propriè apoplexiam, quando reſolutio fit per apoplexiam idque fieri aliquando non ſemper, quando autem ſcribit epilepſiam non deſinere in reſolutionem, loquitur de ea quæ fit cum conuulſione manifeſta, quia vbi in epilepſia ſunt conuulſiones ingentes & manifeſtæ, propterea non poteſt hærere materia in aliqua partę ſed longè depellitur; ſecus eſt in alia, in qua figitur in aliqua parte. Quod adnotauit, his columellas fuiſſe extenuatas ſumma cum ratione fecit, quia columella eſt in confinio colli, pars maximè laxa, & propterea apta ad ſuſcipiendas omnes iniurias. Itaq; cum vitium eſſet proximum ipſi columellæ æquum erat, vt maximè tumeret, hoc autem cum non fieret, & præter rationem videretur adnotauit: & maximè quia eæ luxationes in rectum non potuerint quidquam mali producere atq; erat ſignum, haudquaquam vllum graue malum intus latere.

Οἱ δὲ ἑταρόῤῥοπα ἔχοντες, ἤτοι ὁπόθεν ἂν ἐγκλιθείσαν, αἱ σπόνδυλοι αὐτῇ παρελύοντο τὰ δ᾽ ἐπὶ θάτερα εἵλκοντο.

Qui autem in alteram partem inclinantia habebant, quoniam inclinatæ erant vertebræ, ibi resoluebantur & ad altera trahebantur:

Hactenus proposuit nobis Hippoc. ea symptomata quæ sequebantur anginosos, luxatos scilicet in secunda ceruicis vertebra secundum rectum, nunc autem ea refert, quæ contingebant ex luxatione secundum obliquum. Et vt hanc rem intelligatis, scire oportet tribus modis luxari vertebras spinæ, aut secundum rectum, aut secundum obliquum: si secundum rectum, vel intro vel extra, vbi fit luxatio intro, appellatur λόρδωσις curuationem dicere latinis licet, si fiat extra, appellatur κυρτωσις nostris gibberositas seu gibbositas. Si hæc luxatio fiat ad latera siue dextrorsū siue sinistrorsum, appellatur σκολίωσις nos obliquitatem appellamus. Itaque hactenus Hippoc. de recta luxatione & præsertim de curuatura egit, in dictione autem præsenti de σκολιώσει agit, & dicit, hæc symptomata fuisse; quod quicunque hac luxatione capiebantur, ijs fiebant paralyses in parte in qua inclinabant vertebræ, partes aduersæ contrahebantur. Duo ergo circa præsentia, & pulcherrima scitu, & vtilia, sunt consideranda: vnum est, qui fieret vt in luxatione obliqua vertebrarum, fieret resolutio; alterum quomodo partes illæ in quas in clinabant vertebræ, resoluebantur, partes aduersæ trahebantur. Vt primum rectè intelligatis, scire debetis quid sit resolutio & contractio, quæ παράλυσις a grecis & Hipp. hoc loco appellatur. Proprie, & communiter accipitur: proprie accepta, est priuatio alicuius partis motus & sensus, & appellatur resoluta propriè. quod si vel solo motu vel sēsu priuatur, nō verè appellatur παράλυσις sed cōmuniter non propriè. Iam vero hęc priuatio sensus & motus cum sit actio impedita,
De diff. symp. cap. 4. oportet vt sequatur aliquē affectū, vt Gal. habet. Igitur necesse est vt vbi adest resolutio, adsit affectus aliquis hic autem esse potest vel in ipsa parte affecta, vel in principio: si in parte affecta, huiusmodi affectus aut est simplex relaxatio aut contractio. Siue igitur affectus relaxat partem, aut contrahit: dicitur relaxata pars cum præter amissionem sensus & motus adeo mollis est, vt non possit retineri: contracta autem, quū breuior fit & rectitudinem propriam amittit. Tam contractio, quàm relaxatio est, ab vno eodēq; affectu, nempe ab humiditate nimia: sed illud difficile & pulcherrimum scitu est, quomodo vna eademque humiditas modo laxet modo contrahat neruos. Audite si Deo placet, veram rationem huius contemplationis. Neruus qui est vehiculum sensus, & motus ad musculos, & consequēter ad partes, aut propriè & essentialiter pati potest, aut propter passionem principij, sin propter passionem sui principij neruus & musculus manet in suo loco, & tantum expers sensus & motus, si propriè & essentialiter, aut patitur vt corpus similare aut organicum: si vt similare, relaxatur, quia humectatur totus neruus: & ideo fit vt pars videatur resoluta & relaxata: si autem vt pars organica patiatur, tum neruus necessariò fit breuior, quia dum pori & meatus replentur peregrina materia, dilatatur, vbi dilatatur, necessario secundum longitudinem minuitur, & cum minuatur necessario se contrahit versus principium. Igitur si patitur propter impedimentum sui principij est pars in naturali rectitudine, quia nihil aliud habet quam priuationem sensus & motus, quæ non aufert figuram, vbi autem videbitis partem relaxatam esse aut contractam, est in parte affectus. Si partes sunt relaxatæ, afficiuntur vt membra similaria. si contractæ, vt organica esse affecta membra, iudicate; hoc est, humore peregrino repletos esse meatus. His constitutis videamus quæ dicit Hipp. in anginosis vbi vertebræ luxatæ in latera sunt, dicit fiebat paralysis, igitur fiebat priuatio sensus, sed quia dixi hanc priuationem fieri posse, aut affecto principio, aut parte colligitur ex Hippoc. partem fuisse affectam, quia pars affecta relaxabatur, aduersa contrahebatur. Affectus erat contractio meatuum ipsorum neruorum: nam vt Anatome docet vtrinq; a spina collocati sunt nerui qui deferunt sensum & motum parti-

bus

bus eſt: vbi autem vt membra ſimilaria, vel vt organica afficiuntur, nequaquam poſſunt eſſe vehiculum facultatis ſenſitricis & motricis. Afficiebatur ergo vt pars organica neruus, quia ex compreſſione vertebrarum adeo coarctabatur, vt non eſſet capax facultatis motricis & ſenſitricis. Igitur videre poteſtis, quam bene Hippocrates hæc adnotauit, de quibus etiam Galenus agit. Sequitur vt videamus, cur dicit Hippocrates: partem in quam inclinabant vertebræ priuatam fuiſſe ſenſu & motu, & relaxatam: aduerſam vero fuiſſe contractam. Hippocrates dixit: ſæpe contigere vt vulnerata vel contuſa aliqua parte capitis, aduerſa contrahatur, rationem plærique inueſtigarunt: inter veteres Caſſius, & Alexander in Problematibus Medicis; inter recentiores, omnes interpretes. Sed vſque adeo arduum fuit huiuſmodi problema, vt quot fuerunt Scriptores tot ſententiæ. Verum ſcire debetis, id quod ſæpe docuit Ariſtoteles: naturam iuſtiſſimam fuiſſe, atque vt corpus noſtrum recta figura maneret (ad quod homo proprie eſt factus, vt Plato inquit) adeo librauit, vt vbi aliquid in vna parte poſuit lateris, ſemper idem in oppoſito poſuerit: id videre licet in oculis, auribus, brachijs, cruribus. Si vnam partem fecit, eam ſemper in medio collocauit: quemadmodum linguam, pulmones, cor. Nec quidquam obſtat, quod natura interdum non videtur hunc ordinem ſeruaſſe, vt in liene & iecinore, quod (vt Ariſtoteles ſcribit) lien eſt quaſi ſiniſtrum iecur, vt ſemper in carentibus liene facit bipartitum iecur, teſte eodem Ariſtotele. Cum ergo hanc iuſtitiam ſeruauit, id multo magis fecit in neruis. Vnde vt erectus eſſet homo, ex vtraque parte ſunt nerui & muſculi, qui æqualiter ad ſe trahentes, erectum conſtituunt, hominem: vbi non æqualiter atrahunt, illi qui magis valent partem ad ſe flectunt. Quod cum ita ſit, iam videre licet qua ratione dicat Hippocrates: in his anginoſis partes affectas fuiſſe relaxatas, & aduerſas contractas: nam nerui compreſſi carentes facultate motrice, non poterant trahere: aduerſis trahentibus, & non obſiſtente parte affecta, iure pars aduerſa ſe contraxit, aliaq; relaxata eſt.

4. de loc. aff. cap. 2.

Lib. de vulneribus capitis.

3. de part. animal. cap. 7.

Ἦν δὲ ταῦτα ἐν προσώπῳ καταφανέα μάλιστα, καὶ τῷ στόματι, καὶ τῷ κατὰ γαργαρεῶνα διαφράγματι. ἀτὰρ καὶ γνάθοι οἱ κάτω, παρήλλασσον κατὰ λόγον. Αἱ δὲ παραπληγαὶ, οὐ διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἐγίνοντο. οἷον ἐξ ἄλλων, ἀλλὰ μέχρι χειρός. Τὰ ὑπὸ τοῦ κυναγχικοῦ. οὗτοι καὶ πέπονα ἀναπτύοντες, καὶ βραγχώδεες ἦσαν. Οἷσι δ' ἐς ὀρθὸν καὶ ἀπέπτυον.

Erant autem hæc in facie manifeſta maxime, & in ore, & in ſepto gargareonis, imò & buccæ inferæ mutabantur ſecundum proportionem, reſolutiones non in toto corpore fiebant, quemadmodum ex alijs, ſed vſque ad manum quæ ab anginoſa parte. hi & cocta expuentes, & rauci erant. quibus autem in rectum, & hi expuebant.

Addit Hippocrates huiuſmodi reſolutionem, & tractionem conſpicuam fuiſſe in facie, & ore, & ſepto gargareonis atque ipſis faucibus. ſed dubium hic non vulgare oritur, cur cum malum eſſet in ſpina, apparuerint hæc ſymptomata maximè in facie? ratio dubitationis eſt, quia vt Gal. teſtatur ea eſt lex perpetua, vt quotieſcunque leditur aliqua pars faciei in ſenſu & motu, lædatur neceſſario principium neruorum, tanquam radix; hoc ſi verum eſt, quomodo fieri potuit in his anginoſis, vt hæc ſymptomata apparerent in facie, in quibus tantum ſpinalis mèdulla fuit affecta? (ſed de his audietis ipſum Hippocratem, qui ſcribit: reſolutionem non fuiſſe in toto corpore, ſed perueniſſe ad manum vſque duntaxat) Galenus vidit hanc difficultatem, ſed non ſatis explicuit: miror ſane ab alijs huiuſmodi nodum fuiſſe aut ignoratum, aut neglectum. Certum eſt, ſi expendamus conſtitutionem, & fabricā principij medullę, ibi muſculum eſſe inueniemus, qui circumquaq; diffuſus, etiam buccis vtilitatem præſtat. propterea (vt Gal. memorię proditum reliquit, libro

4. de loc. aff. cap. 2.

4. de locis aff. cap. 3.

4. de locis aff.

S

libro quarto de locis affectis) necessarium est, vt patientibus musculis & neruis spinæ secundæ vertebræ paterentur, & buccæ. Sed cum non pateretur principium neruorum, mirum videri posset, quomodo vel conuulsio, vel paralisis esset facta: eapropter imaginatus sum Hipp. hæc verba dixisse, vt ex priuatione mali ipsius faciei, malum esse in alia parte, hoc est principio spinalis medullæ, clarum vnicuiq; foret: quasi dicat, hæc mala maximè conspicua fiebant ex facie, quia cum facies nihil pateretur, signum erat, non alibi esse malum, quam in initio spinalis medullæ. Sequitur Hippocrates enumerare quædam alia symptomata, quæ consequebantur hos anginosos. primum est; quod in his, in quibus in obliquum luxata erat vertebra, non fiebant resolutiones in totum, sed tantum ad manum vsque alterum quod contigebat his, erat, quod expuebant concocta, & tamen rauci erant. tertium quod illi, quibus in rectum tumor decumbebat, expuebant. Hæc quidem si superficietenus expendantur, non videntur Hippoc. grauitate digna esse, sed nullibi ille quidquam otiosum nobis relinquit, vt millies dixi. dicit Hippoc. in his paralysim seu resolutionem non fuisse per totum corpus, sed tantum vsq; ad manum. Quod non esset resolutio in totum, maximè erat rationi consentaneum, quia si totum lædatur, principium affectum iri necesse est: in his non lædebatur cerebrum, & principium, sed tantum initium spinalis medullæ, & propterea iure fiebat vt non esset resolutio in totum, sed cur erat resolutio ad manum vsq; quia nerui qui deferunt sensum & motum ad manum, oriuntur a vertebra secunda, hoc est dente, & protenduntur ad manum, & propterea cum hi essent compressi, impediebatur illustratio facultatis, vt hinc totum illud membrum accipiens motum & sensum a secunda ceruicis vertebra, priuaretur sensu & motu. Sed cur hæc annotauit? vt doceret Medicos ne facile deciperentur, quia Medici vulgares dum vident aliquam partem esse sensu orbatam, existimant non principium neruorum eius affectum esse, sed partem ipsam. Videte Gal. vbi de Pausania agit. Cum igitur facilè sit, vt alii qui Medici in his rebus quæ sunt maximi momenti, fallantur, voluit docere, vt affecto principio spinalis medullæ partes, quæ ab illo sensum & motum habent, eo priuentur. Secundum symptoma erat, quod huiusmodi anginosi concocta expuebant, & tamen rauci erant, cur Hippoc. hanc rem adnotauit, quæ non ita magni momenti esse videtur? Erat sane admiratione dignum, quod in his anginosis sputa essent cocta, & tamen raucedo perseueraret, quia raucedo fieri solet vel propter immensam siccitatem, vel propter crudam humiditatem, vel propter aliquod tuberculum. si propter siccitatem, rationi consentaneum est, vt quoties cocta expuuntur, curetur raucedo: siquidem cocta materia corrigitur: si propter crudam humiditatem æquum est, vt apparente coctione in sputo abeat, quia si cruda materia causa est raucedinis, vbi coctio est, causa abest: si a tuberculo, pariter se res habet, vbi coctio est. Itaq; apparente concoctione, videbatur rationi consentaneum, vt finiretur raucedo, non finiebatur tamen, quod Hippocrates tanquam mirum adnotauit. Sed cur igitur raucedo perseuerabat, cum concoctio apparebat. Raucedo in his oriebatur a luxatione, ex luxatione necessario comprimebatur larinx, quia impediebatur respiratio, deglutitio; ex huiusmodi compressione duo contigebant: vnum, quod exasperatus ille locus, non adeo clarum sonum edebat, vt conueniebat: sed propter asperitatem partis, aspera & rauca, quoque edebatur vox. Erat etiam alia causa, quia tametsi tuberculum crudum, quod Galenus dicit in his contigisse, esset concoctum, & propterea concocta expuerentur. tamen a capite humor delabebatur, qui delapsus in laryngem vocis raucedini occasionem præbebat. tertium quod Hippocrates scribit est, quod illis quibus luxatio fiebat in rectum, expuebant. Galenus dum exponeret hunc locum, videtur voluisse sententiam Hippocratis eam fuisse, quod isti facillimè expuerent, quasi dicat illi quibus fiebat luxatio in rectum, facillimè expuebant: facilitatis expuitionis inquit Galenus causam fuisse, quia resolutio in hac parte nulla erat, quia nerui non comprimebantur. Ergo cum non fieret compressio, neque resolutio, liberè expuebant. Sed non puto Hippocratem hoc voluisse docere, quia ille non loquitur de facilitate, aut difficultate expirationis. Iurarem nihil aliud voluisse dicere, quam

g. de locis aff.

quàm hos anginoſos, tametſi nihil mali videbantur habere, habuiſſe tamen hoc, quod expuebant frequenter. ſed omnes homines expuunt, ex præſertim tali conſtitutione, propterea narrat Xenoph. apud Perſas ingnominioſos fuiſſe eos, qui frequenter expuerent. *In expeditione cyri.* Si ergo omnes expuunt, cur adnotauit hoc Hippoc. vult dicere ille hoc in loco, quod frequenter & copiosè expuebant, nam hæc vox ἀπεπτυον ſignificat non aliquam, ſed frequentem imo continuam expuitionem. Sed cur frequenter expuebant? quia fauces debiles inuitabant naturam ad excernenda excrementa cerebri, & propterea vbi eſſet inſignis copia humiditatis, & præſertim illa conſtitutione, magna copia defluebat in fauces, vnde frequenter expuebant, & plurimum.

Οἷσι δὲ καὶ ξὺν πυρετῷ, οὗτοι πολλῷ μᾶλλον καὶ δύσπνοοι, καὶ διαλεγομένοισιν ἀλλοχόοι. καὶ φλέβες τουτέοισι μᾶλλον ἐπηρμέναι, καὶ πόδες. πάντων μὲν ψυχρότατοι, τούτων δὲ μάλιστα καὶ ὀρθοστατεῖν οὗτοι ἀδυνατώτεροι, καὶ οἵ τινες μὴ αὐτίκα ἔθνησκον. οὓς δὲ ἐγὼ οἶδα, πάντες ἔθνησκον.

Quibus autem cum febre hi multo magis & anhelosi, & loquentes alienabantur, & venæ his magis elatæ, & pedes quidem omnium frigidissimi, horum autem maximè & erecti stare hi impotentiores, & quidam non statim peribant, quos autem ego vidi, omnes interierunt.

Hactenus Hipp. retulit quæ contigerent ijs qui laborabant angina ſine febre, nunc narrat quæ contigerunt anginoſis febricitantib. fuerunt autem ij, primũ erat, quod qui febricitabant, difficilius reſpirabant, quam illi qui erant ſine febre: alterũ quod magis ſaliuam effundebant ab ore, tertiũ venæ & arteriæ erant multo elatiores: quartũ frigidos pedes habebant, quintum impotentes erant. addit poſtremo loco Hipp. (& hanc ſectionem concludit) quod omnes quot quot vidit, interierunt, & aliqui citiſſimè: hæc ſunt omnia, quæ narrat Hippoc. contigiſſe anginoſis febricitantibus. Circa quæ vt more noſtro diſcurramus, indagare oportet, vtrum fieri poſſit, vt angina ſit ſine febre, primum habemus auctoritatem Hipp. qui manifeſtè hoc loco monſtrat fieri ſine febre, qui lib. de morbis, de angina agens idem docuit. Cœlius Aurelian. inquit: ſeſe in alijs libris locutum fuiſſe de morbis omnibus cum febre, in poſteriori pollicetur ſe tractaturum de morbis ſine febre, & ſtatim agit de angina que eſt ſine febre. Vnde clariſſimè colligitur, fieri anginam ſine febre. *Li.3. de morb. acut.* Sed ex altera parte videtur vix fieri poſſe angina ſine febre, primo quia angina eſt tumor inflammatorius, vt audiuiſtis ſuo loco. fieri inflammationem in faucibus, & non febrem, videtur a ratione eſſe alienum. præterea Gal. inquit, morbos acutos ſemper coniunctos eſſe cum febre, ſed angina eſt morbus non ſolum acutus, ſed acutiſſimus, ergo neceſſarium videtur vt huic ſemper ſit iuncta febris. *1. Aph. 7. & 3. de diff. resp.* In hac difficultate dupliciter reſponderi poteſt, primo auctoritate & ſententia Gal. quo in loco loquens Gal. de angina inquit: duplicem eſſe febrem, aliam magnam, aliam paruam, ſi de magna loquamur, nõ eſt verum, ſed ſi de parua omninò eſt neceſſarium, vt ſemper anginæ ſaltem copuletur febris parua, ſcilicet propter antedictam rationem. aliter reſponderi poteſt, duplicem eſſe anginam; aliam veram cui ſemper connexa eſt inflammatio, aliam ſpuriam, quę fit ab humore pituitoſo, aut luxatione: ſi de vera intelligamus, ſemper huic connexa eſt magna febris, & hoc Gal. ſcribit, ſi de ſpuria, certe neceſſarium non eſt vt huic connectatur ſemper febris magna. *4. Aph. 34.* Vnde cum Hippocrates hic loquatur de omni angina; tam legittima, quam illegittima, minimè mirandum eſt, dixiſſe: modo fuiſſe ſine febre, modo cum ea. Proſequamur verba Hippocratis: primum ſymptoma erat, maior reſpirandi difficultas; cauſam huius indagauit Galen. (ſi ipſe eſt) in commentario, dicitque ideo eueniſſe, quia pituita in ipſis colliquata fundebatur in pulmones: quos repletos pituita, cum non poſſent deponere, ſequebatur anhelandi difficultas. Non nego ſanè hanc cauſam vnam fuiſſe difficultatis reſpirandi, ſed ſum huius ſententiæ alias quoq; cauſas his acceſſiſſe, & primum eam, quod laborabant inflammatione partes inſtrumentis reſpirationi deſeruientibus proximè: vnde

cum

cum instrumenta respirationis essent angustiora reddita iure anhelitus difficultas orta est. Præterea febricitabant & vehementer febricitantes egere vehementi respiratione, quia magna refrigeratione opus habent,certissimum est. Sed hoc adnotandum est, nunquam ex sola febre fieri posse ingentem respirandi difficultatẽ, quia etsi causæ contingentes febres sunt, tamen potissima est latitudo & amplitudo instrumentorum respirationi deseruientium. propterea his anginosis non suffecisset etiam febris maxima ad difficultatem anhelitus pariendam,nisi fuisset vna angustia vasorum spiritualium,a tumore inflammatorio. Sed quæ est ratio quod febris ingens non faciat sola difficultatem anhelitus? manifesta est, quia respiratio fit per multos meatus,nares,os, & arterias distributas per vniuersum corpus, vt facilè fit tantum aeris attrahi,vt sufficiat corpori vniuerso, secus est vbi angustia est in vasis respirationi seruentibus. Quare iure adnotauit Hippoc.in his difficultatem anhelitus esse factam tum ob tumorem,tum ob febrem magnam. Secundum erat, quod copiosius ab ore profundebant saliuam, quàm illi qui non febricitabant. Triplex lectio est in contextu græco in aliquibus σιολοχόοι in aliquibus ἀλλόχροοι, in aliquibus ἀλλόχοοι, quasi aliena loquentes, saliuam profundentes, tum alienum colorem habentes. De Caluo,alienum colorem habentes,non sum sollicitus,quia falsa lectio est.de alia;aliena loquentes,hanc lectionem etiam non vsq; adeò probo,sed hanc magis saliuam profundentes, quia grauitati Hippoc. magis conueniebat notare hoc de saliua tanquam rarum, quam alienationem mentis; propterea illud verè notatum est ab Hipp. huiusmodi anginosos inter loquendum consueuisse copiosam effundere saliuam: nam quod saliua inter loquendum ab hore effundatur, solet plærisq; contingere & præsertim senibus, vnde senex ille apud Plautum in milite glorioso gloriabatur se neque sputatorem, neq; screatorem esse: & causa est non solum copia humiditatis quæ eliquatur inter loquendum, & eliquata effunditur; sed sæpe solet esse causa inaduertentia & negligentia. Sed hoc loco duo occurrunt aliqua consideratione digna; vnum, qui fieri possit, vt cum huiusmodi anginosi vehementer febricitarent,tamen dicat eos copiosius saliuam effudisse,quam alij: quia vbi febris insignis est, solent vehementer exiccari ora, vt non possint expuere: attamen inquit ille vehementer febricitasse & expuisse. aliud est: cur Hippoc. inter symptomata anginosorum nullam fecerit mentionem erroris mentis,cum tamen verisimile sit magnopere delirasse. Gal. loquens de pulsu pleuriticorum inquit:signum esse certum, quod delirant: quia cum habent in pectore inflammationem ab eo necessario feruntur vapores in caput,qui cum sint acres & feruidi,necessario confundunt omnes operationes intellectus,si ergo in pleuriticis semper mens errat,magis debet hoc contingere in angina, quia fauces sunt proximiores cerebro. Ergo certissimum est debuisse hoc vnà adnotare Hippoc. Pro dissolutione prioris nodi, dicendum febrem: aliqua facere ex propria natura,aliqua ex consequentia, ex propria natura semper exiccat quia est intemperies calida & sicca,& Poetæ appellant febrem torridam. per accidens humectat, quia vbi aliqua pars corporis & præsertim caput humoribus repletum est, humores hi dissoluuntur,dein destribuuntur per corpus vniuersum,& potissimum in os & fauces, quare cum in his anginosis esset febris,& capita repleta multis humiditatibus dissolutæ sunt hæ humiditates & in fauces prolapsæ, & cum impidirentur quominus in pectus præcipitarentur, contingebat vt in os ferrentur, & expuerentur. & hinc illa saliuatio. quæ eo maximè inter loquendum accidit,quia vbi homines loquuntur, multo magis colliquatur humiditas cerebri,& magis colliquata effunditur in os. imò eo maxime,quia natura, ne homines loquentes nimium exiccarentur,fabrefecit glandulas vtrinq; in faucibus. Postremum dubitabatur cur Hippoc. non meminerit erroris mentis: respondeo, quod sæpe responsum est a me,nunquam cum vulgaria voluisse adnotare,sed rara duntaxat,vnde cum vulgatissimum esset vt laborantibus faucibus inflammatione mens semper confundatur hinc factum est vt noluerit adnotare. Id quod cum cognouisset Gal. siue alius quisquis est, inter alias causas saliuæ copiosissimæ addit quod propter errorẽ mentis obliuiscebantur ornatu corporis & elegantiæ,nam maximè pertinet ad hominẽ prudentẽ, vt semper inter loquẽ-

4. de cau. pul. cap. 8.

dum

dum hoc vitium effugiat. Tertium ſymptoma quod comitabatur anginoſos febrientas e-
rat,quod arteriæ temporum magis attollebantur. Audiuiſtis rationem propter quam qui
ſtrãgulantur ſolent habere arterras temporum eleuatas,quia cum prohibeatur exitus ſpi-
rituum & fuliginum per aſperam arteriam in pulmonib. fit, vt retineantur, ac diſtribuan-
tur per arterias, & ſurſum naturaliter ferantur. Id quod certe anginoſis accidit,tum quia
ſuffocabantur, tum quia febricitabant,quibus duabus de cauſis cum generarentur multæ
fuligines,nec exirent per aſperam artẽriam, retentæ ac ſurſum elatæ,tumores arteriarum
faciebant. Sed dubitatur,cur potius venæ & arteriæ attollantur temporum, quam vllæ
aliæ partes; ſiquidem vbiq; in capite ſunt venæ & arteriæ. Ariſt. propterea tempora ci- *3. de hiſt. ani-*
tiſſimè omnium caneſcere,quia locus humidiſſimus eſt, & conſequenter aptiſſimus ad reci *mal cap. 11*
piendos flatus,& omnes iniurias alias. ſic Alex.dicebat neminem calueſcere circa tempo- *5. de gen. ani-*
ra propter loci humiditatem. Vnde cum hoc ita ſit,iure fit, vt venæ & arteriæ temporum *mal. cap 4. &*
magis attollantur, vt videmus interdum venas iugulares in ingentem tumorem attolli. *lib. de colo... ſe us finem*
Quartum ſymptoma erat, quod qui febricitabant ſemper frigidiſſimos pedes habebant. *Sec. 2. Prob. 11.*
ratio propter quàm hoc fiebat nulla alia fuit, quàm quod ob ingentem æſtum febrilem ca-
lor natiuus cogebatur introrſum, vel vt habet Gal. quia a calore ingenti febrili calor ve-
luti extinguebatur natiuus,vnde poſtmodum partes extremæ refrigerebantur:nam Ariſt. *Sec. 2. Probl.*
quærens rationem propter quid trepidantes ſoleant ſecundum pedes ſudare, inquit id- *26.*
circò eſſe,quia pedes ſunt partes debiliſſimæ; propter quod inquit in vſu poſitum eſt apud
Medicos, vt ſemper curent pedes ægrotantium maximè tegi, eo quia a pedibus tanquam
a partibus debiliſſimis & frigidiſſimis ſemper ſolet oriri ille rigor, qui antecedit febres.
Quintum ſymptoma & poſtremum quod comitabatur anginoſos febriẽtes inquit fuiſſe;
quod qui ægrotabant erecti manere non poterant, ſed cur eſt quod Hipp. hanc rem vul-
gatiſſimam adnotare voluerit, quis enim ignorat omnes fere anginoſos & febrientes &
grauiter laborantes non poſſe erectos manere? puto hoc iure feciſſe,ſcilicet vt doceret,om
nes hos lætaliſſimè decubuiſſe, ſiquidem in anginoſis,in difficulter ſpirantibus,varia ſpes
ſalutis poſita eſt in erectione,quia niſi erecti maneant, ſpirare non poſſunt, vnde cum hi
erecti manere non poſſent, voluit docere,hos lætaliſſimè decubuiſſe. Itaq; iure ſubiun-
xit Hipp. omnes, qui ſic ægrotabant,perijſſe, imo addit, aliquos etiam ſtatim interijſſe,
& bene,quia cum reſpiratio vel momento intercipitur, ſtatim animalia pereunt, vt iure
dixerit Seneca,cum ipſe laboraret anhelandi difficultate, huiuſmodi ægritudinem nihil *Epiſt. 55.*
aliud eſſe,quam continuo perire. Sed quæret aliquis rationem propter quam erecti ma-
nere non poterant, ratio huius rei digna ſcitu proponitur a Gal. vbi appoſitiſſimè docet; *2. de motu*
erectionem corporis noſtri fieri,quia muſculi poſiti vtrinq; tonicè ſemper mouent, ita vt *muſcul. & 2.*
æquæ ſemper dum erecti manemus muſculi dextræ partis tendant ac ſiniſtræ, & muſculi *prog. tex. 6.*
antici ſemper tonicè moueantur, vt poſtici. vnde tantiſper homines erecti manere
poſſunt, donec huiuſmodi motus fiat, donec muſculi omnes tonicè mouean-
tur, quoties ergo facultas motrix impeditur, quo minus ad muſculos fe-
ratur, fit vt hi priuati ea, huiuſmodi motum minimè ferant, &
ægri minimè erecti poſſint eſſe. vnde cum in his impeditus
erat excurſus facultatis motricis a cerebro ad partes in-
fernas, iure fiebat, vt muſculi non poſſent mouere
tonicè,& vt erecti non poſsent eſse.

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIV. IN SECVNDVM EPIDEM· HIPPOCRATIS.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

SECTIO TERTIA.

VETVSTISSIMA consuetudo fuit, vt qui profitentur publicè, quotannis præfationem aliquam faciant; & non sine ratione; quia vbi aliquid noui tractandum est, vt rudia ingenia præparentur, vt intelligant, & memoria complectantur ea quæ dicuntur. Sed vbi velut inchoata tractatio est continuanda, secus est; quia iampridem præparata sunt ingenia. Et hoc est, quod Arist. scribit. vbi res tractanda vel parua est, vel iampridem manifesta & patens, non esse opus exordio. Itaq; cum hoc anno nihil noui sim tractaturus, sed librum iam inchoatum Secundum Epidemiorum continuaturus, ab hoc officio præfandi liberum me esse existimo. Veruntamen vt facilius connectantur ea, quę deinceps dicam superioribus, nonnulla cum vtilissima, tùm iucundissima præmittam. primum illud est; me sæpe mirari solitum, qui fiat vt in scholis non legatur vnus Hippoc. Gal. & Auicennas? digni quidem sunt vt æterna memoria celebrentur, sed auctores sunt adeo fusi & clari, vt nulla interpretatione egeant. In Hippoc. secus est, qui multa breui sermone complectitur semper, & est obscurus: is fuit, qui nobis præcepta saluberrima reliquit, semina artis iecit, omnia inuenit. Itaq; maximè rationi consentaneum esse puto, vt Hippoc. præ cæteris legatur. Quod ideo dixi, vt intelligatis studium vestrum diligentiam, industriam, & labores in hoc versari debere, vt hunc assiduo lagatis, optimè intelligatis, & memoria teneatis. Aliud, quod in memoriam reuocandum est vobis, est; Hipp. id fecisse, quod alij præstantissimiq; in arte medica viri faciebant, peregrinatus est per varias regiones, vrbesq. obseruauit omnia, & diligentissimè in aduersarijs referebat, vt dein ex obseruatis, præcepta colligeret, artéq; rectè profiteri & tradere posset. ita fecisse Democritum præceptorem Hippoc. Suidas, & alij perhibent, apud quos habetur illum fecisse χρυτλωτήρια, seu ἐπίκρυτικον, librum, vt latine loquar: selectorum, quem excerpsit ex suis aduersarijs. haud secus quoq; fecit Hippoc. qui vt sibi compararet artem medicam, eamq; posteris perfectam relinquere posset, patriam reliquit, & peregrinatus est: atq; nihil antiquuis fuit, quam omnia adnotare obseruatione digna, in aduersarium & promptua-

ptuarium,referre: hinc libri Epidemiorum emanarunt:atq; ex his deniq; Aphorifmorum Progn. & præfagiorum. Vnde tanto magis hanc doctrinam complecti debetis, quod fit quafi totius medicinæ σωμάτιον quædam. Intra libros autem Epidemiorum, deliberaui anno præterito, fecundum aufpicari, quia ab aliquibus tractatus eft, a pauciffimis intellectus, a nemine tamen contemptus; in quo tanquam in promptuario mirabilia præcepta reliquit nobis Hipp. Itaq; iure explicatis iam prioribus duabus fectionibus fecundi huius libri, fequitur vt tertiam aggrediamur, quæ partim hiftorijs, partim dogmatib. & fententijs referta eft: quæ omnia ita tractabimus, quemadmodum anno preterito tractata funt: primo fententias explicabimus, tum nodos diffoluemus, deniq; ad faciendam medicinam præcepta ac obferuationes trademus. & fi quæ ante dixi vobis placuere, aut non difplicuere, eodem ftudio aut (fi fieri poffit) maiore vtar. Ad Hippocratem veniamus.

Ες Πέρινθον περὶ ἡλίου τροπὰς ὀλίγον τὰς θερινὰς, ἤλθομεν. Εγεγόνει δὲ ὁ χειμὼν εὔδιος, νότιος. τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος, πάνυ ἄνυδρον μέχρι πληιάδων δύσιος. εἰ γάρ τι καί ἐγένετο, ἦν ὅσον ψέκας. καὶ ἐτησίαι οὐ κάρτα ἔπνευσαν, καὶ οἱ πνεύσαντες, διεσπασμένως.

In Perinthum circa fere folftitium æftiuale venimus. fuit autem hyems clemens, auftralis. ver & æftas admodum fine aquis vfq; ad pleiadum occafum, etenim fi quid fiebat, erant veluti guttæ, & Etefiæ non valde fpirarunt, & qui fpiraffent, difperfim.

Ex hoc loco, vt plærifq; alijs licet facile colligere, Hipp. noftrum, (vt nuper dicebam) peregrinatum effe, vt artem medicam, difcere, & perfectam memoriam pofteris relinquere poffet. Et quoniam in fcribendis ijs quæ obferuauit femper pro more habuit, vt temporum conftitutiones proponeret, fcire debetis, tres conftitutiones defcriptas nobis reliquiffe: vnam quæ in Thafo contigit, explicatam primo libro Epidemiorum: quæ triplex eft. alteram, quæ in Cranone contigit, quam anno præterito fecundo libro Epidemiorum explicauimus. tertiam. Perynthi, quæ nobis hoc anno eft diligenter examinanda & tractanda. Sed cur Hippoc. fæpe conftitutiones temporum præponat alijs tractationibus, Gal. pluribus in locis hanc caufam habet: quia, ex perfpecta temporum conftitutione, fagax medicus facile poffit colligere morborum caufam, naturam, & curandi rationem. vt qua folet breuitate paucis multa complectatur. Vt autem viuam anatomen huius faciamus, fcire debetis tria proponere nobis præcipua hoc loco Hipp. locum, tempus, atq; modum. locus, eft Perynthus. tempus, folftitium æftiuale: natura conftitutionis, tota ficca. De loco, vbi fuit certum eft fuiffe celebratiffimum. fuit enim Perynthus vrbs in Propōtide Thraciæ nobiliffima, quæ hoc tempore vocatur Heraclea, ab Heracleo Conftantinopolitano Imperatore, huius pauca eft facta apud fcrip tores mentio. Arift. commemorat vaccam quandam fuiffe hic, quæ cum haberet anum occlufam, tamen vixerit. fed hæc, nihil ad nos. Vtrum autem aer fuerit falubris, an morbidus, & peftifer, controuerfia effe poteft, quia hac de re nihil certi habemus apud auctores. Ex vna parte rationi cōfentaneū effe videtur, hanc vrbem habuiffe cœlum fatis clemens, & falubre, quia narrant omnes. Vefpafianū, Domitianū, & Antoniū Imperatores, extruxiffe in ea infigna prætoria, ędes maximas, & præ cæteris amphiteatrum marmoreū miraculum orbis a plurimis appellatū. fi enim aer non fuiffet falubris, non debuiffent hanc regionem ita nobiltare. Ex altera parte eft, quod Perynthus. vrbs fuit Thraciæ, de quibus populis. Arift. fcribit gentem fuiffe barbaram, hebetem, & immemorem; & adeo fane vt nefcirent decem vfque numerare. Quod fi verum eft hoc Arift. & Platonis, quod optima ingenia ab aere clementi; rudia, ab infalubri nafcantur colligi facile poteft, quia hebes gens erat, aerem fuiffe infalubrem. Ego exiftimo cœlum diuerfum fuiffe, vt alicubi tarda, alicubi acria producerentur ingenia; nam Arift. non dixit hoc de tota Thracia, fed de parte eius. reliqua regio potuit fœlicior fuiffe ingenijs animifq; & inter has Perynthus. Imo puto ego non fine fumma ra-

4. de gen. animal. c. 4. circa finem.

15. Probl. probl. 3.

14. Prob. probl. 1. in Timeo

ma ratione & iudicio adſcripſiſſe nomen vrbis: vt doceret magnam, & aduerſiſſimam ſiſſe, conſtitutionem; poſtquam cœlum alioqui benigniſſimum ita ſæuijt. De tempore, ſcribit Hippocrates, fuiſſe fere circa ſolſtitium æſtiuale. Id quod non abſque inſigni prudentia voluit annotare. nam docuit in præclariſſimo libro de aer. aq. & loc. debere Medicos magnopere obſeruare omnes mutationes temporum, vt autumnum, ver, & præſertim vtraque ſolſtitia: quod huiuſmodi temporibus, (quas appellat magnas mutationes) magni ſolent fieri morbi, & facti extingui. Itaque iure etiam adnotauit ſolſtitium æſtiuale. Atq; vt myſteria huius dictionis recte comprehendatis, ſcire opus eſt, duo eſſe ſolſtitia, (Græci τροπάς appellant,) alterum eſt a ſecundo die menſis Iunij, & appellatur ſolſtitium æſtiuale: alterum a ſecundo die Decembris: appellarunt Græci hoc tempus hyemale; Varro, Columell. puri omnes Latinæ linguæ Scriptores, brumam. tempore brumæ, multum abeſt vt fiant, & ſoluantur morbi, imo Plinius, celeberrimus auctor: dixit nunquam peſtilentiam fieri tempore brumæ, obſeruatum eſſe. ſecus eſt de æſtiuali, quippe quod non ſolum Hippocrates libro de aere aquis, & locis; ſed Ariſtoteles Hippocratem ſequutus Sectione prima Problemat. vigeſimo ſexto dicebat, morboſiſſimum eſſe, ita vt (dixit Ariſtoteles) per quinquaginta dies circa ſolſtitium maximè homines interire; vnde apud Plautum quidam ægrum deſuadens inquiebat: morbo ſolſtitiali in eo perire. hinc factum eſt, vt morbus ſolſtitialis ſemper dictus ſit pernitioſiſſimus: vt doceret præter accidentarias conſtitutiones ſiderum, adfuiſſe temporis ipſius; ſiquidem cum ſolſtitium æſtiuale ſuapte natura exitioſum eſt, tanto magis ſanè euadit quanto naturali impuritati magis adiungitur nequitia aeris accidentarij. addit tertio naturam & qualitatem huius conſtitutionis, quam vt intelligatis optimè, ſcire debetis, quatuor huius conſtitutionis conditiones nobis proponi, prima eſt, hyemem totam fuiſſe clementem, ſed auſtralem. ſecunda ver & æſtatem fuiſſe ſicca. tertia tota æſtate, nihil pene pluiſſe, ſed guttas tantum decidiſſe è cœlo, & eas paucas. quarta non ſpiraſſe hoc anno ethesias, et ſi ſpirarint, admodum remiſsè, & inordinatè. Et quia ſcribit Galenus Hippocratem ingenium maximè philoſophicum habuiſſe, operæpretium eſt, vt videamus, quæ hìc ſit philoſophia. primò ſcribit, hyemem fuiſſe clementem & auſtralem. bone Deus, qui fieri poteſt, vt vbi auſtri perflant, hyems ſit clemens. impetuoſiſſimus eſt ventus: vnde Virgilius ait furentibus auſtris? Non eſt exiſtimandum potuiſſe eum vos decipere. contigit quidem ſæpe vt vbi auſtri perflant, aer valde turbatus ſit, ſed non inconuenit vt aliquando, perflent leuiter, & tepore ſuo mitigent frigus hyemale. accedit etiam, quod cum hyems ferax ſit ventorum, vbi aer paulo clemenrior eſt, poteſt appellari clemens habita ratione ſuæ naturæ, quia ſolet inclemens eſſe. Sed dicet aliquis, cum hæc conſtitutio ſuam naturam adepta ſit, ex ſtatu ſicco æſtatis, cur eum inſumpſit laborem Hippocrates, vt etiam veris & hyemis ſtatum proponat? hoc non ſine iudicio ſingulari fecit, quia vti idem habet ſexto Epidemiorum, vbi expendendus eſt ſtatus temporis, non ſolum præſentia, ſed etiam præcedentia & conſequentia ſunt diligenter conſideranda, ex qualibus in qualia; quia ex illis ſæpe conſequentia originem ducunt. ſubiungit Hippocrates ver & æſtatem ſicca eſſe, nec quicquam penè pluiſſe, aut gutulas, duntaxat decidiſſe a Cœlo. In quibus non exigua philoſophia latet. Ariſtoteles enim primo libro meteororum, agens de pluuiarum generatione, & narrans differentiam inter pluuias & gutullas, inquit: pluuias fieri ex multis partibus deſcendentibus aquis: guttulas ex paruis. & ſicut pruina efficitur hyeme, ob frigus, a quo coguntur vapores in aquam concretam priuſquam decidant in pluuiam: ſic rorem fieri, ob vapores qui tepore aeris nō poſſunt in pluuiam concreſcere; ſed in rorem, rorem autem æmulantur guttule. iure æſtate ſicca, & vere pluuiæ non fuerunt, ſed guttulæ, quia vapores qui eleuebantur a terra, pauciſſimi erant, & cum aer tepidus eſſet, non poterant cogi in pluuiam, ſed in guttulas colligebantur. Vt propterea dixit iure, fuiſſe guttas, non pluuiam: quia maximè ſpectat ad

In Trinumo.

8. meth. cap. 3

cognitionem & curationem morborũ huius constitutionis cognitio. Præterea constitutio Perynthi hæc fuit, quod æstate Ethesiæ venti, aut non spirarunt, aut spirarunt interpolatè, non continuò, nõ ordinate. quam sententiam, vt rectè complecti possitis, sciendum est, id quod Galenus scribit, tertio in tertium Epidemiorum commentario sexto, & septuagesimoquinto, quod etiam antea scripsit Plinius, libro secundo capite quadragesimonono, & libro decimo octauo capite decimoquarto, scilicet ethesias ventos vocatos, spirare sub canicula, & spirare quinquaginta diebus. Ante ethesias consueuerunt etiam spirare alij, qui πρόδρομοι vocati sunt: hos ventos appellarunt Latini & Græci sæpe Aquilones, Theodorus Gaza, ethesias anniuersarios conuertere solent. *Sect.26. Prob. 63.* Aristoteles duas tribuit ethesijs conditiones adnotatione dignas, vna est, quod hi venti semper eodem tempore & modo perflant; quod intelligens Plinius dixit, nullos ventos reperiri magis statos ipsis ethesijs. Alia conditio tributa ethesijs ab Aristotele est, quod perflant duntaxat interdiu, nunquam noctu: *5. quæst. nat. cap. 11.* vnde apud Senecam habetis scriptum: nauigantes consueuisse appellare hos ventos delicatos & somniculosos, quod nescirent mane surgere, sed duntaxat interdiu. Cur antem ethesiæ, non perflant noctu, sed duntaxat interdiu, disputatur apud Senecam loco citato. sed vera, & mihi magis probata opinio est, quam affert Aristoteles loco iam ante allato, quod in locis vnde oriuntur, colliquantur niues die, noctè condensantur & immotæ manent; quò fit, vt cum ex colliquatione niuium aer agitetur, fiat ventus, noctu, quia aer immotus manet, hi venti non fiunt tunc temporis: hæc vera est & Hippocrat. philosophia. sed cur Hippocrates non solum hic, sed in constitutione Thasi, *3. Epid. com. 3. tex.71.* tum alias sæpè meminit horum ventorum? Gal. & Plin. locis citatis dixerunt, aut certè significarunt, naturam prouidisse generi humano, ita vt eo tempore quo beneficio ardet aer horum ventorum nõn solum temperetur, sed etiam vt abstergatur status morborum humani corporis, *3. Aph. 11.* atqui dicebat Galenus: tantam esse benignitatem huius venti, vt nisi perflet æstate, semper illa sit pessima. Cum ergo tanti referat hic ventus ad salubritatem humani corporis, iure inquit Hippocrates ad significandam prauitatem æstatis, non sperasse ethesias, quia ventus qui solet æstus caniculæ castigare, & morborum semina abstergere, nunquam spirauit aut parum. Ex his colligere facile potestis, totam hanc constitutionem Perynthi fuisse siccam & inclementem. Sed priusquam vlterius progrediamur duæ circa ea quæ diximus, offerunt se dubitationes, vna est, quia diximus, solstitium æstiuale morbosum esse: hyemale non ita. *Sec. Prob. 26. de aer. aq. & locis.* contra Aristoteles sectatus Hippocratem scribit: vtrunque solstitium esse morbosum, propter excessus. scilicet, quoniam solstitio æstiuali (quod inchoat quando sol ingreditur cancrum) valde dominatur calor. In solstitio hyemali (quod fit quando ingreditur capricornum) ingentia frigora. Cum igitur sanitas corporis humani conseruetur aere temperato, iure fit, vt in vtroque solstitio homines maximè periclitentur. Præterea, & Hippocrates, & Galenus plærisq; in locis, imo ipsa experientia testatur, autumnum esse maximè exitiale. quod si verum est, non videntur homines maximè circa solstitium æstiuale perire. Altera dubitatio est, cur dicatur status hic fuisse periculosus, quia admodum siccus erat, nam Hippocrates tertio Aphorismorum libro, Aphorismo decimoquinto scribit, siccitates temporum in vniuersum humidis esse salubriores; non itaque debuit constitutio illa esse adeo morbosa: quia fuit sicca. Ad primam dubitationem respondendum est, constitutionem cuiuslibet temporis posse dupliciter considerari, vel secundum sui naturam, vel secundum dispositionem corporum in quæ agunt: si secundum propriam constitutionem consideratur, certe vt Aristoteles habet, vtrunq; solstitium debet esse morbosum, & periculosum, quia natura eorum posita est in excessu & frigoris & caloris: si verò secundum dispositionem corporum in quę agunt, secus est, quia in solstitio ęstiuali multo minus resistunt corpora iniurijs aeris externi, quàm hybernali: & ratio est clarissima, quia solstitio æstiuali, calor natiuus maximè languidus est, eo quod corpora cum aperiantur, expirat facilè calor, natiuus

qui

qui cum fit hebetatus, iure non possunt resistere corpora iniuriæ aeris. In hyeme non ita se res habet, quia cum ventres hyeme & verè natura calidissimi sunt (vt scripsit Hipp.) sane fortius resistunt iniurijs aeris, tunc temporis homines. Quod autem dicebatur de autumno, responderi etiam huic obiectioni potest, læsiones corporum considerari posse vel vt fiunt a causis internis, vel ab externis: ab internis, maiores sunt læsiones tempore autumni quam alias, quia tum prauis humoribus multo magis repleta sunt corpora: sin autem considerentur læsiones quæ a causa externa fiunt, in æstate: qua magis violantur ab aeris iniuria, quia calor natiuus magis iugulatur ab æstu summo. Ad secundam dubitationem responderi potest, Hippocratem loco citato, non simpliciter dicere, siccitates esse salubres, sed dicit in vniuersum præ imbribus multis, & illud est verum, quia si comparentur imbribus multis, sunt salubriores, quia beneficio aeris siccioris absumuntur excrementa fuliginosa & serosa; quamquam humores crassiores, qui abditi sunt in visceribus, non possunt consumi. veruntamen si simpliciter siccitas consideretur, nulla est qualitas elementorum magis inimica corpori humano; imò senectus & mors, nihil aliud sunt, quam siccitas. Quare constitutio sicca semper ex se est magis damnanda. Ex hoc facile colligere potestis, semper constitutiones temporum esse obseruandas, an calidæ, frigidæ, humidæ, siccæ, austrinæ, boreales sint, quia vt Galenus, & Hippocrates scribit fiunt quidem in omni tempore omnes morbi, sed alij magis in vno, alij in alio. Et propterea ad cognoscendas ideas morborum, instituendam victus rationem, & curationem optimè faciendam, magnopere conducit scire constitutiones temporum.

1. Aph. 19

3. Aph. 19

Τοῦ θέρεος καῦσοι ἐπεδήμεον πολλοί.

Æstate febres ardentes vagatæ sunt multæ.

Hæc dictio continuari potest cum præcedentibus, vt effectus continuantur cum suis causis. In antecedente oratione Hippocrates paucissimis verbis multa nos docuit de constitutione Perynthi. in sequentibus incipit docere, quos effectus, & affectus parturiat huiusmodi constitutio. fuerunt autem hi, partim morbi, partim symptomata. Morbi, febres ardentes. Symptomata, aliqua pertinebant ad actiones læsas; alia ad excrementa mutata. & aduertite narrationem hanc, satis confusè proponi ab Hippocrate, quia obseruabat quotidiè & adnotabat: sed ita pro ingenijs vestris explicabo, vt facilè quisque vestrum intelligere possit. Actiones animales lesæ hæ erant; quicunque ægrotabant, valde in somnum inclinabant, fiebant comatosi (inquit Hippocrat.) in somno delirabant, expergefacti sapiebant, magis intelligebant, prudenter loquebantur. Quod ad vitales actiones attinet, pauci habebant spiritum elatum, & si qui habebant, non admodum elatus is erat. Quo ad excrementa mutata, inquit: quod nihil vomebant, & hoc notat, quia cum essent febres ardentes, videbatur rationi esse consentaneum, vt vomerent, aluus turbata erat; excrementa tenuia, aquosa, spumosa, & vbi seponebantur vel sub dio, vel alibi, ait quod semper aliquid subsistebat. addit vrinas fuisse aquosas, nec coloris expertes. Hæc fuit pars symptomatum, quæ in hac constitutione contigerunt: priusquam autem philosophari incipiamus circa ipsos morbos, dubitari posset, cur Hippocrates nullam mentionem fecit sitis aut incendij, cum Galenus tertio in tertium Epidemiorum trigesimo quarto dicat fieri non posse febres ardentes sine his; respondendum est Hippocratem non consueuisse adnotare vulgaria, sed duntaxat ea, quæ decent ingenia maxima: nam illud vulgatissimum est, in omnibus febribus ardentibus fieri sitim & incendium, & propterea iure ab eo omissum. possumus etiam dicere, has febres ardentes non fuisse

veras ardentes,ſed ſpurias,vnde non eſt mirum ſi Hippoc. tacuerit propria ſymptomata variarum febrium ardentium. Iam verò cur in hac conſtitutione facta ſint hæc febrium genera,duplex cauſa fuit, alia interna, alia externa: cauſa interna nulla alia fuit, quàm 3. de diff. reſp. cap. 11. (vt ſcribit Gal.) humor pituitoſus commixtus cum ichore bilioſo. qui partim putruerit in viſceribus, partim in partibus corporis inferioribus, vt Gal. eo loci ſcriptum reliquit. Et propterea factum eſt,vt conſequutę ſint febres ardentes,ſed non veræ:quia tota putredo non erat circa cor,ſed in viſceribus,& partibus inferioribus. cauſa externa(vt intellexiſtis) duplex fuit, vna quia hoc tempore non perflarint Eteſiæ: quæ cum factæ ſint a natura propter ſalutem hominum,ad demulcendam immanitatem & aſperitatem caniculæ, factum eſt, vt nō ſpirantibus illis fuerit factus aer inclementior, & ſiccior. vnde morbi illi 4. de vict. ac. tex. 3. geniti: quia Hippoc. ſcribit: quotieſcunque tempore æſtiuo,aere ſicco venæ corporis exareſcunt, eas areſactas trahere ſuccos: qui ſi ſint bilioſi,putreſcunt,& veras febres ardentes pariunt: contra ſi humores aquoſi & crudi abundent in corpore, fit vt hi attrahantur, & putreſcant, & efficiant febres ardentes ſpurias, quod quidem hìc contigiſſe Gal. dicit ſcribens in Peryntho exuberaſſe ſuccos pituitoſus crudos, qui cum commixti erant cum bilioſis & in venas attracti,& putreſcentes in viſceribus,& precipuè partibus inferioribus has febres pepererunt.

ἦσαν δὲ ἀνήμετοι, καὶ κοιλίαι ταραχώδεες, λεπτοῖσιν ὑδατώδεσιν ἀχόλοισιν, ἐπ' ἀφροῖσι πολλοῖσιν, ἴσχοντα ἔστιν ὅτε καὶ ὑπόστασιν τεθέντα. ἐξ οἵων δὴ, καὶ ἐξαιθριαζόμενον τὸ ἴκελον. ἴσα τῶ εἴδει διαχωρήματα διὰ παντὸς, κακόν. ἐν τουτέοισι, πολλοὶ κωματώδεες ἦσαν, καὶ περάφοροι. Οἱ δὲ ἐξ ὕπνων τοιοῦτοι ἐγίνοντο: ὅτε δ' ἐγερθεῖεν κατενόουν πάντα. πνεύματα μετέωρα οὐ μὴν πάνυ. οὖρα λεπτὰ μὲν τοῖσι πλείστοισι καὶ ὀλίγα, ἄλλως δὲ οὐκ ἄχροα.

Erant autem ſine vomitu, & ventres turbati; tenuibus, aquoſis; bilis expertibus in ſpumis multis, quæ alioquin depoſita etiam ſubſidentiam habebant, ex quibus ſanè etiam id quod ſub dio noctu exponebatur,ſimile erat: æqualis ſpecie alui ſeceſſus ſemper malum. in his multi ſoporoſi erant,& mente moti: hi verò ex ſomnis tales ſiebant. quum autem expergefacti eſſent, omnia intelligebant. Spiritus ſublimes, non tamen valde. vrinæ tenues quidem plurimis & paucæ, aliàs autem non decolores.

Quemadmddum vmbræ corpora ſequuntur,ſic dicebat Gal. ſymptomata ſemper proprios morbos ſequi. Itaq; magis iure Hipp. poſtquam adnotauit morbos qui in ea conſtitutione vagabantur, exiſtimabat etiam adnotanda eſſe ſymptomata. erant autem illa, partim ab actione læſa petita, partim excrementa mutata. Inter præcipuas actiones læſas, primum ſcribit Hippoc. ægros fuiſſe comatoſos, ita vt in ſomnum perpetuo laberentur,ſed dormientes delirabant,& cum expergefacti erant, intelligebant & maxime ſapiebant, hæc ſymptomata vbi medicinam facietis, reperietis frequentiſſimè in febribus malignis, quia in his maxime læduntur cor,& cerebrum. quia febres magna ex parte ne dicam ſemper malignæ originem ducunt a caliditate, & humiditate,vnde fit putredo,cerebrum (vt Hippoc. ſcripſit,) eſt metropolis humidi: cor eſt ſedes caloris: Pythagoricos ἑστίαν appellaſſe legimus. Igitur cum febres malignas fiant a putredine, & hæc ab humiditate,& calore: & humiditas ſit in cerebro, calor in corde, magno iure fit vt cerebrum & cor maximè afficiantur. Sed circa hæc ſymptomata duo memoria digna ſunt conſideranda,vnum eſt,quis nam fuerit hic affectus propter quem ægri dormiebant, & in ſomno delirabant. Alterum quod examinandum eſt, quæ cauſa fuerit eius ſymptomatis. Ali- Lib. de comite. cap. 2. & 1. Prorh. tex. 3. qui exiſtimarunt hunc affectum fuiſſe coma vigil; appellatur autem coma vigil is affectus, in quo ſimul vigiliæ & ſomnus iunguntur: ſed cur hanc ego ſententiam non ſequar, duæ ſunt rationes, prima eſt, quia vt Gal. ſcriptum reliquit, coma vigil eſt, quando ægri modò dor-

dormiunt, modò vigilant. In hoc affectu inquit dormiebant,& in ſomno delirabant. Alia
ratio eſt,quia coma vigil fit partim a pituta,partim a bile. in hac conſtitutione pituita dun
taxat exuberabat. Itaq; fieri non potuit vt fieret huiuſmodi affectus. Puto ego fuiſſe
purum & verum coma,hoc eſt vt Auic. interpretatur ſoporem, vel ſomnum profundum.
Sed qui fieri poteſt vt fuerit ſomnus profundus cum ægri delirauerint? delirium eſt ope-
ratio imaginationis,ſed cum errore: ſomnus eſt ligamentum omnium ſenſuum, tam inte-
riorum quàm exteriorum: igitur non videtur rationi conſentaneum fuiſſe duntaxat ſom-
num profundum,vel ſoporem; reſpondeo;quod dicit Ariſt.& Plutarch. duo eſſe genera
ebrietatis,aliud in quo corpus & animus ſimul a vino obruuntur, vt nullus illorum opere-
tur,àliud genus,in quo corpus quidem languet,& valde læſum eſt, animus autem aliquan
tiſper operatur: & eos qui ita inebriantur,dicit Ariſt. & Plut. appellari ἀκροθώρακες quanq; Sec. prob. 2.
Clemens Alexand. ait hoc nomen aliud ſignificare. Hoc ita conſtituto,reperio duo ſimi- 3 quæſt. ſymp.
liter apud illos eſſe genera ſomni; aliud genus ſomni eſt, in quo & corpus & animus ita 8.
eneruantur,vt neutrum operetur. aliud, in quo licet corpus videatur ligatum,animus ta-
men adhuc operatur. Somnus puerorum eſt, in quo neq; animus,neq; corpus operatur.
propterra dicebat Ariſt. pueros vſq; ad quintum annum nihil ſomniare. Aliud eſt genus 4. de Hiſt. ani
ſomni in quo operatur animus,licet non operetur corpus. De hoc loquitur Ariſt. vbi ſcri- mal. cap. 10.
bit: dormientes interdum edere actiones vigilantium. noui ego, qui dormientes ambu- 5. de gen. ani-
lant,vt etiam contigiſſe Gal. conſtat. In hac conſtitutione fuit mea ſententia ſomnus, in mal. cap. 1.
quo corpus demerſum erat, non animus, quia (vt Gal. ſcripſit) interpretans hanc dictio- & de ſom. &
nem in ſomnis delirabat) putreſcebat pituita in partibus infernis, vnde vapores alij atq; vigil. cap. 3.
alij eleuabantur, hi erant craſſi,qui ſomnum inducebant: illi tenuiores & acres,qui eleua- 3. de diff. reſp. cap. 11.
ti in cerebrum,& percutientes illius membranas excitabant imaginationem: vt illa dein-
ceps læſa,erraret, & faceret,quæ non decerent,nam vt videmus homines plæroſq; in ſom
no loqui,& multa alia facere: ſic illi excitati & incitati a vaporibus,imaginationem moue-
bant,quæ deinceps linguam mouens,delirium & inſaniam oſtendebat. Aliud ſympto-
ma commemoratum ab Hipp. erat, quod ſpiritum non admodum elatum habebant. An-
no præterito multa docui de ſpiritu elato,quæ iam non ſunt repetenda: ſat eſt nunc ſcire
ſpiritum elatum vocari ab Hippoc. eam reſpirationem quæ ita violenter fit, vt neceſſario
ſpatulæ eleuentur, & fit propter ingens incendium,& propter impedimentum inſtrumen
torum reſpirationi deſtinatorum. In hac conſtitutione, vt Gal. notat loco commemora-
to, nullum aderat impedimentum in inſtrumentis reſpirationis, quia putredo erat in par-
tibus infernis,aderat attamen neceſſitas ingens ratione incendij,propterea fiebat quidem
reſpiratio elata, ſed non multum, quia deerat impedimentum inſtrumenti reſpirationis.
Symptomata pertinentia ad excrementa mutata complura hic proponuntur; nam ſcribit
non vomuiſſe, aluos fuiſſe turbatas, & effluxiſſe excrementa tenuia,aquoſa, non bilioſa,
ſpumoſa, & ſimilia. hæc excrementa, vt cum Gal. loquamur, ſunt opera naturæ malè ope De diff. ſymp.
rantis & dicuntur ſymptomata ſecundaria,quia pendent a ſymptomatibus primarijs. pri- cap. 4.
maria ſymptomata,ſunt actiones læſæ. Cum ergo eſſent hæc ſymptomata ſecundaria,
neceſſe eſt vt adeſſent primaria,hoc eſt actiones leſæ, lædebatur autem actio coctricis fa-
cultatis ventriculi,& retentricis inteſtinorum: ita duæ hæ facultates erant violatæ. Gal. 3. de ſympt.
ſcribit: facultates naturales lædi vel propter intemperiem, vel morbum inſtrumentalem, cauſ. cap. 1.
vel propter aliquod externum. In hac conſtitutione lædebantur, & ob læſam intempe-
riem,& ob vitium obiecti,vt Auic. loquitur,lædebantur ob intemperiem,quod calor nati
uus totius corporis & præſertim ventriculi erat valde læſus. Et notate, in febribus mali-
gnis ſemper hoc eſt, vt calor natiuus iuguletur,ea propter læſo calore natiuo ventriculi &
inteſtinorum, cibi non coquebantur, vnde generebantur ſucci crudi & aquoſi, qui cum
deinceps non poſſent contineri a facultate retentrice inteſtinorum, aluum fluidam redde-
bant. Atq; etiam fœces,vbi exponebantur ſub dio, vel alio in loco, ſemper ſubſidentiā
aliquam faciebant;quia donec calor natiuus in ipſis erat,ſimul craſſæ partes vnitæ mane-
bant; vbi ille expirauit, ſubſidebant & aquoſæ manebant, & propterea ſimiles erant, vt

ait

ait Hippoc. quia nunquam coctio fiebat, & quomodo poterat ea fieri cum calor natiuus esset penè iugulatus? Erat itaq; status hic excrementorum, mutatorum. Circa quæ tria occurrunt insigni contemplatione digna, primum est, cur dicat excrementa non fuisse biliosa, secundum cur essent spumosa, tertium an verum sit fœces quæ exeunt semper malas esse, si sint similes. Circa primum videtur Hippoc. discessisse a sua grauitate; nam ille (vt audiuistis) non solet nisi necessaria obseruare: dicere, quæ non contigerunt ægris est opus ingenij admodum luxuriantis, quia hæc sunt infinita. Hippoc. videtur proponere quæ contigebant. tum dicit excrementa fuisse tenuia, quis non videt, vbi aquosa sunt & tenuia, non posse esse biliosa? sed absit vt existimetis sapientissimum Senem vnquam potuisse vos fallere, aut falli. Ea quæ non contigunt ægris secundi generis sunt: aut aliqua contigere solent, sed non contigunt, aut sunt alia quæ nec contigunt, nec solent contingere. enarrare ea quæ nec contingunt, nec solent contingere, est opus impotentis ingenij: sed alia, solertissimi Medici opus est: quia vbi aliquid solet contingere & non contigit, semper aliquid egregium significat. Itaque iure dixit, nec vomuisse nec habuisse excrementa biliosa, quia febres ardentes hæc solent frequenter comitari. & hoc est, quod voluit dicere Galenus, quando dixit ἐμετώδην dixit fuisse hanc constitutionem, debebant enim vomere, sed non euomebant. signum erat aliquid magni latere, quod hęc symptomata auferret. Neq; valet, quod annotauit excrementa tenuia & aquosa, non dicit etiã biliosa, quia biliosa eiectio triplex est, quando pura bilis egeretur, vel iam pituita, iam bilis, vel simul mixta. Vt auctor doceret nullo modo fuisse biliosa hæc excrementa, additur, non biliosa. Secunda erat, quomodo excrementa fierent spumosa, nonnulla dixerunt propter austrum factum: quia cum sit humidus ille, & diu perflaret, commixtum existimant aquæ & peperisse spumam. sed nunquam maiorem infantiam audiui: imò (dicam & hoc) soleo ridere nonnullos inter quos fuit Varro, & Colum. & Plin. nam omnes hi Script. eo deuenerunt, vt dixerint in Lusitania equas se exponere fauonio, & ore trahentes illum ventum, concipere: quasi non solum spumam in corpore ingressus faciat, sed possit etiam generare. sed meræ nugæ sunt. Videamus ergo ex natura rei, quæ fuerit causa spumantium excrementorum. spuma fit, quod flatui permiscetur humori aquoso & glutinoso, qui dum exitum quærit, nec permittitur a viscido humore, eleuat. flatus pluribus de causis fiunt, primum a calore natiuo debili, tum a motu & agitatione. nam vt videmus aquilones agitantes mare efficere spumam, sic in nobis agitantes humores, & eleuantes flatus, spumam inducunt. Et hoc in constitutione proposita accidit, in qua cum ventres essent turbati, cum calor debilis, flatus cohibitus, spumam fecit. Postremum erat quod in dubium vocatum est, an fœces semper similes sint malæ. quia idem Hippoc. scribit, omnes excretiones quanto magis variæ sunt, tanto esse deteriores. Adstipulatur etiam ratio, quia vbi varia sunt excrementa, signum est, plura genera prauorum humorum abundare. vbi vnum genus excrementi: vnum humoris genus, quod facilius a natura vincitur. Respondendum, particulam illam, semper, posse referri ad vocem præcedentem, vt dicat, semper similes: vel ad malum, vt dicat semper malum. si feratur ad antecedentem particulam, verissimum est. quia vbi semper fœces similes perdurant, malum: quia omnia excrementa debent reduci ad coctionem & ita, vt a principio ad augumentũ, & statum perueniant, in hoc transitu debent excrementa semper variare, vnde vbi semper similes sunt fœces, indicium est semper crudam esse materiam: adeò vt nunquam natura aggrediatur coctionem. Quod si referatur particula ad malum, falsissimum est, quasi fœces similes semper essent malæ. Et hoc est quod Hippoc. scripsit varias fœces semper esse deterrimas: vbi fiunt variæ non secundum tempora, sed secundum varietatem excrementorum, & humorum. Inter excrementa mutata, sunt vrinæ, quas adnotauit Hippoc. hac constitutione, atq; ait; duas duntaxat nobis proponi conditiones: quarum altera est, quod modicæ erant: altera quod non essent expertes coloris. fuisse vrinas modicas, rationi consentaneum est, quia alui ægrorum fluebant: fieri non potest, aut difficulter saltem, vt aliquis simul & multas egestiones, & multas vrinas reddat. Quo iure Hippoc. adnota-

uit

3. de diff. resp. cap. 11.

2. de re rustica cap. 1. Lib. 6. cap 27 Lib. 8. cap 42

4. Aph. 21.

2. Aphor. 14. & 4. Aph. 21

tuit fuisse modicas. Quod non essent caloris expertes rationi consentaneum erat, quia febres erant ardentes, sed duo hic consideranda sunt diligenter, vnum est cur Hippoc. hic potissimum annotauit tantum fœces & vrinas. Aliud est, cur cum vrinæ habeant plures conditiones, secundum ichorem, sedimenta, & odorem, nihilhominus duntaxat annotauit quantitatem & colorem. Circa primum, verissima ratio qua inductus Hippocrates annotauit solum egestiones & vrinas hæc est, quod hæc excrementa potissimum sunt argumenta coctionis humorum. Hanc veritatem non solum publicè confitentur Medici omnes, sed & Aristot. qui loquens de coctione, inquit: vrinas & egestiones esse potissimum indicia coctionis. Quamobrem cum iudicium morborum collocatum sit in egestionibus & vrinis, summo iudicio videtur hæc sola annotasse. Cur autem solum proponat conditionem secundum quantitatem & calorem, summo etiam iuditio factum est, quod ad quantitatem attinet, vos experiemini, in febribus ardentibus semper copiosas fieri vrinas; primum, quia calore februm ardentium colliquantur omnes succi: præterea vrinas semper redduntur acres, & mordaces. Vnde fit vt non possint contineri in vesica, & propterea stimulentur ægri, ad frequentissimè mingendum. Quare cum dixisset fuisse febres ardentes, & videret acres vrinas & modicas, voluit id annotare, pariter Hipp. voluit annotare vrinas non fuisse coloris expertes; quia cum non essent copiosè erat necesse vt haberent colorem: & cum esset febris ardens debebant habere calorem aliquem. Et propterea dicit non fuisse vrinas expertes coloris. Hinc colligere debetis documentum æterna memoria dignum: ad Medicos valde spectare vt diligenter intueantur & fæces & vrinas ægrotantium. Hippoc. medicus nobilissimus & ditissimus, non dedignabatur fœces intueri, & contemplari. Si Hippoc. hoc agere nequaquam erubuit, cur non & Medici iam hoc semper audeant & agant. Audite igitur Galen. scribit eos qui factionis Venetę & Praisinę studiosi sectatores erant, consueuisse odorare singulo mane excrementa equorum, vt cognoscerent an recte concoquerent, necne. Quod si illi vsq; adeo studiosi erant valetudinis equorum, cur dedignentur Medici valetudinis hominum causa inspicere fœces humanas? Circa vrinarum practicam placuit mihi annotare, quod forsan a nemine propositum, nedum examinatum est. Aristot. scribit morem fuisse inter Medicos veteres, vt curarent colligi vrinam mictu interrupto potius, quàm continuato, nos secus facimus, vt vna vice potius colligatur. quærens Arist. huius rei rationem, inquit: summo iure hoc factum esse, primum quia vbi colligitur mictu interrupto, semper pauca est. vbi autem continuato mictu semper multa est. in pauca vrina magis apparet color, & præsertim ruffus, qui est index coctionis: in multa non ita conspici inquit colores vrinarum, quod in ipsa multæ sunt figuræ. Sed quæ est hæc philosophia, quia sunt multæ figuræ, quæ apparent in vrina? Præterea videtur fefellisse hac in re, quia inquit colorem ruffum esse indicium coctionis: nam Hipp. dicit colorem ruffum indicare morbum crudum. & notate tam Hippoc. quam Arist. eadem voce græca vti, scilicet πυῤῥὸν, vt sciatis, quemadmodum in latino scriptum legimus, ita etiam in græco haberi. Est ergo perspicua contradictio inter Hippoc. & Arist. quod ad primam attinet Arist. inquit paucum humidum esse semper aspectabile magis quam multum. quia in multo sunt figuræ, in pauco humido nulla est figura. affert exemplum lacrymarũ & guttarũ, quæ cum sint exiguæ diapheneitas ipsarum magis videtur. in multo humido inquit esse diuersas partes, diuersas figuras, diuersitas figurarum impedit, quo minus possit apparere diaphaneitas. Igitur pura hæc est interpretatio eorum quæ sunt in problemate: scilicet vbi vrina pauca est, magis ipsius colorem videri. & propterea iure veteres amabant, vt potius intermisso mictu, quàm continuato vrinæ redderentur. Quod attinet ad contradictionem; Petrus Aponensis dixit, forsan in regionibus Arist. verũ fuisse, scilicet, quod vrina ruffa esset index coctionis. sed nugæ sunt, etiam Hippoc. & Gal. fuerunt græci, & ea non scribunt. Igitur inuenienda est alia responsio. Dupliciter responderi potest, quantum ego puto, problemata fuisse, aut acromatica, aut exoterica: in exotericis loquebatur secundum communem vsum in acromaticis ex philosophia. Igitur vbi dixit vrinam ruffam esse indicium coctionis, lo-

que-

7. meth. cap. 6

Sec. 1. Probl. 53.

2. Progn. c. 3. 20.

3. meteor. c. 3. de iride.

quebatur ſecundum vulgatum morem.. illa eſt opinio apud omnes plærunq; vt albam vrinam exiſtiment ſignificare cruditatem;& ruffam,coctionem. hoc prodiderunt grauiſſimi auctores,Celſ. Gal. Plin. dixerunt optimam eſſe vrinam, quæ primo alba mingitur, dein ruffa. & affert Celſ.rationem,quia alba eſt indicium cruditatis. ruffa iam factæ coctionis, vnde iure dixit Ariſt. vrinam ruffam ſignificare coctionem. Alia reſponſio eſt, quod vrina ruffa duplex eſt, vna quæ coniungitur cum ſubſtantia tenui,alia quæ cum craſſa. Ruffa vrina & tenuis indicat cruditatem. & de hac Hippoc. intelligit. ruffa & craſſa coctionem indicat,& de hac Ariſt. Eapropter facta euidenti & rationali interpretatione & diſtinctione ſoluitur contradictio.

lib. 2. cap 6. lib. 1. de criſ. cap. 12. lib. 28. cap. 6.

αἱμοῤῥαγίαι ἐκ ῥινῶν οὐκ ἐγένοντο, εἰ μὴ ὀλίγοισιν. οὐδὲ παρωτίδες. περὶ ὧν ὕστερον γράψω, οὐδὲ σπλῆνες ἐπήροντο οὐδὲ δεξιὸν ὑποχόνδριον, οὐδ᾽ ἐπώδυνον κάρτα, οὐδ᾽ ἐντεταμένον ἰσχυρῶς.

Sanguinis fluxus e naribus non fiebant, niſi paucis: neq; parotides de quibus poſtea ſcribam: neq, Splenes attollebantur, neq; dextrum hypochondrium, neque doloroſum valde, neq; intentum fortiter.

Hipp. (vt audiuiſtis) propoſuit ſæpe non ſolum ſymptomata,quæ erant præſentia, ſed etiam quæ aberant.& audiuiſtis aliàs rationem. In hoc contextu pergit etiam alia ſymptomata enarrare,quæ in hac conſtitutione non apparebant.ſunt autem quatuor; ſanguinis eruptiones e naribus (inquit) paucis fiebant.alterũ,quod parotides non erumpebant. tertium quod nullus tumor in liene videbatur. quartum dextrum hypochondrium neque tenſum neq; doloroſum fuiſſe. hæc ſunt quatuor ſymptomata quæ ſcribit Hipp. non eſſe viſa,ſed incipiamus paulisper circa vnumquodq; philoſophari.Primo de ſanguinis fluxionibus compertiſſimum eſt in febribus ardentibus fieri frequentes huiuſmodi ſanguinis fluxiones,aut parotidas: vnde cum non fierent in hac conſtitutione annotandum putauit. quod fiant in febribus ardentibus ſanguinis effluxiones,duæ ſolent potiſſimum concurrere cauſæ:prior eſt; quoniam in febribus ardentibus flagrat tota ſanguinis maſſa, & præſertim regio cordis & pulmonis: à quo redditur ſanguis tenuis: qui facile ſuapte natura in locum ſuperiorem fertur:vnde ratione ipſius caloris ſemper tenuis eſt. Quod autem potius ad faciem & nares feratur ratio eſt, quia facies eſt pars totius corporis calidiſſima: quia etiamſi detecta fertur in ſummis frigoribus,nunquam aut rariſſime afficitur. Sed hęc facile etiam recipit ſanguinem: Ariſt. enim quærens rationem cur potiſſimum in pudore facies rubet,inquit: quod in pudore ebullitio fiat ſanguinis circa cor; vnde facile ille feratur ad faciem, alioqui calidam vt eam tingat. Igitur hac ratione videtur potiſſimum ad faciem ferri ſanguis. Præterea cur ad nares feratur ſanguis cauſa eſt,quod in ijs ſunt oſcula vaſorum quæ facilè reſerantur, & replentur: vnde cum natura copia grauatur, quærit ſe exonerare, ad eas partes vnde facile effluit. Itaq; in febribus ardentibus facile fit vt ſanguis è naribus effluat, atq; inquit pauciſſimis exiuiſſe, quia cũ fieret febris calida a pituita putreſcente in partibus infernis,non autem circa cor,iure vapores qui efferebantur a pituita,non ita ſæuiebant & lædebant. accedebat & aliud,quod cum ægri paterentur ſemper alui fluorem,fiebat veluti quadam diuerſio & attractio,ita vt non fieret refluxus ſanguinis. Sed eſt mirum, quod non fierent parotides, quia vbi ſanguis impeditur vt exeat, ſolet facile venire in partes proximas. Cur ergo parotides non fiebant? ſecunda ratio petitur ex Hipp. vbi ſcribit in ſurditatibus & opthalmijs ſi aluus fluat liberari. eapropter cum hac conſtitutione alui copioſiſſimè,& frequenter fluerent, iure fiebat vt neq; ſecundum oculos, nares, aures, efferreretur. Sed cur Hippoc.annotauit non adfuiſſe tumores lienis,vel iecinoris? tumores lienis& hypochondrij dextri ſunt morbi diuturni: febres ardentes,acuti, non erat ergo neceſſe,vt in acutis apparerent, quæ in diuturnis. nam, vt dicebamus nuper,Hipp.non annotauit niſi ea quæ debent adeſſe & non adſunt. Solet natura ſemper curare morbos acutos, ſi non per criſim ſaltem per abſceſſus. hec Auicen. ſcriptum

Sec. 31. Prob. 32.

4. Aph. 6. & 6. Aph. 17.

ptum reliquit nobis. Cum hoc ita sit, quando non fecit crisim, debuit saltem facere abscessum. Igitur iure inquit non fecisse tantum abscessus externos, sed neq; internos: quia hi solent fieri, potissimum in ea membra, quæ sunt debilissima: vt sunt iecur & lien, vnde debuissent in hæc deponi excrementa, sed causa fuit ea, cur hoc non accidit, quod humores crudi & impuri, excernebantur omnes per aluum.

Ἦν δέ τι ἐνσημαῖνον, καὶ μάλιστα ἐκρίνετο πάντα τὰ πολλὰ περὶ τεσσαρεσκαίδεκα. ὀλίγα σὺν ἱδρῶτι. ὀλίγα σὺν ῥίγει, καὶ πάνυ ὀλιγοισιν ὑποστροφαὶ ἐγίνοντο.

Erat autem aliquid significans. Et maximè iudicabantur omnia vt plurimum circa decimam quartam. pauca cum sudore pauca cum rigore. & valde paucis recidiuæ fiebant.

Sententia Hippoc. in proposita dictione est (in hac constitutione, quæ Perynthi constitutio celeberatiss. est) quod nunquam aliqua signa decretoria fiebant vera, & quod signum erat decretorium, id habebat semper, vt fieret die decimoquarto, ita tamen vt paucis fieret cum sudore vel rigore, paucissimis, (dicit Hipp.) recidiuæ fiebant. Et quia (vt sæpe dixi) Hippoc. hos libros tanquam aduersaria quædam composuit, minimè mirum est, si absq; ordine videtur omnia proponere. Veruntamen quia singula verba sunt veluti oracula, diligenter omnia expendenda sunt. Dicit itaq; primum, adfuisse aliquod signum decretoriū, vt doceret maximam partem eorum signorum quę fiebant fuisse symptomatica, ea propter inquit adfuisse aliquod significans. habebant id precipue, quod solent omnia signa decretoria, vt scilicet decimoquarto die apparerent. veruntamen paucis (inquit) fiebant rigores atq; sudores, quia vt audiuistis omnes fere ægri alui fluxum habebant crudum aquosum. Cum ergo humores serosi per aluū efferrerentur, non fiebant sudores pariter neq; fiebant rigores, nam vt Gal. scripsit hi fiunt vbi vel vapores vel succi acres velociter feruntur per musculos. In hac constitutione pituita putrescebat in partibus internis; & propterea non poterant ichores ad musculos efferri, & rigores excitare: sed dubitet quisquis cum signa essent maxima ex parte symptomatica, cur tamen paucissimis fierent recidiuæ: quia Hipp. inquit quæ relinquuntur in morbis, recidiuas facere solent? solent certe omnes excretiones symptomaticæ aut morbos finire, aut recidiuas facere. sed hoc experientia compertissimum est, si ægri tulli ient diuturnitatem symptomatum, sæpe morbos finiri. Id quidem contingit plurimum vt vires labantur, sub excretionibus symptomaticis. In hac constitutione etsi fluxus omnes essent symptomatici, nihilominus vires non ita erant lapsæ, quin possent ferre diuturnitatem excretionis symptomaticæ: quare factum est, vt paucis recidiuæ fierent. Ex his hoc documentum colligere potestis, quod non statim terrere debetis in excretionibus symptomaticis, neq; esse solliciti in ijs firmandis. Sed firmandæ sunt vires diæta, vt possint ferre excretiones symptomaticas, quia tandem viribus firmatis vincuntur.

Ὑπὸ δὲ τὰς ψεκάδας τὰς γενομένας ἐν τῷ θέρει, ἐπεφαίνετο ἱδρώς. Ἐν τοῖσι πυρέττουσι καὶ τινες αὐτίκα ἱδρῶτες ἀπ' ἀρχῆς ἐγίνοντο, οὐ μὴν κακοήθως. καὶ τοῖσιν ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐκρίθη σὺν ἱδρῶτι.

Sub roribus autem factis in æstate apparuit sudor in febricitantibus, & aliquibus statim sudores a principio fiebant, non tamen maligno modo: & quibusdam sub hoc tempus iudicatio facta est cum sudore.

Obseruauerat paucis factas iudicationes esse per sudores nunc docet quæ erant: & consueta diligētia vsus, inquit, quo tempore fierent, quib. & quomodo. Animaduertite mirabilem industriam senis, qui in rebus momentaneis vtebatur etiam habitu diligentiæ suæ. inquit factos esse sudores quando fierent guttula (ψεκάδας appellat Hipp.) audiuistis enim nihil pene pluisse, sed guttulas duntaxat decidisse, in quib. autē fierent, etiam explicat diligēter: scilicet in febricitātib. febrib. æstiuis, febres æstiuas appellat ardētes de quib. antea

 est lo-

est locutus quia hoc tempore fiunt præcipue febres ardentes, & ego quandoque putaui apud Plinium nomine æstatis intelligi has febres. De modo inquit non factos esse maligno modo: aliquibus iudicatorio. *lib. de sudore* *li. 10. de sym med. c. de sudore.* Nunc vnumquodq; examinandum est, primo cur potissimum fierent sudores ijs diebus, quibus guttulæ decidebant: Teoph. & Galen. in hanc sententiam venerunt, sudorem eiusdem materiæ esse cum lachrymis & vrinis; de quo disputaui in tractatu meo de peste, & de maculis, tum lib. de excrementis: propterea non repetam. fit itaq; sudor ex ea materia, ex qua vrinæ fiunt & lacrymæ. quidam putarunt ex vaporibus fieri, quos Theophrastus sectatus est. sed vt vt fit sudor est magna ex parte materia potulenta, hoc ex Arist. facile quisq; perspiciat, *sec. 2. prob. 40* vbi cum quæreret cur æstate magis sudamus, quàm hyeme, dicit, quia magis tunc temporis potamus; quasi ipsissima materia sudoris sit potus. His ita breuiter constitutis, sudor non fit vel quia deest materia, vel quia impeditur quo minus exeat, vel quia consumitur aliqua causa. In hac constitutione *Sec. 2. Prob. 9* deerat materia propter immensum alui effluuium & aeris siccitatem maximam. Arist. scribit: homines magis sudare cum induti exponuntur soli, quam cum nudi: quia vbi corpora nuda tanguntur a sole, humores qui debent conuerti in sudores, exiccantur. Qua ratione nos quoq; possumus existimare in hac constitutione non fuisse factos sudores, quia humores ab aere consumebantur: sed cur fiebant aliquibus quando pluuiole decidebant? quia aer velut mitigatus rore illo, minime vsq; adeo exiccabat, vt penitus consumeret humorem sudoriferum. Sed cur addidit factos esse sudores hos illis, qui febricitabant febribus æstiuis? quia ad hoc vt fiat sudor, non opus est solum vt adsit materia, sed impulsor; qui est spiritus, vt Arist. docet in febre ardenti, spiritus a calore mouebatur, qui materiam depellebat, & sudorem faciebat. Sudabant ergo hi initio: non sudore maligno. benigni *2. Prognost.* sudores vt scribit Hipp. dicuntur illi, qui fiunt in fine paroxismi, vel morbi totius per totum corpus calidi, qui non fœtent, & qui iuuant. maligni in initio morbi fiunt, frigidi sunt, qui circa caput vel collum fiunt, qui fœtent, qui detrimentum afferunt, vel nihil boni. in hac constitutione sudores fiebant initio, sed per totum corpus fiebant calidi, iuuabant parum, quare dicit, in initio non habuisse tamen alias conditiones malignitatis; sed dicit factos esse quibusdam iudicatorios, vt qui præparatum habebant corpus.

Ἐγίνοντο δὲ ἐν τοῖσι θερινοῖσι πυρετοῖσι, περὶ ζ' καὶ η' καὶ θ' τρηχίσματα ἐν τῷ χρῶτι κεγχρώδεα, τοῖσιν ὑπὸ κωνώπων γινομένοις μάλιστα ἴκελα ἀναδήγμασιν, οὐ πάνυ κνησμώδεα. ταῦτα διετέλει μέχρι κρίσιος. ἄρσενι δὲ οὐδενὶ εἶδον τοιαῦτα ἐξανθήσαντα, γυνὴ δὲ οὐδεμία ἀπέθανεν, ᾗ ταῦτα ἐγένετο.

Fiabant autem in æstiuis febribus circa septimam, octauam, & nonam asperitates in cute miliaceæ, culicum morsibus maximè similes, non valde pruriginosæ, hæ permanebant vsq; adiudicationem. Viro verò nulli nouı hæc floruisse. Mulier autem nulla mortua est, cui hæc accidissent.

Quæso in hanc partem ingenium intendite, vt diligentiam ipsius Hippoc. videatis, dicit nonnullas etiam in cute contigisse asperitates: nec contentus hoc, addit magnitudinem, figuram, referentes puncturas culicum: præterea quo die apparebant, septimo, octauo, vel nono; subiunxit fuisse non admodum perniciosas, adhæc durasse vsque ad iudicationem. præterea non contigisse viris sed mulieribus. postremo mulieres nullas esse mortuas. Discite annotare omnes conditiones rerum, qui vobis paratis aduersaria, & cum multæ sint conditiones huius euentus, tria mihi videntur diligenti contemplatione digna esse, vnum est, cur apparerent hæ asperitates, & vnde fieret illa similitudo, formæ & figura, & cur his diebus. alterum est, cur non essent pruriginosæ, videtur enim esse a calore alienum fieri papulas asperas, & sine pruritu. cur potius fierent mulieribus; quam viris, & cur nullæ perierint ex illis. Circa primum, sciendum est naturam hanc nostram cutim fabricasse, vt esset velut cloaca & receptaculum omnium quisquiliarum nostri corporis. Id facit in plantis, in quibus ad corticem compellit, quicquid crudi inest ipsis.

ipsis. Et ob hoc fabricauit cutim foraminulentã, vt scilicet repellat per hanc crudos succos, quod insensibilis respiratio appellatur. Vbi crassiores sunt humores, depellit quidem natura eos ad cutim, sed quia foramina sunt angusta, impingunt in cutim, & ipsam attollunt, cum non possint efferri atq; pro varietate humorum, variæ quoq; oriuntur papulæ: & propterea vbi humores sunt ficciores, hi velut arenulæ faciunt copiosissimas & paruas, vt milij grana: si viscidi & crassi, faciunt crassiores, sed non ita frequentes, aut etiam nonnunquam frequentes. In hac constitutione erant humores aridiusculi, hinc impulsi ad cutim inducebant quidem tumores sed miliaceos & paruos. Sed dubitet aliquis, vtrum in his casibus possunt humores qui sunt circa viscera depelli ad cutim & posse interdum, nunquam diffitebor, sed maxima cum violentia, nam dicit Galen. in historia Simonis fieri nequaquam posse, vt ea quæ sunt circa cutim, aut in ea, vi medicamenti trahantur ad aluum. si hoc est verum, quomodo ea quæ sunt in penetralibus corporis, possint depelli ad cutim: quia partibus intimis, vicinæ sunt cauitates maiores, intestina, & reliqua, quo fit, vt multo facilius sit naturæ euacuare humores per cauitates maiores, quam per cutim. Sed vnde erat hæc similitudo morsurarum pulicum? quia illa materia paulisper calida erat: & cum erat calida, non solum tumorem faciebat sed subrubeum. & aduertite Hipp. sæpe consueuisse vti hac similitudine morsuræ ac puncturæ pulicum, vt tertio in tertiũ Epid. interdũ vrticæ puncturis æquiparat, & κνιδώσιας vocat: sunt enim velut vrticæ vredines quædam, (vt Plinij verbis vtar) & puncturis ab vrtica affines de qua voce. Galen. etiam in linguis facit mentionem. fiebant autem potissimum 7. 8. 9. die huiusmodi morsuræ: quia materia non erat admodum pestifera, ita vt sollicitaret naturam ad sui expulsionem, & proptere a tardabat ad eos dies, quibus solet mouere. Erat secundum cur non essent pruriginosæ huiusmodi asperitates, pruritus duplex est, alter blandus & potius cum delectatione, alter molestus, de blando loquebatur Socrates apud Platonem, quando se fricans post exemptos compedes nunquam maiorem voluptatem sensisse dicit, & quam testatur vitam scabiosam esse voluptuosam. Vterq; fit a pituita serosa salsa: differunt vero pro materia blandiore maiore, & pauciore, si acrior est materiam orbũ parit, in solutione continui, dolorem: si blandior blandiorem pruritum. Igitur pruritus erat blandus in hoc casu, & propterea dicit has asperitates nõ fuisse admodum pruriginosas, quia fiebant a pituita putrescente, non admodum sicca, acri & mordaci. Cum ergo asperitates relatæ ab Hipp. non essent admodum pruriginosæ perdurabant ad crisim. adeo vt minime quisquam dubitare possit, quin differentes fuerint a nostris particulis. Tertium erat cur mulieres dutaxat laborauerant, non viri. cuius rei rationem vt recte percipiatis, oportet ad memoriam reuocare ea quæ scripta sunt alias, aerem agere in hæc corpora: sed debent esse disposita. id quod clarissimè conspicitur in constitutionibus pestiferis: quia non omnes æque habent corpus dispositum, omnes non afficiuntur. In mulieribus ergo necesse est fuisse dispositiones, quæ reperiebantur in viris. Quæ autem hæc erat? in multis differunt sexus virilis & muliebris: viri calidiores sunt, ficciores & robustiores, mulieres imbecilliores, frigidiores, præsertim verò humidiores, & maximè secundum caput: quia mulieres nunquam calueſcunt. Igitur cum hæc constitutio maximè læderet capita, atq; somnolentias induceret, iure factum est, vt mulieres quę capita habent humidiora & imbecilliora, magis tentarentur, & minus resisterent aeri. Sed dicet aliquis, debuisse saltem minus æstate tentari, quia calidiores tum sunt viris & robustiores. vt Aristotles scribit enim ibi ex sententia Hesiodi antiquissimi auctoris, mulieres æstate magis in libidinem excitari, quia calor ipsarum reuiuiscit a calore externo, vt calor virorum potius hæbetatur, non secus atq; par uus ignis a maiore. Responderi potest tantum abesse vt hoc debuerit mulieres leuare, vt eas offenderet. siquidem perspectissimum est, quo tempore mulieres, imò & fœminæ brutorum efferantur in venerem, magis humores vitiosos & corpora turbari, & ita magis offendi. Ergo in hac constitutione iure mulieres magis vexabantur. Neq; tamen vlla mulier extinguebatur, quod constitutio grauis quidem sed non exitialis esset.

In Phedro

4. Prob. 26.

Βαρυήκοοί τε ἦσαν, καὶ κωματώδεες. πρόσθεν δὲ οὐ κάρτα ἦσαν κωματώδεες ἧσιν ἔμελλε ταῦτα ἔσεσθαι, οὐ μὴν τὸ σύμπαν διετέλεον, κωματώδεες δὲ καὶ ὑπνώδεες, τὸ θέρος καὶ μέχρι πληϊάδων δύσιος. Ἔπειτα μὴν ἐγρυπνίαι μᾶλλον. ἀτὰρ οὐ δὲ τὸ σύμπαν ὑπὸ τῆς καταστάσιος ταύτας ἔθνησκον.

Graui erant auditu, & comatoſæ. Prius autem non valde erant comatoſæ, quibus futuræ erant. Non tamen in totum perſeuerabant, comatoſæ verò, & ſomnolentæ æſtate, & vſq; ad pleiadum accaſum. Deinde autem vigiliæ magis, ſed neq; omnino ſub hac conſtitutiune moriebantur.

Proſequitur Hipp. quædam alia obſeruatione digniſſima proponere: ſunt autem duo potiſſimum ſymptomata ad ſenſus internos & externos pertinentia: vnum eſt, quod ægri omnes habebant auditum grauem: aliud quod omnes in profundum ſomnum inclinabant. & aduertite diuerſum eſſe hoc ſymptoma ab eo quod nuper audiuiſtis. in illa delirabant, in hac conſtitutione nulla fit mentio delirij, ſed comatoſos fuiſſe ait. Addit duo alia, quod hæc promptitudo ſomni durauit vſq; adoccaſum pleiadum, ad finem autumni. reliquo tempore dicit ægros vigilaſſe. Cauſa vna & eadem eſt, ſcilicet multitudo vaporum craſſiorum ex putreſcente pituita elatorum; qui petentes caput, ſi deflectebantur in aures grauem auditum inducebant: ſi in cerebrum, & illud irrigabant, fiebat ſomnus, & profundus: iam magis, iam minus pro vaporibus pluribus, aut paucioribus. Sed circa hæc duo occurrunt examine diligentiori digna: primum eſt, quomodo fieri poſſit, vt in ſomnum, nam Hippoc. ſcribit habitatores locorum paluſtrium & humidorum, ſomnolen-
Li. de aer. aq. & locis. tos eſſe: qui ſicca loca inhabitant in vigilias promptiſſimos eſſe. ergo ſicut regiones ſiccæ inducunt vigilias, ita quoq; conſtitutiones facere æquum eſt, cum a pari cauſa fiant. Aliud eſt, qui fieri potuerit, vt tranſacto occaſu pleiadum vigilarint, quia tum hyems ſuccedit, quo tempore ſecus cõtingere videtur. Circa primum, aer quantum ex ſe inducit vigilias, ſed per accidens poteſt etiam ſomnus profundus fieri conſtitutione ſicca: quia vires dilabuntur: corpora delaſſata, & debilia, facile in ſomnos incidunt. præterea tempore ſicco languente calore natiuo fiunt crudi ſucci, a quibus fit ſomnus. & certum eſt non aliter mures & glires ruere in ſomnos profundos, quam ob ſuccos crudos. Et propterea non eſt mirum ſi etiam temporibus ſiccis ruebant in ſomnos inexcitabiles ob copiam crudorum humorum. Alia dubitatio hæc eſt, vtrum verum ſit in hyeme fieri ſomnos maiores, quam
15 Aph li. 1. vigilias. Hipp. ſcribit hyeme ventres eſſe calidiſſimos, & ſomnos longiſſimos, tum Ari-
12. ſec. Prob. ſtot. hoc etiam aſſerit. accedit teſtimonium Plutarchi qui ſcribit, tempore autumni fieri
8. ſymp. q. 10. ſomnos turbulentos & graues. tum propter craſſitiem humorum, tum propter eſum fructuum, adeo vt hyeme videantur fieri longi ſomni & profundiſſimi. Ex altera parte eſt.
1. q. nat. c. 20. Alex. Aphrod. Gal. conterraneus, & peripateticus, qui probat duabus rationibus æſtate fieri longiſſimos ſomnos. prior eſt, quia tempore hyemis calor natiuus circa cor & partes ſpirituales robuſtiſſimus eſt; & cum hoc ita ſit, vapores craſſi petentes cor depelluntur. præterea cum calor ſit robuſtus, facile vapores conſumit. tempore æſtatis, calor circa cor debilior eſt, propterea non poteſt depellere faciliter vapores, & ligatus ſemel ab his, non poteſt niſi longo tempore eos ſuperare. præterea tempore æſtatis, corpora ſunt debiliora & magis laſſata, vnde facilius incidunt in ſomnum; & videri ſomnos breuiores æſtate, inquit, non quod ita ſit, ſed quia æſtate noctes ſunt breuiores, hyeme longiores. vnde errant facile homines metientes magnitudinem ſomni ex magnitudine noctuum. Certe cum diu hanc dubitationem conſideraſſem, inueni nullam aliam rationem eſſe ſoluendi hunc nodum quam ex princip:js diuerſis. Alex. maximus peripateticus, qui ſedem animæ cor eſſe dixit, putauit a corde ſomnum dependere. Medici ſecus putarunt, & in cerebro collocarunt. Vnde nos idem ſentimus, quod ſomnus fiat in cerebro, non corde, & propterea poſſumus Alexand. reſponderi, propterea ſomnos fieri longiores, quia calor eſt robuſtior, adeo vt a calore maiori fiunt maiores & meliores coctiones, vnde euaporatio

blan-

blanda maior sequitur hyeme: & maximè quod vapores,cum debent a calore cerebri dissolui,iure fit vt non æque possint hyeme dissolui atq; æstate. hoc itaq; constituto, quod somnus maior hyeme fit, quam æstate,quia hic secus factum est, vt æstate sint facti comatosi, hyeme vigiles necesse est adfuerit alia causa merito cuius non potuerunt vigilare. Audite Hippocratem.

Κοιλίην μὲν οὖν οὐκ ἐνεδέχετο οὐδὲ τοῖσι γεύμασι ἱστάναι, ἀλλὰ παρὰ λόγον ᾤετο ἄν τις ἰῆσθαι ξυμφέρειν: καὶ τοι ὑπέρπολλα ἔστιν οἷσι τὰ δ' ἴοντα ἦν. τῷ ἐν ψύχει κεῖσθαι ὑποβεβλημένον: ὡς ἑλκοῖ μὲν τὸ ψυχρὸν θάλπει δὲ τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐκ προσαγωγῆς ἐστὶ μᾶλλον. καὶ τὸ μηδὲν τῇ φύσει πάθει γίνεσθαι.

Ventrem igitur non dabatur neque ijs quæ gustantur sistere, sed præter rationem putaret aliquis medicationem conferre. Atqui per multa erant quæ quibusdam ibant, quod quis in frigore iaceret prostratus vt exulceret quidem frigus. Calefaceret autem hanc speciem ex appositione est potius, & nullam naturæ passionem fieri.

Dicit Hipp. his ægris non potuisse Medicos aluos sistere,neq; cū accōmodatis edulijs, sed interdum coactos fuisse ad remedia irrationalia accedere,& quia videbat hancrem duram videri ingenijs,subiunxit factas esse multis alui fluxiones, quod iacebant in stratis frigidis, vnde inquit satius erat paulisper adhibere remedia calida. Examinemus hæc vbi somnus non fit ægris,vel fit quia blandi vapores desunt,vel quia facultas percutitur ab aliquo. In hac constitutione si verba ipsius expendamus, causa cur ægri hyeme non dormirent, erat quod vapores alimentares dulces deerant, & dolor aderat. desiderabantur alimentares vapores, quia fluxus consumebat: tum prætereierat constitutio comatosa, in qua erant consumpti vapores; vnde his consumptis, vigiliarum prouentus vberrimus emanauit. Aderat etiam dolor, quia quantum ego puto, hi fluxus erant fere dysenterici, dicit enim Hippoc. frigus exulcerat,quia cum alui fluxus fierent a frigore, & vlcera in intestinis, quis est qui non videt eos qui sunt dysenterici,non dormire posse. Sed oritur hoc loco non inutilis dubitatio,vtrum verum sit,aluos laxari & molliri a frigore,ita vt fiat fluxus. Ex vna parte est h.c Hipppocr.quia dicit incurrere alui fluxus,quia iacebant super strata frigida,hoc experientia comprobatur etiam propter frigus pedum fieri. Ex altera parte est Hippoc. ψύξις τὰ κάτω κοιλίην σκληρύνει. Si ergo refrigeratio ventrem adstringat,non videtur posse facere alui fluxum. præterea Gal. declarans ea quæ adstringunt,inquit,adstringentia esse frigida & terrea, si hoc ita est, non videtur fieri posse vt a frigore inducatur alui fluxus. accedit Gal. hoc commentario scribens aerem frigidum indurare ventrem non quia induret & refrigeret vt gelu externum, siquidem in corpore non potest esse tantum frigoris, sed quia retentricem facultatem admodum corroborat. Si hoc verum est, non debebant alui fluxu laborare. Hac de causa annotauit illud Hippocr. sed ratio hæc fuit quod cum abundarent corpora succis calidiusculis & acribus, ob frigus retinebantur hi in intestina & viscera, propter quod cum huiusmodi ichores retinebantur in ipsa intestina,iure fiebat,vt ipsa exulcerarentur,& ita alui fluxus fieret,& propterea iure dicit Hipp. contulisse in hac constitutione adhibere calida moderata. ἐκ τῆς προσαγωγῆς. & adnotauit hoc,quod frigidis & astringentibus solebat curare omnes fluxus. Dicebat Hippoc. inter alia, cum contra alui fluxus non prodesset victus ratio,ad irrationalia remedia esse veniendum. Vnde colligatis pro facienda medicina, ante omnia victus rationem esse instituendam: siquidem Hipp. dicebat hanc partem medicinæ quæ tota est circa victus rationem, primum esse inuentam. quasi sit maximè naturalis. nam tempore illo quo omnia rudia erant, vbi quisq; ægrotabat, statim mutabant victus rationem: quasi hæc debeat esse præcipua curandi ratio,vt victus mutetur. Atq; hoc est,quod dicebat Auic. vbi non noueris morbum, subtilia regimen, quasi diceret semper victus rationem esse præ alijs instituendam. Sed quid in hac constitutione agendum fuisset? dicit irrationalibus debuisse vti,

[Margin notes: 6. Edid. com. 5. tex. 27. — 4 & 5. sexp med. fac. — lib. de prisc Med.]

ergo

ergo etiam tali victu vtendum, minime. primum vult ad rationalia veniendum esse, tum si hæc non iuuant, ad irrationalia. ergo irrationabilibus licebit aliquando vti? hoc Cels. scripsit quos ratio non iuuat, temeritas sæpe restituit, & idem dicebat libro primo si quis forsan interdum secundis præsidijs non restituatur, contrarijs curatur. cuius rei loculentissimum habetis exemplum in Augusto, qui cum laboraret stomacho & iecinore Medici Romani vtebantur sæpe calidis, a quibus cum nihil vtilitatis perciperet, Antonius Musa eius Medicus, cum curauit vsu lactucę quasi cum aliud non iuuaret, contrarium illius posset esse optimum remedium. hoc existimo ego contigisse in hac constitutione, in qua cum alui fluxu a frigore laborabant, vtebantur remedijs refrigerantibus & astringentibus, cum cum nō iuuarent inquit Hipp. debuisse medicos ad calida confugere. id quod & vobis sempiternum documentum erit, vt vbi alui fluxus a frigore oriuntur, neglecto symptomate ad causas superandas accedatis. Veruntamen scire etiam debitis ea quæ iuuant, fieri non posse vt absq; ratione id agant, sed vel ratio ignoratur, vel nō e directo, sed obliq; apparet.

apud Suetonium

ἐφ' οἷσι τε καὶ ὁκοῖα τὰ σημεῖα, καὶ πλείω ἢ μείω γινόμενα, χάσμη, βὴξ, πταρμὸς, σκορδίνημα, ἔρευξις, φῦσα, πάντα τὰ τοιαῦτα διαφθείρουσιν.

In quibus & qualia signa & plura vel minora facta oscitatio, tussis sternutamentum pandiculatio, eructatio flatus. omnia huiusmodi corrumpuntur.

Sunt qui existimant, Hippoc. in hac dictione docuisse, quomodo alui fluxus ex frigore sit cognoscendus. Ego vero puto, totam hanc sententiam esse velut aphorismum, & quid separatum, nec vllam cum superioribus habere connexionem. Sensus hic est debere Medicos diligenter attendere, in quibus, & qualia signa fiant; cuiusmodi est oscitatio, tussis, sternutatio, pandiculatio, eructatio, & flatus. Sed dicet aliquis quid impulit Hippoc. vt, cum docere vellet signa diligenter esse examinanda, exempla attulit hæc, quæ tota sunt flatuum soboles, & leuissima? Audite iudicium nobilissimi Medici. voluit hic Hip. docere Medicum debere vsq; adeo diligentem esse, in omnibus signis inquirendis, vt etiā minima non contemnat, hæc relata ab Hipp. signa omnia recensetur a Gal. initio libri de causis symptomatum, vbi monstrat omnia esse motus præter naturam, sed admodum leues. si igitur, inquit Hippoc. debet Medicus hæc leuissima signa examinare, sane grauiora quam maxime teneat, necesse est. Hoc loco voluit docere illud quod sexto Epid. dicit μηδὲν εἰκῆ, μηδὲν ὑπερορᾷν. nihil temere, nihil spernendum. Vt intelligatis, quem vsum habent hæc signa in medicina, singula percurremus, si prius illud pro comperto habeatis, hęc signa etiamsi videntur esse leuia, tamen maximè referre ad cognitionem affectuum: tum, quia ipsi interdum affectus morbosi sunt: χάσμη a gręcis, oscitatio a latinis appellata, nihil aliud est, quam efflatio vaporum per os: qui vapores si a ventriculo emittantur per os (de quo loquimur) ructus faciunt: si per labra & musculos, oscitationem. hac solet plærunque in febribus esse signum accessionis, quia vbi facultas expultrix a venis nititur humores expellere, in ea agitatione humores ab vniuerso corpore delati, huiusmodi affectum pariunt. adeo vt vtilis sit cognitio illius & obseruatio ad significandas & prænoscendas accessiones febrium. Vtilis etiam est aliquando sui ratione, quia est affectus præter naturā, vt Hippoc. docuit, dicens vbi frequentes sunt oscitationes, remedium est magna spiratio. Et vt hoc etiam obiter dicam scriptum est apud Cellium cum quidam coram iudice oscitasset, damnatum fuisse, quasi, contemneret: qui pro eo stabant oscedine laborare aiebant. quare non modo est signum, sed etiam affectus præter naturam indigens curatione; est præterea tussis ab Hipp. relata, quam etiam, significare sæpe accessiones febrium qui praxim quottidie faciunt facile animaduertunt: quia in depulsione humorum a venis, vapores vt interdum per labia exeunt, ita non nunquam petentes pectus tussim excitant. habet etiā hæc tussis, vt sit in morbus. nam Gal. lib. de liquid. motibus. (qui non extat) vt citat Rab. Moys. recenset quoq; tussim inter motus præter naturam, quia hæc ita aliquando

6 Epid com 2 tex 10 lib 4 cap 20.

de

do augeatur & lædat, vt morbus fiat. Atq; de hac Rab. Moy. agit, vbi dicit, nonnullos esse motus leuissimos, qui non aliter curantur, quam si prohibeatur ipsorum motus. Numeratur decimo loco sternutatio, quæ etiam non est tantum signum ægritudinis, sed ipsa ęgritudo. Arist. dicebat esse vniuersi flatus eruptionem, atq; signum augurale & maxime sacrum. quomodo autem sit signum sacrum explicauit idem, vbi quærens rationem, cur veteres sternutamentum tanquam Deum adorabant, inquit: propterea hoc fecisse, quia est signum bonæ valetudinis cerebri, partis maximè sanctæ. Propterea debent quoq; Medici maximè hanc animaduertere, non tantum quia lædat ipsa, sed quia signum est bene & male valere cerebrum. Sequitur pandiculatio græce σκορδίνημα dicta. de qua voce Gal. scribit & Pollux, est autem hæc vt festus dicebat extensio totius corporis cum oscitatione; solet sæpe antecedere morbos, non tantũ lassitudines, & febres, sed etiã grauissimas ęgritudines. est deinde ructus, quem etiã Hipp. vult diligenter considerari, quia hic duo semper significare solet, vel saltem alterum duorum, aut ventriculi immensam frigiditatem, qua fit vt cum cibi nequeant concoqui, in flatum conuertantur: aut plærunq; intemperantiam hominum: qui cum in qualitate, vel quantitate ciborum errant, solent in hunc affectum incidere. Vnde Xenophon Cyri dicit apud Persas ignominosum fuisse eructare, quod argumentum sit eos qui id faciunt nec corpora exercere, nec recto victu vti, docet autem Galen. curari eructationes huiusmodi frequentes potatione ex vase oris angusti, sed cur Aristoteles dixit: ructus & crepitus indicare robur coloris natiui, cum Galen. docuerit potius esse partus frigiditatis? responderi potest, ructus atque huiusmodi alios flatus, dupliciter considerari posse, vel vt effectus facultatis coctricis, vel vt effectus expultricis; si vt coctricis, certe illud verissimum est vbi ructus fiunt, calorem esse infirmum, aut errorem in victu præcessisse: si consideretur vt effectus facultatis expultricis, significat robur illius, adeo vt merito etiam commendetur. Postremo inquit Hippoc. considerandos esse flatus, sed quod iudicium est Hippoc. supra posuit, signa quæ sunt puri effectus flatuum, postea addit flatus? dupliciter potest explicari consilium Hippoc. primo vt intellixerit pro flatu crepitum alui, ita enim Veteres consueuisse appellare non solum Arist. loco citato scripsit, sed etiam Gal. Alio modo explicari potest consilium Hipp. quasi dicere voluerit, non solum prædicta esse consideranda, sed etiam, quæcunque fiant a flatu, quasi nihil prorsus sit contemnendum, vt & minima signa sint perpendenda. Aliter explicari potest, vt dicamus nihil aliud voluisse docere nomine flatus, quam huiusmodi signa magni momenti esse ad intelligendum statum totius corporis, & præsertim ventris inferioris. Quomodo ex sono, odore, & substantia possint his tanquam signis vti docuit Gal. loco citato. Addit omnia hæc corrumpi. nihil aliud significare volens, quàm hæc omnia indicia a flatibus, esse signa corruptionis, quia cum hæc fiunt a frigore, & frigus auctor sit corruptionis, iure dicuntur corruptionis esse signa. Sed puto etiam significare voluisse, quod hęc omnia non solum faciunt minus secundam valetudinem, sed etiam morbosas alterationes. quasi dicat debere Medicum non solum hæc omnia cognoscere, quia signa sunt, sed quia morbosa.

Lib. de Hist. anim. cap. 11. — *Sec. 33 Prob. 7. & 9.* — *De ling. Lib. 5.* — *Lib. 2. de exp. Cyri.* — *loco citato.* — *li. 2 de symp. causis.* — *2 de sym cau. cap. 2.*

Ἧσιν ἐν πυρετοῖσιν ἀσώδεσι, φρικώδεσιν, ἐρεύθονται πρόσωπα. κοπιώδεες.

Quibus in febribus anxiosis horridis rubescunt facies laboriose degunt.

Tota hæc dictio, & fere omnes sequentes exiguam inter sese connexionem habent, sed sunt separatæ quædam sententiæ, & velut aphorismi, vtilissimi tamen ad iudicium constituendum, & medicinam faciendam. Et omnes regulæ quas proponit Hippoc. sunt quidem collectæ & factæ ab Hippoc. ex obseruatione constitutionis Perinthi. Imò vero puto hunc admirabilem senem dum obseruaret quæcunq; contigerent in ea constitutione, ea quæ frequenter cõtigebant collegisse in regulas, & velut aphorismos: sic enim dicebat. Arist. artes omnes fieri ex multis experimentis. Sententia verò Hipp. ea est, in febribus anxiosis eos laboriosè degere, qui rubẽtes facies habent, quę sententia quia est vtilissima, in ar-

li. 1. Metaph.

in arte medica, necesse est vt diligenter videamus, quæ sint apud Hippoc. febres anxiosæ, cur in his rubeant facies, & cur in his labores fiant, & qui sint illi, quibus perspectis atq; cognitis, non dubito quin maximam vtilitatem ex hac Hippoc. sententia capiatis φρικώδεας igitur febres siue horrificæ, vt interpretatur Galen. sunt propriè illæ febres in quibus rigores & horrores perdurant vsq; ad magnam partem paroxismi, & licet in plærisq; alijs febribus fiant rigores & horrores, nihilominus magna est differentia illarum febrium & harum: siquidem in alijs perdurant rigores & horrores vsque ad augumentum, in horrificis verò extenduntur vsq; ad magnam partem paroxismi, ita vt in his fere semper ægri modò rigeant, modò caleant: has (ni fallor) appellarunt antiqui vt festus, Plautus, Luculus: quercqueras, a frigore & tremore. Sed Apule. in Apol. & Aul. Gell. dixerunt querceras. quas dicebat Arnobius curasse Christum. Sunt autem illæ hemitritei: quod nomen licet non sit apud Latinos, apdellantur tamen communiter semitertianæ febres, vnde autem hi rigores adeo extensi sint, audite. fiunt rigores & horrores (vt Gal. dicit quotiescunq; humores frigidi seu acres & tenues extra venas feruntur per corpus & eius musculos vellicant, vnde membra deferuntur a calore, & ita horrent. prout igitur humores illi sunt plures aut pauciores & crassiores, ita plus vel minus durat horror & rigor. In febribus igitur anxiosis durant hæc, quod ab humore pituitoso & bilioso simul putrescentibus fiant, qui cum crassi sunt & copiosi, fit vt color multo magis suffocetur & rigor perduret. hæc igitur ex anxiosis febrib. dicta sint. Sed quid de rubore faciei dicemus? rubor faciei fere semper comitari solet eas febres quæ sunt cum rigore, quia vbi fit rigor, calor natiuus circa cor a materia morbosa cogitur, vbi coactus augetur; auctus, vehementer insurgit aduersus materiā morbificam, in quo conflictu plurimi vapores attolluntur in faciem, qui cum feruent calefaciunt faciem, & ruborem pariunt. sic Arist. scribit, fieri ruborem in pudibundis, quod calor circa cor mouetur, & consequenter in caput attollitur. sed si verum est ruborem faciei cōsequi omnes febres cum rigore, cur hic dicit febres anxiosas esse laboriosas si fiunt cum rubore, quasi reperiantur aliquæ febres anxiosæ sine rubore? dicere debemus, hoc eum scripsisse, quia obseruauit hanc rem ita esse, scilicet qui habent in his febribus faciem rubentem peius habere: maximè quia obseruaret quosdam, qui sine rubore febre anxiosa correpti essent, & melius sese haberet: quia vbi febres sunt anxiosa rigores perdurant: & certe necesse est donec durat rigor, vt omnis rubor absit a facie: quod calor natiuus collectus circa cor nunquam se expandit, & in caput fertur: sed cur fit quod huiusmodi febricitantes laboriosè degant, euidentissima ratio est & perspectissima, quam iam in medium afferam, vt intelligatis nihil sine summa ratione docere, in his febribus quotiescunq; facies rubet duo semper necessaria mala sunt, vnum est, circa cor maximum incendium reperiri, ita vt focus putredinis semper sit circa parites spirituales, quia cum in his febribus semper copia insignis sit humorum crassorum & frigidorum, nisi putrescant circa cor, fieri non potest, vt faciliter vapores in caput mittant: vnde signum est, focum putredinis latere circa cor, quod cum habet insignem consensum cum capite, iure fit vt communicatis vaporib. cerebro, rubor in facie excitetur. Altera ratio est ex loco patiente, nā vbi facies rubet, certissimum est caput & præsertim cerebrum affici, vbi hoc afficitur (inquit Hipp.) fiunt graues & exitialissimi morbi. Et hoc voluit Plato, inquiens morbum medullæ esse periculosissimum, nam robur & vis, vt Hippocr. docet, totius corporis dependet ab ossibus: ossa vero cum oriantur a cerebro, cerebro affecto, necesse est vt ossa cōpatiantur, & ita vis totius corporis ruat. Sed qui sunt illi labores in febrib. anxiosis? certè plures sunt, & qui in intelligunt naturā hemitriteorū, sciunt semper grauiss. symptomata comitari; dolores, grauitates corporis, sopores, deliria, & animi deliquia. & certe si aliqua febris est grauis, est hæc, quā etiā poetæ oēs. infammarunt. Ex hoc colligere potestis, quod vbi hę vobis occurrent, quotiescunq; rubor faciei apparebit, semper timendū esse: sed ita vt etiā malis futuris prospiciatur. vnde soleo ego in similibus casib. antequam ingrauescat morb. cōtendere aduersus accidentia futura, scilicet reuocare impetum materiæ a supernis ad inferna frictionib, ligaturis, cucurbitulis, & si in vllo casu conueniunt hæc pręsidia, sane in hoc conueniunt.

[Margin notes: 1. Epid. com. 1 tex 23 & 2 de diff feb. cap 8. — In Probl. — Lib. vlt. cap. 1 In lib. aduersus gentes. — li. de trem & palp. cap 6. — Sec. 11. prob. 58. — lib. de morbo sacro. — lib. de ossium nat.]

ὀμματ

Ὀμμάτων ὀδυνώδεες. καρηβαρίαι. παραπληγίαι, καὶ γυναικεῖα ἢν ἐπιφαίνηται, μάλιστα δὲ ἧσι πρῶτον, ἀτὰρ καὶ παρθένοισι, καὶ γυναιξὶν, ἧσι διὰ χρόνου ἀτὰρ καὶ ἧσι μὴ ἐν ᾧ εἴθισται χρόνῳ, ἢ ὡς δεῖ ἐπιφαίνονται ἔπειτα ἔξωχροι γίνονται.

Dolores oculorum, capitis grauitates, paraplexiæ, & muliebria si apparuerint: maximè autem quibus primum, sed & virginibus & mulieribus, quibus ex multo tempore, sed & quibus non quo consuetum est tempore, aut vt oportet, apparent, deinde pallidæ fiunt.

Hæc quoq; dictio,& vtilissima est & breuissima, prosequitur Hippoc. in proponendis nonnullis quæ obseruauit,& tanquam regulas & præcepta sempiterna annotauit. Sensus est; oculorum dolores,grau tates capitis, & resolutiones fieri in mulieribus, nisi vt decet purgentur. Quomodo autem fiant & quæ,in his exponit,scilicet fieri huiusmodi affectus vitio menstruorum, si erumpant, & pr, sertim quando primum erumpunt, vt in virginibus, tum si mulieres quæ prius purgabantur iterum purgari incipiant, demum si debito tempore non purgentur,& si plus aut minus,quam par est. Vtrum autem Hipp. hæc referat tanquam contigerint in hac constitutione,nihil refert scire;illud certum est,potuisse quidem obseruasse in hac constitutione, & ex his præcepta collegisse. Sed quicquid sit, operæ prętium est inuestigemus, quomodo hi affectus fiant a menstruis. Et vt hoc intelligatis, sciendum est,naturam studiosissimam fœtus humani prolisque propagationis, cum videret fœtum in vtero nutriendum esse sanguine matris, effecisse vt in mulieribus abundaret magis sanguis, quam viris pro fœtu nutriendo. Itaque quamdiu conceptus est in vtero fruitur illo fœtus. Vt propterea non est necesse vt natura expellat: imo si forte fortuna fit vt exeat,male habent inquit Hippoc.vbi autem conceptus non est in vtero, cum videret natura sanguinem redundantem illi fore incommodo, machinata est huic exitum,& hic est verus finis mensium; vt exeat sanguis superuacaneus: alioqui fœtui nutriendo aptissimus vnde male sentiunt quidam,sanguinem hunc esse deturpatum fœdumquè, hoc patet ex colore, substantia. Voluit ergo natura, nè sit incommodo exire; neque casu sed lege, & ordine,& propterea voluit vt singulo mense exiret, ne si diutius retineretur, noceret: si minus diu sollicitudinem nimiam incuteret mulieribus, quare non possum satis mirari Arist. alioqui sollertissimum,qui dixit: mulieres non purgati nisi tertio mense,& certe nunquam potui existimare, eum adeo fuisse infantem, vt hoc non obseruauerit aliter se habere nisi voluerit dicere aliquas tertio mēse purgari magis:nō quod voluerit singulis mensibus non purgari. Debent esse menstrua initio crassiora dein tenuiora floridaq; quantitas debet esse viginti vnciarum,duarum aut trium cotylarum atticarum inquit Hippocrates,& debet duobus vel tribus diebus purgari, atque sine molestia, sine dolore. Si igitur aliquis error fuerit,vt non prodeant singulis mensibus,aut plus aut minus,aut pluribus diebus, fiunt morbi, quos hic connumerat, dolores oculorum, grauitates corporis, resolutiones membrorum; sed cum hoc non est satis scire, videndum quomodo fiant dolores oculorum vitio menstruorum. Hæc sanè est causa, nam fluxus menstruorum fit ab vniuerso corpore ita vt quotiescunque mulieres purgantur, semper sanguis ab vniuerso corpore præcipitatur. In hac perturbatione & agitatione humorum necesse est vapores ferri in oculos, qui ob hoc maximè lædantur. Sed cur magis in oculos ferrātur, tres causæ sunt,quia cum oculi humidissimi sunt & pleni copiosissimis venis, iure fit vt facile a toto corpore recipiant vapores, & turbentur, hoc præclarè scripsit Aristoteles libro de insomnijs capite secundo, quærens rationem cur specula inficiant, quia (inquit)cum ipsi oculi sint aptissimi ad recipiendos vapores tetros,facile ea inficiunt.hinc mulieres quæ menstruum fluxum habent, liuores habent in oculis, non alia sane ratione quam quod recipiunt prauos vapores. Alia ratio est, quoniam cum menstrua responde-ant proportione ipsi semini: sicut semen, vt ait Hippoc. libro de aere aquis & locis, & 7.de Hist.ani mal.cap.2.

Sec. 4. Prob. Aristoteles magna ex parte proficiscitur a capite & oculis: ita quoque fit, vt maxime exeuntibus mensibus turbentur oculi, vt exeunte semine, & hoc est quod Aristoteles dicebat, oculos homines in coitu conniuere, propter decisionem seminis & sanguinis ab 6. Ep. com. 4. ipsis, quia (vt habemus apud Hippocratem, & Galenum, oculorum status index est to- in commen. tius corporis: quod propter copiam spirituum ipsi maxime toti corpori compatiuntur. propterea cum in menstruis totum corpus sit maximè turbatum, turbari oculos non est mirum: iure ergo hoc annotauit Hippocrates. Id quod tametsi perspectissimum sit in omnibus, attamen inquit hoc maxime apparere in ijs, qui primo incipiunt purgari, vt in virginibus. Sed quæ est ratio? (& inuenietis si morbos incurrant hoc tempore esse exitialissimos, vt iure merito Hippocrates libellum proprium dicauerit) vna est, quod cum venæ virginum sunt adhuc angustæ, cum non sint lubricæ factæ, necessæ est magno cum labore recipiant sanguinem a toto corpore (de venis loquor vteri, & ijs quæ sunt circa vterum) Ergo fit necessario vt magni dolores fiant: vt sanguis restagnans maximè oculos & caput tentet. Altera ratio est; quia (vt ait Hippocrates) vteri virginum sunt arctissimi cum nondum conceperint, vnde ægre illum suscipiunt: vel si suscipiunt, magnopere læduntur. Et quia magnus est consensus vteri cum anteriori parte capitis, hinc fit vt caput afficiatur, & præsertim pars anterior. Audiuistis qua ratione mulieres, cum primum purgari incipiunt, varijs affectionibus tentantur, & præsertim virgines. Reliquum est vt videamus cur mulieres & maximè virgines interdum tentantur membrorum resolutione. Non defuerunt qui existimarunt propterea fieri, quod in ipsis semen retinetur; & retentum corrumpitur, atque venenum euadit: adeo vt vires virginum euertat. Sed an verum sit, quod semen retentum in venenum conuertatur, paulo post disputabimus. Vera autem causa cur virgines his affectibus tentantur est, quod vasa (venæ scilicet & arteriæ) repleta sunt sanguine; & subtus venas & arterias positi sunt nerui: quare vbi repleta illa sunt, nerui comprimuntur, vt facultas a cerebro, prohibeatur ad membra ferri, & propterea sine motu sunt, & sensu. Hæc igitur est vera causa, propter quam in mu- lib. 16. cap. 3. lieribus & præsertim virginibus fiant neruorum resolutiones. Addit Hippocrates etiam illas mulieres prædictis affectibus tentari, quibus dico intermiserunt menses & redeunt, sæpe fit (quemadmodum sciunt Medici) vt mulieres aliquot menses, menses non habe- lib. 16. cap. 3. ant: qui vbi reuertuntur, multis morbis solent tentari. Erasistratus apud A. Gellium explicans rationem, cur illi, qui sex aut septem diebus ieiunarunt, extinguantur, inquit fieri, quod cum intestina diu sine cibis manserint, mirum in modum conniuent, lib 28. cap. 5. vnde si post septem dies quisquam edere incipiat, dicit mori, quod intestina iam conniuentia non admittunt cibum. Et hoc voluit Plinius dicens (citans Hippocratem) ieiunantium exta citius senescere. haud secus puto contingere mulieribus quæ diu suppressos habuerunt menses, quibus venæ conniuent, & sanguis exhaustus est: vnde cum alius accedit sanguis, mirum in modum distenduntur vasa: ex quo affectus capitis & oculorum fiant. scilicet ob maximum consensum inter vterum & caput. Addit postremo Hippocrates hos affectus similiter contingere mulieribus, quoties cunq; debito tempore non purgantur, & deinceps sunt pallidæ. non purgari debito tempore certissimum est maximas noxas afferre: quia sagacissima natura voluit tantum singulis mensibus purgari, quia si plus nimis offenduntur, si tardius nimis augetur sanguis. sed si ita est, quid hoc est Hippocratis: si deinceps sunt pallidæ, debere præter purgationem tempestiuuam esse satis bene coloratæ? forsan obseruauerat in ea constitutione mulieres etiamsi non purgarentur, fere tamen non sensisse offensionem. vbi enim erant pallidæ, inquit hos affectus habuisse. An hæc pro regula memoriæ posteris reliquit Hippocrates? Ita sanæ, quia etiamsi mulieres debito tempore non purgentur, nihilominus non tentantur his affectibus nisi sunt pallidæ: quia interdum reperietis aliquas quæ ob victum, aut ætatem non purgantur, aut alia de causa, tamen non offenduntur. sed semper hæ sunt coloratæ. Vbi autem offenduntur, necesse est etiam habeant colorem fœdum, quia retinetur, nec consumitur sanguis. Iam ergo satis vnumquemque constare arbitror,

Hippo-

Hippocratem docuisse quomodo etiam fluentibus mensibus fiunt mala in mulieribus, scilicet quando primum incipiunt fluere vt in virginibus: tum quando aliquo tempore fuerunt suppressi, & iterum fluunt, tertio quando purgatur minus, aut parum. Vulgatissimum est apud omnes, vbi mulieres non purgantur fieri non solum hos affectus, sed etiam multo maiores: at non ita perspectum est fieri etiamsi fluant menses. Dixi paulo ante me disputaturum esse, nacta occasione, an verum sit, semen corruptum conuerti in venenum: tum quia Hipp. de virginibus hic agit, tum quia non solum ad Medicos pertinet hæc disputatio, sed etiam ad bonos mores, iam proponam: animum aduertite. In hac quæstione fere res videtur esse constituta: vt hodie etiam vulgares Medici opinantur: & hac ratione non desunt impuri animi omnia scelera commitentes. Clarissima est Galen. sententia qui multis rationibus & exemplis non solum retentum semen corrumpi, sed in læthalissimi veneni naturam conuerti asserit eo loco: & affert nonnulla, quæ certe mihi semper scandalum pepererunt. Auic. eum sequutus, eandem sententiam habet, vbi semen diutius retinetur quam par est, non tantum corrumpi, sed veneni naturam induere. Halij Rota Arabs eruditissimus in commentarijs artis paruæ Gal. scribit: non solum in venenum conuerti, sed & sæpe extinguere homines. Adeo vt non defuerunt scriptores, qui præbuerunt occasionem libidini humanæ. Hos auctores sequuti sunt iuniores: sed qui fauent his etiam aliquas rationes afferunt: quia vt Aristot. scribit, semen est excrementũ: excrementum excérni debet, eapropter si non excernatur, necesse est corrumpatur, præterea semen in vasis seminarijs ad summam perfectionem est deductum, & cum res humanę sint in continua alteratione, cum non possit in melius verti, necesse est vt in deterius labatur. qua de causa Solon (vt Plutarchus scribit in eius vita) legem tulit, vt quisq; ter in mense cum vxore etiam sterili rem haberet. Hæ sunt auctoritates & rationes, pro hac opinione. Ex altera parte neq; Hippoc. neque Plato, neq; Arist. vnquam de hac re quidquam dixerunt; locutus est sæpe Hippoc. pluribus in locis de semine retento, sed conuerti in venenum nunquam, nec somniauit quidem. Atq; non desunt auctoritates contrariæ, Plutar. citans Hippoc. vbi ait, ἄσκησις ὑγίης ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων. hoc est exercitatio sanitatis est, non satiari cibis, & ad labores impigrum esse, addit conseruationem seminis: tanquam præter illa duo hęc vnà ad sanitatem conseruandam maximè conferret. videte etiam Aristotelem, qui loco citato & alibi semper ex vsu veneris virum debilitatem oriri scribit. Quare tantum abest vt commendetur venus, vt potius prohibeatur, pro conseruandis viribus, tum si naturam seminis contemplamur, est benignissima: sin extra corpus citissime aut insensibiliter consumitur, & euanescit. Et puto esse rem adeo pręciosam vt natura voluerit hoc esse expers omnis malæ qualitatis. Nec valet quod videatur interdum corrumpi, & putrescere, vt in gonorrhea; quia hæc est ratio, nunquam posse euadere venenum: quia si vnquam corrumpitur, hoc fit in gonorrhoea, sed hic præter acredinem & mordacitatem nihil habet mali. præterea si semen in gonorrhoea corruptum euadit, non propterea asserendum est huiusmodi substantiam euadere venenum, siquidem id potius efficitur propter admixtionẽ, peregrinæ materiæ cum semine, quàm ipsum semem. Addo etiam aliàs duas rationes: vna est, quia bruta eo sunt firmiora & robustiora, quo magis conseruant semen, vt ex hoc colligere potestis facillimè maximum bonum generis humani esse & nunquam abire in venenum. Præterea quot sunt Sacerdotes & virgines, quibus semen retinetur nec accidentia illa eueniunt. Sed dicet aliquis, nonne necesse est, si semen retinetur interdum, mirum in modum crescere? & quemadmodum videmus sanguinem excedentem, aliosq; humores, corrumpi, pariter de semine censendum est, si plus excedat quàm par sit? non mehercle, quia natura vt seruaret homines ab hoc malo, produxit corruptionis affectum, quo carent bruta. Arist. quærens rationem cur bruta per somnum non tentantur corruptione? inquit, quia non dormiunt supina. vera ratio est, quia in illis non ita excedit semen, veruntamen ne possit offendere copia monstrauit hunc affectum, vt interdum spontè efflueret. Quid igitur hic dicendum est in dubio tanti momenti? Ego certè fui eius sententię semper, omnes fefellisse, & hoc verissimum non esse quod

6. de loc. aff. c. 5.

2. 3. fen. 21. tr. act. 4. c. 16.

cap. 35.

1. de gen. animal. cap. 18.

lib. de morb. mulier.

lib. de præcep. sanitatis.

li. 6. Ep. sect. 4

1. de gen. animal. cap. 18.

ſemen retentum poſſit conuerti in venenum. Sed quid dicendum eſt aduerſus auctores illos grauiſſimos? dico, ſemen retentum poſſe conſiderari dupliciter, vel vt perfectum eſt, vel ſecundum materiam antecedentem, ſi conſideremus ſecundum materiam antecedentem, procul dubio poteſt nocere, non tamen conuerti in venenum: quia cum (vt dicebam) ex multo ſanguine fiat plurimum ſeminis, vbi repleta ſunt vaſa, ſanguis exuberans poteſt corrũpi,& ita maxima mala inducere. aduerſus quæ vtilitatis nõ parum afferunt venæ ſectio, purgatio, ieiunium,& alia ſimilia. Si conſideremus vt eſt corpus perfectum, puto nunquam euadere venenum, propter rationes allatas nuper, ſed quid dicemus ad Gal. & alios? ſolent plærunq; illi proponere exempla mulierum & virorum, qui ob retentionem ſeminis innumera male incurrerunt. De mulieribus dico, & potiſſimum virginibus propter duas cauſas abſtinentiam a concubitu nocere, vna eſt propoſita ab Hipp. vbi ſcribit: virginibus abſtinentibus a conſuetudine viri contigere mala, quod menſtrua ipſis ſæpe retinẽtur, retenta menſtrua magnas noxas afferre exploratiſſimum eſt. Vt propter hoc non ſit mirum ſi ipſis maxima accidentia fiant. Sed eſt & alia ratio, cur ita lædantur, propoſita ab Hipp. eodem libro iam citato, ſcilicet vbi abſtinent ab vſu viri, vteros ipſarum exiccari: qui exiccati huc atq; illuc feruntur, quia debitam figuram & ſitum ſeruare non poſſunt: hinc turbatio & innumera mala. Quod ſi virgines fruantur viro, liberantur, ſæpiſſime, quod vteri exiccati ſemine, quo naturaliter delectantur, vt Gal. ſcribit, irrigantur,& ita ad propriam figuram ſitumq; redeunt. atq; hoc eſt, quod Plato dicit, vterum inſtar animalis ferri per corpus, quam certe ſententiam aut male intellexit Gal. aut inique damnauit. nam conatus eſt illum damnare, quod ſcripſerit vterum inſtar animalis moueri, non puto ita parum iudicij habuiſſe vt hoc exiſtimarit. Sed exiccatum, figuram ſitumque amittere,& huc illuc ferri. Igitur habetis clariſſime hanc opinionem falſam eſſe, quod ſperma retentum conuerti poſſit in venenum. Et hinc hoc præceptum deriuare poteſtis pro medicina facienda, debere in curandis mulieribus & virginibus vos omnino euitare hanc opinionem, de ſemine conuerſo in venenum, ſed potius omne ſtudium conferre ad menſes ipſos prouocandos. quia vt Hippoc. refert hic & in Aphor. ex menſtruis in tempeſtiuis, ſiue non fiant debito tempore, ſeu debita quantitate dolores capitis & oculorum fieri ſolent, & membrorum reſolutiones: quæ vitantur ſanè vbi recte fluunt.

Lib. 1. de mor. mulier.

Lib. de ſem. In Timeo.

μέγα δ' ἐν ἅπασι, τὸ καὶ ἑξῆς, καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ, καὶ ἐφ' οἷσι, Τίσι πάνυ χολώδεσιν ἐν πυρετοῖσι μάλιστα· ὅλως οἷσιν ἐπὶ σκέλεα ἡ κάθαρσις.

Magnum autem in omnibus & quod deinceps, & in tempore & in quibus præcipuè in febribus valde biliosis vniuerſim quibus ad crura purgatio.

Ego quoq; ſum in eadem ſententia, totam hanc ſequentem dictionem, pertinere ad eam medicinæ partem, quæ practica nuncupatur. Imò verò ſi quidquam eſt in hac parte maximi momenti, hæc oratio Hippoc. eſt: vt iure dixit, magnum eſſe: ſed an ad σημειωτικὴν medicinæ partem pertineat, an vero ad curatoriam, dubitatum eſt. Ego, vt liberè dicam quod ſentiam, non poſſum ijs adhærere qui dicunt ad σημειωτικὴν pertinere, ſed potius ad curatoriam. Curatio, vt Gal. ſcribit apud veteres triplex fuit: altera quæ fiebat per experientiam ſolam, vnde ſecta Empiricorum orta eſt, quæ ante Hippocr. tempora,& poſt ea floruit,& præclariſſimos auctores habuit: altera per rationem, in qua medici perſcrutantes rerum naturas, ex ijs inuentis, acquirebant veram curandi rationem,& propterea Rationales ſunt dicti, quorum princeps fuit Hippoc. altera, per anologiſmum, nam hi vtebantur ſimilitudine remediorum, & partium affectarum ſine ratione, & experientia. Itaq; vera ſecta fuit Rationalium, qui vt rectè curarent, non ſola experientia, ſed diſcurſu vtebantur, atq; cum faciebant ex inſpecta rerum & corporum natura. Sed quia hæc omnia, aliud tempus exigunt, illud ſaltem hoc tempore eſt neceſſarium, vt ſciatis, curationem Rationalium, quæ nihil aliud erat, quàm πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις vt Hipp. verbis vtar,

Lib. de ſect. & ad Tyranſyb.

Lib. de flatib.

K.n hoc

hoc est adiectio & subtractio, sicut omnes alias operationes, ratione ipsa dirigi. dico, vt omnes aliæ operationes, quia in omnibus sanè opus est, quinq; considerare, vt Aristot. memoriæ prodidit reliquit. primum, quid sit agendum, secundo quantum, tertio quomodo, quarto quo tempore, quinto quibus instrumentis. hæc enim est ratio quasi a natura insita omnibus artificibus. Atq; hoc est quod voluit dicere Aristot. vbi scribit prudentiam esse velut salem omnium virtutum, pro prudentia intelligens hanc rectè operandi rationē, quæ in his quinq; consistit. Noster ergo Hippoc. prudentissimus, qui nouit hæc maximè esse necessaria scitu hoc loco voluit monere Medicos, vt potissimum hac ratione insisterent. & propterea inquit, quod sit deinceps, hoc est spectare diligenter oportere, quo ordine res sint faciendæ. Sed oritur hic dubitatio; si illa omnia sunt perpendenda & ponderanda, vbi nam sunt in hac dictione; nam primum non videtur Hippoc. proponere, quid sit agendum, neq; de quantitate verbum facere. Audite sodes, Hipp. breuitatis fuit amantissimus & semper delectatus est multa paucissimis verbis complecti; Itaq; cum dicit, debere Medicos spectare in quibus febribus biliosis, & reliqua, nihil aliud docet, quam vt spectet quid agere debeat. & hoc indicatur ex ipsa idea morbi, vt Gal. & omnibus ferè libris testatur, quia Medicus huic vni studet, vt morbos ipsos superet: hoc facere non potest, nisi naturas optime perspectas cognitasq; habeat. Sed quid de quantitate dicemus? neq; huius videtur mentionem vllam facere. Hanc etiam hoc in loco docuit. Non metiri eam quisquam potest, nisi a magnitudine affectus. ea propter cum quantitas sit natura coniuncta ipsi affectui, necesse est, vt qui spectat ideam morbi, spectet etiam quantitatem illius. & propterea facile hanc vnā inuenit Medicus. Quantitas morborum triplex est, in excessu & recessu a naturali statu, in vehementia morbi, in copia vel inopia ipsius materiæ quæ est auctor morbi. Adeo vt quicunq; vult recte quantitatem metiri, opus est vt perpendat, quot gradus recesserit corpus a naturali statu: si vult frigidum remedium dare in affectu calido; si hic duos gradus excesserit, remediū vnà excedat necesse est ad duos gradus, frigiditatis, præterea cōparatur etiam quantitas ex vehementia morbi, quia si est vehemens morbus, & magna habeat symptomata, opus est etiam magna remedia adhibere. & hoc est, quod dicit Hipp. extremis morbis extrema exquisite remedia conueniunt. Tertio quantitas etiam sumitur ex copia vel inopia materiæ morbificæ, quia si materia copiosa sit quæ purgari debet, opus est remedio maiori, si exigua, minori. Igitur iure Hippoc. cum videret quantum referat in medendo incedere hac ratione, proposuit nobis quę spectare debeat Medicus: & præsertim circa essentiam morbi & quantitatem. Dicit magni interesse vt animaduertatur quid deinceps, hoc est quo ordine & modo debeat operari; sed vnde ordinem modumq; accipit? hanc indicationem puto non aliunde comparari, quā ex ordine affectuū preter naturam. cum enim Medico semper certandum sit aduersus affectus pter naturā, & cum hi tres sunt nēpè causæ, affectus, & symptomata, prout huiuf modi res præternaturā se habent: ita quoq; debet Medicus instituere suas actiones. Symptomata sunt, quæ Medicus initio nititur sedare: nam nisi homines dolerent, nisi haberent alia symptomata, nunquam accerserent Medicos. Cæterum quia symptomata sequuntur morbos & dependent semper a morbis, ea propter fieri nequit vt tollantur ante affectus ipsos. Affectus autem cum sunt res permanentes, habent quoq; suas causas continentes, & propterea dicebat Gal. non posse fieri, vt affectus tollatur ante causas. Hoc ordine inuento, facilè Medicus ordinem inueniet remediorum, quia causam prius amputabit, tum affectum, dein symptomata: etsi hæc interdum habent rationem causæ, & debet primò attendere ipsis. De tempore agendi par iudicium est, debere hoc maximè æstimare Meidcum, quia vt Hippoc. scribit ὁ καιρὸς ὀξὺς occasiio præceps, & hac dicebat Plato res omnes gubernari. sic dicebat Hipp: interdum mane, interdum vespere alendos, alia æstas, quàm hyems postulat. Ea de causa monet quoq; diligentissimè, quo tempore debeat Medicus operari. Sed quia dixi Hippoc. hic nobis insinuare vt spectemus naturas affectuum, posset aliquis sciscitari, cum alij sunt acuti, alij vero diuturni, quomodo nobis explicauit hanc differentiam morborum, vt velit aliter in his quàm illis esse medendum?

hoc

lib.1. & 7. meth.

1. Aph. 6.

lib.1. Aph.1.

lib.1. d. mor.

hoc docet Hippoc. explicatiſſimè dicit Medicum debere conſiderare, in quibus febribus bilioſis, & ijs quibus infra crura purgationes. Verba hæc ſi ſuperficietenus conſiderentur parum vtilia ſunt, ſed ſi ad trutinam ferantur certum eſt nihil aliud voluiſſe, quàm vt Medicus ideam morborum contempletur, an ſint acuti,an verò diuturni. Et vt hoc intelligatis,illud ſciendum eſt,Gal. omnes morbos acutos neceſſariò fieri cum febribus. cum verò febres omnes acute, fiant a bile putreſcente: itaq; vbi morbus eſt febris, & bilioſa, neceſſe eſt ſemper eſſe acutum. & hoc tradidit nobis Gal. nimirum morbos acutos ſemper a bile oriri,ſed quod etiam Veterum ſit opinio audite Hippoc. dicit eo in loco:omnes morbos acutos fieri a bile,imò omnes morbos. Eſt etiam Anaxagoræ ſententia relata ab Ariſt. quod a felle omnes morbi acuti oriuntur. Non poſſum hoc ferre, quod imponat illi,vt putarit veſicam illam, eſſe cauſam morborum acutorum: voluit docere bilem eſſe cauſam omnium morborum acutorum. Et pro hac re, ad memoriam vobis reuocate, quod ſcribit Hippoc.in epiſtola ad Damagetum in Abderis,vbi cum inueniſſet ſummum illum philoſophum inſanum habitum verſari circa ſectionem animalium, interrogauit eum Hippoc. quid rerum ageret,reſpondit:ſe quærere veram cauſam inſaniæ hominum, quæ eſt a bile: quaſi voluerit non ſolum morbos acutos, ſed etiam inſaniam a bile oriri. Plinius idem ſcriptum reliquit. Quare hæc omnia dicta ſunt vt intelligatis cauſam omnium morborum acutorũ eſſe bilem,& propterea ſub nomine febrium bilioſarum voluiſſe complecti omnes morbos acutos. Sed quid vult Hippoc. inquiens. & quibus ad crura purgatio, quomodo hic ſignificat nobis morbos diuturnos, id certe non habent hæc verba? ratio eſt hæc,quod in omnibus morbis longiſſimis, neceſſariò facultates naturales & præſertim coctrices labefactantur: vnde humores crudi graues & craſſi fiunt, qui partim ſuo pondere in partes infernas ferruntur, partim facile recipiuntur ab his propter earum frigiditatem,& infirmitatem. Præterea neceſſe eſt, vt propter otium fiant humores crudi,craſſi, qui agitati a calore debili in flatus conuertantur, hi ſi inuoluantur partibus neruoſis, faciunt conuulſiones illas flatuoſas gramphos a populo vocatas: quæ in morbis longis ſæpe apparent, ſicut etiam tumores, cum huiuſmodi flatus retenti ſunt in muſculis: & proptérea in morbis longis pedes intumeſcunt. Vnde cum dicit ſpectandas eſſe purgationes per inferna,dicit: hos affectus eſſe conſiderandos,qui comitãtur ſemper morbos illos. Et hos potius retulit,quàm alios, quia in morbis longis ſolent ſymptomata potius apparere in partibus infernis,imo tanti momenti eſt huiuſmodi ſignum, vt ſemper colligere poſſitis,vbi in morbis tument pedes, ſemper eos eſſe longos. quaſi hic ſit velut proprius character morborum diuturniorum. Idem voluit Ariſtotel. quærens rationem propter quam tument illi pedes, qui vtitur vitioſo alimento,aut diutina fame quis laborat coliquantur corpora, vnde excrementa facile feruntur in inferna, quod quoq; fit in illis qui vitioſo alimento vtuntur,quia hi cum crudos & graues generant humores hi facile ſuo pondere feruntur ad inferna. Et vt hoc etiam obiter dicam,propter famem ſæpe intumeſcere pedes Heſiodus indicauit, lib. ἔργων καὶ ἡμερῶν. vbi ſcribit: aliquib.tempore famis in hyeme intumeſcere pedes. quem locum interpretans Proclus, de lege Epheſiorũ dicebat,non licere exponere filios propter famem parentibus, niſi illis intumeſcerent pedes. tumor pedum in morbis diuturnis ſemper fit; & propter famem fit. Itaque nomine bilioſorum febrium morbos acutos intelligit; nomine purgationis per inferna,tumores pedum diuturnos.

1.Aph. 12. et 3 de diff. resp. & 2. de nat. hu.

4. de part. animal. cap. 2.

Φαρμάκων τε τρόπους ἴσμεν, ἐξ ὧν γίνεται ὁποῖα ἅσσα· οὐ γὰρ πάντες ἀλλ' ἄλλοι ἄλλως εὖ κεῖνται. καὶ ἄλλοθι πρωϊτερον, ἢ ὀψίτερον, ληφθέντα διαχειρισμοῖσιν, οἷον ἢ ξηρᾶναι, ἢ κόψαι, ἢ ἑψῆσαι. καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐῶ τὰ πλεῖστα, ὁκόσα ἑκάστῳ, ἐφ' οἷσι νουσήμασι, καὶ ὁπότε τοῦ νουσήματος, ἡλικίην, εἶδος, δίαιταν, ὁποίη ὥρη ἔτεος, καὶ ἥτις καὶ ὁκοίως ἀγομένη, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Medicamentorum autem modos scimus, ex quibus fiunt, qualia, & quæ. Non enim omnes, sed alij aliter bene se habent, & alibi citius aut tardius accipienda manuum tractationibus, velut siccare, aut tundere, aut coquere, & alia huiusmodi. Mitto multa, quæcunq; unicuiq; conducunt, & in quibus morbis, & quo morbi tempore, ætatem, speciem, victum, quale tempus anni, & quod & qualiter procedat, & huiusmodi.

Præter quatuor illa quæ dixit Hipp. Medicis esse spectanda, est quoq; quintum, neq; minoris momenti: quia non satis est scire quid sit agendum, quantum, quomodo, & quo tempore, nisi quoq; intelligatur cum quibus instrumentis. sunt autem instrumentorum genera tria in arte medica; genus chirurgicum, pharmaceuticum, & diatæticum. Habent verò hæc genera suas materias, quas Gal. appellare consueuit materias remediorum; ad chirurgicum genus referuntur, ferrum, ignis, ligamenta, & quicquid ab Hippoc. consideratur. pars διαιτητικὴ complectitur sex res non naturales, vt ærem, potum, motum, quietem, somnum & vigiliam, excernenda & retinenda, animi quietem. Hanc partem dixit Plato, Prodicum inuenisse. Strabo, Mar. Varr. & Plin. dicunt, hanc partem excoluisse Hipp. quando combusto templo Æsculapij, surripuit tabellas illas, ex quibus (inquiunt illi) totam hanc partem hausit. Sed meræ nugæ sunt, vt alias dixi φαρμακευτικῆς materia, in pluribus est, plantis, animalibus aquatilibus, terrestribus, aereis, subterraneis. Hipp. breuitatis studiosissimus, relicto genere διαιτητικῆς & chirurgica parte, proponit tantũ genus φαρμακευτικόν. Sed inquisitione dignum est, cur Hippoc. præterierit alia duo genera, & tantum tradiderit nobis theoricã generis pharmaceutici. Si consideremus genus chirurgicũ, operatio chirurgica fit remedijs externis; in his errare non est ita facilè: etsi errores committuntur, non sunt vsq; adeo lætales. Genus etiam διαιτητικὸν facile est intellectu & obseruatu, nec errores qui fiunt in victu sunt adeo praui. φαρμακευτικὸν est maximi momenti, quia vsu horum inopportuno non solum insignia detrimenta sequuntur, sed etiam mortes. quare de hoc genere regulas proponit, cùm quia maximi refert; tum quia ex his potest sibi medicus comparari regulas aliorum. Videamus quid de hoc genere demonstret: quod tametsi obscurissimum est, nihilominus maxima laude dignum est, & Gal. valde prædicat. Nos autem pro captu faciliori ingeniorum vestrorum, totam hanc artem in sua capita & cancellos redigemus. Habet sanè, vt omnes actiones hoc, vt operæ pretium sit considerare quibus medicamentis sit vtendum, quanta mensura, quomodo. Et inquit quæ medicamenta sunt Medico vsurpanda comparatur ex natura ipsorum affectuũ, nam cum quatuor sint genera medicamentorum apud omnes gentes; lenientia, alterantia, expurgantia, & corroborantia: quo ex his vti debemus non aliunde discimus, quam ex perspecta natura ipsorum affectuum. si affectus sunt leuiores & materia effectrix horum fit in intestinis, vtimur lenientibus. si affectus sit pura intemperies, alterantibus: Si grauiores sunt, & materia sit in toto corporis ambitu; purgantibus. si viscera deniq; labefactata sunt, corroborrantibus. Adeò vt tota doctrina medicamentorum comparetur ex idea morborum. Qui finxit commentaria sub nomine Gal. super hunc librum, & locum; existimauit Hippoc. duntaxat hic loqui de medicamentis purgantibus, sed si videatis Gal. loco citato, vbi examinat hanc dictionem, eius sententiæ fuit, vt dicat eum loqui hoc loco de omnibus: quia si vult nos docere modos vniuersales medicamentorum, opus est vt de omnibus medicamentis loquatur. Quantitas adeo magni momenti est in medicina fa-

Ib. de officina med.

3. de Repub.

lib. ad Thrasyb. cap. 4.

cien-

lib. de curat. rat. per sang. miss.

cienda, vt Gal. dixerit, hanc solam facere artem coniecturalem, siquidem cum quantitas medicamentorum comparatur a magnitudine & quantitate effectus, difficillimum est perfectè intelligere gradus morborum. Et cum quantitatem expendere oportet in omni genere medicamentorum, valde necesse est hanc examinemus in purgantium exhibitione, quia interdum pusilla copia purgant, interdum vix magna. hinc fit vt summa solertia egeat Medicus in huiusmodi quantitate eligenda. De tempore etiam remediorum exhibendorum non debet Medicus minorem curam gerere. quia si primò spectemus tempora anni, alio modo vtendum est illis æstate, alio hyeme; æstate molestæ sunt purgationes, inquit Hippoc. hyeme facile tolerantur; præterea hyeme pituita, æstate bilis: autumno melancholia abundat. sic etiam expendere oportet tempus motus: quia alia in principio conueniunt, alia in augumento, alia in statu, alia in declinatione. Idem de constitutionibus anni dicendum. In summo æstatis dicit Gal. non esse mittendum sanguinem, etiamsi robustæ sunt vires. Similiter de Regionibus dicendum, quia has diligenter Medicus considerare debet. Iberi facile ferunt sanguinis missionem, nostri non ita: apud Ætiopas aliud genus remedij requiritur, quàm apud Europęos. Quarto modus curationis expendatur, non solum in componendis medicamentis, sed vtendis. In componendis, modo attritione, nonnunquam incisione & omnibus alijs, quę referuntur ab Hipp. Modus etiam vtendi semper debet Medico ante oculos esse. quapropter interdum præstat lambendo dare, interdum deuorando. Postremò circa medicamenta, debet Medicus considerare quibus vti debeat: siquidem si partes corporis examinemus, brachio aliud remedium conuenit; aliud oculo, aliud hypochondrijs. Si corpora ipsa examinemus, considerare oportet temperamenta; quia vt hæc variant, ita diuersas postulant curationes: tum ætatem, quia aliter puer, quàm senex tractandus est: habitum corporis, quia rustici & vrbani alia remedia postulant. Est etiam consuetudo, quia assueti, inquit Hippocrates facilius ferunt medicamenta, quàm inassueti. Sunt etiam qui propter assuetudinem magis delectantur vno vel altero remedio. Præter hæc consideranda est exercitatio: otiosis conuenit aliud genus remedij, aliud artificibus. fabrorum prandia betæ, inquit Martialis. Ita exercitantibus sese aliud conuenit, quàm non exercitio vtentibus præterea victus hominum est considerandus. qui temperatè viuunt parcè sumunt remedia, contra, qui intemperanter. postremò considera-tur in quibus morbis, an biliosis an pituitosis.

✤

Ζωΐλῳ τῷ παρὰ τὸ τεῖχος, ἐκ βηχὸς πεπείρης, πυρετὸς ὀξὺς, καὶ προσώπου ἔρευθος, καὶ κοιλίη ἀπολελαμμένη πλὴν πρὸς ἀνάγκην. πλευροῦ ὀδύνη ἀριστεροῦ καὶ οὖς κατ' ἴξιν ὀδυνῶδες πάνυ. καὶ κεφαλῆς οὐ τοσοῦτο. πτύων διὰ παντὸς ὑπόπυον ἐνόσει. ἀλλὰ τὰ ἄλλα ἐκρίθη. καὶ κατὰ οὖς ἐῤῥάγη πύον πολὺ, περὶ ὀγδόην ἢ ἐνάτην. Αἱ δ' ἀρχαὶ τῆς ἐνάτης, ὀδύνης Οὐκ οἶδ' ὅπως ἄνευ ῥίγεος ἡ κρίσις ἱδρῶτε κεφαλὴν κάρτα. καὶ ὠτός ἐμ πλευροῦ τι μὴ ξύγκαυσις καὶ ἀριστεροῦ πλ. τοῦ ὠτός. ρῦ. ἄνω ἅμα ὠτὶ, ἀνωδυνίη μάλιστα κατ' ὠμοπλάτην. Ἀτὰρ καὶ ἔμπροσθεν πτύαλα πολλὰ, κατ' ἀρχὰς πτυέντα ἀνθηρὰ, καὶ ἀμφὶ ἑβδόμην ἢ ὀγδόην, ἔπειτα ἐπίπονα. Κοιλίη ἔστηκε μέχρις ἀμφὶ ἐνάτην καὶ δεκάτην. ἡ ὀδύνη ἀπέσβη. οἴδημα ἀνίει, καὶ ἱδρώτια ἐγένετο οὐ μὴν ἔκρινε. Δῆλα δὲ ἦν καὶ ἄλλοισι, καὶ τῇ ἐξόδῳ. περὶ γὰρ ἀρχομένην τὸν τοῦ ὠτὸς ὀδύνην καὶ ἡ γαστὴρ ἐπεταράχθη. Ἐῤῥάγη δὲ ἐκ τοῦ ὠτὸς ἐνάτη, καὶ ἐκρίθη τεσσαρεσκαιδεκάτη ἄνευ ῥίγεος ἡ νοῦσος τῇ αὐτῇ ἡμέρῃ. Ἀτὰρ καὶ καὶ τὸ πτύελον λαυρότερον εἴη, ἐπεὶ τὸ οὖς ἐῤῥάγη, καὶ πεπειρότερον. Ἱδρῶτες δὲ καὶ ἕρπητα, ἐπὶ πολὺ χρόνον τῆς κεφαλῆς ἐγίνοντο. Ἐξηράνθη ὡς τρίτη.

Zoilo iuxta murum ex tussi concocta, febris acuta, & faciei rubor, & aluus intercepta nisi ad necessitatem. Lateris dolor sinistri, & auris e regione olens valde, & caput non adeo Spuens semper suppurulentum ægrotabat. Sed alia iudicata sunt. Et secundum aures pus multum effluxit, circa octauam, aut nonam diem. Principia autem nonæ diei doloris auris. Nescio quomodo sine rigore iuditium. Sudauit caput valde, aurisq; & lateris sinistri ab illis erat quidam ardor. Sursum simul cum aure secundum scapulam præcipuè leuatus est dolor. Sed & prius sputa multa, quæ secundum principia spuebantur florida, & circa septimam aut octauam. Deinde concocta. Venter restitit vsq; ad nonam & decimam. Dolor euanuit. Tumor remittebat, & sudores exigui fiebant, non tamen iudicabant. Manifesta autem erant & alijs & secessu. Cum enim inciperet dolor auris, etiam venter turbatus est. Effluxit autem ex aure nona die & iudicatus est decima quarta sine rigore morbus eadem die. Cæterum sputum largius ibat & magis concoctum postquam ex aure effluxit. Sudores verò & herpetes in capite in multum tempus fiebant. Arescentes tertio quoq; die.

Dixit alias Veteres hanc consuetudinem seruasse vt semper in medicina docenda speculationē coniugerent cum practica, eo quod illa vera est medicina, quæ semper practicā cōmitatur. sed præ cæteris obseruauit hoc Hipp. qui continuò obseruationes speculationum copulauit cum praxi. Et hinc fit quod in Epid. 5. 6. & 15. historias etiam annotarit, præter regulas præcepta in arte medica, quasi ex relatis hist. possit Medicus solers totam artem perdiscere, & præsertim partem διαγνωστικὴν, & curatoriam. Monstrauit hoc in præsenti oratione, in qua narrat hist. Zoili cuiusdam, & summo studio, illud tamen habet, quod admodum confusa est. Nos autem vt possint ingenia vestra hanc doctrinam facilius complecti, ita ordinatè & perspicuè proponemus ante oculos vestros, vt omnia ni fallor, intelligere possitis. Sed priusquā rem aggrediamur, explicandum nobis est, cur interdum hist. nobis proponit breuissimis verbis, nonnunquam longissima oratione. puto ego consilium illius in scribenda hac historia duplex fuisse, vnum, vt duntaxat digna cōsideratione ante oculos proponeret: vnde cum ea pauca essent, ea paucissimis verbis complexus est, aliquā do diligētiā suā voluit monstrare & docere modū vtendi arte medica. accedit qđ interdū fecerit, quod plærisq; hodie: si quando enim ægri nobis sunt carissimi, solemus omnia accuratissimè & diligentissime annotare, vbi autem illi quos curamus, nobis non sunt ita noti, solemus paulò negligentiores esse. Vnde quando Hipp. longior est, existimandū est, eū carissimū sibi fuisse, quod huiusmodi diligētia fit vsus, Cel. dicebat Medicū verū vix posse vnū aut alterū ægrū recte curare: & dicebat Medicū si verus sit arifex debere semper ægro assistere, qđ tamē inquit, ille, nō faciunt hi qui q̄stū quærunt. Casus ergo Zoili hic fuit, laborauit primis dieb. tussi, post tentatus est duob grauib. affectib. dolore auris sinistræ & lateris sinistri; hos affect⁹ graues secuta sunt cōplura symptomata, cōfuse & sine ordine ab Hipp. enarrata. Primum quod ad actiones læsas pertinet, dicit hunc laborasse dolore capitis sed exiguo; tussi concocta. Alias actiones læsas non narrat; & credendum est nullas fuisse. Quod attinet ad excrementa mutata, inquit: qua die cœpit Zoilo auris dolere, cœpit

lib. 3. cap. 4.

pit & aluus fluere: quæ tamen paulo post restricta est, & durauit vsq; ad octauum aut nonum diem. decima die inquit factam esse aluum molliorem. Sputa vsq; ad octauum diem fuerunt florida, post octauum apparuerunt concocta, semper tamen purulenta. sudor in capite copiosus, feruidus, & firmus, qui tamen diminutus est circa octauum diem, neq; iudicauit. octauo, & nono die pus ex aure effluxit, & post pus exiuerunt sputa copiosa, & concocta. Quod ad accidentia mutata spectat, scribit: laborasse febre acuta, & faciem rubentem habuisse. Tandem decimoquarto die iudicatus est sine rigore tamen, & cum sputo copioso, post iudicationẽ adhuc aliquot dicbus perdurauit sudor, & herpetes in capite, qui tertia quaq; die exiccabãtur. Hæc fuit historia proposita ab Hipp. sed (vt videtis) cõfuse satis, nam cum cursim hæc annotaret in aduersarijs, non potuit eum ordinem seruare, quem deberet. Vt autem theoriam, & praxim huius historiæ habeatis, tria sunt matim sunt explicanda: primum, qui fuerint affectus, tum quæ causæ eorum morborum quib. Zoilus tentabatur. Secundo, vnde orta sunt tot symptomata. Tertio, quæ nam fuerit curatio. etsi enim Hipp. nullam mentionem facere videatur curationis, non est tamen credibile hunc non fuisse curatum: quia vsq; adeo diligenter ipsius historiam persecutus est Hipp. Circa primum; Virum hunc laborasse duplici inflammatione auris sinistræ & lateris sinistri, quæ appellatur pleuritis vnicuiq; satis perspectum est. Dolor auris vt Gal. scribit, appellatur à Græcis ὠταλγία. Vt iure Hipp. sub nomine doloris auris intelligat hanc inflammationem auris. Vtrum autem fuerit dolor ingens, nec ne, etsi non explicatur ab Hipp. tamen rationi consentaneum est, dolorem auris fuisse ingentem, quia vt Gal. dolor auris (quod pars ea neruis acutissimi sensus sit constructa) semper maior est, quolibet dolore capitis. Vnde cum fuerit affectus dolore auris, existimandum est eum fuisse acerrimum: fuisse autem inflãmationem manifeste docet pus, quod exijt, 9. die. Dolor autem lateris nihil aliud fuit, quàm vera & pura pleuritis: id autem indicauit & febris, & tussis, atq; etiam sputa florida vt minimè de hoc sit dubitandũ. sed cur non recensetur etiã febris inter morbos? quia vbi sunt inflammationes, febres nũquã sunt principales morbi, sed symptomata. videte Gal. vbi narrat, Veteres in more habuisse febres copulatas inflammationib. nunquã appellare febres, vt febres in phren. Hepat. pleuritide, sed Hepatitĩ, phrenisim pleuritim, quasi nũquam sint proprij & principales morbi, sed pura accidentia. Iam de causis agamus. Cum hæ sint & externæ, & internæ, de externis nihil videtur dixisse Hipp. Veruntamen puto ego non absq; summo iudicio annotasse Zoilum hunc habitasse prope murum: quia puto habitationẽ hanc circa murum ciuitatis, fuisse causam. sciunt omnes in vsu, imò verò pro lege habuisse Veteres, vt semper inter ędificia & murum relinquerent maximum spatium in quod conseruare solent homines quisquilias vrbis: adeo vt locus hic sit infamis, insalubris. Quare cum hic habitaret iuxta murum, ex quisquilijs ventisq; factum est, vt caput ipsius maximè repletum sit, propter quod deinceps orta est tussis, a qua orti sunt morbi. Itaq; magno iure annotat Hipp. habitasse iuxta murum, vt doceret scilicet causã externã. Interna verò nulla alia fuit, quã pituita capitis commixta ipsi sanguini. hæc autẽ pituita cum in capite redundaret, factum est vt natura copia huius humoris onerata, conata est ipsum depellere. Vnde partim in aurem sinistram, partim in latus sinistrum depulit. Cur in aurem sinistram potius quam dextram, cõmunis causa potest afferri, quod partes sinistræ sẽper sunt infirmiores, tum humidiores, & pſertim secundũ aurẽ. Hic ergo humor depulsus in aurẽ, ibiq; collectus, putrescere incœpit: ex quo flatus eleuati distendentes neruos illos, pepererunt dolorẽ & inflãmationẽ. Porrò cur pars huius humoris sit delata in latus sinistrum fuit etiã euidens causa, scilicet tussis præcedens; quia cum hæc insigniter concutit corpus, inuitat naturã ad depellendum humorẽ ad pectus & latera. Et hinc fit vt plerunq; pleuritides sequantur tusses. Pituita itaq; sanguini permixta, & depulsa est in latus sinistrũ: vbi calore loci cœpit putrescere. & cũ esset extra locũ ꝓpriũ, factũ est, vt cõsequuta fit inflãmatio & pleuritis. Sed priusquã vlterius ꝓgrediamur, circa hanc partẽ tres dubitationes, inquisitione dignę occurrunt: prior est, qua ratione factũ sit, vt cũ Zoilus laboraret inflãmat. auris sinistrę nõ fuerit tẽtatus delirio, quia vt docuit Arist. & Pl. ante eum trans-

ueт-

e, de diff. mor. & 3. Prog. 13.

lib. de comp. med. 5. l. c. 1.

6. Epid. com. 4. tex. 29.

3. de partibus animal. c. 1C. In T. mea

uerfum si quandoq; inflammetur facit delirium:& dicebant Veteres, ac præsertim Arist. hanc partem esse appellatam φρένες, nonquod ibi sapientia fiat, quia hoc Hipp. in fine libri de sacro morbo refutauit, sed quia ea parte inflãmata sapientiæ fit iniuria, & homines insaniunt. Plin. scribit esse etiam aliquem morbum, quo homines sapientia pereunt. Nec voluit aliud intelligere, quàm hanc desipientiam, quando scilicet propter inflammationẽ φρενῶν homines intereunt. Alia causa dubitationis huius est, quia Hippoc. scribit, dolorem aurium si sit, aut fuerit cum febre acuta, difficilem esse, & quod inducit deliria & mortes, quem locum cum interpretaretur Gal. dicebat: aurem externã, si inflammetur parũ detrimenti afferre, quia est pars ea ignobilis, sed si interna rem esse exitiosissimã: quia propter viciniam cerebri fiunt mortes subito, ita vt Hipp. dicat, propter dolores aurium sæpe homines interire. Et semper fui in hac sententia, pueros qui frequenter & subito pereunt, propter hunc affectum perire, quod pus exiens deinde significat; sed in ea ætate, quæ sui ipsius nescia est, neq; possunt deliria, neque affectus referre, neque Medici facile colligere. Ego in his soleo auribus infundere, quod possit lenire dolorem. Altera dubitatio est, quomodo Hipp. dicat hunc Zoilum fuisse iudicatum, hoc est sanatum, nam pleuritis fuit in parte sinistra? Auicen. autem loquens de pleuritide, inquit: inter Veteres dissensionem fuisse, quę nam pleuritis sit læthalior sinistri, an verò dextri lateris, & tandem concludit sinistri lateris esse peiorem, quia est proximior cordi, quod cum est pars nobilissima, æquum est, vt ob viciniam morbi in hac parte lateris sint grauiores. Tertia dubitatio est, quomodo dicat, qua die cœperit auris dolor, cœpisse etiam alui fluxum, quia idem scribit in Aphorismis, si surditatem sequatur alui fluxus, soluere auris affectum, verum non solum non cessauit sed perdurauit vsq; ad quartum diem. Ad primam dubitationem respondendum est, inflammationem quidem auris fuisse, sed benignam; benigna enim fuit, quia erat a sanguine pituitoso. sanguis pituitosus vbi putrescit, solet vapores omniũ blandissimos excitare, vnde factum est vt hi non ita percusserint membranas cerebri, & non fecerint dolorem magnũ, sed exiguũ. Ergo summa ratione non tangit deliria, & alias actiones læsas cerebri, quia cum esset inflammatio benigna nõ multũ læsit cerebrũ. Ad 2. dubitationẽ respondeo, ad eam inquam, quod sit seruatus, cum tamen laboraret pleuritide sinistri lateris, cũ ipso Auic. si pleuritis ea suapte natura sit praua citius interficere propter viciniã cuspidis cordis. si autẽ sit salubris suapte natura, facilius curari, quia cum sit calidior pars, materiã citius suppurat, & resoluit; Zoilus quoniam laborauit pleuritide beni gna & pituitosa, propterea non fuit lethalis, & seruatus est 14. die. Ad 3. dubiũ dicendum est, ad hoc vt alui fluxus affectus aurium persanet, opus esse duab. conditionib. vna est, vt prius fiat morb. in aure, dein superueniat fluxus alui: alia, vt fluxus alui non sit momentaneus, sed diu perduret, quod vnus vel alter dies quo fluat aluus non potest neq; reuellere materiam, vt par est, neq; reuulsam dissipare. Cum igitur in hoc casu fluxus eadem die factus est, qua dolor auris, cum etiã non perdurauit, sed statim aluus sit reddita adstricta, minimè mirum est, si hic fluxus non abstulit affectum auris. Cur verò Zoilo factus sit alui fluxus in tam graui ægritudine, & cur etiã sit aluus adstricta, hęc potissimũ fuit ratio, quia propter habitationem illam iuxta murũ, caput sibi magnopere repletum est, quæ cum natura repelleret, pars in latus sinistrnm abijt, pars in stomachum & intestina, vnde dysenteria, fluxus alui. Hoc Hippoc. nos docuit vbi scribit: sæpe vsu venire vt dum materia a capite in stomachũ ruat, alui fluxum inducat. Sed cur adstricta fuit paulo post? hæc fuit causa, quia cum cœpit inflammatio auris progredi, pituitæ impetus cõuersus est ad aures: & natura sollicita ipsius partis, & lateris cœpit humores in alias partes deducere. accessit aliud, quia sequuta est febris acuta: febres omnes, & p̃sertim acutæ quantũ sit ex sese, solent mirũ in modũ aluũ exiccare & adstringere, vt ꝑpter hoc Zoilo post dolorẽ & fluxũ, aluus sit adstricta, quæ tamẽ mollior sit facta 10. die quia 9. inflãmatio auris fuit finita, nã cum natura nõ amplius intenderet auri, cœpit materiã in intestina detrudere. & hinc aluus iterũ mollis est reddita. Sputa primis dieb. florida, 8. die cocta fuerunt; florida primis diebus erant, quia materia cruda erat: cum enim pleuritis erat a sanguine iure debebant rubea, & san-

Lib.7. cap.50.

3. progn.13.

6.epid.com.4.

3 fen.10.trac. 4.cap.1.

li.de aff.inter.

& ſanguinea apparere. Sed concocta fuerunt octauo die, quia cum benigna eſſet materia facile fuit vt calore partis ſiniſtræ concoqueretur. Ceſſauit autem dolor nona die, quia 2. Aph. 47. vt Gal. & Hipp. ſcripſerunt, dum pus conficitur dolores ac febres fiunt magis, quam pure iam confecto. Adhæc habuit ſudorem circa caput qui ſudor copioſus fuit, quia cum hic vir habitabat propter murum, habuit maximè caput repletum humoribus, & dicebat Hippoc. qua parte ſudor eſt, ibi ſemper eſt morbus, nono die effluxit huic etiam pus, indicium magnæ inflammationis & apoſtematis auris. Sed cur inflammatio auris citius ſuppurata eſt, quàm lateris, ſi latus ſiniſtrum eſt calidius, debuiſſet citius finiri apoſtema eius partis. Natura ſemper ſollicita eſt in depellendis morbis a viſceribus illis, in quibus collocata eſt vita; huiuſmodi ſunt cor & cerebrum; propterea dicebat Ariſt. voluiſſe naturam, vt 4. de part. animal. cap. 2. bilis nunquam cordi appropinquaret. Pariter natura ſemper ſtudioſiſſima eſt, vt cerebrũ defendatur ab omni iniuria, & materia morbifica. Propterea cum inſtrumentum auris ſit propinquum cerebro, natura citiſſime eius morbos curat. Hinc cito etiam finiunt; id quod 6. Ep. 6. et 3. Progn. 13. habet Hippoc. & Gal. vbi dicebat: ex auribus perire homines tertio die. vbi etiam ſcribit locum aurium eſſe fallaciſſimũ, quia locus ille valde eſt abditus; & proximus cerebro: quo fit vt niſi Medici valde intendant omne ingenium facile fallantur. Dicit etiam expuiſſe ſputa florida & copioſa a pectore; ſignum apoſtematis ſedati. Sed mirabitur aliquis qui factum ſit, vt Zoilo morbus protractus ſit vſq; ad decimumquartum diem, ſiquidem Hip- 1. Aph. 12. poc. ſcribit, vbi initio apparent ſputa, finiri ſtatim pleuritidem: vbi morantur diutius, diuturniorem fieri morbum. In Zoilo prima die ſputa erant, imò inquit tuſſis fuit concocta: æquum ergo erat vt hic morbus non pertranſiret ſeptimanam. Dicendum eſt aliud eſſe ſymptoma lateris, aliud tuſſis; tuſſis quæ inchoauerat ante, potuit concocta eſſe primis diebus, ſed apoſtema lateris, neutiquam. & hoc eſt quod dicebat Hippoc. apparuiſſe ſputa, florida, ſed cruda initio. Habuit febrem acutam, quia ſi vna inflammatio facit febrem acutam, multo magis vbi duo ſunt. Accedit etiam quod morbus erat valde proximus cordi: & propterea neceſſe erat, vt flagraret valde cor, & febris excitaretur. Habuit etiam faciem rubeam, ſummo iure, quia cum eſſet inflammatio in latere ſiniſtro, & aure ſiniſtra, iure vapores ferebantur in faciem, qui colore illo eam tingebant. Habetis apud De Triaca auctores ſignum pulmonis inflammati eſſe genas rubentes. Nicander etiam inter ſigna icti a veneno leporis marini, & vlcerati pulmonis, refert genas rubeas. Tandem dicit iu- 2. Aph. 23. dicatum fuiſſe decimoquarto die, quia ſcribit Hippoc. terminum morborum acutorum & perinde pleuritidis eſſe decimũ quartum diem, itaut ſi hanc pertranſierit, ſemper eſſe periculoſam. Sed ad quod addit, iudicatum eſſe abſq; rigore, quia ſi videatis eum ſecundo & tertio Prognoſt. vbi ſigna ſuppurationis recenſet, ait: vix fieri ſuppurationem ſine rigore; vnde cum hic facta ſit ſine rigore. quaſi aliquid admirationis habeat, hoc adnotauit. Sed quæ fuit eius rei cauſa? quia, cum ſanguis inflammationis eſſet pituitoſus, & blandus, vapores etiam erant blandi: qui cum non percuterent partes neruoſas ferirentque, non factus eſt rigor. Poſt iudicationem quid factum eſt? aliquæ iudicationes ita auferunt morbum vt nullum prorſus veſtigium relinquatur: & hoc eſt, quando iudicat per inſignes excretiones, aut ſanguinis fluorem e naribus, per aluum; vrinas. ſecus eſt, quando ſine his: quia cum non poteſt totam materiam euacuare remanent reliquiæ & veſtigia morbi. Id factum eſt in hoc Zoilo in quo cum per exitum puris, & ſputi iudicatio ſit facta, non potuit omnis materia morbifica euacuari. & propterea dicit, poſt criſim perduraſſe ſudores, & herpetes in caput. Sed qua de cauſa? Quod ad ſudores attinet, due ſunt cauſæ, vna naturalis, altera accidentalis: naturalis, quia caput laborabat, & cum labora- 3. prob. 10. & 17. bat caput erat rationi conſentaneum vt ſudaret, vt Ariſt. approbat, vbi quærens rationem cur homines maxime ſudent ſecundum hanc partem, dicit idcirco eſſe, quia habent caput laxum & imbecillum, & humidum, vnde ſudores & fluxus humiditatum ab hac parte potiſſimum ſiunt. & hac de cauſa Zoilo etiam facti ſunt ſudores circa caput. Acceſſit etiam aduentitia cauſa, quia cum facta eſſet purgatio ex auribus, ex his ſolet exigua materia manare; vnde remanet facile aliqua pars. Idcirco non eſt mirum, ſi remanſerit, pars tenuior

& craſ-

& crassior, illa per sudores emanauit, hæc retenta intra ossa & cutim putredinem acqui-
siuit: vnde vlcuscula & herpetes exoriebantur, quæ exarescebant tertio die, quia vt scri-
bit Gal. materias efficientes paroxismorum semper euacuari singulis paroxismis, & vt est *2. de diff. feb.*
natura humoris semper augeri oriri & finiri: ita quod faciunt humores in febribus solent
etiam facere in alijs. Vnde cum hi essent a bile, crassior pars remanserat quæ 3. quoq;
die pariebat postulas, & 3. quoq; die exarescebant. Hic fuit status Zoili. Sed vt pro me-
dicina facienda aliquid vtilitatis vobis comparare possitis, videre debemus, quid faci-
endum fuisset in hoc homine. Hippoc. enim non habuit scopum proponere in hoc libro
curationes, nisi forent rarissimæ. Et quia Medici Rationales sumus, & horum operatio
tota comparatur per indicationes ex natura morbi perspecta, statim Medicus debet vbi
accessit ad ægrum spectare diligenter naturam morbi, et ea inuenta, indicationes hauri-
re. Morbi duo erant, inflammatio auris & lateris. Inflammatio omnis est tumor præter
naturam a sanguine vel bile ortum trahens. Propterea cum sit morbus partim in intem-
periæ, partim in magnitudine aucta, & partim fit, & partim factus est, duplex oritur in-
dicatio, ratione calidæ intẽperiei, refrigerandi: ratione tumoris, amputandi. Non potest
autem tolli magnitudo, nisi auferatur materia præter naturam, quæ facit illam. Hæc au-
tem partim est influxa, partim in fluxu. Itaque ratione materiæ efficientis hunc morbum
due oriuntur indicationes, vna, prohibendi influentem: altera influxam dissipandi &
euacuandi. quæ euacuari non potest, nisi præparetur. Ergo præparanda erit prius. His
tribus satisfacere potest Medicus, diæta, chirurgia & pharmacia. Primum instrumentum
est diæta, itaq; necesse fuisset statim prospicere vt esset in aere moderato, non admodum
calido propter inflammationem, non etiam admodum frigido. conciliandus somnus, al-
uus lubrica: & abstinentia vini, præscribendo loco eius aquã hordei, vel aquam coctam.
victu tenui vtendum, propter morbum acutum. Veteres melicrato detinebant ægros ad
septimum diem. nobis non ita ėst faciendum, propter ignominiam, & detrimentum. Igi-
tur ptisana hordeacea panatella aqua cocta, lac amygdalarum dulcium seu succus illarum
cum pane statim præscribenda fuissent. Quid deinde faciendum est? Hippocr. videtur *lib. 2. de uict.*
hoc præceptum reliquisse nobis, vt statim incumbamus lenitioni, doloris propterea sta-
tim fomenta adhibet: quod vtrum fecerit Hippoc. vt tentaret naturam morbi, an potius
vt leniret dolorem & causam auferret, longa quæstio est, ego tamen sæpe existimaui, Hip
poc. non eguisse vnquam huiusmodi tentaminibus, cum oculatissimus esset, sed fecisse hoc
vt leniret dolorem, & flatus discuteret: sed vt cumq; sit quia longior est huiusmodi dispu-
tatio, puto in Zoilo debuisse studere, vt dolor auris potissimum lenitetur: sed quid de com
muni Medicorum præcepto dicemus, vt nunquam localia remedia adhibeantur, priusquã
vniuerso corpori prospectum sit? medicamenta localia trium generum sunt, quæ in initio
adhibere possunt, vel repellentia, vel discutientia vel dolorem lenientia: illis nunquam
vtendum est ante euacuationem totius corporis, quia a repellentibus imminet periculum
ne materia in viscus aliquod nobile feratur. Neq; discutientibus vtendum est, quia pe-
riculum est, ne existente corpore pleno, maiori impetu materia ad partem affectam traha-
tur, sed medicamentis lenientibus vti possumus non purgato etiam corpore. Et propte-
rea Hippoc. vtitur lacte in doloribus aurium, quia hoc neq; attrahit, neq; repellit, sed do- *1. Ep. sec. 5.*
lorem duntaxat placat: sic soleo ego etiam adhibere initio in doloribus aurium ὑδρολαῖον,
quod quidem dolorem placat, nec repellit aut discutit. Et quod de dolore aurium dico,
etiam dico de lateris: sed magis hoc est agendum in doloribus aurium, quia solent esse
acerbissimi & exitialissimi. Post hæc debuisset statim cogitare de vniuersali corporis eua-
cuatione. vnde cum fluxus alui esset cohibita, & aluus adricta credibile est adhibuisse
statim clysterem vel glandem, & post cogitasse statim de sanguinis missione. Sed in hac
cogitatione inuenio scopulos & non exiguos: ex vna parte videtur necessarium fuisse vt
fieret venę sectio, quia morbus erat magnus: vbi vires constant & morbus est magnus sem
per vena secanda est, præterea erat morbus inflammatio ex sanguine: ergo natura ipsius
morbi indicabat venę sectionem Ex altera parte non videbatur esse ita tutum, quia mor-

bus

[illegible] Epid. sec. 6. [illegible] de humoribus

bus nõ postulabat, Hipp. dicit: in pleuritide sanguinis sputum prohibere sanguinis missionem, & Gal. inquit in eius loci explicatione, quia significat morbum esse mitissimum: & huic non conueniunt remedia magna. In Zoilo nostro erant sputa rubea, erat facta pleuritis a sanguine pituitoso, itaque non videbatur postulare hoc remedium. Si autem ætatem spectemus, iurarem fuisse senem hac coniectura, quia Hippoc. ait; dolores aurium internarum in iuuenibus esse valde periculosos, in senibus esse magis salubres: hic non fuit admodum acerbè tractatus, quo verisimile est fuisse senem, si senex erat, non postulabat venæ sectionem. Ego tamen modò vires constitissent statim venam secassem: quas etiam adfuisse conijcio, quia solutus decimoquarto die. Ad auctoritates dico, quod tametsi forte ratione plenitudinis non fuit necesse mittere sanguinem, postulabat tamen morbi magnitudine aurium inflammatio, & partis dignitate. sed qua partè mittendus erat sanguis fuit diu quæstio, an ab eodem latere, an ab opposito: maior pars secuit venam lateris affecti. ea propter ipse quoq; a brachio sinistro venam secari iussissem, & presertim quia Hipp. dicebat, quod dolor lateris pertingebat ad scapulas. misissem ad eam quantitatem, quam vires sustinere poterant. Quod si morbus perrexisset, prȩter sanguinis missionem ex vena, cucurbitulas adibuissem scapulis. Ita Gal. præcipit, vt vbi caput vel partes ipsius laborant, primò vena secetur deinde cucurbitulæ applicentur scapulis. Tum maturationi studuissem lacte, hydrelaeo, ex lacte pane trito, & pomo cocto. Lateri adhibuissem vel diealthetam, vel succum brassicæ, butyrum & axungiam porcinam. Intus, syrup. dè liquirit, de capillis ven. & similia. Nonnulli exponentes hunc locum, videntes aliquam obscuritatem in littera Hippocratis, imaginati sunt Hipp. decimo die fecisse causticum in latere, quia Hipp. solet sæpe prȩcipere, vt in hydropicis cito secetur, in pleuriticis cito vtatur, sed ego nunquam adduci possum vt credam Hippoc. statim voluisse ad hoc auxilium esse deueniendum. Videbat morbum suapte natura mitem, & finiturum decimo quarto die, certe nimis audax fuisset, si ita temere auspicatus fuisset hoc auxilio vti, quia ille inquit, prius medicamentis tum ferro, deinde igne agendum.

3. Progn. 14.

13. meth. cap. 19.

7. Aph. 88.

Ὁπόσα ἀσήμως ἀφανίζεται δύσκριτα: καὶ οἷον τῇ τοῦ Πολεμάρχου παιδίσκῃ ἐρυσίπελας.

Quæcunque sine signo euanescunt, difficilis iudicij, & velut Polemarchi ancillæ erysipelas.

In tota Hipp. disciplina nulla penè sententia est magis trita ea, quã præ manibus habemus, scilicet omnes abscessus, qui sine signo statim occultantur, esse difficilis iudicij: & puto Hippoc. hanc sententiam plærisque in locis scriptam reliquissè, quod in medicina facienda nihil est tanti momenti, quam vt videat Medicus, quomodo abscessus euanescant, & occultantur. Et vt huius sententiæ veritatem penetrare possitis, singula verba examinabimus, diligenti consideratione digna. Primum ergo dicitur, ὁπόσα ἀφανίζονται, idest quæcunque disparent. hæc vox deducta est a luce; quia vt lux modò apparet, modò subito oculis aufertur: sic in corpore nostro fit. Dicit deinde ἀσήμως plærique existimarunt nihil aliud significare hanc vocem, quam sine ratione, sine coctione, quasi ea quæ euanescunt sine signis coctionis sint δύσκριτα. Hȩc quidem sententia vera est, sed puto etiam aliquid aliud voluisse annotare. quia explicatissima, & nobilissima Gal. sententia est, vbi uidetur demonstrare nobis, huiusmodi vocem vsurpatam sæpe ab Hipp. nihil aliud significare, quam sine auxilio vel artis, vel naturȩ; quasi hæc vox ἀσήμως propono, sit sine signo facto vel ab arte, vel a natura. & certe hæc sententia uobis multum placere debet, quia est verissima, & rationi maxime consentanea, quod quotiescunq; aliquis fit motus a natura, & hic retrocedit sine auxilio vel artis, vel naturæ, sempet infida est huiusmodi euanescentia. Qua propter illud verissimum est, quod scribit Hippoc. huiusmodi absessus solutos sine artis, vel naturæ auxilio, esse difficilis iudicij; δύσκριτα, hoc etiam verbum est maximi momenti apud Hippoc. quia esse aliquam rem difficilis iudicij dupliciter intelligi potest

2. Prorr. 58.

vel

vel quod difficilè fit Medico de ea iudicare, vel quod fit mali euentus. Vtroq; modo hęc vox apud Hippocr. debet intelligi, primò verum eſt vbi euaneſcunt abſceſſus ſine ſigno, difficile eſſe vt Medicus iudicet: ratio eſt euidentiſſi na, quia quæ euaneſcunt ſine ſigno, fit vel quia materia diſſoluatur, vel quia retrocedat. Vtrum factum fit, quia materia diſ-ſoluta eſt, aut quia retroceſſit, difficile eſt iudicare ſine ſigno. Eapropter iure dicit Hipp. huiuſmodi abſceſſus cito diſparentes difficilis eſſe iudicij. Poteſt etiam alio pacto intelli-gi, quia vbicunq; abſceſſus aliquis cito euaneſcit, rationi conſentaneum eſt hoc eſſe, quia materia prius retrocedit in viſcera nobiliora, quam ſoluatur, & pro terea dixit eſſe diffi-cilis iudicij. quin imò videte Gal.eo in loco loquens de huiuſmodi abſceſſibus qui euane-ſcunt, inquit: non ſolum hos abſceſſus diſparentes malos eſſe, ſed multo deteriores eſſe, quàm ſi nunquam natura hanc materiam propelleret: quia vbi natura nihil propellit, ſi-gnum eſt materiam crudam eſſe, nondum naturam aggredi, non tamen ſignum eſt, mate-riam concoquere non poſſe. ſed vbi incipit expellere, indicat non ſolum lædi a matèria, ſed imbecillam eſſe. Atq; hoc proportione quadam reſpondet ſtillæ ſanguinis, quæ ſtilla eſt abſceſsus, & fit quia natura inchoat expulſionem, & non poteſt perficere, & propterea eſt ſignum exitialiſſimum: vt omnes perierint, quibuſcunque ſtilla ſanguinis accidit vn-quam in morbis acutis, & qui relati ſint ab Hipp. Sequitur Hipp. velut Polemar. ancillæ. Non cõtentus hanc pclarã ſententiã nobis reliquiſſe, voluit etiam ipſam magis cõfirmatã tradere exemplo. Id quod faciunt magni viri, quorũ auctoritas etſi maxima eſt, tamen ra-tionibus & exemplis ſua confirmant. Sed cum non habeamus hanc hiſtoriam, videndum quæ nam fuerit ea. ſecundo cur potius hanc proponat, quàm aliam; tertio cur potius ſum-pſit exemplum de eryſipelate. audietis etiam in minimis maxima myſteria latere apud Hippoc. ſilicet in rebus dubijs atq; obſcuris aliquid diuinare; putarem apud aliquem mi-litiæ ducẽ (appellatũ Πολεμαρχον græce) habitaſſe. Et vt colligere quiſq; veſtrũ poteſt in Eu-terpe ex Her. & Plin. ſolent victitare ancillæ, allio, cœpis, porro, & ſimilib. atq; cũ hęc his veſceretur, factum eſt, vt magnam bilis copiam colligeret, vnde ſibi erupit eryſipellas. In qua parte autem, non poſſum colligere, ſed etſi haberet eryſipelas, attamen neglecta fuit, & non fuit curata. ſolent enim militiæ vacantes, plærunq; negligere ſuas ſeruas. Hinc factum eſt, vt intro recurreret, atq; ex hoc recurſu bilis reſtagnans in viſcera, & pręcipuè cerebrum, dolorem, delirium, & mortem ſibi induxerit. Hanc puto hiſtoriam fuiſ-ſe ipſius ancille Polemarchi. Sed cur potius hoc exemplum adduxit difficile eſt collige-re, puto tamen ego hoc feciſſe, quia caſus erat nobiliſſimus propter domini nobilitatem, erat enim militiæ dux: vel quo tempore hæc conſcribebat, hìc euentus contigit: vnde cum referret euentus in promptuarium, iure & hunc caſum retulit: ſed hæc ſcire nihil re-fert. Cur autem potius de eryſipelate mentionem fecit? puto primum ſub nomine ery-ſipelatis intelligere voluiſſe omnes tumores: potius autem vſum eſſe nomine eryſipelatis, quia eſt celerrimi motus, citiſſime apparet, & diſparet, quia ergo dixerat ſuperius ἀφανίζοντα eapropter voluit afferre exemplum affectus, qui cito apparet, & cito occultatur inſtar lucis, memini etiam Hippoc. delectatum fuiſſe ſub vno particulari & veriſſimo vniuerſali præceptum complecti; & vſum hoc nomine hoc modo, vbi docet omnes externos tumo-res ad interna redeuntes malos eſſe. De eryſipelate dixit, quia maxime conſpicuum eſt hoc exemplum. Habuiſtis itaq; anatomen huius diuiniſſimæ ſententiæ Hippoc. quæ vt confirmetur, opus eſſet plurimis exemplis id facere, præſertim quia apud Hippoc. infini-ta inuenietis exempla, in quib. abſceſſus ſtatim finientes periculoſiſſimi ſunt, primum eſt in 3. Epid. 3. ægro 5. ibi enim ſcribit fuiſſe in Lariſſa caluum quendam, cui decubitus do-loroſus factus eſt in genu, hìc ſecundo die diſparuit, ſedatus eſt dolor, tertio die cœpit ten-tari comate, delirio, & tandem eadem die interijt: quem locum cum interpretaretur Gal. præclaram methodum nobis reliquit de medicamentis localibus adhibendis locis dolen-tib. de qua etſi pridem egimus, tamen breuiter eam repetam; & eſt; quicunq; Medicus oc-currit ægro dolenti aliqua parte, debet ſtatim cogitare an factus ſit a cauſa externa, an in-terna; ſi ab externa negligendus eſt, quia dicebat Hipp. quæcunq; a cauſa externa fiunt,

facile

1 Prorr. tex. 2.

6 Aph. 25.

facile soluuntur: si ab interna, & adsit plenitudo, prius hæc sanguinis missione vel purgatione adimenda est. ante non vtendum est calfacientibus, vel dolorem sedantibus. si non adsit plenitudo, iure licet vti medicamentis dolorem sedantibus: quæ si non iuuant, suspicandum est, ne aliqua plenitudo sit collecta. Vnde prospiciendum est, vt prius corpus aliqua ratione euacuetur, & dein illa adhibeantur. Ex hoc discursu colligere facile potestis, vt nunquam fidere debeat Medicus, vbi abscessus disparet sine signo. Occurretis sæpe ægris, qui vbi male tractantur in febribus a paroxismis, incipiunt syrupos, & varia medicamenta assumere: vbi morbus euanescit, sine signo, reuiuiscunt, & sæpe tamen redit, quod disparet sine signo, reuertitur, hoc est quod cito occultatur sine auxilio, vel artis, vel naturæ: habetis apud Hippoc. quotiescunq; abscessus interni finiuntur sine excretione, infidos esse: quare vos reuocare debetis abscessus, vel materiã, quæ intro cessit, euacuare.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ κακὸν πλὴν τῶν ἐφημέρων, καὶ οἱ ἐπὶ πυρετοῖσι βουβῶνες, κακίονες ἐν τοῖσιν ὀξέσι ἐξ ἀρχῆς παρακμάσαντες.

In bubonibus febres malæ sunt exceptis diarijs, & qui in febribus bubones priores in acutis initio decrescentes.

Hæc eadem sententia habetur apud Hippoc. sed parum diuersa. eo loco sententia simplicissima est, scilicet febres in bubonibus malas esse, exceptis diarijs. & hic habentur eadem verba, sed adiecta aliqua præterea sunt ab Hipp. scilicet febres in bubonibus deteriores esse, si sint acutæ, & bubones ab initio decrescunt. Sed quæ causa est cur Hippoc. cum transtulerit hæc in Aphor. dimiserit hanc partem, & non retulerit in Aphor. puto ego hac de causa factum esse hoc ab eo, quia hæc secunda pars non ita sibi erat vsu probata, vt prior; quia hæc clarissima est, illa obscuritates aliquas habet. illa quæ in Aph. est relata, clarissime est explicata a Gal. in commento eo enim loco tria nos docet æterna memoria digna, vnum est, in Hippoc. doctrina, nomine bubonum intelligi tumores cuiuslibet glandulæ, siue subtus aures sint, siue subtus alas, seu alio in loco; imò inuenio etiam apud Hippocratem tumores mammarum appellari bubones. Nomine ergo bubonum, intelligit omnes tumores glandularum. Aliud quod docet ibi Gal. est, huiusmodi tumores vel fieri a causa externa, vel ab interna: ab externa vt laboribus, æstu, ex ambulatione nimia: ab interna, quicunq; fiunt sine vlla externa causa. Tertium quod docet est bubones qui fiunt a causa externa, salutares esse, quia semper habent comites febres diarias. qui fiunt ab interna causa, omnes mali sunt; quia vbi fiunt a causa interna, semper fiunt vel propter alicuius visceris inflammationũ, vel propter copiã prauorũ humorũ in corpore existentiũ si fiant propter visceris alicuius inflammationem febres malignæ sunt: hoc habetis apud Hipp. vbi scribit bubones ab inflammatione viscerum, esse malignos. idem dicit & alibi si autem fiant sine inflammatione visceris alicuius, sed sola copia prauorum humorum, fiunt febres pestiferæ: itaq; semper mali sunt, quia ipsos cõmitantur semper febres malignæ vel pestiferæ. Secunda sententia paulo obscurior est, & hac de causa non retulit eam forsan in Aphorismis. primum enim non videtur Hippoc. quicquam egregij dicere, siquidem vbi bubones non diarijs, sed alijs febribus copulantur, illæ semper videntur acutæ, alioqui non essent ita malæ, cum character morborum acutorum est, vt celeriter moueantur, & sint acuti. Præterea cur dicit Hipp. malos esse bubones, qui initio euanescunt: cum dixit ante, omnes abscessus euanescentes malos esse? Sed puto ego his omnibus respondere posse; primò non esse ita compertum quod semper febres copulatæ bubonibus etiãsi non sint acutæ quod sint diariæ; præterea non dicit simpliciter acutas febres, cum bubonibus esse malas, sed cum bubonibus initio disparentibus. Ad illud verò quod dicebatur cum antea dixisse abscessus omnes euanescentes malos esse; verissimum id est: sed quod iam dixit, diuersum est ab eo. docuit enim quæ sine signo disparent δύσκριτα esse: & quia statim posset aliquis suspicari, ergo quæ non statim euanescunt, sunt bona, addidit hanc senten-

sententiam docens, non solum abſceſſus ſtatim diſparentes eſſe malos, ſed etiam eos qui initio ſtatim,& paulatim euaneſcunt:quia ſi malum eſt, naturam in progreſſu morbi incipere euacuationem & non finire. multo ſane deterius eſt in initijs morborum hoc facere naturam: quia ſignum eſt, in progreſſu morbi naturam eſſe vi eius proſtratam; in initio, infirmam etiam ſine pugna morbi: & propterea peſſimum eſt,quia periculum eſt,ne progrediente morbo natura ſuccumbat, & pereat æger.

Τὰ πνεύματα ὑποχονδρίοισιν ἔπαρσις μαλθακὴ, καὶ ἔντασιν οὐδετέρη.

Flatus in hypochondrijs eleuatio mollis, & intentio neutra.

Sententia Hippoc. hæc eſt, vbi in hypochondrijs reperitur eleuatio mollis, eam fieri a flatu: vbi autem intenſio in hypochondrijs eſt, neutram eleuationem fieri. hoc eſt neque molle,neq; durum. Continuatio huius ſententiæ cum ſuperioribus aliqua quidem haberi poteſt,quod ſupra tractauit de tumoribus glandularum,iam agit de tumoribus hypochondriorum. & Hippoc. inſtituit hanc tractationem, quam etiam habuit diligentiſſimã primo Progn. quod in medicina tanti refert intelligere ſtatum hypochondriorum, vt fere nihili magis in ea ſcitu dignum ſit: quia ſcribit: Hippoc. loco citato:optimum eſſe habere hypochondria recte diſpoſita. non iniuria ergo Hippocr. agit de hypochondrijs hoc loco vt primo Progn. Vt propter hoc debeatis etiam huic cognitioni operam dare. Habet hęc ſententia duas partes; prima eſt, eleuationem hypochondriorum, flatum ſignificare:altera eſt, nullam eleuationem exiſtentem ſignificare intentionem hypochondriorum. Eſſe tumida & intenta hypochondria ſemper malum, vt habetur apud Hippoc. Et vt myſteria Hipp.quiſq;capere poſſit,ſingula de more noſtro examinabimus;primum,quid pro hipochondrijs intelligat;deinde, quid pro molli eleuatione. Hypochondria apud Erot. in voce κοιλίας eſt regio ab oſſe mucronato ad ilia: tota hæc regio ab Ariſtotele κοιλία appellatur. Hippoc. hypochondria vocat. quia ſub membrana illa mucronata eſt. Habet autem hypochondrium duas partes ſuperiorem, & infernam. Et nomine hypochondrij non ſolum intelligitur pars externa quæ oculis noſtris obijcitur, ſed quicquid continetur in hac capacitate,continetur autem(vt habemus apud Ariſtot.) tertio de partibus animalium capite ſeptimo, iecur & lien, hoc eſt inſtrumenta coctioni deſeruientia ciborum, vt inquit Ariſt. Non defuerunt qui exiſtimarunt præcordia latinorum,& hypochondria eadem eſſe,ſed lõge falluntur,quia præcordiorũ vocabulo propriè appellatur diaphragma, non hypochondrium, quaſi ante cor. Porrò quis ſit tumor mollis hypochondriorum declarat Hippocrates vbi ſcribit: tumorem mollem hypochondriorum eum eſſe, qui cedit tactui,atq.ſine dolore eſt. Eſt itaq; huius partis integra ſententia hæc, vbi in hiypochondrijs tumor eſt mollis,ſemper indicare etiam flatus ibi eſſe. Sed dubitatio hoc loco oritur, qua ratione mollites tumoris indicare poteſt flatus, quia ſi res ipſas expendamus facile apparet & in vtribus, & in omnibus corporibus repletis flatibus, nullam omnino mollitem reperiri,tum morbus quo appellatur tympanites, eſt quotieſcunque totum abdomen durum eſt inſtar tympani: ſed in tympanitide flatus eſt, ergo non eſt perpetuum, mollitiem ventris indicare flatum,quia etiam indicatur a duritie, vt in tympanitide. Reſpondeo,flatus in hypochondrijs,dupliciter collocari: in magna cauitate ita vt diſtendat, atq; in partibus muſculoſis,vbi flatus in cauitate & aliquo corpore neruoſo fiunt,diſtendendo duritiem faciunt. Sed ſi in partibus muſculoſis, ita vt non retineantur in partes neruoſas, mollitiem faciunt. Atque hæc forſan ratio eſt,qua Gal tractans de cauſis efficientibus duritiei,enumerat ſiccittatem,congelationem,& repletionem: & repletionem humorum, non flatum: quaſi perpetuum ſit a repletione humorum fieri duritiem, a flatibus nequaquam. Propterea dicit Hippocrates ſummo iure: eleuatio mollis hypochondriorum ſignificat flatus. Sequitur alia pars et eſt,intentionem hypochondriorũ ſignifi-

1. Progn. *5. de ſim. med fac. cap. 5.*

Z

significari a nullo tumore, hoc est a nulla eleuatione, vult nos docere his verbis, magnam differentiam esse inter hypochondria tumida, & tensa; tumida fiunt semper cum eleuatione partis, tensa nunquam; neque cum dura, neq; cum molli. propterea prudenter dicit, intensionem hypochondriorum significari à nullo, hoc est neq; a tumore duro, neque molli. Sed vnde fit tensio hæc, si non est tumor? tensio semper duritiem cõmitatur; vt hypochondria sunt tensa, non cedunt tactui, dura sunt; iam durities (vt ait Galenus) potissimum fit tribus de causis, a repletione, qua vasa hypochondriorum ita replentur vt nullo pacto cedant: fit etiam durities quando exiccata, vt in pthisicis, gracilibus, in quibus propter siccitatem hypochondria semper sunt tensa. tertio a congelatione: congelatio enim est effectus frigiditatis; vnde corpora, quæ admodum refrigerata sunt, solent habere hypochondria tensa. Itaq; verè quomodocunq; fiat tensio, semper est sine tumore, & ratio ea est, quia cum partes hypochondriorum sunt tensæ, replætæ, vel exiccatæ, vel congelatæ, potius subsident, quam vt vllo pacto attollantur. Sed quid ex hac oratione Hippocratis discimus? vt semper in quibusuis morbis diligentissime hypochondria contrectentur, vt videatur nunquid sint tumida, an tensa, si autem tumida fuerint, & tumor mollis sit, si a flatu fiat, docetur Medicus calefacientibus, exiccantibus, flatum discutientibus vti debere, externis æque atq; internis. Vbi autem hypochondria tensa sunt, agendum est ijs quæ tensionem tollant, vt sunt ea quæ calefaciunt, & humectant, vt Galenus loco citato docet.

Ἐπ' αὐτῶν ἄνω στρογγύλον, ἐν τοῖσι δεξιοῖσι οἷον περιφέρεια, ἀποστηματίην.

In ipsis sursum rotundum, in dextris velut circumferentia, suppuratorium.

Pergit Hipp. de tumoribus hypochondriorum verba facere, & quia superiori oratione docuit, quomodo cognoscantur tumores ex tactu, nunc docet, quomodo ex tactu, & visu cognoscamus. Dicit itaq; rotundos tumores in superiori parte hypochondriorum; & tumores instar circumferentiarum in parte dextra ipsorum, esse suppuratorios. Circa quã dictionem operæpretium est tria breuiter inuestigemus, primum quid Hippoc. intelligat pro tumoribus rotundis superiorum hypochondriorum; secundo quid intelligat pro tumoribus qui sunt velut circunferentiæ: tertio quid significat hæc vox ἀποστηματικόν suppuratorium. Iam audiuistis quid sit apud Hippocr. hypochondrium, & quomodo habet partem superiorem & inferiorem: superior est illa regio quæ est super vmbilicum: inferior autem ea est quæ est subtus. Rotundi autem tumores sunt illi, qui cum fiunt supra vmbilicum habent formam & figuram referentem splenem. Sed vnde hæc rotunditas oritur? huiusmodi tumores oriuntur a calido, & a materia crassa: vbi calidum agit in humorem crassum, suapte natura calor se attollit, humores delatat: ex dilatatione caloris, & eleuatione fit rotunditas, & propterea videbitis frequentissime huiusmodi tumores esse rotundos. Rem ita se habere, potestis intelligere ex Gal. vbi cum scribit, sputa rotunda portendere delirium; dicit illud fieri, quòd calor pulmonis agit in pituitam crassam, dilatando & attollendo, vt dixi. Hæc igitur est ratio propter quam efficiuntur tumores rotundi in parte superiori ipsorum hypochondriorum. Quid autem sit circumferentia in parte dextra, certe ignotum omnino & obscurum videtur: sed quantum ego puto, nihil aliud vult significare quam tumorem inflammatorium in regione iecinoris: qui etsi sit eleuatio, tamẽ non ita eleuatur vt faciat merè formam rotundam, sed teretem & orbicularem, vt dicunt latini. Porro vox ἀποστηματικόν apud Hippocratem plura denotat, interdum illud quod facit suppurationem: interdum id quod significat suppurationem futuram, tum illud quod est aptum suscipere suppurationem. Hoc autem loco significat illud, quod significat putrescentiam futuram, tum illud quod est aptum suscipere suppurationem, quasi

6.Epid.com.3 tex.36.

quasi sententia Hippoc. integra esset hæc, quod tumores rotundi qui fiunt in parte superna hypochondriorum, & tumores instar orbis facti in parte dextra, omnes fiunt apti & nati suscipere suppurationem, hoc est quod suppurantur. sed quæ est ratio, cur huiusmodi tumores apti sunt suscipere suppurationem? explicauit etiam hanc rem Gal. ex quo loco habetis propter duas causas potissimum huiusmodi tumores suppurari. Vna est, natura ipsius humoris: cum enim humores qui faciunt hos tumores sunt crassi & calidi; crassi, & calidi non possunt dissipari facile, & propterea in pus vertuntur. Altera causa est partis ipsius natura: locus enim superior hypochondriorum cum deberet esse officina alimenti, in quo scilicet & continetur & iecur & lien, opus fuit etiam vt esset sua natura calidus: vnde cum locus hic suapte natura calidus sit, & humores crassi, iure fit, vt huiusmodi locus sit aptus ad suppurationem: secus est de tumoribus infra vmbilicum, qui (vt dicit Hipp.) difficile ad suppurationem veniunt, quod locus ille semper frigidus est: ratione frigiditatis fieri nequaquam potest, vt etiamsi humores sint calidi, ad suppurationem veniant. Quare summo iure dicit tumores hypochondrij superioris esse suppuratorios. His itaq; signis cognoscere potestis, vbi tumor suppurationem possit suscipere, sed dicet quis, quo pacto cognoscere possumus quādo iam isti humores sunt suppurati? hoc docuit nos Hippoc. & Arist. Hippoc. enim dixit, vt intelligatur an tuberculum aliquod sit suppuratum, necne, argumentum efficacissimum esse si argilla supra ipsum tumorem ponatur, quia vbi materia supurata est, calidior euadit, caliditate exiccat argillam. sin autem materia cruda sit, frigida est, & ita minimè eam desiccat; eapropter habuit pro euidentissimo signo suppurationis appositionem argillæ super tumorem. Aristoteles verò alium modum docuit, & est, vt tubercula madescant aqua tepente, quia si ex hac madescentia color mutatur, signum est iam suppuratum esse locum, sin minimè, non esse suppuratum. Sed quod documentum pro medicina facienda ex hac oratione Hippocratis colligere possumus? hoc sanè, quod maximè referat, vbi fiunt huiusmodi tubercula, in dextra parte hypochondriorum aut parte superiori, intelligere an apta sint ad suppurationem suscipiendam. aliqui enim adhibent illis remedia, quæ suppurationem non suscipiunt, magno ægrorum incommodo cum vel discutientia, vel emollientia conueniunt, pro natura morbi.

1. Progn. 37.

lib. de morbis.

Sec. 1. Prob. 31.

Ἄλλο μακρότερον ἔπι πλέον, ἄλλο κεχυμένον, ἄλλο κάτω ῥέπον, καὶ ἔνθεν, καὶ ἔνθεν ξύντασις μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ, ἐν πάσῃ τῇ ἄνω ἴξει, ἢν ἐπανάληται, καὶ ἀπίληπται ἐς τὸ περιφερές: ἢν μὲν πνεῦμα ᾖ, ἀκρίτως λεπτύνεται θέρμῃ, ἢν δὲ τοῦτο διαφύγῃ, ἐς ἐμπύησιν ὁρμᾷ.

Aliud longius magis, aliud diffusum, aliud deorsum repens & hinc inde contentio vsq; ad vmbilicum. In omni sursum rectitudine, si reuocetur & abeat in rotundum, siquidem spiritus sine iudicatione, extenuatur calore: si autem hoc effugiat; in suppurationem tendit.

Vt audiuistis Hippoc. in superioribus docuerat, quomodo ex figura tumorum sit cognoscenda natura, & præsertim in partibus hypochondriorum superioribus, nunc docebit, quomodo ex eadem figura, cognoscamus tumoris inferioris euentus; & sicut dicebat, rotundos tumores & orbiculares esse suppuratorios, sic nunc docet eos qui obliquas figuras habent siue vergant supra vel infra, seu in latus, hos inquam omnes, minimè suppuratorios esse: quia locus infra vmbilicum est frigidus: & quia huiusmodi tumores fiunt a frigidis humoribus, hæc est sententia huius dictionis admodum obscuræ, & quia etiam supra vmbilicum materia modo humorosa est, modò flatuosa, ac propterea non semper in suppurationem vertitur, inquit Hippocrates cognosci flatuosam materiam; quia absque iudicatione soluitur calore. quod si non adsit flatus, materia in suppurationem tendit. Sed dicet aliquis hanc doctrinam non esse admodum artificiosam

quoniam quilibet iudicare poteſt, vbi tumores ſponte abolentur fluctuoſos eſſe. Adhæc cognoſcere rem ab euentu, eſt cognitio à poſteriori, nec digna Medico graui, quippe qui cum actiones ſuas dirigat ad ſanitatem, pro ea tuenda operæpretium eſt cognoſcere affectus priuſquam ſoluantur, vt ijs occurrens ſanitatem recuperet. Dicendum eſt, imò eſſe maximè artificioſam, propterea quod ſæpe etiam dum ſoluuntur morbi, vtilem cognitionem exhibent ad hoc vt cognoſcatur an ſit ſolutio mali vera, an potius retroceſſio, quam Hippoc. dicit facere difficilem & periculoſam curationem. Neq; negat Hippoc. cognitionem antecedentem ſolutionem, eſſe vtilem ac bonam, ſed mõſtrat etiam qu, fit poſt, eſſe interdum ad multa vtilem.

6. Progn.

Πυκνὰ πνεύματα, σμικρὰ, μεγάλα, ἀραιά ἔξεισιν ὄξω μέγα, ἔσω σμικρὸν, τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεσπεῦγον, διπλὴ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσιν ἐν θερμῷ ψυχρόν.

Denſi ſpiritus, parui, magni, rari, parui rari: exit extra magnus, intro paruus, hic quidem tardans, ille feſtinans, duplex intro reuocatio, velut ſuper inſpirantibus calidus, frigidus.

Perſpectiſſimum eſt omnibus hanc dictionem nullam habere connexionem cum ſuperioribus, & eſſe puram quandam theoriam de reſpitatione. nam veteres omnes & præ ſertim Hipp. maximè vtebantur reſpiratione in cognoſcendis morbis, ex cuius obſeruatione plura prædicebant, quàm nos ex pulſibus, ea propter non eſt mirum ſi Hipp. frequentiſſime in omnibus ſuis commentarijs de reſpiratione mentionem facit, quam reſpirationem appellare conſueuit πνεῦμα, ſiue ſpiritum, vt quotieſcunq; audietis nominatũ ſpiritũ, ſemper intelligere debetis reſpirationem. Sed cum frequentiſſime reſpirationis meminerit, operæpretium me facturum arbitror ſi diligentiſſimè examinem, an Veteres cognouerint pulſus, & vtrum magis ſtudere debeamus reſpirationi, quam pulſui. Gal. clariſſimis verbis dixit Hipp. aut ignoraſſe pulſum, aut omninò contempſiſſe, poſt Gal. Theoph. ſcribit: Hipp. alioqui ſapientiſſimum virum, pulſuum naturas, & vtilitates ignoraſſe. his addere poſſumus, ſi Hipp. cognouiſſet naturam & vtilitatem pulſuum, aut iniquum quod nobis non reliquerit eam artem; aut nimis negligentem fuiſſe. Ex alia parte ſunt argumenta & auctoritates plurimorum virorum. primum enim Hipp. ſcribit: pulſus maximè neceſſarios eſſe ipſis Medicis. Idem libro de alimento (qui etiam genuinus eſt) ſcribit: pulſuum cognitionem magnopere conducere ad cognoſcendos ægrotum morbos, habuit eandem ſententiam, & ſeptimo, & quarto Epidem. Sed quia hi libri ſpurij ſunt, non volo quidquam ex his pro hac parte in medium afferre. Idem ſcribit: ex pulſibus poſſe nos etiam cognoſcere errores ægrorum. libro primo de morbis mulieb. inquit: pulſus manuum celeres debiles & deficientes, lethales. Adeo vt ex his colligere licet, non ignoraſſe illum vim, & naturam pulſuum. Sed de alijs ex veteribus res apud me ſemper incerta fuit, quia vt a Platone incipiamus, quo cõplexus eſt atterias & neruos, quędam certe habet ad pulſus pertinentia, ſed quod vim eorum cognouerit non videre poſſum. Poſt eum Ariſtot. quinquies σφυγμοῦ mentionem facit. Sed quantum ego obſeruaui, aut non intellexit, ſum de quo loquimur, aut voluit pulſum à vaporibus duntaxat fieri. Adeo: vt etiam ille aut nullam aut exiguam pulſus cognitionem habuerit. Sed apud veteres alius fuit, qui videtur habuiſſe pulſus cognitionem. Eraſiſt. (vt ſcribit Gal.) non ſolum eius cognitionem habuit, ſed ex pulſu cognouit filium Seleuci regis amare Nouercam, ſed Herophilus (qui vt Tertull. ait ſeptuaginta cadauera ſecuit vt hominem cognoſceret) præclaros libros de pulſibus ſcripſit: in quibus tanta eſt vſus diligentia, vt Plin. ſcribit hunc fuiſſe deſertum a ſuis diſcipulis, ob artis breuitatem & obſcuritatem. Quid igitur ſtatuendum eſt? primum ſane illud, quod non ſolum paſſim docuit Gal. ſed diſputatum eſt ab eo alijs; Veteres omnes nomine pulſus venarum, intellixiſſe non ſolum venas, ſed etiam arterias: vt quotieſcunq; videatis venas pulſantes, de arterijs ſit intelligendum. Aliud eſt, quia

3. de criſi cap. 11. & de pulſib. et vrinis.

lib. de humoribus.

2. Prorrhet.

lib. de ſpiritu cap. 3. 1. de ſu. & ſen. cap. 15. lib. de Precog. ad Poſth. lib. de anima. lib. 11. c. 37.

quia Gal. inquit apud Hippoc. nomine pulsus venarum intelligi duntaxat vehementem, & conspicabilem motum: vt licet Hippoc. sæpe mentionem fecerit pulsus, non tamen eo pacto vt posteriores Medici loquuntur, sed duntaxat pulsus vehementis motus venarum. Itaq; si rem diligenter expendamus, fui semper huius sententiæ: Hippoc. & veteres, non ita excoluisse disciplinam pulsuum, neq; tantam fidem adhibuisse vt posteriores: quia tã- etsi Herophilus fuit inter veteres, tamen si tempora Aristot. & Hippoc. expendamus, debet potius inter posteriores numerari Heroph. sed cum hoc constet veteres, & præsertim Hipp. respirationi tantum tribuisse, posteriores autem pulsui magis quàm respirationi, an melius erit respirationi studere, quàm pulsui? si rei naturam expendamus, neq; respiratio, neq; pulsus sunt proprie obiecta sensuum nostrorum, quia cum tam in respiratione, quàm in pulsu motus attendatur, motus est obiectum commune, non particulare; & hinc fit, vt potius discursu quàm sensibus disciplina vtriusq; comparetur. dico potius. quia etiam iudicantur sensu visus & tactus, sed per accidens, non tanquam obiecta particularia & propria, sed commmunia. Cum ergo vtrunq; tractatur discursu, mediante sensu visus & tactus, vnde maior certitudo? si naturam rei expendamus, certe ex respiratione, status cordis, & consequenter totius corporis potest magis deprehendi: quia per respirationẽ calor natiuus multo magis demonstrat motus suos, quàm per pulsus. Sunt autẽ motus eius duo; alter intro ad attrahendum alimentum; alter ad expellenda excrementa: huiusmodi motus magis apparet in respiratione, quàm in pulsu, sed quia maior pars morborum sunt febres, aut cum febrib. & febres sedem habent in venis & arterijs, hinc fit, vt ad significandas febres melius pulsus, quàm respiratio nobis inseruiat: quia si experientiam videamus, sæpe fit vt ægri spirent facile, & tamen si pulsus contractentur non solum deprehenduntur morbi, sed vicina mors; accedit etiam illud, multos facilius pulsus disciplinam acquirere, quàm respirationis, & quod manibus motus arteriarum exploramus. Et hoc est quod dicebat Plin. loco citato; ex obseruatione crebri & languidi ictus venarum gubernacula vitæ temperari. sed si verum est pulsus multo magis nos docere ægritudines quam respirationis obseruatio, cur Hippoc. aut neglexit hanc artem, aut ignorauit? hac in re duo soleo dicere: hunc virum admirabili suo ingenio, & iudicio ita peritum fuisse, vt multo magis ex respiratione morbos, & eorum naturam cognosceret quam nos ex pulsu. aliud est Hipp. forsan contẽpsisse artem pulsuum, quia sibi multo facilius erat ex respiratione cognoscre morborum naturas, quam ex pulsu. Sed vtcunq; fit, puto ego eos sapienter facere, qui non negligentes pulsus, etiam respirationem diligenter obseruant, Id quod in presenti dictione docere vult Hippoc. in qua multas differentias nobis proponit, quas vt breuiter & sigillatim exponamus, inchoabimus ab hac quę fit ex magno, paruo, denso, & raro: quæ si simul iungentur quatuor differentias faciunt, aut enim magna & frequens est, aut magna & rara; similiter respiratio, aut parua & rara, aut rara & frequens. Respiratio magna & densa, non ꝓponitur hic, sed 6. Ep. com. 2. hæc autẽ indicat incendiũ ingens circa cor: Respiratio, magna & rara, inditium est mentis delirantis, quum enim ægri obliuiscuntur respirare, respirant quidem, sed raro, & tum magnitudine supplent. Magna & frequens semper inditium est apud Gal. doloris. Parua & rara, caloris deficientis. Adeo vt non sine ratione voluerit nos docere has differentias. Pręter quas etiam aliæ sunt ex motibus varijs, perspectissimum enim est, fieri ex duobus motibus, inspirationis & expirationis. Inspiratio fit propter attractionem frigidioris aeris in cor; expiratio autem fit propter expulsionem fuliginum. Vbi hi motus sibi inuicem respondent, oritur proportio appellata ῥυθμὸς si autem æqualitas hæc sit perfecta, fit ῥυθμὸς bonus: si autem inspiratio minor sit, aut expiratio, fit malus, quæ mala proportio adhuc duplex est; aut ordinata, aut inordinata, vt nullum ordinem seruet, neque expiratio neque inspiratio. In hac inquit Hippoc. sæpe fieri vt expiratio replicetur, priusquam fiat inspiratio, aut è conuerso, hic modus respirationis solet apparere in pueris plorantibus, & singultientibus, & appellatur spiritus offendens, vt quarto Aphor. sexagesimo octauo, vbi scribit: spiritum offendentẽ semper indicare conuulsionem; præter has differentias sunt duę aliæ ab Hippoc. propo-

sitæ

li. quod animi mores corp.
1. Progn. t. 29
4. de rat. vic. in mor. ac. tex. 26.

ſitæ quæ minime pulſibus ſunt communes,ille enim,de quibus nunc diximus,communes certè ſunt pulſibus,quia & ipſi magni denſi,parui & rari ſunt,inordinati inæquales,intercidentes; ſed quod aliqui frigidi & calidi ſunt, pulſus vt reſpiratio non reperitur. Itaq; poſtremo proponit,vt videatur an reſpiratio ſit frigida,an calida: quia ſi calida moderata, ſemper bona eſt: ſi immoderata ſemper mala, pariter ſi frigida eſt, ſemper mala eſt, quod neceſſariò indicat cor refrigeratum eſſe: dicebat autem Galen. vbi cor frigidum eſt, ſemper ineuitabilem mortem ſequi. Vt audiuiſtis Hippoc. proponebat nobis differentias reſpirationis,quas Medicus debet obſeruare in medicina facienda. Circa quas tres occurrunt non inutiles dubitationes:prima eſt,cur adeo paucas nobis propoſuit differentias, cum multæ aliæ ſint non parum vtiles,ipſæ enim ſæpe ſolet ſpiritum elatum & ſublimem nominare, ſonorum. Galen. quoque mentionem facit reſpirationis fœtidæ, cuiuſmodi ſit in febribus peſtiferis: harum autem,& multarum aliarum, nullam facit Hippoc. mentionem: quare videtur eſſe mancus. Altera dubitatio eſt, vtrum verum ſit reſpirationem frigidam fieri frigido corde, quia in febribus fieri non poteſt vt ſit frigidum cor, quia (vt dicit Galen. ſæpe) & præſertim Auicennas febris eſt accenſio caloris circa cor: cæterum in diarijs,& putridis manifeſtiſſime Gal. dicit fieri interdum cor frigidum. Tertia dubitatio & poſtrema eſt,an verum ſit quod dicit Hippoc. fieri interdum reſpirationē magnam & frequentem,nam ſi rei naturam expendamus, non videtur reperiri hæc differentia,quia frequentia oritur ab exceſſu caloris, magnitudo autem a facultate robuſta, nam fieri non poteſt,vt ſint facultates robuſtæ,& ſummum incendium circa cor, quia dicebat Hippoc. ſæpe, ſed præſertim Gal. facultates omnes collocatas eſſe in temperie. vbi ergo intemperies magna eſt,non videtur eſſe poſſe facultas robuſta,& neq; ita ſimul eſſe, & reſpiratio magna & frequens. Quod attinet ad primum dubium, quod non propoſuerit omnes differentias,iure factum eſt, quia cum Hippocr. ſibi propoſuiſſet breuitatem & claritatem,debuit ea duntaxat proponere,quæ ab omnibus non cognoſcuntur. Iam ſpiritus magnus ab omnibus cognoſcitur; ſpiritum fœtidum quis non cognoſcit? & reſpirationem ſonoram omnes cognoſcunt. Itaq; non pertinebat ad dignitatem tanti viri differentias vulgatiſſimas nobis proponere. Quod ad ſecūdum dubiū attinet. Cor a Medicis dupliciter accipi ſolet,vel pro toto illo aggregato, ex humorib. corpore cordis,& capſula. Si primo modo accipiamus,fieri poteſt vt corpus cordis refrigeretur, pluſquam eius naturæ conueniat, vt dicit Gal. ſi accipiamus pro vniuerſo illo aggregato,nequaquam fieri poteſt,hoc habet Gal. vbi ſcribit eos qui habent cor ita refrigeratum, eſſe totos frigidos in vita, & hos exitialiſſimis animi deliquijs tentari, & dicebat his contrarium euenire, illis qui pereunt cōuulſione,quia hi poſt mortem calidi manent,illi dum viuunt etiam toti frigent. Itaq; iam ſatis conſtare arbitror,quomodo cor frigidum ſit, pro puro corpore eius acceptum. Ad tertium reſpondendum eſt illud, quod Gal. vbi inquit: intemperiē quamlibet ſiue calidam,ſiue frigidam duplicē eſſe;aliam in habitu, aliam in habitudine; intemperies in habitu ea eſt,quæ occupat facultatem: κατὰ σχέσιν ,facultatem nō corrūpit, neceſſario,& præſertim vitalem,& propterea vbi eſt κατα σχέσιν & non confirmata, poteſt fieri reſpiratio magna & frequens.incendio non confirmato: ſed non in intemperie in habitu, vt hecticis: propter facultatis debilitatem.

Margin notes: 2. de præſag. ex pulſ. cap. 4. — 3. de præſag. ex pulſ. cap. 3 — 1. 4. in principio. — 3. de præſag. ex pulſ. cap. 5. — lib. de fa. nl. naturalibus. — 2. de præſag. ex pulſ. cap. 4. — 8 meth & lo co ſupra citato.

Ἰητήριον συνεχέων μασμέον χακρόπνες. Τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις, μικρόπνες.

Medicatorium continuarum oſcitationum longa ſpiratio, non potantibus & vix parua ſpiratio.

6. Epid. com. 8. tex. 10. Hæc eadem ſententia habetur apud Hipp. quam cum interpretaretur Gal. nihil aliud dixit,quam ſeſe abunde explicuiſſe in commentarijs ad hunc locum,quæ,quia deſiderantur,operæpretium eſt vt nos experiamur hanc explicare vt fecerat Gal. Atq; vt primum hinc incipiamus,certe aliqua connexio poteſt demonſtrari huius dictionis cum præcedentibus

tibus, quia ante propoſuit differentias reſpirationis, quas Medicus debet animaduerte-
re, in præſenti vult docere, non modò vtilem eſſe reſpirationis contemplationem pro co-
gnoſcendis morbis, ſed quia habet interdum etiam rationem remedij. Inquit ergo con-
tinuarum, ſeu frequentium oſcitationum remedium eſſe longam reſpirationem, & ijs qui
potare nequeunt, aut vix, remedium eſſe breuem & paruam reſpirationem. Hic eſt purus
ſenſus verborum Hippoc. quæ alioqui propter breuitatem videntur obſcura. Et vt præ-
claram hanc ſententiam intelligatis, diuidam eam in duas partes, prima eſt, longam reſ-
pirationem eſſe remedium frequentium oſcitationum, ſecunda pars, breuem & paruam
reſpirationem eſſe remedium eorum qui expiratione potare non poſſunt, aut vix. Exa-
minemus primam partem. Alias docuimus ex Gal. ſententia oſcitationem nihil aliud eſ- lib 3. de diff.
ſe, quam expulſionem craſſorum vaporum in muſculis contentorum factam ore, & ſubi- ſ. cap. 10.
to. Huiuſmodi expulſio duplex eſt, vt etiam alias dixi, alia eſt naturalis, alia præternatu-
ralis & morboſa: naturalis ſimpliciter appellatur oſcitatio; morbòſa appellatur oſcedo a
latinis. de oſcitatione naturali loquebatur Ariſtot. vbi ſcribit: homines, vbi vident ali- 7. ſec. prob. 2.
quem oſcitantem, etiam ipſos oſcitare; eo quod memoria rei mouet ad oſcitationem.
Sed (vt liberè dicam) optaſſem, vt Ariſtot. multo facilius huius rei cauſam explicuiſſet,
cur memoria excitet illius rei, ad idem agendum. Sed de his nos ſuo loco aliàs. oſcita-
tio autem morboſa, dicitur morboſa, quod non ſolum turpitudinem affert, ſed lædit, ſed
dicet quis, quam læſionem afferre poteſt morboſa oſcitatio? multas poteſt facere læſiones,
ſed præcipuè duas, vna eſt, quod interdum contingat ob frequentes oſcitationes ita hiare
buccas, vt muſculi maxillarum luxentur; & ego ſæpe hoc factum vidi, propterea Ariſtot. 1. de gen. ani-
ſcribit: maximam perniciem accedere mulieribus, ſi quando pariunt frequenter oſcitant. mal. cap. 18.
Atq; hoc eſt compertiſſimum nihil eſſe æque illis pernitioſum, quam frequens oſcitatio.
Igitur videre poteſtis non ſine ratione addidiſſe nobis remedium oſcitationis. Cum igi-
tur hic dicat Hippoc. frequentium oſcitationum remedium eſſe longam reſpirationem,
videamus quid ſit longa reſpiratio, & quo pacto curat. Vt audiuiſtis totum opus reſpi-
rationis efficitur inſpiratione aeris externi frigidi intro, & expiratione fuliginum a corde,
inſpiratio non poteſt fieri longa, quia nemo poteſt intro diu ſpiritum trahere, expirare po
teſt quiſquam diu. Itaq; cum non poſſumus inſpirare diu, non poteſt intelligi de longa
inſpiratione. Reliquum eſt ergo vt de expiratione hoc loco loquatur Hippoc. Sed quo-
modo longa expiratio curat oſcitationes frequentes? quia ſi oſcitatio eſt emiſſio vaporũ
craſſorum qui continetur in muſculis, quo magis exſpiramus, & magis vapores expellun-
tur. & his expulſis adimitur pabulum cauſa oſcitationis. Hippoc. ſcribit: vinum pari por- 7. Aph. 58.
tione aquæ commixtum oſcitationes curare. Sed circa hanc Hippoc. ſententiam dubita-
tio non exigua oritur, quomodo fieri poteſt vt vinum aqua temperatum oſcitationes cu-
ret: primum enim ſi vinum oſcitationes curat, magis debet hoc agere purum, quam tem
peratũ, & quia Ariſt. inquit: vinum purum non modò concoquere alia, ſed etiam ſemetip 3. ſec. prob. 5.
ſum. ſi hoc facit, debebat potius in curandis oſcitationibus laudare vinum purum, quàm
temperatum aqua. præterea facit aliam difficultatem hæc Hippocr. ſententia, quia tem-
perare ita vt æqualis ſit portio, eſt impoſſibile, quia innumera genera vinorum reperiun-
tur, magna, parua. Sciendum eſt, apud veteres diuerſas fuiſſe vini temperaturas, cum
aqua, vt Athen. monet, & nos, in noſtris varijs lectionibus: veruntamen hæc miſtio æqua
le æquali, ſemper habita fuit pro ratione naturæ vini, bibentium, & temporis. Appel-
lata eſt a Gal. vinum meracius ἀκρατέστερον, quo vocabulo etiam vſus eſt Ariſtot. quia apud
veteres erant vina generoſa, imò narrat Plin. Maroneũ vinum vicies tanto aquæ addito,
ob eius vim, miſcendum eſſe. Ergo vinum meracum, quod fit ex æquali portione aquæ
cum vino, iure commendauit Hippoc. Sed quare laudauit hanc miſtionem? Gal. hoc tra-
dit dicens: quod vinum vapores conſumit, beneficio autem aquæ fit vt reliqui humores
attemperentur. ſed pace illius dixerim, puto meliori conſilio vſum & iudicio, ſcilicet nõ
ſolum opus eſſe calefacere & diſcutere vapores, ſed opus eſſe vehiculo, quod perducat ca-
lorem vini in muſculos. Iam verò vinum ita permixtum, non ſolum calefacit, ſed magis
perdu-

perducitur in corpus, quam purum. Arist. 3. sec, prob, 3. quærens rationem cur dilutum magis inebriat quam purum: dicit quod vinum dilutum magis penetrat: vinum purum sua crassitie diu moratur in ventriculo, & dilutum ratione tenuitatis magis penetrat. tum est δυσεξαγωγότερος, quàm rem male intellexit Gaza, quia nō vult aliud dicere, quam maculas quæ fiunt a vino diluto difficilius elui, quia dilutum magis penetrat, & consequenter illius maculæ difficilius eluuntur, quàm quæ a vino puro fiunt. Sequitur secunda pars dictionis propositæ, non minus difficilis quàm alia: in qua dicit, ijs qui non potant, & vix, breuis respiratio, quæ sententia vt scribit Gal. propter sui obscuritatem variæ explanata fuit ab interpretibus, & causa varietatis & dissensionis interpretum fuit, vt intelligeretur, quid Hippocr. pro potantibus, & vix potantibus significaret. Aliqui dixerunt significare phreneticos, quia idem Hippoc. βραχυπότας hos appellat, quam dictionē etiam Cœl. Aurelianus vbi tractat de ὑδροφοβία, applicandam censuit morsui canis rabidi: quasi intelligat etiam hoc loco morsos a cane rabido. Quomodo autem applicanda sit hæc sententia phreneticis, dicebant illi, quia hi etsi siti torquentur, tamen propter mentis errorem potum non requirunt, & quia adhuc obscurum erat quo pacto pauca respiratio iuuat phreneticos, dicebant illi hanc causam, quia magna respiratio est mala, ergo parua est bona, præterea respirario parua efficitur eo tempore quando morbus soluitur. Sed hæc interpretatio iure refutata fuit a Gal. siquidem Hippoc. eo in loco vult paruam respirationem esse remedium non potantium, quomodo longa oscitationis, sed est verum remedium oscitationis respiratio longa, non est ergo ad anologicas respirationes recurrendum. Aliqui dixerunt de illis intelligi, qui ob anhelandi difficultatem non possunt bibere: quasi in his sit remedium parua respiratio, & vt hoc intelligatur scire oportet, alia potare lambendo, alia sorbendo, alia deuorando, quemadmodum habemus apud Arist. sed quomodocunque sit, illud habent commune omnia animalia, quod potant inspirando. Itaq; vbi impeditur inspiratio necessario impeditur potus. Propterea dicebant intelligi de illis, qui propter anhelandi difficultatem non possent bibere. Et hoc fit ab humoribus crassis, vel vaporibus impedientibus inspirationem. fuit quidem hæc sententia aliqua ratione vera, sed non potuit Hippocr. hos solos intelligere, siquidem parua respiratio minime potens est extrudere hæc omnia impedimenta instrumentorum spiritualium. Quare alia via ineunda est nobis, vt interpretemur hanc Hippoc. orationem. Et vt hanc optimè intelligatis, scire oportet Hippoc. nihil aliud voluisse dicere, quam sicut longa expiratio est remedium oscitationis, ita breuis & pauca remedium est eorum qui potare non possunt, aut vix. Sed quia clara hæc sententia satis est, videamus, quomodo sit accommodanda verbis Hipp. hoc facile continget nobis, si prius explanabimus qui dicuntur ἄποτοι, & quæ sit apud Hippoc. curta respiratio, ad differentiam longarum. Potus fit quidem ratione attractionis aeris (vt dicebam) sed etiam beneficio attractionis œsophagi: vnde si quando hæc attractio impediatur, fit vt non possit potatio fieri, aut parum. vnde impedimentum est, laxitas œsophagi, & copia humorum viscidorum in œsophago: & puto aliquos vestrum, qui medicinæ faciendæ operam datis, vidisse eos, qui possunt cibum assumere, & non potum: alios, qui potum, quidem non cibum: scilicet cum habeant impedimentum; crassorum humorum copiam in œsophago impeditur attractio, ita vt cibus vim inferat molle sua, potus nequaquam. Itaq; appellantur ab Hippoc. ἄποτοι verè hi qui potum assumere non possunt vllum, vel magna cum difficultate. Iam de pauca respiratione audite. dicebam autem Hippoc, sub nomine respirationis longæ intelligere expirationem, quia non potest fieri inspiratio longa, vt expiratio potest. Si itaq; in hac dictione aduersatiuè quodammodo loquendum est Hippoc. intelligendum est vt pro parua inferat curtam & paucam respirationem, quia non potest fieri parua expiratio seu curta: sed quid est parua seu curta respiratio aliud quam retinere spiritus. retentio spiritus apud veteres omnes habita fuit pro exercitatione corporis; & vtilissima, ita vt athletæ se exercerent in retinendo spiritus, Imo Medici maximoperè laudabant. Dicit Hippoc. retentionem spiritus iuuare eos, qui non possunt potare, aut vix. Sed quomodo retentio spiritus confert his? si impedimen-

3 de diff. resp. cap. 10.

lib. de hist. animalium.

dimentum fit vel a vitio spiritualium instrumentorum, siue a vitio gulæ, retentio spiritus maximum adiumentum est aduersus hunc affectum duplici ratione: primum, quia vbi retinetur spiritus, incalescunt viscera mirum in modum, pectus, & stomachus: beneficio caloris attenuantur humores. Alia etiam ratione iuuat, quia vbi retinetur spiritus, facultas expultrix maximè inualescit. Ita quotiescunq; relaxat habenas respirationis, longè lateq. expellit. Animaduertire pueros plorantes qui cum sæpe plorant, diu mingunt egeruntq; quia facultas expultrix mirum quàm inualescit. Adhæc obstetrices nullum habent remedium efficacius ad facilitatem partus, quàm retentionem spiritus: non alia ratione, quàm quia facultas expultrix robustior euadit. Igitur videre potestis, cur fit remedium eorum qui non possunt potare retentio spirituum. Sed vt hæc clariora sint, audite ipsum loquentem secundo de dieta vbi scribit: retentionem spiritus disparare meatus, cutim attenuare, & humores dissipare, quæ operationes omnes sunt necessariæ ijs qui impediuntur potare. præterea Gal. & Auicen. manifestissime docent, retentionem spiritus calefacere membra spiritualia, dissipare humores, & dilatare omnes cauitates propter quod etiam Cœl. Aurel. maximè laudabat anhelosis retentionem spiritus: vt Plato, sub persona Erysimachi Medici, aduersus singultus laudabat eam, quod etiam dixit Aristoteles, vbi scripsit: retentionem spiritus, & singultus, & crepitus, & ructus sanâre, & Gal. dicere solebat: retentionem spiritus non solum sanare singultus, sed omnes intemperies frigidas pulmonis & pectoris. Itaq; iam patet quo modo longa expiratio fit remedium oscitationum, & breuis respiratio eorum, qu: non potare possunt, aut vix.

3. de tuend. sanit. cap. 3. & lib. artis med. cap. 85.
2 3. doc. c. 2. li. de dint. aff. in Prob.
lib. de fac. parab. & 2. de sympt. caus.

Κατ' ἶξιν, καὶ πλευρῶν ἔντασις ὀδυνώδης, καὶ ἐντάσιες ὑποχονδρίων, καὶ σπληνὸς ἐπάρσιες, ἐκ ῥινῶν ῥήξιες.

Secundum rectum, & laterum intentio dolorosa, & intentiones hypochondriorũ & lienis eleuationes, ex naribus fluxiones.

Hæc eadem sententia habetur apud Hippoc. sed multo pluribus verbis explicata. Nullo tamen modo continuationem habet, cum superiorib. & est sententia, si quæ vlla alia, maximi momenti ad medicinam faciendam. Dicit itaq; secundum rectitudinem intensionem hypochondriorum, tumores lienis, & sanguinis e naribus fluxus. Quam sententiam vt penetrare possitis, scire necesse est, tametsi omnia in nostro corpore sint aperta, & confluant omnia simul, tamen natura in suis operationibus quando fœliciter operare debet, semper seruat rectitudinem partium ita vt, si natura vult curare hypochõdria dextra, curat per sanguinis fluorem e nare dextro, aut per abscessum ex eadem parte. Idem de alijs est censendum. Quando autem per latitudinem euacuat, male semper operatur. Ratio petenda est ab Anatomicis a Gal. & Hippoc. Apparet autem in Hipp. & inspectione oculari vasa a iecinore mitti sursum & deorsum recta, & a lienè pariter, quod natura mittat a sinistro in dextrum, id obscurissimum est, & longissimum, & admodum inutile. Igitur cum motus semper est facilior per rectam lineam, quam obliquam: iure fit vt natura semper facilius euatuat per rectitudinem, quàm per obliquitatem. Vult ergo dicere Hipp. quod natura, si bene operatur, hoc facit κατ' ἶξιν. Vt si per abscessum in parte dextra, aut per sanguinis fluorem e nare dextro curat hypochondrij tensionem: ita in lienis tumore per idem latus. Sed quæ est ratio, cur Hippoc. potius hæc exempla attulerit, quàm alia? puto ego tres fuisse rationes; primo quia Hippocrates forsan hoc obseruauerat, de rectitudine in his casibus. alia etiam fuit, quia huiusmodi affectus maximè conspicui sunt. tertia, quia hic affectus naturæ maximè in his elucet, in intensione lateris dextri, tumore lienis, & fluxu sanguinis, & propterea pro documento in arte medica exercenda hoc habete, vt hanc rectitudinem semper seruetis. Et hinc etiam orta est illa celebratissima quæstio de sanguine mittendo in pleuritide. Res est ex ipsius rei natura defi-

6. Ep. sec. 2.
lib. de Anat. administ.
lib. de morbo sacro.

definiendi : vt dicit Hipp. ſemper ſeruanda eſt rectitudo, & hæc eſt reſpiratio naturæ fœlicior. Et propterea detrahatis ſanguinem, in pleuritide & alijs affectibus doloroſis, ſeruata ſemper hac rectitudine.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα μετὰ κρίσιν, ὑποστροφώδεα.

Quæ relinquuntur in morbis poſt iudicationem recidiuas facere nata ſunt.

Hæc ſententia eſt Aphor. duodecimus libri ſecundi Hippoc. ex hoc loco deſumptus, ex quo colligo eſſe non ſolum veriſſimam, ſed maximi momenti. quia quæcunq; longo vſu vera eſſe cognouit, ea in Aphor. rettulit. Eſſe autem veriſſimam, ſi animum attenditis facilè intelligitis: ſiquidem quotieſcunq; natura iudicationem morborum facit, nititur ſemper omnem materiam morbificam euacuare, quod ſi impeditur; neceſſario ſemper aliquid relinquitur; quod quidem duas conditiones habet: primò quod illa materia eſt inepta expulſioni, cùm propter craſſitiem, tùm maximè propter viſciditatem: ſecundo, quod tota ſemper eſt alterata, quia in iudicatione tractata eſt a natura. Cum igitur hæc materia a natura ſit alterata, non poteſt vtilis eſſe: & idcircò ſtimulat naturam, & excitat ad pugnā. vnde denuo neceſſario fit pugna inter naturam & morbum: Hipp. in calce prioris ſectionis huius libri habet fere eandem ſententiam, ſub his verbis. Quibus intus relinquitur aliquid ijs fiunt citiſſimæ & ſecuriſſimæ recidiuæ, ſed cur hoc in loco dimiſit illa duo verba? audite conſilium Hippoc. certe ſemper fui huius ſententiæ, & adhuc ſum, aliud conſilium fuiſſe Hippoc. hoc in loco, aliud in alio. hoc in loco loquitur Hippoc. vniuerſaliter de omnibus quæ relinquuntur poſt recidiuas; quæ in vniuerſum, modò ſunt ſtatim recidiuæ, modò longo tempore. Eo autem in loco non loquitur Hippocrates vniuerſaliter, ſed duntaxat de ijs morbis, in quibus deberent fieri iudicationes per abſceſſus, & non fiunt. nam quoties poſt iudicationem aliquid relinquitur quod ſit per abſceſſus a natura finiendum, niſi ſuccedat abſceſſus, citiſſimæ fiunt & certiſſimæ recidiuæ. Hæc igitur eſt germana ſententia Hippoc. Sequitur.

Τὸ γοῦν πρῶτον σπλήνων ἐπάρσιες, ἢν μὴ ἐς ἄρθρα τελευτήσῃ, αἱμοῤῥαγίη γίνεται, ὑποχονδρίου δεξιοῦ ἔντασις, ἢν μὴ διεξοδεύσῃ οὖρα, αὕτη γὰρ ἡ κατάληψις ἀμφοῖν καὶ ὑποστροφαί.

Primum igitur lienum eleuationes, niſi in articulos finiantur, aut ſanguis fluat, hypochondrij dextri intentio, niſi profluant vrinæ. Hæc enim vtrorumque interceptio, & recidiuæ horum merito.

Non contentus Hipp. nobis propoſuiſſe hanc celabratiſſimā & vtiliſſimā ſentētiā, voluit adhuc eam confirmare certiſſimis exemplis: & vtitur fere ijdem verbis, quib. vtitur 6. Ep. ſec. 2. tex. 14. Quam dictionē priuſqua aggrediamur, duo ſcire oportet. primū Hipp. idem interdum repetijſſe in ſuis libris: ſed ignoſcendum eſt illi, quia cum inter maxima medicinæ negotia quotidie verſaretur, interdum mente labebatur, vt eadem annotaret. pro diuerſis temporib. & locis; alterū eſt, quod illud quod repetit, ſemper ſit maximi momenti. Ea ꝓpter cum hæc propoſitio, quæ relinquūtur in morbis, recidiuas facere ſolent, eſt maximi momenti, voluit etiam exemplo comprobare, inquit ille, quæ relinquntur in morbis recidiuas facere ſolent; hoc maximè elucet ex tumorib. lienis, & ex obſtructionib. iecoris, dextri hypochōdrij, ſiquidem tumores lienis relicti poſt criſim faciunt recidiuam; niſi ſedat fluxus ſanguinis, aut fiat decubitus in articulis. Pariter tenſio hypochondrij dextri relicta a morbo, recidiuam facit, niſi ſuperueniat vrinæ copia. Adeo vt, quemadmodum tenſio hypochondrij dextri, tumores lienis, & obſtructiones iecinoris pariunt recidiuas, ita ſuperueniens fluxus ſanguinis, labor articulorum, copia vrinæ, cauent ne fiant. Videamus quid in hac præclara dictione vtilitatis contineatur. Tria conſideratione digna occurrunt nobis, primò cur potius voluit probare exemplo tumoris lienis, & tenſionis iecinoris. Secundo, qua ratione hæc faciant recidiuas. Tertiò qua ratione fluxus ſanguinis ſuper-

superueniens,& dolor articulorum & copia vrinæ prohibent recidiuam, hæc a tensione iecinoris,illa a tumore lienis. Quod attinet ad primum, ratio propter quam voluit confirmare Hipp. his exemplis sententiam suam,est, quoniam omnium, quæ relinquutur post morbos euidentissimè recidiuas faciunt,hæc duo(dicebat Arist)exēpla debere semper esse perspicua,eapropter vt Hipp. declararet hanc rem, opus erat euidentissimis exemplis. Ita autem est euidens,relictos tumores lienis , & tensiones iecinoris recidiuas facere, vt nihil sit clarius. Alia etiam causa fuit,quia non solum hoc euidens est efficere, sed frequentissimè omnium post morbos relinquuntur tumores lienis, & tensiones iecinoris, tribus de causis,quia quæ relinquuntur, relinquuntur, quia sunt imparata ad expulsionem , crassa & viscida . tum quia in secretis corporis partibus sunt . si ita est vt sint crassi, & viscidi humores,hi reperiuntur potissimum circa iecur & lienem,quia hæc viscera sunt sentinæ, & domicilia humorum crassorum & viscidorum, alia ratio est , quia vbi fit iudicatio , maximus tumultus & turbatio fit in corpore nostro : quo fit vt maximè turbantur & agitantur iecur & lien . vnde cum hæc duo viscera sint rara, facile fit vt suscipiat excrementa relicta tum retineant & inducant tumores seu intensiones . tertia causa est,quia hæc duo viscera sunt fabricata a natura,propter sanguinis fabricam,& depurationem, seu (vt Arist.) propter cibi concoctionem . Cum fabrica sanguinis, & coctione ciborum gignuntur plurima exerementa,quare fit vt huiusmodi viscera scateant semper humoribus : qui relinqui solent post iudicationes . Sed hoc loco oritur non exigua dubitatio , siquidem Hippoc. vbi fere habet hæc eadem verba,proponens ea quę solent prædicere futuram recidiuam,commemorat quatuor,sitim relictam,oris siccitatem,insuauitatem,& inappetētiam: de liene & iecinore nihil dicit. Cum ergo vult Hippocrat. hoc in loco tumorem lienis,& tensionem iecinoris esse signum recidiuæ ? & eo in loco horum non meminit ? Vt hoc intelligatis,memoria repetendum est,iudicationem aliam perfectam esse,aliam imperfectam:perfecta est,in qua nihil relinquitur præter debilitatem,& grauitatem aliquam corporis ; nō secus atque semper victori remanet aliqua infermitas post partam victoriam . Vbi autem imperfecta est iudicatio, aliquid semper manet(vt a pleuritide empyema, vel abscessus) quod facit recidiuas . Adeo vt ea quæ relinquuntur duorum generum sunt, vel causæ & signa,vel signa duntaxat . quando Hippocrates proponit sitim,oris siccitatem,insuauitatem , & inappetentiam , loquitur duntaxat de ijs quæ sunt pura signa : nam sitis non facit recidiuam,neque siccitas oris,neq; insuauitas,neque inappetentia . Et hoc docet Hippocrates: si quis a morbo sumens cibum non corroborarur, pluri alimento vti est indiciū quod si non assumenti cibum hoc accidat , scire oportet quod indiget euacuatione;vult enim inappetentiam esse purum signum recidiuæ futuræ . Hoc loco non loquitur tantum de signis , sed etiam de causis effectricibus . Circa secundum , scilicet cur iecur & lien faciant recidiuas etiam non inutilis oritur contemplatio . Et quantum ego puto vera ratio huius rei est, quoniam vbi materia relicta retinetur in his visceribus,ratione caloris viscerum , fit vt nouam putredinem contrahat : ex qua certissimum est nouas febres & nouos morbos accedere: scilicet quamdiu retenti isti humores in iecinore & liene, propter calorem viscerum nouam putredinem concipiunt,& nouos morbos faciunt . Et hinc Aristoteles tertio de partibus animalium capite quarto , dicebat:iecur & maximè lienem tentari calculis,papulis, & tuberculis ; quia hæc viscera cum sint velut sententiæ & domicilia humorum crassorum & viscidorum , hi facile putrescunt , & nouos morbos pariunt . Ad tertium,cur copia vrinæ prohibeat recidiuam a tensione iecinoris; dolor articulorum,& fluxus sanguinis a tumore lienis,dicendum : hoc quidem verissimum esse,quia vbi lien tumet . si fluit sanguis a nare sinistro , vel hæmorroidibus , ea euacuatio κατ' ἴξιν educit materiam eam , quæ alioqui faceret recidiuam . Idem dicendum est de articulis , quia humores, qui retenti facerent recidiuam,conuersi ad articulos a natura,liberant . Est etiam alia ratio,quia vbi fiunt dolores articulorum, ratione doloris , maxima fit diuersio materiæ,& attractio a dolore:& ita cauetur recidiua, ob quod Gal. interdum in podagricis solet balneo aquę dulcis podagrā prouocare,vt merito huius curaret febres & alios morbos.

3 de par. animal. cap. 7.

6 Epid. sec. 2. tex. 1.

Idem ego ſæpe expertus fui magno cum commodo ægrorum, pari pacto dicendum eſt de iecore, ſcilicet recidiuam ex iecore vitari copia vrinæ, & præſertim quando obſtructiones & tenſiones ſunt in conuexa parte hepatis, quia concaua pars euacuatur per ſedem, conuexa verò per vrinas.

Ἀποστάσιας οὖν ποιέεσθαι αὐτὸν ἡγεύμενον, μὴ γινομένας, τὰς δὲ παρὰ κλίνειν ἤδη γινομένας. Τὰς δὲ ἀποδέχεσθαι ἢν ἴωσιν, ἤδη. καὶ ὁποῖα δεῖ, καὶ ὁπόσα, μὴ ξυνδρᾶν δέ, Τὰς δὲ ἀποτρέπειν ἢν πάντῃ ἀσύμφοροι ἔωσι. μάλιστα δὲ τούτας μελλούσας. εἰ δὲ μή, ἄρτι ἀρχομένας.

Abſeſſus igitur facere ipſum conſiderantem non fientes, aliquos autem delinare iam fientes. Hos autem excipere ſi eant quales oportet, & qua oportet, qui vero non valde cooperari, eos autem auertere qui omnino inutiles fuerint, precipuè autem hos futuros, ſin aliter, cum nuper incaperint.

Habetur hæc dictio, vbi Gal. 6. Ep. dimiſit interpretationē, quod dicat ſeſe eā perfectiſſime tradidiſſe hoc in loco. Ratio autem continuitatis huius partis cum ſuperioribus eſt, quod, vt audiuiſtis Hippoc. dicebat, tumores lienis & itenſiones iecinoris, faciunt recidiuam niſi fluat ſanguis, niſi fiat decubitus in articulos, niſi copioſa fluat vrina. Infert autem, ergo debet Medicus interdum facere abſceſſus, interdum abſceſſus ſupprimere: quia ſi Medicus eſt naturæ miniſter, & imitator, & interdum natura per abſceſſus iudicat morbos, interdum non: debet Medicus aut prouocare, aut ſupprimere illos. Sed quia paulo obſcurior eſt hæc ſententia, breuiter aperiam & enodabo. Abſceſſus aut facti ſunt, aut fiunt, aut futuri ſunt, boni, vel mali. Si facti ſint, ſed non copioſi ſatis, & ſint boni. Medicus augere eos debet: vt ſi ſcabies fiat, & non ſufficiat. Pariter qui fiunt, aut boni aut mali. Si mali comprimendi ſunt: exempli gratia, ſi abſceſſus circa iugulum oriatur, quia hic malus eſt, debet intercipi. Vbi bonus eſt abſceſſus vt in inguinibus, niſi fiat vt debet, auxiliari oportet naturæ. Et quod dicit Hippoc. de factis & de his qui fiunt: idem de futuris faciendum: ſi boni prouocare, ſi mali auertere. Sequitur Hippoc.

Αἱ τεταρταῖαι αἱμοῤῥαγίαι, δύσκριτοι.

Quartam ſanguinis fluxus, difficilis iudicij.

Dixerat Hippoc. aliquot eſſe abſceſſus, quos quia mali ſunt euitare oportet. Cuius rei gratia in præſenti exemplum proponit de ſanguinis fluxu, qui ſi quarta die fiat, mali iudicij eſt ait Hippoc. Rationem facile intelligere poteſtis ex ſuperioribus, ſcilicet, omnia quæ in initio morborum apparent, eſſe mali iudicij: quæ ſine ſignis coctionis apparent.
li. 4. Aph. 74. Sed melius intelligetis, ſi videatis, & comment. Gal. vbi habetur: fluxum ſanguinis malum eſſe in quacunq; febre, niſi ſit cum vrina copioſa, & craſſa. hoc eſt niſi ſit tempore coctionis. Addit Hippocrates.

Οἱ διαλείποντες μίαν τῇ ἑτέρῃ ἐπιῤῥιγέοντες, ἀμακρίσει ἐς ἑβδόμην.

Intermittentes vna die, altera ſuperrigentes, cum iudicatione in ſeptimam.

Diuinus hic Laconiſmus Hippoc. ab ipſo etiam pleriſq; locis obſeruatus eſt, & præſertim vbi ſcribit. Tertianam exquiſitam ad ſummum ſeptem circuitibus iudicari. Hæc
4. Aph. 59. etiam eſt euidens ſatis ſententia & relata in lib. aphor. atq; clariſſimè pronunciata. Vult igitur dicere; febres quæ vna die intermittunt, vt tertianæ, & altera die rigorem habent, in ſeptima die terminantur. Neq; valet quod in coacis addiderit auctor ille vſq; ad nonū, quia id ille obſeruauit quod rariſſimè fit: hic duntaxat annotauit, quod frequentiſſime obſer-

obſeruauit, ſcilicet tertianaſ exquiſitas ad ſummum ſeptem circuitibus terminari. Hæc dictio, quia maximè vtilis eſt, operæpretium eſt, duo videamus. Vnum erit, cur potiſſimum in tertianis febribus fiant rigores: nam iure hoc in loco deſignauit febres tertianas per rigorem, quia hic eſt proprius character illarum. Alterum eſt, qua ratione febres tertianæ ſeptem circuitib. terminantur; & non vltra tranſeant. Autor li. 1. de morb. ſermonē habens de rigore inquit, quotieſcunque pituita frigidiſſima miſcetur ſanguini in venis, ſanguinem congelari, & hinc tremorem oriri, & rigorem; diuerſitatem vero eſſe, quia ſi magna ſit illa congellatio, fit tremor, ſi minor, fit rigor. Hæc fuit ſententia illus vetuſtiſſimi auctoris de morbis, apud Hippoc. libros. Plato in Timeo voluit fieri rigorem excōgelatione ſanguinis; & rigorem & tremorem ſemper a cauſa frigefactoria fieri. Adeo vt rigor nihil aliud ſit, quam lucta quædam inter naturam & cauſam refrigerantem. Ariſt. 8. ſec. prob. in pluribus problematibus idem cenſet, rigorem ſemper fieri a frigida cauſa. Imò inquit, quod ſi interdum horreſcimus ſub aere æſtuoſo, fieri quia ſub aere illo frigus cogitur intro in vnum locum, vbi poſtea inducit rigorem. Quare omnes cenſuerunt fieri a cauſa frigida rigorem. Sed Gal. exiſtimauit veteres omnes hac in re fefelliſſe & præſertim Platonem, quod crediderit ſemper fieri rigorē a cauſa frigida: imò exiſtimauit Gal. plærunq; fieri a cauſa calida. Et vt hanc ſententiam veriſſimam eſſe cognoſcatis, præſupponit ille, rigorem eſſe purum & merum affectum caloris natiui: cuius naturam hunc in modum deſcripſit: rigorem eſſe ingentem & inuoluntariam totius corporis concuſſionem ſubito factam cum ſenſu refrigerationis. Quam deſcriptionem ſi diligenter expendatis, manifeſtiſſime videbitis differentiam eſſe inter rigorem, & tremorem. quia in tremore, non totum corpus tremit, ſed vna pars duntaxat, aut plures; at in rigore omne corpus cōcutitur: præterea in tremore concurrit facultas voluntaria: rigor eſt motus coactus. cum rigor fit ſubito, tremor, paulatim. Itaq; iure dicit, in hoc egregie fefelliſſe omnes Medicos, & præſertim Platonem, qui exiſtimauit, a cauſa frigida vtrunque fieri. Cum igitur rigor ſit motus totius corporis ſubitus. videre oportet qui in tertiana fiat. quod vt cōprendatis, debetis pro certo habere, eſſe affectum caloris natiui. calor natiuus, alium motum introrſum habet, vt nutriatur: alium extrorſum vt fuligines deponat. Vbi hic motus impeditur, vt non poſſit exire, neceſſario ad interiora recedit. Sed quia hic non poteſt manere, iterum inſurgit ad impedimenta, quod ſi euadit, nihil fit. Si iterum retrocedit & effertur, neceſſario fit motus hic & concuſſio. Sed quid eſt illud quod impedit, quo minus calor poteſt exire? hoc quod inimicum eſt calori natiuo. Et quia duo ſunt frigus, & ſummus calor, aduerſiſſima calori natiuo, & hic poſitus eſt in medio, propterea ęquè aduerſatur illi ſummus calor atq; frigus. Quare iam compertum eſt, quod frigus & calor ſummus ſint inimica calori natiuo. Sed præter huiuſmodi inimicitias imaginari oportet, cum rigor ſit ſubitus motus, nō ſolum impedire, ſed ſubito. Ea propter cum quicquid calidum eſt, & acre velociter moueatur, hinc fit vt humores calidi, & acres maximè lędant calorem natiuum, velociter ferantur, & rigorem excitent. Et hinc quoq; fit, vt in tertiana febre, quæ ab humoribus calidis, & acribus ortum trahit, maximè excitetur rigor in lucta intra naturam & cauſam illius. Sed cum hoc compertum ſit, rigorem excitari ab humoribus calidis, acribus, & mordacibus: duo occurrunt cōſideratione digna: primum, an frigidus humor etiam rigorem faciat, tum ſi faciat, quis ſit maior, an ille qui fit ab humoribus calidis an qui a frigidis. Vt audiuiſtis, omnes non ſolum dixerunt fieri ab humoribus frigidis, ſed duntaxat ab his. Sed Gal. locis citatis manifeſtiſſimè voluit etiam ab his fieri: quia hi æque permoti per totum corpus, poſſunt violare calorem natiuum, & impedire, quominus ad exteriora feratur æquè calidi. Ad alterum dubium venio. dubium quidem: quia Hippocr. appellat tertianas febres habentes rigorem per excellentiam. Ex vna parte eſt Gal. manifeſtiſſimè ſcribens, rigorem maiorem fieri a calidis humorib. quā frigidis, quia humores calidi magis ſtimulant calorem natiuum, velocius mouentur; quo æquum eſt vt maiorem vim inferant naturæ, & maiorem rigorem faciant. Ex altera parte eſt Auicen. cap. de rigore vbi inquit, humores quanto magis ſunt viſcidiores tanto maiorem excita-

lib. de ſympt. cauſ. & li. de rigore cap. 6.

1. de ſym. cauſ. c. 5. & 6

re rigo-

lib.3.c oll.c.3. re rigorem. Prætèr Auicen.& Auerr. qui improbans Medicos circa rigoris tractationem duabus rationibus demõſtrare conatur,rigorem maiorem fieri a cauſa frigida,quàm cali-da. prima eſt,quod ſicut contingit in rebus externis: ita quoq; contingere debet in rebus noſtri corporis. Sed extra magis rigor a frigore augetur,quàm æſtu. Ergo ita in corpore noſtro fiat eſt neceſſe.altera cauſa eſt, rigorem fieri propter retractionem caloris natiui ad intima. Sed hoc magis a frigore fit,ergo potius a frigore debet maior rigor fieri, quàm a calore: In hac difficultate, vt veritatem conſtitutam habeatis, debetis ſcire, cæteris paribus, maiorem rigorem fieri a calore; dico cæteris paribus; quia poteſt eſſe quod hu-mor frigidus ſit copioſus, calidus verò concludatur. Quotieſcunq; par eſt viſciditas co-pia,& (vt vno verbo dicam) omnia ſunt paria, ſemper a calore maior eſt rigor: quia ve-locior eſt, & magis ſtimulat naturam. vnde maior fit vtrinq; pugna: ſed quid ad Auic. dupliciter legi ſolet:in aliquibus habetur:quanto eſt viſcidior humor, tanto maiorem fa-cit rigorem: in aliquib. legitur:quanto eſt mordacior. Sed concedamus dicere viſcidior, reſpondendum eſt intenſiuè,vel extenſiuè maiorem rigorem dici. Extenſiuè loquendo, ſemper a viſcidiori humore maior fit rigor: quia calor natiuus diutius laborat in expel-lendo hos humores, qui lenti,tardi,frigidi ſunt. Ad Auerr. quid dicendum eſt? parcat mihi,nimis cupidus fuit contradicendi Medicis: hæ enim ipſius rationes nullius momen-ti ſunt, res externas debere correſpondere internis. aliud eſt frigus externum,aliud quod eſt in corpore noſtro. propterea veriſſimum quidem eſt exterius magis rigere propter fri-gus, ſed in corporibus noſtris non poteſt tantum frigoris reperiri & effici, vt in externis,

6.Epid.ſec.3. & hoc Gal. annotauit vbi Hippoc. dicit: refrigeratio durat quæ in ventre. Neq; alia ratio magis valet,quod frigus aduerſatur calori natiuo: imo falſum eſt; quia a calore immenſo citius interimuntur animalia, quam frigore. Videtis hoc in morbis acutis; tum in vene-nis. Calida enim venena citius interficere compertiſſimum vſu eſt. ſequitur 3. cur fe-bris tertiana potiſſimum ſeptem circuitibus terminatur,nam quod tertiana exquiſita cito terminetur, cauſa eſt euidentiſſima, quia fit a bile; bilis has conditiones habet: ſyncera pauciſſima eſt in corpore noſtro: vt rariſſimè fit hanc tertianam exquiſitam inuenire. Ne-que ego vix vidi, & iam quadraginta anni ſunt quod praxim exercui. Humores ſynceri rariſſime ſunt; & rariſſimè colliguntur. Tum hic humor calidus eſt, quo velociſſimè, mouetur; propterea citiſſimè diſſipatur. Ideoque tertiana exquiſita parum durat ſed cur non tranſit ſeptimum circuitum? quia febris tertiana exquiſita eſt mor-bus acutus, ſed cum acuti morbi dupliciter tales eſſe dicuntur, vel pro-pter characterem, vel quia velociter mouentur, febris tertiana eſt morbus acutus ratione acceſſionis & paroximi, quia acutiſſi-mè mouetur. Cum ergo ſit morbus acutus, & hic ſepti-mo die ſolet terminari,nullus mirari debet febrem tertianam exquiſitam ſeptem circuitibus ſolui. Vt Hipp. hoc loco docet.

Σκόπῳ, ἐκ κορυζωδέων χολωδέων, καὶ φάρυγγος φλεγμονῆς, φλαύρως διαιτηθέντι ἡ κοιλίη ἀπελήφθη, καὶ πυρετὸς ξυνεχὴς ἐγένετο, καὶ γλῶσσα διανθής, καὶ ἄγρυπνος, ἦτρου ἔντασις ἰσχυρῶς ὁμαλῶς κατὰ σμικρὸν ἐς τὸ κάτω, ἐν τοῖσι δεξιοῖσι πνεῦμα ὑπόπυκνον ὑποχόνδρια ἤλγει, καὶ ἀναπνέων, καὶ στρεφόμενος, ἄνευ δὲ βηχὸς ἀνεχρέμπτετο. ὑπὸ πάχεος πέπλος δοθεῖσα, ἀπὸ τοῦ ὑποχονδρίου μὲν ἀπῶσεν, ἐπεραιώθη δὲ οὐδέν. τῇ δ' ὑστεραίῃ βάλανοι δύο προσθεῖσαι οὐκ ἐφάνησαν. οὖρον δὲ παχὺ καὶ θολερόν. λείη καὶ ὁμαλή. καὶ ἔστη κοιλίη ἐν θολερότητι, ἥτε γαστὴρ μαλακωτέρη ἦν. καὶ σπλὴν ἐπηρμένος, καὶ κατάρροπος ἐγένετο. ποτῷ ἐχρῆτο ὀξυγλυκεῖ. δεκάτῃ, αἷμα ἐξ ἀριστεροῦ ὑδαρὲς ὀλίγον ἦλθεν. οὐ πάνυ δέ τι ἄρρωστος αὐτὸ τοῦτο. καὶ οὖρον ὑπόστασιν ἔχον. ἐν δὲ τῇ ὑποστάσει, ὑπόλευκόν τι προσεχόμενον πρὸς τῷ ἀγγείῳ λεπτόν. οὔτε οἷον γονοειδὲς οὔτε ἀνόμοιον, ἐρρύη τοῦτο βραχύ. τῇ δ' ὑστεραίῃ κριθεὶς, ἀπύρετος, καὶ ὑπῆλθεν ὑπόγλισχρον τῇ ἐν δεκάτῃ. τὸ δέ τι περὶ ῥοῦν χολῶδες. οὔρου δὲ κάθαρσις πολλὴ, καὶ πλήθει, καὶ ὑποστάσει. καὶ πρὶν μὲν οἰνοποτέειν, ἤρξατο μικροῦ λάπῃ ὁμοίη. Διῆλθε δὲ τῇ ἑνδεκάτῃ, ὡς ὀλίγων ἐόντων, γλίσχρα δὲ, καὶ κοπρώδεα θολερά. τοῦτον οὐ κρισίμως, ὅτι καὶ τὸ Ἀντιγένεος ἐν Περίνθῳ.

Scopo ex coryza biliosa, & faucium inflammatione, mala victus ratione vso venter compressus est, & febris continua facta est, & lingua arida, & sine somno, infra vmbilicum intensio vehemens æqualis, paulatim in infernam partem in dextris, spiritus subdensus, dolebant hypochondria, & cum respiraret, & cũ cõuerteretur sine tussi excreabat sub crassa. Data peplus, ab hypochondrio depulit, prodijt autem nihil. Postridie autem glandes duæ appositæ, nõ apparuerunt. Vrina autem crassa et turbida, hypostasis leuis & æqualis. & stetit aluus in turbulentia, atq; venter mollior erat, & lien elatus, & deorsum vergens fiebat. Potu vtebatur aceto mulso. Decima sanguis aquosus paucus ex sinistra venit. Non valde autem debilis ab hoc ipsum. Et vrina subsidentiam habens, in hypostasi autem sub candidum quidam adhærens vasi tenue, neque quale semen, neq; dissimile, fluebat hoc breui. Postridie iudicatus febre liber, & descendit sub tenax vndecima, quod circa fluxum biliosum. Vrinæ autem purgatio multa, & multitudine, & subsidentia, & priusquam vinum potare cæpisset, parum quiddam emollitioni simile. Penetrauit vndecima die, vt quod essent pauca, lenta autem, & stercorosa, turbulenta. Hoc iudicatoriè, quod & Antigenis in Perintho.

Priusquam hanc vtilissimam historiam examinemus, operæpretiũ est duo videre: vnum de hoc nomine Scopi: alterum, vtrum Hippocrates curauerit hunc ægrum. Gal. in expositione linguarum docuit fuisse morem Hippoc. apponere nomina ægrotantium, eo quod semper aliquid significabant, & hoc dicit in dictione Ἐρυμάρχου. Itaque posset aliquis existimare hoc nomen Scopi aliquid significare apud Hipp. Apud Græcos σκόπος, præter alia significata habet hoc, quod designat exploratorem, quasi significaret hic explorationem. sed huic sententiæ non possum adhærere, quia Gal. inquit huic viro fuisse nomen Scopus quasi fuerit proprium nomen viri, & nihil significaret. Vtrum autem curauerit hunc necne dubitari potest; sed vt liberè dicam, ego existimo omninò Hippoc. hunc non curasse; & adducor ad hoc credendum duabus rationibus: prima est, quia dicit datam fuisse medicinã πεπλον: præterea dicit hunc fuisse vsum oxymelite; si curauit eum, ęquum erat vt hoc affirmaret. Sed cur ergo adeo diligens est in hac historia enarranda? quia hic erat commissus alicui sollerti assistenti, qui singula annotabat & Hippocr. diligenter narrabat. Videamus totam historiam, quæ quia obscura est, redigam illam in ordinem, vt intelligatis clarissime quæ huic euenerunt. Habuit ergo morbos complures, & symptomata Scopus hic. Morbi fuerunt quatuor, inflammatio faucium, febris continua, hypochondrij dextri tumor, & lienis. Symptomata verò, in primis vigiliæ continuæ, & respiratio subdensa:

3. de diff. resp. cap. 11.

excre-

excrementa mutata, ingens destillato seu κορύζα, atque biliosa, deinde fluxit sibi sanguis e nare sinistro; & hic fuit exiguus, & aquosus. Sputa habuit pauca sed subcrassa: aluus primis diebus penitus fuit intercepta: vrinæ turbidæ crassæ, quæ tamen vbi seponebantur, subsidentiam faciebant: in subsidentia erat nescio quid candidum adhærens vasi, tenue, quod tamen inquit, non diu durabant. In qualitatibus mutatis, lingua erat sicca, venter supra vmbilicum mollis: lien qui vergebat ad partes infernas: hypochondria dolorosa. Et tandem is decima die iudicatus est, & a febre liberatus. die vndecima aluus reddidit pauca, sed stercorosa, quod indicium est aluum semper fuisse antea interceptam. Post iudicationem aluus complura reddidit biliosa, tenuia addit Hippoc. priusquam vinum potaret, in vrina apparuisse nescio quid lacti siue pituitæ simile. Hæc fuit historia. Remedia de quibus mentionem facit, quatuor fuerunt accepit oxymel, peplum: quod medicamentum non duxit quidquã; sed tamen dolorem hypochondriorum leuauit. post peplum immissæ sunt duæ glandes, quæ non apparuerunt. postremò inquit hunc non potasse vinum, priusquam aliquid appareret in vrina pituitæ simile. Vt & voluptatem & vtilitatem ex contemplatione huius historiæ consequi possitis; quandoquidẽ multa habet scitu digna pedetentim causas morborum, symptomatum, & remediorum inquiremus. Quod pertinet ad morbos, & vt ego puto, nulla causa naturalis accessit, siquidem existimo fuisse robustum, & optimi corporis habitus, quia corpora robusta vix vnquam incurrunt in morbos, nisi propter malam victus rationem, vt habet Gal. Iam verò inquit Hipp. hunc Scopum mala victus ratione fuisse vsum, & consequenter in hos morbos incidisse. & quantum ego puto hoc annotauit, quia vidit hanc vnam, fuisse causam omnium morborum. Sed quid hæc facit? mala victus ratio cumulat excrementa, vt Hip. dicebat, inquiens: omnes ægritudines ichorosas & humorosas nasci a cibo & potu. Iam frequentes cruditates sunt matres destillationum, vt ait Auic. Cum ergo erraret in cibo & potu, iure destillationibus correptus est, propter ingentes cruditates. Adeo vt origo & radix omnium morborum, fuerit destillatio huius Scopi. Iam destillatio est pituitæ defluxus in corpus, qui fit per septem vias, aures, oculos, nares, stomachum, pectus, spinalem medullam, & per neruos. In hoc Scopo quid fecit hæc destillatio? Per multas partes hunc miserum afflixit. primum autem per nares, fecit κορύζαν. Et quia febris copulata erat, euasit biliosa. Præterea materia retenta est in palatum. Et quia locus ille est calidus & humidus, & ferax putredinis, factum est vt concepta sit inflammatio. Hæc, eadem per venas delapsa est in omnem corporis habitum, & febrem continuam peperit. delapsa est etiam in iecur, vbi fecit obstructiones illas & tensiones. Lienis vero tumor ex hac destillatione etiam, sed potissimum a cruditate fuit genitus. Adeo vt perspicuum sit hæc omnia a destillatione esse producta, & destillationem a malo regimine. Sed video statim aliquem dubitaturum, quomodo ab vno errore victus tot mala orta sint, siquidem Hipp. 2. prorr. dicit: difficultates anhelitus & alia quę per fluxionem fiunt ab errore externo, a victu, finiri breuibus diebus. cur ergo tamdiu durarunt? Verum est non diu durare si errores non sint insignes, & non diu durant: cõtinui faciunt causas internas & morbos peruicacissimos. Itaq; cum hic esset robustus, quantum ego puto & propterea negligeret initio exigua mala, non vnum errorem, sed infinitos commisit, & propterea factũ est, vt tot symptomata passus sit. Quod ad symptomata attinet, primò vigiliæ referuntur. Sed cur annotauit huic vigilias esse obortas, quia si laborauit graui destillatione, hoc est κορύζα, debuit somniculosus esse? Non sine ratione. Tres fuerunt causæ; prior, quia laborabat inflammatione faucium: ex hac continuò tolluntur vapores acres in cerebrum, qui vellicantes cerebri membranas, vigilias inducunt. Accedit, quod κορύζαν patiebatur. tales solent tentari sternutamentis, & difficultate anhelitus: quæ omnia auferunt somnum. Alterum symptoma fuit sanguinis fluxus e nare sinistra exiguus & aquosus, addit Hipp. hunc fluxum non debilitasse Scopum. Sed poterat quisquam cogitare, dubitareq; quia fuit exiguus & aquosus, qua ratione non factus sit debilis: etiamsi sanguis exiguus non faciat debilitatem in febribus, tamen significat insignem debilitatem: habetis exempla

Lib. de cibis bo ni & mali succi.

lib. 4. de morb.

tertio

tertio Epidem. coment.tertio,vbi dicit: ſtillam ſanguinis, ſemper eſſe malam, quia indicium eſt virium imbecilitatis, vult ergo dicere, non fuiſſe ſignum debilitatis in hoc. Sed cur hic fluxus non erat ſignum debilitatis,cum tamen erat ſymptomaticus? primum hæc effluxio excitata eſt a κορύζα. hæc autem laxat & aperit venas,ſi biliofa eſt. tum facta erat ex nare ſiniſtra,& tumor erat in liene,dicit autem Hipp. vbi natura ſeruat rectitudinem, ſemper euacuationes illas eſſe bonas. Hæc ergo fuit cauſa cur ſtilla ſanguinis non fuit indiciũ debilitatis. Habuit præterea ſpiritum ſubdenſum:hic nihil aliud eſt apud Hipp.quã reſpiratio pauló frequentior, quàm conueniat ſtatui naturali, quę fit vel propter virium imbecillitatem,vel propter neceſſitatem auctam,vel propter inſtrumentorum ſpiritualiũ anguſtiam. In Scopo cum priora non habuere cauſæ locum,reliquum eſt vt fuerit ab impedimento inſtrumentorum ſpiritualium: quia portio materiæ quæ defluebat in ſtomachum,etiam ferebatur in pulmones,in quibus anguſtiam aliquam faciebat, in leuibus illis arterijs. Quamuis fieri etiam poteſt vt hypochondria tenſa,elatio lienis produxerint hoc impedimentum: nam Gal. contigiſſe inquit,quod inſtrumenta ſpiritualia ſint veluti cõiuncta hypochondrijs, & propterea dolentibus his etiam afficiantur. Præterea habuit ſputum craſſum ſine tuſſi, ſed cur ita? quia pituita deſtillans a capite ob febrem craſſefiebat. Quia non retinebatur in aſpera arteria,non faciebat tuſſim, exiſtimandum potius ex capite non ex ipſis pulmonibus fuiſſe. Aluus compreſſa eſt primis diebus vſq; ad decimum. Qua ratione? Certe ſi deſtillatio fuiſſet pręcipitata in ſtomachum,alui fluxum peperiſſet vt lib. de gland. Hipp.annotat. Cum autem habuerit aluum ſuppreſſam,argumentum eſt reliquiſſe ſtomachum,& alias vias tentaſſe. Sed adfuit quoq; febris,quæ illud habet vt alnos plærunq; aſtringat,quia exiccat omnes humiditates, vnde fœces aridæ redduntur & contumaces ad expulſionem. Vrina turbata fuit,& craſſa. Dicit Hippoc. qui vrinas turbidas velut iumentorum mingunt ijs caput vel laborat,vel laborabit. Scopus laborabat dolore capitis,& idcirco habuit has vrinas: fuit equidem talis vrina a capite, quia vbi hoc ſcatet humoribus pluribus,vti pars defluit ad alias partes infernas; ita ad vaſa vrinæ. Sed cur erat prius turbida,dein clara? quia calor concoquebat. Gal.docet: tria eſſe genera vrinarum turbidarum,aliæ ſunt quæ turbidæ ſunt,& manent turbidæ:aliæ quæ clarę ſunt,& turbantur: aliæ quæ turbatæ minguntur,& claræ fiunt. hæ meliores ſunt, quia indicium eſt naturam inchoare coctionem. Cum ergo talis fuit vrina huius Scopi, iure factum eſt, vt ſit iudicatus. Subſidentia habebat neſcio quid ſubcandidum iuquit Hippoc. Vnde tot varietates? Omnes ab hac cauſa oriebantur,quod portio deſtillationis præcipitata in vias vrinæ,concoquebatur;vnde albeſcit,& ex coctione acquirit craſſitiem, qua adherebat vaſi, ſed quid vult dicere,neq; erat ſimile,neq; diſſimile ſemini? vult dicere habuiſſe quãdam ſimilitudinem ſeminis,quia erat alba,& ſpumoſa: ſed habebat hoc quod iacebat in fundo. Neque miremini per vrinas vſque adeo varias res educi, quia mille formæ rerum ſolent per has exire, vt non ſit mirandum quod ſcribit Plutarchus, quændam diu tentatum difficultate vrinæ, tandem emiſiſſe culmum hordaceum geniculatum. Inter qualitates mutatas, quæ fiebant in Scopo noſtro, erant imprimis linguæ ſiccitas. etſi enim febris non eſſet ingens,tamen incendium faucium exiccabat linguam. Habebat aluum mollem ſupra vmbilicum, quia tota materia erat delapſa vtrinque in lienem, & iecur. Habebat dolorem hypochondriorum: qui dolor maior fiebat dicit Hippocrates quoties conuertebatur, quia dum conuertebatur in latus, hypochondria magis ſimul comprimebantur, & compreſſa maiorem dolorem excitabant. Veruntamen dicit Hippocrates iudicatum fuiſſe decima die,& a febre liberatum. Sed vtrum fuerit bona iudicatio, dubito valde: quia decima dies indicatoria, & forſan voluit dicere fuiſſe ſignificatam iudicationem non factam. Et propterea addit aluum vndecima die emiſiſſe quædam exigua ſtercorea. poſt aluus eduxit bilioſa multa, & copioſa. Et hæc eſt ratio quare dixi non potuiſſe eſſe verè iudicatum decima die, quia poſt hanc ſequuta eſt alui ſolutio, & bilioſorum eiectio. Addit poſtremò, non potaſſe vinum, niſi prius apparuerit aliquid in vrina ſimile. pituitæ: caſumque hunc,ſimilem fuiſſe Antigeni in Perynthо. Ex quo colligo

3.de diff.reſp. cap.11.

4.Aphor.70.

1.de criſibus

8.ſympt.q.9.

ligo non fuiſſe Perynthi, ſed alium quempiam ægtum. Sed quid eſt quod mouerit illum annotare,in vrina aliquid fuiſſe ſimile pituitæ? ſolent plæriq; ægri, & Medici negligentes, ſtatim ac ægri melius ſeſe habere putant, ſtatim vinum exhibere, & in Hippocrate nō videtur vſus Scopus vino,niſi poſt iudicationem. Atq; hoc eſt præceptum Hippocratis, vbi dicebat:nihil eſſe mutandum etiam poſt iudicationem. niſi poſtridie: quia vbi iudicationes non fiunt perfectæ ſolent recidiuas parere. Ergo hortor vos, vt nunquam vinum præbeatis in illis, priuſquam appareat coctio & tranſierit duos dies iudicatio. Tria fuerunt de quibus loquendum erat nobis; primum eſt quod Hippocrates dicit ſeſe putare Scopo fuiſſe datum oximel. quid enim vult eo dicere,puto datum fuiſſe oximel? nihil aliud ſane,quàm hoc remedium tanquam neceſſarium minimè fuiſſe omiſſum. Sed cur oximel illi eſt datum? Hippocrates ſcribit. Corpora cum quis purgare vult oportet fluida facere: erat neceſſe, vt purgaretur, prius fluidum corpus fieret. Sed quid eſt fluidum facere corpus? docet Gal. in comm. illius Aphor. nihil aliud eſſe quam aperire meatus, craſſos ſuccos attenuare,& viſcidos detergere. Videamus nunquid his remedijs habebat opus,& oxymelite. Laborabat inflammatione fauciū,deſtillatione bilioſa,intenſione iecinoris,& lienis tumore. Hæc ab obſtructionib.& cruditatibus originem traxerunt,a bilioſis & pituitoſis humoribus. Et propterea neceſſe erat attenuare, incidere, aperire, abſtergere. Boni ergo Medici cum viderent opus eſſe purgatione,voluerunt omnino fluidum reddere corpus. Iam cum videmus opus fuiſſe fluidum reddere corpus,videre oportet an hoc poſſit facere oxymel. Veteres habuerunt potionis quoddam genus quod ἀπόμελι vocatum eſt apud Græcos: & fiebat duplici modo (vt Galenus ſcribit) primò ex aqua & melle decoctus: & appellabatur modò ἀπόμελι modò ὑδρόμελι. Latini mulſam appellant. fiebat aliud ex fauis maceratis in aqua, vt lora, ex racemis maceratis in aqua. huiuſmodi vtebantur æſtate,& ad mitigandam ſitim. huic interdum addebant acetum, vt & Galen. loco citato,& Plinius libro decimoquarto,& Dioſcorides annotarunt, vbi addebatur acetum, appellabatur ὀξύμελι. quo ſolebant ſæpe vti in ægrotis. cuiuſmodi potionis genus ſcribit Plinius a Themiſone fuiſſe improbatum, qui fuit ille,de quo Iuuenalis ſcribit,conſueuiſſe multos ægros vno interficere autumno. fuit Aſclepiadis ſectator, qui omnia genera remediorum a Veterib. tradita,contemnebat. Si autem examinemus caſum Scopi, erat non modò vtilis,ſed etiam neceſſarius vſus oxymelitis;quia habet ratione aceti,incidendi & attenuandi; ratione mellis,detergendi; & ratione aquæ,refrigerandi vim. Ea propter præſcriptum eſſe illi oxymel, ratione febris,& cauſæ eius, & aliorum affectuum, ſumma cum ratione iam conſtare vnumquemq; arbitror. Quomodo autem fiebat, docuit Galenus pluribus in locis & pręſertim libro quarto de valitudine tuenda, vbi ſcribit, parari ſolitum eſſe ex vna parte aceti, duabus mellis & quatuor aquæ. Sed cum hominū guſtus & temperamenta ſint varia, erant quoque variæ temperaturæ: de quibus non eſt, vt in præſentia verba faciamus. Scribit Hippocr. datum eſſe ei quoque peplum. vtrum ille dederit, ſatis affirmare non poſſum: quia ſimpliciter ſcripſit,datum eſſe. Sed an ille dederit,an verò non,parum intereſt ſcire,optimum eſt,vt inquiramus,qua ratione impulſi ſint Medici ad exhibēdum pharmacum, & quare dederint magis hoc quàm aliud, fuiſſe opus pharmaco, dolor & humor prauus indicarunt. De dolore ſcribit Hippocrates ſecundo de victu acutorum contextu vndecimo, quod ſi dolor pertingat ad iugulum, ſanguis mittendus eſt, ſi ad hypochondria, purgandum. Scopo, ad partes internas vergebat; eapropter neceſſārium omninò erat, vt purgaretur. Erat etiam alia neceſſitas, quia laborabat febre ex bile & pituita, ex deſtillatione. Itaque cum crudorum humorum copia eſſet in Scopo, opus erat purgatione. Sed cur potius eſt vſus hoc, quam alio medicamento? Hippocr. ſcribit loco citato, vbi dolor ad hypochondria verget vtendum eſſe medicamentis purgantibus, veratro vel peplo, peplus purgat bilem & pituitam,& maximè diſcutit flatus. (hodie appellatur eſula rotunda in officinis) quæ cum omnia reperirentur in hoc Scopo, iure præſcriptus eſt. Sed circa vſum pepli tria occurrunt diligenti conſideratione digna, primum eſt, quo pacto potuerit rationabiliter vti peplo,

lib.2. Aph.9.

2. de fract. tex 29.
3. de fract. t. 49.

lib.14. cap.17

peplo, quum laborabat febri. Eſt enim Gal. ſententia medicamenta omnia purgantia eſſe calida, & propterea febrientib. fugienda ſunt. Præterea videre oportet cauſam ꝓpter quã hoc medicamentum nihil eſt operatum in hoc ægroto. Tertio, qua ratione nihil ſit operatum, & tamen depulerit dolorem. Quo ad primum attinet, ſcire debetis, quotieſcunq; Hipp. aut alius ex veteribus quiſpiam, nominat vnum vel alterum medicamentum, vt ſcammonium, peplum, helleborum, non eſt intelligendum, quod dabant ſola: quia corrigebant; cum omnia ſunt naturæ noſtræ inimica. Sed nominat ſola, quia erant baſes. *lib.27.cap.12* Igitur in caſu Scopi, dederat quidem hæc, ſed non ſola; quia vt Plinius dicebat. Veteres peplum cum melicrato dabant. imò dicit ille, inſpergere conſueuiſſe puluerem huius medicamenti, & cibis, & obſonijs. Melicratum autem retundit caliditatem medicamenti. Et ita ſoleo ego Galenum tueri a Tralliano, qui ſæpe vtitur calidis remedijs in calidis morbis. nam Galenus vt alij omnes, quotieſcunq; vtebantur aliquo calido medicamento ſemper refrigerante temperabant, vt melicrato. Quod attinet ad ſecundum, cur nihil operatum ſit hoc medicamentum. Complures ſunt cauſæ quibus fit, vt nihil agant medicamenta: vna eſt, quando exhibentur ijs, quibus corpora non ſunt præparata, ſed non puto hac de cauſa nihil eduxiſſe in Scopo. quia (vt Galenus habet) vbi impræparatis præbentur medicamenta, fiunt tormina, dolores magni: quibus cum caruerit, vero ſimile eſt non factum eſſe hac de cauſa. Alia eſt cauſa exhibitio medicamentorum in parua doſi. Doſis pepli erat acetabulum, hoc eſt ad ſummum vntias duas & in hoc conueniunt Dioſcor. & Plinius. Sed Plin. mediam potionem eſſe acetabuli menſuram, in aquæ mulſæ heminis tribus ſcribit, vult ille triginta vncias melicrati miſceri. Dioſc. vncias duas. Vterq; male, quia ſicut nimia quãtitas eſt vt docet Plin. triginta vnciæ, ita pauca Dioſ. vnciæ duæ, ſic minime inquam fiet accommodata miſtio. Et puto ego pro cyatho cotyla eſſe ſcribendum in Dioſcoride: & pro tribus heminis ſufficere vnam apud Plinium. forſan nihil operatum eſt, quia exhibitum eſt in minori doſi, quam conueniebat. Et tertia cauſa, natura & proprietas corporum: nam Theophr. & Galen. etiam loco citato ſcribunt complura eſſe corpora, quæ male purgantur a natura, & conſuetudine aliqua quolibet medicamento facillimè purgari. Imò ſcribit Eudemum Chium interdum vna die ſumpſiſſe viginti duas vncias hellebor. & nihil purgaſſe. Scribit quoq; Sextus Empiricus. primo ὑποθέσεων cap. vigeſimoquarto, modo ſecundo epoches. Ruffinum quendam in Chalcide, ſumere conſueuiſſe magnam copiam hellebori, nec purgatum eſſe, ſed conſueuiſſe, concoquere. Igitur potuit etiam fieri, vt nihil ſit operatum, quia natura illius viri repugnabat. Sed cur ergo liberatus eſt a dolore? medicamenta, vt docuit Galenus, vel operantur tota ſubſtantia, vel qualitatibus manifeſtis. medicamenta a tota ſubſtantia purgant. a qualitatibus manifeſtis aperiunt, diſcutiunt. In Scopo hoc medicamentum tota ſubſtantia nihil eſt operatum, quia contrariam naturam habebat, ſed qualitatibus manifeſtis, diſcutiendo. Subiungit Hippocrates appoſitas eſſe duas glandes, & nihil apparuiſſe, fuerunt appoſitæ duæ, prius vna, dein altera. Sed qua ratione dicit nihil apparuiſſe? ſolent pleriq; vbi medicamenta aut tarde agunt, aut ægrè, ſubiungere clyſterem, vt inuitent naturam alioqui pigram, vt ſi humores ſint ad inteſtina perducti, beneficio glandium exeant, ſed in Scopo hæ nihil egerunt, quia medicamentum nihil operatum erat, non mouerat vllo modo humores. Et idcirco hoc ſummo iure annotauit. Sed quid hoc eſt Hipp. non apparuiſſe? nonnulli auſi ſunt dicere retentas eſſe has glandes. Verum non puto adeo vecordes, Medicos illos, vt paſſi ſint intro manere. Sed vult dicere nihil effatu dignum feciſſe. Sed cur remedia chirurgica non nominauit? dixi ſæpe, non nominare eum remedia, quæ nihil habent commemoratu dignum, & cum hic eſſet morbus acutus & vires magnæ quis dubitat, non eſſe illi venam ſectam. imò puto ego etiam illi adhibitas fuiſſe cucurbitulas, quia laborabat inflãmatione fauciũ: & capitis. dicit autẽ Gal. prius tum tẽporis venã eſſe ſecandã, tũ cucurbitulas adhibendas. ſed quid de ratione victus dicendum eſt? Puto etiã prudentes Medicos illud potiſſimũ præſcripſiſſe, vt in admodum tenui diæta viueret; quia ſcribit Hippoc. non guſtaſſe vinum, niſi poſt iudicationem. Si non bibit

2. Aph. com. 9 *loco citato.* *lib. 9. cap. 18.* *lib. 5. de ſimp. med. fac. 2.* *13. meth. c. 19*

vinum,nisi post iudicationem(quod ęgri maximè optant)rationi consentaneum est, sorbitione pura esse vsum,& admodum tenui victu: maximè cum Hipp. scribit: vt post iudicationem præcipiant Medici ægris sorbitionem,& in minori quantitate. secus quàm hodie Medici faciunt,qui quando purgant & iudicatio fit, largiore manu concedunt; quum vires sunt factæ tamen imbecilliores.

Τὰ περὶ τὰς γλώσσας αἰρόμενα συςρέμματα καὶ ταπεινὰ ἐόντα λιθίδια. Καὶ τὰ τοῖσι ποδαγρικοῖσι, τὰ ἀσθενέα παρ᾽ ἄρθρα ἐκείνων ἐςὶ, καὶ γὰρ ἡ ὀςέων φύσις, καὶ τοῦ σκληρύνεσθαι τοῦτο αἴτιον, καὶ τὸ συντείνεσθαι.

Quæ circa linguas eleuantur coagmenta, & exigui existentes lapilli, & quæ podagricis iuxta articulos debiles illorum sunt, etenim ossium natura causa, & quod hoc durescat est, & quod contendatur.

Hæc sententia variè interpretatur. aliqui enim putant Hippoc. dicere, ab ossium natura fieri in lingua coagmentationem,lapillos in vesica, & renibus,nec non in podagricis tophos circa articulos. Sed hoc absurdum est. Alij putarunt voluisse Hippoc. dicere; quod in lingua tumores, in renibus lapilli fiant,propter coagmentationem,hoc est congelationem & quod tophi circa articulos ob ossa durescant, & contendantur. Sed si hoc solum voluisset dicere Hippoc. certe a sua grauitate discessisset; nam nemo est qui non intelligat per coagmentationē,& defluxionem humorum fieri tumores in lingua, & lapillos in renib. Itaq; multo præclarius est,quod hoc loco nos vult docere sapientissimus ille senex Audite Hippocr. sententiam, meo quidem iudicio; Voluit nihil aliud nos docere,quàm in podagricis hos affectus fieri: tumores in lingua,lapillos in renibus,dolores & debilitatem articulorum: & hæc omnia fieri propter ossium naturam. Et quia hæc non sunt vsq; adeo vulgata, ea propter esse memoriæ posteris relinquenda optimè censuit. Videamus pedetentim singula,vt arcanam,& latentem vtilitatem vnusquisque vestrum haurire possit. Primum est,quod qui podagra laborant, habent tumorem in lingua. Est quidem hoc verum,& obseruatum ab Hippoc. sed præter obseruationem Hippocr. videamus, an ex rei natura his malis podagrici afficiantur. Podagra maxima ex parte originem ducit a destillatione,qua materia procumbens in articulos,& retenta alia,atq;alia,dolores & debilitatem pedum inducit. hæc etiam interdum in linguam delabitur: quæ quia est spongiosæ raræq; substantiæ,recipit facile succos,retinet,& incrassat. hæc quoq; est causa, cur subtus linguam fit βάτραχον, seu ranunculus. Quod hoc verum sit,videte Aristot. vbi scribit in lingua ob sui spongiositatem fieri velut grandines, quæ sunt veluti tubercula, vel ἴονθοι, non ἄρθοι, vt malè Gaza. Non videtur ergo in dubium vocandum esse quin lingua sustineat hos affectus qui συςρήμματα ab Hippocr. hoc loco appellantur. Hoc non solum experientia compertum est in hominibus,sed etiam suibus. sues enim dum laborant grandine,(quem affectum Albertus magnus lepram appellat) totum corpus infectum habent, & linguam: ita vt Aristot. scribat. eos qui empturi sunt suem inspicere cōsueuisse linguā. quia hæc suscipit omnia excrementa. Ego quidem credo omnes sues laborantes hoc morbo esse abijciendos: imò Plutar. quarto συμποσ. quæst. 5. disputat, an Iudæi propter hoc abstinent a carnib. suum, quasi aliqui hoc putarunt. Sed hæc obiter vt intelligatis quàm sapienter dixerit Hippoc. in podagricis fieri tumores sub lingua. Alterum erat,in renib. lapillos fieri in podagricis. Quod podagrici quotidie laborant renum lapillis, & vesicæ vsu est compertissimum. & hortor vos vt in his semper respiciatis renes: & soleo ego dicere podagram & nephritim esse germanas. Sed cur podagrici his affectibus maximè solent tentari? tres sunt rationes; prima est,quia fit a destillatione podagra, in qua sæpe materia in renes & vesicam delabitur. Et hinc fit vt quæ origo est podagræ fit etiam nephritis; alia ratio est,quia podagrici sæpe,imò semper cruditatibus laborant, quia hi semper, nescio quo fato,sunt voracissimi,& intemperantes. Et propterea cum laborent semper cruditatib. fit vt hæ præcipitentur vna in renes. tertia ratio est, quod sæpe decumbunt supra dor-

dorsum, ex quo calescunt renes, & attrahunt crudos humores. Videtis ergo quanta cum ratione dixit Hipp. id quod experientia compererat esse verissimum. podagricis fieri in renibus lapillos. Tertium est debilitas & dolor articulorum. debilitas partis, vt Galen. docet: fit propter laxitatem & intemperiem. in podagricis laborant articuli intemperie & laxitate: intemperie; quia propter otium nimium debilitantur articuli, quia hi quanto plus exercenrur, tanto maius robur acquirunt, & quo magis vacant, magis flaccescunt, & soluuntur eorum vires: tum laxitate, quia cum perpetuò pluat à capite materia super ipsos articulos, necessario fit vt laxentur, & debilitas, ac durities deniq; in ijs oriatur: ex debilitate arthritis. Hæc est causa quod podagrici semper laborant debilitate articulorum, vnde dolores fiunt, & durities. Quid postremo nos docet? scilicet fieri propter naturam ossium? Hippoc. scribit: ossa fieri ex succo glutinoso prius calefacto, deinde congelato. ex quo clarum esse apparet, ossium naturam esse frigidam, & iam posse congelare humores influentes ad articulos. Sed oritur hic dubitatio; an natura ossium vsq; adeo frigida sit, vt possit congelare, quæ speculatio vtilis est in medicina facienda, vt inspecta horũ natura facilius inueniatur ratio medendi. Quod facit difficultatem est, quia si natura ossium frigidissima est, necessarium est, vt a frigidis ossa conseruentur, quia simili conseruatur: sed falsum est hoc, quia Hippoc. scribit: frigidum ossib. & neruis est inimicum. quod si hoc verum est, ossa minime sunt frigida. Ex altera parte apparet ossa esse frigida, quia vtilitatem capiunt a frigidis; Hippoc. manifestissimè scribit: aquam frigidam ossibus maximè prodesse præterea Serenus autor antiquissimus scribit: li. de diff. mor

Sæpe etiam gelida gingiuas collue lympha,
Dentibus vt possis validum seruare tenorem.

Plinius quoq; inter cætera salutaria hominum præcepta proposuit singulo mane abluendos esse oculos & dentes frigida. Quomodo ergo Hippoc. dicit frigidum aliquando prodesse iam nocere? Aliqui qui gustarunt hanc difficultatem, dixerunt: duplicia esse frigida alia actu, alia potentia. frigida potentia vt mandragora, cicuta sunt inimica ossibus, & de his agit Hippoc. in Aphorismis: actu autem frigida, minimè: sed hic modus soluendi hunc nodum mihi nunquam placere potuit: quia vulgatissimum est, illa non solum ossibus, sed toti corpori esse inimicissima. Non solet Hipp. adeo vulgaria docere. Dicam ergo quid sentiam, & actu & potentia frigida, ossibus inimica esse arbitror. Sed quomodo possunt esse inimica ossibus cum sint frigida? nullum est corpus adeo frigidum, quin particeps sit alicuius caloris, tum quia constant omnia ex elementis. tum quia penetrat calor infima: etiamsi aliqui dicant calorem solis non penetrare nisi ad decem passus. Sed si comparetur alijs frigidum dici potest. Igitur frigida habent parum caloris, & huius ratione aqua illis nocet. Idcircò quoq; prudentissime faciunt Medici, arcentes in vulneribus capitis præsertim aerem, ne corruptionem inurere possit; a qua mors sequitur. Sed quid ad Hippoc. aliosq; dicemus? qui testantur ossibus frigidum esse amicum? De dentibus potest illud quod apud multos est compertum responderi; eos non esse ossa: primò quia sentiunt dolore enim afficiuntur. neq; autem fit hoc propter radicem, sed propter ipsorum ossium substantiam, & Gal. hoc expertus est in medio dente, vt inquit ille. Præterea dentes non comburuntur, vt alia ossa. tum canes, non comedunt sicuti ossa, ita dentes. Ergo dici potest loqui Hipp. de ossib. non dentibus. Sed alia ratio mihi magis placet. quæ iuuant, aut per se iuuant, aut per accidens. frigida per se non iuuant, sed per accidens, quia arcent destillationes & vapores putres a dentibus. hinc fit vt quæcunq; repellunt, sint dentib. amicissima, quia auertunt a dentibus, a gingiuis, ab ossibus, humores vitiatos & putrescentes, & tetros vapores.

Τὸ τῆς Ἱπποστράτου ἐκ τεταρταίου ἐνιαυσίου ἀπεκορύφου, ὑπόψυχρος φανερῶς δοκέουσα, ἔφοδος ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα, καὶ ἱδρῶς· ἐκρίθη ταύτῃ: καὶ μετὰ ταῦτα γυναικεῖα πλείω πλήθει, καὶ χρόνῳ. τότε γὰρ ἀπεῖχε, καὶ ἱστάναι ἔδοξεν ἀπόστασις.

Quod Hippoſtrati ex annua quartana tumebat, cum ſub frigida palam eſſe videretur, impetus in totum corpus, & ſudor, ita iudicata eſt, & poſt hæc menſes multitudine & tempore. Tunc enim ſupprimebantur abſceſſus non eſt viſus conſtitiſſe.

Vtrum hæc fuerit vxor, an verò filia, Hippoſtratis, nihil refert diſputare, quia ſi expendamus hæc verba, æque de filia ac de vxore poſſunt accipi. Illud conſtitutum ſit, hanc mulierem fuiſſe ætate prouecta, hoc eſt vltra trigeſimum ætatis annum. Et inducor in hanc opinionẽ, quia Hipp. ſcribit homines vltra trigeſimũ ętatis annum quartana tentari: ante, raro. Vt cum hæc mulier laboraret annua quartana, veriſimile eſt eam exceſſiſſe annum trigeſimum. Neque obſtat, quod interdum videamus ante trigeſimum annum aliquem quartana tentari, vt narrat Suetonius de Auguſto, qui laborauit quartana decimo ſeptimo anno, quia hoc rarius eſt, & quod ſcribit Hipp. frequentiſſimum eſt. Hæc igitur mulier, cum laboraſſet annum integrum quartana vt fit, ſibi ſuppreſſa ſunt menſtrua, poſtea refrigerata cum eſſet, & motũ vehemẽtem corporis, & ſudorem paſſa, iudicata eſt: poſt iudicationem, menſes fluxerunt diu, & copioſe, ita vt detumuit. Hæc eſt hiſtoria Hipp. quæ quia aliqua habet non vulgaria, quatuor hoc in loco examinabimus. Primum eſt; cur adeo pauca obſeruauit in morbo tam diuturno. ſi hiſtoriam expendamus, æquum eſt exiſtimare, contigiſſe huic innumera annotatu digna tempore totius anni, & quod maximum eſt nullius remedij meminit. Secundum; cur dixerit laboraſſe annua quartana, cum ſat erat dicere diuturna. Tertium; quis fuerit hic tumor. (dicit hanc intumuiſſe) an ſecundum totum, an ſecundum partem, non dicit. Quartum, & poſtremum eſt; quid Hipp. intelligat his verbis, refrigerata eſt, & iudicata. Circa Primum debetis ad memoriam reuocare, ea quæ ſcribit Hipp. febrem quartanam facillimam longiſſimam, & ſecuriſſimam eſſe, facillima eſt inquit, quia habet longiſſima interualla, duobus diebus manent ægri velut ſani, vno die, male habent, propter quod lex eſt apud Iuris peritos, quartanarios vocatos in iuditium non poſſe ſeſe excuſare quod febre præpediti ſunt, quia eſt facillima, & maxima habet interualla. Eſt etiam ſecuriſſima, quia quantum ſit ex ſeſe, vt Celſ. dicit, neminem iugulat. Cum ergo ſit ſecuriſſima, homines non vocant Medicos aut raro. Itaque exiſtimandum eſt non fuiſſe vocatum in hac muliere, niſi quando aliqua ſymptomata fierent grauiora. Vnde pauca annotauit, non ſæpe vocatus ad hanc mulierem. Tum rarò etiam fuit accerſitus, quia ea opinio erat, quæ iam animos multorum quoq; obſedit, medicinam parum valere in quartana, imo Plin. dicere ſolebat, in quartana curanda, clinicen non valere. Vt ob hoc Romæ ſolis fere incantamentis aduerſus eam ageretur; contra quæ, lata eſt lex a Traiano. Cum ergo illa fuit opinio vulgi, non eſt mirum, ſi non ſæpe eſt vocatus. Neq; etiam mirum eſt, ſi nullius remedij mentionem facit. quia qua ratione rariſſimè vocatus eſt, eadem exiſtimandum eſt rariſſima adhibuiſſe remedia, aut nulla. Secundum erat, cur dixerit, tentatam eſſe ab annua quartana, non diuturna. Quia vt diceret eſſe diuturnam, non poterat magis dicere quam eſſe annuam: nam ſi videtis Hippoc. inquit quartanam non protrahi vltra annum. Si non protrahitur vltra annum ſignum eſt annuam quartanam eſſe longiſſimam. Cur non pertranſeat annum, nõnulli id fieri exiſtimarunt, quia morbi acuti ſequuntur motum Lunæ qui ſpatio vnius mẽſis perficitur; longi, Solis, qui ſpatio vnius anni. Sed nugæ ſunt: quia ſi tribuendum eſt hoc ipſis ſideribus, multo æquius eſt tribuere motui Saturni. quia omnes tribuunt motui Saturni melancoliam. propter quod dicebat Octauius Horatianus libro quarto ad initiũ veteres omnes appellaſſe febrem quartanam filiam Saturni. Itaque vera ratio huius rei eſt,

[Margin notes: lib. 30. cap. 11 — 6. Epid. ſec. 6. t. 23.]

eſt, quantum ego puto, quod pauciſſimus ſemper melancolicus eſt humor in humanis corporibus. Ratione ergo paucitatis deberent febres quartanæ etiam cito finiri: ſed quia frigidus, craſſus, & viſcidus eſt humor: hinc fit vt diu duret, ſeſeq; refrigerando propaget: ita tamen, vt cum ſit paucus, neceſſario ſemper in anno finiatur. Sed videamus an verum ſit non excedere anuum, quia Auicennas ſcribit: aliquos fuiſſe, qui duodecim annos laborarunt quartana, Albertus Magnus, qui triginta. Ergo non videtur vera eſſe hæc Hipp. ſententia. Dicendum eſt, quartanam conſiderari poſſe, vel ſecundum ſui naturam, vel ſecundum accidens, ſi ſecundum ſe, non poteſt ob ſui naturam vnquam excedere annum: & ſic intelligendus eſt Hippoc. Sed ſi ſecundum ſubiecta, in quibus fit, poſſunt innumeri errores fieri in homine. propterea ſi qui laborauerunt quartana ſupra annum id tribuendum eſt non naturæ febris, ſed erroribus. niſi dicamus, quoſdam a natura procliues eſſe in hanc. Plin. narrat Mœcenatem toto vitæ ſuæ tempore laboraſſe quartana, & Antipatrē Sidonium Poetam, omnibus annis, vno die tantum naturali correptum febri. Tertium erat, quid Hippoc. voluerit intelligere per intumuit. Nonnulli volunt intelligi intumuiſſe lienem, quia in quartana fere lien ſolet tumere. ſed hæc opinio mihi non placet, quia Hippoc. ſemper illud ſolet annotare. præterea Gal. inquit: quartanam eſſe quidem ſecuriſſimam niſi coniungatur tumor lienis. quaſi vbi tumor lienis ſit, quartana ſemper ſit exitialis. Vnde cum hæc ſit iudicata, non eſt æquum exiſtimare habuiſſe lienis tumorem. Quare non puto ego aliud voluisſe, quam totum corpus illius intumuisſe; hac coniectura: quia cum hæc quartana laborabat, menſtruis carebat. retentis menſtruis, neceſſe eſt vniuerſum corporis habitum fuisſe repletum, & tumefactum, & eo maximè, quod in quartana ſemper fiat magna copia ſanguinis ſeroſi (quod ex copioſiſſimis ſudoribus colligitur) quia ex frigiditate humoris calor naturalis obtunditur, vt vice ſanguinis fiat ſeroſus humor. Addo etiam, detumuiſſe poſt menſtruorum eruptionem, quia exijt ſanguis aquoſus, qui totum corpus tumidum reddebat. Poſtremum erat, quid hoc Hippocratis ſit, refrigeratam valde commotam, & ſudaſſe. Aliqui dicunt febrem fuiſſe remiſſiorem; ſed male ſentiunt mea ſententia: quia ſi de febre intelligendum eſſet, neceſſe fuiſſet vt dixiſſet aliquam cauſam extinctionis febris, dixit intumuit, tota refrigerata eſt. Nihil aliud voluit dicere, quàm tentatam fuiſſe rigore, & conſequenter ſudore: quia rigor eſt percuſſio & immanis quidam motus totius corporis. præterea vbi corpora ſudatura ſunt, vix vnquam fit vt rigor non adſit. Sed dicetis, quomodo fieri poteſt vt hæc mulier ſit iudicata? quartana febre laborantes copioſiſſime ſudare, omnes quotidie obſeruare certò ſcio, attamen non liberari ab ea. præterea Gal. dicit: nullam criſim fieri ſudore. Animaduertendum eſt vobis illud quod Gal. ſcribit apud Hipp. iudicationem nihil aliud eſſe, quàm magnam & ſubitam mutationem morbi ad vitam, vel ad mortem; ad melius, vel ad deterius. Adeo vt, quando dicit, aliquem eſſe iudicatum, non vult intelligere eſſe perfectè iudicatum, ſed eſſe factam iudicationem ad bonum, vel ad malum. Et ita contigit in hac muliere: in qua rigor & ſudor pepererunt mutationem magnam ad bonum, quę deinde perfecta fuit a ſubſequente fluxione menſium: quia cum hi fluerent, & copiosè iudicatio quæ a ſudore perfecta fieri non potuit abſoluta eſt.

lib. 7. cap. 5.

1. Epid. ſec. 3. tex. 4.

1. de dieb. Decretorijs cap. 3

Ἐν τοῖσι σφίζουσιν αἱμοῤῥαγέσι χῆμα εὐρὺ τεὸν, καί τὸ ξύμπαν εἰ ἐκ τοῦ πάντη κατάντεος ἄναντες ποιοῖτο. Διὸ καὶ αἱ ἀποδέσιες αἱ ἐν τῇσι φλεβοτομίῃσιν ἑρμῶσι, αἱ δὲ ἰσχυραὶ κωλύουσιν οἷμα.

In pulſantibus ſangninis fluxionibus foramen amplum exiſtens, & omnino ſi ex valde decliui accliue fiat, & propterea ligaturæ in ſectionibus venarum impetum faciunt validiores prohibent ſanguinem.

Hæc pars tota eſt chirurgica: atq; chirurgia non ſolum in magna exiſtimatione fuit apud veteres: ſed Chirurgi ſolum Medici ſunt appellati. Vt propter hoc non ſit mirum, maximè Hippoc. in hac arte excelluiſſe, quemadmodum ex præclariſſimis illius hac de re commen-

tarijs

tarijs clarissimè liquet. Est autem chirurgica sententia illa, quod in pulsantibus sanguinis fluxionibus figura ampla existit: & si omnino decliue sit, accliuè fiat; vt propterea ligaturæ, & maximè fortes accommodatæ sunt. Est hæc sententia valde obscura. Eapropter breuiter dicam quomodo aliqui hanc interpretati sunt: deinde meam sententiam adiungam. Illi existimarunt Hippoc. hoc in loco duo nos monere; vnum est, quod in sanguinis fluxionibus sit facienda ligatura. siq; pars ex qua fluit sit decliuis, accliuis fiat. Et quia Hippoc. dicit εὐρύτερον illi existimarunt legendum esse εὐρετέον, & de hoc Gal. in linguis agit. Alterum est; quod monuerit in venæ sectionibus esse faciendas ligaturas neq; debiles, neque admodum fortes: non debiles, quia non faciunt impetum sanguinis: non fortes, quia prohibent. Quæ quidem vera sunt; nam semper student chirurgi vt locum inueniant per quem effluat sanguinis, qui si fuerit decliuis, faciunt vt fit accliuis. Et est quoque verissimum quod de ligaturis dicunt. quare Oribatius dicit: in venæ sectione opus esse ligare cingulo lato duorum digitorum. Est etiam præceptum, vt habeatur ratio an sit mittendus sanguis crassus & tenuis: an paucus, & copiosus, quia si copiosus & crassus, dicit faciendum esse foramen amplum; Hæc quidem omnia sunt verissima, sed si videamus literam Hipp. puto ego aliud dicere velle, & primum præsuppono, illum loqui, de sanguinis fluxu, non ex venis, sed ex arterijs, quia de pulsantibus sanguinis fluxionibus verba facit, quæ ex arterijs, necessario fiunt; quia sanguis arteriosus propter motum cordis facit pulsationem. Neq; valet quod Gal. in expositione linguarum Hippoc. videatur habuisse variam lectionem; quia quomodocunque sit, loquitur hic de pulsantibus fluxionibus. Vbi sanguis exit ab arteria semper suo motu dilatat foramen. Addo etiem, quod vbi sanguis exit e vena, nunquam foramen dilatatur nisi pars sit decliuis: quia ita impetu suo dilatat. Dicit Hippoc. in pulsantibus fluxionibus sanguinis foramen amplum fit. non lego χῆμα, sed χίσμα. hoc est non figura, sed foramen. Itaut dicat, semper fieri amplum foramen etiamsi ex decliui fiat accliuis. Et hoc cum maximo iudicio annotauit, vt nos doceret, vbi sanguis fluit ex arteria, statim, occurrendum esse: quia semper foramen maius fit. Et hoc videbitis in aneurismate: quod etiamsi pusillum sit nunquam aspernate; quia semper maius fit. Quod autem hoc sit verum: addit ille, ligaturæ necessariæ sunt, & fortes. Vult ergo statim occurrendum esse, vbi est aneurisma, vbi sanguis fluit ex arterijs: quia dilatat semper foramen. Et hoc faciendum est ligaturis, atq; fortibus. Verum cum ad cohibendum sanguinem variæ ligaturæ cōueniunt quas hoc in morbo expedit facere? primo in partibus longinquis oportet facere ligaturas, & fortes, non quidem leues, quę in sectionibus venæ vsurpantur, vt impetum faciant in sanguine. Quomodo autem fortes ligaturæ inhibeant sanguinis impetum, facile est intelligere: quia dolorem efficientes faciunt vt natura ad ea sanguinem mittat, sicq; locus apertus exinanitus facilius conniueat, & couniatur.

τὸ ἔναιμον καὶ τὸ ὑπόχολον ὀξυρεγμώδεες. Ισως δὲ ἐς μέλαιναν τούτοισι τελευτᾷν.

Sanguineum & subbiliosum acidum ructum facit, forte autem in nigram bilem his desinit.

Hæc sententia est purus Aphoris. & nullam connexionem cnm superioribus habet. Est clarissima, quia nihil aliud vult docere, nisi naturas sanguineas ac subbiliosas, hoc est temperamenta sanguinea & subbiliosa facile tentari morbis acidis, & forte incedere in affectus melancholicos. Est clarissima, sed si reæe expendatur habet etiam aliquas nobilissimas dubitationes: quibus solutis, facilè patebit, quid his verbis doceat nos Hippoc. Gal. dicit: ructum alium esse nidorosum, alium acidum: hunc ὀξυρεγμίαν, illum, κνισσώδην appellat. Nidorosus fit, vt inquit Ille a calore; acidus a frigore. Propterea dicit cruditatem nidorosam, facere febrem diariam, acidam non. Videtur fortassis alicui hic aliquis esse nodus, quia Hippoc. dicit temperamentum sanguineū, & subbiliosum tentari ructu acido;

8. meth. cap. 5. et li. 6. Aph. 1

do;

do a frigore. Hinc Trallianus dixit Gal. erraſſe quod non viderit etiam ructum acidum fieri poſſe a calore; & probabat exemplo vini quod aceſſit æquè temporibus calidis, ac fri gidis, vt ſicuti vinum æque æſtate, atq; hyeme contrahit acorem, ita non videatur miran- dum fieri acorem etiam a calore. Hanc ſententiam ſequutus eſt etiam Auerrh. Quæ ſi vera eſt facile poſſumus ſoluere nodum hunc, & locum in Hippoc. ſententia. Sed alia & melior eſt ratio. Illud memoria repetendum eſt, quod ſcribit Gal. duo eſſe genera acoris aliud eſt, quod ſequitur cruditatem aliud quod ſequitur putredinem; acor qui ſequitur cruditatem eſt ille qui fit in fructibus immaturis; qui fit ex mixtione portionis aqueę cum terrea, quæ portio aquea quamdiu durat manet acor, quando concoquitur & abſumitur fit dulcedo. Et hinc accedente æſtate fructus fiunt dulces. Aliud eſt genus acoris, quod ſequitur corruptionem, vt ficus, & palmule ſunt enim quidam populi qui ex ficub. & pal- mulis corruptis faciunt acetum. Sed quæ eſt cauſa huius acoris? quia pars aquea quæ a calore natiuo gubernabatur, & veluti colligata erat deſerta a calore natiuo ſoluitur & diluitur, atq; ita ſoluta & diluta efficit acorem. Vt in æſtate quando pars aquea diſſolu- to calore natiuo, a calore externo corrumpitur, acor fit. Quod igitur nos vult docere Hip- poc. hoc in loco, illud eſt, temperamentum ſanguineum, & ſubbilioſum tentari ructibus acidis, non quidem aciditate illa, quæ fit a frigore, ſed quæ a calore producitur præter na- turam. Et hoc verum eſt, quia in huiusmodi corporibus, vbi cibi, & ſucci putreſcunt, ſeu corrumpuntur, a calore diluitur humor, & ſoluitur, atq; hinc fit acor. Vt recte dixerit Hip- poc. ſanguineos & ſubbilioſos tentari ructibus acidis. Sed ſi hæc vera ſunt, cur dicit ſub- bilioſos? quia ſi a calore præter naturam fit aciditas, ergo quanto maior eſt calor, tanto ef ficacior eſt cauſa illius, & propterea maior fieri debet a bilioſo temperamento, quàm a ſubbilioſo. Non poterat (reſpondeo) Hippoc. dicere temperamenta bilioſa, quia pura bilioſa, cum abundent maximè ſicco & calido, tãtum abeſt, vt hanc humiditatem diluant, vt potius conſumant: & hinc nullum amarum generat animal, vt mare mortuum. Ita in corporibus noſtris, & temperamentis bilioſis, non poteſt fieri aciditas, ſed amaror. Et hoc eſt quod voluit nos docere Hippoc. vbi ſcribit ictericos non fieri flatuoſos, quia cum bilis in his maxime abundet calida & ſicca, conſumitur humiditas. Videtis ergo quanto cum iudicio voluit dicere Hippoc. temperamenta ſanguinea, & ſubbilioſa tentari ructibus aci dis. Sed cur addit, & forte in melancoliam finiunt? hoc dubitanter dixit, quia tempera- menta ſanguinea & ſubbilioſa, non neceſſario commutantur in melancoliam, præſertim quando ructibus acidis tentantur, nam ſi aciditas fit cruditate, nequaquam poteſt deſine- re in melancoliam. Sententiæ autem Hippoc. hæc ſumma eſt; ſanguineos & ſubbilioſos acidum eructantes forſan, hoc eſt, aliquando melancholicos euadere. Id enim experimen to comprobatur, interdum ſanguineos, & optimo calore prædictos ſimul etiam fieri me- lancholicos; quod quicquid boni eſt in ſanguine membra in ſeſe pro alimento trahant, re- liquùm impurum & tetrum intus maneat, ac viſcera & præſertim cor, atq; cerebrũ violet.

lib. 7. & 12.

lib. 4. de med. ſimp.

lib. 5. Aph. 72

Ῥίγη ἄρχεται, γυναιξὶ μὲν μᾶλλον ἀπὸ ὀσφύος διανύτει ἐς κεφαλήν. ἀτὰρ καὶ ἀνδράσιν ὄπισθεν μᾶλλον, ἢ τὰ ἔξωθεν τοῦ σώματος, οἷον, πηχέων, μηρῶν: ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν. δηλοῖ δὲ ἡ θρὶξ τῶν ζώων.

Rigor incipit mulieribus quidem magis a lumbis per dorſum in caput. Quin & viris etiam parte corporis poſteriore magis quam anteriore, velut cubitis, ac fe- moribus. Sed & cutis rara. Indicat autem capillus animalium.

Hæc ſententia nullam plane habet connexionem cum præcedentib. eſt tamen maximi momenti, & ſcitu digniſſima; quippe ſcripta etiam ab Hipp. Habet autem ea tres particu- las; quas diligenter & ſigillatim examinabimus; & ni fallor, cum fructu ingeniorum ve- ſtrorum. Prima itaq; eſt particula; mulieribus incipere rigores a lumbis, & per dorſum per- reptare in caput. Secunda, viris incipere rigores magis a partibus poſterioribus, quàm an- terioribus, quemadmodum a cubitis, & coxis. Tertia & poſtrema eſt, hoc indicari a cutis raritate: & cutis raritatem, indicari a pilis animalium: hoc eſt quod Hipp. in hac ſententia

6. Ep. com. 3. tex. 19. & li. 5. Aph. 69.

Cc nobis

nobis ſcriptum reliquit. Ante diximus rigorem nihil aliud eſſe, niſi ſubitam & inſignem totius corporis concuſſionem cum ſenſu frigiditatis, factam a lucta inter calorem natiuũ & humores acres & prauos. Hanc rem alias optimè docuimus. Quib. conſtitutis Gal. exponens primam partem, inquit: propterea rigores incipere a lumbis, quia partes illæ ſunt frigidiores & magis ſenſiles; ſunt debiliores, vt propter hoc citius ſentiant læſionẽ humorum acrium: addit Gal. potiſſimum hoc contingere mulierib. quia ipſæ ſunt natura debiliores & frigidiores viris. Quod autem communicetur hic rigor per dorſum capiti, cauſa hæc eſt, quia lumbi ſunt admodum connexi ipſi medullæ, ita vt communicatus rigor medullæ communicatur capiti, cui connexa eſt medulla. De ſecunda particula dicit Gal. propterea viris a partib. poſteriorib. incipere rigorem, quod illæ partes ſunt debiliores, & frigidiores. Atq; cum cubiti coxæq; ſunt membra frigidiora & debiliora, vtpote remota maximè a corde; in his rigor prius incipit. De tertia parte; Hippoc. cum vidiſſet dubium eſſe poſſe, an partes anteriores ſint calidiores, et poſteriores frigidiores, dicit hoc ſignificari ex raritate: quæ fit a caliditate. Si itaq; anteriora ſunt rariora, ſunt ſanè calidiora. Quod autem hoc verum ſit, inquit Gal. probare Hipp. ex pilis animalium, quia vbi ſunt plures pili, partes ſunt rariores; plures pili ſunt in partib. anterioribus: ergo partes anteriores ſunt rariores & calidiores. Hæc eſt interpretatio Gal. quam habet in illo Aphor. & ſunt eadem fere verba, niſi quod hæc ſint planiora. Sed non caret hæc interpretatio nobiliſſimis dubitationib. quas in medium afferam. primum dubium eſt, an rigores in mulieribus & viris ſemper inchoant a partibus poſterib. & a lumbis, quia Ariſt. ſcribit: Medicos conſueuiſſe præcipere ægris, vt ante febres, contegerent pedes, eo quod rigores incipiant a pedibus: & huic ſententiæ experientia aſtipulatur, quandoquidem nullus eſt, qui in actu practico non experiatur ſemper prius frigere nares, & pedes. Sed quod magis eſt, idem Hipp. inquit: rigores magis fieri circa ventrem ſuperiorem, febrem in inferiorem: ſuperior venter qui ſtomachus eſt, in parte anteriori magis eſt collocatus; ea propter videtur inferre rigores magis incipere a partibus anteriorib. Dupliceter mihi videtur reſpõderi poſſe, vno modo, Hipp. non dicere quod a lumbis ſemper fiant rigores, ſed quod magis ab his. Sed alia reſponſio accõmodatior eſt, rigorem dupliciter conſiderari poſſe, vel prout a refrigeratione primò perdurat vſq; ad calefactionem; vel conſiderari poteſt ſecundum impetum illum & vehementẽ concuſſionem: ſi conſideretur primo modo, vere rigor ſemper inchoat a naribus, & pedibus. & hoc pacto loquitur Ariſt. quando dicit, rigorem incipere a pedib. intelligit totam illam refrigerationem a principio vſq; ad finem, & hoc rariſſimum eſt. Si alio modo conſideremus, rigor a partib. poſteriorib. ſemper incipit, quia verè illa percuſſio oritur a partib. poſteriorib. a medulla. Ad Hipp. verò dicendum comparare ventriculum, & inteſtina quo ad rigorem & febrem, ac dicere, ventriculum ob ſui ſenſum exquiſitum ab humorib. acrib. magis excitare rigorem, hoc eſt, agitationẽ totius corporis pro depellendis ſuccis mordacib. inteſtina vero cum ſint putredinis loca, magis febrem facere, non propter hoc tamen negat, quin in febrib. vbi locus putredinis non ſit in aliqua parte, inchoet a lumbis: ſed hic quoq; aliquod dubium oritur, quomodo dicat mulierib. rigorem oriri a lumbis; viris non ab his incipere aſſerat, ſed a partib. poſteriorib. præterea, quæ eſt ratio, quod a pedib. non incipiat? Primum reſponderi poteſt, hoc maximo iudicio dixiſſe Hipp. quia viris verè incipiunt rigores a dorſo a parte poſteriori; mulierib. a lumbis, quia vterus ſubtus lumbos eſt, vnde fit vt ratione vteri partes lumbi ſunt debiliores & frigidiores & lucta potiſſimum fit circa has partes. Secundæ dubitationi reſpondendũ, pedes non percipere rigorem, quia in ipſis non fit lucta, cum partes illæ non ita offenduntur. Sed quę eſt huius rei cauſa? Natura cum anim. aduerteret pedes debere continuò calcare terram & cõſequentèr impingere reb. duris, ne lęderẽtur fabricauit eos ligamẽtis, neruis duriſſimis: vt propter hoc nequaquã vellicẽtur ab humorib. acrib. Quod hoc ſit veriſſimũ, poteſtis ex eo conijcere, quod pedes nudi, quãtũuis calcent terrã, nunquã cõſumũtur, ferrũ ſolę ęque ita. Et ppterea nõ eſt mirũ, ſi refrigerantur quidẽ ſed non rigent. Circa 2. particulã nõ eſt minor dubitatio, quia non videtur eſſe verum, propterea in viris incipere rigores a partibus

lib. 5. aph. 69.

ſet. 2. prob. 26

6. Epid. ſec. 5. tex. 30.

bus posterioribus: quia sunt quidem frigidiores, sed non debiliores: quia onera magis feruntur partibus posterioribus, quàm anterioribus. Non itaq; consentaneum est, vt a partibus posterioribus incipiant rigores, quia sunt debiliores. Alia itaq; causa est, quod in partibus posterioribus, magis lucta inchoet propter venam cauam, quæ solet esse fomes & focus putredinis. Et hoc facile intelligere poteftis, quia vbi febricitant homines, maximè solent vexari dolore dorsi. Atq; illud est quod appositissimè nos voluit docere Hipp. in coacis prædictionibus, inquiens: dolores dorsi esse molestiores in febribus, quia maximas molestias pariunt, propter maximum incendium, quia ibi est focus putredinis: nam esse molestiores, quia magis sensibilis ille locus est (vt dicunt aliqui) non puto, quia vētriculus multo magis sensibilis est: vnde rigor in illo deberet esse molestior. quanquā dicere possumus esse molestiores ob viciniam spinalis medullæ, qua rigore affecta, postmodum cerebro malum facile communicatur. Circa postremam partem est quoq; non leuis, nec inutilis dubitatio; scilicet, vtrum verum sit, pilos animalium magis abundare in partibus anterioribus quam posterioribus: nam si diligenter videamus bruta animantia, siue in ipsis faciamus partē posteriorē dorsū, siue caudam, quælibet harū pilosior est, quam anteriora sunt, excepta tamen simia: imò Aristot. quærit rationem propter quam animalia bruta habent partes posteriores piliosiores, homo autem anteriores, idcircò esse inquit, quia natura semper tegit partes debiliores magis, vt cum in homine sint partes anteriores debiliores, in brutis posteriores, iure magis sint pilis tectæ. Itaq; non est verum, vt inquit Hipp. pilos ostendere raritatem cutis, quia vt inquit Gal. pili sunt plures in anteriorib. partib. quàm posteriorib. Pro solutione dupliciter respondleri posse existimo; partes quæ statim sese offerunt obtutui, & oculis nostris, ac proinde iniurijs externis, & pſertim aere anteriores esse, scilicet partes pectoris, quod si verum est, necessarium est anteriora esse pilosiora. sed si hoc non placet, est alia ratio soluendi hunc nodum, scilicet delendam esse vocē animaliū, vt intelligatur de pilo humano; vnde si deleatur hæc dictio, nec esse pilosiores, quia reuera calidiores, quod sit delenda, ex eo colligo, quod in sexto Ep. sect. 3. tex. 19. nequaquam est. Vt iure existimet Hipp. partes anteriores esse rariores, quia sunt piliosiores. Ex his colligere poteftis in rigorib. certādum esse remedijs applicatis spinali medullæ, & dorso. Ætius ex sententia Herod. dicebat aduersus rigores optimū esse dorsum & spinalē medullam, vnde inchoat rigor obtegere lanis oleo sycionio gleucino, aut rutataceo imbutis. 10. sect. Prob. 52.

Ἡσιν οὐδὲν ἔσω τῷ τεταγμένῳ χρόνῳ ἑκάστοισι τὰ τικτόμενα.

Quibus nihil intra constitutum tempus, singulis partus vitales fiunt.

Hæc omnia fere pertinent ad conceptum, & ad partum, in quib. ea nobis proponit, quę & rara, & obseruatione digna existimauit, & propter hoc debetis diligētes esse in ijs intelligendis, & memoria cōplectendis. Dicit Hipp. si nihil aduersi contingat fœtui dum est in vtero eo tempore quo permanet vsq; ad partum, tum partus vitales fiunt. Siue enim vitales intelligamus, siue fœcundos, nihil interest: nam Hipp. & Gal. in expositione linguarū scribunt, hanc vocem ἀτόγονα vtrumq; significare. Vt autem intelligamus, quæ his verbis comprehenduntur ab Hipp. primo videre oportet quid sit illud inimicum de quo loquitur, præterea videre oportet, quid significat apud Hipp. tempus cōstitutum, scilicet quod sit illud tempus constitutum partus, de quo loquitur. Et prius scire debetis, Hipp. his verbis nobis præcepta & documenta vtilissima relinquere, cùm ex parte prægnantium, tùm ex parte Medicorum, ex parte prægnantium, esse diligenter animaduertendū, nè aliquid contrarium contingat eo tempore, ex parte Medicorum, vt intelligant, an partus sit futurus vitalis. Vtile præceptum, tum ad præcognoscendum, & prædicendum, tum ad præcauendum, & curandum: nam (vt scribit Plut. lib de sera niminis vindicta) quoties aliquis nascebatur ex patre epileptico, phtisico, statim eum curabant. Quę itaq; hic aduersa appellantur, sunt omnes causæ lædentes & corrumpentes foetum: quæ vel internæ, vel externæ sunt. internæ causæ sunt, vel naturales, vel morbosæ, de quib. omnib. scribit Hipp. copiosissime. Inter causas naturales est angustia vteri, de qua Hipp. scribit, & Aet. Est præterea debili- lib. de morb. mul. libr. de superfetat. lib. 16. cap. 16

debilitas dorſi mulieris; ligamentorum; intemperamenta corporis, cauſæ præter natu-

li. 5. Aph. 30.

ram,ſunt omnes morbi ſimiliares, & inſtrumentales: & præſertim morbi acuti, de quib. loquens Hippoc. dicebat: mulierem prægnantem tentari morbo acuto, malum eſt: & vt inquit Gal. in commentario vel ipſi matri,vel fœtui,vel vtrique. Cauſæ externæ multæ

lib 3. Aphor. 1. ſect probl. 8. de hiſt. animal. cap. 1.

ſunt: eſt aer de quo loquitur Hippoc.& Ariſt. aer fœtidus,maxime infeſtus ſolet eſſe omnibus prægnantibus, adeo vt dixerit Ariſt.odorem extinctæ lucernæ maximè eas lædere. Sic motus vehemens corporis & animi. præſertim verò læduntur a medicamentis: adeo vt iure iurando cautum ſit,ne quiſquam poſſit his partum perdere, ab Hippoc. Quod igitur nos vult docere Hippoc. eſt, ſemper fœtus ſuapte natura eſſe vitales, niſi aut internũ aut naturale ſit impedimentum, ac morbus fiat, aut cauſa externa accedat. quod quidem præceptum vtile eſt Medicis non ſolum ad prædicendum, ſed etiam ad prouidendum vbi

li. de nat. pueri et li. de ſeptim. part.

fœtus eſt in vtero,& vbi partus eſt editus. Sequitur vt videamus quod ſit conſtitutum illud tempus de quo loquitur Hippoc. & ſi aliquod impedimentum contingat partui, nõ eſſe vitalem. Prius ſupponendum,quod dicit Hipp. ſcilicet cauſas partus multiplices eſſe,quibus ſuapte natura properat ad exitum: prima eſt, robur facultatis motricis fœtus; tum magnitudo corporis illius: poſtremò inopia alimenti. Vbi igitur hæc concurrunt,vt fœtus ſit robuſtus,vt ſit maior quam capere poſſit locus,& vt inopia laboret alimẽti,tunc calcitrans ſoluit ligamenta,quib.alligatus eſt,& ita ſibi parat exitũ. Itaq; tempus debitũ

7 de hiſt. animal. cap 4. lib. 7. cap. 5.

eſt,quando fœtus eſt perfectus robuſtus,grandis, & alimenti penuria laborat. Imo aliud ſupponere debetis,quod ſcribit Ariſt.& quod cõfirmatũ eſt a Plin. ſcilicet omnia animalia bruta,habere tempus partus determinatum, quod nullum indiuiduum vnquam tranſeat: vt elephanti pariunt duob. annis,nec vllus vnquam excedit,aſini & muli duodecim mẽſib. equi vndecim:ouis & capra quinq; canis & ſus quatuor:homo dicit Ariſt. non habet certum tempus ſui partus: nam interdum naſcitur ſeptimo,aliquando nono; imò ſæpe nonnunquam decimo & decimoquarto menſe, vt Auic. dicit;octauo menſe nullus vnquam vitalis partus. Adeò vt præcipua ſit differentia inter bruta,& homines,quod illa ſemper eodem tempore,hi diuerſis pariunt temporibus. Circa hanc partem tria occurrunt vtiliſſima & pulcherrima problemata. Vnum eſt,vnde fiat vt inter bruta aliqua celerius,aliqua tardius pariant. Secundum erit,cur in vno quoque genere brutorum,idem ſit ſemper tempus ordinatum,in homine modò vnum, modò aliud. Tertiũ cur iuuant partus ſeptimus menſis,nonus,vndecimus,& octauus nõ iuuat,exceptis tamen Ægyptijs fœminis quas ſcribit Ariſt. etiam edere partus octimeſtres vitales. Pro reſolutione primi problematis,puto duas poſſe legitime aſſignari cauſas. Vna eſt caliditas & vis perfectoria ipſius animantis: nam quæ temperamento calidiore ſunt,citius edunt partus:quæ frigidiora tardius. Secunda cauſa eſt viuacitas. ita enim natura comparatum eſt,vt cuncta viuẽtia habeant quatuor tempora, principium, augumentum, ſtatum, & declinationem, quæ tempora in animantibus ita ſeſe mutuò conſequuntur,vt quicunq;habent vnum tempus longius,habeant etiam alia proportionaliter: vt quæ habent longam declinationem,habent etiam longum ſtatum,principium & augumentum. Igitur cum ea ſit quaſi lex naturæ, & regula;patet maniſeſtiſſimè, ea quæ diu viuunt, oportere etiam vt diutius in vtero maneant. Elephanti ſunt viuaciſſimi omnium animantium,& propterea habent longius principium;muli, aſini, & equi pariter ſunt viuaces, quare etiam principium reſpondeat omninò neceſſe eſt. Adeò vt certiſſimum ſit hæc tempora ſe inuicem conſequi & viuaciora tardius: breuis vitæ,citius in lucem edi. Ad ſecundum problema quod attinet, forte a nemine ante diſputatũ,aut ſolutum. Auerh.dicit:propterea bruta habere ſemper idem

in com. 4. de gen. anim. c. 4. lib. 9. de animalib. cap. 4. & lib. 13. c. 2.

tempus pariendi,quia ſemper in vnaquaq; ſpecie habent idem temperamentũ,homo non ita: in quo cum diuerſa ſunt temperamenta diuerſa quoq; habet tempora pariendi. Hanc ſententiam Alber. Magnus eſt ſecutus,& exiſtimauit ſufficere: atq; propterea dixit hanc diuerſitatem facere morem viuendi,qualitatem alimẽtorum,eoſdem animi motus,necnõ eandem complexionem; quaſi bruta habeant idem tempus, quia omnibus idem eſt mos viuendi,idem cibus,& temperamentum; hominum alia ratio; vtuntur diuerſis cibis alia

atque

atq; alia viuendi ratione, & moribus, & consequenter diuersas habebat tempora pariendi. Vtraq; opinio speciosa esse videtur, sed si res ipsa, naturaq; illius diligenter perpendatur, secus est, primũ enim in vnaquaq; specie sunt indiuidua: quæ differunt forma indiuiduali & suũ habent temperamentũ. Præterea non est concedendum vti asinos, mulos, equos ijsdem cibis: imò apud Plutarch. legimus, pluribus alimentis vti. Neq; differentia temperiei potest assignari, quia si verum est propter varietatẽ complexionis varia etiã esse tempora pariendi, in mulieribus cum sunt infinita temperamenta, etiam infinita debent esse pariendi tempora; & propterea verum esset vt debiliora frigidiora vndecimo parerent, robustiora & calidiora septimo mense, hoc autem falsissimum est, rarissimè pariunt septimo, & vndecimo, frequentissime nono. Propter quod soleo ego dicere Dominum nostrum Iesum Christum voluisse nasci nono mẽse, quia est tempus maximè commune. Igitur non sunt veræ illorum sententiæ. Quid ergo in hac salebrosa quæstione asserendum est? Ego si in re obscura aliquid mihi est in medium afferendum, existimo causam finalem fuisse naturæ, vt quantum fieri possit, abortus in humano genere vitaremus, quia si vnũ tempus fuisset, multo facilius fuisset errare, nunc autem quia iam parit septimo nono vndecimo, non est ita facile abortus fieri, sed dicet aliquis ergo bruta deberent sępissimè abortire: at hoc non est verum; frequenter abortiunt mulieres. Huic prudenter & vere puto responderi posse; naturam potius in homine hoc machinatam esse, quàm in brutis, quia bruta non ita errant in victu, non ita offenduntur ab aere; fœminæ autem infinitis causis abortum facientib. sunt subiectæ, & præterea huic sceleri, vt spontè interdum perdant fœtus, quod nunquam faciunt bruta. Videtis ergo qua ratione voluit natura diuersum esse tẽpus pariendi in homine: quia silicet videbat varias causas perdendi sexus habere. Alia causa est, quia bruta habent determinatum tempus coeundi, & concipiendi: homo omni tempore, hora, & momento vtitur coitu. & propterea fit, vt bruta semper habeant semen ęque perfectum: homo nequaquam: interdum perfectum, aliquando semiperfectum; iam imperfectum nonnunquam imperfectissimum. Vbi perfectum habet semen parit partum septimestrem: vbi minus perfectum, ob crebros coitus, aliaq; tardius. Et quia sæpius se habet homo medio modo, hinc fit, vt medio tempore pariat frequentius nono inquam mense. Erat tertium problema cur octimestris partus non nascitur vitalis, quæ disputatio ab omnibus fere Philosophis, & Medicis tractata est, vt ab Aulo Gellio. *lib. 3. cap. 16.* Sed priusquam hanc attingam, operæpretium est nonnulla situ digna præmittamus. Illud primum est stabiliendum, octimestres partus minimè vitales reputari ab hominibus. Quod vtrum verum sit necne, dubitari facillime potest, quia sæpe mulieres falluntur in computatione dierum conceptus. Sed vt tradidit Hippoc. credendum est hac in re mulieribus, quæ asseuerant natos octauo mense minimè superstites esse. *lib. de sep par.* Id quod voluit etiã docere Hippoc. inquiens: est, & non est, hoc est editur quidem in lucem, sed non vitalis. *lib de Alim.* Hanc merito quidem probauit Arist. nasci quidem vitale. Sed in Græcia neminem seruari: quanquam in Ægypto, & alijs terris fertilibus interdum superuiuant octimestres. *lib. 7. de Hist. anima. cap. 4.* Hanc eandem varietatem confirmauit Plin. scribens Cæsoniam natam esse octimestrem, & superuixisse, narrat quoq; Atheneus mulieres in Asia parere octauo mense foetus vitales. Aliud stabiliendum est, ante septimum mensem nullibi, & nũquam foetum superuiuere: sed ita intelligere oportet septimum mensem, vt inchoauit, hoc est, vt præterierit dimidium sexti mensis, Hippoc. enim terminum huius mensis dicit esse centesimum octantesimum secundum diem. ita vt quicunq; natus sit, ante hunc diem, fieri non potest, vt sit vitalis. propterea credere non possum, quod scribit Arist. interdum aliquem natum esse tertio mense, & superuixisse: *lib. 7. de Hist. anim. cap. 4. et li. 4. de gen. anim. cap. 4.* fabulas etiam puto esse, id quod scribit Ferdinandus Mena in commentario supra lib. Hippocr. de sept. partu, quendam Madridij natum esse sexto mense, & superuixisse. Constans opinio est natos decimo, vndecimo mense vitales esse: imò Auic. scribit se audiuisse a quodam fideli, aliquam peperisse decimoquarto mense, & superstitem fuisse, relatum est Hadrianum Imperatorem accitis in concilium Philosophis & Medicis sanxisse lege, posse decimoquarto mense nasci foetum, & superuiuere. De

octime-

octimestri partu, aut nunquam, aut rarissimè, & in paucissimis locis viuere, videtur esse apud omnes constitutum. Cum autem res ita se habet videndum est, qua ratione fiat vt partus octimestris non viuat. Astrologi non existimarunt aliunde fieri, quam quod sit subiectus Saturnũ, qui cum sit frigidus & siccus, dicunt propterea fieri non posse, vt viuat: deputant enim menses planetis, vt incipiat a Saturno, vnde octauus iterum incidit in Saturno. Sed hæc sententia refutata est ab Arist. & Auer. hac ratione, causam interitus partus octimestris voluerunt esse morbum causam præter naturam, astra sunt causæ naturales. Quod causæ præter naturam oriantur ab astris causis naturalibus, est omnino impossibile. Ioan. Piccus lib. tertio capite decimo octauo conatus est alia ratione euertere, quia astra sunt causæ cęlestes: a coelesti & diuino nihil nisi diuinum proficisci potest. Itaq; mors infantis res turpis & praua non potest fieri vitio coeli, quod est causa diuina. Post Astrologos fuerunt Arithmetici, & Pythagorici, qui & ipsi crediderunt non posse superuiuere, quod octimestris partus oritur sub numero octauo, qui est numerus imperfectus: dicunt enim omnes numeros impares esse perfectos, omnes pares esse imperfectos, excepto solo denario. Hanc Pythagoric. & Arithmetic. opinionem, sequutus est Alexand. vbi scribit: propter numerum octauum imperfectum non posse superuiuere. Sed contra hos breuiter dici potest, id quod dicit Gal. lib. de diebus decretor. vbi probat non posse rationem illorum pendere a numero, quia numerus est res abstracta. Idem nos de octimestri partu dicere possumus, non posse a numero oriri facultatem, quę sit corruptrix foetus octimestris. Mathematici alia via incederunt ad asserendam causam interritus partus octimestris. Hi enim tribuebant omnes menses foetus dum in vtero est signis Zodiaci; & quia in his aliqua sunt signa dissociabilia & infoelicia, dicebant ab huiusmodi signis gubernari foetus octimestres: qui propterea intereunt, quia sunt sub signo dissociabili & infoelici. Sed quod aduersus Astrologos diximus, idem aduersus Mathematicos dicere possumus; a sideribus causis coelestibus, non posse oriri effectus mortales, & corruptibiles. Arist. & Auerrh., alia via incedunt, scribunt enim: inter fœtus alios esse qui habent calidum natiuum validum & robustum; alios qui habent imbecillem; & hos magis, illos minus. Hoc constituto, dicunt: foetus septimestres propterea esse vitales, quia producuntur a calido natiuo, valido qui perficit foetum breui tempore; quem perficere solet imbecillis longiori. ab imbecillo calore inquiunt fieri octauo, nono, decimo mense editum partum: prout vel magis, vel minus est imbecillis: atq; propterea hunc foetum minimè vitalem esse qui octauo mense in lucem producitur, quia tardat post mensem, & anticipat ante nonum, tarditas illa non potest oriri, nisi ab aliquo accidente graui, & præter naturam, & hac de causa inquiunt fieri non posse, vt superuiuat. Hęc sententia Philosophorum grauis quidem est, sed patitur difficultates non exiguas, & propterea etiam a Medicis solet refutari: primum enim si verum esset septimestrem partum oriri a calido robusto, sequeretur necessariò multo meliorem conditionem esse septimestris, quàm nouimestris & decimestris, quia producitur secundum Arist. a calore robustiore. Sed hoc vsu experientia falsum esse comprobatur, quia septimestres non semper viuunt; & superstites solent semper esse imbecilliores. pręterea non videtur alia ratione verum esse id quod scribit Arist. quia in compluribus regionibus reperiuntur mulieres quæ sunt debiles & viri, & consequenter fœtus etiam fiunt debiliores, nihilominus rari sunt, præterquam qui oriuntur nono mense. Et quia videbant Arist. & Auerh. interdum aliquos octimestres superuiuere, dicebant hoc tum contingere, quando fit, vt fœtus habeat calorem medium, inter septimũ, & nonũ. Quod ex eo falsum esse probatur, quia reperiuntur multa temperamenta media: quare deberent etiam multi hac ratione superuiuere. Albertus Magnus aliam sententiam videtur esse sequutus: & in hoc recessit ab Arist. quem alioqui sequi consueuerat, habuit autem initia suæ sententiæ ab Hipp. inquit enim, quemlibet fœtum septimo mense moueri: in quo motu maximè laborat, & debilitatur; sed natura adhuc retinet ipsum, donec ab hoc labore septimi mensis veluti recreatur. si permaneat donec recreatus sit, oritur vitalis, & tunc oritur nono, decimo, vel vndecimo mense. Si autem antea exit,

lib. 4. de gen. animal. cap. 4

sect. 2. Probl. 44.

lib. de sept. & oct. part.

exit, fractus, debilis, & imbecillis eſt & conſequenter viuere non poteſt. Hanc ſententiam exceperunt plæriſque, & pręſertim Auic. vbi ſcribit ea ratione non ſuperuiuere octimeſtres partus, quia tardant a ſeptimo menſe propter imbecillitatem, & anticipant nono menſe. Hanc ſententiam neq; ipſe velim aſpernari cum al.js. Sed puto alias rationes ſubiungendas, quas Hipp. nobis propoſuit. Proponit itaq; nobis, ſed obſcuris verbis alias cauſas, de quibus etiam meminit lib. de alimen. & ſexto Epid. ſcilicet partum, dum eſt in vtero magnas mutationes habere conceptum, motum, & exitum: quæ venuſtiſſimè Tertul. appellat tributa partus. Huiuſmodi mutationes, habent hanc proportionem inter ſe, quod tempus motus ſemper eſt duplum temporis conceptus: tempus partus, triplum temporis motus. Iam verò, vt inquit Ariſt. & Hippoc. locis citatis tempus conceptus varium eſt: nam in marib. intra dies triginta aut triginta quinq; nunc quinquaginta, aut quadraginta quinq; ,aut quadraginta in fœminis. Si duplicetis ergo trigeſimū quintū faciunt ſeptuaginta, ſi quadrageſimum quintū faciunt nonaginta. Vt ſeruata hac proportione pręďicta, cadat partus in ſeptimum, nonum, decimum, vndecimum mēſem, nunquam autem in octauum. Quod ſi forte hæc proportio cadat interdum in octauum, eſt vitalis. Sed rariſſimum eſt. Hæc admirabilis & diuina pene obſeruatio Hipp. eſt ex mulierum tamen auxib. & animaduerſione deprompta. Secunda cauſa eſt, quod in partu idem contingere ſolet, quod in morbis; hi, vel ſunt acuti, vel longi: acuti iudicantur ſeptem diebus, vndecim, quatuordecim, longi ſeptimanis ſeptem, quatuordecim. Et quia fœtus proportione æmulatur hunc motum, propterea fit, vt non poſſit exire & iudicare, vt ſic dicā niſi ſeptimo, nono, decimo, & vndecimo menſe. Et hinc fit vt octauus partus non ſeruetur, quia oritur fractus a ſeptimo menſe & anticipat nonum menſem, quo tempore deberet eſſe recreatus a labore. Poſtrema ratio eſt, quod natura omnibus ſuis operibus præſcripſit terminos ordinatos, vnde quoq; præſcripſit fœtui, vt non naſcatur niſi ſeptimo nono decimo, & vndecimo menſe. Et quia poterat negari huiuſmodi terminos eſſe a natura præſcriptos, inquit Hipp. vſu, & experientia comprobatum eſſe; quod enim frequentiſſimè fit, naturale eſt, vt docet Ariſt. quod raro, præter naturam; ſed frequentiſſimum eſt vt ſeptimo menſe, nono, decimo, & vndecimo in lucem editi ſuperuiuant, ergo neceſſarium eſt colligere hunc eſſe terminum naturalem. Et partus octimeſtres rariſſimè ſuperuiuunt aut nunquam, ergo partus morboſus & præter naturam.

21 3. trac. 2. cap. 1. & li. 9 de animal. c. 5

lib. de ſeptim. & octim. par.

lib. de patien- tia.

lib. 7. de hiſt. animal. & 4.

lib. 2. Phiſic.

Τὰ ἐπιφαινόμενα ἐν οἷσι μησὶ γίνεται. Οἱ πόνοι ἐν περιόδοισιν, ὅτι ἐν ἑβδομήκοντα κινέεται, ἐν τριπλασίοισι τελειοῦται.

Apparentia in quibus menſibus fiunt, labores in circuitibus, quod in ſeptuaginta mouetur, in triplicibus perficitur.

Hęc dictio, quemadmodum & ſuperior, & ſubſequens, habetur quoq; ſexto Epid. ſect. octaua tex. ſeptimo, & octauo circa initia. Eſt autem ipſius ſententia: debere medicum cōſiderare quę apparent, & qui labores fiant in circuitibus; & quod id quod mouetur ſeptuaginta dieb. ijſdem triplicatis perficitur. Scire autem oportet labores & apparentia idem eſſe: ſunt verò vomitus, angores, dolores, febres, & demū id omne quod aduerſum fœtui ſupra vocatur. Vult igitur Medicum conſiderare quibus menſibus fiant, an tertio, quarto ſeptimo, &c. Siquidem fieri ſolent tempore conceptus, & motus: vnde ex ipſis conijcere licet tempus partus. Eſt etiam alia vtilitas pro vſu artis: quoniam ex menſium cognitione in quibus fiant, poſſumus colligere modum curationis. Exempli gratia, dicit Hipp. Grauidas mulieres a quarto menſe vſq; ad ſeptimū non eſſe purgandas. Dicit etiam eas a vene ſectione abortire: & alia huiuſmodi; ſic etiam ex cognitione laborum, vt dictum eſt cognoſcuntur menſes motus, & ex hiſce triplicatis perfectio fœtus, & partus. Nec valet quod plæraq; mulieres tardiſſimè ſentiunt motus, nec habeant apparentia: quia id eſt per accidens & non naturaliter.

li. 4. Aph. 2

ὅτι μετὰ

Ὅτι μετὰ γυναικεῖα δεξιά. Τὰ δὲ ἀριστερὰ χάσκει.

Post menstrua dextra, aliquando sinistra hiant.

Breuis quidem dictio, sed ita vtilis est, vt nulla esse possit magis. Habet autem duplicem connexionem, cùm communem, tùm particularem: communem quia versatur circa affectus muliebres: particularem quia supra docuit modum cognoscendi cōceptum, nunc docet modum concipiendi, quid quæso hoc potest esse carius generi humano? Est itaque eius sententia, post menstrua os vteri hiare tàm in dextra, quàm in sinistra parte: quasi dicat, eo tempore maximè fieri conceptum. hoc est post menstrua. Videte Hippoc. *[1. de morb. mulier.]* vbi scribit: eum qui cōceptui inhiat, debere adire mulierē post mēstrua; quia tū vteri os hiat. Sed vt præclaras contemplationes pedetentim disquiramus, ante cætera videre oportet, quid sit hiare apud Hippocr. χάσκειν; deinde cur addiderit dextram & sinistram partem hiare; nam satis videbatur dixisse fieri conceptum post menstrua. *[6. Epid. sec. 6. & alibi.]* Hiare apud Hipp. nihil aliud significat quam aperiri, dilatari: nam quotiescunq; conceptus est in vtero, os vteri clauditur, vt neq; acutissima acus possit illud penetrare. *[5. Aphor. 54. & 3. de facul. nat. cap. 3.]* docet hoc Gal. præ cætrris, alijs temporib. os vteri sēper hiat: sed iam magis iam minus aperitur. fluētib. mēsib. latissimè hiat; postquam mēstrua desierunt, hiat, sed minus, post partum minimè, ne loculi semper aperti, contaminentur. propterea virginibus semper clausum est os vteri, ne vel frigore, vel puluere loci contaminentur. Fit autem conceptus, quando semen suscipitur, & retinetur. fluentibus menstruis suscipitur quidem, quia os vteri amplum est, sed præ humiditate elabitur, vel ita diluitur, vt inefficax sit. in interuallis menstruorum non suscipitur. desinentibus menstruis semen suscipitur, quia os vteri hiat: attrahitur, quia cum sit exiccatus vterus, a semine cupit irrigari: retinetur: quia cum siccus sit, semen susceptum minimè elabitur. Quare videtis quomodo dicit concumbendum esse post menstrua, quia os vteri hiat: & propterea semen attrahitur suscipitur & retinetur. Sed cur dicit, modo dextrā, modo sinistram partem hiare? doctrina firma & frequens est Hippoc. mares generari in dextra, fœminas in sinistra vteri parte. Id quod habetis quinto Aphorismor. 38. & 48. imò idem sex. Epid. comment. sex. scribit dextram mammam dextrum oculum, maximā vim habere in tota naturæ fabrica, & in omnibus operationibus. Sed quod magis est, inquit libro de fœt. & superfæt. vbi marem quis generare cupit, debere vincire testem sinistrum, vbi fœminam, dextrum. id quod non modo omnes Hippocr. sectatores affirmarunt, sed bubulci in arietibus solent obseruare. Cæterum circa hæc quæ audiuistis, tria occurrunt diligenti discussione digna, primū est, quomodo fieri potest, vt vel dextra, vel sinistra pars vteri separatim potest hiare, quia est corpus sphæricum, vt si vel vna pars aperiatur, simul etiam aliæ partes videantur aperiri. Præterea discutiendum est, an verum sit, statim post menstrua concumbendum esse ad cōceptum faciendum. tum an verum sit, mares dextra, fœminis sinistra magis generari. Circa primum, sciendum est hiare non solum significare aperiri sed dilatari. Ita vt, si verum sit, vterum non hiare aperiri, nihilominus fieri potest, vt magis dextra quam sinistra aperiatur, dilatetur. Veruntamen scire debetis falsissimum esse quod plæriq; putant, scilicet in vtero veluti cellas quasdam esse, in quibus feruntur embryones. Imò non defuerunt qui existimarunt, tot esse cellas, quot *[7. de Hist. animal. cap. 4.]* possunt mulieres concipere. Sed hoc est falsissimum, quia si verum est quod scribit Arist. interdū concipere quinquies. Imò quod scribit Albert. & Auic. quandoq; 60. & 100. abortus esse factos: certè oportebat in his tot cellas esse quod erant embryones. Quare sicuti verum est, discretas esse dextras a sinistris, ita falsissimum est loculos reperiri. Erat secundum, an statim post menses cōcumbendum, quia Hipp. videtur diuersa scripsisse: primò enim de morb. mulieb. non longè ab initio scribit; pro conceptu faciendo concumbendum esse inchoantibus mensibus, addit vel desinentib. atq; optimum esse iam finitis mensibus concumbere: quam sententiam Gal. sectatus esse videtur, *[lib. de sect. vteri cap. 10.]* vbi scribit malum esse mulierem

lierem adire fluentibus mensib. quia neq; semen recipitur, vel si recipitur, contaminatur nimia humiditate. id quod etiam docuit Hipp. in Aphor. scribens, vteros nimium humidos minime concipere. Ex altera parte est Hipp. auctoritas libro de natura puer. & lib. de locis in homine. quibus in locis docet concumbendum esse dum venæ vteri non sunt repletæ, sed exiccatæ, quia alias attrahere semen non possunt, idem scripsisse videtur Aris. quando scilicet vteri sunt exiccati. Pro solutione huius difficultatis, dicendum est, conceptum duplicem esse posse, vel naturalem, vel præter naturam. naturalis & perfectus fit tātum post finitos menses. Sed imperfectus & non naturalis potest fieri omnibus temporibus. Id quod habetis etiam apud Arist. in loco citato, vbi scribit, interdum fieri conceptus etiam fluentibus mensibus, atq; etiam in interuallis, maximè in illis quarum vteri remanent hiantes, dixi autem hos partus esse præter naturam, & præsertim conceptum qui fit fluentibus mensibus, quia vt perhibent omnes fere Arabes, & præsertim Auic. conceptus qui fiunt fluentib. mensib. plærunq; aut semper solent fieri leprosi, aut infirmi. imò vero & Hesiodus & Hebrei, vt est apud Ezechielem hac ratione prohibuerunt concubitū cū menstruata ne conceptus fierent leprosi, aut elephantici, quemadmodum D. Hieronymus attestatur. Ergo verissimum est fieri conceptus perfectos & naturales sæpe post menses; præter naturam & raro, fluentibus mensibus. Erat postremum, an verum sit mares dextra, foeminas sinistra parte fieri; Hipp. Parmen. & Anaxag. in ea fuerunt sentētia, tunc fieri mares, quotiescunq; a dextro testiculo proijcitur in dextrū vteri sinum. fœminas autem, cum a sinistro in sinistrum vteri sinum. Ex altera parte est experientia, quia quotidie experimur mulieres aliquas parere fœmellas, etiamsi habent dextras maxillas rubentes, & æquum est tales parere mares: alias mares parere, etiamsi rubor sit in sinistra parte. Sed quod magis est Arist. dicit: eos confutari, quod in anatome apparet sæpe foetus gemellos in vtero indiscriminatim esse. Ex quo experimento Arist. facile colligitur hoc Hipp. mares in dextra, fœminas in sinistra parte vteri generari, non esse verum. Pro huius rei solutione dicendum, verum esse id quod scribit Hippoc. & naturaliter, & frequēter fieri mares in dextra parte, veruntamen per accidens & raro solet interdum aliter contingere. Gal. & Vesal. scribit: dextrum testem calidiorem esse in fœmina & mare, quia ad hunc ex vena caua rami ampli pertingunt: ad sinistrum vero exiles. Sed quanquam hoc naturaliter, & frequens sit, attamen per accidens interdum contingit vt e dextro teste proijciantur semen in sinistrum vteri sinum: & sinistro, in dextrum. Atq; hinc fit vt mares in sinistro, & fœminæ in dextro fiant. Adeo vt non sit existimandum, semper mares in dextra foeminas in sinistra vteri parte fieri. nam vt ait Arist. ad generationem maris tria concurrunt, robur facultatis formatricis, spiritus robustus & calor, necnon causæ externæ venti, & victus. si robusta est facultas, spiritus atq; calor, & bona victus ratione, ventoq; septentrionali vtatur, fiunt mares. Si languent illa, & ventus sit australis, foemellæ. Dictum iam est satis quomodo tempus concubitus optimum est post menses; & mares dextra parte foeminas sinistra fieri.

7 de Hist. animal. cap. 2.

lib. 14. de vsu part. cap. 7. lib. 5. cap. 13.

Ὑγρότης διὰ τῶν ἀπιόντων

Humiditas per exeuntia.

Si verba præsentis dictionis examinemus, certè obscura esse videntur, veruntamen vti videbitis clara & vtilissima est huius orationis sententia; clara, quia his paucissimis verbis docere vult, quo pacto humiditas vteri sit cognoscenda vtilissima est; quia docet, quo pacto hoc vitium vteri debeamus curare, vt fiat conceptus. Dicit itaq; humiditatem vteri cognoscendam esse ex exeuntibus. Sed dubitare possit quisque cum vera cognitio habeatur ab operationibus, cur potius ex excrementis mutatis, quàm operationibus vult di gnosci. Pro cuius rei solutione dicendum est, intemperamenta duplicia esse, alia pura sine materia, alia impura cum ea, pura sine materia, siue sit caliditas, siue frigiditas, legittimè cognoscuntur ex operationibus: intemperamēta cum materia optimè cognoscuntur ab excrementis, quæ ab operationib. dependent. Et hæc est ratio qua Gal. in arte med. ad

docenda ſigna humidi cerebri ventriculiq; potiſſimum vtitur excrementis,non ab operationibus ſigna diducens. Eſt itaq; in primis maximè vtile cognoſcere huiuſmodi humiditatem vteri per exeuntia. Eſt quidem vtile: quia(vt audiuiſtis) vteri conceptio fit poſt menſtrua,hoc eſt,quando exiccatus eſt vterus: vnde cum humidus eſt,ineptus eſt conceptioni. propter quod dicebat Hippoc. humidos vteros ſteriles eſſe. Gal. eo in loco afferebat exemplum terræ humidæ in qua non poſſunt coaleſcere plantæ.

5. Aph. 62.

Διαίτης ξηροτάτης.

Diæta ſicciſſima.

Quaſi dicere velit Hippoc. non ſolum cognoſcendam eſſe humiditatem,ſed curandam ſicca victus ratione. Sed hic ſeſe offert nobis vtiliſſima & præclariſſima ſpeculatio, ſcilicet cur Hippoc.cum humiditas vteri poſſit curari medicamentis internis & externis, vt ille curat libro primo de morb. mul. tamen hic nullam eorum facit mentionem, ſed diætæ tantum. Illud eſt omnibus ſtudium,ſola diæta curari poſſe. & propterea vt moneret Hippoc. diætæ optimæ maximè fidendum, eaq; vtendum, ſolum de hac verba fecit. Et iure dicit ſicciſſima non ſicca, vt ſit potentior, quia nullum præſidium eſt in morbis curandis, quod ſit æquiparandum huic,ſi conſtans bonumq; ſit, vt elegantiſſimus Celſus teſtatur. Conſiſtit hæc potiſſimum in aere calido & ſicco, vigilijs,corporis exercitationibus, in vſu veneris. Scribit enim Hippoc. venerem maximè curare morbos a pituita. quam etiam ſententiam acceptam ab Hippoc. habuit Ariſt. Adeò vt hæc ſententia Ariſt. & Hippocr. veriſſima ſit ad curandam pituitam corporis, & præſertim vteri maximè conferre vſum veneris. Quod forſan etiam Salon apud Plutarch. voluit intelligere legem ferens,vt quilibet etiam cum coniuge ter in menſe coiret. Eſt præterea vſus vini pauci, cibi ſicci, &c.

6 Epid. ſec. 1. prob. 51. & ſec. 4. prob. 27.

Ὅτι θᾶσσον κινηθὲν διακριθὲν, αὖθις αὔξεται, καὶ βραδύτερον. Ἐπὶ πλείονα χρόνον.

Quod citius mouetur diſcretum,ſtatim augetur,& tardius,ad longius tempus.

Connectitur hæc pars cum ſuperiori, quia hactenus docuit quomodo & quo tempore debeat fieri conceptus: nunc obſcurius docet,quomodo poſſit cognoſci iam exiſtens in vtero, ſiuè ſit mas, ſiue fœmina, & ad hoc probandum vtitur ſententia Ariſt. ſcilicet illud quod cito mouetur & cito figuratur,cito quoq; augetur: quod tarde figuratur & mouetur,tarde augetur. Quam ſententiam vt rectè complecti intelligentia poſſitis, ſcire debetis ſi inſpiciatis contextum græcum, duplicem eſſe Hippocr. ſententiam, vna eſt, id quod citius mouetur & citius figuratur,tarde augeri;alia eſt, id quod cito fabricatur,& cito mouetur cito etiam augetur. Et quanquam vtraq; ſententia videatur eſſe diuerſa, vtraque tamen eſt veriſſima. Conceptus de quo Hippoc. hic agit duplex eſt; in vtero, vel extra vterum. in vtero conceptus qui cito mouetur & cito figuratur, cito augetur: qui tarde figuratur & mouetur,tarde augetur. Et hinc eſt,quod maſculus cum citus mouetur & figuratur,citius quoq; augetur propter caliditatem: fœmina verò,contra. Secus autem eſt extra vterum:quia quæ citius mouentur in vtero,extra vterum tardius augentur,quæ autem tardius mouentur & figurantur,extra vterum citius augentur. Et hæc eſt ratio,qua fœminæ ſemper citius adoleſcunt, quàm mares. Sed quæ eſt huius rei ratio? nulla alia mea ſententia quàm quia humiditas muliebris eſt tenuior,& propterea facilius extenditur; maris craſſior eſt, & propterea diutius & tardius extenditur. Habetis ergo clariſſimam ſententiam Hippoc. circa quam videre oportet, quodnam ſit verum & legittimum tempus motus foetus in vtero. Hippocr. ſcribit: puerum perfici modo 30. 35. modò 40. modò 50. diebus. Idem libro de natura pueri,& libro de ſept.part. ſcribit mares figurari 30. diebus, foeminas 42. Si autem bis tantum temporis addatur, mouebitur. adeò vt mas nonageſimo die, foemina 124. moueri debet. Ariſt. Alber. Mag. aliā ſentētiā vidētur ſectari:

lib. de alim. 7. de Hiſt. animal. cap. 3. 9. libr. de animalib. cap. 3.

ſectari : qui dixerunt,marem quadraginta diebus,fœminam nonaginta moueri . Adeo vt ſi omnium antiquorum ſententias expendamus, inſignis varietas & controuerſia eſſe videtur. Pro qua tollenda dicere oportet,& formationem,& motum dupliciter conſiderari poſſe,vel ſecundum initia,vel ſecundum perfectionem : ſi ſecundum initia triginta diebus, aut triginta quinq; figurantur mares,& fœminæ quadraginta . Si autem ſecundum conſumationem,ſecus eſt. & hæc eſt ratio conciliandi auctores,quia alij locuti ſunt de formatione rudi & inchoata,alij de perfecta . Et quoniã in hunc locum venimus , proponam pulcherrimum Ariſt. & obſcuriſſimum locum hic, vbi loquitur præclariſſimè & abundantiſſimè de conceptu,inquit:mulieribus poſt cõceptum fieri effluxiones, quod ſi conceptus ſit mas, durant quadraginta diebus,ſi fœmina triginta. Quæ ſententia admodum dubia & lubrica eſt,primum,quia ſi de conceptu loquamur, multum abeſt, vt poſt conceptum effluat quidquam;imò dicebat Gal.ex ſententia Herod.adeo os vteri claudi vt ne acutiſſima acus poſſit penetrare. Si de partu loquamur,hoc etiam eſt falſiſſimum,quia poſt partum maris,purgantur duntaxat triginta diebus ad ſummum : poſt fœminæ quadraginta. Hinc Moyſes tulit legem , vt mulieres pariẽtes marem non ingrederentur templum ante trigeſimum diem:fœminam,ante quadrageſimum. Quod etiam voluit Maria obſeruare, etſi minimè habebat opus . Hunc locum Ariſt.nonnulli interpretes non intelligentes cum ſilentio præterierunt . Alber. Magnus cum ſub odoratus eſſet difficultatem,dixit: verba Ariſt. minimè intelligenda eſſe de menſtruis,ſed de ſemine,quia cum ſit conceptus , ſit ex pauca ſeminis copia. copia quæ remanet poſt conceptum effluit,& hæc effluxio perdurat triginta diebus in foeminis,in maribus quadraginta . Et quia videbat Alber.Magn.non eſſe rationi conſentaneum,vt in conceptu maris diutius fiat effluxio,conatus eſt afferre rationem hanc,quia ſemen maris ſolidius eſt & craſſius,foemellę minus,quod eſt tenuius, mollius,vt citius conſumatur : qua etiam ratione dicebat fieri , vt citius figurentur & augeantur foeminæ quàm mares. Sed hæc interpretatio mihi nunquam placuit;primò quia vt habetur in libro de generatione animalium,Ariſt.in ea fuit ſententia,reliquias ſeminis quæ ſuperſunt a conceptu conuerti in flatum,& ita conſumi: contra quam opinionem diſputauit Gal. Vnde non poteſt hoc loco ſermonem habere de ſeminis effluxione.Pręterea cum copia ſeminis ſemper puſilla ſit,quæ eſt ratio, vt poſſit tantum temporis ſufficere , vt poſſit durare triginta,vel quadraginta diebus? Certe mihi ſemper hic locus fuit ſuſpectus & obſcuriſſimus,& non poſſum aliud dicere,niſi Ariſt.admodum infantem fuiſſe in rebus muliebrib. vnde cum eos libros ex aliorum relatione ſcripſerit,facile fieri potuit,vt ex aliqua hoc intellexerit . nã vt alias docui,multa ſunt huiuſmodi in Ariſt. quæ ipſius infantiã detegunt circa res mul. Sunt tamẽ aliquæ quę laborant fluore albo,quę etiã hoc patiũtur.

7. de Hiſt. animal. cap. 4.

lib. de format. fœtus & libr. de ſem.

Οἱ πόνον περὶ τρίτην ἡμέραν πρὸς τῇσι πεντήκοντα. καὶ ἕκτην πρὸς τῇσιν ἑκατόν. μηνιαῖοι, δευτεραίῳ, καὶ τεταρταίῳ. Ἃ δεῖ εἰδέναι εἰς τὸν ἑπτάμηνον.

Labores circa tertium diem ad quinquaginta , & ſextum ad centum , menſtruales ſecundo & quarto : quæ oportet noſſe ad ſeptimeſtrem .

Habet hæc ſententia eam cum ſuperioribus connexionem,quod verſetur circa res muliebres,tum circa conditionẽ laborum,qui contigunt in conceptione.Eſt autem ſententia Hipp. hæc , labores contingere prægnantib. circa 53. & circa 106. dieb. ſiue potius circa ſecundum & quartum menſem. Vt autem recte ſententiam Hipp. intelligentia complecti poſſitis,ſcire oportet id quod ſcribit Hipp.nimirum prægnantibus contingere circuitus in abortu,conceptu, & partu,haud ſecus atq; in morbis. Vt propterea minimè mirari oportet,ſi inter alia in conceptibus , iubet ſeruari huiuſmodi circuitus . Qui autem ſint labores,alias docui,nempe eſſe illa ſymptomata & mala quæ prægnantibus ſolent contingere: de quibus loquens dicit huiuſmodi labores varios, & diuerſos eſſe,pro varietate naturæ, victus temperamẽto:adeo vt ſiant ſecus ſub plaga Ægyptiaca,aliter alia. Sed dicet aliquis

lib. de ſep. par.

6 epid. ſec. 8.

cur Hippocr. iubet obſeruari huiuſmodi menſem ſecundum & quartum? quia hoc valet maximè ad intelligendos ſeptimeſtres partus, quaſi vbi fieri debent ſeptimeſtres partus, fere ſemper circa ſecundum, aut quartum menſem maximis malis angantur. Sed vnde hoc dixit nulla eſt ratio; verum vt ſæpe dixi, admirabilis hic vir hoc obſeruauit.

Ἢ ἀπὸ τῶν γυναικείων ἀριθμητέοι οἱ ἐννέα μῆνες, ἢ ἀπὸ τῆς ξυλλήψιος, καὶ ἐς ἑβδομήκοντα καὶ διακοσίησιν οἱ ἑλληνικοὶ μῆνες γίνονται· καὶ ἔτι προσέτι τούτοισι, καὶ ἤτοι τοῖς ἄρσεσιν, ἢ καὶ τῆσι θηλείῃσι, ταῦτα ποιέεναι, ἢ τἀναντία.

Aut a menſtruis numerandi ſunt nouem menſes, aut a conceptione, & in ducentos & ſeptuaginta dies græci menſes fiunt, & ſi quid inſuper, aut maribus, aut fœminis hæc fiant, aut contraria.

Multa præclara nobis propoſuit Hippoc. de rebus muliebribus, ſed vnum maximi momenti ſupererat, ſcilicet qua ratione debeant mulieres metiri tempus partus, hoc eſt nonũ menſem. Et propterea hic nihil aliud docet. Tria autem in hac dictione dicit Hippoc. commemoratione digna, primum eſt, numerandos eſſe hos menſes a conceptione, vel a menſtruis: & additur, hunc menſem nonum non quemlibet capiendum, ſed ſecundum Græcos, & quod magis eſt, addit eſſe 270. dies, quaſi tempus legitimum partus, ſit ſpatium nouem menſium, vel 270. dierum. Secundum quod dicit Hippoc. totum hunc nonum menſem eſſe numerãdum, & ſi quid plus, hoc eſt, ſi plures dies quàm noni menſis intercedunt in conceptu. Tertio obſeruandum an idem contingat in maſculino conceptu, & fœminino, an plus temporis in maſculino, quam fœminino requiratur. Tria hic ſunt contemplanda, primum, cur cum homo diuerſa habet tempora, Hippoc. tamen ſolum noni mentionem facit: quaſi vnicum hoc tempus ſit partus humani. aliud eſt, cur loquatur diſtinctiuè, numerandos eſſe hos dies vel a conceptione, vel a menſtruis. Tertio quære dicat: videndum an idem tempus ſit maſculinum & fœmininum an contraria tempora. Circa primum id ſupponere oportet, quod ſcriptum eſt ab Herodoto, & maximè ab Au- *lib. de Ciuit. Dei.* guſt. diuerſos fuiſſe annos apud diuerſas nationes. Ægyptij, vt Herodotus narrat, habuerunt annum lunarem, ita vt menſis eſſet annus. Arabes habuerunt quatuor menſium. Romani, Græci, & Hebræi duodecim menſium. Sed differentia fuit, quia Græci faciebant menſes omnes æquales triginta dierum, & propterea annus apud hos, & præſertim apud Athenienſes tercenta ſexaginta dierum erat. Romani, qui ſecuti ſunt Hebreos, habuerunt inæquales, vt eſſet tercenta ſexaginta quinq; dierum. Cum igitur hæc eſſet diuerſitas, addit menſes numerandos eſſe more Græcorum. quaſi ſit verum ſecundum ſupputationem Græcorum, manere in vtero nouem menſibus, hoc eſt, 270. diebus. Sed cur potiſſimum noni menſis meminit? quia etſi homo varia tempora pariendi habet, tamen frequentiſſimus eſt & maximè naturalis nonus menſis. Et hinc voluit naſci Chriſtus nono menſe, *7. de Hiſt. animal. cap. 4.* vt doceret hoc eſſe tempus legittimum. Sed dicetis, quomodo ergo Ariſt. Virgil. Lucret. Plautus dixerunt fœminam parere decimo menſe? Reſpondeo vel menſem accipi poſſe more Græcorum vel more Aſtrologorum. Si more Græcorum, veriſſimum eſt, naſci noni menſe: ſi autem ſecundum Aſtrologos decimo. Aſtrologi enim menſem faciunt ſecundum curſum lunæ per Zodiacum; qui cum perficitur viginti octo diebus plus minuſue, fit, vt ad conſtituendos nouem menſes Græcos, Aſtrologorum decem concurrunt. Itaq; omnes qui dixerunt parere fœminam decimo menſe ſecundum Aſtrologos eſſe locutos, eſt exiſtimandum. Erat ſecundo videndum, cur Hippocrates loquatur diſcriminatim, ſcilicet huiuſmodi dies computandos eſſe vel a menſtruis, vel a conceptione. Et *lib. de ſep. par. & lib. de nat. pueri.* vt hanc rem intelligere poſſitis, operæpretium eſt ſcire, id quod ſcribit ſæpe Hippocrates. ſcilicet conceptus fieri, vel inchoantibus menſibus vel deſinentibus. Vnde cum hoc ita eſt iure magnus Hippocr. dixit, a menſtruis numerandos eſſe hos dies. Quod ſi a conceptu numerandi ſunt dies, atq; hic in vtero permanere debeat 270. diebus, certe poterit ſagax mulier,

mulier,& Medicus facile tempus partus conijcere. Sed cur dicit de conceptione, quia hęc fit vel menſtruis deſinentibus vel inchoantibus; adeo vt non opus erat addere? Hippoc. Ariſt. Auic. ac fere omnes Scriptores innumera tradiderunt quibus cognoſcamus in vtero habere. Sed quanquam hoc docere conati ſunt veteres, nihilominus vſq;adeo incerta ſunt omnia ſigna conceptus, vt non raro fallantur. Sed inter mulieres reperiuntur quædam vſq; adeo peritæ, vt & diem & horam ſciant, quemadmodum ego ipſe aliquas noui. Igitur cum videret Hippoc. omnia ſigna eſſe incerta, dixit de conceptione, vt complecteretur eas, quæ longa experientia & ratione, intelligunt quando parient. Erat tertium examinandũ, quare Hipp. dixit, videndũ eſſe, an idem contingat, in vtroq; ſexu, an cõtra. Et qđ hoc loco dubiũ facit eſt auctoritas Ariſt. qui ſcribit: maſculinos fœtus ſeptimeſtres magis fieri; foeminæ, magis decimeſtres. Opitulatur illi ratio, quia ſi citius fit mas, citius quoq; debet exire propter calorem: mulieres cum fiant a materia frigidiore & a calore, imbecilliore, iure tardius exibunt. Quare videtur veriſſimum eſſe contraria debere contingere. Quid igitur eſt, quod Hipp. dubitat hac de re? Triplici puto ego ratione Hipp. hac de re dubitaſſe: quia ſi ſpectemus rationem propter quam foetus exeunt ab vtero eadem planè eſt in foeminis & maribus. quod autem ſit eadem teſtatur Hipp. ſcribens: propter tres cauſas foetus vtero exire: quarum vna eſt, quia deficit alimentum, quo deficiente foetus quærit exitum: alia eſt, quia ligamenta non poſſunt pondus ſuſtinere, vnde diſruptis illis, cùm non contineatur foetus, ſeſe mouens, tandem clauſtris erumpit: tertia cauſa eſt, anguſtia loci, vbi enim grandior eſt, cum non poſſit a loco contineri, quærit exitum. Quod ad defectum alimenti attinet, non eſt par in arterijs, quia maſculi calidiores. citius & magis conſumunt alimentum; non ita foeminæ, quæ frigidiores ſunt. Quod ad ligamenta attinet ſi pondus expendamus, ſane neq; ſenſu, neq; ratione apparet inſignem vllam diuerſitatem eſſe. Sed anguſtia loci par ſemper eſt in vtroq; & propterea hac ratione debet ſemper eodem tempore exire. Quare ergo dubitat Hippocr. quia tametſi ratio aliqua apparet debere eodem tempore exire, tamen aliqua etiam eſt, vt defectus alimenti debere citius marem, tardius foeminam exire. Dicere deinde poſſumus, Hipp. illud, vt multa alia, obſeruaſſe.

lib. de locis in homine.

7. de Hiſt. animal. cap. 4.

7. de Hiſt. animal. cap. 4.

Τῶν βρωμάτον καὶ πομάτων, οἱ ὦμοι καὶ οἱ μασοὶ ἐμφυσῶνται, καὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ αἱ ἀκρησίαι, καὶ τὰ ἐμφυσήματα ποιέυσιν αὐξήσιας.

Ab edulijs & potibus humeri & mammæ inflantur, & eorum quæ ſunt in capite intemperantiæ & inflationes faciunt incrementa.

Dubitari poſſet vtrum hæc particula ſit de affectibus mulierum, veruntamen ſi contextum græcum recte expendamus, certè quoq; ad hos affectus pertinet. Et quantum ego exiſtimo ad cognitionem foetus exiſtentis in vtero. Sed videre oportet quomodo hæc verba accommodari poſſint, ad cognitionem foetus in vtero. Hippoc. & Auic. multa ſigna proponit ad cognoſcendum foetum in vtero: inter quæ eſt in primis mammarum tumor, ſunt etiam calores & affectus praui capitis & colli. Itaq; in hac prima parte dictionis propoſuit Hipp. monere Medicum, ne facile credat foetum in vtero eſſe, quotiéſcunq; mammæ fiunt tumidæ, aut labores aut dolores in capite: quia huiuſmodi affectus minimè ſemper fiunt ex prægnatione, ſed ex edulijs & potibus, nec non ex incontinentia vitæ. Vt hac ratione debeant Medici ſemper in explorandis prægnantibus rogare, quo victu vſæ fuerint, atq; etiam atantur. Sed quo pacto fiunt tumores mammarum & vteri ex edulijs & potibus? tres ſunt cauſæ, ob quas ſolent inflari, flatus, ſanguis & lac. a flatu rariſſime intumeſcunt mammæ, quia hæ ſunt collocate in parte extima, & circa cor, ob cuius caliditatem facile fit vt flatus diſcutiantur, & dicebat Auicen. corpora omnia glandoſa vt ſunt mammæ, nunquam a flatibus dolorem ſuſtinere. Cum ergo hæ rariſſimè tumeant a flatu, cõſequens eſt vt fiat a ſanguine vel lacte. Iam verò ſiue a ſanguine fiat, ſiue a lacte ſemper

5. Aphor. Aphor. 21. 31

li. 1. ſec. 1. doc. 3. cap. 9.

2. de Hist. animal. cap. 1.

per hoc fit propter potum & edulia. Dicebat autem Arist. inter bruta ea semper plus lactis generare quæ sunt edaciora, & ita nutrices plus lactis faciunt, quæ plus potant & edunt. Vt iure dicat Hippoc. tumores mammarum fieri ab edulijs, scilicet eos qui fiunt, vel a lacte, vel a sanguine. Et hæc est ratio propter quam dicebat etiam Arist. fieri lac propter peculiarem naturam quorundam ciborum & eduliorum. Sed quomodo dicit, edulijs & potibus etiam humeros tumere? apertissima ratio est, quia cum hi sunt veluti colligati ipsis mammis, necessario fit, vt quotiescunq; mammę, vel propter lac, vel propter sanguinem intumescunt simul etiam humeri fiunt tumidi, eo quod copiosum ad mammas attractum nutrimentum, etiam in humeros distribuitur, eosq; crescere facit.

Ἔστ᾽ ἂν τὰ ὀστέα στερεωθῇ. Τῶν ἐπιμηνίων περίοδος, τὰ πρὸ τούτων βαρέα ἀδελφὰ τῶν ὀκταμήνων πόνων.

Donec ossa induerint mensium circuitus: ante hos, labores similes laboribus octimestribus.

Oratio hæc non admodum superioribus cōiuncta est, neq; tamen admodum dissentanea, cum & ipsa de rebus muliebribus sit. Duas sententias complectitur, vtrasq; & vtilissimas, & aliqua consideratione dignissimas, prior est, perdurare menstrua in mulierib. donec ossa indurentur. altera est, dolores qui fiunt ante menstruorum aduentum esse similes doloribus qui fiunt in parientibus octauo mense. Circa primam sententiam, inquisitione dignum est, de quibus loquatur, an de foetus, an de mulieris: non enim ex verbis Hipp. satis patet de quibus loquatur. Auic. scribit aliquas esse mulieres, quæ etiam, dum vtero gerunt, purgantur singulo mense; sed paucas. quotidiana etiam experientia hoc cōfirmat. Itaq; posset forsan intelligi de istis, quasi purgentur donec ossa foetus solidantur.

lib. de natura pueri. 7. de Hist. animal. cap. 8.

Scribit autem fieri solidiora ossa, postquam articulata sunt in vtero Hipp. Sed huiusmodi interpretatio minime sustineri potest: ratio est hæc, quia, vt scribit Arist. dum foetus est in vtero, diuersum situm habet in brutis, & in homine. bruta cum debeant statim atque exeunt ambulare, & sibi prospicere de cibo & potu, necessarium est, vt habeant statim ossa solida: & propterea voluit natura in vtero habere omnia ossa & membra extensa, vt possint statim ambulare. homines autem quia ab ortu ipso matris tutelæ committuntur, in vtero conglobati sunt, vt pedes habeant circa podicem, caput & brachia circa crura. hinc oportet semper esse mollia, flexibilia, vt etiam diu post partum sunt. Propter quod præcepit Plato, vt nutrices diligentes sint in confirmandis teneris corporibus. Si igitur ossa dum sunt in vtero nunquam solidantur, non potest intelligi de ossibus foetus. Superest ergo, vt de mulieris ossibus intelligatur. Sed cur dicit menstrua durare donec ossa indurentur, siquidem est sententia Arist. & Hippocr. & experientia docet, menses durare ad quadragesimum annum, plærunq; ad quadragesimum quintum. Si hoc tempore durant, non est rationi consentaneum, eo tempore durari ossa, sed multo prius. Durari potest dupliciter intelligi; vel de duratione progrediente, vel de confirmata. Si de progrediente intelligamus, certe duratio ossium diu durat. Si de confirmata, hæc non fit nisi inchoante

lib. de nat. oss.

senectute, hoc est nisi post finitos menses. Hippoc. dicebat: ossa quidem fieri a calore; sed indurari a frigore, & propterea frigida sunt. Itaq; tunc perfectè indurantur, quando frigidiora sunt. In mulieribus incipiunt fieri frigidiora quando desinunt menses. Itaq; rectè Hippocrates docuit, ossa dum indurantur fieri mensium circuitus. Est altera sententia huius dictionis, dolores ante aduentum menstruorum esse similes illis, qui in partu octimestri fiunt. Dolores fieri ante aduentum menstruorum, non est semper verum, quia interdum absq; illis erumpunt: sed sæpe contingit, quia tunc temporis venæ adhuc angustæ sunt, vt propter angustiam non possit sanguis ita exire: vnde fit maximus impetus & vis ipsi naturæ: atq; hinc fiunt dolores. imò sæpe fit, vt cohibitus sanguis, restagnet in viscera, & mala plurima & pessima inferat, vt docet libro de morbis virginum Hipp. Vbi ergo fiunt dolores, inquit similes sunt ei qui fit in partu octimestri. similes sunt magnitudine;

dine; quia vterq; acerbissimus est dolor: periculo, quia vterq; est exitialis. Iure itaque dicit esse similes partibus octimestribus.

Πρωτοτόκων τὰ γάλακτα. τῆς μὲν τροφῆς μεταβαλλούσης τῆς δὲ ὀκταμήνου ἀπαρτιζούσης.

Primipararum lac, alimento mutationem accipiente octimestri verò perficiente.

Sequitur Hippoc. enarrare quædam alia pertinentia ad res mulibres. Sed differunt a superioribus, quia ibi agit de prægnantibus, iam verò de lacte. Dicit itaq; duo memoria digna, vnum est, lac primipararum fieri ex alimento mutato & perfecto, aliud est, huiusmodi lac perfici octauo mense. Circa primam sententiam videndum est, quomodo Hippoc. dicat, fieri lac ex alimento mutato & elaborato. Arist. disputans aduersus Empedoclem, qui dicebat lac esse alimentum putrefactum, inquit hoc falsum esse, sed potius nihil aliud esse quam alimentum perfectum & elaboratum. *4. de gen. animal. cap. 8.* Iam verò (vt Hippocrates docet) libro de alimento, τροφῆ, siue alimentum triplex est, aliud quod est actu: aliud quod est velut alimentum, aliud quod est futurum alimentum, quod est alimentum actu, est caro ipsa, seu succus ille qui gluten appellatur. & est in proximo vt conuertatur in alimentum, quia proximus est vt nutriat. velut alimentum est sanguis, futurum alimentum, est chilus. lac non fit ex alimento actu. quia est fere caro alimentum actu. Sed fit ex sanguine immediatè: mediatè verò ex cibis & potibus. Itaq; quando dicunt fieri ex alimento mutato, intelligunt ex sanguine cum ipsis humoribus. Sed quis est iste sanguis ex quo fit lac? nihil est aliud, quàm sanguis menstruus probus superabundas perfectus: vt semen nihil est aliud quàm sanguis probus superabundans, & ellaboratus optimè. Sanguinem menstruũ fecit natura propter nutrimentum in vtero & extra vterum. Quare vera materia illius, est sanguis menstruus. Sed quæ est vera ratio huius rei? quia fœtus dum in vtero est nutritur hoc sanguine. vnde æquum est vt postquam vtero exiuit, eodem nutriatur. Sed quia insuaue esset si vteretur eodem, propterea natura fecit vt præparetur, adeò vt sit & iucundus, & suauis gustui. Hæc est ergo ratio cur ex alimento mutato fiat lac. Causa materialis est sanguis menstruus. Locus, mammæ. Natura posuit mammas loco accommodato, vt scilicet posset tepore cordis fieri lac. Causa effectrix, nihil aliud est, quam proprietas ipsarum. Sicut autem proprietas ventriculi est causa effectrix chili: iecinoris sanguinis: ita mammarum est lactis. Et hæc est ratio propter quam in maribus non fit lac, quia non habent sanguinem menstruum, neq; habent mammas. quanquam Arist. scribit interdum inuentos esse mammas habentes, sed monstra inquit fuisse. *3 de Hist. animal. cap. 20.* Instrumentum est calor. Causa finalis, vt foetus nutriatur. Sed dicetis, nonne hoc commune est in omnibus mulieribus vt ita fiat, cur ergo dixit primipararum? Nonnulli videntes hanc difficultatem existimant dictionem primipararum esse coniungendam cum superioribus. Ego autem puto ita legendum esse, vt ego lego: quasi si verum est hoc in primiparis quarum mammæ sunt inassuetæ, multo magis verum est in omnibus alijs. Et propterea primiparas, vt omnes alias complecteretur: nam scribit Arist. nullum animal lac facere, nisi vtero gerat, addit neq; primum neq; vltimum esse vtile. eo maximè quod Alber. Magn. scribit: esse potissimum verum in ipsis prægnantibus. *lib 4. de Hist. animal. cap. 9* Erat secunda pars propositæ dictionis, lac in prægnantibus perfici octauo mense, quæ sententia vt testatur Aristot. fuit quoq; Empidoclis, a quo forsan hanc didicit Hippocr. Sed hoc in loco dubitatio oritur, quandoquidem Arist. scribit: quadraginta diebus post conceptum, incipere fieri lac. *4. de gen. animal. cap. 8.* Si igitur hoc est verum, non videtur recte Hippocr. scripsisse, fieri lac octauo mense. Idem Arist. scribit: brutis vnum esse tempus pariendi, homini autem varium, & sicut bruta vnum etiam habent lactis efficiendi: homo autem cum habet diuersa tempora pariendi, habet etiam diuersa lac efficiendi, & præsertim septimo mense perfectum facit lac. *7. de Hist. animal. cap. 3. 4. de gen. animal. cap. 8.* Dicere oportet, aliud esse, lac incipere fieri, aliud esse perfici. incipit fieri, tempestiuè scilicet, statim post conceptum, quia tunc temporis cum supprimũtur menstrua nec consumuntur in foe-

tum

tum,reſtagnant in mammas,& hinc hæ tument & fit lac. Atq; ita intelligendus eſt Ariſt. perfici autem lac,aliud eſt, & perfectum eſſe. incipit perfici ſeptimo menſe,at octauo perfectum eſt. atq; ita loquitur Hippoc.& hoc eſſe verum habetis a Gal.vbi ſcribit:perfectũ eſſe octauo & nono menſe: Itaq; vere dicit Hippocrates & prudenter lac octauo menſe perfici.

Τρωμάτων ἢν ἰσχυρῶν ἐόντων. &c.

Si in vulneribus fortibus. &c.

Διὸ τὰ ἐπιμήνια, ἀδελφὰ τῶν ὀκταμήνων πρὸς δεκάμηνον τεινόντων γενόμενα, κακόν.

Propterea menſtrua germana octimeſtriũ ad decimum menſem tendentiũ malum.

Hæc pars imprudenter inſerta fuit ſubſequentibus verbis de vulneribus, quæ mox explanabimus. Vnde rectè fecerunt,qui ex eo loco ad ſuum reduxerunt; ſiquidem nihil aliud eſt, quam quædam relatio. Sic propterea, particula relatiua eſt. nam ſi verum eſt lac octauo menſe perfici,ſequitur ſi menſtrua fiant octauo menſe,malum eſſe. Hic eſt ſenſus Hippoc. ſed quomodo eſt malum octauo menſe fieri menſtrua? duplici modo:vt cauſa,quia cum (vt audiuiſtis)lac fiat ex alimento mutato,& in mammis elaborato,deficiente ſanguine,deficit lac. Eſt etiam malum tanquam ſignum,quia vbi menſes fluunt octauo menſe, ſignum eſt foetum aut mulierem imbecillem eſſe,octauo menſe ægrotare, malum eſt: ſed quid ſignificant illa verba octimeſtrium ad decimum menſem tendentium. Scilicet huiuſmodi fluentes, eſſe germanos octimeſtrium ad decimum menſem tendentium. vbi enim octauo menſe fiunt menſes, neceſſe eſt ſi ſuperuiuat vterque, vt duntaxat decimo menſe oriatur foetus. Ttiplex autem eſt cauſa,qua exit foetus(vt nuper diximus) inopia alimenti debilitas ligamentorum, & anguſtia loci. Vbi foetus ægrotat,non conſumit alimentum. vbi laborat,non augetur, & propterea non adeſt anguſtia. Non parat itaq; exitum. ſed ad decimum menſem tendit. Ex vniuerſo hoc diſcurſu breuiter intelligere poteſtis,quædam documenta accommodatiſſima pro medicina facienda. primum eſt,vitales fœtus eſſe, qui ſeptimo, nono, decimo menſe, fiunt, ac potiſſimum eos qui nono menſe græcorum oriuntur. Eſt hoc veriſſimum,niſi quid intra hoc tempus contingat. Et notandum hoc eſt,quia videbitis aliquas plurimos foetus edere,ſed hos ſtatim interire: quia vbi erant in vtero aliquid aduerſi illis contigit. Præterea illud etiam memoria tenendum eſt,vt tempus partus metiatur a conceptione in peritis mulieribus, vel a menſtruis aut inchoantibus,aut deſinentibus. Deinde illud quoq; eſt animaduertendum vbi inſignis aliqua intemperies humida inuaſit prægnantes,vel foetus, ſicciſſimam diætã optimum remedium eſſe, alia autem exiccantia & euacuantia aduerſiſſima ſunt prægnantibus & foetui.

Τρωμάτων ἢν ἰσχυρῶν ἐόντων, οἴδημα μὴ φαίνηται μέγα κακόν

Vulneribus ſi fortibus exiſtentibus, tumor non appareat magnum malum.

Cértiſſimum eſt hanc,& ſequentes dictiones vſq; ad finem huius ſectionis, nullam habere conexionem cum ſuperiorib. quia eſt de vulneribus, clara & vtiliſſima: quod autem hoc ita ſit,videte quia Hippoc. ex hac dictione ſumpſit 65. 66. & 67. Aphor. lib. 5. Si illi omnes ex hoc aduerſario ſunt,vt propterea exiſtimandum ſit,totam hanc dictionem eſſe verè germanam Hippoc. ſiquidem ex hac fecit Aphor. illos. Sed differunt, quia hic eſt paulo confuſior,in illis magis purgata oratio,quod libros Prog. noſtrorum & Aphoriſ. ex Epidemiorum libris conſcripſit Nos itaq; vt conſolamus ingenijs & memoriæ veſtræ diuida-

uidamus quoq; hanc dictionem in Aph. Incipiamus ergo a primo, qui eſt; In vulneribus magnis ſi tumor appareat magnum malum. Sententia aperta eſſe videtur, ſed habet pulcherrimas contemplationes; prima eſt, cur in vulneribus validis hic dicit, at in Aphor. addit prauis. aliud expendendum eſt, cur Hippoc. dixerit in Aph. ſi tumores non apparent, hic ſi tumor. Quod ad primam partem attinet, Hippoc. quia (vt ego puto) & experientia & oratione obſeruauit, ſemper verũ eſſe in magnis & prauis vulneribus tumoris abſentiã malum eſſe, non de ſimplicibus vulneribus magnis intelligendum putauit. Sed quæ eſt ratio quod hoc ita ſit? Gal. in comment. Aphor. huius: dicebat eſſe in malum, quia ſignũ eſt humores reſtagnare in partes nobiles, & relinquere partem vulneratam. ſiquidem a natura ita comparatum eſt, vt vbi pars aliqua debilis eſt, aliæ nobiliores ſe exonerent in eas & excrementa ſua deponant. Atq; cum pars vulnerata debilior ſit, iure in hanc debeant illæ onus deponere. Vt ſi hoc verum eſt in omnibus vulneribus, multo magis eſt verum in prauis, quia κακοήθεσ ſunt, hoc eſt cum prauis humoribus, qui neceſſe eſt ferantur in partes nobiles. Sed video dubitaturũ eſſe ingenioſum aliquem; vtrum verum ſit id quod ſcribit Gal. propterea malum eſſe non apparere tumorem in vulneribus, quia ſignum eſt redundare humores in partibus nobilibus, quia natura ſemper has tuetur ab omnibus iniurijs; imò ſunt donatæ facultate robuſtiſſima, vt huius beneficio poſſint defendi ab omnibus iniurijs. Reſpondeo, hoc quidem verum eſt, quod ſemper partes nobiles ſe exonerant ab excrementis, atq; ea mittunt in partes debiles, ſed vbi hoc non ſit, propter duas cauſas contingit, vel quia pars nobilis debilior eſt parte vulnerata, vel quia impeditur. ſi illa ſit debilior, eſt vel propter inſigne aliquod intemperamentum, vel propter aliquem vitioſum ſuccum, nam ſi gubernentur a facultate robuſta, neceſſe eſt his de cauſis fieri debiles. Nobiles partes in vulneribus magnis prauis eſſe ſic affectas, magnum malum eſt. Si autem impedimentum aliquod eſt, neceſſario humores reſtagnant in partes nobiles. Ariſt. enim inquit: ſi ea quæ depelluntur, repellantur, ad ea loca repelluntur, vnde depulſa ſunt: hoc etiam ſit vbi impeditur depulſio facta a partibus nobilibus, quia cum facultas robuſta depellat humores, ſi impediatur illa impulſio, reſtagnant humores in partes nobiles. Quare veriſſimè dixit Hippoc. malum eſſe non apparere tumores, quia ſignum eſt humores ad partes nobiles ferri. Circa ſecundum Gal. in expoſitione illius Aphoriſ. dicit, poſſe totam illam particulam tripliciter intelligi, quod in magnis vulneribus non apparere magnos tumores ſit malum: quod in magnis vulneribus non apparere tumores, ſit magnũ malum; tertio quod in magnis vulneribus niſi magni tumores fiant, ſit maximũ malum veruntamen præfert cunctis alijs ſecundum modum. Ex quo loco mirari maximè ſoleo. Cornarium maluiſſe ſequi primam interpretationem; præſertim cum haberet Galenum magiſtrum pro ſecunda. Sed vſus eſt etiam aliqua ratione, quia non ſemper malum eſt, non apparere magnos tumores, quia hi indicia ſunt inflammationum, inflammationes ſemper ſunt peſſimæ: & hoc eſt quod ſcribit Gal. in comm. illius Aph. reuera tamen non ſunt Galen. & Cel. Cæterum quæ ſunt illa vulnera quæ appellantur magna? illa quæ fiunt in capitibus, & in fine muſculorum, quia muſculi deſinunt in partes neruoſas. Hinc comparare vobis poteſtis inſignem vtilitatem, cum ad prædicendum, tum ad curandum: prædicendum, quia in vulneribus magnis non apparere tumores, malum; ad medicinam faciendam, quoniam monemur ab Hippoc. nos minimè vti debere refrigerantibus & repellentibus vllo tempore in his vulneribus, nam vt Gal. ſcribit: fuerunt aliqui qui ex hac oratione exiſtimarunt Hippoc. nos monere, vt vtamur repellentibus, vt ſcilicet impetus ſanguinis ferretur ad vulnus, quo faceret tumorem. Sed melius conſulit Gal. non eſſe his vtendum, ſed exiccantibus, & calefacientibus, vt ol. terebint. euphorb. & ſimilibus, quæ laudat ſexto meth. cap. 2.

[Margin notes: li. 5. Aph. 66. — 7. Phyſic. — lib. 5. cap. 26. — li. 6. Ep. com. 5. tex. 12.]

Τὰ χαῦνα χρηστόν. Τὰ ἄνω νεμόμενα, κάκιον.

Laxi, bonum, ſurſum repentes, peius.

Dixerat Hippoc. non apparere tumores in vulneribus malum; vt contrarium etiam ſit verum, apparere in vulneribus, bonum. Sed quia varij ſunt tumores, docet hic qui ſint illi qui boni ſint, qui mali. Dicit enim bonos eſſe, qui molles ſunt, qui ſurſum repunt, quę
6. Ep. com. 1. tex. 13. dictio, vt Gal. ſcriptum nobis reliquit, poteſt equidem accommodari omnibus tumorib. quia molles omnes tumores, ſunt boni, vt duri omnes, mali: imò quanto ſunt molliores,
1. Epid. com. 1 tex. 10. tanto meliores: quanto duriores, tanto peiores. Verum quomodo videbimus, qui ſint boni & molles, qui duri, & praui? molles, vt Gal. propriè ſunt illi qui cedunt digitis, & qui vbi premuntur excauantur. fiunt autem a materia molli, tenui, & facile diſſipabili. Vnde iure dicuntur boni, quia cum ſunt ex materia diſſipabili, facile a natura & arte ſuperantur. Hæc quidem clara ſunt, ſed illud forſan obſcurum eſt, quid pro tumoribus ſurſum repentibus vult ſignificare. Nonnulli exiſtimarunt non legendum eſſe ἄνω νεμοντα, ſed τὰ ὠμὰ cruda, vt habetur Aphor. 67. lib. 5. Alij exiſtimarunt, nihil mutandum, ſed legendum eſſe ſurſum repentes, quaſi intelligat tumores manui remittentes. Sed vtcunque, legatur, certiſſimum eſt, nullos alios tumores intelligere quàm illos, qui opponuntur mollibus, duros, qui non cedunt digitis, nec excauantur, non intra præmuntur. fiunt autem huiuſmodi duri tumores a materia craſſa & terreſtri, quæ quia difficulter ſuperatur a natura & arte, propterea duri tumores mali eſſe dicuntur. Sed ſunt quoque aliæ cauſæ ob quas molles boni, duri mali dicuntur, quia molles, ſignificant ſemper naturam rectè depellere a partib. nobilioribus, & partem tumidam facile recipere. contra duri, ſignificant naturam ægrè depellere: tum ægrè recipere partem: præterea hi non ſuppurantur. vbi autem tumores non ſuppurantur, aut mortem indicant futuram, aut diu perdurant: & propterea mali ſunt.

Οἷσιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσιν, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται.

Quibus tumores in vlceribus, non admodum conuelluntur, neq; inſaniunt.

Dixerat Hippoc. ſupra, tumores apparere in vulneribns bonum: dixit etiam qui boni ſint: nunc verò in hac dictione quæ eſt Aphor. 65. lib. 5. Aphor. vult docere, qua ratione tumores in vulneribus ſunt boni: inquit eſſe, quoniam vbi tumores fiunt in vulneribus non admodum conuelluntur ægri, neq; admodum inſaniunt. Sed quæ eſt ratio propter quam tumores faciant, vt neq; conuellantur ægri, neq; inſaniant? quia quando fiunt tumores, eſt, quia partes nobiles ſeſe exonerant, & depellunt excrementa ad partes vulneratas. Quare cum cerebrum ſit pars nobiliſſima, iure ſe exonerat, & humores noxios depellit. Vnde neq; conuulſiones, neq; inſaniæ fiunt in vulneribus cum tumorib. Sed obijciet aliquis nonne hac ratione etiam tumores liberant ab alijs malis, a letargo melancholia, vertigine, & ſimilibus? cur Hippocrates tantum dicit liberare a conuulſione & inſania, non ab alijs morbis? Reſpondeo; Hippocratem ſub his duobus voluiſſe nobis omnes morbos capitis ſignificare. morbi cognoſcuntur ex functionibus læſis. functiones capitis ſunt motiuæ & facultas ἡγεμονικὴ. per inſaniam intelligit ἡγεμονικόν. per conuulſiones intelligit, motus, actiones. Sed eſt etiam alia ratio, quia vbi vulnera lethalia ſunt, rariſſimè fit quin appareat inſania, aut conuulſio: quia vulnera lethalia ſunt in partibus neruoſis, quæ vbi vulnerantur neceſſariò communicant noxam cerebro. Sed non contentus hoc dixiſſe ſcilicet quod liberent tumores a conuulſione, & inſania, aliam particulam addit ὠμάλα, quam expendens Galenus dixit: Hippocratem voluiſſe ſignificare, quod etiamſi tumores aliquando non apparent, nihilominus interdum fieri, ſcilicet quando ſunt praua vulnera,

nera, vel quando ſunt in partibus neruoſis. Siue ſubiunxit, quod etſi interdum fiant inſania & conuulſio non ſemper tamen fiunt. Sed quando fiunt? audite Hippocratem.

Τούτων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, οἷσι μὲν ἐς τὰ ὄπισθεν, σπασμοὶ μετὰ πόνων, οἷσι δὲ ἐς τοὔμπροσθεν, ἢ μανίαι, ἢ ὀδύναι, πλευροῦ ὀξέαι, καὶ δυσεντερίαι ἐρυθραί.

His autem euaneſcentibus repente, quibus quidem in poſteriora conuulſiones cum doloribus quibus autem in arteriorem partem, aut inſaniæ, aut dolores lateris acuti, & dyſenteria rubra.

Dicit ille, ſi tumores repentè deliteſcunt, ſi partes poſteriores petant, fiunt conuulſiones. Si anteriores, inſania, dolores lateris, & dyſenteriæ. Quæ dictio habetur quoque quinto Aphoriſ. libro. Sed differentia eſt, quod in Aphoriſ. aliqua ſunt addita, aliqua verò ſunt mutata: addita vt ſuppuratio: fieri etiam tenſiones mutatum ab illo eſt. Ratio autem qua ibi aliqua mutata, aliqua addita ſunt, hæc eſt, quia Aphoriſmi ſunt depurati, illuſtrati, & correcti. Gal. in expoſitione huius Aphoriſmi, videtur exiſtimaſſe Hipp. loqui de vulnerib. partis poſterioris & anterioris, quaſi dicat, vbi fiunt in parte poſteriori, fieri conuulſiones: vbi in anteriori, inſanias, dolores, & dyſenterias. & affert rationem, quia in parte poſteriori ſunt nerui plures: in anteriori venæ plures, ſed ſi diligenter aduertamus Hippoc. verba, non loquitur de vulneribus quæ fiunt in hac vel illa parte. Et dicit ſi tumores apparentes repente extinguantur, malum eſt. malum eſt, quia ſi materia quæ faciebat tumores vertatur ad poſteriora capitis, læduntur magnopere nerui: ſi vergat ad anteriora, fiunt inſania. Si ad pectus, empyema, & dolores lateris. Si ad inteſtina, dyſenteria. Vbi notandum vobis eſt, hunc locum magnopere fauere illis, qui aſſerunt diuerſos morbos fieri in diuerſis capitis partibus; quia dicit, ſi vergat ad anteriora capitis fieri inſanias, ſi ad poſteriora, conuulſiones. Addit Hippocr. ſi ad inteſtina fieri dyſenterias. Gal. & præſertim quarto de ariticul. dicit, multas eſſe ſpecies dyſenteriæ, ſed ſummatim duas. alia cum vlcere eſt inteſtini: alia ſine vlcere, ſed per ſolam ſanguinis per inteſtina euacuationem: hanc dicit vocari αἱματηρὰν ideſt cruentam, ſicut cum vlcere dyſenteriam, ſexto de loc. affect. cap. 2. atq; illam fieri vbi in vlceribus euaneſcunt tumores: quemadmodum etiam quarto de artic. dicit Gal. interdum fieri, vbi aliquod membrum eſt amputatum, ita vt ſanguis qui deberet ferre ad membrum amputatum feratur ad inteſtina ſicut etiam Hippoc. & Gal. dicunt fieri in ijs, qui conſuetas amiſerunt exercitationes.

6. de locis aff. cap. 2. & 3. de ſympt. cau. c. 2

lib. de nat. hu. 3. de ſympt. cau. 2. & 6. de locis aff. c. 2

Τὰ οἰδήματα παραλόγως ῥιπίζοντα, κίβδηλον: οἷον τῶν τὸ Ἀνδρονίκου παιδίῳ τὸ ἐρυσίπελας ἐπαλινδρόμησεν, ἢν μὴ ἐς τὸ αὐτὸ ἐλθὸν, χρηστόν τι σημαίνει. τοῦτο ἔκ τε γενέσιος περὶ τοὖς περὶ ἥβην διεδόθη. Ἑτέρῳ τριταίῳ ἐκ γενετῆς γενομένῳ ἀπεπύησεν ἐναταίῳ. γίνεται οὗτος ἑβδομαῖος ὑγιής. Κακοηθέστερα τὰ ἀφανιζόμενα ἐξαίφνης

Tumores præter rationem alleuantes, prauum: velut Andronici filio Eryſipelas recurrit: ſi non ad eundem locum rediens, bonum quid ſignificet. Hoc ex natiuitate circa aurem, ad pubem diſtributum eſt. Alteri tertia ex natiuitate die factum, ſuppuratum eſt nona. Hic ſeptima die ſanus euaſit. Maligniora ſunt quæ derepente diſparent.

Ratio connexionis cum ſuperioribus eſt, quia ſuperius dixit: tumores repente euaneſcentes, grauia mala inducere, & quia interdum videntur etiam iuuare; ideò docet modum diſtinguendi hæc, & huiuſmodi iuuamentum haud quaquam tutum ſemper eſſe, ſed fallax, quod autem tumores euaneſcentes fallant, probat Andronici pueri exemplo, cui eryſipelas euanuit, & redijt: ſed dubitabit aliquis veſtrum cur rem probat exemplo ac in

puero. Exemplo probat,quia ratio sic firmior menet, erysipelatis verò,quia tumor cutaneus ex tenui materia ortus est, & pueri facultas valida. Vnde si in ijs in quibus minus deberet fit recursus, multo magis fiet in alijs. Iam verò modus cognoscendi bonam euanescentiam a mala, est si fiat recursus ad eundem locum, si fiat ad infernam & ignobilem partem. Et si significat aliquam vtilitatem exemplis duobus hoc probat, pueri cui tumor post aures euanuit & redijt in pubem: & alterius, cui factus tumor tertia die euanuit, sed redijt, & quarto die suppuratus est. Ex quibus docemur, non esse malos tumores euanescentes quotiescunq; redeunt in eundem locum, vel ignobiliorem, vel cum sanitate. Ex habito discursu potestis colligere tria documenta pro medicina facienda, primum est, vt vbi in vulneribus non apparet tumor circa labra semper timeatis, vel de motu, vel de aliquo graui symptomate. Et hoc debetis semper suspicari, vbi videbitis corpora contaminata. Aliud est, vt vbi in vulneribus tumores euanescunt, diligenter expendatis, quonam vergant tumores scilicet an in partem posteriorem, an in anteriorem; si in partem posteriorem, debetis nō solum formidare conuulsiones futuras, vt dixit Hipp. sed debetis occurrere medicamentis. In quo casu solemus parare in vnctiones spinæ ex oleo costino, vulpino & similibus, quæ solent principium neruorum a conuulsionibus tueri. Sed an occurrendū est fluxui, vel dysenteriæ futuræ? quando malum est a copia sanguinis; si confert minimè coercendū. & hoc est quod dicebat Gal. sæpe falli medicos, qui conantur huiusmodi fluxus cruentos coercere: quia sæpe vsu venit, vt vtilitatem afferant maximam. id quod habetis etiam 2. Prorh. Tertium documentum est, vt tumoribus euanescentibus, vel retrahantur medicamentis ad eundem locum (vt dicebam antea) post quam Hippoc. non damnat, vel saltem ad partes inferiores, atque ignobiliores. Concludit tandem cum omnia hęc mala sint deteriora, tumorum genera sunt, quæ sine vlla ratione repente euanescunt. Et hic est finis tertiæ sectionis libri secundi Hippocratis.

4. de art com. 18.

HIERO-

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIV. IN SECVNDVM EPIDEM. HIPPOCRATIS.

SECTIO QVARTA.

Ἡπατῖτις ἐν ὀσφύϊ, μέχρι τοῦ μεγάλου σπονδύλου κάτωθεν, καὶ σπονδύλοισι προσδιδοῖ ἐν τεῦθεν. &c.

Hepatitis in lumbis vsq; ad magnum verticulum, inferne etiam ſpondilijs ſe ingerit. &c.

SEQVITVR quarta ſectio, quæ diuiditur in duas partes, in prima nonnulla tractat de venis & de neruis: in ſecunda more ſuo & dogmata & hiſtorias complectitur. Aggrediamur igitur primam partem de qua paucis agemus. De hoc tractatu de venis & de neruis, nonnulli dubitant, vtrum ſit doctrina Hippoc. an ex ſchola illius; diſcipuliſque. Cauſa dubitandi fuit, quia etſi nonnulla præclara doceat hoc tractatu, multa tamen interſeruntur Hipp. indigna. Sed locus hic de venis celabratiſſimus eſt apud Gal. & libro de articulis celebratiſſimam huius mentionem facit, tanquam mere Hippocratica ſic oratio. Si tamen diligenter expendatis locos a Galeno citatos, non celebrat omnia quæ hic dicuntur. ſed quædam exigua. Itaque totam hanc tractationem pro genuina non habuit. Ariſt. diſputat aduerſus Polybium de ortu venarum a capite, & in refutando eo manifeſtè docet, Veteres omnes ſenſiſſe venas oriri a capite. Vtrum intelligat ſub veteribus Hippocr. dubitatum eſt, quod multum abeſt a ſententia eius hoc in loco, & libr. de alim: vbi docet, radicem venarum iecur: & arteriarum cor: quod etiam Gal. monſtrat in comment. ad locum de nat. hum. haud eſſe conſonum Placitis, Hippoc. vel Polybi. Quo fit vt exiſtimem eum alios Medicos intellexiſſe. Quæ videtur etiam cognouiſſe Auerrh. qui ſcribit tempore Hippoc. nullum Medicum eruditum fuiſſe excepto Hippocr. Vt non mirum ſit Veteres omnes excepto Hippoc. hoc ſenſiſſe. Et excuſatione digni mihi videntur etiam illi, quia eo tempore addiſcebant medicinam non ex commentarijs, ſed ex operibus. exercebant ſe a teneris annis in medicina. Atq; ita non eſt mirum ſi anatome tum temporis non fuit elaborata, vt poſtea a Gal. & Erophilo quem ſcribit Tertull. libro de anima, ſeptingenta

2. de nat. humana tex. 6. & 6. de plac. Hipp. et Plat. c. 3. & 3. de Hiſt. animal. cap. 3.

cadauera fecuiffe, vt hominem cognofceret. De neruis etiam pauca admodum tractat: quę licet fortaffe fint vera, hoc tamen in loco aut nõ debebant tractari, aut multo longius atq; grauius. Sed quicquid fit propter duas caufas ftatui hanc tractationem prætcrire, primò quia hęc res pura hiftorica eft, nihil aliud narrat nifi fitum, quantitatem, & ordinẽ, quæ res potius collocata eft in ipfa αὐτοψίᾳ: tum quia opto grauiora tractare, & vtiliora, & quæ forfan non peteritis reperire ipfi, quemadmodum hanc defcriptionem de venis, & neruis. Aggrediamur ergo fecundam partem quæ incipit.

Ἐν Αἴνῳ ὀσπριοφαγέοντες ξυνεχέως θήλειαι, ἄρσενες, σκελέων ἀκρατέες ἐγένοντο, καὶ διετέλεον. Ἀτὰρ καὶ ὀροβοφαγέοντες γονυαλγέες.

In Aeno leguminum eſu continenter vtentes fœminæ, & viri crurum impotes fiebant, & ad finem vſque perſtiterunt. Verum orobum comedentes dolentes genua.

Recitat præclaram hiftoriam quæ relata etiam habetur fexto Epid. fed eo in loco non habetur interpretatio Gal. Puto ego non haberi, primum, quia Gal. in comm. circa hunc locum copiofiffimè de hac hiftoria tractauit, vt propterea noluit repetere fexto Epidem. Potuit etiam fieri vt hæc eadem hiftoria imprudenter fit inferta fexto Epid. Sed vt vt fit, hiftoria eft eiufmodi, quod in Aeno quicunq; edebant legumina non poterant ambulare: qui autem orobo vefcebantur ijs genua dolebant. Itaq; magna dubitatione dignum videtur, quare legumina inducebant impotentiam ambulandi: & quare orobi dolorem genuum. Sed primum videre oportet quis locus effet Aenus: & cur populi illi cogerentur edere legumina, deinde reliqua myfteria videbimus. Tres funt apud Hippoc. vrbes & conftitutiones lib. 2. Epidem. Perynthus, Cranon, & Aenus; quæ omnes erant vrbes Thraciæ, vt apud Plin. fcriptum eft. In Aeno erat Polydori tumulus & Virgil. fcribit ab Ænea
lib. 4. cap. 2. conditam. Strabo refert lib. 7. appellatam fuiffe Poltroibiam. Sed caufa cur tantum de his loquatur nulla alia fuit, quàm quod Hippoc. ad perdifcendam medicinam peruagatus eft complures regiones, vidit enim hoc neceffarium effe. Cum ergo fcriberet hunc fecundum commentarium peragrabat per Thraciam, & obferuabat omnia quę pertinebant ad artem medicam. Vnde voluit hanc rem de Aeno obferuare, quod hoc exemplum maximè conferat ad docendum rationem viuẽdi, maximam partem habere in generatione om-
3. de Repub. nium morborum. Id quod non folum habetis apud Platonem, fed etiam apud Plutarch.
8. ſymp. 9. vbi fcribit victus rationem non tantum morborum particularium, fed etiam vniuerfaliũ
2. de nat. hum. effe caufam. Sed quæ fuit caufa propter quam populi illi cogerentur vefci leguminibus, & eruo, non enim dicit hanc Hippocr. Habetur caufa apud Gal. vbi fcribit: in Aeno propter famem coactos effe vefci leguminibus. Ex quo loco colligo particulam illam ἐν λιμῷ reftituendam effe hoc loco, quia Gal. citat hunc locum, & addit. Ergo a fame natum. Quod autem hoc contingit, non folum Arift. tradit, fed etiam ex infinitis exemplis habetur, & præfertim ab Auenz. in fine fui libri, vbi fcribit in Hifpania quandoq; ortam effe exitialiffimam peftem, ob ingentem penuriam, quia non folum herbas commedebant, fed ex fepulchris cadauera: ex qua fame fubiungit ingentem peftem ortam effe. Sed dicetis
lib. 1. de alim. cur Hippoc. diftinguit orobum a leguminibus? nam Gal. definiens legumen, inquit illud
fac. effe quod inter cerealia non facit famem, & inter huiufmodi numerat orobum: quæ igitur eft ratio, propter quam Hippoc. diftinguere videtur, fecus quam facit Gal. dupliciter refponderi poffe exiftimo; vno pacto, Gal. in eo libro de aliment. facultatibus locutum effe populariter, non autem exquifite: nam ibi Gal. fcribit fabam effe legumen, imò primũ locum illi tribuit inter legumina. quàm Clemens Alexand. dicebat per eccellentiam vocari legumen, cum ex fabis fiunt panes non ex legumine. Nifi dicamus fabam antiquorũ
lib. 4. acut. aliam effe quam noftram. Alterum eft obferuandum, quod fcribit Hipp. dicens: legumina omnia flatulenta effe, fubiungit id quidem verum effe, fed quodlibet habere quid-

quam

quam peculiare. Vnde legumina in Aeno hoc habebant particulare, vt redderent crura imbecillia: sed orobi hoc, vt genua dolerent qui his vescerentur. Erat postremò loco propositum quomodo legumina facerent crurum imbecillitatem, & orobi dolorem genuum. Circa quæ repetendum memoria est, quod scribit Hippocr. & Gal. scilicet legumina omnia tam cruda, quàm cocta flatum producere, pro cibis nequaquam bona esse, nisi cum alijs misceantur. & paucum atq; impurum alimentum producere. Plutarch. quoq; in Probl. rationem quęrens, cur Ægyptij & Pythagorici abstinebant a fabis, inquit: idcirco esse, quia legumina impurum humorem & spiritum corporibus ingenerant. Sed quod magis est, Aeginet. scribit: ex morsibus hominum vulnera praua generari, & præsertim si quando mordent ediderint legumina & lentes, quasi solus halitus aptus sit violare corpora nostra. Quæ omnia dixi, vt intelligatis hanc vim habere, vt paucum & impurum alimentum generent. Quod si ita est, iam facile videbitis, cur ex his Thraces incidebant in impotentiam crurum, & genuum dolorem; nam ex his generabantur succi crassi, impuri, & praui, qui additi fami, & inopiæ quam patebantur, hanc imbecillitatem crurum faciebant. Arist. quærens rationem, cur illi qui fame præmuntur & qui vescuntur vitiosis alimentis, tumidos pedes habent, dicit: quod in vtrisq; generantur praui humores, qui præcipitati in pedes, illos tumidos reddunt. Itaq; cum hi fame præmerentur & nullis alijs cibis vescerentur quàm leguminibus, accumulabant magnam manum prauorũ humorum, qui præcipitati in pedes induxerunt ambulandi impotentiam, & crurum imbecillitatem. De Eruo scriuit Gal. esse alienũ a cibis humanis, difficulter coqui generare prauos succos Dioscorides scribit: omnibus qui frequenter eruo vescuntur sanguinem per vrinam exire. Sed Plin. anumerans erui mala, inter cętera scribit esse cibum homini insuauissimum, vomitum mouere, & tandem inquit genua degrauare. Ita vt si examinemus verba illius non ex se, sed ex aliquo veterum, fieri potest vt intellexerit, vel legerit hunc locum apud Hippoc. quod in Aeno grauabantur pedes propter vsum erui. Satis hæc dura videntur esse. Sed tres tamẽ dubitationes sese offerunt, prima ex Theoph. qui scribit: eruo, lupino, & ciceri nullum animal innasci; nisi ciceri erucas, & tribuit hoc amarori horum leguminũ. Quod si verum est immunes sunt ab omni putredine. ergo non ita damnandi. Alia est, cur eruum dicatur potissimum ab Hipp. tentare genua, est quidem rationi consentaneum quod legumina tendant ad pedes, ad partes infernas, sed cur potius ad genua, quàm ad aliã partẽ. Illud est dubium tertium, cur admiratione dignũ putauit? siquidẽ nõ videtur esse mirum: quia id quotidie videmus, eos qui huiusmodi cibis vtuntur, semper habent vires imbecilliores. Circa primam difficultatem respondeo, eruum & legumina posse adhiberi pro nutrimento, aut medicamento, si pro alimento, mala sunt; si pro medicamento hæc etiam suas vires, vsusq; habent. Et propterea quando Theophrastus commendat illa vt medicamenta, propter amarorem laudat illa. Igitur verè dixit. Verum est etiam quod dicit Hippoc. loquens de leguminibus vt alimentis. Circa secundam difficultatem dupliciter responderi potest; vno modo, quod legumina orobi propriè genuum imbecillitatem afferrant propter euacuationem sanguinis: quia, si verum est quod dicit Dios. frequentem esum orobi prouocare sanguinis euacuationem per vesicam: fieri potest, vt hi populi propter sanguinis euacuationem acceperint imbecillitatem genuũ. testis est Aret. qui de fluxu sanguinis per hemorroides, illud signum scribit certũ, quod genua grauia & dolentia sunt. Aliter responderi potest, quod hoc facit ex arcana, & propria ipsius natnræ conditione; sicut enim lepus marinus pulmones duntaxat lædit; cantarides, vesicam; lolium, oculos: vt etiam apud Plaut. legimus: ita existimare possumus, eruum esse inimicum genibus proprietate quadam, cum Plin. hoc tribuit eruo vt degrauet genua. Sed si placet etiam aliquam aliam rationem afferre, possumus dicere, tanquam legumen crura petere, orobum; sed quia succus eius acris & mordax est, vt dicebat Theophr. hinc fit, vt vbi genua tangit statim dolorem excitet. Ad tertium responderi potest Hippocratem quantum ego puto, propter tria voluisse hæc adnotare, primum, quia erat hic morbus promiscuus, & communis, tam viris, quàm fœminis: præterea, quia (vt ipse dixit) durauit hæc affectio, quàm

lib. 4. Acut.
lib. 1. de alim. fac.
lib. 5. cap. 26.
sec. 1. Probl. 35.
li. de alimen. fac.
lib. 22. c. 25.

quam diu durauit fames, poftremò,non quod in ea conftitutione duntaxat hæc mala dominarentur. nam(vt ego puto) etiam alij morbi peftiferi coniungebantur,fed vt doceret præter cœli conftitutioně peftiferam,adfuiffe etiam prauum victum; & eo maximè,quod homines omnes attingebat. Ex hoc difcurfu poteftis intelligere documentum egregium, fcilicet, vt ante cætera vbi morbi populares vagantur, animaduertatis diligenter, an victus aliquis prauus communis adfit. præterea poteftis colligere, maximè abftinendum effe omnibus his qui tuentur valetudinem, a leguminibus, & præfertim his, qui laborant cruribus aliquo pacto. Et non folum hæc aduerfantur podagricis, fed illis qui cerebro laborant; Plutarch. fcribit Sacerdotes Ægypti abftinuiffe femper ab efu leguminum, quod excrementa impura & aduerfa nobis gignant: vbi annotandum eft huiufmodi Sacerdotes confueuiffe vti pro cibis femine lini; id quod Gal. etiam habet. Addit quoque aliud Sacerdotes amaffe vfum lini,propter candorem; & quia huiufmodi veftimenta putantur effe inimica animalibus, & non in ijs vllum generari.

lib. de Ifid.& Ofirid. li. 5. de alim. fac.

Επιτηδεύειν ὀξυθυμίην ἐμποιέειν, καὶ χρώματος ἀναλήψιος ἕνεκα καὶ ἐγχυμώσιος, καὶ εὐθυμίης, καὶ φόβους, καὶ τὰ τοιαῦτα: καὶ ἢν μὲν τὸ ἄλλο σῶμα συννοσέῃ, ξυνιῆσθαι, εἰ δὲ μῆ, τοῦτο.

Curandum iram inferre & reuocandi coloris caufa, & effufionis fuccorum, & lætitiam, & timorem, & huiufmodi, atq; fi aliud corpus fimul ægrotet, fimul curare, fi autem non, hoc.

Plato in initio Charmidis tantum effe confenfum & συμπάθειαν inter corpus & animum fcribit: vt omnia fere mala nobis ab animo contingant. Neq; folum hoc de malis eft exiftimandum,fed etiam de bonis. Hoc cognofcens diuinus Hippoc. nobis præclariffimum, & vtiliffimum proponit documentum; eft autem hoc,Medicum debere interdum facere iracundiam gratia euocationis coloris,& effufionis humorum,atq;etiam lætitiam & timorem. Vt iure inter caufas non naturales,quæ faciunt ægritudines & fanitatem recenfeant Medici omnes, animi affectus. Sed cur Hippoc. poft conftitutionem Aeni, ftatim hanc fententiam fubiungit? puto hoc confilio compulfum illud feciffe, quia cum in conftitutionibus peftiferis animi maximè confternẽtur,ita vt magis hac de caufa laborent, voluit annotare hanc fententiam tanquam maxime neceffariam fcitu. Eft autem præclariffima & vtiliffima, quia Gal. plærunq; eam celebrat, & Plat. in his laudat Gal. prudentiam & fapientiam Hippoc. in hac fententia. Vt igitur videamus quidnam in hac contineatur, duo fummatim contemplari neceffe eft,cur cum fint multi animi affectus; Hippocr. trium duntaxat meminit. alterum quomodo dicat iram conferre ad reuocationem coloris, & ad effufionem humorum,quomodo etiam dicat,Medicum debere generare lætitiam,& timorem. Quod ad primum attinet,puto eo confilio duntaxat hos affectus referre,quia ab his maximè corpora noftra mutantur. Quod hoc fit verum perfpiciamus fingulatim. Ira fit ex ebullitione fanguinis circa cor,non quod fit ebullitio, fed quod fiat cum hac,vt Arift. fcribit. A calore cordis gubernatur vniuerfum corpus: quare fi verum eft,moto & alterato principio, neceffario vniuerfum corpus mutari, ita in ira fieri æquum eft. Iure ergo iræ meminit Hippocr. quia maximè alterat corpus noftrum. De lætitia etiam fatis conftat,habere maximam vim ad permutanda corpora, vitæ, necifq; vt relatum fit ex lætitia quofdam interijffe. Idem de timore eft exiftimandum, qui fit ex retractione caloris ad cor,ex quo omnia externa videntur mutari, quia pallidi timentes funt. Cum ergo clariffimum fit ab his tribus maximè corpora noftra immutari,de his tantum fecit mentionem. Circa fecundam, Gal. celebrans hanc fententiam Hippoc. fcribit: iram excitare calorem natiuum & confequenter diffundere humores. effufis humoribus reftituitur calor toti corpori,& color. quod calor reftituitur clarum eft,quia effunditur fanguis, & color, quia reftituuntur humores in cute: nam Hippoc. initio libri de humoribus, dicit;tales effe colores,quales funt humores. Hippoc. etiam & Gal. fcribit: iram trahere cor & pulmonem

6. Epid. com. 5. tex. 9. & 6. de plac. Hipp. Cap. 9. & 3. de diff. refp.

fec. 26. Probl.

3. de diff. refp. cap. 10.

6. Epid. com. 5. tex. 9. & Gal. in 3. 5. et 6. de plac. Hippoc. & Plat.

nem in ſeſe, trahere etiam in caput necnon calidum,& humorem. Vt hinc facile colligi poſſit, neceſſe eſſe, quod ſcribit Hippoc. & Gal iuuare ad reuocationem caloris & effuſionem humorum. Lætitia etiam maxime iuuat, quia ſicuti ira contrahit cor & viſcera: ita lætitia dilatat. Vt magnus ſit eius vſus. timor etiam maximè vſui eſt, quia cum reuocetur per timorem calor in interiora, fit vt propter hoc magnus etiam eius effectus ſit vſus, & emolumentū. Sed duæ hinc oriuntur non inutiles dubitationes, prima eſt cur cum iracundia plures alios effectus facit Hippoc. tantum narrat reuocationē caloris, & effuſionē ſanguinis. præterea ſi iracundia eſt affectus adeo potens, cur nemo ſeſe ira interficit, vt ſcribit Gal. Quod ad primum dubium attinet, reſpondeo: Hippoc. contentum fuiſſe eum iracundiæ effectum commemorare, a quo omnes alij pendent. Quicquid facit ira, facit per ebullitionem ſanguinis ad quam conſequitur reuocatio caloris. Ad ſecundum dicendum eſt, propterea neminem perire, quia calór in ira feruet quidem magis, ſed tamen non hebetatur, aut corrumpitur vllo modo. Hoc ſcribit Gal. loco cōmemorato & lib. de diff. reſp. eodem capit. vbi dicit iram potius corroborare calorem, quàm obtundere. Si fiat febris ſtatim deſinit, quod indicium eſt mutari quidem, ſed non corrumpi. In lætitia, diminuitur & hebetatur in ea effuſione. Et hinc eſt quod moriuntur, quod calor ſeſe diffundens, relinquit proprium principium. In metu occidunt etiam, quia propter metum, calor colligitur circa cor & ſuffocatur deſertis a calore partibus extremis, & propterea etiam ſtatim pereunt. Subiungit Hippocr. ſi quid aliud quoque eſt in corpore curandum eſt, ſi minus curandum & eſt hoc. Vult nos docere, vbi expedit medico, non ſolum eum debere animi affectibus introducēdis ſtudere, verum debere animaduertere, ſi quidquam eſt cum his quod mereat curationem. exempli graria, ſi quiſquam mæret, videre oportet, an adſit tumor lienis, an feruor hypochondriorum. In ira pariter videre oportet, an a liquod lateat mali: quod curandum eſt Si nihil ſit, curandum eſt hoc, hoc eſt, ipſis affectibus commoderandis ſtrenuè incumbat. Ex hoc diſcurſu breuiter videndum eſt quam vtilitatē pro medicina facienda colligere poſſitis, erit autem hæc, vt videamus quādo, & quomodo debeamus huiuſmodi affectus inducere, Galen. qui totam hanc rem diligenter diſtinxit videtur crediſſe Hippoc. loqui de corporibus extenuatis & refrigeratis, quaſi in his ſit excitanda propter ebuliationem ſanguinis, & reuocationem caloris ira. Et ſane illud veriſſimum eſt, vbi corpora occurrunt refrigerata, debere iram facere. Vnde in melancholia interdum confert, in timentibus, & ijs qui in longos ſomnos inclinant. Habemus apud Horatium ſcriptum, auarum quendam a letargo ſeruatum eſſe, cum fingerent amici ſibi pecunias & aurum velle ſubſtrahere. Veruntamen moderatè tamen illud ſcire oportet, quod ſcribit Galen. quod quēmadmodum medici percipiunt ægris vt exerceant ſeſe, ſed moderatè. ſic quoq; poſtulare rationem, vt excandeſcentia quidē excitetur, ſed moderatè, vt calor natiuus excitetur. Pariter de lætitia eſt exiſtimandum. Sunt multi morbi qui fiunt a mœrore, vt Gal. narrat qui poſſunt quādoq; inducere morbos peſtilentiales. In his ergo inducere oportet lætitiā. & hoc eſt quod ſcribit Celſus tripudijs & cantu curari. Timoris quoq; non exiguus vſus eſt ad coercendas nimias fluxiones, & præſertim ſanguinis, fuerunt plærique qui ab ingentibus ſanguinis fluxionibus ſolo metu mortis fuerunt liberati. Hinc aquam frigidam adhibent, & inopinata mala. Confert præterea vt ægri fiant obſequentes, ſcribit enim Gal. aliquos eſſe vſq; adeo pertinaces & inobſequentes, vt niſi medicus ijs metum incutiat nunquam pareant illius mandatis, & præcepto. Itaq; debet his minari mortem. Confert etiam ad euacuationem faciendam, dicebat enim Ariſt. metuentibus ſæpe vrinam & fœces exire, atrcacto calore natiuo excrementa expellente.

2. de ſympt. cauſ. cap. 5.

2. de tuend. val.

3. de diff reſp.

Ser. 2. ſat. 3.

3 de preſag. ex pul. cap. 4.

2. ſec. prob. 10

Ἡ Στυμάργου οἰκέτις ἡ Ἰδυμαία ἐγένετο, ὡς ἔτεκε θυγατέρα, ἐπέστραπτο τὸ στόμα τοῦ αἰδοίου, καὶ ἐς ἰσχίον καὶ σκέλος, ὀδύνη παρὰ σφυρὸν: τμηθεῖσα ἐῤῥήϊσεν. καί τοι καὶ τρόμοι κατὰ σῶμα πᾶν κατεῖχον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν πρόφασιν διαλθεῖν, καὶ τῆς προφάσιος τὴν ἀρχήν.

Stymargi famula Idumæa erat, cum peperißet filiam os vteri contortum eſt, & in coxam & crus dolor iuxta, talum ſecta vena liberata eſt, etiamſi tremores ſecundum corpus eam tenebant. Sed ad occaſionem oportet venire, & ad occaſionis initium.

Cur poſt narrationem conſtitutionis Aeni ſubiungit hanc hiſtoriam nulla pene afferri poteſt firma ratio; exiſtimandum eſt tamen propterea Hippoc. ſubiunxiſſe, quia fuit caſus quem vidit in ea conſtitutione. Audite ergo hiſtoriam mulier quædam facta aſt ſerua viri cuiuſdam procacis, a quo compreſſa, grauida facta eſt, quemadmodum ſolent veteres ex ſeruis ſæpe liberos procreare, peperit. & quia a partu os vteri contortum eſt, hanc contorſionem ſequutus eſt dolor coxæ, & tremor totius corporis. propter quos affectus Hippoc. miſit ſanguinem e talo, & liberata eſt. Subiungit huic hiſtoriæ relatæ præclaris ſimum Aphor. ſcilicet, veniendum eſſe ad occaſionem, & ad occaſionis initium. Hæc fuit hiſtoria, quę propterea ab Hippoc. litteris eſt conſignata, quia aliquid & vtile, & admiratione dignum habet. Videamus ergo & vtilitatem, & id quod habet admiratione dignũ. Videbimus inprimis, cur Hippoc. appoſuerit nomen viri, & cur appoſuerit patriam ipſius mulieris, Idumea erat. Secundo videndum erit, cur ex partu ſit conſequuta contorſio vteri, & factus ſit dolor, & tremor. Tandem videre oportet cur Hippoc. inter remedia duntaxat retulit ſectionem venæ. Primum de nomine videamus, Gal. in lib. de ling. in nomine Στριμάργου, & innuens hanc hiſtoriam inquit, duplicem fuiſſe lectionem in vno Στριμάργου famula, in altera, Στυμάργου, quam acceptauit Dioſcorid. & videtur Gal. potius acceptaſſe Στυμάργου, lectionem. Docens autem, quid hoc nomen ſignificet, inquit: ſignificare virũ procaciſſimum, & valde libidinoſum. Adeo vt exiſtimandum ſit hanc, ſeruam fuiſſe viri maxime libidinoſi. Quod pertinet ad cognomẽ ſeruæ, erat Idumæa Idumei erant Populi Syrię inter Iudeã & Arabiã, qui pulſi aliquando a proprijs laribus, venerant in Iudæã & extremã partẽ Iudeæ habitabant. victitant hi ſemper fere palmis. Confert cognitio harũ rerum ad intelligendam veram cauſam contorſionis vteri. Et propterea videte, quam admirabili iudicio Hipp. nobis ſingula verba proponit. Contorſio vteri eſt affectus, in quo os vteri diſcedit a propria regione, & modò in vnum, modò in aliud latus inclinat, eſt enim velut luxatio, quæ fit a ſanguinis multitudine collecta in vtero: qui vbi colligitur in vna parte, reddit eam grauem, & hinc fit vt inclinet & diſcedat a propria regione. Inter cauſas externas, inprimis ſolet eſſe coitus exercitatus, vbi grauida eſt mulier. prægnantibus enim os vteri durum euadit, & etiam prominet pauliſper. facile enim tangitur os vteri, quando volunt experiri, an grauida ſit mulier. Solet etiam hic affectus fieri quotieſcunq; ſtatim a partu vir congreditur cum muliere, eo enim tempore, mulier a partu eſt labefactata. fit etiam a laborioſo partu; ſæpe enim fit, vt in partu non adhibeatur illa cura, quæ debet adhiberi, & propterea e loco mouetur. Ergo hæ ſunt cauſæ contorſionis vteri. Videamus quàm appoſitè, appoſuit nomen Στυμάργου. nam ſi ſignificat virum maxime hircoſum, & libidinoſum, par eſt exiſtimare eum ob cõgreſſum cum muliere, ante partum, & poſt partum, in cauſa fuiſſe, vt os vteri luxaretur. Potuit etiam alia cauſa fieri, quia cum hæc mulier erat ancilla, non poterat eas commoditates habere, quæ requirũtur. Adderat etiam aliud, quod ſibi puerperia importunè ſint ſuppreſſa; quia forſan parùm curæ habuerunt illius. & hinc os vteri contortum eſt. Quia ſecta vena liberata eſt, hoc indicat a repletione ſanguinis fuiſſe os vteri contortum. Quod ad cognomen patrię ipſius mulieris attinet, eſt compertiſſimum apud omnes Medicos, & præſertim apud Gal. fructus palmæ frequẽter eſitatos inducere capitis infirmitatẽ, & tremorẽ, tremor; vt dicit Gal. fit a facultate imbecilli: quæ nequit ſubſtinere corpus; vnde fit velut lucta q̃dam, ac ꝓpterea dum onus deorsũ vergit, & facultas motrix tota ꝓpagatur a cap. in vniuersũ corpus. Itaq; qui habẽt

De ſimp. med. & 2. de alim. facult. Lib. de trem. et li. de ſympt. cauſ. cap. 2.

caput

caput debile facile in tremorem incidunt. Vnde cum hæc mulier habuerit caput debile, ex vsu palmularum, incidit in tremorem, quia propter debilitatem cerebri non potuit ea facultas motrix commun cari corpori, quæ erat necessaria. Hinc voluit aponere nomen palmæ. Sed cur non meminit vllius remedij, quàm venæ sectionis? & cur potius a talo secuit quàm a poplite, cuius vena tamen proximior est vtero? Voluit Hippoc. duntaxat commemorare sectionem venæ tali, quia hoc remedium minimè videtur conuenire. proponit rara Hipp. Gal. narrans hanc historiam inquit neminem alium quam Hipp. hoc factum fuisse, quia sicuti in hydrope, qui est affectus frigidus, non videtur conuenire venę sectio: ita etiam in tremore. Sectio venæ refrigerat magis corpus, & labefactat vires. propterea non videbatur conuenire. Nemo alius adhibuisset hoc remedium, nisi Hipp. qui maximo ingenio & consilio subiunxit consilium litteris aureis signandum, scilicet, veniendum esse ad occasionem, & ad occasionis initium. Quasi dicat, vbi mittere oportet sanguinem, non debet Medicus solum spectare affectum, & naturam affectus, sed causam, & occasionem illius causæ: vt ipse Hipp. fecit, qui dimissa cogitatione ipsius affectus, qui erat totus frigidus, se totum contulit ad spectandam causam & occasionem huius mali. Sed quæ erat illa? interna, (quia non spectantur externæ, nisi per accidens, quatenus indicant internas, in venæ sectione) erat multitudo sanguinis, qui dum oneraret partem vnam vteri, fecit ipsam propendere. Sed quæ fuit causa copiæ sanguinis? retentio puerperiorum. Hæc erat serua, & forsan optimi haditus, & sanguinei, & propterea debuit habere copiosa puerperia. sed quia retēta fuerunt, iure missione sanguinis libera euasit; quia causa coniuncta ipsius contorsionis vteri tota fuit sublata: & consequenter existimandum est sublatum esse dolorem coxæ, & cruris. Sed cur potius voluit secare venam tali, quam poplitis? Posset aliquis forsan respondere, venæ poplitis incisionem non esse vsitatam. Sed hæc responsio non mihi placet, quia chirurgi imperiti nesciunt facilè pertundere hanc venam: tempore Hipp. erat remedium frequentissi num. Et propterea potestis etiam obseruare, inter remedia affectuum mulierum recenseri quoq; sectionem venæ tali, fuit ergo alia causa. Gal. (in quo loco præclaram doctrinam nobis tradit mittendi sanguinem) ex omni parte inquit plenitudinē corporis maximè exinaniri per sectionem venæ internæ cubiti dextri, quia ibi sunt plurima vasa. Vbi autem propter imbecillitatem virium non licet, optimum est a cruribus iubere sanguinem detrahi, per venæ sectionem, vel per scarificationem: quia etiam per eas, plenitudo totius corporis euacuatur. & addit, quod nobis nullum detrimentum ex ea incisione inuritur. Hoc itaq; si verum est, vt ego puto esse verissimum, iure voluit secare venam tali, vt minor noxa huic contingeret: peperit enim, & peperit puellam; partus puellarum semper solet esse grauior, quia minus auxiliantur partui fœmellæ, quàm mares; præterea tremebat, tremor est soboles & effectus debilitatis facultatis. Igitur Hippocr. vt auerteret detrimentum debilitatis facultatis maius, iure ibi sanguinē detraxit, vnde minor virium noxa & debilitas posset inferri, scilicet a talo. Addo etiam aliam vtilitatem, quia maximè confert ad dolorem leniendum. Scitis optimam illam esse diuersionem, quæ fit ad loca contraria, pedes sunt extrema corporis nostri, & veluti aduersa omnibus alijs partibus nostri corporis. Et hinc factum est vt cessauerit dolor, delata materia dolorifica ad illum locum. Ex hac historia illud documentum vobis comparare potestis, vt mulieres in parturitione recte gubernentur, & ante partum, & post partum fugiant virum. Præterea obseruate, locnm hunc maximè aduersari ijs, qui putant indicationem sanguinis mittendi desumendam esse a quantitate & natura morbi: quia si Hipp. hic respexisset affectum, qui erat frigidus, & vires debiles, non seccasset venam; sed respexit ad causam quæ erat copia sanguinis, & propterea indicatione sumpta a plenitudine, adhibuit hoc remedium & contulit. Vos ergo debetis semper respicere ad causam affectus in venæ sectione, quia hoc remedium non est curatiuum, si exquisitè loqui volumus, quia aufert causam, ea propter debetis potius animū adhibere ad ipsam causam;

l. de ven. sect. aduer. Erasist. cap 5 & li. de trem. cap. vlt.

lib. 4. de sanit. tuend.

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIV. IN SECVNDVM EPIDEM. HIPPOCRATIS.

SECTIO QVINTA.

Ὁκόσοι πυῤῥοὶ, ὀξύῤῥινες ὀφθαλμοὶ σμικροὶ, πονηροὶ. ὁκόσοι πυῤῥοὶ, σιμοὶ, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, ἐσθλοί.

Quicunq; ruffi sunt & acuto naso, ac paruis oculis, praui, qui verò ruffi, simi, & magnis oculis, boni.

QVOD sæpe dixit Hipp. verissimum est, medicos non minus debere curare sanitatem animi, quàm corporis; & sicut necesse est eum cognoscere statum corporis: ita quoq; animi statũ debet scire, & hac ratione fecit libellum Galen. quomodo cognoscendi sunt morbi animi. Cognitio morborum omnium habetur per signa: quæ pertinent ad artem illam medicinæ, quæ σημειωτικὴ appellatur. sicut φυσιογνωμία, signa morum animi explicat. Vt propterea magnus Hipp. qui multa docuit de morbis corporis, & animi, non dubitauit etiam aliquid tradere de signis quibus cognoscitur animi status; vnde multa quoque habet ad physiognimiam pertinentia initio quintæ sectionis libri huius. Est autem physiognomia, vt Aristot. dicit, nihil aliud, quàm cognitio morũ animi sub aspectu. quæ autem sub aspectu cadunt sunt, vt Aristot. testatur lib. 2. de anima, & lib. de sen. obiecta communia, & propria. obiecta propria sunt colores: communia autem obiecta aspectus numerantur quatuor, figura, magnitudo, numerus, motus. Ita signa cognoscendi mores animi, quæ pertinent ad physiognimiam, capiuntur ex his fontibus, colore, figura, magnitudine, numero, & motu. Quare tractaturus Hippoc. de signis his, iure cepit a coloribus capillorum, a figura, & magnitudine. Est sententia Hippoc. eos qui pilis ruffis sunt, oculis paruis, & naribus acutis, malos esse: eos vero qui sunt ruffis pilis, sed naribus simis, & oculis magnis, bonos esse. Videamus ergo quæ in hac dictione lateant scitu digna. Arist. quærens rationem, propter quam consueuerunt homines effigiem solum faciei depingere dicit: nõ ob aliud hoc fieri, nisi quia ex facie maximè cognoscitur, qui, & quales sint homines.

36. Probl. 1.

nes. Diuinus etiã Plato in dialogo qui Eutyphron inſcriptus eſt dicebat: ad dignoſcẽdos homines inter ſeſe maximè conferre capillos, barbam, & naſum; vnde cum accuſatores Socratis, vt Plato in Phædone teſtatur vellent eum depingere, depinxerunt ex capillis, barba, & naſo. Atque hæc eſt etiam cauſa propter quam maximè homines inter ſe differunt, quod non habent bruta, quia multo inter ſeſe diſſimiliores facies habent homines, quàm bruta. quod ſiue ſit ob imaginationem, ſiue ob aliam cauſam, non eſt opus nunc definire. Igitur maxima ratione traditurus Hippoc. ſigna cognoſcendi mores animi, prius incipit à capillis, naſo. Et vt ſingula perſcrutemur primo occurrit nobiliſſima dubitatio; cur dicit pilos ruffos, æque indicare bonitatem, quàm prauitatem; bonitas & prauitas duo ſunt contraria, non itaq; videtur rationi conſentaneum eſſe, vt ab vno & eodem ſigno contraria indicentur. Pro huius rei reſolutione, illud ſciendum eſt, colorem (qui πυῤῥὸς appellatur, à Latinis ruffus dicitur, ſed forsã melius eſt, vt interpretaretur fuluus) fieri ex flauo, & pallido, vt Ariſt. docet; perinde ac ſi parum ſandrachę aquæ miſceas, fit flauus, qualis color apparet in aurichalco & auro: ſed inſignis oritur dubitatio circa huiuſmodi colorem ruffum: nam Gal. ſcribit colorem ruffum ſemper ſequi frigidum temperamentum. Ex alia parte eſt idem Gal. qui ſcribit: pueros habere pilos ruffos. Sed hi ſunt calidi & humidi, non igitur color ruffus ſequitur frigidum temperamentum: præterea Hippoc. & Gal. ſcribunt Germanos, Dalmatas, Illiricos, Scythas eſſe omnes ruffis capillis. Sed huiuſmodi corpora maximè calida ſunt. Igitur non eſt verum quod ruffus color ſit à frigore. Quod autem calida ſunt, teſtatur Ariſt qui ſcribit habitatores plagarum ſeptentrionalim propter cœli frigiditatem maximè calidos eſſe, ita vt ſemper ſint ebrijs ſimiles: qua ratione ſunt ſemper ingenio admodum confuſo. Præterea ſi verum eſt, ruffũ colorem fieri ex bile cum aqua: bilis calida eſt. ergo non poteſt ſequi hic color frigus. poſtremò Ariſtot. poſt rem à ſec. Probl. ſecundo dicebat, purpurarios & piſcatores eſſe omnes ruffos, propter maris caliditatem & ſiccitatem. Ex quibus omnibus facile patet euidentiſſimã contradictionem eſſe in Gal in tractatione huius coloris; Hippoc. & Ariſt. Eſt quidem hic locus apud me valde difficilis, & ſemper fuit. Sed dicam tamen quod reſpondendum putem. Ruffus color (vt Gal dicit) dupliciter accipi ſolet, vel propriè, vel communiter, quãdo communiter. nomine ruffi, intelligitur, quicunq; color eſt veluti medius inter flauum & pallidum: Si propriè accipiamus ruffum colorem, qui conſtituit propriam & ſingularem differentiam, certè hìc ſemper ſequitur caliditatem, & de hoc Gal. loquitur & Hipp. & Ariſt. Si communiter accipiamus, dico huiuſmodi colorem poſſe etiam ſequi intemperiem frigidam: & de hoc exiſtimo Galen. loqui. His ita conſtitutis videre poſſumus, quo conſilio Hippoc. dicat ruffos poſſe eſſe bonos, & malos. nam ſi ruffus color communiter accipiatur, cum poſſit ſequi temperamentum frigidum & calidum, iure poteſt nobis denotare bonitatem & prauitatem: quia cum ſequatur contraria temperamenta: & temperamenta ſequuntur mores: de vtroq; nos certiores reddit. ita hiſtoria ſacra meminit. Eſau ruffum, fuiſſe ſceleſtiſſimum. Dauidem ruffum, Deo acceptiſſimum. Poſſumus etiam alio pacto reſpondere, ruffos pilos poſſe eſſe vel mediocriter, vel intensè; mediocriter ruffi pili boni ſunt; hoc eſt bonos mores indicant illi: verò qui ſunt ruffi valde, praui ſunt, hoc eſt prauos mores indicant. Et hoc verum eſſe intelligere poſſumus ex Ariſtot. & Polemone, ex Ariſt. qui ſcribit valde ruffos, prauos eſſe. Quare vbi ſcribit ruffos indicare prauitatem, intelligendum eſt de ruffis pilis intensè; vbi dicit indicare bonitatem intelligendum eſt de ruffis pilis, non intensè. Non minor dubitatio videtur eſſe circa nares; Hippoc. enim (vt audiuiſtis) ſcribit: eos qui naſum acutum habent eſſe malos: eos verò qui habent naſum ſimum eſſe bonos. Ex altera parte Polemon, & Adamantius docent: eos qui ſimum naſum habent eſſe, guloſos ebrioſos, & luxurioſos, qui verò habent aduncum eſſe præclara mente, & ingenio præditos. Itaq; videtur inter hos eſſe contradictio. Hæc difficultas poteſt tolli ex ijs, quæ habentur apud Plutarchum, naſum acutum dupliciter dici, alij enim à ſupercilijs vſq; ad extremitatem ſemper acutum habent, & appellantur ἐξόψεις alij duntaxat circa medium. ſi loquamur de prioribus omnes mali ſunt, & de ijs

Lib. de colorib.

Sec. 14. probl. 15

6. Epid. com. 1.t.6.

2 de temp.

lib. art. med. cap. 58.

de ijs loquitur Hipp. inquiens habentes nasum acutum, esse omnes malos. Si autem loquamur de naso adunco. secundo modo, procul dubio huiusmodi potius bonos mores indicat. Dicit autem Arist. in physiognomicis, huiusmodi semper indicare præclaram mentem, & hæc est ratio, quare Persæ maximè diligere solebant homines naribus adūcis, scilicet quia Syrus fuisset hac figura, quem cum maximè diligebant existimabant omnes simili naso,esse bonos. Patet ergo quomodo contradictio soluenda sit inter Polemonem Arist.& Hippoc. postremo inquit Hippoc. Habentes oculos paruos,malos esse: eos verò qui magnos oculos habent,esse bonos. quasi mansuetudo oculorum maxime faciat ad indicandam bonitatē vel prauitatem animi: quod oculi hanc potestatem habent non solum indicat Hippocr. qui scribit, quales sunt oculi, talia etiam esse corpora; sed demonstrat etiam Arist. semper colorem totius corporis,sequi colorem oculorum. Verum difficultas est, quia Hippoc. damnat oculos paruos; laudat autem oculos magnos, contra Polemon & Adamant. scribunt, habentes oculos magnos esse amatores vini,& luxuriæ, imò verò Sueton, in vita Tyberij, narrat ipsum magnis oculis fuisse: Tyberius fuit omnium truculentissimus, & sceleſtissimus, & præsertim in postremo imperij. Itaque non videtur esse verum èos qui habent oculos magnos, esse bonis moribus. Pro solutione huius contradictionis recurrendum est ad Gal. vbi scribit oculorum magnitudinem vel post se iungi cum concinnitate figuræ, vel cum inconcinnitate. Si iungatur cum concinnitate figuræ inquit Gal. æque indicare bonitatem morum,atq;prauitatem,si cum inconcinnitate & prauitatem oculorum cum concinnitate, bonos, cum inconcinnitate prauos arguere testatur. Vel possumus etiam dicere totam hanc dictionem posse accipi collectiue vel partibiliter. si partibiliter,non est verum. habentes nasum acutum,aut oculos paruos semper esse malos; sed si collectiuè accipiamus: vt si quisquam habeat oculos paruos,nasum acutum & pilos ruffos,esse malum: & si aliquis habeat nasum simum,oculos magnos & pilos ruffos,hunc esse bonum. Sed dicet aliquis vestrum, fateor omnia quæ nobis reliquit Hippoc. verissima esse. Sed optamus scire,quæ sit potissima causa cur hæc indicent bonitatem,vel prauitatem? Ratio huius rei potissimum in eo est posita, quod mores animi sequuntur,corporis temperamentum. & addo ego,quod mores animi sequuntur particulariter operationem cerebri,vt ex Gal. & Hippoc. facile vnusquisque vestrum potest colligere. Si itaque hoc verum est, mores animi necessario oriri ex temperatura cerebri: necesse est signa, quæ indicant bonitatem animi, indicare etiam bonitatem cerebri: & signa quæ indicant prauitatem morum animi, indicare etiam prauitatem cerebri. Videamus modò quomodo hæc indicant diuersa temperamenta. In primis ab oculis incipiamus,certissimū est,vbi magni sunt oculi & concaui,indicare magnitudinem cerebri, quia oculi(vt dicit Arist.) semper sequuntur constitutionem cerebri. Si etiam concinni sunt, indicant non solum copiosum esse cerebrum,sed etiam esse bene temperatum,quia ab his decor & concauitas oculorum ortum ducit. Pariter si parui sunt, indicant prauitatem si inconcinni;quia indicant prauitatem cerebri,& eius intemperiem parui & concinni oculi, indicant quidem paucum cerebrum sed temperatum: & propterea existimandum est truculentissimum illum Tyberium habuisse oculos magnos & in concinnos. Idem de naribus est intelligendum. Audiuistis quæ dixerit Hippoc. de ijs qui capillos ruffos habent. Circa quę dubitari potest,ad quid nam hæc tractatio vt ilis sit,in medicina facienda: maxime quia aliqui physiognimiam contempserunt: inter quos fuit Ioan. Francisc. Pic. Mirandulan. Sed cum Hippoc. hæc tractat qui nihil superuacaneum & inutilę recenset? Iure censendum est, hanc partem minimè inutilem esse,maximè quia veterenarij solent ad cognoscendam brutorum indolem, ea vti. Puto ego ex vsu huius artis tres vtilitates comparari; prior est,ad cognoscendum temperamentum. Scitis quantoperè refert in facienda medicina cognoscere temperamenta corporis. ad hæc cognoscenda maximè refert scire,mores & ingenia hominum: quippè,quæ sequuntur temperamentum, teste Arist. & Gal. libello in id edito. Alius vsus huius facultatis est, ad cognoscendos non solum animi,sed corporis morbos,siquidem si verissimum est,intemperanta facile incidere in mor-

bos

6 epid. com. 4 tex. 28.

6. art. med. c. 84. & 85.

8. de Hist. animal.

6. prenot c. 1.

bos sibi similes cum ex his signis intemperamenta cognoscuntur,facile inuenire vnusquisque poterit morbos. vt exempli gratia, si quisquam sit temperamento calido & sicco,facile conijciet morbos qui illi contingunt, esse a bile. idem de alijs putandum est. Tertius vsus & postremus est, ad curanda corpora ægra:siquidem vbi ex cognitis moribus cognitum est temperamentum, & consequēter morbi:habetur etiam ratio & curationis & preseruationis,vt si quis facile irascitur,signum est biliosum esse ægrum, & significat semper esse habendam rationem bilis in curando & præseruando. Adeo vt certissimum sit eum proponere illa quæ maximè vtilia sunt. Illud autem diligenter animaduertendum est quod scribit Gal. in quo loco monet medicos,ne fallantur, vt nonnulli fallebantur, scilicet ne ex temperie vnius partis faciant iudicium de toto corpore, vt si quis habeat nasum acutum vel simum,statim iudicet illum vel humidum vel siccum esse,aut si quisquam habeat oculos cæsios,vel glaucos. Sed de vnaquaq; parte iudicium esse faciendum ex illius signis. Vt de temperamento oculi,ex signis oculi. Dabat autem regulam,& præceptum memoria dignum,scilicet vbi iudicium est ferendum,debere animaduertere, vtrum intēperamentum corporis sit æquale,vel inæquale: quia vbi inæquale est, non licet arguere de vno,ad aliud; sed vbi est æquale: licet. Vt si habeat aliquis oculos cæsios, & temperamento sit calido,licet de toto arguere. Sed hic oritur pulcherrima speculatio,ex contra dictione in verbis.Gal.vult a temperamento vnius partis non esse colligendum temperamentum totius corporis: & affert exemplum oculorum. Et hoc non solum scribit 2. de temp.cap.16.sed etiam tertio in tertium Epid. com. 70. Contra hoc, est sententia Hipp. & eiusdem Gal. qui scribunt quemadmodum oculi sese habent: ita quoq; sese habere totum corpus. Vnde apparet manifestissimè contradictio. Præterea Auic. scribit manus breues,iudicare iecur paruum: & longas,magnum. quod, si verum est sequitur, non esse verum quod scribit Gal. ab vna parte,colligi tantum statum illius cum a statu manuum, colligitur status ipsius iecinoris. Pro resolutione contradictionis dicendum est, statum corporis duplicē esse, vel naturalem, vel morbosum, status naturalis totius corporis nisi sit temperamentum æquale, nūquam potest colligi ex cognitione ipsorum oculorum, sic enim intelligenda est auctoritas Arist. quando scribit colorem oculorum sequi colorem totius corporis: vt in habitatoribus plagarum septentrionalium. oculi omnium sunt glauci,ob humiditatem. in habitatoribus plagarum meridionalium cæsij, propter siccitatem corporis. sed si loquamur de statu morboso secus est. Et sic loquitur Hippoc. & Galen. quando dicunt oculos valere,vt valet totum corpus, intelligunt de statu morboso:quia vbi totum corpus ægrotat, cognoscitur a solerti medico ex statu oculorum. causa apud Gal. in comment. illius loci est,vbi scribit:propterea oculos indicare statum totius corporis, quia maxima pars spirituum animalium pertingit ad oculos a cerebro. Vnde cum hi gubernent totum corpus,& distribuūtur a cerebro ad oculos,& ad totum corpus, sit vt status totius corporis ab oculis cognoscatur. Adeo vt intelligendum sit;quoad vires motrices & sensitiuæ dependent a cerebro, omnia symptomata motricis & sensitiuæ facultatis dignosci potissimum ab oculis.Sed quid ad Auic.respondebimus?Auerr. irridet Auic. quasi ignorauerit valorem & substantiam facultatis formatricis: vnde sum hac in re cum Auerr. huiusmodi sententiam ab Auic. propositam, non esse acceptandam:quia neque a Gal. neq; ab Hippoc. sed solum ab vno Auic. fuit proposita.

2. de temp. c. vltimo.

6. Epid. sect. 4 com. 28.

2. 1. doc. 3. c. 1 et 14. 3. tract. 1. cap. 3. et 30.

4. sec. prob. 14

6. Epid.

4. coll. cap. 4.

Ὑδρωπιώδεες, χαροποὶ, φαλακροὶ ἔωσιν.

Hydropici charopi,& calui fuerint.

Sequitur Hippoc. nonnulla alia signa proponere: quæ tametsi quoq; physiognomica dici possunt, habent tamen perspicuam vtilitatem in medicina facienda,est autem sentētia Hippoc. Hydropicos caluos,& charopos esse. Quæ sententia vt exacte intelligatur, singula verba diligenter sunt expendenda: ex qua contemplatione spero vos no exiguā vtili-

vtilitatem percepturos esse. Vox ὑδρωπιώδης duo significare potest, vt ego obseruaui, vel eos qui actu hydropici sunt, vel eos qui naturam habent paratam, & dispositam ad suscipiendam hydropem, quod autem habeat hanc postremam significationem colligo ego ex simili voce qua frequenter vtitur Hippoc. Obseruabitis sæpe ab Hippocr. commemorari hanc vocem φθινώδης. Et ex sententia Gal. huiusmodi vox plærunq; significare solet eam naturam quæ parata est ad suscipiendam pthisim. & quando dicit πτερυγώδεας esse φθινώδεας, vult dicere omnes alatos esse aptos ad suscipiendam pthisim. Sic ergo hydropici dicuntur illi qui apti sunt ad suscipiendam hydropem. Cum verò hydrops sit collectio aquæ: hæc aqua colligi potest in aliqua parte, vel in toto corporis ambitu. Si in ambitu fit ὑποσάρκα, vel ἀνασάρκα: quando colligitur in cutem, carnibus, necnon in ipsis venis. Siue
l. 1. de morb. colligitur in aliqua parte, aut colligitur in thorace, de qua Hippoc. scribit. Si colligitur in vtero, appellat hydropem vteri, de qua idem eodem in libro agit. Si in scroto, vocatur ὑδροκήλη. si in abdomine adhuc duplex ea est, vel pura aqua, vel flatus & aqua. si fit pura aqua appellatur communi nomine ἀσκίτης ὕδερος si flatus & aqua τυμπανίτης. Nec obstat quod
4. acut. tex. iij Gal. & Hippoc. dicunt in timpanitide coaceruari dumtaxat flatus, quia vt Cœl. Aurel. appositissimè scribit fabulæ sunt posse hydropem fieri a solo flatu, quia nomen hydropis necessario significat collestionem aquæ. Intelligenda est sententia ipsorum, quod timpanitis fiat a maxima parte flatus. Quando ergo Hippoc. dicit ὑδρωπιώδεας, intelligit omnes eos qui ad aliquam ex speciebus prædictis hydropis suscipiendam sunt parati. Sequitur χαροποι. χαροπος color est ille qui fit ex fuluo & nigro. Latini, vt Fest. Plaut. Plin. rauum appellarunt. Non desunt qui existiment hunc eum esse colorem, qui a Latinis glau-
ἐν phis. et l. de colorib. cus dicitur. sed falluntur, quandoquidem Arist. distinguit; quia χαροπος maris similitudi-
1. de Hist. animalium. nem immitatur, glaucus, potius alb. est. Theodor. Gaza apud Arist. transfert hunc colorem fuluũ. At alibi ruffum; sed vtrunq; male vt Simon Portius rectè annotauit. Verũ vt-
lib. 5. de gen. anim. cap. 1. cunq; sit Gal. scribit colorem χαροπον semper sequi calidi & sicci temperamentũ, ac proptere
3. in 3. Epid. com. 70. a tribui leonibus qui sunt calidi & sicci & Arist. solebat dicere esse argumẽtum magnanimitatis, vt propter hoc sit leonibus ab Homero attributus. Sed si res ita se habet, dubitatio oritur, quomodo fieri potest, vt hydropici habeant oculos charopos, qui fiunt a calido & sicco cum hydropici frigidi sint & humidi. Galenus loco citato videns hanc difficultatem inquit: veteres hac de re diuersa sensisse: alios dimisisse hanc dubitationem: at Sabini præceptoris sententiam fuisse, locutũ esse Hipp. hoc locò de pthisicis (hoc est ijs qui parati sunt ad pthisim) quia hi sunt calidi & sicci. ipse autem Galen. videtur magis acceptare hanc interpretationem, quod intelligendum sit de glaucis. Sed (pace Gal. dixerim) non possum illi assentiri, quia non est mos Hipp. pro calido & sicco sumere frigidum & humidum. Quid ergo respondendum est? Hippoc. pro charopis intelligere eos qui habent oculos cæsios, subnigros, & sententiam ipsius fuisse quod in ea constitutione omnes caperentur peste: hoc autem in loco, existimo etiam cæsios intelligere, hoc est, hos esse paratos ad hydropem. Sed quomodo hi possunt esse parati ad hydropem? primum nuper dicebamus, statum oculorum non posse indicare statum totius corporis, & multo minus statum corporis contrarium; similem quidem potest. Hæc res est a paucis tractata & admodum difficilis captu. Sed puto ego esse & raram & vnam ex ijs, quæ ab Hippocr. sunt obseruata, & posteris tradita. Nam secus deberet esse, quia oculi cæsij sequuntur caliditatem & siccitatem, nò videtur rationi esse consentaneum, vt isti fiant hydropici. Sed quoniam ea quæ fiunt, solent etiam fieri cum aliqua ratione, quænam potest afferri ratio propter quam fit vt hi sint dispositi ad hydropem? Non est alia huius rei ratio, quam illa
4. acutor. quam habet Hippoc. quando scribit interdum fieri a morbis acutis, illud quidem necesse est, omnem hydropem fieri refrigerato iecinore, hoc enim scribit Gal. plurimis in locis, & præsertim 6. de loc. aff. Cæterum refrigeratur iecur, vel a frigore, vel a summo calore, quia summus calor æquè calorem naturalem hebetat, quàm frigus. Quare fieri potest, vt corpora calida & sicca fiant interdum hydropica, quando extinguitur calor, aut hebetatur, & quia hoc rarissimè fit, ideo Hipp. annotauit. Postremò inquit. Hydropicos fieri caluos.

quæ

quærres non minus admiratione, quàm scitu digna est: siquidem omnes dicunt caluitiem fieri propter siccitatem, quando deficiente pabulo capilli decidunt; sic dicebat, non fieri caluitium eunuchis Hippocrates, aut mulieribus. Quomodo ergo hoc verum est quod dicit Hippocrates? Dicendum est, caluitium duplex esse, vel naturale, vel morbosum. naturale fieri non potest in hydropicis, neque illis qui sunt parati ad hydropem. sed caluitium morbosum potest, quando nimirum humiditates accumulantur in corpore nostro, quæ corruptæ & salsæ redditæ erodunt radices capillorum. Et hoc est quod scribit Hippocrates caluitium fieri a pituita, hoc est, a pituita putrescente. Vnde cùm in his aliquando humiditates corrupantur, & salsæ fiant, fit vt calui euadant. Quo etiam pacto defendendus est Hippocrates quando scribit, mulieribus & eunuchis non fieri caluitium. Neq; enim verum est de caluitie naturali, sed de caluitie præter naturam. Et hoc est quod dicebat Seneca tempore suo visas mulieres caluas, quia modus viuendi alius erat longè, quàm tempore Hippocratis.

Ἰχνοφωνίην κιρσὸς λύει, ἐς τὸν ἀριστερὸν, καὶ τὸν δεξιὸν ὄρχιν ἀνὰ τουτέων τοῦ ἑτέρου οὐχ οἷόν τε λύεσθαι.

Vocis gracilitatem soluit varix ad sinistrum & dextrum, absq; horum altero fieri non potest vt soluatur.

Pars hæc nullam plane cum superiorib. cõnexionẽ habet, veruntamen tota ad medicinã faciendam non parũ conducit. Habet autem hęc dictio duas partes, quarũ prior est, ἰχνοφωνίην solui varicibus in testibus superuenientibus. Secunda pars est, fieri non posse vt hæsitantia linguæ soluatur nisi alterum contingat, id est, nisi in altero teste varix fiat. Res hęc si superficietenus consideretur, clara est: sed si intimius perpendatur, non minus obscura, & difficilis quàm vtilis est. Vt autem clarior fiat, prius examinabimus priorem partem: deinde secundam. Circa primam, videre oportet, quid sit ἰχνοφωνίη, quid sit varix, & qua ratione varix soluat ἰχνοφωνίην. Ἰχνοφωνίην & ἰχνοφωνίαν multi interpretes Hippocratis transferunt, gracilitatem vocis, Theodor Gaz. transfert hæsitantiam linguæ. Adeò vt manifestum sit, huiusmodi vocem duo significare gracilitatem vocis, & hæsitantiam lingue. Gracilitas seu acuitas vocis, fit a duabus causis, quemadmodum habemus apud Galenum fit inquam, vel propter angustiam asperæ arteriæ, vel propter infirmitatem facultatis motricis pulmonis, vel propter vtrunq; videmus enim vbi per fistulas angustas a puero fit ex sufflatio, fieri sonum tenuem, pariter vbi facultas pulmonum imbecilla est, vt non possit satis mouere, fit ἰχνοφωνία. Cæterum hæsitantia linguæ, quæ quoq; ἰχνοφωνία vocatur duplex est apud Galenum, & tribus de causis fieri solet. Nam quæ propriè hæsitantia linguæ vocatur, est quotiescunq; homo non potest continuare verba, & cogitur repetere (vel non possunt benè proferre, fit itaq; hoc vitium tribus de causis, vel propter imaginationis, vel propter facultatis imbecillitatem, vel propter vitium instrumentorum, & musculorum linguam mouentium. Quomodo fiat ab imaginatione explicat Aristoteles ni fallor, vbi scribit, melancholicos fieri læsitantes lingua, quia adeo celer est ipsorum imaginatio, vt præueniat linguæ motum, ac propterea cum lingua non potest esse sequax, hæret. Oritur huiusmodi vitium non solum ab imaginatione, sed a succo melancholico. Et de hac loquitur Hppocrates, inquiens; si quisquam repente mutus fiat, melancholicum est. Alia causa est, quando lingua adeò larga est, vt non possit agiliter circa palatum ferri. fit postremò, propter vitium neruorum septimæ coniugationis, qui famulantur motui linguæ. vbi enim grauidi fiunt, tumore melancholico, vel pituitoso, nequaquam transmittunt illustrationem facultatis motricis, & propterea fit, vt lingua hac illustratione facultatis motricis priuata, hæreat. humor autem impediens neruos duplex est, semper autem crassus est, vt docet Galenus primo Epidem. comment. sec. tex. tertio. Et vt sit, siue sit gracilitas vocis, siue hæsitantia linguæ, semper oritura causa frigida, vel ab intemperie, vel ab intemperie cum humore crasso frigido. Sed hæc de voce ἰχνοφωνία, & de causis ipsius.

11. Prob.

1. Epid. com. 2. tex. 78.

sec. 11. probl. 38.

sec. 7. aph. 40.

Sequitur vt videamus, quid ſit varix. Varix ab Hippocrate & Ariſtotele dicitur modo βαρίξ, modo κίρσός, modo ἴξια, & ab Hippocrate etiam βδέλλω vocatur, vt docent Erotian. in Onomaſt. & Galen. in expoſitione linguarum Hippocratis. Eſt autem varix, vt ſcri-
Aphor. 2. bit Galen. 6. Aphor. & lib: de atrabile, tum lib. de tumoribus præt. nat. nihil aliud quàm vena dilatata, & amplior reddita, quàm naturæ conueniat. correſpondet hæc affectio illi quæ fit in arterijs, quando hæ nimis dilatantur: quæ affectio appellatur ἀνευρισμα. locus vbi fit hic affectus varius eſſe ſolet, vel enim fit in cruribus, vel fit in ſcroto: fit etiam in pulmone, qui ramex pulmonis fuit appellatus. & (vt ait Aet.) aliquando in palpebris. Ita vt dicere poſſumus, in omni loco poſſe fieri huiuſmodi affectum, in quo venæ
ſec. 6. Aph 21 ſunt, quæ poſſunt dilatari. Cauſa huius affectus, vt Galen. ſcribit nulla eſt alia, quam ſanguis melancholicus & craſſus, qui in venis dilatatis aut ſuſcipitur ob ipſarum imbecillitatem, aut attrahitur. attrahitur vero in venis, vel propter equitationem, vel propter attritionem, vel propter ambulationem, vel propter laborem, vt colligere ex Hippocra-
7. Epid. te poſſumus. Hæc quidem omnia plana ſunt, ſed videre oportet, qua ratione varix ſoluat ἰσχνοφωνίαν: & vtrum ſit verum, huiuſmodi affectionem non poſſe ſolui alio remedio, quàm a varicibus. Ratio verò cur varix ſoluat hunc affectum nulla alia eſt, quàm tranſmutatio ipſius materiæ melancholicæ: quia ſi verum eſt, varicem fieri ab humore melancholico, neceſſarium eſt, vt humor melancholicus, qui præcipitatur in varices, ſit cauſa ἰσχνοφωνίας. Vt autem fiat hic tranſitus & tranſmutatio, tria concurrunt: Primò συμπαθεία. habetis enim apud Hippocr. ſecunda ſectione huius libri, maximam eſſe conſenſionem inter partes genitales & pectoris: propter quam dicebat alias: ſolui tuſſim a ſuperuenien-te tumore teſtium: & finiri tumorem teſtium a ſuperueniente tuſſi: non alia ratione, quàm quod eſt mirus conſenſus. Alia cauſa concurrit craſſities & pondus materiæ, cum enim affectus materia, ſit craſſa, frigida; illa pondere ſuo facile inclinat, & præcipitatur in partes infernas. Tertia cauſa eſt, amplitudo & ſitus loci. amplitudo, quia ſcrotum vas eſt ampliſſimum, capax. Situs verò eſt non ſolum infra morbum, vt laudat Hippocrares, ſed eſt etiam in loco inferiori. adeò vt propter has cauſas facile fiat tranſmutatio huius humoris, qui facit ἰσχνοφωνίαν, a ſupernis ad inferna. Ex quo colligere poteſtis, eos omnes qui exiſtimarunt Hippocratem loqui de hæſitantia linguæ a gracilitate, & ab alia materia errare falſiſſimum eſt, quia illud Galen. & Hippocratis compertiſſimum eſt, naturam mali potiſſimũ indicari a curatione. Cur ergo alia de cauſa fiat, quã ob trãſmutationẽ humoris melãcholici manifeſtũ eſt? Sequitur, poſtremò vt videamus, id quod multo difficilius eſt; ſcilicet quomodo dicat fieri non poſſe vt ſoluatur hic affectus niſi ſuperueniat varix in altero teſte: nam Hippocrates, qui longa obſeruatione cognouit huius noſtræ artis incertitudinem non ſolet ita loqui. Neque etiam rationi conſentaneum eſſe videtur: quia ſi vitium ſit propter melancholiam, non deſunt remedia, quibus licet euacuare & conſumere ſuperuacaneos humores. Duobus modis exiſtimo hanc Hippocratis ſententiam defendi poſſe: primum eſt, huiuſmodi vitium duplex eſſe, vel naturale, vel adſcititium. Vitia omnia adſcititia & noua, illud habent, vt fiant a cauſis externis, vel ſi fiant a cauſis internis, ſemper fiunt a cauſis recentibus. Verum naturale vitium, fit ſemper a cauſis internis atq; ijs non recentibus, ſed vetuſtis. Itaque vbi vitia hæc ſunt adſcititia, ſicut fiunt a cauſis externis, & recentibus, ita quoque poſſumus huic malo auxiliari. Cæterum vitia naturalia cum habent cauſas valde fixas, nunquam poſſunt ſolui niſi magno motu naturæ: qui nullus eſt alius, quàm tranſmutatio humoris morbifici. Itaque hoc veriſſimum eſt non poſſe vitia naturalia finiri vnquam, niſi aliquo magno impetu naturæ. Cæterum non omnis motus naturæ aptus eſt hunc humorem ita deponere, vt non redeat: quia oportet vt fiat in loco vnde exire non poteſt. hic verò locus ſunt teſtes, propter communionem, & amplitudinem loci. Igitur magna prudentia dicit Hippocrates, non poſſe hunc affectum ſolui, niſi per tranſpoſitionem materiæ ad teſtes infernam. Alia reſponſio eſt, Hippocratem non dixiſſe abſolutè, quod nullis alijs remedijs poſſit ſolui, ſed vult dicere, non reperiri vllum remedium aliud naturale, quod poſſit ſoluere hunc

hunc affectum. Quasi natura habeat remedium, quàm efficax, varices. Ex hoc discursu colligere potestis insigne documentum in medicina facienda: scilicet, vbi circa vocem, pectus, & gulam aliquod contingit vitium, omni studio & industria enitendum esse, vt hæc materia ad partes infernas & præsertim ad scrotum feratur: quod fit, attractionibus, equitationibus, fit etiam cauterijs. Et ego in affectibus partium spiritualium vocis, & gulæ, quandoq; fœlicissimè vtor, cauterijs scroti. nam si Medicus debet naturam recte operantē immitari, quis non videt vbi natura hac via vtitur medicum posse immitari. Inter alia remedia est vox clara, & continuata oratio, vt Aris. scribit. Demost. multa quidem habebat naturæ vitia, vocem exilem, pectus angustum, & hæsitantiam linguę, sed edoctus a Retore sese exercuit circa littora, clamando, & ore lapillos continendo, adeo vt ita curauerit: soleo ego dicere, eum docuisse, quantum industria humana valeat aduersus naturæ vitia. *sec. 11. Probl. 54.*

Μεγάλοι, φαλακροὶ, τραυλοὶ ἰσχνόφωνοι, ἐσθλοί.

Magni, calui, balbi, lingua hæsitantes, boni.

Optarem hanc Hippoc. dictionem esse paulo clariorem, vt & mihi explicandi, & vobis intelligendi labor adimiretur. verum secus est, quandoquidem tota est satis obscura, conabor tamen quantum fieri potest, claram eam reddere. Dicit ergo bonos esse magnos, caluos, balbos, lingua hæsitantes. Si verba superficietenus considerentur, non videtur obscura hæc sententia, sed si penitius intueantur, non carent difficultate, siue enim disiunctim legamus, siue coniunctim vt nonnulli interpretes, non caret difficultate. Si disiunctim legamus, magnos esse bonos, contrarium est verum: quia si legetis historias, neminē magnum fuisse bonum, aut paucissimos inuenietis. Si etiam balbos esse bonos legatis, neque hoc verum est: quia reperietis hos plærunq; esse malos: vnde irridet Cicero quendā quod lingua & mente balbus esset, pariter de caluis possumus dicere plęrunq; hos esse malos excipientes Cæsarem Imperatorē strenunm. Sed summatim videre vnicuiq: licet non esse bonos. Veruntamen non defuerunt qui existimarunt, esse legenda coniunctim: bonos esse, magnos, caluos, balbos, quia cum huiusmodi conditiones sint quasi contrariæ, & intra se colligantur, temperamenti bonitatem producunt. Sed vix fieri potest, vt hæc omnia sint in vno, quia caluities est soboles siccitatis, balbuties humiditatis, scribit enim Gal. balbos tentari profluuio alui, quia humidi sunt. Vt ex his, & similibus rationibus liceat colligere, minimè reperiri posse aliquem qui hasce cōditiones omnes coniunctas habeat. ego sum huius sententiæ, hoc tanquā rarum, & ab vsu quotidiano alienum fuisse ab Hipnotatum. Nam quēadmodum dicebā, si sequentia cōsiderentur, certe maiori ex parte magni, calui, balbi, improbi sunt. Sed vsu interdum venit, vt aliqui reperiantur boni; & ratio est, quia omnes hi sunt melancholici; ratione melancholiæ fiunt interdum boni. habemus apud Aristot. omnes sapientes fuisse melancholicos, sed video statim dubitaturum esse aliquem, vtrum hoc verum sit, homines melancholicos bonos esse, nam si naturam hominis melanchalici consideremus, falsissimum esse videtur, quia humor melancholicus deterrimus est, & propterea necesse est ab omni viscere repelli. præterea scribit Gal. nōnullos morbos a melancholia, vt elephantias, esse vocatos ab Hippoc. ferinos. Si ergo vsque adeo prauus est melancholicus humor, quomodo fieri potest, vt bonos mores producat? Tota hæc res definienda est, vt definiuit Arist. vbi scribit, idem contingere de humore malancholico quod de vino; vinum enim si sit moderatum, facit homines lætos: si immoderatum maniacos, ferinos. Ita melancholicus humor, si sit moderatus, & temperatus, facit homines bonos, & sapientes, si immoderatus, ferinos

sec 6. Aphor. 32. *6. Ep. com. 5.* *sec. 30. Prob. 1*

Νοσήματα δὲ ἔχουσι τραυλὸς, ἢ φαλακρὸς, ἢ ἰσχνόφωνος, ἢ δασὺς, ἰσχυρῶς μελαγχολικά.

Morbos autem habent balbus, vel caluus, vel hæsitans lingua, vel hirsutus, valde melancholicos.

Particula (autem) quam vsurpat hic Hippoc. solet esse index continuationis cum superioribus. Videte Hippocr. & Galen. vbi dicit fiunt autem apoplectici à quadraginta annis vsq; ad sexaginta. & Gal. continuari cum superiori scribit, propter illam particulam. Pari pacto dicendum est hæc connecti cum superioribus. perinde ac si dicat, magni, calui, balbi, boni sunt quoad mores: sed morbos valde melancholicos incurrunt. Hæc est germana hoc loco Hippoc. sententia. Quod autem verum sit huiusmodi homines obnoxios esse morbis melancholicis probatur, & quasi demonstratione: quia dispositi sunt ad illos facile suscipiendos, & inter corpora talia, atq; morbos melancholicos maximus est consensus. ergo facile transitus fit. Inductione probari facile hoc potest. primum de caluis probatur, caluos enim esse necessario melancholicos, habemus apud Hippoc. vbi scribit, varices superuenientes facere caluitium, & si varices curentur, capillos redire. Varices sunt soboles humoris melancholici, ea propter caluitium quoq; fieri ab humore melancholico hac ratione probatur. Balbos etiam esse melancholicos. Arist. plurimis in locis docet, vt 11. sec. Prob. 38. & alijs in locis, in quibus dicit manifestissime effectus melancholiæ: non secus atq; hæsitantes lingua, quod Gal. scribit. Vt minime dubitare oporteat, quin præscripta ab Hippoc. corpora, sint omnia melancholica. Vnde facile concluditur, omnes hos tentari morbis melancholicis. Sed pro integra intelligentia huius dictionis, duo sunt perquirenda, vnum est, cur Hippoc. hoc in loco non dixerit hos tentari morbis melancholicis, sed dixerit valde melancholicis: secundum est; quomodo fieri possit, vt balbutientes capiantur morbis melancholicis: balbi humidi sunt, morbi melancholici sunt frigidi & sicci; quomodo ergo corpora humida possunt tētari morbis frigidis & siccis. ἰσχυρῶς valde, apud Hipp. duo significat λίαν & μάλιστα: quasi dicat, tentari valde, maximeq; melancholici. Cur addit hanc particulā valde? Quod corpora simpliciter melancholica tētātur, melancholicis morbis verissimū est: vt biliosa biliosis, pituitosa pituitosis. Cæterū Hipp. nō cōsueuit hæc vulgata annotare: sed semper aliquid reconditi habet, vt hoc loco, quod tententur huiusmodi corpora, morbis valde melāncholicis; quia cū magni calui balbi sunt humidi, nō videtur rationi esse cōsentaneū, huiusmodi corpora tentari morbis valde melācholicis. Sed quę est huius rei ratio? inuenio tres causas potissimū esse: Prima est, quia melancholici nō adhibent remedia accommodata suis morbis, quia errore mētis & furore sunt ꝑpediti: aut si adhibent, nō cōtinuant: quo fit, vt cum nō adhibeantur morbis melancholicis debita remedia, neq; oportuno tempore, neq; etiam hi pertinaciter diu hærent in remediorum recto vsu: fit vt materia morbifica succrescat. Alio modo respondere licet, vt Arist. scribit: balbi & melancholici habent valde celeres imaginationes, ob quas continuo vigilant, agitātur & vix stare loco suo possunt. propter quod morbi necessario fiunt validissimi. Tertia ratio est, quia vitia naturalia nisi compescantur, facile sua sponte in pessimos morbos ruunt, Quamobrem ex his omnibus videre potestis, quam prudenter dixerit Hippoc. magnos, caluos, balbos tentari morbis valde melancholicis. Erat secunda dubitatio, quomodo fieri possit vt balbi subijciantur morbis valde melancholicis, nam balbi sunt humidissimi quo solent facile laborare fluxibus alui, vt dicit Hippoc. Quod si hoc verum est, qua ratione fieri potest vt capiantur ab humore valde melancholico, qui frigidus & siccus est? Dupliciter respondere potest huic quæstioni, vno modo primo humorem melancholicum potentia quidem esse siccum, sed actu humidum, quia fluidus est. Hippoc. appellat humorem melancholicum aquam: quia semper humori melancholico multum seri commistum est. id quod quartanarij docent: in quibus cur fiunt copiosissimi sudores cum sit humor siccus? quia humidus est actu, & huic iungitur magna copia humidi serosi, & aquosi. Hac ratione forsan Trallian. censet hanc ab humore melancholico

fieri

Marginal notes: sec.6.aph.57. — sec.6.aph.34. — 3.de loc. aff. cap.7. — sec.11.Prob.38. — lib.de nat.pu.

fieri,quia fluidus eſt & humidus, & ratione huius humiditatis poteſt facere paralyſim. Alio modo etiam reſponderi poteſt, humorē melancholicum fieri quoq; ex pituita: quia cur poſt quotidianas febres ſolet ſuccedere quartana? non alia ratione ſanè,quàm quia ex pituita ſit genita melancholia,vt etiam in balbis fieri exiſtimandum eſt. Sed dicet aliquis hoc nunquam a Gal.traditum eſt: imò verò inquit ille, ſi pituita ex coquatur fieri aquam. Reſpondendum eſt verum eſſe,quod mediate non poteſt fieri ex pituita combuſta humor ater ita,vt ex pituita fiat ſanguis,aut bilis,deinde melancholia,ſed poteſt fieri melancholia calore & tepore:nā ſi pituita caleſcit, & merito caloris,partes tenuiores & aquoſiores conſumuntur,quis nō videt reliquias illius humoris nō eſſe bilem,ſed neceſſario eſſe melancholiam: a pituita, reſolutis partibus tenuioribus. Et hoc vobis Auic. tradit de humoribus, vbi locupletiſſimè nobis deſcribens genera omnium humorum,& præſertim melancholiæ,dixit: ex cinere pituitæ fieri humorem melancholicum. Ex hoc diſcurſu poteſtis documentum colligere pro facienda medicina ſaluberrimum, vbi huiuſmodi homines magni calui,& balbi vobis occurrunt,ſemper in memoriam vobis reuocetis, huiuſmodi modi corpora facile incurrere morbos valde melancholicos: & propterea abſtinendum eſſe a medicamentis valde calefacientibus,& exiccantibus. nā ego vidi quoſdam phreniticos eſſe factos ex importuno vſu Anacardinæ confectionis. *pri. par. c. de Hum.*

Ὅσοι τῇ γλώσσῃ παφλάζουσιν. χειρῶν μὴ ἐγκρατέες ἐόντες, ἀνάγκη λυομένων ἐμπύους γίνεσθαι.

Qui lingua titubant & mannum non ſunt potentes,neceſſe eſt cum hæc ſoluuntur, ſuppuratos fieri.

Dixi ſæpe Hippoc. noſtrum varios & diuerſos morbos referre,ſed ita tamen, vt non ſint niſi rari,quia vulgata ſemper fugere conatus eſt: In ſuperioribus annotauit eos, qui morbis melancholicis ſubijciuntur: nunc verò eodem quaſi curſu proponit ſententiam memoratu dignam,ſcriptam etiam ab eo lib. de criſib. eſt autem hæc,eos qui lingua titubant,& manuum impottentes ſunt,ſi liberantur ab his affectibus quandoq; fieri ſuppuratos. Vt autem illud quod vult dicere Hippoc. recte conſequi intelligentia poſſitis operæ pretium eſt, vt videamus, qui ſint lingua titubantes, & qui manus impotentes habent. quid ſit ſuppuratio, & quomodo hi ſuppurentur neceſſario. Titubare παφλάζειν græcis, eſt,diductum a mari quod quotieſcunq; æſtuat,ſemper ſpumam facit,& aquam longe lateq; fundit. Ariſt. vtitur etiam hac voce,vbi quærens rationem propter quam aqua dum feruet non effunditur extra vas,ſed dum coquitur pulſ.lens:& inquit; aquam bullientem non effundi extra vas,quia etſi fiant vapores,exeunt,& propterea aqua manet integra: aliàs hi retinentur ob craſſitiem,donec magna vi erumpunt & eiaculantur, quemadmodū fit in mari. Vtitur ergo hac voce ἐκπαφλάζειν: Et nihil aliud ſignificat quā effundere aquā extra vas. Gal.in expoſitione linguarum dicit Hippoc. hanc vocem ſibi finxiſſe, & ſignificare eos qui lingua hærent & repetere coguntur ſermonem,quo pacto Aret. quoq; vſus eſſe videtur. Sed quamquam non diffitear ita eſſe vt Gal. dicit, poteſt tamen fieri, vt vtatur hac voce pro ijs,qui inter loquendum emittunt ſpumam ab ore: & propter latitudinem,& humiditatem linguę coguntur repetere. Iam verò ſuppuratio,ſeu ſuppurari, ἐμπύημα, ſeu ἐμπύεσθαι habet duas ſignificationes apud Hippoc. vt docet Gal. plurimis in locis, primum enim ſignificat, omnem humoris in pus mutationem: quemadmodum docet 1. progn. contex. 40. propriè autem vox hæc ſignificat conuerſionem humoris in pus,circa pulmonem,& in thorace. quod habetis plæriſq; in locis apud Hippoc. & præſertim apud Gal. Nunc videamus quomodo titubantes eos, cum liberati ſunt, ſequatur ſuppuratio. Nonnulli exiſtimauerunt illum loqui de conuerſione propriè dicta,hoc eſt conuerſione humoris in pus intra thoracem & pulmones,propter conſenſum inter locum coniungationis neruorum, vnde fit impedimentum in lingua & inter partes pectoris. poteſt etiam his opitulari illud Hippoc. phrenitidem nonnunquam commutari in peripneumoniam, *24. ſec. prob. 9* *lib. 1. de Siut. paß. cap. 7.* *2. Progn.*

hoc

hoc est, affectus capitis,in affectus thoracis. Sed quanquam hæc sententia non sit ex toto damnanda, intelligi tamen puto de omni humoris in pus cõuersione,quasi dicat Hipp. si titubantes velint liberari,necessarium esse materiam in pus conuerti. Idem intelligendum est,de incontinentia manus,nam qui hoc vitio laborant,non possunt eleuare manus nisi tremant. vtrunq; vitium originem ducit a neruis sextæ coniugationis, qui crassefacti propter humorem melancholicum non admittunt illustrationem facultatis motricis: vnde titubatio oritur, & impotentia manuũ. quãobrẽ iure fit,vt si debent hi verè liberari,hæc materia quæ facit illud impedimentum,necessario depelli debeat ab eo loco; si depellatur,& firmetur in aliquo loco,aut necesse est redeat,aut suppuretur. Si redeat, non *6.epid.com 3. tex.11.* liberantur: si non redit necessario debet in pus conuerti. Et hoc est quod dicebat Hippoc. vbi scribit,illud quod suppuratur esse sine recidiua,quia est,coctio crisis & abscessus. Itaque maxima ratione dicit, si liberantur necessario sequi suppurationem in aliquem locũ; alioqui retrocedit materia,& non verè dicitur morbus esse solutus. Ex hac perspicua & explicata sententia,iam licet colligere, vbi tale vitium curandum vobis proponitur,oportere studere semper suppurationi materiæ: alioqui rerrocedet, & morbus verè non soluitur; procuratur autem suppuratio medicamentis internis & externis. Et aduertatis,quod si humores suppurandi sint intimi,nihil ominus non est desistendum,quia materia suppurata intus,vel repellitur per vias arcanas,vel dissipatur & consumitur.

Ο᾽ δύνην ἐν τοῖσι κάτω χωρίοισιν, ἰσχυρὴ κωφότης λύει. Καὶ αἷμα πολλὸν ἐκ τῶν ῥινῶν, ἢ μανίη.

Dolorem in infernis partibus fortis surditas soluit, & sanguis multus ex naribus, aut mania.

Pergit Hipp.nobis ostendere,quomodo natura sępe in morbis,ex morbis morbos facit: & cũ morbis morbos curet;vt nuper docuit titubantiã solui suppuratione. Vnde apparet aliqua connexio. Et hæc sententia est etiam lib. de crisib. apud Hippoc. Est autem ea huiusmodi: dolores inferiorum partium solui a surditate forti, a fluxu sanguinis,& a mania. correspondet ita contraria quadam ratione Aphor. 28. & 60. lib. 4. quanquam pars prior 28. sit fere eadem cum hac,vbi scribit:deiectiones biliosas solui superueniente surditate,quemadmodum surditas a fluxu alui superueniente. Sed pro explicatione huius sententiæ dignũ quæstione est, quomodo dicat eos morbos solui,quos grauiores sequũtur morbi: dolores partium inferiorum non sunt ita graues, vt mania, fluxus sanguinis; præterea dignum quæstione est,cur Hippoc.nominauerit duntaxat hos tres morbos,surditatem,fluxionem sanguinis, & maniam. Ex solutione dolorum inferiorum partium possunt fieri etiam alij affectus per διαδοχὴν seu διαδέξιαν. Pro prima quæstione dicendum est,hanc vocẽ λύειν soluere, dupliciter accipi,vno pacto hæc vox accipitur ꝑ perfecta crisi, *lib.1. & 2.de cris.* pro integra solutione morborum,& hoc intelligere potestis ex Gal. & plærisq; alijs locis. Alio pacto accipi solet,pro qualibet transmutatione morbi in alium morbum; sic loqui- *sec.6. Aphor. 21.* tur Hipp. vbi scribit varices superuenientes soluere maniam; sic etiam intelligere possumus,febrem superuenientem soluere maniam,vel sæpe (vt Celsus dicebat) esse præsidio. Hoc in loco hæc vox λυειν accipitur non pro vera crisi,sed pro qualibet morbi mutatione. Circa secundum,scilicet cur Hipp. tantum hos tres affectus commemorat, dupliciter responderi potest: vno pacto, surditatem,fluxum sanguinis, & maniam, complecti omnes morbos capitis; quasi possint fieri omnes morbi capitis ex solutione dolorum, & morborum partium inferiorum. Per surditatem intelligit omnes affectus sensuum exteriorum; per fluxum sanguinis,omnes euacuationes. per maniam,omnia deliria. Nam vt Galen. *1.Epid.com.2 tex.59.* scribit:hæc vox mania significat aliquando melancholiam,iam maniam,iam omnia deliria. Itaq; si hoc pacto interpretemur, sententia illius erit; dolorem partium inferiorum solui ab omnibus morbis capitis. Et quod ex huiusmodi doloribus solutis fiant morbi & affectus capitis,non solum ratio ostendit,sed etiam multa clarissima exempla; proposita ab Hipp.

ab Hippoc. Inter cætera eſt vnum lib. 3. Epid. com. 3. ægro. 5. Erat caluus quidam habitans in Lariſſa, huic obortus eſt acerbiſſimus dolor circa pectus. tertia die ſolutus eſt, & (vt inquit) ſtatim mente commotus eſt; cœpit ſe iactare, noctem inſomnẽ ducere, & quarta die mortuus eſt. Ex quo loco apparet doloribus partium inferiorum ſolutis, neceſſario ſequi affectus capitis: quaſi velit nos docere, vt aliquando ſubſequantur morbi ſed non ſemper hi terminant. Alius modus reſpondendi eſt, verè vbi dolores ſoluuntur partium inferiorum, fieri vel ſurditatem, vel fluxum ſanguinis, vel maniam. Hoc non ſolum Hippoci ſcribit, quia frequenter obſeruauit; ſed quia ita etiam ratio ſuppeditat. ſi dolor debet ſedari partium inferiorum per tranſmutationem materiæ ad ſuperiora: neceſſarium eſt vt fiat magno impetu, quia ſi humor grauis eſt, debet magno impetu ferri, & præterea neceſſe eſt habeat aptitudinem, vt ſurſum ferri poſſit, & oportet vt hæc mutatio fiat per ſanguinem. Quod ſi hoc eſt verum, aut hic ſanguis colligitur in pectus, in mammas, & collectus (vt Hippoc. teſtatur) facit maniam. Si autem hic ſanguis fertur in caput, aut neceſſerio impellitur ad cauitates aurium: vbi facit ingentem ſurditatem. quia ſanguis eſt, quia magno impetu fertur, & quia calidus eſt: & non poteſt hoc facere alius quàm calidus humor. Si ad nares fertur, fluxum ſanguinis producit, quia vaſa illius loci ſunt laxa, aperta, & hinc Ariſtot. dicebat ſolum hominem inter cuncta animalia pati fluxum ſanguinis e naribus: tum quia cerebrum habet præ omnibus alijs humidiſſimum, tum quia laxa habet illa vaſa. Si autem in cerebrum ipſum ſanguis feratur, neceſſario facit maniam, melancholiam, quia hæc vox illa ſignificat. Ex quo colligatis, vbi dolor partium inferiorum ſine aliquo ſigno finitur, vt in Caluo Lariſſæ, ſemper pertimeſcendum, vel delirium futurum, vel ſurditatem, vel fluxum ſanguinis, & propterea in his motibus non debetis imitari naturam, ſed potius diuertenda eſt materia. *ſec. 5. aph. 40.* *ſec. 10. prob. 1*

Ἤν λέχοις σπασμὸς ἐπιγένηται, πῦρ ποιεῖ. Καὶ ἐς κύστιν κηρωτὴν ἐγχέας πολλὴν χλιαρὴν, χλύζειν.

Si puerperis ſpaſmus fiat, ignem fac, & in veſicam ceratum infundens multum tepidum lauare.

Illud certiſſimum eſt apud omnes medicos, vbi natura rectè operatur debere Medicum eam imitari; vbi verò male operatur iure dubitatur vtrum debeat imitari. male operatur, quando ex morbis morbos grauiores vel æquales facit, vt cum ex doloribus partium inferiorum facit inſaniam, ſurditatem, fluxum ſanguinis. Quia ergo hoc in dubium poſſe vocari viderat, vt quemadmodum natura ex morbis morbos facit: ita quoq; poſſit medicus; ea de cauſa proponit, modum tẽpus, & occaſionẽ, quando poſſit imitari naturã male operantem. Habet autem hæc ſententia duas partes: prior eſt, vbi puerperæ incurrunt conuulſionem, ignẽ facito. Hic eſt caſus in quo poſſit imitari naturam male operantem. Altera pars eſt, ceratum infundens in veſicam, lauato. Quia hæc tota pertinet ad medicum practicum, propterea diligenter examinabimus. & primum illud videre oportet, an natura vnquam intendit facere morbos vt morbos ſoluat: quia ſi narura hoc agit, cur nõ conceſſum ſit Medico, eius miniſtro & imitatore? Puto ego naturam nunquam hoc intendere, quia morbus non eſt bonum, ad quod natura ſemper collineat. Quomodo ergo ex doloribus partium inferiorum facit morbos? facit per accidens, quia ſollicita natura magno impetu mouetur, in quo nixu & conatu contigit alium morbum fieri. Itaque debet Medicus nunquam imitari naturam male operantem, ſed potius omnia facere pro ſoluendo morbo, etiamſi ſequantur alia mala. Quomodo ergo dicit, ſi conuulſio fiat febrem facit? Caluus legit non πῦρ ſed πύριαμα fomentationem: quaſi velit faciendas eſſe fomentationes, vbi fiunt conuulſiones puerperis. Sed puto ego etiam πῦρ legendum eſſe, hoc eſt ignem ebrem magnam, vt hæc vox apud Hippoc. ſæpe accipitur. Vult autem dicere Hippoc. vt ere calefacientibus ijs medicamentis, etiamſi febris ſit ſubſequutura. Hoc pacto obſeruo Ariſtot. locutum eſſe, vbi loquens de quartanarijs dicit. medicum de- *ſec. 1. Probl. penul.*

bere

bere generare in corpore πυλὺ πυρὸς, hoc eſt vti remedijs valde calefacientibus, etiamſi febris augeatur. Iam verò & intelligatis, qua ratione debeat in conuulſione vti igne; & calefacientibus: ſpaſmus nihil aliud eſt, quàm motus præter naturam, quo membra & muſculi mouentur, circa propria principia, vt in ſanitatem quemadmodum Gal. refert. Hic motus præter naturam, proculdubio eſt actio deprauata, vt habet Gal. Cum ergo ſit actio deprauata, omnis actio deprauata, ſequitur morbum. Dubitatur quis ſit ille morbus. Aliqui dixerunt, nullum ſequi morbum, ſed errorem externum. Ego autem puto ſequi morbum in figura, & magnitudine: quia magnitudo augetur in plenitudine: minuitur in ſiccitate. eſt etiam in figura, quia muſculi debent ſemper eſſe recti, at in conuulſione curuantur. Itaq; verè dicit, conuulsionem ſequi hos morbos. Cauſa conuulsionis (teſte Hippoc. repletio eſt, & inanitio. contingit enim neruis, quod cordis: quæ ſi replentur vt hyeme abbreuiantur & in ſe redeunt: ſi verò exiccantur, ſimiliter ſeſe contrahunt. ſed hic dubium oritur, vtrum etiam fiat a materia improportionata. De hoc alias ſuo loco dicemus. Cum ergo duplex ſit cauſa conuulſionis, ſi videamus remedia quæ proponit Hippoc. non eſt in dubium vocandum, loqui eum de ea conuulſione in puerperis quæ fit a repletione: quia vult vt ignis fiat. accedit etiam quod de conuulſione ex ſiccitate rariſſimè loquitur, quia eſt incurabilis: dicit enim Hippoc. plurimis in locis, conuulſionem ex vigilijs, fluxu ſanguinis & helleboro læthalem eſſe. Ergo de conuulſione adeo pernitioſa non loquitur Hippoc. hoc in loco. Sed ſi hoc ita eſt, dubitari poſſit, cur ſit quod Hippoc. non commemorat remedium, quod ſolet eſſe præſentaneum in conuulſione a repletione, nimirum venæ ſectionem, maximè in puerperis, cum retinetur ſanguis. Præterea quæſtione dignum eſt, cur cum remedium in conuulſione ſit vniuerſale, quia ſcribit Hippoc: conuulſioni febrem ſuperuenientem, eam ſoluere; tamen loquitur de puerperis. poterat dicere, cum fit ſpaſmos, fiat febris, quia ſic natura facit. Circa primum, nonnulli interpretes ob hoc Hippoc. quod venæ ſectionem omiſerat, male fecerunt. Ego enim dico, quod millies a me dictum eſſe puto, Hippocratem nunquam vulgaria proponere. quis neſcit, quod vbi conuulſio ſit a repletione in puerperis, venæ ſectionem eſſe neceſſariam. Voluit ergo proponere remedium non adeo vſitatum, febrem: & ob hoc voluit calefacientibus remedijs vtendum eſſe, etiamſi febris ſequatur. Quàm verè hoc reſpondet alto conſilio ſextæ ſectionis huius libri, vbi dicit, mulieri febricitanti & dolenti, multam aquam affundendam eſſe. Sē per perſequitur ea remedia, quæ non ita graues Medici audeant facere. Circa ſecundum puto ego Hippoc. potius voluiſſe accipere exemplum puerperarum, quàm ab alijs: quia hoc obſeruauit plærunq; in his. cum alias ſe deceptum fateri non erubuit, quarto de fractur. tum in puerperis omnia medicamenta ſunt admodum ſuſpecta: quia hę maximè turbatæ a partu, omnia medicamenta reſpiciunt, & ſi pereunt, medicamentis attribuunt. Cum ergo opus difficile ſit, & non ſine periculo, in conuulſione puerperis facere febrem: ea de cauſa Hippoc. annotauit. Eſt ſecunda pars, ceratum infunde in veſicam & lauato. Proponit alia remedia pro curandis puerperis, & proponit remedia, vt etiam audaces reddat Medicos in huiuſmodi caſibus ad veniendum ad remedia. Ergo pro meliore doctrina inſtituenda, & vt melius capere poſſitis Hippoc. ſententiam, tria hic explicabimus: primum erit, quod ceratum ſit accommodatum in hoc caſu, quia Hippocrates hoc non explicauit. ſecundum erit, quomodo cerata poſſint infundi. tertium, cur cum conuulſio ſolet capere originem a nucha non admouerit nuchæ, ſed veſicæ remedia: ſciunt iſti qui vulneribus medentur, etiamſi vulnus ſit in pede, ſi timetur ſpaſmus, ſemper adhibent remedia ſpinæ. Quod ſpectat ad ceratum, ad euitandas conuulſiones remedia omnia debent dirigi, vt emolliantur, tum vt confirmentur partes neruoſæ. Itaq; ſolemus communiter vti ol. coſtino, vulpino. Sed quod eſt hoc ceratum? puto ego eſſe illud quod ab eodem propoſitum eſt lib. de nat. mulier. & morb. mulier. vbi ſermonem habens de ſimilib. malis, inquit, vtendum eſſe ceraro ex adipè anſerino, terebinthina, ol. coſtin. & cera. Si huiuſmodi remedium diligenter examinetur, emollit, penetrat, concoquit materiam, corroborat; & ratione ceræ conſiſtentiam acquirit. Sed quomodo vult vt infundatur ceratū?

Gal.

2. de ſimp. cau. 2. & ſect. 6. Apho. 39. & lib. de trem. 2. de ſimp. cauſ. cap. 1.

ſec. 6. aph. 39.

ſec. 4. aph. 57.

Gal. fermonem. habens de componendis ceratis fcribit:apud Veteres in vfu fuiffe parare cerata modò mollia,modò dura,& abdit infundi folere olea. 3. de comp. med. fec. loc. lo quens de vnguento foliato, & fpicato,inquit:huiufmodi fuiffe folidiora & craffiora. & fi quando opus erat infundere,iubet Galenus addi ol. nardin. & fimilia. Præterea fcire oportet, Veteres appellaffe vnguenta quæ nos olea appellamus: & cerata illa,quæ nos vnguenta. Vult ergo vt infundatur,addi oleum. Gal. fcribit etiam in more fuiffe potare vnguenta. poftremum erat,quomodo Hippocrates pro curanda conuulfione adhibeat remedia veficæ. In puerperis vbi fit conuulfio ex retentione puerperiorum neceffario replentur vafa vteri :adeo vt duobus malis femper vterus laboret repletione,& laffitudine, quam patitur in puerperio. Itaque opus eft quidem curare vterum, fed non patitur medicamenta. Igitur quia confilium eft Hippoc. femper veniendum effe ad occafionem, & ad occafionis initium,cum vterus non pateretur,nihil accommodatius erat;quam modus adhibendi remedia ab Hippocrate præfcripta. vefica eft inter inteftina & vterum,& propter hoc remedia adhibet veficæ. maximè enim conferunt,& virtutem communicant ipfi vtero. Quamobrem cum affectus eft vterus,vtilius eft adhibere remedia veficæ. Vnde iure dicit infunde ceratum in veficam, quia ita vis communicatur etiam vtero. Dicit poftremo,lauato.fed quid eft illud,primum(vt audiuiftis)pro conuulfione curanda opus eft emollire partes neruofas,ne contractæ nimis,maiores dolores inferant. & hac ratione conueniunt lotiones. Cui loco? puto ego etiam ablutiones faciendas in vefica, confuluiffe: vt iuffit infundi ceratum in veficam. Vtrum conueniant lotiones totius corporis nō dixit,fed cum hæ moleftæ funt & periculofæ,nō nifi magno confilio funt adhibēdę.

lib. 10. Meth.

lib. de compon. med. fec. loc. 4

Ἢν τῆς κεφαλῆς τὸ ὀςέον καταγῇ, διδόναι γάλα καὶ οἶνον πίνειν, ἶσον ἴσῳ. Ἢν δὲ ἕλκος ᾖ, φλεβοτομέειν τὰς ἔσω, ἢν μὴ πυρεταίνῃ, ἢν δὲ παραφρονέῃ τὴν κεφαλὴν καταβρέχειν, ἢν μὴ τὰ ὑποχόνδρια ἐπηρμένα ᾖ.

Si capitis os fractum fit, dare lac & vinum potu æquale æquali: fi autem vlcus fit fecandæ funt venæ internæ, nifi febricitet. Si autem deliret caput irrigare, nifi hypochondria eleuata fint.

Hæc pars tractat de fractura & vlcere capitis,& eft referenda ad partem medicinę,quę Chirurgia dicitur,in qua veteres mirum in modum valuerunt: & ita, vt nunquam habuerint pares: imò vfq; ab Homeri temporibus ad Hipp. hæc pars fola erat, appellabantur enim Medici,qui chirurgi erant. Habet autem tres partes: Prima eft, fi os capitis fit fractum,dandum effe lac,& vinum æquale æquali. Secunda fi vlcus fit,fecandam effe venam internam, nifi febricitent. Tertia fi delirium adfit, madefaciendum effe caput, nifi hypochondria fint elata. Vt autem figillatim intelligatis quod fit confilium Hippoc. fciendum eft κάταγμα fiuè fracturam,effe in capite diuifionem offis caluariæ, quemadmodum habetur libro qui infcribitur introductorius a Gal. & vt docet Paul. Aeg. vbi etiam fracturæ quinq; fpecies facit,fractura offis capitis interdum fimplex eft;interdum verò coniuncta alijs fymptomatibus: fymptomata quæ coniunguntur cum fractura offis,complura funt: vt præ ceteris indicat Cornel. Celf. li. 8. vbi præclare admodum etiam de curatione huius affectus loquitur:fed præcipua quæ folent cōmitari fracturam offis funt vlcus, & delirium. Quare fumma ratione Hippoc. primum loquitur de fractura cranij fimplici, tum de fractura cum vlcere,& delirio,quia cum fit breuitatis amantiffimus non debet omnia fymptomata proponere,fed tantum ea quæ maximè refert fcire. Dicit Hippoc. fi os capitis fractum fit dandum effe lac,& vinum æquale æquali:quod confilium fi diligenter examinemus,videbimus effe contra rationem,quia vinum caput petit, & propterea Gal. primo ad Glauc. capite decimo quarto tractans de fymptomatibus febrium inter cætera prohibet vinum vbi caput affectum eft: imò verò narrat Plutarchus in vita Marci Antonij vbi in Alexandria fibi manus intuliffet,nec videret vulnus ita lethale effe,vinū bibiffe

lib. 6. cap. 9.

quo citius moriretur. Eſt etiam præceptum contrarium Hippoc. ipſi,quia 5.Aphor. 65. dicit: lac dare dolentibus,malum: quomodo ergo vult Hipp. ſi malum eſt,dare in fractu-ris oſſis capitis. Vbi os in capite fractum eſt, ſcopi medicorum eſſe debent, primum vt inflammatio arceatur; deinde, vt os fractum conglutinetur. & quia oſſa non poſſunt ge-nerari,quia ſunt partes ſparmaticæ,hinc fit vt loco oſſis, natura vinculum glutinoſum ge-neret,quo oſſa combinari poſſunt.Ad vinculum generandum conferunt ea quæ nutriunt, multum,& generant viſcidum alimentum; huiuſmodi autem eſt lac. Quapropter con-uenit lac,vt nutrit. Si damnauit Hippoc.damnauit vt medicamentum, quando datur in magna quantitaie adhoc vt ſit remedium. Vt vt ſit Hippocrates vulteo conſilio dari lac, vt poſſit generari vinculum,quo vniantur oſſa fracta. Dabat etiam vinum, quia lac non penetrat ad caput,vt nutriat & generet vinculum: eget vehiculo. Sed quia videbat læ-dere caput,addit aquam æqualiter: vt vis illa demulceatur vini, aqua æquali pondere. audiuiſtis enim alias Hippocratem conſueuiſſe laudare hanc miſtionem, æquale æquali. Vtrum autem velit Hippocrates lac & vinum ſimul eſſe miſcenda antequam ſumantur, non dicit. Et puto ego parum referre: quia in ventriculo miſcentur. quanquam ſi mihi curandum foret os fractum,ab vtroque abſtinerem,propter rationes allatas: & quia habe-mus multa,quę poſſunt ſine detrimento facere illud vinculum,& penetrationem promo-uere. Sed dicet aliquis,cur ergo Hippocrates de his agit,tempore Hippocratis erant pau-ci Medici, & omnes pænè ignari, vt etiam inter alios commemorat mirabilis ille Auen-zoar, & cum Medici illius temporis maximè etiam errabant, errabant tamen maximè in vino,vt in initio lib.de vict. rat. in morb.acut. legimus apud Hippocratem,qui etiam in-ſcribitur de ptiſana,& de Gnidijs ſententijs, vbi voluit Medicos monere de erroribus, vnde forſan loqui voluit de lacte,& vino, quia frequens erat vſus eorum eo tempore. & copioſa manu. Cum ergo hoc videret Hippocrates, voluit indulgere non præcipere in fractura ſimplici oſſis. & forſan Hippocr. fecit hoc,quia eo tempore altercabantur Medi-ci hac de re: ſcilicet de exhibendo vino, & lacte. Et quia altercabantur, dixit conceden-dum eſſe lac,& vinum. Secunda pars eſt, ſi vlcus ſit cum fractura oſſis, ſecandas eſſe ve-nas internas,niſi febris adſit. Primum ſcire debetis vlcus,quod græci ἕλκος appellant,ni-hil aliud eſſe,quàm diuiſionem carnis, quemadmodum κάταγμα eſt diuiſio oſſis,& κατάσπα-μα neruorum, ſic eſt in in carne ἕλκος. Huiuſmodi vlcus ſolet plærunq; coniungi cum fractu-ra oſſis; vnde periculum quod imminet potiſſimum eſt ab inflammatione, quæ cum maximè formidiari debet in omni parte potiſſimum tamen in capite. Vnde debet Medi-cus diligens eſſe ad prohibendam inflammationem. Primum remedium eſt repulſio, re-pulſoria enim repellunt ſanguinem,& auertunt a ſeſe inflamationem. Sed tutiſſimum eſt auerſio & diuerſio. Et hoc fit miſſione ſanguinis ſecta vena, cucurbitulis ſcarificatis, hirudinibus. Sed inter omnes ſanguinis miſſiones nulla eſt,quæ magis retrahat a capite, quàm ſectio venarum internarum, hæ enim ſunt ampliſſimæ & proximæ viſceribus, & præſertim iecinori: ſolent euacuare a toto, & præſertim a capite. Quare ſummo iure Hippocrates in oſſe fracto cum vlcere vult ſecandas eſſe venas internas. Sed quare Hippo-crates inquit:ſecandas eſſe venas internas niſi febris adſit; nam hæc ſuapte natura poſtu-lat miſſionē ſanguinis:imò dicebat Gal.lib.11.meth.med.c.15.ſaluberrimū eſſe & optimū in omnibus febribus putridis mittere ſanguinem,quomodo ergo vult prohibere? Reſpon-dere oportet,vlcus cum oſse fracto neceſsario ſemper coniunctam habere copioſam ſan-guinis euacuationē,maxima ſanguinis copia effuſa, maximū detrimentum affert viribus. Tria autē ſunt fractura cum vlcere, & effuſio ſanguinis,atq; febris,quę omnia diminuunt vires. Si itaq; addideris miſſionem ſanguinis,& venarum internarum,procul dubio æger morietur. Quare videre poteſtis quanta cum ratione diſsuadeat venæ ſectionem in fra-ctura oſſis capitis cum vlcere & febre. Medici tamē omnes hodie mittunt ſanguinē,& ma-ximè ſi febris adeſt. Sed illud hoc in loco annotare oportet,nō Hipp. diſsuadere omnē miſ-ſionē ſanguinis,ſed ex venis internis. Quare vbi opus eſt poteſtis tuto vti cucurbitulis ſca-rificatis,& nō ſcarificatis,hirudinib. & incifione venarū partiū inferiorū. 3. & poſtrema

pars

pars eſt, ſi fractum ſit os capitis & vlcus adſit, & delirium, irrigandum eſſe caput, ſi hypochondria non ſunt eleuata. Propter duas cauſas ſolet contigere delirium, primo, quia vbi vlcus eſt, ibi eſt calor præter naturam: vbi eſt calor præter naturam, necĕſſario cerebrum incaleſcit; præterea vbi adeſt febris, continuò feruntur vapores a partibus infernis, in cerebrum, qui inducunt delirium. Itaq; vſitatiſſimum eſt ſemper in his vulneribus irrigare caput: ſcilicet medicamentis repellentibus, & refrigerantibus, vt & calor vlceris compeſcatur, & reprimantur vapores, qui ſunt in cauſa delirij. Propterea ſolemus vti pannis madefactis in vino, qnod habet vim repellendi: nam dicebat Hippoc. vulnera omnia non eſſe tentanda, niſi ſolo vino quod corroborat & repellit. Vtimur etiam oleo roſato eadem ratione, & oxirodinis. Quare quod ad hanc rem pertinet, remedium irrigatorium ſatis vulgatum eſt. Illud autem quod rarum eſt, eſt, debere Medicos vti irrigationibus, ſed ſi hypochondria non ſint elata. Videbat quidem omnes chirurgos in hoc conuenire, vtendum eſſe irrigationib. ſed vult vt aduertatur, an hypochondria ſint tenſa, quia ſi ſint elata, dicit non eſſe vtendum his. Nonnulli etiam clariſſimi interpretes videntes huius rei obſcuritatem, nec forſan aſſecuti abditam illius mentem, dixerunt: pro hypochondrijs elatis, intelligenda eſſe hypochondria contracta: quia dicit in Prognoſt. hæc ſignificare futuram criſim per ſanguinis exitum e naribus, inquiunt illi, tum non eſſe expellendum: ſcilicet, ne impediatur criſis. Hæc interpretatio videtur eſſe ingenio aliquo digna, ſed nulla eſt, quia aliud eſt hypochondrium elatum, aliud eſt contractum; imò verò contraria videntur. Hippoc. dicet album pro nigro? abſit. Præterea febres quæ cōmitantur vlcera accidentia potius ſunt: quæ nunquam iudicantur per ſanguinis exitum e naribus: quia hoc proprium eſt febrium eſſentialium. ſed ſit ita, quod poſſint iudicari per ſanguinis fluxum e narib. dico huiuſmodi criſim eſſe inhibendam, quia vbi ſit criſis, ſit inſignis motus naturæ cum magno impetu materiæ. Itaq; ſi criſis futura eſſet per ſanguinis exitum e naribus, procul dubio neceſſariū eſſet vt magnus impetus fieret in caput. Quis eſt qui hoc in fractura capitis, in vulnere non videat eſſe læthale? Imò ego vidi in hoc caſu in fluxu ſanguinis e naribus multos perijſſe. Quomodo ergo intelligendus eſt Hipp. Vox qua vtitur Hipp. ἐπαρματα ſignificare ſemper ſolet tumores. ita vt de tumoribus hypochōdriorum ſit intelligendum. Hi tumores ſunt inflammationes in febribus: a quibus continuo eleuantur vapores in caput, qui faciunt deliria. In his, nequaquam vtendum eſt repercutientibus: quia cum vapores eleuantur a partibus inflammatis, ſi repellamus a capite ad partem inflammatam redibunt, & augebunt inflammationem, atq; deliriū. Quare manifeſtiſſimè appatet, quàm ſit admirabilis aphoriſmi Hippoc. ſententia. *lib. de vlceib.*

Ἢν τὴν κεφαλὴν ἀλγέῃ, ἐς στῆθος ἔρχεται, ἔπειτα ἐς τὸ ὑποχόνδριον, ἔπειτα ἐς τὸ ἰσχίον· πάντα δὲ οὐχ οἷόν τε ἀλγέειν.

Si caput doleat, in pectus deſcendit, deinde in hypochondria, deinde in coxam. omnia autem non poßunt dolere.

Antea egit de fractura oſſis capitis, nunc agit de dolore capitis. Ex quo apparet aliqua connexio. Habet autē duas partes: prior eſt, Si dolor capitis adſit cum materia, in pectus deſcendit deinde in hypochōdria deinde in coxā. ſecunda. Non omnia poſſe ſimul dolore affici Vt autēmore noſtro totā hanc dictionē explanemus, ſupponendum eſt doloris naturam hanc eſſe, vt ſit ſolutio continui. Et quia dolor capitis eſt, ſolutio continui partis alicuius capitis. Locus affectus ſolent eſſe membranæ, quæ extra & intra pericranium ſunt: tum illæ, quæ diſperſæ ſunt per ſubſtantiam cerebri. Et præter has membranas dolore etiā afficiuntur ipſę arterię: interdū ſiniſtra, nōnunquā dextra capitis pars, iā anterior iā poſterior, iā media. Cauſa eſt diuellēs materia, modò vaporoſa, modò humoroſa· Quid quid ſit, aut ſit in capite, aut aliūde trahitur vel ſuſcipitur; & trahitur, vel ſuſcipitur a toto

lib.4. de morb. corpore,aut à partibus,& præſertim à iecinore & ventriculo. nam Hippoc.dicere ſolebat caput inſtar cucurbitulæ ſuperimpoſitum eſſe ventriculo,& propterea ab ipſo pituitam attrahere. Hoc autem loco Hippoc. loquitur de eo dolore, qui fit in vniuerſo capite, & qui fit non à vaporibus,ſed ab humorib. Quod ex verbis Hipp.elici poteſt:quia dicit dolorẽ capitis deſcendere in pectus, tum hypochondria,dein in coſtas. Sed vapores non poſſunt deſcendere: humores poſſunt: Humores autem dum deſcendunt, æqum eſt deſcendere in loca ampla,vt ſunt pectus,hypochondria,& potiſſimum inter articulos coxæ. At- *lib. de Gland.* que hæc eſt cauſa cur Hipp.dicit ſept.eſſe vias per quas materia delabitur in infernas partes,nunc tamen meminit hypochondriorum, pectoris, & coxæ: quia hæ partes maxime omnium ſuſcipiunt à capite humores deſtillantes. Sed circa hanc primam partem; tria occurrunt conſideratione digna; vnum eſt: quomodo humores & materia à pectore mittatur in hypochondria,ab hypochondrijs in coxas,hoc enim inquit Hippoc.quaſi velit huiuſmodi materiam ex his locis cõmutari. Neq; videtur eſſe verum:quia nulla eſt communio. Aliud conſideratione dignum eſt quomodo cum à deſtillatione fiunt dolores in oculis & auribus,& grauiſſimi;non inquit ab oculis aut naribus deriuari,ſed tantum à capite. Tertium eſt, quæ ſit vtilitas comparanda ex hoc aphoriſmo. Circa primum, dupliciter reſponderi poteſt:vno modo,non dixiſſe Hippoc. quod à capite materia deſcendit in pectus,& hypochondria, denique in coxas; ſed dixiſſe materiam prius decumbere in caput; tum in pectus, deinde in hypochondria, denique in coxas. Sed poteſt etiam alio modo reſponderi,quod quanquam non ſit conſpicua via ad partes eas, tamen natura ſibi parat vias (vt cum Hippoc. loquamur incognitas. Et minimè dubitare oportet,quia interdum ex doloribus hypochondriorum fiunt dolores articulorum, ſicut Paul. Aegin. memoriæ prodidit libro tertio tractans de dolore colico, aliquando ex colico dolore, fieri dolorem articularem. Sed rogabat aliquis veſtrum forſan quotieſcunq;materia à capite defluit in pectus, in hypochondria,in coxas,per quas vias delabitur? Hippoc.lib.de Aff. inter. quẽ ſequuti ſunt omnes Arabes & præſertim Albucaſis,videntur exiſtimaſſe deſcendere in coxas,per vias intra cutim & carnem. Et hoc intelligitur ex curatione iubent, enim ad præſeruandum à doloribus articularibus, obturari ſpatulas,vt viæ intercipiuntur inter cutim & carnem. Hanc ſententiam videtur ſectaſſe diſertiſſimus Fernelius; qui loquens de artritide,podagra,chiragra,libro pathologicæ, inquit:omnes à capite inchoare, & materiã à capite præcipitari inter cutim & muſculos. Sed quemadmodum exiſtimo, naturam in- *lib. de Gland.* terdum hanc viam tenere,ita quoq; ſum huius ſententiæ,magna ex parte,mitti per venas & arterias: quandoquidem Hippocr. inter vias illas ſeptem, per quas materia præcipitatur in articulos,ponit venas & arterias:quia vbi quiſquam podagra,vel chiragra tentatur ſemper videbitis vaſa illa valde rumere: ac ſignum futuræ chiragræ, & podagræ illud eſt. Circa ſecundum puto Hippoc. nihil aliud docere voluiſſe quando dixit à capite,quam totum caput,vt compræhendat,oculos, nares,aures. ſiquidem ab omnibus his locis præci- *lib.25. cap.3.* pitatur,materia. & Plin.imitatus in pluribus Hippoc.dicebat,acerbiſſimos dolores eſſe renum, ſecundo loco eſſe ſtomachi,tertio eos qui ſunt in capite: quaſi hoc in loco, etiam intelligat dolores omnium capitis partium. Circa tertium, puto ſcopum Hippoc. fuiſſe in proponenda hac dictione, vt doceret Medicum quo pacto debeat prædicere dolores partiũ inferiorũ,& pſertim articulorũ. Vbi enim videbitis podagricos cãpite dolere ſemꝑ debetis ſuſpicari dolorẽ podagricũ,aut coxendicũ futurũ. Deinde conuertendũ eſſe medicationis ſtudiũ in his affectib. depellẽdis. Erat ſecunda pars,nõ omnia hæc ſimul poſſe dolere:quę ſi diligenter conſpiciatur,nõ videtur eſſe vera;quia interdum contigit,vt doleant ſecundum omnes has partes,ſicuti iam videmus Bononiæ. Quod Hippoc. nos hic docet; eſt id,quod non frequentiſſimè,ſed quod rariſſimè contingat; ſolebat enim dicere Seneca. omnes graues dolores aut finire citò,aut finiri. Sed quæ eſt cauſa propter quam non poſſunt ſimul dolere? Duplex eſt,quarum prior eſt,quia vbi ſemel præcipitatur materia in aliquã viam ſolet ſemper illum curſum tenere,nec deflectit aliò,ſi in pectus, facit pleũritidem,peripneumoniam: ſi in hypochondria,hepatides. Alia cauſa eſt, quia cum hilo-

ci ſint

ci fint admodum distantes, si debent simul dolere, oportet vt præcipitatio materiæ fit ingens; quod fit rarissimè. Addit Hippoc. duo verba æterna memoria digna.

Ἀνεμίην, φλεβοτομίη.

Flatuositatem, venæ sectio.

Quæ sit hæc vox ἀνεμίη dubitatur. Aliqui existimarunt significare gonorrhœam, sed hæc sunt puerilia. alij impetum ex flatu contento in venis. Ego verò aliter sentio: & puto nihil aliud quàm flatum significare, quia ἄνεμος ventum significat, vnde ἀνεμία. Tum Gal. in expositione linguarũ, exponens ἀνεμοῦται. vnde ἀνεμία dicit significare πνευματοῦται hoc est in flatus conuertitur. Sed quid vult dicere Hippocr. flatum, venæ sectio? potest huiusmodi dictio duo significare, vel venæ sectionem facere flatum, vel soluere. Sed receptum est apud Hipp. vbi vtitur hac voce, potius intelligere oportet de curando flatu. Verum durum & difficile est intelligere, quomodo possit Hippoc. dicere, venæ sectionem curare flatuositatem, quia flatus & ventus, vt est apud Arist. efficiuntur a debili calore. Sectio venæ debilitat calorem. Quomodo ergo potest flatum soluere & dissipare? sed est hoc, quod obseruatum est ab eo: scilicet, quod venæ sectio interdum flatum soluat. Sed quo pacto soluit flatum? Diximus fieri flatum a debili calore. Calor debilis redditur ab immoderato calore, & a frigore. Vbi fit a frigore, non conuenit venæ sectio. vbi autem calor natiuus debilis fit a calore immodico, tum potest sanguinis missio vtilitatem afferre. Et hoc ego expertus sum, flatum copiosissimum in ventriculo, refrigerantibus, & præsertim venę sectione esse imminutum, adhibito remedio, ad incendium diminuẽdum. Et hoc est, quod dicit Hippoc. veniendum esse ad occasionem, & ad occasionis initium: quia sicut in famula Stimargi adhibuit venæ sectionem, quia tremebat respiciens originem retentorum puerperiorum: ita vbi flatus fiunt a causa calida, venę sectio conuenit. Et quod hoc sit obseruatum ab Hippoc. intelligere potestis ex libro quarto de morb. acut. tex. 3. vbi sermonem habens de hydrope dicit: timpanitidem esse valde grauem, & indigere ægros bona fortuna vt curentur; sed si in ætate virenti sint, vires valent vigentque & quid pluribus? si nihil prohibeat, vnicum præsidium esse venæ sectionem. Sed dicetis, nonne Gal. damnat hunc authorem in vsu huius remedij? scribit enim in Anasarca quę interdum fit ex suppressione sanguinis conuenire quidem sectionem venæ propter repletionem, sed non in timpanitide? Fateor hoc sensisse. sed quemadmodum Anasarca fit ab obstructione a multitudine sanguinis crudi, & ob hoc vult mitti sanguinẽ Gal. ita potest fieri, vt a caloris incendio natiuus calor hebetatur. Vnde sublato incendio, redit ad sese calor natiuus & recreatur.

lib. 2. Meteor.

Τῷ φαρμάκῳ τὸν ῥόον ἴσχειν, ἐπαλείφων. ὁ δὲ γὰρ ὁ ῥόος, ἐκ τῆς μεγάλης φλεβός. Ην δ' αὐτόματον ῥέῃ πολλὸν, νηστευέτω, ἢ γάλα, δύο ὕδατος τέσσαρας, γάλακτος.

Pharmaco fluxum prohibere oportet inungendo, hic enim fluxus ex magna vena, sin autem sponte fluat, multum ieiunet, vel lac summat aquæ duas, quatuor lactis partes.

Hæc dictio ex quam habet cum superioribus connexionem: & pertinet ad practicam medicinæ partem. Scopus Hippoc. est docere, quomodo fluxus sanguinis exuberans sit cohibendus. Habet autẽ duas partes; vna est, fluentem sanguinẽ, medicamento inuncto sistendum esse, quia hic fluxus ex magna vena est. altera est, si sponte multum fluat debere ieiunare, aut potare lactis quatuor partes, & duas aquæ. Hæc est Hippoc. sententia. quę si ita superficietenus inspiciatur, non videbatur forsan adeò magni momenti. Sed maximoperè facit ad medicinam faciendam. Quod igitur spectat ad primam partem, scire opor-

oportet ante cætera,hanc vocem pharmacum,apud Hippocr. proprie ſignificare medicamentum purgans, id quod ſæpiſſimè docuit nos Galen. ſed potiſſimum primo lib. Aphor. 22.vbi autem aliquid adiungitur,non ſignificat. Vnde cum Hippoc. hic dicat,vtendum eſſe pharmaco inunćto, loquitur de alio,& externo medicamento. Illud quoque ſcire oportet,in priore hac parte loqui de fluxu ſanguinis a cauſa externa, in ſecunda, de fluxu ſanguinis a cauſa interna. Vult igitur dicere Hippocr. quod vbi ſanguis effluit propter aliquam cauſam externam eſſe vtendum ſtatim medicamento externo. Sed hoc in loco ſtatim ſeſe offert vtiliſſima dubitatio,quo pacto Hipp. vult adhibenda eſſe ſtatim remedia localia ſine reuulſione & euacuatione totius corporis. & quod admirationem parit, illud eſt,quia Gal.l.1.de Hum.tex.12.in meth.& alibi,legē tulit,ne medicus vnquā medicamēta localia adhibeat,niſi prius facta totius corporis euacuatione. Si igitur hæc debet eſſe certiſſima lex Medicorum,quomodo Hipp. nunc dicit ſtatim adhibenda eſſe remedia localia? Nonnulli interpretes,qui guſtarunt hanc difficultatem, dicunt Hipp. breuitatis amantiſſimū ſemper ſupponere ea,quæ antecedere debent; localia debent præcedere euacuationis totius corporis,& reuulſiones. Ergo hæc hoc loco vt ſuppoſita omiſit. Sed vt liberè dicam,non placet mihi hæc interpretatio,quia Hippoc. nihil noui nos doceret, & reconditi. Vult ergo dicere quod vbi magnus adeſt fluxus ſtatim Medicum debere vti medicamento inunćto externo. Et quod intelligit de fluxu immani facilè vnuſquiſque veſtrum colligere poteſt ex ipſius Hippoc. verbis, cum dicit, quia hic fluxus eſt ex magna vena. quo fit vt certe ſit magnus. In magno fluxu fit ingens virium lapſus. Et propterea cum ſit præſentaneum periculum,oportet ſtatim ſupprimere. Et hoc fieri non poteſt niſi localibus medicamentis. Vnde vult docere Medicum ne ſemper expectet euacuationem totius,ſed vbi fluxus ſunt ingentes ſtatim deueniat ad localia. Et propterea optime faciunt illi Chirurgi, qui ſtatim in magnis ſanguinis profluuijs in vulneribus adhibent medicamenta ſanguinem ſupprimentia,vt albumen oui, pulueres conſtrictorios,& deueniendum eſt aliquando ad chalcantum vſtum. Sed quæ cauſa quamobrem Hippoc. non nominat pharmacum aliquod peculiare,ſed dicit ſimpliciter vtendum eſſe pharmaco? Audite conſilium Hippocratis admirabile. Medici dum volunt inuenire propoſita medicamenta ab Hippocrate ſæpè fruſtrantur;& in caſibus præſentaneis mora periculoſa eſt. Ergo dicit Hippoc. in huiuſmodi caſibus non debere Medicum peculiari adherere,ſed delectum habere nullum,& obuio quolibet: ne dum quærit & non inuenit, æger deficiat. Et propterea vtuntur quidam ſtuppa & quolibet alio adſtringente. Vt hac de cauſa nullius pharmaci mentionem fecerit. Vt poneret in iudicio Medici,& in occaſione præſenti. Secunda pars eſt,ieiunandum eſſe,vel ſumendas eſſe lactis quatuor partes,& aquæ duas. De ieiunio certiſſimum eſt in omnibus fluxibus maximè commendatum eſſe. Sed vbi ieiunare quis non poteſt, ſummendum eſt lac cum aqua. Quapropter videndum eſt,cur præſcribit lac,& cur potius cum aqua. Præſcribit Hipp. lac potius, quia eſt medicamentum
lib. de alim. accommodatum & alimentum,dicebat autem Hipp. medicamentum optimum eſſe quod eſt in alimento. Quomodo verò ſit medicamentum,& alimentum audite, ſanguis qui effluere ſolet & præſertim a cauſa interna,effluit,quia vas aliquod eliditur, vel quia eroditur,vel quia recluditur oſculum illius vaſis,vel quia ſubſtantia ipſius dilatatur. quomodocunq; ſanguis effluit ſiue per ἀναστόμοσιν, ſiue per διαπήδησιν,ſiue per διάβροσιν, ſiue per διαίρεσιν, vtendum eſt conſtrigentibus & conglutinantibus,vt Hippoc. docet, vbi ait ſanguinem vomenti,ſi febris non accedit,bonum eſt: curatur frigidis & adſtrigentibus. Ergo in omni fluxu ſanguinis operæpretium eſt ſtatim deuenire ad refrigerantia. In fluxu autem qui fit a vaſe corroſo,illud quoq; peculiare eſt,vt non ſolum adſtringantur vaſa, ſed reficiantur partes conſumptæ. Iam lac habet has partes,quod refrigerat nutrit,& reficit partes conſumptas; atq; ſi ſit ouillum adſtringit. Hoc habetis apud Hippoc. vbi ſermonem
lib.2. de dieta habens de lactis generibus dicebat, lac ouillum adſtringere. Sed eo facilius adſtringere ſolet,ſi præparetur chalyb. aut lapide candente: ſi animal quod daturum ſit lac, reb. ad-
lib.24.cap.7. ſtringentibus ſit vſum. Scribit enim Plin. Democratem illum Medicum inſignem, qui

fuit

fuit autor Mytridaticæ confectionis consueuisse curare hæmopticos, hoc est eos qui reij-
ciunt sanguinem, lacte a capra nutrita folijs lentisici. Quas maximè semper valet in vsu
lactis, animalia nutrire ijs, quibus curare nos volumus. Sed cur dicit vtendum esse
lacte cum aquæ dimidia portione? Puto ego proprer tres causas hoc annotasse, primò
quia aqua commixta lacti reddit illud frigidius. Vt autem audiuistis, curantur fluxus san
guinis frigidis, & adstringentibus. Altera causa fuit, quia lac suapte natura non ita facil-
limè penetrat, & præsertim quando ad intimas partes penetrare debet. Tertia causa fuit
vt redderet lac minus nutriens. Laudauerat Hippoc. ieiunium. a ieiunio transire ad rem
quæ maximè alit ineptum est: & a Medico maximè alienum fit. Idcircò Medicum do-
cuit, vt non transiret a ieiunio ad rem quæ multum aleret, sed quæ parum. Sed aliud du-
biũ est, quomodo cõmendet lac in fluxu sanguinis. nã Hipp. loquens de lactis vsu inquit: *sec. 5. aph. 65.*
ipsum maximè aduersari cruentis omnib. deiectionib. cruentæ deiectiones sunt a causis
internis, hic loquitur de causis internis? Respondeo, fluxus sanguinis esse puros, & impu-
ros, si fluxus sangninis sit purus, semper bonũ est lac. & hoc pacto hic loquitur. est autem
bonũ, tum quia comprimit fluxũ sanguinis, tum quia nutrit. Sed si pirmixtus est fluxus,
nõ cõuenit, quia ab humorib. permixtis sanguini fit vt non solum alteretur, sed etiam cor
rumpatur, & ita loquitur in Aphor. vbi dicit, lac aduersari deiectionibus cruentis. Sed
huic resolutioni obstate videtur Trallian. vbi loquens de dysenteria cruenta, inquit inter *lib. 8. cap. 7.*
cætera maximè præsentaneum esse lac. Igitur non videtur esse verum quod conuenit in
fluxu sanguinis puro, & non in dysenteria. imò verò etiam Aetius, Paulus, & Oribasius,
inter prima remedia habent lac. Respondendum est, lac vsurpari solere a Medicis, vel pu-
rum & simplex, vel medicatum. In dysenteria non conuenit lac simplex, sed medicatum.
eapropter Alex. Trall. & græci omnes vbi lacte curant huiusmodi dysenteriam, semper
loquuntur de lacte calibeato, vel aliter medicato, vt acquirat vim adstringendi. Igitur
vbi fluxus sanguiuis vobis occurrit curandus purus, semper debetis spectare an sanguis il
le sit copiosus, an non. si non sit copiosus, antequam ad localia veniatis, semper accedatis
ad euacuationem totius, & ad reuulsiones. Vbi est copiosus, statim omne studium con-
uertere debetis ad illum comprimendum; si in parte conspicua, localibus medicamentis:
si autem in parte interna, primum victus ratione tenuissima, aut ieiunio. tum si hæc non
iuuant lacte & aqua, vt commendat Hippocrates.

Τὰς ἀγόνους πυριῆν, καὶ φαρμακεύειν.

Steriles fouere, & medicamento vti.

Hæc dictio nullam cum prioribus connexionem habet, nisi quod quoq; ad praxim per
tinet, & ad curationem sterilitatis muliebris. Sed quia obscura est, operæpretium est, si-
gillatim vnumquodq; verbum expendamus. Initium autẽ capiam ab eo, quod heri quo-
que animaduerti: scilicet hanc vocem φαρμακεύειν semper significare, vti purgantibus me-
dicamentis, vt explicatissimè docuit Galen. sed addo ego, non solum significare simpli- *1. Affor. 22.*
cem purgationem, sed purgationem, quæ fit medicamentis grauibus. Quod cum sit, du-
bitare licet, quo pacto Hippoc. dicat, steriles prius esse fomentandas, deinde purgandas:
nam celebratissima est omnium Medicorum lex, semper purgationem debere antecedere
omnes fomentationes, omnia localia. quomodo ergo dicit steriles prius fomentandas es
se, deinde purgandas? Vt hoc intelligatis, breuiter percurremus omnes causas sterelita
tis, quod priusquam faciam, sciendum est, duas apud Medicos & præsertim Hippocr. esse
voces: vna est, quando ἄγονοι dicuntur mulieres, altera quando ἄφοροι: latini propter penu-
riam linguæ, steriles appellant. Apud græcos est tamen differentia, quia ἄφοροι illæ dicun
tur, quæ concipiunt quidem, sed non maturant: ἄγονοι quæ ne concipiunt, quidem. Vnde
cum hoc loco vtatur voce ἀγόνοις necesse est eum existimare loqui eum de ea sterelitate,
propter quam neq; maturant, neq; concipiunt. Vt autem inueniamus omnes causas, in

memo-

memoriam reuocare debetis, conceptum semper fieri,vt appositissime dicebat Lucret.li. 4. quotiescunque semen viri & mulieris proportionatum est, atq; simile. frustratur autem conceptus,cum nulla est proportio inter vtriusq; semen. hoc accidit aliquando vitio mulieris. Vitium feminis mulieris vel proficiscitur a toto, vel proficiscitur ab vtero à toto,quia non mittitur,vt par est, vel si mittitur, impurum est, & ineptum ad generationem. Semen vitio vteri infœcundum est, quia corrumpitur. vtrunq; autem fit,vel propter instrumentalem vteri morbum,vel propter similarem. Hæc est summa omnium causarum sterilitatis, quas non est opus hoc loco diligentius perquirere. Sed illud videndum est,cum tot sint causæ sterilitatis, cur dicit hic curandam esse illam fomentis,& purgationibus. Nonnulli qui gustarunt hanc difficultatem,dixerunt,intelligi sub nomine fomenti,omne genus medicamentorū localium, & sub nomine purgationis, omne genus medicamentorum internorum : quasi dicat steriles esse curandas medicamentis internis & externis. Sed huiusmodi interpretatio mihi nullo modo placet, & prorsus Hipp. indigna esse videtur : primo medicamenta interna quæ vsurpantur a Medicis in sterilitate, non sunt purgantia solum,sed alterantia, & roborantia;præterea non omnes causæ curātur his remedijs,vt morbi instrumentales. Sed quod maximum est, si hoc voluisset docere,non esset mirum. quis nescit sterelitatem curandam esse medicamentis internis & externis? Itaq; dicam,quæ ego excogitaui in hac obscurissima sententia. Fui interdum eius sententiæ in hac dictione aliquid desiderari, & forsan a Scriptoribus detruncatam esse hanc dictionem : sed succurrit mihi cogitanti etiam aliud consilium Hippoc. Veteres habuerunt hanc opinionem, sterilitatem plærunq; proficiscia Deo. Audite Hippoc. vbi loquens de sterilitate Scytharum dicit fuisse opinionem omnium,illud vitium contigisse propter Deos,& conatur euertere hanc opinionem,quod omnes morbi sunt quasi a Deo, tantæ pietatis erat,& religionis. Vt igitur hanc opinionem euerteret docet, conuertendum esse studium ad naturalia, non credēdum esse a Deo proficisci, & ab eo sperandum, atq; petendum esse auxilium : sed non esse aliā ratione incedendum, quam fomentis & purgatione. perinde ac si dicat, vanum est Dijs attribuere, & diuinis remedijs velle vti, quia vt habet causas naturales : ita habet etiam remedia naturalia. Et hinc lib. de morb. mulier. potissimum vtitur purgationibus & fomentis, illis aduersus vitia totius corporis his aduersus vitia peculiaria ipsius vteri. Sequitur Hippoc.

lib. de aer. ap. & loc.

Ὅσοι ἐξαπίνης ἄφωνοι ἀπύρετοι ἔωσιν, φλεβοτομέειν.

Qui repente voce priuantur si sine febre sint, sanguinem mittere.

Quæ sententia si expendatur vt decet,nullam aliam connexionem cum superiorib. habet,quàm quod sit practica, & ex ijs rebus quas Medici etiam non imperiti vix facere vn quam audent. Dicebat autem Areteus in curatione Apoplexiæ maximum esse in his casibus mederi, quia minimum errare est exitialissimum, quasi vbi aliquis Medicus videat quempiam fieri statim sine voce, semper formidat aut mortuum esse, aut moriturum. morituris adhibere remedium, omnes iure timent. Quapropter prudentissimus noster senex, vt adimeret hanc formidinem ex animis Medicorum, proposuit nobis hoc exemplum : quod si quispiam fiat subito sine voce, sanguinem esse mittendum, nisi febris adsit. Sed vt intimius perscrutemur Hipp. admirabile consilium,etiam breuiter videre oportet : quid sit apud Hippoc. ἀφωνία qua voce vtitur:deinde quomodo ἀφωνίαν curet venæ sectio:postremò cur addiderit, nisi febris adsit: nam febris,vt febris,non vide tur prohibere sectionem venæ. Circa primum illud scire debetis,quod nos perspicuè docuit Gal. in historia Pythionis,duas esse voces,quæ vt sunt sonu diuersæ,ita etiam significatione ; vna est ἀφωνίη: altera est ἀναυδίη. ἀναυδίη est priuatio sermonis,non vocis:& huiusmodi sunt muti,quibus Hippoc. & Arist. tribuit quidem vocem, sed adimit sermonem. ἀφωνίη, nihil aliud est quam priuatio simul & sermonis & vocis. Hæc vt dicit Gal. duplici ratio-

3 in 3. Epid. lib. de locis in hom. lib. 4. de hist. animal.

ratione fieri consueuit, aut fit propter vitium instrumentorum deseruientium voci, quod vitium, vel est intemperies cum materia, vel tumor, vel est quispiam alius affectus: aut fit propter vitium facultatis. de priore non loquitur hic Hippocrates, quia nulla est ratio propter quam debeat solui sanguinis missione. Sermonem ergo habet hic Hippocrates solum de ea, quæ efficitur ob vitium facultatis. Causa autem huius vt habetis apud Hippocratem efficitur potissimum, quotiescunq; venæ & arteriæ replentur sanguine, ita vt nō pateat excursus facultati, & in hac non solum læditur vox, verum etiam omnes sensus ratio, memoria, & motus. Iam verò videre oportet, quomodo huiusmodi ἀφωνία curetur missione sanguinis, nam Hippocr. loquens de hac eadem affectione, & quasi ijsdem verbis, inquit; curari per sectionem venæ internæ cubiti dextri. Iam verò cum perficiatur, propter interceptionem facultatis, vera ratio curandi nulla alia est, quam vt plenitudo illa totius corporis auferatur. Aufertur autem plenitudo potissimum sectione venæ, & non qualibet, sed ēius quæ fit a vena interna cubiti dextri, quippe quæ solet magis quàm omnes aliæ venæ euacuare totum corpus. Itaque summo iure dicit ἀφωνίαν curari missione sanguinis. Quod forsan Medici non auderent facere nisi essent eo iudicio præditi, & ea ratione instructi qua erat Hippocr. Sed cur est quod Hipp. ergo addit nisi febris ad est? Idem Hippoc. dicebat loquens de ebrijs, si quisquam ebrius repente obmutescat, mori, nisi febris accedat. Gal. interpretans hunc locum dicebat: febrem esse remedium omnium morborum a multitudine humorum. Igitur facile patere potest, Hippocratem non absque summa ratione addidisse, nisi febris adsit, aut nisi sanguis sit impetus, vt quarto de acut. dicebat Hippoc. Neque enim vult docere febrem impedire omninò, sed vbi est febris non esse necessariam sanguinis missionem, quia est auxilium, ipsa febris, quandoquidem humores crudos & pituitosos in sanguine venas intercipientes sua natura absumere, atq; exiccare potest. Et vbi natura affert auxilium, non sunt tentanda alia remedia. Atque quod hoc sit verum, ab Hipp. non damnari videre potestis ex insigni illius sententia, 6. Ep.. sec. 7. vbi scribit in pleuritide prohiberi a sputo cruento, non quod sputum cruentum impediat sanguinis missionem, sed quia vbi adest huiusmodi sputum, vt dicit Galen. non est necessaria venæ sectio. Sed dubitabit aliquis an debeat Medicus semper abstinere a vene sectione in ἀφωνία, vbi febris adest, quia Auic. in curatione Apoplexiæ, vult vt semper mittatur sanguis, & eo maximè quando fit a plenitudine sanguinis. Igitur siue adsit febris, siue non, iuxta illum videtur semper necessaria esse venæ sectio; imò omnes practici, vbi suscipiunt curandos apoplecticos ἀφώνους vna cum sanguinis copia, semper ante cætera sanguinem mittunt. Quomodo ergo Hippocr. vult, non esse necessariam sanguinis missionem si febris adsit. Respondeo ἀφωνίαν posse considerari, vel in progressu, vel in initio. Si consideretur in progressu, cum sit morbus acutissimus, necessario semper habet febrem coniunctam; & propterea in progressu morbi non est necessaria sanguinis missio, vt in principio, cum semper est simplex, & nulla febris adest. Igitur quod vult docere Auic. est consonum cum Hippoc. tum non esse sanguinem mittendum, quando febris adest necessario. Videre ergo potestis quam sit vtilissima hæc Hippocr. oratio pro medicina facienda, nam vult Medicos docere, ne timeant in hoc casu secare venam.

lib. 4. acut. 23

loco cit. 24.

sec. 5. Aphor.

Φλέγματος κατάῤῥοι ἐκ τῶν μαζῶν ἕλκουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐξερεύγεται κατὰ τὰς ῥῖνας ἐς τὸν πνεύμονα.

Pituitæ fluxus ex mammis trahunt oculi, & eructatur per nares in pulmonem.

Præsens Hipp. sentētia nullo pacto cōiugitur cum præcedentib. imò nuspiā apud eū reperitur quā hoc in loco. Quo fit vt summa diligētia necessit hanc explanare. Habet autē duas partes, vna est, oculos pituitā a mām is attrahere: altera est, pituitā è narib. in pulmones eructari. circa primā sentētię huius partē difficile admodū est, captu quo pacto possint

oculi pituitam a mammis attrahere. Difficultas autem eſt, tum ex parte oculi:tum ex parte humoris,tum ex parte mammarum. Ex parte oculi,quia oculus eſt pars humida. nulla humiditas vim habet attrahendi,tota vis attrahendi collocata eſt in ſicco. Itaq; non videtur rationi eſſe conſentaneum oculos poſſe attrahere. Difficultas etiam eſt ex parte humoris,quia pituita humor eſt craſſus ponderoſus qui dificiliter trahitur a partibus ſuperioribus. Eſt etiam difficultas ratione mammarum,quia inter mammas & oculos nulla eſt conuenientia,ratione cuius poſſit fieri huiuſmodi attractio. Nonnulli qui guſtarunt hanc difficultatem,dixerunt Hippoc. his pauciſſimis verbis docere caput repletum trahere a mammis repletis,& a toto repleto, & vſum eſſe exemplo oculorum, quia oculi ſunt argumentum capitis repleti: mammarum autem,quia hæc indicium ſunt corporis repleti. Sed huiuſmodi interpretatio haudquaquam mihi placere poteſt, quia hoc non eſt interpretari Hippoc. ſed eſt fingere interpretationem, multum enim abeſt vt Hippoc. verba hoc ſignificent, Præterea non eſt verum,mammas ſemper repleri repleto corpore,& maximè in viris,in quib. nulla ratione ſolent extuberare mammæ ob repletionem corporis. Quapropter alia ratio quęrenda eſt. Primum autem puto Hippocr. hanc rem nobis reliquiſſe,quia obſeruauit. Et ne videar ad huncaſillum confugere videte Hipp. imò Gal. dicit ille eo in loco;quibus in mammis colligitur ſanguis furor ſignificatur,Gal.interpretatus hanc Hippoc. ſententiã: inquit eam ſententiam eſſe ex ijs rebus quas experientia probauit,Hippoc. Et quanquam Gal. eo in loco conatus eſt afferre aliquam rationem,tamen ea eſt indigna omnino Gal.Sed multo melius eſt dicere, eam rem eſſe obſeruatam ab Hippoc.Itaq; cum hæ ſententiæ ſint ſimiles. Galenum imitatus, puto dicendum eſſe, ex ijs eſſe quæ Hippoc. obſeruauit. Quod ſi vobis hoc minime placeret poſſumus etiam aliter interpretari: quod ego accipio ex littera græca vulgari,quæ habet, oculos laborantes pituita attrahere pituitam a mammis. Vbi oculi pituita vehementer laborant,ſolent etiam laborare inflammatione oculorum, & lippitudinem appellant,pituitam oculi. Vbi oculi ſunt inflammati,& vbi pituita in ipſis putreſcit,propter calorem attrahunt a capite. Et vt hoc doceret dicit etiam attrahe a pectore,& mammis. Nec eſt etiam præter rationem,quia ſi accipiamus hoc in loco mammas pro pectore,erit certiſſimum attrahere a pectore oculos affectos & inflammatos. Circa ſecundum non ita videtur difficile intelligere Hippoc. mentem,eſt enim ſententia Hippocratis,pituitam per nares deferri in pulmones. Eſt autem facilis intellectu,propter nares quidem, quia quotidie experientia videmus a naribus defluere pituitam, in pectus. Et hinc eſt, quod poſt κορύζαν, ſequitur plærunq; tuſſis. Eſt etiam facilis propter pituitam,quia hæc ſua natura grauis,facile ſponte præcipitatur in inferna. Et vltimo propter pulmones, ob maximam conuenientiam. Ariſtot. quærens rationem,cur ſingultus paſſio pulmonis(vt ille putat) finiatur ſternutamento,dicit hoc fieri propter maximam conuenientiam inter pulmones & nares. Itaque facile mittentibus naribus,deffluente pituita,& recipientib. pulmonibus; fit quod Hipp. ſcribit. Sed dicetis ad quid hæc Hippoc. adfert? Puto conſilium illius fuiſſe, Medicos velle docere ex morbis narium,ex pituita oculorũ,poſſe prędſagire morbos pulmonis,Medici inerudití, atque etiam aliqui periti non facile vident quod ex pituita narium poſſit prædici morbus pulmonum. Ea propter vt doceret aliquid arcani Medicos, hoc annotauit. Aliud etiam quod voluit docere eſt,debere Medicum,vbi oculi laborant,vbi nares, munire pectus, ne noxam recipiat.

Sec 5. aph. 40

Sec. 33. prob. 1

Οἷσι βὴξ ξηρὴ οὐ λύεται, ἢν μὴ ὀδύνη ἰσχυρὴ ἐς τὰ ἰσχία, ἢ ἐς τὰ σκέλεα, ἢ ἐς τὸν ὄρχιν.

Quibus tuſſis ſicca, non ſoluitur, niſi dolor fortis in coxam, aut in crura, aut in teſtem.

Hæc particula cõmemoratu digna habet hanc conuenientiam cum ſuperioribus, quod vtraq; ſententia eſt de conuenientia: Hippoc. in lib. de alimento dicere ſolebat, omnia corporis noſtri membra eſſe inter ſe conſpirantia, & ſexto Epidem. quarto, dixit: naturã inuenire ſibi vias arcanas, quas homo, & Medicus non cognoſcit. Et propterea cum hoc Hippoc. tanquam oraculum haberet, conatus eſt, ſæpe experimentis probare: ſuperius a defluxione pituitæ a naribus ad pulmones, a pituita oculorum: hic dicit, quibus tuſſis ſicca fit, non ſoluitur niſi magno dolore in coxam, crura, & teſtes. In principio huius ſecundæ ſectionis (ſi memoria tenetis) dixerat tuſſes ſiccas curari tumorib. teſtium, & e conuerſo, tumores teſtium curare tuſſim ſiccam; in quarta ſectione dixit: incontinentiam linguæ ſolui varicibus ſuperuenientibus in teſtibus. Nunc autem ait, tuſſes ſiccas non ſolui niſi ſuperueniat dolor in coxa, cruribus, & teſtibus. Quam ſententiam vt exactè intelligatis ſcire oportet, apud Medicos duplicem eſſe ſiccam tuſſim, aliam in qua nihil expuitur, & nihil eſt quod expui poſſit: aliam in qua nihil expuitur, eſt tamen quod expui poſſit. Atq; hæc poſtrema eſt, vel recens, vel vetuſta. Tuſſis ſicca illa pura vel fieri ſolet ab intemperie vt febre hæctica, vt in frigore ſummo, vel a ſummo calore, vt in febre ardente, vel a tumore partium, vt in hydrope & tumore lienis: Huiuſmodi tuſſis ſolui nequaquam poteſt, dolore coxarum, crurum, teſtium. aufertur, ablata cauſa a qua fit. Ideoq; de hac Hippoc. hoc in loco non loquitur, ſed de illa in qua nihil expuitur; eſt tamen quod expui poſſit. quæ cum ſit recens, vel vetuſta, recens curatur ab ipſa natura, ſæpe enim tuſſes ſiccæ ſunt, & ita facile curantur; curantur etiam ope Medicorum, & puto plæroſque eorum qui hic præſentes ſunt eas curaſſe. Vetuſta autem non curatur niſi eo pacto, quo natura conſueuit curare omnes morbos vetuſtos. Sed quomodo curat morbos vetuſtos? Audiuiſtis ſæpe Hippoc. dicentem, abſceſſus qui fiunt infra morbum, & in partibus infernis, curare morbos diuturnos. Vnde cum hic dicit, tuſſim curari dolore, nihil aliud dicit, quàm abſceſſu, quia dolor aut eſt ſolutio continui, aut fit a ſolutione continui. Soluitur continuũ propter peregrinam materiã in parte decumbentem, & continuitatem ſoluentem. Itaq; ſoluitur dolore, quia materia autor mali, mittitur ea in parte, vbi ſolutionem continui & dolorem parit, & abſceſſum. Neq; omnis abſceſſus poteſt ſoluere tuſſim, ſed opus eſt, vt ſit magnus, quia morbus eſt magnus, & qui retrocedere nequeat, & propterea prudentiſſime dicit, niſi fiat ingens dolor. Sed video hic dubitaturum eſſe aliquem, cur cum ſint aliæ viæ per quas natura ſolet facere abſceſſus, & curare morbos diuturnos, nempe per vrinam & aluum, dixit potius curari dolore, hoc eſt abſceſſu crurum, coxarum, & teſtiũ, quã per aluum, aut vrinam. Reſpondeo nullum euidens iter reperiri quo poſſit materia ex pectore euacuari per aluum aut vrinam. Ego quidem factum vidi: ſed rariſſime. At illud ſæpe fit per venas & arterias in eas partes deferri materiam, quia crura, coxæ, & teſtes ſunt partes, quæ vt Theophraſtus dicit: maximè patiuntur attritionem, & motum quib. natura inuitatur ad deponendam eò materiam, & hinc qui inambulant ſæpè multumq; & equitant facilè tentantur morbis harum partium. Alia quoq; eſt ratio, quia partes ſunt remotiores & imbecilliores, & propterea aptiores ad recipiendos humores. Sed quod nã emolumentum poteſtis habere pro medicina facienda ex hac Hippoc. ſententia? manifeſtiſſimum contra illos, qui audent damnare vſum cauteriorũ: quia hęc ſunt remedia illa, quæ facit natura ad faciendos morbos diuturnos. Vt propterea quemadmodum dicit Hippoc. tuſſes ſiccas finire dolorem coxarum, crurum, aut teſtium, quis non videt, ſi cauteria in his partibus fiant, tuſſim ſiccam curari. *lib. de laſſ.*

Ἢν ὑδρωπι ὄντα βὴξ ἔχῃ, ἢν μὲν αὐτίκα λειποθυμέῃ, θερμοῖσι πᾶσι διαχρῆσθω· ἢν δ' ἐμὴ θωρῆξαι, καὶ σιτίων ἐμπλῆσαι.

Si hydropicum tussis corripit. si quidem statim animo deficiat, calidis omnibus vti debet. si verò non, vinum bibere, & cibis repleri.

Habet hæc dictio cum præcedenti aliquam connexionem, cum vtraq; fit de tussi. & est sententia multo vsu (quantũ ipse puto) ab Hippoc. confirmata, quippe quam inter Aph. retulerit sec. 6. Aphoris. 35. Cæterum cum in græco contextu desideretur vox κακὸν ideſt malum, nonnulli existimarunt supplendam esse hanc vocem quasi Hippoc. esset sententia si hydropicum tussis habeat, malum, si quispiam animo deficiat, vtendum esse calidis, vel si non iuuant, vtendum esse vino, & replendum esse cibis. Ad supplendam hanc dictionẽ compulsi sunt eruditi interpretes, quia Hipp. eandem sententiam affert, scilicet: malum esse hydropicos tussire. Cæterum (ni fallor) nulla necessitas nos cogit quidquam addere præsenti dictioni, quandoquidem spero me eam vobis perspicuam redditurum. Habet ergo hæc dictio duas partes, prima est, si hydropicum tussis habet, si animo deficiat, vtendum esse semper calidis: secundum, si hæc non iuuant vtendum esse vino, & replendum esse cibis. Hæc perspicua sententia si diligenter animaduertetis, ex paris Hippocr. verbis elicitur. Cum autem vtilissima sit cum ad iudicium ferendum, tum ad praxim exercendam & curationem faciendum, operæpretium est sigillatim vnam quamq; particulam percurramus. Et quod pertinet ad priorem partem, videndum est qua ratione in hydropicis fiat tussis. Diligentissimus Gal. scripsit: in hydropicis fieri tussim, quoniam aqua ingreditur asperam arteriam, qua stimulata vis expultrix insurgit ad expellendum, & tussim facit. quæ propterea exitiosa est, quod periculum imminet ne a copia aquæ strangulетur æger. Cardanus qui libentissime debacchatus est in Galenum, arrepta occasione hoc in loco nititur damnare Galenum, quasi merę fabulæ sint aquam hydropicorum posse ingredi asperam arteriam. Et vt suam sententiam proponeret, non propter rationem a Gal. allatam fieri tussim in hydropicis dicit, sed quia crescente aqua putredo cõcipitur, a qua deinceps vapores elati in asperam arteriam tussi generandæ materiam præbent. Ego non diffiteor id verũ esse quod scribit Cardanus, sed non video etiam qua ratione non possumus Gal. sententiam sectari, quia quod nos illo loco vult docere est, ab aquæ copia refrigerari humores, ac thoracem velut opprimi. ac propterea non modo tussim fieri, sed exitium maximè impendere. Itaq; possumus etiam alia ratione eum tueri, quia Hippoc. secundo de morbis mentionem facit hydropis thoracis, & nos sæpe explorauimus intra thoracem fieri aquam. Quod si verum est, quid mirum est, aquam in thorace colligi, vt in abdomine & ita facere tussim? Malè ergo Cardanus erga Gal. qui nunquam temerè est carpendus, inuehitur. Porrò cur fiant defectus animi in hydropicis apertissima ratio est; quia defectus animi λειποθυμία ἀ-ψυχία græcis & præsertim Aretæo exanimatio, nihil aliud est, quam præceps virium omnium lapsus, propter paupertatem caloris natiui. In hydropicis, & præsertim vbi tussis adest, certissimum est totum corpus refrigeratum esse, & calorem natiuum languere, vnde facile fit vt ruuant vires & animus concidat. Itaq; videre etiam potestis, quam recte dixit, huiusmodi tussim sempet curari calidis. Sed dicat aliquis quomodo Hippoc. illud scribit, quod omnibus est notissimum, nemo enim est vix medicinæ initiatus, qui ignoret, omnibus hydropicis, præsertim in summo gradu, conuenire calefacientia? Est mos Medicorum vbi animi defectus cuipiam contingit, ilico frigidis affusionibus recreare. Illud quotidianus vsus docet. Itaque vt peccandi ansam amoueret dixit, in hydropicis cum animi est defectus, & tussis, nunquam vtendum esse frigidis, sed semper calidis. nunquam illis inquam, quia in hoc extremo gradu fractus est adeo calor natiuus, vt quolibet frigore externo offendatur. Sequitur secunda pars: vtendum esse vino & replendum cibis. Quod pertinet ad vinum; Hippoc. hoc loco vtitur voce θωρῆξαι quã

etiam

sec. 6. aph. 35.

sec 6. Aphor. com. 35.

etiam vfurpauit fecundo Aphor. 11. de morb. 2. de nat. hum. eft enim vox familiariffima Hipp. Gal. in explicatione linguarũ, ait: fignificare crapulam, fed minimè verum eft hanc fignificationem habere, quia nemo eft qui non videat in animi defectu crapulam non conuenire. Quare hoc loco intelligenda eft vox hæc de vini exhibitione, conuenit enim vinum deficientibus animo multis de caufis: primò quia ftatim apponit nutrimentum partibus; præterea ftatim recreat & reficit fpiritus: deinde vino languens calor facilè veluti reuiuifcit. Itaque fummo iure dicit, fi cætera non conferant, vtendum effe vini exhibitione. Sed quo pacto confulit in hydropicis cum animi deliquio replendum effe cibis? Hæc vox ἐμπλῆσθαι καὶ ἐμπληροῦσθαι duo fignificat aliquando verè replere, iam reficere. Sic intelligendus eft Aphor. lib. 2. facilius eft impleri potu, quàm cibis: vt hoc etiam loco interpretandum eft; quafi dicat reficiẽdos hydropicos cum animi deliquio, cibis, fed accommodatis. Qui portò fint illi plærifq; in locis docet Galen. & præfertim loco citato Aphor. 21. lib. 2. panis cum vino, oua, & fimilia.

Τάμνειν δὲ τὰς εἴσω, τȣ̃ νοσήματος τȣ̃ μεγάλου ἐν τάσει γινομένου. Λύσις ἰσχίων ὀδύνη, ὀφθαλμῶν διαστροφαὶ, τύφλωσις, ὀρχίων οἴδησις, μαζῶν ἄρσις.

Incidere venas internas morbo magno in intenfione facto, folutio, dolor coxarum, oculorum diftorfiones, cæcitas, teftium tumectio, mammarum eleuatio.

Hæc dictio ficuti vtiliffima & pulcherrima eft, ita quoq; diuerfo modo a diuerfis interpretibus fuit tractata. Nonnulli exiftimant effe partem antecedentis, ac fi dicat, hydropicos animo deficientes fi non iuuant cibi, fanguinis miffionem ex venis internis iuuare: magno autem morbo in intenfione exiftente, folui dolore coxarum peruerfione oculorũ. Sed non poffum exiftimare hanc effe veram interpretationem, quandoquidem læthaliffimum eft hydropicis euacuare fanguinem, qui non percipiunt vtilitatem. Alij verò exiftimarunt, effe veluti aphorifmum: perinde ac fi dicat, caufam fanguini mittendi effe morbũ magnum exiftentem. Hæc interpretatio fi vera eft, illi qui putant indicationes fummi a morbi magnitudine haberent auctoritatem Hippoc. luculentiffimam. Sed non puto etiam hanc veram effe. Hoc Hippoc. fæpe dixit, & præfertim lib. de morb. & de acut. Non folet idem frequenter repetere, Quapropter perfpicua eft & vtiliffima hæc Hipp. fententia, fcilicet venam fecare magno in morbo, comitiali internam, exiftente in intenfione, effe morbum foluere. Similiter huiufmodi morbi folutionem, effe dolorem coxarum, peruerfionem oculorum, cœcitatem, tumefcentiam teftium, & eleuationem mammarum. Videamus quo pacto hæc omnia dicantur foluere morbum comitialem. Morbum comitialem, magnum appellari, ab Hipp. frequentiffimum eft: & facrum, & herculeum. magnũ, quia eft languor facræ naturæ, hoc eft cerebri, vt Plato in Timeo dicebat. Morbus autem comitialis duplex eft, alter eft verè acutus, alter diuturnus. Et ne exiftimetis hanc doctrinam a me effingi, videte Hipp. vbi ipfe & Gal. dicunt nõ folum effe diuturnum, & longũ, *fec.5. Aph.7.*
verumetiam nonnunquam comitari ad mortem, quemadmodum effe acutum videre poteftis ex Gal. vbi epiplefiam cum apoplexia connumerat inter morbos acutos. Sed hanc *fec.5. Aphor. com.50.*
veritatem etiam Auic. complexus eft. imò Aret. & Cœl. Aurel. tractarunt de morbo comitiali inter morbos diuturnos & acutos. Quafi hoc habeat peculiare, vbi eft diuturnus *prima 1. trac. 1. cap.4.*
non habeat periculum: eft quidem turpis, quia deformat etiã formofiffimos iuuenes. Vbi autem hic vehementer & cito mouetur, periculofiffimus fit. Si ergo magnus eft, certe eget magno remedio, magnum remedium eft venæ fectio. Et hoc eft in medicina arcanũ, quia quis eft, qui vbi ad morbum comitialem curandum accedit, audeat venam fecare? Sequitur Hippoc. folutionem morbi effe quoq; dolorem coxæ. Ante diximus, dolorem capitis fæpe defcendere in pectus. Vnde fi quando materia quæ facit morbum comitialem depellitur in coxas, foluit morbum. Areteus lepidiffimus ille fcriptor figna referens huius morbi, dixit: læthaliffimum effe, fed aliquos bona quadam fortuna euadere, atque fu biun-

biungit, vel cœci fiunt, vel claudi, vel aliquo modò deturpantur; notat illud quod nunc
sec.31. in fin. dicit Hipp. solui a læsione coxarum, a claudicatione. Addit etiam solutionem huius mali
esse peruersionem oculorum. Arist. quærens rationem cur solus homo peruertatur secun
dum oculos, inquit idcircò esse, quia solus tentatur morbo comitiali. duo autem dixit eo
in loco, vnum verissimum est, alterum falsissimum, vt solum hominem tentari epilepsia,
l. de morbo sacro quia Hippoc. etiam capras hoc morbo laborare scribit, præterea habemus exemplum il-
lius animalis quod appellatur magna bestia. bonum autem fuit peruersionem oculorum
oriri a morbo comitiali, quia natura vbi sollicita est liberare hominem ab hac praua egri-
tudine, depellit humorem quocunq; potest, maximè ad partes proximas. Vnde fit vel di-
storsio, vel cœcitas. Adeo vt non dicat curare hæc morbum comitialem, sed signum esse,
finitum esse morbum. Postremò dicit Hippoc. solutionem morbi magni esse etiam tu-
mescentiam testium, & eleuationem mammarum, sed quomodo hoc fieri possit, videte
sec.5 Aph.70 & sec.2. aph. 45. Hippoc. & Arist. hi omnes scribunt, morbos comitiales solui mutatione ætatis. mutatio
ætatis maxima fit quando vir & fæmina incipiunt venere vti: quia tunc veluti renouatur
lib.4. de Hist. anim. cap. 8 homo; & fit mutatio vocis. Igitur si tum temporis fit mutatio ætatis, certe quæ hæc osten
dunt signa, iure merito dicuntur signa solutionis morbi. Iam verò compertissimum est,
vbi vir incipit capi venere, & aptus esse vti coniuge, incipiunt illi intumescere testes: vbi
mulier apta viro, tunc eleuantur mammæ.

Ἢν πυρετοῦ ἔχοντος τὰ περὶ τὸ πρόσωπον ἰσχνὰ ᾖ, ἐν ἡμέρῃ γονίμῳ, τὴν ἐπιοῦσαν λύσει.

Si febre tenente facies gracilescit in die legittima, die sequenti soluet.

Est proposita dictio satis clara, veruntamen nullam habet cum superiori cõnexionem,
& tota ad partem medicinæ prognosticam spectat. Est autem eius sententia. In febre
assidua si facies extenuetur die legittimo, sequenti die febrem solui. Vt autem quod scri-
bit Hippoc. recte intelligere possitis, breuiter hic inquiremus, quo pacto in febribus facies
extenuetur, & quomodo Hippoc. dicat extenuari faciem, bonum esse, cum tamen in pro-
gnost. damnet; facies nuncupatur ab Hippoc. tota illa pars anterior, quæ oculis conspici-
tur, vnde hoc in loco 2. Aphoris. & vbiq; solet vti hac circumscriptione τὰ περὶ τὸ πρόσωπον.
Iam verò hæc vox ἰσχνὸν (quod apud latinos gracile significat) duo (vt ego reperio) apud
Hippoc. significat. primo id quod opponitur tumido, etiam si non sit gracilius naturali cõ
stitutione, ita enim Hipp. in Prog. in prorrh. in coac. prædic. dicebat malum esse facies es-
se ἰσχνοὺς graciles, siue non tumere, illud autem est deterrimum, quia statim strangulantur.
Alia significatio est, quod gracile illud dicitur, quod magis depressum est, quàm sit in con
stitutione naturali, aut dicitur illud extenuatum, quod cum prius tumidum esset, sit te-
sec.5. Aphor. 35. & 38. nue. Sic Hippoc. scribit in mulieribus vtero gerentibus si mammæ gracilescant, signum
est abortus futuri. Cels. dicebat mammas non extenuari sed macrescere. Quando ergo
lib.2. cap. 8. Hippoc. dicit extenuari faciem, bonum esse, non loquitur primo modo, sed secundo, quã-
do in febre aut facies tumidiores fiunt, aut naturales diu perseuerant, & tandem extenuã
tur. Sed quæ est causa propter quam in febribus facies hominum gracilescunt? prima
causa sunt vigiliæ assiduæ, nam cum hæ exiccant, fit vt facies hominum extenuantur: quia
qui vigilant operantur secundum sensus, spiritus animales morantur in sensibus; cum au-
tem spiritus maximè atterantur, hinc facies maximè extenuatur. Est quoq; inedia. Sed
omnium frequentissimæ causæ duæ sunt, ingens incendium intestinum, & insignis euacua
tio. illud, vt in febribus ardentibus, in his enim & præsertim in febribus quas συνεχτικὰς
appellant græci, videbitis facies vehementer extenuari, propterea quod incendium colli-
quat carnes & spiritus, vnde necessario consumptio, & gracilitas faciei sequitur. Alia
etiam est causa, & hæc est duplex symptomatica, aut critica; illa, quod non fit die legitti-
ma, & non fit apparentibus signis coctionis. Critica autem fit die legittima, & apparen
tibus signis coctionis. Quod igitur prudentissimus noster senex docere vult, illud est, si

exte-

extenuentur facies in febribus die legittima, indicari solutionem futuram die sequenti, loquitur enim non de ea quæ sequitur vigilias, inediam, aut incendium febrile, sed de ea quæ sequitur non symptomaticam extenuationem, verum criticam. Et quod loquitur de hac intelligere potestis, quia fit paulatim apparentibus signis coctionis, coctio autem necesse est fiat die legittima. Sed dubitari posset quomodo extenuatio faciei critica possit esse indicium solutionis morbi, quia hæc extenuatio sequitur euacuationem; crisis fit cum euacuatione, igitur hęc extenuatio debet fieri post crisim, quod si hoc verum est, quo modo potes indicare solutionem morbi? Sed audite & credite Hippoc. nunquam nugari. Est compertissimum apud omnes Medicos noctem antecedentem crisim, esse molestā. In hoc stat cardo huius disputationis, sed cur fit nox molesta ante crisim? fit propter hoc, quia cum crisis semper fit cum euacuatione, agitatione, natura mittit primum in intestina succos prauos vt possint expelli, in hoc motu fit molestia, quo tempore quoq; extenuantur facies. Vnde cum Hippoc. videret ante crisim futuram fieri hunc motum, & hanc molestiam, atq; faciei extenuationem, dixit significare futuram solutionem. Et hoc est maximè arcanum, quia nemo est qui non pertimescat vbi videt ægrum vna nocte esse emaciatum: sed non est timendum, vbi fit ob euacuationem criticam, verum vbi fit ob symptomaticam, ob incendium intestinum. Vt quoq; non est timendum, vbi fit propter inediam aut vigilias.

Ὕδρωψ ἢν οἴδημα ἔχων ἐν τοῖσι σκέλεσι βήσσει κακόν.

Hydrops si tumorem habens in cruribus tussiat, malum.

In contextu græco huius desideratur particula κακὸν quam ego quoq; cum Cornario & alijs supplendam esse puto, perinde ac si dicat hydropicum tussire & habere tumorem, malum esse. Quæ proponit, vt Medicos moneret, ne vnquam errarent. Dixerat dolorem testium auocare morb. a capite ex quo posset iure aliquis existimare tumores pedum in hydropicis bonos esse, quia omnis abscessus qui fit per partes infernas, & infra morbum bonus est. Cur fiat tussis in hydropicis audiuistis nudius tertius, vt non sit opus repetere. Superest igitur duntaxat inquiramus, quæ sit causa tumorum pedum in hydropicis, & cur ita malum sit tumere in hydropicis pedes Arist. (vt alias dixi) duas proponit causas tumoris pedum: alteram inediam, quando enim corpora fame macerantur, membra orbata nutrimenro incalescunt colliquescunt, vnde humores deorsum ruunt. alteram, abundantiā excrementorum crudorum, quæ semper depelluntur a natura ad partes infernas: ad quas eo citius feruntur, quo grauiora sunt. In hydropicis vtraq; de causa fiunt, quia abundant crudis succis, & nunquam nutriuntur, quia semper graciles sunt; vnde contabescentia colliquatio præcipitatio succorū ad crura, & tumores deniq; fiunt. Sed quæ est ratio propter quam vsq; adeo malum est? multæ sunt causæ quarum prior est tussis, & idcircò magna ratione dicit, tumores pedum cum tussi. nam sæpe videbitis inchoantes hydropas habere tumentes pedes. sed non sunt cum tussi: tussiunt autem propter incrementum & copiam aquæ quæ grauat, & refrigerat humores. Alia causa est, quia vbi efficitur tumor in hydrope semper originem ducit a iecore. Vbi autem iecur affectum est res pene desperata est, quia vbi valde vitiatum est iecur, quomodo fieri potest vt corpus nutriatur. Hanc rem videre peteftis in coac. prænot. vbi inquit Hippoc. hydropas omnes malas esse, quæ fiunt a morbis acutis, sed deteriores quæ fiunt a iecore. Quomodo autem cognoscitur quando hydrops fit a iecore, docet quando tument pepes, & quando tussiunt, quæ si iungantur cum iis quæ hoc loco refert Hippoc. sententia erit apertissima. Itaq; poteritis illud documentum pro medicina facienda hinc elicere, vt vbi videbit facies ægrorum extenuatas, semper videatis in qua die, a quibus causis sit factum: & vt non semper fidendum, ita neq; semper esse mettuendum. pariter vbi tument in fine pedes, & cum tussi semper exitialissimam esse hydropem.

Fec. 1. prob. 5.

Ἢν τὸ

Ἢν τὸ οὖς ἀλγῇ, τῷ γάλακτι διαχρῆσθαι.

Si auris doleat, lacte vtatur.

Hæc dictio tota plane practica est, nec vllam habet cum superioribus connexionem. Et quanquam breuissima sit, est tamen maximè vtilis & dignissima scitu. Sed dicet aliquis vestrum, quæ potest esse hic grauitas, si auris doleat, vtendum esse lacte? Dolor aurium inter omnes fere dolores capitis, non solum vehementissimus est, verum etiam periculosissimus, & propterea Cels. loquens de dolore auris, dicebat: dolorem auris non solum acerbissimum esse, verum etiam ad mortem deducere, quia ea pars est neruis subtilissimis, & maximò sensu prædita. & sicut dicebat ille dolores podagricos esse acerbissimos quia multi nerui patiuntur, pariter de aurium dolore dicendum est, esse periculosissimũ, quia pars est proxima cerebro & valde sensilis. In acerbissimo itaq; dolore & periculosissimo operæpretium est, vt Medicus habeat ad manũ remedium ad eum dolorem leniendum. Quare hoc admirabili dicto, vult docere Hippoc. quod Medicus debet habere in hoc acerbissimo dolore remedium omnibus doloribus accommodatum. Sed quomodo sciemus lac omnibus doloribus conuenire? Vt hoc intelligatis, tria sunt inquirenda, vnum est, a quibus causis fiat hic dolor; alterum, quænam remidia sedent dolorem. Tertium quas facultates habeat lac. Galen. loquens de doloribus aurium, inquit æque fieri a causis frigidis atq; calidis. Habent cæteri dolores hoc peculiare vt vehementiores fiant a causis calidis, quàm frigidis, intelligo de intemperie etiam cum humoribus. Quæ porro sint medicamenta dolorem sedantia explicatissimè docuit nos Gal. vbi de anodinis loquens, inquit: tria esse quæ dolorem leniunt: vnum genus est eorum quæ tollunt affectum: aliud, quæ tollunt symptoma ipsum, tertium & postremum est, quæ nec symptoma nec causas, sed sensum doloris auferunt. Prioribus remedijs vti consueuerunt Medici, quotiescunque dolor non admodum vrget, quæ semper habent facultatem aduersam ipsis causis dolorificis: Secundo genere remediorum vti solemus, quotiescunq; symptoma vrget, & huiusmodi remedia dicit Gal. propriè ἀνώδυνα vocari. Facultas horum remediorum est calida in primo gradu, vt est anethum. huiusmodi ἀνώδυνα solent Medici adhibere in omni causa tam frigida quam calida: quia cum sint calida, habent naruram quandam temperatam & conueninnt omnibus extremis. Tertium genus remediorum anodinorum solent Medici adhibere, quotiescunq; dolor vsq; adeo ferus est, vt Medici cogantur mortificare sensum siue dolorem, & hæc sunt in quarto gradu frigida: vt torpedo, quæ contactu solet priuare sensu. Tertium quod erat inquirendum est, quomodo lac possit omnibus doloribus accommodari. Constitutum est apud omnes, lac esse humanæ naturæ valde familiare, & caldum; & propterea inter ἀνώδυνα merito refertur, quod æque conueniat frigidis quam calidis causis. Iam videre potestis, quanto cum iudicio & ratione proponat Hipp. lac, quod sua temperie conueniat omnibus doloribus. Est etiam aliud mysterium, nam Gal. tradens remedium in doloribus aurium, inquit quotiescunque dolor vrget nullo liquore & medicamento esse contrectandas. hoc quidem verissimum est in omnibus alijs liquoribus & remedijs quibus dicit Gal. imbuendam esse lanam & auribus indendam: tamen in lacte non est ita: quia inter omnia remedia nullum eque blandum, atq; hoc est, siuè leporem, siuè mollitiem corporis æstimemus. Vnde potest Medicus hoc quomodocunq; sibi placet, vti, siue infundat, siuè lanam imbuat.

lib. 6. cap. 7.

lib. 3. de med. sec. loc.

lib. 4. de simp. med. fac.

lib. 3. de med. sec. loc. cap. 1.

Ἢν μὴ ἐν τῇ γονίμῃ μεθῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπάζειν ἀνάγκη.

Nisi in die fœcunda recedat febris, redeat necesse est.

Magni Hippoc. iudicium, qui fere solus in melius necessitatem cognouit, hic habetur; quamquam a sapientissimo illo viro quarto Aphoris. 61. habetur etiam lib. de iudicationibus: vbi ait, nisi diebus imparibus dimittat febris, repetere ter: & puto addidisse numerum ternarium, vt significaret multoties. Sed circa locum Aphorismi primum debetis animaduertere, eo in loco dicere, nisi dimittat die impari, hic γονίμῳ fœcundo. Sed etiamsi adsit hæc varietas, tamen idem est sensus. Hesychius & Erotian. in Onomast. Hippoc. inquiunt hanc vocem γονίμον semper significare apud Hippoc. imparem numerum dierum quia dies iudicatorij semper fiunt diebus imparibus, addunt etiam illi propterea fieri fœcundos, quia quidquid boni contingit in morbis contingit diebus imparibus. Illud itaquè certum est, siue dicamus dies impares, siue fœcundos nihil interesse. imò verò audiuistis hunc dicere 6. Epidemiorum quæ forsan videntur incredibilia. scribit enim Hippocrates nullum morbum intercipi, nullum morbum inchoare nisi die impari, & subiungit nullum hominem perire nisi die legittimo, mense legittimo, & anno legittimo. Adeò vt tantam voluerit esse in diebus imparibus vtilitatem, vt nec morbus nec mors extra hos fieri possit. Gal. in expositione Aphorismi citati dubitauit vtrum ille sit germanus an spurius, & ad dubitandum inducitur, quia in lib. Prognost. videtur constituisse dies iudicatorios, & pares 4. 14. 20. si igitur inquit Galenus vult dies pares esse iudicatorios. Et non potest recte esse dictum ab eo, quod febres nisi soluuntur die impari & legittima redeunt. Hæc dubitatio imposuit Gal. vt dixerit, vel locum esse mendosum, & legendum pro dierum imparium criticorum; vel non esse eius. Sed (pace Galen. dixerim) non video, qua ratione debeat hæc vetusta Hippoc. sententia vsq; adeo infirmari, & præsertim quia sæpe nobis legem tulit, vt non facile debeamus permutare litteram Hippoc. nisi habemus codicem veterem. Alioqui qui viderunt hanc difficultatem, dixerunt: Hippocr. loqui de ijs febribus quæ finiuntur sine iudicatione. Sed neq; hæc mihi placere potest; propterea quod siue male, siue bene iudicantur, semper fiunt diebus imparibus; verum vt intelligatis mentem Hippoc. duo sunt inuestiganda vnum est, quid intelligat per dies impares: alterum est, cur tantam vim habeant, in morbis. Dies impares sunt illi qui numerantur per septenarios. Siue fuerit diuina mens quæ docuerit Hippocr. siue maxima obseruatio, illud verissimum esse dixit, bona & mala fieri diebus imparibus: ætates mutari, per septenarios, siue menses, siue annos. pariter si æstimemus morbos omnes, semper inquit iudicari 7. 14, vel 20. die. Adeò vt per septimanas semper moueantur, vel iudicentur. Itaq; quod ait febres redire nisi soluantur die impari, de septimanis mensibus, annis intelligi etiam potest. Ratio ergo Gal. nulla est, si primam spectemus. Sunt dies 14. dies impares, cum constant ex duabus septimanis, & septimana sit semper impar. Et quod de hac, idem de alijs semper dicendum est, quæ cum constituantur ex septimanis, & septimana sit impar, hac ratione appellauit Hippocr. omnes dies impares criticos. Sed cur Hipp. adeo asseueranter dicit febres illas redire quæ non soluuntur die impari? Morbi qui soluuntur, vel soluuntur per coctionem vel abscessum, vel per crisim. Natura nullos alios motus & vias habet quã has: quia cõcoquit expellit, aut a loco ad locũ pellit. Quę fiunt, per coctionẽ, longo tẽpore sẽper fiunt, & propter ea nõ est opus in huiusmodi solutione morborũ obseruare dies. Solutio morborũ per abscessus fit a natura coacta nõ recte operante, quãdoquidẽ deducere materiã a loco ad locũ, a parte nobili, & digna) quę nõ est recta operatio. quare neq; in hac etiã dies sunt obseruãdi exactè: magis tamẽ, quã in coctione nõ tãquã in crisi pfecta, & hinc inuẽitur abscessus interdũ fieri dieb. legitimis, aliquãdo nõ. Verũ motus critici alij sunt, quia sẽper fieri dieb. imparib. verissimũ est in quo natura

consumit integre materiam morbificam & sanitatem inducit. nam si velit natura iudicare, oportet adimere materiam morbificam. Et hinc fit vt a fomite nouæ febres qualibet occasione fiant in illegittima crisi. Hoc cum ita sese habet, facile intelligere possumus, quomodo diebus imparibus fiat crisis. Si enim vera crisis fit a motu materiæ extra corpus a natura, opus est fiat maximo tumultu, qui semper fit ijs diebus, in quibus fiunt exacerbationes maximè. cæterum hæ semper fiunt diebus imparibus. Si igitur vera solutio fit, vbi magnus fit motus, & magna exacerbatio, & hæc fit diebus imparibus: fieri omnino debet, vt diebus imparibus soluatur, si alias materia relinquitur quæ alio tempore febrem excitat. Sed quæ est causa cur diebus imparibus fiat crisis? Hippoc. cur diebus imparibus fiant exacerbationes tangit, atque etiam motus critici.

lib.4.de morb.

Οὗ ἂν ἡ φλὲψ ἡ ἐν τῷ ἀγκῶνι σφύζῃ, μανικὸς, καὶ ὀξύθυμος· ὧ δ' ἂν ἀτρεμέῃ, τυφώδης.

Cui vena in cubito pulsat, maniacus, & iracundus, cui vero quiescit, ira vacuus.

Præsens dictio purus sane aphorismus est, seu sententia a superioribus separata, quamquam breuissima sit. Habet tamen egregias speculationes, quas vt sigillatim tractemus, diuidam totam hanc sententiam in duas partes, prior erit eum cui vena in cubito pulsat dispositum esse ad iracundiam & maniam. Secunda pars eum cui eadem vena quieta manet, stupidum & tardum esse. Circa primam particulam videre oportet quid sit, venam pulsare in cubito, deinde quomodo significat eum dispositum esse vt iracundus & maniacus euadat. Compertissimum est apud omnes Medicos, Veteres nomine venæ non solum intellexisse venas sine pulsu, sed etiam venas pulsatiles quas posteriores apellarunt arterias. imò verò plærisq; etiam latini scriptores, & cæteris elegantiores appellarunt arterias semper venas, vt videre licet apud Plin. Tacit. Hippoc. igitur hoc in loco more antiquorum appellat venam, eam quæ propriè pulsat: quam posteriores etiam iam appellant arteriam. Cæterum de pulsu quoq; & de pulsatione non minorem inuenio apud scriptores loquendi & appellandi varietatem. Ante sæcula Hippoc. appellarunt pulsum motum illum qui apparet in partibus inflammatis. tempore Hippocratis, atque etiam ipse Hippoc. appellare consueuit pulsum, eum motum arteriæ qui ægro, ve l Medico, vel vtrique etiam est conspicuus. Hipp. primus omnium (vt Galenus plærisq; locis dicit, & præsertim 1. diff. pul. cap. 2.) vocauit pulsum, quemlibet motum arteriæ, siuè sit conspicuus siue non. Hoc igitur Hippoc. in loco, quando scribit, cui vena pulsat, non loquitur de pulsatione quæ apparet in partibus inflammatis, sed de ea duntaxat quæ oculis conspicua est Medico, aut manifestè percipitur ab ægro. Rem autem ita sese habere docuit Galen. inquiens Hippocratem hoc loco loqui de ea pulsatione arteriæ, quæ oculis percipiatur Medicorum, vel ab ægro. Sed vt magis penetrare possitis mentem nostri senis, primum scire oportet, vnicuiq; parti tres esse ordines vasorum venas, arterias, neruos. Venæ sunt propter nutrimentum: arteriæ caloris gratia, quia hæ sunt canales, per quos natura distribuit calorem per vniuersum corpus: nerui sunt sensus causa. Et notate admirabile iudicium naturæ, cum coniungere deberet hæc vasa, quæ poterant magis ferre iniurias in superficie collocauit; quæ minus subtus. ita venas supra; arterias infra; neruos deinde posuit. arteriæ tamen hoc habent, vt attollant ipsas venas, iam musculos ipsos, & quod magis est integra viscera. Et sic verũ est illud Plin. de Zoroastri cui cerebrum palpitabat, & inquit indicium fuisse sientiæ, quia arteriæ ipsæ adeò mouebantur, vt attollerent cerebrum. Sed quæ est causa pulsus arteriarum? Vt scribit Gal. 1. de caus. puls. vera ratio eius est, tum vt attrahatur aer frigidus; est enim vsque adeo ingens incendium in corde, quod nisi singulis momentis recreetur, periculum est ne exurat, & mortem afferat. alia ratio est, vt expellantur fuligines, quia cum continuo alatur cor concipit fuligines,

1. Progn. & li. 6. de Plac. Hipp. & Plat cap. 9.

lib. 7. cap. 16.

quæ

quæ tantillum retentæ ſuffocationem inducunt.quod cum ita ſit, iam cōſpicuæ intelligere poteſtis, illis omnibus quibus calor maior adeſt,neceſſario quoque eſſe maiorem motum arteriarum,quia vbi maior motus eſt ibi maior neceſſitas refrigerandi,& expurgandi fuligines. Cum igitur inquit Hippocr. cui vena in cubito pulſat eſſe diſpoſitum, vt fiat iracundus & maniacus,eſt veriſſimum,quia cum intelligit de motu conſpicuo huiuſmodi, ſequitur neceſſario abundantiam caloris cordis,ita vt vbi adeſt ingens motus arteriæ in cubito,neceſſario adeſt ingens æſtus in corde: vbi adeſt ingens æſtus in corde adeſt maxima diſpoſitio ad iracundiam;cum ira eſt ebullitio ſanguinis circa cor. Et vbi magna eſt ebullitio magnus quoq; eſt feruor, & propenſio ad iram. Quod ſi ira eſt breuis quidam furor,facile conſtare arbitror,eum qui diſpoſitus eſt ad iram,eſſe diſpoſitum pariter ad furorem ſuſcipiendum: quia hic quoq; fit propter feruorem ſanguinis.Qua propter patere vnicuiq; veſtrum arbitror,quanto cum iudicio & ratione dixerit Hippocr. Cui vena in cubito pulſat,eum eſſe diſpoſitum ad iracundiam & furorem. Quæ res eſt maximi momenti in medicina facienda:quia non ſolum pôteſt Medicus præſagire iracundiam,& furorem,ſed etiam remedijs occurrere. Sequitur ſecunda pars,cui vena quieſcit in cubito, ſignum eſt eum eſſe tardum. Quam particulam vt ſigillatim quoq; examinemus primū ſcire debetis, venam ſeu arteriam cubiti, in plæriſq; ita eſſe temperatam, vt iure contrectetur a Medicis in carpo, ad intelligendam temperiem & eſſentiam caloris cordis. Sed cum ſit temperata,vix percipi poteſt a Medico,vel ægrotante. Et vt hic motus eſt moderatus: ita etiam habet ſua extrema: adeo vt interdum maior ſit, interdum minor. Et ſicut vbi maior eſt hic motus,indicat maiorem calorem in corde,& conſequenter iram:ita vbi eſt minor, indicat contrarium, nimium frigus & conſequenter ſtuporem & tarditatem animi.Eſt ſententia certiſſima & explicatiſſima omnium Medicorum & philoſophorum,actiones corporis humani vegetes & viuidas fieri ope caloris: contra torpeſcere, vi frigoris. Igitur dicit Hippocrates ſumma ratione eum eſſe ſtupidum cui vena in cubito quieta eſt. Et animaduertere debetis hoc in loco (priuſquam vlterius progrediamur)& lib.de expoſ. linguarum hanc vocem eſſe mendoſam, quia legitur τυφλώδης, ſed melius eſt τυφώδης; ſtupidum. Et quemadmodum prior pars non parum ad medicinam faciendam confert: ita etiam hæc magnam affert vtilitatem, quia vbi Medici vident nullo pacto percipi pulſum,ſciendum eſt cor languere,frigidum eſſe,& occurrendum eſſe remedijs calidis. Sed notare oportet interdum vſu venire vt in maximè carnoſis nequeat quiſquam pulſum percipere. Itaque interpretandus eſt Hippocrates de ijs corporibus,quæ ſecundum communem vſum ſunt conſtituta: & potius in gracilibus. Circa hanc partem occurrunt tamen præclariſſima dubia.primum eſt,vtrum hæc pars pertinet ad φυσιογνομίαν an ad προγνῶσιν. Ratio huius dubitationis eſt, quia Galenus loquens de hac dictione manifeſtis verbis, demonſtrauit ſe exiſtimare eſſe totam phiſiognomicam, quam etiam ſententiam habet libro quod animi mores corporis temperaturam ſequuntur. Ex altera parte videtur eſſe contrarium, quia τῦφος & τυφώδης eſt morbus, de quo ſæpe Hippocrates ſcribit. Vnde hæc dictio pertinet maximè ad prognoſim. Alia dubitatio eſt hæc, audiuiſtis nos dixiſſe eos quibus vena pulſat eſſe diſpoſitos ad iram,quia habent cor maximè calidum,ſanguinem ebullientem, & feruentem: vnde ſcire oportet iram eſſe ſobolem feruoris. Ex altera parte eſt Galen. comparans magnanimos,atq; iracundos,dicit,illos eſſe contemptores rerum paruarum: hos eſſe puſillamines,& eſſe frigidioris temperamenti. Adeo vt videatur exiſtimaſſe iram potius eſſe effectum frigoris, quàm caloris. Pro reſolutione prioris dubitationis dicendum eſt hanc ſententiam poſſe referri inter phiſiognomiam & prognoſim. Quod ad illum poteſt referri manifeſte patet,quia ita, ſtupiditas,& furor ſunt paſſiones morū animi,a quib.etiam morbi poſtmodum oriuntur. Sed puto etiam poſſe reduci, ad partē medicā,quia mores fiunt non ſolum a tēperamēto naturali,ſed etiā a morboſo. Et hinc illi qui ſupra modū ſunt melancholici hebetes ſunt. Itaque hoc veriſſimum eſt, morbos æque fieri a temperamento morboſo atque naturali. Quod ſi ita eſt, nemo dubitare poteſt ad vtranq; poſſe referri, quia ex his cognoſcuntur

1. Prog. 28. et 6. de p'ac. Hippoc. & Plat. cap. 9.

1. Epid. com. 2. tex. 8.

temperamenta, mores & morbi. Ad secundam dubitationē dupliciter responderi posse puto: vno pacto, dictionem illam Gal. mendosam esse, & pro ὀξυθυμία legendum esse δυσθυμία pro iracundo loquendum tarda mente, quia hæc ægritudo animi potius est soboles frigoris. Anaxima dicitur apud Gal. vbi habemus os vētriculi esse instrumentū huius ægritudinis, quando afficitur ab humoribus grauibus & frigidis. Et hoc vnusquisq; potest intelligere, tum se maximè animo grauari, quando dolet ore ventriculi. Alia responsio est quod duplex esse videtur iræ genus: aliud quod facile excitatur & non diu durat: aliud quod non facile excitatur, & diu durat. Ira prior est soboles caloris, quæ cito accenditur, & cito desinit. Cæterum ira quæ non cito accenditur, sed diu durat, est soboles potius frigoris. Et quod hoc fit verum manifestè apparet in mulieribus: quæ diu conseruant iram. Ita de Medea scribit Euripides, eam nunquam potuisse iram placare. Igitur fit ira cum intemperamento frigido. Quod si neutra ex his placet, aliud dicere non possum, quàm Gal. ibi dormitasse.

lib.2. de plac. Hipp. et Plato

Τρῶμα ἢν αἱμοῤῥαγήσῃ, μὴ βρέχειν τὸ ἕλκος, τὴν κεφαλὴν δὲ βρέχειν θερμῷ.

Læsio si sanguinem fundat non lauandum; caput verò calida profundito.

Officium veri & periti Hippoc. interpretis, est vt mentem scriptoris ex ipsis verbis eliciat. Et errant qui conantur aliam sententiam elicere quàm ego soleo. Id quod sæpe facere video multos interpretes, & præsertim circa præsentem dictionem, cuius sensus iam satis patet: miror sanè quomodo nonnulli non videant. Tota practica est, & ad Chirurgiam pertinet, atq; si mihi liceret totam transferem in eam partem vbi locutus est de vulneribus. Sed vt sæpius dixi hi libri sunt sine ordine scripti, vel potius notati. Sunt itaq; verba Hippoc. si læsio fundat sanguinem, non oportet lauare vulcus: sin autem caput, lauare oportet calido. Vt autem meram Hippoc. sententiam eruamus, operæpretium est annotare quid dicere velit læsio, & quid vlcus. Duo sunt verba vsitatissima Hippocrati τρῶμα & ἕλκος τρῶμα est, vt scripsit Galenus omnis læsio, quæ fit a causa externa; ἕλκος propriè nihil aliud est, quàm diuisio carnis, sicut appellatur σπάσμα diuisio ossis. Vult ergo dicere Hippoc. quotiescunq; ab aliqua causa violenta in aliqua parte corporis fit læsio; vbi sanguis exit, non esse lauandum vlcus, si in capite fiat hæc lęsio, lauandū esse calida aqua. Si diligenter inspiciamus verba Hippoc. duplicem sensum habere videntur: vnus est, si sanguinem fundat vulcus non esse lauandum, neq; frigida neq; calida. alius est non esse lauandum, nisi aqua calida. Et quia dixit Hippoc. vlceribus frigidum esse inimicum, placet mihi vt potius intelligatur de aqua calida, quàm frigida. Iam verò videre oportet, cur Hippoc. hoc nobis proponit, vt abluatur vulcus, & non nisi aqua calida. Duabus de causis hoc facit: primum, quia natura vlcerum postulat. tam ob malum vsum Chirurgorum, & Medicorum. Quod natura rei id postulat, habemus apud Gal. vbi scribit, vlcus sua natura postulare semper sicca remedia. Igitur verum est quod scribit Hippocr. nunquam lauandum esse vlcus nisi aqua calida. Præterea Hippoc. in eo præclarissimo libello de vlceribus scribit: statim in initio vlcus nullo lipuore esse tangendum, præterquam vino. Et prudenter concessit Hippoc. in vlceribus vinum, quia tametsi sit actu humidum, est tamen potestate siccum. Sed cur addit Hippoc. non esse vlcus madefaciendum si sanguinem fundat? quia tertio de victus ratione in morb. acut. tex. 59. vbi theoriam præclarissimam attulit de vsu balneorum, dixit: nō esse vtendum balneis vnquam si sanguis exeat, nisi tamen minus sanguinis exiret quàm conueniret. Præterea non conuenit etiam si sanguinem fundat vlcus: propterea quod vbi sanguinem fundit vlcus, omnia ea quæ relaxant minimè conueniunt, eo quod relaxatis partibus maior sanguinis copia exit. Sed tulit Hippoc. etiam hanc legem propter malum vsum Medicorum, quia Medici quampri-

lib.3. Prog. et alys in locis.

lib.4. meth. & 5.

mum

mum occurrit vlcus ſolent plerique ſtatim ſpongia madente aqua calida abluere vlcus, & emundare a ſanguinis grumis, quod quidem non eſt ſimpliciter indecens; verū ſi ſanguis fluere egat, conandum eſt, ſtatim eum ſiſtere, vt dixi ante alijs remedijs adſtrictorijs, ac ligaturis abſtinendumq; eſt, tum a calida lauatione, quia magis relaxat & profuſionem auget: tūm a frigida, quia hæc vlceribus mordax attamen etſi qua vlcus eſt, non cōuenit tangere frigida aut calida, non incōuenit, quin partes proximæ tangi queant. Sequitur Hippoc. Si vlcus ſit in capite, abluendum eſſe aqua calida. Quæ ſententia quia maximi eſt momenti & inſignes habet dubitationes, diligenter videtur eſſe examinanda; primū quia vbi vlcus eſt in capite, ſi calida aqua contractetur, maxima nocumenta videntur ſequi, ſiquidem relaxatur vas quod effundit ſanguinem, præterea eſt lex Hippoc. non vtendum eſſe balneo neque etiam ſecundum caput, ſi ſanguis e naribus fluit. Quod ſi hoc verum eſt, multo magis videtur eſſe negandum, vbi proffluit e vulnere. Ne valet apud Hipp. videri etiam contuliſſe etiamſi ſanguis exiret e naribus, quia contulit propter vigilias adhibitum. præterea experientia quotidiana videmus, neminem eorum qui tractant vulnera capitis abluere ſolere vlcus aqua calida. Cur ergo commendat Hippocr. ablutionem aquæ calidæ? Hippoc. hanc ſententiam attulit, procurandam eſſe ſuppurationem, quia prohibet inflammationem, quod enim calida aqua poſſit facere ſuppurationem compertiſſimum eſt. Sed dubium eſt quo pacto poſſit prohibere inflammationem, nam quæ ſuppurant, vt habemus apud Gal. calida ſunt: quæ calida ſunt, inflammationem augent. Hic modus mea ſententia hoc pacto explicandus eſt, vt dicamus duo eſſe genera vulnerū, alia ſunt cum inſigni contuſione; alia ſunt ſine inſigni: quia vt ego puto, vix fieri poteſt, vt vlcus inferatur ſine aliqua contuſione? vbi vlcus eſt ſine inſigni contuſione, eſt exiccandum vbi cum contuſione eſt inſigni, ſuppurantibus vtendum, quia omne quod eſt contuſum, neceſſe eſt vt ad ſuppurationem reducetur. ſi hoc opus dimittitur ſoli naturæ, diutius, ſi auxilietur medicamentis, citius vergit ad ſuppurationem. Et ſic intelligendus eſt Hipp. Imò eſt contra Ariſt. vbi ſcribit vlceribus humidis quæ poſtulant exiccātionem, humida conuenire. Niſi dicamus aut vtendum eſſe calidis & humidis, propter ſuppurationem, aut feſelliſſe hic, aut textum eſſe mendoſum. Itaq; videre poteſtis quam bene dicat Hipp. vbi vlcus eſt in capite abluendum eſſe aqua calida.

lib.6.Ep. com. 4 tex.5.

lib. de vulneribus, & libr. de vlceribus.

libr. de ſimpl. med. fac.

ſec.1.Prob.49

Ἢν καρδιώσσει θερμὸν ἄρτον μετ᾽ οἴνου ἀκρήτου διδόναι.

Si cor doleat calidum cum vino mero dare.

Dixi ſæpius apud veteres, & præſertim Hippoc. Thucid. imò & apud Lucret. cor ſignificare proprie os ventriculi: quoniam vbi læditur hæc pars non minus damni infert, quàm cor ipſum, atq; adeo vt inducat animi deliquia, anxietates, quas omnes affectiones appellarunt cardiacas, quod os ventriculi vehementer patitur. Afficitur autem os ventriculi propter duas potiſſimum cauſas, vel propter humores calidos & acres, atq; etiam propter vapores, vel propter ſuccos, tenues frigidos & acres; Adeo vt ſemper læditur ab aliqua acredine: quia cum ea pars eſt valde ſenſibilis hinc ab acrimonia facile compellitur ad expulſionem materiæ illius; vnde varia mala inducit. Si a calido & acri humore fiat aut alia de cauſa, conueniunt frigida emplaſtica, & adſtringentia: hæc vt corroboretur ſtomachus: emplaſtica, vt corrigatur acredo: frigida, vt vapores repellantur. Ea propter in ſecunda ſectione huius libri in initio attullit nobis hiſtoriam mulieris, cui cor dolebat, quæ vſa eſt ſucco granatorum cum polenta, polenta ſuo lentore corrigit acrimoniam: ſuccus granatorum aſtrictione robur addit. Nunc autem dicit curari pane calido, & vino mero. Vnde manifeſtum eſt hic loqui de Cardiaca affectione a cauſa frigida, a ſuccis ſeu vaporibus acribus & frigidis. Sed dicet aliquis cur Hippoc. potius vtitur cibis quàm medicamentis? ſiquidem vbi ſit cardiaca paſſio, ſyncope, & animi deliquia inducuntur, opus eſt non ſolum reſpicere cauſam, ſed vires, & calorem natiuum, qui ingulatur ab inimico frigido.

lib.6.de nat.

gido. Vnde cum panis sit maximi nutrimenti, & vinum maxime penetret, hinc vtrunque mirum quàm conuenit recreandis spiritibus,& reficiendis viribus. & hinc sapientissimus Homerus semper facit vt hospitibus apponnatur panis & vinum, vt restaurent cito vires. Eoq; magis conueniunt in ægritudinibus,quæ originem ducunt a frigore,& hoc est quod scriptum legimus apud Plin. in Cardiaca affectione vnicum præsidium esse in vino. & hac de re scribit Auerr. in collect. apud Saracenos vetitum fuisse vinum,præterquam in Cardiacis.

Ἐμέτε λύσις, ὕδωρ θερμὸν διδόναι πίνειν, καὶ ἐμαίτω.

vomitus solutio aquam calidam potu dare,& vomat.

Locutus fuit Hipp. in præcedenti dictione de Cardialgia, hoc est de dolore cordis, qui proprie est affectus oris ventriculi. Et quanquam ventriculus multas affectiones patitur,frequentissimus tamen solet esse & molestissimus vomitus. Et propterea iure Hipp. post affectum oris ventriculi subiunxit etiam nonnulla de alio affectu, qui vomitus est. Quod autem dicitur est,vomitum curari vomitu. Quæ sententia celebratissima est apud Medicos sed parum intellecta, est enim in ore omnium Medicorum vomitum curari vomitu,fluxum fluxu, imò Hippoc. addit dolorem dolore curari. Vt autem dicebat ille:dolor est medicina doloris. Gal. in expositione prædicti loci Epidemiorum dubitat quo pacto verum esse possit vomitum curari vomitu, & fluxum fluxu; cum Hipp. inquit vt oraculum & fundamentum totius medicinę, contraria contrariorum sunt remedia. Vt solueret hunc nodum Galen.dixit:symptomata omnia inter quæ est magnus dolor,non posse curari,tolliq;nisi auferatur ille affectus vnde oritur,affectus autem vnde oritur vomitus solet esse,vel intemperies,vel dispositio facta ab humoribus. Vt igitur tollatur,opus est auferre intemperiem,vel copiam humorum. Intemperies tollitur intemperie contraria, & ita verificatur oraculum Hipp. dispositio autem quæ inducit symptoma propter multitudinem humorum tollitur per euacuationem, euacuatio est contraria illi dispositioni quæ facit fluxum,exempli gratia excitatur vomitus,ab humorib. calidis & acrib. similiter & fluxus.quod facit fluxum,& quod facit vomitum est illa dispositio quam inducunt humores. euacuatio huius humoris èst res contraria retentioni illius. Et propterea iure Gal.dixit,quod etsi vomitus vomitui sit contrarius, fluxus fluxui, est per accidens, quia euacuat materiam efficientem: non ratione contrarietatis. Et hinc est quod vbi vomitus seu fluxus non tollunt huiusmodi affectus non dicuntur curare. Dicit ergo Hipp. si vomitus exerceat quempiam,accipiendam esse aquam tepidam & procurandum vt vomat,quia sic vomitus vomitum curabit. Sed cur Hippoc. proponit tantum aquam tepidam cum multa vomitoria habemus? sapientissimo consilio:monens nos hoc vnico remedio oportere studere,vt semper blandissimis remedijs vtamur:quia quæcunq; vehementer ciunt vomitum,vt helleborosus radicula etiamsi tollunt affectum nihilominus ita lædunt ventriculum vt plus inde habeant detrimenti,quàm emolumenti.

6. Epid. com. 2. tex. 9.

Ὅσα σφακελίζει ἀπολοβόντα, τὴν φλέβα ἑλκῶσαι καὶ ὑγιῶσαι.

Quæcunq; sphacelo corripiuntur, intercepta vena exulcerare & sanare.

Est hic Aphor. totus practicus,& Chirurgicus, sed tamē vtilissimus & memoria dignus cuius sensus est: quotiescunq;aliqua sphacelantur, oportere Medicum intercipere venā, vlcerare & sanare. Et quia dixi hanc rem esse summi momenti,& vtilissimam: ea propter breuiter examinabimus. Hæc vox σφάκελος & σφακελίζειν, quemadmodum reperio apud Medicos,tres significationes habet,vna est,quia pro quolibet dolore accipitur immenso & gangrænam inducente,vt est apud Gal. Sed animaduertendum est, huiusmodi significatio-

cationes habet, vna eſt, quia pro quolibet dolore accipitur immenſo & gangrænam indu cente, vt eſt apud Gal. Sed animaduertendum eſt, huiuſmodi ſignificationem non facile reperiri apud Medicos, ſed Poetas & autores græcos. Secunda ſignificatio eſt, quando notat corruptionem & putrefactionem cuiuſlibet particulæ noſtri corporis. Vbi aliqua pars noſtri corporis putreſcit appellari ſolet σφάκελος, & de hoc agit Gal. de hoc etiam loquebatur Hipp. quando dixit cerebrum pati ſphacellum. imò verò Theophraſt. auctor nobiliſſimus tribuit etiam hanc appellationem ipſis arboribus quando putreſcunt, inquit enim ſphacelum pati, & Plin. aut non intelligens Theophraſtum, aut ludens inquit arbo res dolorem membrorum pati. Tertia & propria ſignificatio ſphaceli, eſt quando os putreſcit & corrumpitur, ita vt mori videatur. Celſus latinè voluit dicere os vitiari. Quando dicit os vitiari ſemper intelligite de ſphacelo: Et per hanc ſignificationem diſtinguitur a gangræna, quia hæc eſt corruptio carnis, illa oſſis. De quo ſphacelo loquatur Hipp. diuerſæ fuerunt ſententiæ, aliqui de gangræna, aliqui de ſphacelo oſſis interpretati ſunt. Ego verò exiſtimo eum loqui de ſphacelo ſecunda ſignificatione accepto, hoc eſt de corruptione cuiuſlibet partis, carnis, oſſis, nerui, qualiſcunq; ſit. Quod autem proprie ſphacelus appellatur oſſis corruptio, habemus præ cæteris apud Galen. In quo poſtremo loquens Gal. de ſpacelo ſiue corruptione partis inquit: duas eſſe potiſſimum cauſas ſphaceli; vel inſignem inflammationem, vel copiam humorum acrium & mordacium, ſiue venenatorum a quibus calor natiuus opprimitur & extinguitur. Nam cum calor auctor eſt roboris ſanitatiſq; omnium noſtri corporis partium, & corruptio ſit: conſumitur calor, a veneno, incendio, & putridis humoribus. Et propterea videbitis vbi ſunt dolores & inflammationes ingentes, fieri ſphacelos: quemadmodum etiam fit vbi in aliqua parte cõfluunt calidi & venenati humores. Et hoc eſt quod dicebat Lucret. & Thucyd. in ea peſte Athenienſium plæriſq; fuiſſe corruptas partes genitales, propter humores putres acres & venenatos. Cum igitur hæ ſint cauſæ ſphaceli, iam facile videre licet & qui debeant eſſe propoſiti ſcopi ad euertendam huiuſmodi labem. Vnus eſt vt calor immenſus mitigetur, alter vt auertantur fluentes humores a parte vbi imminet periculum. tertius vt humor ille teter & prauus, qui eſt in parte ſphacelata auferatur. Nam vbi aliqua pars corruptionem in ſe patitur, non poteſt ad benignum reduci; & hinc iure amputatur, ne putredo ſerpat in partes adiacentes. Hos omnes ſcopos admirabilis Hippocr. his pauciſſimis verbis nobis proponit; primum enim inquit debere Medicum venam intercipere. Quid hoc eſt intercipere venam? Vt interpretatur Gal. in expoſitione linguarum nihil aliud eſt, quam ligare venam, vrere vel pertundere. Vult ergo dicere Hippoc. quod vbi fit ſphacelus, propter ſanguinem venenoſum, vel putridos humores oportet ſecare vel vrere, vt fluxus ille auertatur, vel omnino cohibeatur. addit Hippoc. intercipientem venam oportere vlcerare & maximo conſilio, quia inter alios ſcopos hic vnus eſt non ignobilis, vt ſemper humor prauus auferatur, ne partes adiacentes corrumpantur: quod ſit per euacuationem ab illa parte, per ſcarificationem, per exulcerationem. ſolent enim peritiſſimi in gangrænis & ſphacelis curandis, ſtatim aperire illam partem, ſcarificare, vt illud virus euacuetur, ne contaminet partes vicinas. Optimè ergo his duobus verbis totam curationem ſphaceli abſoluit. Sed duo ſunt hic conſideratione digna: vnum eſt, cur Hippoc. ſtatim velit veniendum eſſe ad huiuſmodi auxilium, nam alias ipſe dixit exploranda eſſe medicamenta, tum ferrum, poſtremò igne agendum? Deinde quid hic mirum eſt? vulgatiſſimum enim hoc eſt apud Medicos. Reſpondeo tanti momenti eſſe, vbi apparet gangrenæ initium ſtatim ad localia remedia venire, vt non ſit expectaſidum explorentur alia remedia. imò verò non modo neceſſe eſt ad illa auxilia venire, ſed ipſa membra ſunt amputãda, vt non ſerpat malum. Neq; verò quod hoc loco nos docet eſt vulgatum, ſi conſideremus poſtremum illud Hippoc. ἐγκίζειν, videbimus non vulgatum docere, ſunt aliqui Medici qui vel imperiti, vel puſillamines, vel vt blandiantur ægris, abhorrent ſtatim venire ad auxilia hæc, etſi deueniant ad hæc admodum placidè ſi gerunt, nec quæ opus ſunt faciunt. Atq; iſti omnes dum hoc agunt, perdunt homines. Ea propter vt ſapientiſſimus noſter

lib. 1. de locis aff cap. 7.

lib 2. de fract. contex 20. & lib. de tumor. præter natur ã & in expoſit. ling.

lib 2. de morb

lib 4. de plant. cap. 16.

li. 17. cap. 24.

lib. 7 aph. 50. & 77 & 2. de fract. t. 20.

nofter Hippoc. ex animis ægrorum & Medicorum huncerrorem adimeret,dixit ftatim ef fe ad graue præfidium deueniendum,donec recuperata eft fanitas. Nec aliter hoc fieri poteft,quia periculum magnum imminet nè ferpens malum perdat vniuerfum corpus.

Σπασμῷ χειρὸς δακτύλου ἄνδυ πυρετοῦ χάσαι, ἢν μὴ τὴν κεφαλὴν ἀλγέει. εἰ δὲ μὴ ὕδωρ θερμὸν καταχεῖν.

In conuulſione digitorum manus ſine febre,ſcarificare,niſi doleant capite. Si verò non,aquam calidam infundere.

Hæc quoq; pars chirurgica eft,& hac ratione connexionem aliquam habet cum fuperioribus,præterquam quod videtur effe veluti quædam communio,& fimilitudo & fphaceli, & conuulfionis;fiquidem funt inter auctores græcos qui dicunt σφάκελος fignificare dolorem ingentem cum conuulfione. Sed vtcunq; fit, præfens dictio diuiditur in duas partes.prima eft,vbi digiti manus conuelluntur effe fcarificandos: fecunda eft,fi dolor capitis adfit effe caput ipfum aqua calida perfundendum. Videamus ergo quam vtilitatem ex hac fcriptura Hipp.haurire valeamus. Eft autem cõuulfio motus quidam preter naturam,ita vt Galen.dixerit initio effe opus folius morbi,nihil conferente facultate. in hoc enim motu preter naturam mufculi perinde mouentur, ac in ftatu naturali,fed a morbo potius vt dixit,quàm a facultate. Conuulfio quælibet,vt fcribit Hippoc. dupliciter fieri folet,vel a repletione,vel á ficcitate: á ficcitate rariffimè fit,quod corpora viuentia non pof funt vfq; adeo exiccari, vt hanc ægritudinem patiantur. Et quod magis eft,corpora ma rafmodea in extremo ficcitatis gradu,nunquam patiuntur conuulfiodem;quod fignum eft rariffimè fieri conuulfionem a ficcitate. Si apud veteres fiebat, caufa erat frequens hel lebori vfus. Quare dicit Hippocrates conuulfio ab helleboro eft læthalis. quafi fi fieret a ficcitate,fieret ab helleboro. frequentiores autem funt a repletione conuufiones. Iam verò conuulfio a repletione aut fit,quia caufa morbi eft in ipfa parte conuulfa, aut quia eft in principio neruorum: nam Gal. ponens differentiam inter actiones naturales & animales,dicebat hanc effe,quod vbi actiones naturales vitiantur, femper noxa eft in ipfa parte,quæ facit actionem:vbi autem actio animalis læditur,eft in principio partis. Si læfio fit in ipfa parte cognofcitur, quia in nulla alia parte corporis eft affectio præter naturam,quàm in fola illa parte. Si autem caufa mali fit in principio partis cognofcitur, quia aliquis affectus præter naturam contigit ipfi capiti. Hanc rem docuit nos Gal. exemplo illius qui habeat conuulfum digitũ manus, & Medici exiftimabant ibi effe caufam mali; fed cũ Gal. intellexiffet eum cecidiffe a fcala cõiecit a principio medullæ ortũ ducere. Vbi fit a parte ipfa,huic remedia funt adhibenda.cùm autem fit a principio a capite,ratio medendi vult,vt capiti remedia adhibeantur,vt Gal.fecit in propofito iuuene. Totam hanc doctrinam proponit nobis Hippocr.his quatuor verbis,dicit enim, fi conuellantur digiti manus fine febre,oportere fcarificare nifi adfit dolor in capite. Primum quod conuulfio de qua loquitur Hippoc. fiat a repletione colligitur, quod dicit fcarificandum. Scarificatio non conuenit in conuulfione a ficcitate. Hæc conuulfio digitorum poteft habere duas caufas:vel in ipfa parte,vel in principio: fi in parte ipfa,opus eft fcarificatione: quia hæc aufert materiam,quæ facit conuulfionem. Si fit in capite non eft fcarificandum. Et hoc eft quod dicit Hippoc. nifi dolor fit in capite, hoc eft nifi caput fit affectum. Sed dicet aliquis veftrum cur addidit fine febre? addidit iure merito fine febre, quia vbi adeft febris in conuulfione,non eft opus fcarificatione. Videatis Hippocr. vbi manifeftiffimè fcribit febrem conuulfioni fuperuenientem,effe remedium. Iure ergo dicit, fine febre: quia vbi hæc adeft,adeft remedium,neq; opus eft vt alia remedia adhibeantur. Sequitur fecunda pars fi fcarificatio prohibeatur in conuulfione digitorum manus effe perfundendum aqua calida. quafi diceret,vbi eft morbus in parte adhibendum eft remedium parti:vbi in capite,illi quoq; adhibenda funt remedia. Circa quàm partem tria breuiter confiderabimus,primum,cur cum multæ partes noftri corporis patiantur conuulfionem, volue-

Sec.6.aph.39.

Sec.4.aph.57.

voluerit tamen afferre tantū, exemplum digitorum manus, non alterius partis. Alterū est, cur cum partib. conuulsis plura genera remediorum adhiberi solent Hipp. duntaxat meminerit scarificationis. Tertium, cur cum multa adhibeantur remedia, quando in ipsa parte est origo mali, commemorat duntaxat aquam calidam. Propter duas causas puto ego Hipp. voluisse nos docere exemplo digitorum manus, primum quia manus, & digiti, sunt partes conspicuæ; & multo facilius est deprendere has noxas in digitis & manib. quàm in vlla alia parte. Eapropter vt Hipp. hanc rem perfectè doceret, iudicauit esse capiendum exemplum a quo certò constaret. Alia causa est, quia manus est omnium instrumentorum instrumentum nobilis. & ita, vt dixerit Anaxag. hominem esse prudentissimum omnium animalium, quia manus habet. quāquam Gal. confutauit hanc sententiam, & dixit, quia prudētissimus est homo idcirco manus habere. Sed quicquid sit sententia Hipp. est, si scarificandum est, vbi conuulsio est in digitis manus, multo magis hoc faciendum est in conuulsis partib. repletione. Tertia causa est, quod manus & digiti sunt partes ex carneę, neruis plenæ, tendinib. & ossib. Vnde si conuulsis partib. est adhibenda scarificatio, multo magis est adhibendum huiusmodi auxilium in alijs conuulsionib. Quapropter videre potestis quanta cum ratione attulerit exemplum digitorum manus. Circa secundum puto varijs de causis Hipp. attulisse exemplum scarificationis. nam vbi morbi inducias ferunt, ratio medendi pòstulat vt vniuersalia præmittantur. vbi morbi magni sunt, statim veniendum est ad efficacissima remedia, & propterea quoniam conuulsio manus digitorū est res maximi momēti, propter imminens periculum sit qđ hinc Hipp. voluerit statim perueniēdum esse ad huiusmodi remedium. Accedit etiam quod Hipp. voluit complecti omne genus auxilij quod vel ferro, vel igne administratur. quasi dicat, vbi adsunt huiusmodi conuulsiones, statim ad ignem & ferrum esse veniendum. nā Gal. in explicatione vocis σχάσαι inquit tria significare, scarificare, excernere, & laxare, addo ego ex magno impetu in propriam figuram reuocare, quæ significatio maximè etiam videtur præsenti dictioni esse accommadata: siquidem vbi manus, vel digitus aliquis conuellitur, debet Medicus statim aduersam partem ad suam rectitudinem deducere. Circa postremum, primum causa fuit, quoniam huiusmodi remedium veteribus, & præsertim Hipp. erat vsitatissimum; veteres enim habebant in frequentissimo vsu balnea & quotidie his vtebantur, dumq; ibant in balnea abluebant quoq; caput. Eapropter multa concedebant Medici antiqui ægris. Propter hanc cōsuetudinē, mētionē facit Hipp. Mentoris qui febre pnitiosissima detinebatur, tamē inquit Hipp. fuisse lotū ipsi caput, & cōtulisse, pter cōsuetudinē. Alia ratio est, quia vbi formidatur cōuulsio pter vitiū capitis, sēper Medici in id potissimū incūbunt, vt prīcipiū neruorū emolliatur & laxetur: qđ aqua facere potest. Et propterea puto sub aqua intellixisse omnia remedia blandiora, quæ possunt emollire & laxare neruorū principium.

lib. 1. de vsu par. cum [margin note]

1. epid. com 3. ægrot. 7. [margin note]

Ὀφθαλμῶν Σποδίυ δωδέκατον, κρόκου πέμπτον πύῤῥινος ἓν, ψιμμυθίυ ἓν σμύρνης. τὸ ὕδωρ κατὰ τῆς κεφαλῆς ψυχρὸν καταχεῖν, καὶ διδόναι σκόροδα σὺν μάζῃ.

Oculorū spolij duodecimā partē, croci quintam, grumorū thuris vnā; cerußæ vnā; myrrhæ Vnam. Aquam in caput frigidam infundere, & dare allia cum maza.

Non fuisse eam cōponendi medicamenta rationem apud Veteres quæ est hodiè vnāq; manifestum est. Verum non ita fuerunt imperiti, vt non obseruauerint tempus, quantitatem, subiecta, & quæ obseruanda sunt. Quod si tempore nostro nō videntur medicamenta veterum vsui respondere, ratio est, quia varietas gentium, ciborum, & diuersæ consuetudines possunt efficere, vt quæ tunc temporis erant valida, iam inefficacia sint, vt contrà. Imò verò puto tempore Hippocr. non defuisse remedia, & medicamenta, quæ interdum parerent admirationem. Vnde dicere soleo, quotiescunq; habemus aliqua medicamenta ab Hipp. proposita, semper habere aliquid admiratione dignum. Vt habet medicamentū hodierna die nobis propositum, ex spodij duodecima parte, croci quinta, cerusæ, myrrhæ, & thuris parte vna. Vera sententia verborum Hipp. hoc in loco est, oculorum remedium esse medicamentum præscriptum, & remedium oculorum esse aquam affusam capiti, atq; allia cum maza. Sed quia non satis est intelligere mentem Hipp. vt arcana ipsius penetremus,

mus,operæpretium eſt intelligere,ad quænam hæc applicari poſſint, ſunt enim quinquaginta genera,& plura morborum oculorum,& non eſt rationi conſentaneum hæc omnia ſingulis applicare. Vera autem ratio inueniendi hanc rem non aliunde petenda eſt,quam ab examine & intelligentia naturæ horum verborum, cum enim medicamenta conantur aduerſus naturas morborum,cognitis naturis effectibuſq; remediorum, etiam compertã habemus naturam affectuum. In fornacib.in quib.æs comburitur,vt ad perfectionem deducitur,generantur repurgamenta,alia ſubtilia,& leuia,alia craſſiuſcula. Subtile appellatur pompholix,tutiam dicunt noſtri,illud autem quod craſſius eſt,σπόδος & σποδιον vocatur

lib. 1. de morb. mulieb. a græcis. Hipp. laudat ſpodium cyprium & Illyricum,& meminit ſpodij aurei. Præter hoc fuerunt etiam alia medicamenta loco ipſius,quæ appellantur ἀντισπόδα. imò dicit ſe nunquam coactum fuiſſe vti his Gal.quia abundabat ſpodio. Iam non eſt, & pro illo vendunt cinerem eboris combuſti. Sed vt vt ſit facultas huius medicamenti eſt exiccatoria. Cum morſu verò ſpodium deſiccat:pompholix ſine morſu,ob quod inquit Gal. neminẽ vti ſpodio vbi pompholix ſuppetat. Et inter alias dotes ſpodij eſt apud Dioſcorid. vt valeat aduerſus affectus oculorum,vlcera,cicatrices. Crocus, quid ſit perſpectiſſimum eſt omnib. Eius facultas eſt (vt docet Gal.) calefacere ſecũdo gradu.deſiccare,& moderatè adſtringere. hinc quoq; ad affectus oculorum,mirum qui conferat,& præſertim ad concoquendam

in expoſ. ling. fluxionem. Vox græca πυρήνας vt docet Gal.propriè ſignificat granũ thuris. Vnde errarunt omnes illi interpretes.qui aliter tranſtulerunt, vt Corn. In Arabia a truncis arborum thutiferorum ſuccus emanat,qui concretus,appellatur granum thuris. Habet thus quoq; facultatem calefaciendi,& præſertim deſiccandi: atq; maximè comendatur in affectib.oculorum,fluxionib.& caligine. Dioſcor. tribuit hoc thuri, quod in proſpera valetudine pariat inſaniam.contra autem Auic.dixit,maximè auxiliari intellectui & rationi. Sed hæc extra rem & propoſitum noſtrum. Ceruſſa quid ſit manifeſtiſſimè nos docuit Dioſc.refrigerat & emplaſticam vim habet,& ſolet in vſum medicum cribrari conuenitq; vt ſcribit Dioſc. & Gal. in fluxionib. oculorum. Poſtremò inquit myrrha, quæ & ipſa gummi eſt a truncis arborum emanans in Arabia: antiquitus quia incorrupta deferebatur, in magno honore habita. Eſt autem duplex, alia ſolida, alia liquida hæc ſtacte dicta, illa ſimpliciter myrrha eſt vocata,quæ habet facultatem calefaciendi in ſecundo gradu & exiccandi,& propterea conuenit maximè in fluxionib. oculorum. Ex omnib.his,facile poſſumus elicere medicamentum,quod proponit Hipp. habere facultatem calefaciendi in 2.gradu deſiccandi,concoquendi & adſtringendi ſine vllo morſu.nam ceruſſa non alia ratione appoſita fuit,quàm vt acrimonia aliorum medicamentorum & vis compeſceretur. Itaq; morbi præcipui aduerſus quos valet,& aduerſus quos credibile eſt fuiſſe probatum hoc medicamentum ſunt,fluxiones frigidæ oculorum,caligines,necnon vlcera. Et puto hoc medicamentum ab illo eſſe annotatum,quia apud Gręcos erant frequentes hi morbi.& hi ſolent

ſec.6. Aphor. 3. & ſec.7. Aph.46. eſſe grauiſſimi. Secundum remediũ propoſitum ab Hipp. eſt aqua affuſa ipſi capiti. Idem inter cætera remedia quę aduerſus dolorem oculorum probantur, recenſet balneũ aquæ. Sed cõmendare balneum indifferẽter, nihil vtilitatis affert nobis, niſi intelligamus quib. morbis poſſit conuenire. Facultas aquæ,& p̃ſertim tepentis eſt,refrigerare,emollire,& dolorem ſedare. Itaq; vbi morbi oculorum inferunt dolorem,vbi fiunt a calidis & acrib. ſuccis,& adeſt inflãmatio,lauatiò capitis,frequens ex aqua tepente,maximè confert. Et quẽ admodum dicebam antea, Veteres in vſu habuerunt in balneis caput abluere aqua tepente. Vnde ſæpe inuenietis Hipp. de huiuſmodi aqua loqui, vt de re familiari. Quod ergo Hipp.dicit eſt,dolorib. oculorum a ſucccis callidis & acrib.maxime prodeſſe aquam tepidam capiti affuſam. Poſtremum remedium eſt maza cum allijs. Maza apud veteres varijs

ſec.21 prob. modiſ cõficiebatur,ſed quæ frequẽtiſſimè cõmemoratur ab Hipp.& Ariſ.erat hęc,hordeũ torrebant & in farinam reducebant,vbi farina craſſior erat, appellabatur farina: vbi autẽ erat leuiuſcula, erat tenuior: quæ vel ſicca dabatur, & appellabatur ſicca: aut ſubigebatur oleo aut vino, & ita appellabatur maza ſubacta. Et cum veteres pararent,ſemper ipſi allia fere admiſcebant. vnde μυττωτὸν Dioſcor. & muretum Virgil. aliudq; Plinio probatum. Summatim veteres maximè delectabantur vſu alliorum. Allium autem & mala

habent

habent vim attenuandi, placandi acrimoniam ipsorum humorum; & propterea videntur maximè conuenire in affectibus occulorum. Sed dubitatio est, quo pacto allium & maza possint conuenire in affectibus oculorum, ita vt mereantur comprobari ab Hippoc. qui enim scripserunt de allio nullam illi facultatem ascribunt, qua possit prodesse in affectib. oculorũ, præterea non videtur adeo conuenire posse, quia Hipp. & Arist. inquit allium facere flatum, anxietatem oris ventriculi, & capitis grauitatem inducere, quomodo ergo possit commendari in affectibus oculorum? Dupliciter responderi posse existimo: vno modo id quod scribit Arist. quo in loco quærens rationem propter quam cœpe oculos iuuant, porrum autem nocet, quemadmodum nocere scribit Hipp. inquit: idcirco esse, quia cœpæ exprimunt lachrimas ex oculis: quibus expressis, lux & spiritus visorij redduntur splendidiores, vnde perfectius vident. porrum autem inquit desiccare, sed non lachrimas excutere. Cum ergo allium & cœpe habent similitudinem quandam, existimo id dici posse, quod dicit Arist. de cœpib. etiam si allia tentant caput, nihilominus excutere lachrimas posse: & propterea conferre. Alio modo & melius existimo posse responderi, Hippoc. hoc loco minimè proponere allium & mazam, tanquã remedia, sed tanqu cibos. perinde ac si diceret: potest impunè vsurpari in affectibus oculorum cibus ille quotidianus, qui fit ex maza & allio. Et quantũ ego puto, hoc annotauit, quia cũ ille cibus esset familiarissimus & quotidianus omnib. Græcis, ab aliquib. ꝓ suspecto habebatur: vt cũ ille secus obseruauerit, existimauit posse indulgeri: quia forte vitiũ ipsius mazæ tollitur a caliditate ipsius allij; sic quoq; vitiũ alliorũ potest emãdari a lentore, & frigiditate ipsius mazę, ex hordeo.

4. acut. tex. 90 sec. 13. prob. 6.

sec. 31. prob. 9. 6. epid. sec. 4. et 8. et 7. epid.

Κιρσοὶ δὲ φαλακρῶν ἢν μὴ μεγάλοι ἔωσι μανιώδεις.

Varices caluorum nisi fuerint magni, maniaci.

Quid sit caluities, & quid sit varix alias copiosè docuit. Nunc autem pro explicatione præsentis sententiæ operæpretium est videre, quomodo dicat Hippocr. in caluis fieri magnos varices, quia idem sex. Aphor. 34. explicatissimis verbis dixit. In caluis non fieri magnos varices; aliud quod indagandum est nobis, est, quo pacto magni varices in caluis, maniam futuram significent. Quod ad primum attinet certissimum est, caluitiem fieri a siccittate. id quod clarissimè docuit nos Arist. lib. 3. de gener. animal. circa finem: & quod voluit dicere Hippoc. quando scribit caluitium fieri consumpto cerebro, hoc est exsiccato. Cæterum Cardanus, cuius ingenium semper procax fuit sex. Aph. 21. contra hanc receptissimam sententiam auctoritate atq; etiam rationibus insolescit. auctoritate, quia Hippocr. scribit: caluitium fieri corrupta pituita cerebri, non dicit exiccata: ratione, quia si fieret a siccitate sequeretur vniuersum caput debere fieri caluum, & caluos esse vigiles, quod tamen experientiæ quotidianæ repugnat. Primum verum est quod scribit Hippoc. sed loquitur de caluitiæ morbosa. Ita nihil sibi fauet hæc Hippocr. auctoritas. Neq; etiam ipsius rationes quicquam valent, quia idem dicere possumus, si fiat a pituita putrescente debere esse vniuersum caput caluum, & caluos vigiles a vaporibus putridis, & acribus cerebrum percutientibus. Constitutum ergo sit caluitium naturale fieri propter siccitatem. Vbi est siccitas, vix fieri potest, vt fiant varices, qui fiunt ab humoribus crassis. Quare ergo Hippoc. hoc dicit? Certum est Hippocr. loqui de ea caluitie quæ fit propter humores melancholicos corruptos: qui abundant in toto corpore, vel in capite. Si in toto corpore; possunt fieri varices, quia humor hic sua crassitie facile præcipitatur, in partes infernas. Si hic humor abundat & retineatur in capite, non euadunt quidem calui, sed maniaci. Res ita sese habet: quod vbi huiusmodi humor melancholicus præcipitatur a natura in crura, ita vt inducat varices magnos, facit vt caput liberetur ab humoribus, & morbis melancholicis: audiuistis enim nuper dixisse Hippoc. caluos esse subiectos morb. melancholicis, quando scilicet humores illi, qui pepererunt caluitiẽ detrusi in partes infernas inducunt huiusmodi affectum. Quod si abundent, & non detrudantur in partes infernas, nõ solum inducunt manias, sed alios morbos melancholicos. Et hoc est quod vult dicere Hipp. in caluis ab humore pituitoso corrupto, nisi hic præcipitetur in crura, significare maniacos futuros.

6. epid. com. 3.

l. de nat. pueri

ἄλφυ καὶ λέπρης, τιτάνω ἐν ὕδατι ὡς μὴ ἑλκώσῃς.

Vitiliginis & lepræ calcem in aqua, vt non exulceret.

Præſens dictio partim pertinet ad decoratiuam medicinæ partem, partim ad curatiuam, quia docet Hippoc. quomodo vitiligo debeat auferri, & quo pacto debeat lepra curari. inquit enim pro vitiligine & lepra auferenda, optimum eſſe adhibere calcem aquæ colliquatam, ita tamen vt non vlceret. Et quanquam in lectionibus noſtris de morbis cutaneis copioſiſſime declaratum ſit, quid vitiligo, & quid lepra ſit, nihilominus pro integra præſentis loci explicatione, nonnulla quoq; dicenda. nam Veteres & præſertim Hebrei, vt apud Leuit. legimus cap. 3. plura genera lepræ habuerunt in cute, in carne, & cum vlcere. Lepra in quantum ego exiſtimo, nihil aliud eſt, quàm ille affectus, qui appellatur latine vitiligo, græce λεύκη & ἄλφος De hac lepra videtur eſſe intelligendus Arnob. qui vbi enumerat ægrotos a Chriſto curatos recenſet vitiligines, non leproſos, cum alij leproſos nominent, quaſi fuerit vitiligo genus lepræ. Eſt autem vitiligo macula in cute, modò alba modò nigra, & appellatur hodiè a nobis pannus. Lepra autem ſecundum Græcos, eſt affectus, qui depaſcitur carnem. Vitiligo fit cum facultas partis quæ deberet conuertere ſuccum in alimentum, & ſuam ſubſtantiam, malè agit. Cauſa eſt humor melancholicus, & pituitoſus. Lepra autem nihil eſt aliud quàm tumor ſeu vlcus, a pituita vel melancholia; Sed differunt, quia in lepra putreſcit humor, hic eſt mali moris. Vbi vitiligo eſt, debet Medicus ſemper illud propoſitum habere, vt primum humores omnes corporis expurget deinde ſi quod eſt intemperamentum in iecinore, corrigat: poſtremò, vt humor ille qui inficit cutim aboleatur. Pariter in lepra debet facere Medicus: corpus vniuerſum expurgare; deinde corrigere iecur calidum humectando, & refrigerando: tum arcanam qualitatem delendo. poſtremò debet totam cutim depurare a prauis humoribus. quod quidem fit remedijs exiccantibus. Hippocr. igitur cum intelligeret totam hanc artem medendi eſſe vulgatiſſimam, contenrus fuit poſtremum remedium adhibere: ſcilicet illud quod poteſt cutim depurare ab omni materia putrida, ſeu non putrida & hoc eſt calx cum
lib 5. aqua, quod etiam Celſus, & Paul. Aeginet. ſcribit. nam calx cum ſit remedium maximè igneum ea propter conuenit ad exiccandos illos humores. ſed quia calidiuſculum eſt, adhibetur aqua, vt tēperetur calor & vt poſſit magis applicari parti & melius penetrare. Sed cur inquit, ita adminiſtrandum, vt non fiat vlcus, nam lepra eſt vlcus. Dupliciter reſponderi poteſt: primum vt hæc dictio (ne vlceret) tota referatur ad integram curationem precedentem, quaſi dicat, prouide ne vitiligo vlceretur, quæ non habet vlcus. Vel dicere poſſumus, ſi vlcus adeſt prouidendum eſt, ne amplius fiat.

χορίων κάθαρσις ἣν ὑπερέχῃ πρὸς τὰς ῥίνας προστιθέναι, ὥστε πταρνῦσθαι καὶ ἐπιλαμβάνειν τὰς ῥίνας τῷ πταρνυμένῳ, καὶ τὸ στόμα.

Secundarum purgatio, ſi quid ſupperſit, ad nares apponere sternutet, & apprehendere nares ſternutantis, & os.

Hæc ſententia habetur quoq; quinto Aphoriſ. eſt autem ea: Si ſecundinæ retineantur in partu enitendum omninò eſſe, vt exeant, atq; vt hoc ſuccedat oportere ſternutatoria indi in nares, atq; ita obſtruere nares & os. Dixi alias quod eſſent membranæ, quibus fœtus in vtero obuoluitur: inter quas vna eſt quæ ſecundina appellatur. quæ ſi quando retineatur ita putreſcit, vt ſemper certum interitum afferat. Et ideo obſtetrices nunquā
li. 1. de morb. deſiſtunt prius quam efferatur. Hippoc. hoc intelligens potentiſſima & copioſa remedia propoſuit ad educendam hanc ſecundinam. In Aphoriſ. & hoc loco proponit duntaxat ſternutamentum. Quæ eſt cauſa cur cum tot ſunt remedia, Hippoc. duntaxat meminit

nit huius? puto duabus de causis hoc fecisse, quia est facillimum omnium remediorum ex parte abstetricum & parturientis: tum quia potentissimum est, & tamen videtur esse maxime neglectum. Igitur vt Hippoc. moneret ne hoc remedium negligerent Medici, proponit. Capitur puluis sinapis, castorij, vel piperis albi, atq; ita insuflatur in nares: qui postquam insuflatus est, obruuntur manu nares & os: & ita necessario coguntur sternutare. atq; sic exiccatur flatus, & pituitosus humor in capite, & facultas expultrix stimulata cum nõ possit obstructo ore elidere flatum, fit in corpore magna cõcussio, ex qua fit magna vteri (propter consensum quem habet cum cerebro) commotio, & secundinæ non rarò expulsio.

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIV.

IN SECVNDVM EPIDEM. HIPPOCRATIS.

SECTIO SEXTA.

Ην κεφαλὴ μεγάλη, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ σμικροὶ, τραυλοὶ ὀξύθυμοι.

Si caput magnum & oculi parui, balbi; iracundi.

HÆC Sexta atq; postrema huius libri sectio, nullas habet temporũ & morborum constitutiones, nullasq; historias, sed plena est sentẽtijs, quæ partim ad phisiognimiam, spectant, partim ad σημειοτικὴν medicinæ partem, maxima ex parte ad curationem morborum. sed hæc quoque non caret sua vtilitate: vt hinc multa etiam retulerit Hippoc. in lib. Aphoris. Videamns itaq; quid nos dicturus sit. Prima hæc sententia pura physiognomia est, & Hippoc. nihil aliud docere nos vult, quam eos qui habent caput magnum, oculos paruos, & balbi sunt, esse iracundos. Quæ sententia vt exacte a vobis complectatur, operæpretiũ est duo breuiter videre: vnum est, quomodo & quare caput magnam ad mores effingendos conferat, & vtrum vere conferat. Secundum erit, quo pacto capite magno & oculis paruis sint propensi ad iracundiam. Circa primum, dubitarunt nonnulli apud veteres scriptores, vtrum ad mores effingendos & prudentiam magis cõducat caput magnum an paruum. Ex vna parte est Aristoteles, qui 30. sec. probl. scribit hominem idcirco brutis esse pru-

prudentiorem,quia proportione fui corporis habet caput paruum,& ait inter ipfos homĩ nes effe prudentiores eos qui habent caput paruum. Ex altera parte eft Hippoc. hoc in loco,vbi videtur ad iracundiam commendare,præterea Gal.dicit capitis paruitatem fem per effe argumentum prauæ compofitionis; prauam compofitionẽ antecedit femper praua temperatura,a qua praui mores fiunt. Itaq;videtur caput paruum effe damnandum. Sed præter hunc locũ Gal. eft etiam alter;quo in loco fcribit manifeftis verbis caput paruum femper effe malum,caput magnum quandoq; effe bonum: & probat exemplo Periclis Athenienfis prudentiffimi,qui habuit caput magnum.Præterea eft ipfius Arift.aucto ritas qui fcribit in phifiog. capite magno,effe fenfatos & referri ad canes: paruo, effe infenfatos, & referri ad afinos. Adeo vt manifeftè videatur fibi contradixiffe fcribens:caput paruum effe malum:imò Arift.dicebat:mares refpectu fœminarum habere femper ca pita minora proportione corporis: mares autem funt femper prudentiores quam funt fœminæ. Hanc difficultatem grauem fanè,primus nifi fallor vidit Petrus Aponenfis, aut fi non vidit prius, faltem ante alios tractauit in concil. differ. 79. & ad locum probl. Arift. Vt autem hic vir eruditiffimus nodum hunc folueret,dixit duplicem effe capitis magnitu dinem,aliam quæ cõftat ex copia carnis & offium cum exiguitate cerebri: aliam verò quæ conftat ex paucis offibus & carnibus. Et cum magnitudine & copia offium, cerebri pauci tatem,dicit malam effe,& paruitatem huic contrariam bonam, ac propterea Arift. locutum effe de hac paruitate & magnitudine. Aliam verò magnitudinem effe bonam fcilicet quæ conftat ex copia cerebri. Vt his fimul collectis, videtur nodus hic ita effe foluendus,vt qui laudant magnum caput,de magnitudine cerebri intelligendum fit: qui vitupe rant de magnitudine offium. Hanc eius folutionem fere omnes receperunt & eo magis, quia quarto de partibus animalium cap. 10. Arift. videtur eius fententiæ fuiffe. Poffumus etiam confirmare hanc fententiam teftimonio Platonis, qui in eo dialogo qui Timæ us infcribitur loquens de fabrica capitis, inquit, cõditores noftros fecifle capita ex carne & paucis offibus,vt minus grauatum cerebrum poffet magis contemplationi vacare: Ex quo loco conijcere licet fententiam Platonis fuiffe,quod caput paruum paucitate offium fit bonum. Sed Arift. conatus eft hanc fententiam euertere, quod non fuerit hæc ratio, fed quia caliditate carnis impediretur refrigeratio cordis,quæ præftatur a cerebro. Hæc Aponenfis fententia videtur effe fatis fpectata,& propterea recepta: fed non mihi placet. primum enim videtur effe contra Gal. vbi inter alia præclara quæ docuit eo in loco illud fuit,naturam femper parare vafa fecundum proportionem & magnitudinem earum rerũ quæ in ipfis continentur. fic vbi cor & pulmo parui funt, fecit thoracem & pectus angu- ftum. non videtur effe verum naturam os amplum facere,& quod continetur effe exiguũ Sed concedamus illi naturam aliquando errare,& vafa ampliora contentis facere. verun- tamen hæc ratio parum valet,quia quarto de partibus animalium capite decimo Ariftot. fcribit,pueros effe infipidiores.quod habent cerebrum copiofum, & amplum. fi hoc verum eft, non videtur verum effe deberi, magna capita magnitudine cerebri effe bona, a qua opprimuntur & grauantur omnes facultates. Eft etiam alia ratio,cur hæc Aponenfis fententia non fit amplectenda,quia etiamfi caput maguum poteft effe bonum,tamen hoc non femper verum eft, quia fæpe videmus,eos qui funt capite amplo magnitudine cerebri effe ftupidos, & eo magis, quia natura rarius perficit membra vbi eft copia materiæ,quam vbi eft inopia. Sed puto refponderi poffe in hac controuerfia, vno modo, caput vt fit bonum debet effe mediocre fecundum carnem & offa: cæterum fi ab hac mediocritate recedat, melius eft vt declinet ad paruitatem cæteris paribus, quia multo facilius eft vt natura ducat ad perfectionem fpiritus exiftentes in paruo cerebro, quàm copiofos in magno. & propterea Arift. dixit prudentiffimos effe brutis homines, quia capite paruo funt, & inter homines eos qui caput paruum habent. Alia refponfio eft, dum loquimur de capite paruo fecundum brutorum comparationem femper caput paruum melius eft,quia noftra conftitutio debet effe contraria membris brutorum: itaque debet femper habere caput minus. Si loquamur fecundum rei naturam,illud quoq; verum eft, quia

in arte med.

6.epid.com.1. tex.3.

l.de breu.vitæ

6.epid.com.2. tex.3.

fec.30.prob.3.

homo

homo cum fit erectæ figuræ, operæpretium eſt, vt pondus ſit ita temperatum vt poſſit ſuſtētari, ſine vlla violentia. Eapropter ſi maius fieret caput vniuerſa hominis fabrica euerteretur. Sed dicet aliquis quæ debet eſſe menſura capitis vt ſit proba ad vniuerſum corpus, præterea quomodo poteſt cognoſci an ſit magnum magnitudine cerebri, an oſſium, vel carnis? Dicendum eſt id quod ſcribit Hippoc. hoc loco, ſcilicet cognoſci (vt ab hoc poſtremò incipiam) ex ipſis oculis, quia vt ſcribit ſæpe Ariſt. & fuit placitum Medicorum oculi ſequuntur conſtitutionem cerebri, cum ſint eiuſdem ſubſtantiæ. Si igitur oculi ſunt parui, ſignū eſt exiguū eſse cerebrū, ſi oculi magni, ſignū eſt cerebrū eſſe magnum. Hoc igitur cum intelligeret noſter Hipp. dixit caput magnū habentes, & oculos paruos, eſſe iracūdos. Iam dixi, vbi oculi ſunt parui, neceſſario quoq; cerebrū eſſe paruū, & exiguū, vbi ita eſt, minus refrigeratur cor, ſiquidē vt fuit placitū Ariſt. inter pręcipuos vſus cerebri fuit, vt reſtingueret feruorē cordis. Itaq; iure eſt vt homines ſic conſtituti ſint ad iram propenſi, quia ſi verum eſt iram fieri ob calorem, vbi calor in corde inſignis eſt, nec caſtigatur a frigore cerebri, fit vt quilibet vel minimo motu ira concutiatur. Sed quomodo cognoſci poteſt copia paucitaſq; cerebri ex balbutie? quia ſignum eſt contentum non eſſe proportionatū cōtinenti; propter eaq; medullā ſpinalem, & neruos motui linguæ famulantes nō eſſe robuſtos, vt colligitur ex Gal. ob cerebri paucitatē. Ad ſecundum dico quę debeat eſſe menſura capitis optimè conſtituti. Scriptores inuenietis hac de re diuerſa ſcripſiſſe, quia diuerſa corpora noſtra conſtituuntur. Vitruuius voluit eſſe octauam partem noſtri corporis a mento ad imum pilum. melius Ruffus Epheſ. a palato ad frontem eſſe decimam partem corporis humani. Sed in pueris eſt quarta pars totius corporis. Et prout creſcunt corpora: ita quoq; decreſcit hæc proportio. ita tamen vt cerebrum nunquam augeatur, quod a principio accipit ſuam magnitudinem. Iam verò videre poteſtis Hippoc. ſententiam veram eſſe, qui caput magnum habent, oculos paruos, & balbi ſunt ad iram maximè eſſe pronos, ac vtilem eſſe non minus ad morbos ipſos cognoſceudos.

l. citat. 6. epid

lib. 3. cap. 1.

Οἱ μακρόβιοι, πλείους ὀδόντας ἔχουσιν.

Diu uiuentes plures dentes habent.

Hæc ſententia non ſolum quia Hippoc. eſt, verum etiam quia rem creditu difficilem cōtinet opus habet, & exquiſita, & breui explicatione. & quanquā (vt dixi) ſit admiratione digna, eſt tamen ſententia non ſolum ab Hippoc. ſed a ſummis auctoribus confirmata, ſcilicet eos qui plures dentes habent, diutius viuere: Quod autem habeant hanc ſententiam grauiſſimi auctores; facile quiſq; poteſt videre Ariſt. apertè id ſcribit: imò verò Pl. & Alber. Magn. non ſolum hoc ſcribunt, ſed tanquam vulgatiſſimū proponunt. Sed priuſquam hanc Hippocr. arcanam ſententiam perſcrutemur, operæpretium eſt ſcrupulum eximere, vt facilior ſit nobis, via ad aperienda myſteria. Scrupulus autem hic eſt, quod Ariſt. non ſimpliciter hoc aſſerit, ſed ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ quomodo fieri poteſt vt Hippocr. dicat perpetuò verum eſſe, & Ariſt. vt plurimum? puto ego vtrumq; verè dixiſſe; Hippoc. ſecundum rei naturam, Ariſt. ſecundum euentum. Rei natura poſtulat, quod qui habent plures dentes ſint viuaciores neceſſario. Interdum ſecus contingit, quia nonnunquam accidit eos qui raros habent dentes & pauciores diutius viuere, non ex rei natura, ſed propter diligentiam viuendi, cuius tanta eſt vis, vt Gal. dicat etiam prauas complexiones corporis corrigere. Itaq; ſi reſpiciamus euentum, contingit vt ſecus ſit: ſi rei naturam, verum eſt, quod ſcribit Hippoc. Videamus iam pro explicatione integræ huius ſententiæ, quæ ſit cauſa diuturnitatis vitæ, & cur hæc fiat a copia vel inopia dentium. Vita nihil aliud eſt (vt Plato ſcriptum reliquit) quàm fluxus quidam animi. ſed melius Medici noſtri dicunt, eſſe operationem caloris natiui. Calor natiuus vt docuit Gal. ſubſtantiam habet in ſpiritu & in ſanguine, quamquam contextus vulgaris dicat φλεγματὸς, ſed legendum eſt πνεύματος. ſpiritus & ſanguis poſiti ſunt in continua alteratione. tamdiu eſt

lib 2. de Hiſt. anim. & ſec. 10. probl. 47. et ſec. 34. probl.

lib. 11. cap. 52

lib 2. de anim. cap. 4.

l. de ſan. tuēd.

lib 8. de plac. Hipp. et Plat.

calor

calor natiuus quamdiu regeneratur ſpiritus, & efficitur ſanguis, atq; hoc eſt myſterium Hippoc. vbi ſcribit, animam quotidie refici vſq; ad mortem: ſcilicet quia vita, & anima hominis poſita eſt in ſanguine, & in ſpiritibus, ſanguis & ſpiritus continuo reficiuntur vbi non reficitur ſanguis (vt Galenus memoriæ proditum reliquit) moritur: vbi dicit poſſe quidem ceſſare chili generationem, ſed non ſanguinis, quia tota vis caloris natiui poſita eſt in continua generatione & refectione ſanguinis & ſpiritus. Sed non eſt neceſſe ſolum vt hæc continuò reficiantur, ſed ſi durare debet hęc operatio caloris natiui, tres de bet habere conditiones de quibus præclariſſime omnium docuit nos Ariſt. Prima conditio eſt, vt humidum natiuum ſit copioſum: nam ſicut videmus lucernas cito extingui in quibus parum eſt olei, ita in quib. eſt parum ſanguinis & ſpirituum, ſtatim intereunt. Secunda conditio eſt, vt humidum hoc minimè ſit tenue, ſed craſſum viſcidum, & pingue, ita videmus plantas, quarum humidum tenue eſt vt ſalix, cito perire: illus verò, in quib. eſt viſcidum, diu viuere, vt eſt palma, cupreſſus, de qua Plinius mira ſcribit. Tertia conditio eſt, vt hoc humidum ſit purum. ſi lucerna accendatur in oleo ſordido, videbitis eam cito interire: ſi autem ſit purum multo diutius durat. Et hæc eſt ratio quamobrem Ariſt. dixerit hominem & elephantem diutiſſimè omnium animalium viuere; quia humidum vtruſq; copioſum eſt viſcidum & purum. Sed circa hanc philoſophiam Hippoc. duo occurrunt diſcuſſione digna, vnum eſt; an verum ſit ad longitudinem vitæ neceſſario requiri copiam humidi: quia Ariſt. quærens rationem propter quam habitatores plagarum calidarum & ſiccarum diutius viuant, inquit eſſe, quia corpora illa ſicciora ſunt; ſicca enim in quit non putreſcunt, non æquè cito moriuntur. ſi hoc verum eſt, non eſt néceſſarium vt copia humidi conferat ad longitudinem vitæ. Alia dubitatio eſt, quia Ariſt. loco citato ſcribit corpora pinguia eſſe viuaciora, & affert exemplum plantarum verum Ariſt. videtur cõtrarium dicere, vbi ſcribit pinguia corpora habere minus ſanguinis, facilius putreſcere, ſeneſcere, & interire. Pro reſolutione prioris difficultatis facile eſt reſpondere, ſiquidem duplex humidum eſt, aliud viuificum, aliud excrementitium: ſiccitas ab inopia humidi nõ viuificat. ſed excrementitijs vitã protrahit, quia humidum natiuum relinquit purum: vbi ergo ſcriptum eſt, pingues diutius viuere, loquitur de inopia humidi excrementitij. Ad ſecundum obiectum dicendum, pingue aliud eſſe carnoſum adipoſum, aliud oleoſum: pinguia adipoſa certe putreſcibilia ſunt propter rationes Ariſt. quia facile putreſcunt, quia parum ſanguinis habent. & de his agit. cæterum pinguedo oleoſa non ſolum difficiliter putreſcit, verum conſeruat reliqua corpora a putredine. Igitur vbi Ariſt. dicit: corpora pinguia eſſe viuaciſſima, intelligit de corporibus pinguedine oleoſa, non autem carnoſa. Sequitur vt de dentibus loquamur, vt veritatem ſententiæ Hippoc. intelligatis. diſputatum eſt antiquitus, atq; etiam ætate noſtra, an dentes ſint oſſa. Ego verò ſemper fui eius ſententiæ. neq; eſſe aliena a natura oſſis, neq; eſſe vere oſſa, ſed eſſe medium quod dam corpus inter verè oſſa & non oſſa: quia nullas habent conditiones quas habent reliqua oſſa, ſentiunt, vt Gal. explorauit in ſemetipſo: præterea oſſa medulla plena ſunt, dentes ea carent. non poſſunt domari ab igne, ſed a ſola pituita vlcerantur. habent etiam aliam conditionem qua carent reliqua oſſa, quia regenerantur, ſecus atq; reliqua oſſa. habent quoq; conditiones oſſium, quia venis carent. Vnde iure ſtatuendum eſt, non eſſe pura oſſa, ſed medium quid; Michel. Epheſ. ſcribit circa oſſium conditiones differre homines ab omnibus animalibus brutis; ſiquidem in vno quoq; genere brutorum ſemper reperiuntur eidem numero dentes; in genere humano non ita eſt, quia aliqui plures, alij qui pauciores habent. Sed hic dubitatio oritur, vtrum hoc verum ſit quod dicitur. Ex vna parte eſt Hipp. noſter qui hoc loco ſignificat nobis reperiri alliquos qui habent plures dentes, quam alij. hanc eandem ſententiam habuit Alber. Magn. dicit aliquos 32. nõ nullos 28: aliquos 27. habere. Sed quod magis magis eſt Ariſt. & Plin. & Alber. vnanimi conſenſu docuerunt, mares habere plures dentes fœminis. Verum ex altera parte eſt, auctoritas omnium Anatomicorum, qui narrant has eſſe meras fabulas, quid ergo in hac controuerſia dicendum eſt. puto ego hunc nodum ita poſſe ſolui. ſi rei naturam ſpectemus,

l. de plac. Hip. et Plat. cap. 6

lib. de long. et breu. vitæ c. 3

lib. 16. in fine

lib. de breuit. vitæ cap. 4. et lib. 4. de gen. animal. c. vlt. ſec. 14. prob. 9.

lib. de partib. anim. cap. 5.

2. Hiſt. ad lib. de anim.

lib. 1. de anim cap. 6. lib. 2. de Hiſt. anim. cap. 3. lib. 11. cap. 37 lib. 1. & 2. de animal.

mus, veriſſimum eſſe quod teſtantur omnes Anatomici æque fœminas quam mares habere dentes plures: ſiquidem nulla eſt diuerſitas propter quam debeat eſſe ſecus. ſi conſideremus rei euentus, haud ita eſt, ſiquidem contingit vt aliquibus dentes poſteriores citius, aliquib. tarde naſcantur: ita vt ſcribunt Plin. & Albert. Mag. σωφρονιστήρων appellatum oriri 80. anno. ſic fieri potuit vt occurreret ei quidam cuius dens ſerò eſt factus: & exiſtimarit hoc ex rei natura pendere. Sed quid ad Ariſt. dicemus? & cur dentes adeo tarde naſcuntur? Circa primum diu cogitaui quomodo poſſet tueri Ariſt. ſed certe quum nullam rectam viam inuenio, exiſtimo hoc fuiſſe erratum illius, ex ignoratione Anatomiæ. nulli enim dubiū eſt, Ariſt. errore rei Anatomicæ feteliſſe mulieres pauciores habere dentes, maximè quia ſenſit carere etiam ſuturis; hinc errarunt poſtea Plin. & Albert. Magn. Ad ſecundum cur ita tarde naſcantur dentes dicendum eſt triplicem eſſe cauſam; prima eſt oſſium mandibulorum anguſtia: vbi enim anguſtia eſt, hic oſſa difficulter exeunt, eſt & denſitas & durities. tertia eſt debilitas caloris natiui: exeunt autem ætate prouecta, quia caro ſolida flaceſcit, oſſa hiant & ſpongioſa euadunt, anguſtiæ illæ relaxantur & aperiuntur. Sequitur vt videamus quæ ſit vera ratio, cur illi qui plures habent dentes diutius viuant. Ariſt. quærens hanc rationem dixit, quia qui habent raros dentes, habent os cranij denſum; vnde cum cerebrum perſpirare nequeat fit vt retentæ fuligines inducant putredinem, & conſequenter accelerant mortem. qua ratione dicebat etiam viros eſſe viuaciores mulieribus, quia habent ſuturas, quo fit vt vapores diſſoluantur. Hæc eſt Ariſt. philoſophia ſed falſa, quia falſis principijs nititur; nam hoc in loco duos grauiſſimos errores cōmiſit, vnum quia exiſtimauit raritatem dentium ex denſitate oſſis cranij pendere, tum quia exiſtimauit capita mulierum carere ſuturis. Itaq; multo melior eſt Hipp. noſtri philoſophia: ſecundum quam exiſtimo propter duas rationes fieri poſſe vt ſint viuaciores, qui habent plures dentes. prior eſt, quia (vt Hipp. ſcribit lib. περὶ ἀρχῶν) den tes generantur ex parte illa glutinoſa & pingui quæ manat ab oſſibus capitis: quæ tractata a calore natiuo, dura euadit. & ſubſtantia dentium euadit durior cæteris oſſibus, quia nihil frigidi remanet in ipſis dentibus, vt ait Hipp. Itaq; hoc conſtituto, ſupereſt vt dicamus, eos qui habent dentes plures diutius viuere: quia habent humidum illud glutinoſum & copioſum. Audiuiſtis conditiones humidi eſſe: vt non ſit tenue, ſed viſcidum glutinoſum. Et hinc facile cōprendere poteſtis, quàm grauiter errauit Alber. Mag. qui tradens rationē generationis dentiū in extrema ætate, dixit fieri a ſemine quotidie a capite decurrente. Alia ratio propter quā qui habent dentes plures ſint viuaciores eſt, quia humidū purū, copioſū, viſcidum lentū generatur, ex ſanguine optimè cocto & parato, qui fit ex chilo optime cōfecto. ad chilum optimè cōficiēdū certiſſimū eſt maximè cōferrè operationē dentiū vt iure dixerit Auic. primā operationē coctionis fieri in dentib. Iā igitur manifeſtiſſime apparet, qua ratione docuerit nos Hipp. eos qui habent plures dentes eſſe etiā viuaciores. *l. 2. anim. cap. 4.*

Οἱ τραυλοὶ, ταχύγλωσσοι, μελαγχολικοὶ, κατακορέες, ἀτενὲς ἀμύκτοι, ὀξύθυμοι.

Balbi, celeri lingua, melancholici, bilioſi; qui intentis oculis intuentur, iracundi

Hæc ſententia nullam cum præcedenti connexionem habet, & eſt purus aphoriſmus, phiſiognomicus. poteſt autem diuerſimode interpretari, vt alij qui propter obſuritatem patiuntur varias interpretationes. Puto autem huius ſententiæ duas eſſe partes, prima eſt, balbi, lingua celeres, &c. ſecunda, qui intentis oculis intuentur, &c. prioris membri, ſententia hæc eſt, balbos eſſe melancholicos, lingua celeres eſſe bilioſos, quod balbi ſint melancholici dixit alias Hipp. initio huius libri. hoc etiam dixit Ariſt. explicatiſſimè vbi ſcribit lingua hæſitantes & balbos eſſe melāncholicos. Quod lingua celeres ſint bilioſi, hoc etiam rationi maximè conſentaneū eſt: ſiquidem celeritas oritur a calore, celeritas loquēdi a celeritate motus ſpirituum. Inter omnes verò humores nullus eſt celerior ipſa bile. Ea propter Medici attribuunt ipſi (quanquam Plato male attribuit ignem ſanguini) Et hoc multo magis eſt in ijs qui bile ſincera abundant, quos hic Hipp. appellat κατακορέες Gal. (in interpretatione linguarum) propriè ſignificat bilem ſynceram. Nonnulli alia oratione hanc ſentent. explicare ſolent exiſtimātes intelligendā, qđ balbi, & melancholici ſint, *ſec. 11. prob. 38.*

 & lin-

& lingua celeres,& biliofi,& non audeo hoc damnare,quia non eft a ratione Hippoc.qui non nifi vifu rara proponit,eft rarum quod linguę celeritas & balbuties fiat a bile & humore melancholico. Et quanqnam hoc fit valde accommodatum genio Hippoc. tamen prior fenfus videtur magis effe confentaneus rationi,quod linguę impedimentum fiat potius a melancholia,audiuiftis alias rationem ex Arift.vbi dicebat tarde loquentes effe melancholicos,quia imaginationum celeritatem non poteft lingua confequi.

fec. 11. Prob. 38.

Qui intentis oculis intuentur.

Σκαρδαμύττειν nihil aliud eft quam oculis nictare apud græcos: vnde ἀσκαρδαμύττειν eft priuatio huius operationis, qni non nictant vnquam oculi, fed ijs intentis femper infpiciunt intuentes. Sed cum duo hæc vox fignificet, vt dixi, iure dubitatur, quo pacto dicat illos qui intuentur oculis intentis effe iracundos, quia omnis immobilitas oritur a craffitie humoris.ira eft opus caloris,feruor circa cor.præterea accedit auctoritas Polemonis auctoris antiquiffimi,qui libro phifiognomicorũ fcribit:eos qui celeriter & frequenter mouent oculos effe turbulentos,audaces,infidos; eos verò qui tardè,effe infenfatos tarde incipere,tarde finiri. Si hoc itaq; verũ eft,quo pacto dicit Hipp.qui nunquã falli cõfueuit eos qui intuẽtur fixè, iracũdos effe. Refpõdeo iracũdos effe alios,qui celerrimè irafcũtur, & celeriter placantur,alios qui tarde irafcuntnr,& tarde iram deponunt,qui celeriter irafcuntur & cito definunt irafci; calidiffimi femper funt biliofi, & ifti funt qui nictitant oculis frequenter,& de his nunc loquitur Hipp. alij verò funt qui tarde irafcuntur & tarde iram deponunt & hi femper melancholici funt. Et quanquam etiam biliofi effe poffunt, tamen habent aliquam melancholiam, & ratio eft, quod humor melancholicus frigidus eft & immotus,tum quia cogitabundi funt,qui cogitant immotos femper habent oculos, ἀτένισουσι. Videtis ergo quanta cum ratione dixerit Hippoc. intentis defixis oculis intueri iracundos,confert enim cum ad cognitionem morborum,tum maximè propter curationem: ad cognitionem quia Medici non femper otium habent,vt ex interrogationib.poffint cognofcere morbos:alij ex ore loquela cognofcuntur, nonnulli ex ipfo intuitu ægrorum,quando ægri vel nictant oculis,vel eos immotos habent. Non minor vtilitas eft in cõftituenda curatione; quia vbi aliquis occurrit nictantibus oculis, vt calidus curari debet, cum immotis,vt frigidus. Idem de balbutie dicendum eft,celeri lingua homines,refrigerantibus, tarda euacuantibus melancholiam effe curandos.

Μεγάλη κεφαλή, ὀφθαλμοὶ μέλανες καὶ μεγάλοι, ῥῖνα παχεῖαν καὶ σιμὴν, ἐσθλοί.

Magnum caput, oculi nigri & magni,nafum craffum & fimum habentes, boni.

Propofita dictio fimilis eft illi quam habet Hipp. initio fec. 5.huius libri;eft tamen aliqua differentia,quandoquidem ibi nonnulla addidit quæ non habentur loco citato. Eft autem tota hæc fententia phifiognomica, & nihil aliud vult docere Hipp. nifi eos qui habent caput magnum,oculos magnos & nigros,nec non nafum fimum & craffum,bonos effe;eos verò qui habent caput paruum &c.malos effe. ita vt fcopus illius fit docere,quo pacto Medicus ex folo intuitu poffit cognofcere mores & ingenium hominum, & morbos. De capite magno docuimus multa quomodo & bonum & malum fit. pariter intelligetis oculos magnos neceffario confequi copiam & magnitudinem cerebri,vt Ariftot.docet vt hac de re nulla poffit effe inter hos controuerfia. Sed de nigredine oculorum aliqua nobis funt dicenda,fcilicet,quæ fit caufa illius. Arift.exiftimauit nullam aliam effe caufam, quã copiam humoris aquei.ficut enim videmus corpora denfa in quorum fundo aqua eft collocata,tanto effe obfcuriora,quanro plus eft ille humor qui fupernatat, pariter exiftimauit tãto nigriorẽ effe pupillã,quãto copiofior eft humor q illi eft fuperpofitus. Sed Gal. attulit caufas huius coloris,paruitatẽ humoris criftallini fitũ ꝓfundũ ipfius humoris,& inopiã fulgoris fiue luciditatis. Sed(vt liberè dicã, vt foleo)mihi videtur multo melius philofoph.effe Arift.qui vnã dedit nigredinis causã,q̃ poffit fufficere ꝓ omib.quas ꝓponit Gal. paruitas pup illę dicitur comparatiuè,ratione humoris aquei maioris,qui fuperminet ipfi

lib. 5. de gen. animal. cap. 1

In arte med.

Itaq;

Itaq;quod pupilla illa videatur magna, non eſt tribuendum alij quam copiæ humoris,pariter ſitus profundus poteſt reduci ad copiam humoris, quia non in profundo collocatur niſi humor ſit copioſus. itaq; dicitur ſitus profundus,quia copia humoris magna eſt. pariter non alia de cauſa eſt inopia fulgoris, quàm ob copiam humoris aquei reſpectu ipſius pupilæ. Itaq;(vt ſummatim dicam) omnes hæ tres cauſæ reducuntur ad vnam. Habemus ergo hactenus quæcunq;dixit Hipp. referenda eſſe omnia ad ingentem humiditatem:caput magnum,oculi magni,nigri. Naſi autem craſſities & ſimitas eſt etiam ſoboles ipſius humoris: quia ſicut ſicca rigida manent & erecta,ita mollia facile flectuntur. Itaq; dicit Hippoc. bonos eſſe eos qui ſunt cerebro humido. Verum dubitatio hic oritur,vtrum verum ſit humiditatem augere bonitatem,quod Ariſt. dicat humidiores valde ingenio bonos eſſe. Ex altera parte eſt Heraclitus libro Gal.quod animi mores corporis temperaturā ſequantur vbi c. 5.laudat illum quod dicat,ſpiritum ſiccum eſſe animam prudentem,qua ſi ſiccitas maximè faciat ad ingenium. Reſpōderi huic dubitationi dupliciter poteſt; vno modo diuerſa eſſe ingenium,& mores,hi fiunt ex reputatione affectuū,& videntur potius pertinere ad cor:ingenium autem in cerebro eſt. Vt propterea dicere poſſumus, quando Hippoc. loquitur de bonitate, intelligi de moribus,quando autem Gal.loquitur de ſiccitate,intelligi de ratiocinatione ipſa. Poſſumus etiam dicere,bonitatem cum ingenio eſſe,& ſine εὐηθεία dicta a græcis coniuncta cum ingenio a ſiccitate eſt. ſimplicitas procul dubio eſt effectus purus ipſius humiditatis. Et huiuſmodi bonitatem Plato in Thetet. dicit oriri a cerebro humidiori; quod butyro comparari ſolet. *l.2.de anima*

Χαροποὶ μεγάλοι, κεφαλοὶ σμικρὴ, αὐχὴν λεπτὸς, στήθεα στενὰ, εὐάρμοστοι.

Charopi magni oculi,caput paruum,ceruix tenuis,pectora ſtricta, congruè formati hominis ſunt.

Hæc ſententia aliqua ex parte connexa eſt ſuperiori,aliqua ex parte diſiuncta eſt,coniuncta,quia tota,ſeu magna ex parte eſt phiſiognomica:diſiuncta, quia pertinet ad Σημειωτικὴν. Medicinæ partem. Eſt autem eius ſententia hæc, eos qui habent oculos charopos, nares (de quibus alias locutus ſum) paruas,caput paruum,ceruicem tenuem,& pectus anguſtum,eſſe bene compoſitos:quæ,etſi fuerit ab Hipp. longa obſeruatione & vſu inuenta & cōfirmata,nihilominus habet etiam aliquam rationem. Sed vt ad eam inueniendam properemus,oritur dubitatio;quomodo fieri poſſit,vt illi qui habent collum tenue & pectus anguſtum,poſſint eſſe bene compoſiti,cum hæc vox εὐάρμοστος apud Platonem vſurpatur pro harmonia animi:ſed apud Medicos etiam pro harmonia corporis vſurpatur. Ego hoc loco de vtroq; intelligi poſſe exiſtimo. Sed quomodo? Gal. ſcribit naturam ſemper facere vaſa proportionata rebus quæ in ipſis continentur,& præſertim inquit Gal. eo in loco facere thoracem proportionatum contentis. Si ergo thorax ſit anguſtus, quomodo poteſt eſſe bonum? neceſſe cor eſſe paruum atq; pulmones,& calorem natiuum eſſe puſillum neq; igitur videntur fieri optimæ operationes. Præterea idem Gal. dicit nonnullos Medicos exiſtimaſſe animam rationalem in pecture contineri,& addunt multa argumenta,quib.adducunt veteres exiſtimaſſe animā latere in pectore, ita vt dicebant magni animi eſſe magni pectoris. Igitur ſi hoc verū eſt,ſequitur eos q̃ habent anguſtū pectus habere etiā anguſtū animū. Pro reſolutione huius difficultatis dupliciter reſponderi poſſe puto, vno modo,forſan contextum hunc eſſe mendoſum,& loco εὐάρμοστον eſſe legendum ἀνάρμοστοι,eſt enim facilis lapſus,quaſi voluerit dicere contrarium,& ita mihi placet hæc interpretatio,vt iurarem illum ita ſenſiſſe. Verūntamen ne confugiamus ad hoc commune perfugium,alio pacto reſponderi poſſe exiſtimo,ſcilicet hanc vocem εὐάρμοστον nihil aliud ſignificare quàm formoſitatem: nam videtur ſanè aliquid ad ſpetiem confferre capitis paruitas,colli & pectoris anguſtia. imò inuenio etiam huiuſmodi eſſe commendatam in equis a Vergilio.

l.6.epid.cō.1.tex.37.

lib.2. d. plac. Hipp. et Plat. cap.3.

Argutumq; caput,breuis aluus,obæsaq; terga.

Quod cum sit, tum veteres omnes testes sunt,tum hodierna exempla demonstrant; nam illi maximoperè commendabant mulieres pectore stricto,& clunibus latis & lumbis.pro- pter quod nonnulli fascijs pectora arctabant teste Gal. vt lumbi clunesq; magis extube- rarent.Imò Clemens Alexend. detestatur homines sui temporis,qui ita arctarent fascijs, vt vertebras coxarum luxarent & Gal. etiam nescio quid simile scribit de mangonib.loco citato,qui varie solent tractare pueros,quos vendebant. Quare(vt ego puto)nisi mēdosus sit textus,ita intelligendus est hoc loco Hippocrates.

l.d.caus.mor. cap.7.

Κεφαλὴ σμικρὴ, οὐ δ᾽ ἂν εἴη τραυλὸς, οὐδὲ φαλακρὸς, ἢν μὴ γλαυκὸς ἔῃ.

Qui capite est paruo non fuerit balbus,neq; caluus,nisi sit glaucius.

Caput paruum dicit Hipp. nunquam habere secum balbutiem neq; caluitium, nisi ocu li glauci sunt. quæ sententia vt ego puto est prolata tanquam res pure ab ipso obseruata. & quæ forsan nullam rationem habet.sed si aliquid etiam rationi consentaneum inueniē dum sit,dicemus caput paruum necessario siccitatem habere iunctam, vt caput magnum humiditatem:vbi est siccitas non potest esse balbuties, quia hæc semper oritur ab humidi tate,similiter non potest adesse caluitium morbosum,quia fit a pituita putrescente, quæ non est in capite paruo. Itaq; non potest fieri,nisi oculi sunt glauci, qui semper sequun tur siccitatem cerebri. Quare caput paruum & oculi glauci cum sunt a siccitate,facile fit vt caluitium naturale sequatur,sic quoq;balbuties,quæ consequitur humorem melancho licum,de quo Arist. scribit.

sec. 11.prob.

Σπασμῷ φωνὴ ἐν γονίμῳ λύεται. ἀπήλλακται τοῦ μεγάλου νοσήματος.

In conuulsionib. si vox in die legitimo soluitur,liberat a magno morbo.

Quod in præsenti dictione proponit Hippoc. illud est. si in conuulsionibus die legitti- ma vox recuperetur,liberari homines a magno morbo. quæ sententia similis est illi quam habet primo Aphor. vbi scribit. In ebrietate, si vox recuperetur ea die qua soluitur eb- rietas,homines saluari. Si autem sensus vtriusq; sententiæ consideretur,idem fere est, li- cet verba sunt diuersa. Vt autem,quod scribit Hippoc. diligenter intelligamus, primum repetendum est memoria,diem legittimū aliud significare,quàm criticum. Quod perti- net ad magnum morbum,scire oportet apud Hippoc.nomine magni morbi intelligi qui- dem plærunq; morbum comitialem,verum etiam interdum veram apoplexiam. Vtrum autem hoc loco significet apoplexiam & epiplesiam,an epiplesiam duntaxat,dubitari qui- dem possit: veruntamen etsi certum sit posse etiam significare apoplexiam, tamen placet vt intelligamus de epilepsia. quia vt Gal. scribit,in apoplexia penitus facultas motrix o- tiosa est,in epilepsia deprauata. Vnde cum Hippoc. loquitur de conuulsionibus quæ sunt operationes deprauatæ,nō potest loqui de apoplexia,in qua penitus perditur motus. Sed si epilepsia est conuulsio totius corporis quomodo dicit,liberare a magno morbo? Non- nulli dixerunt Hippoc. hoc loco intelligere pro conuulsionibus, venarum interceptiones ob repletiones neruorum a vaporibus & humoribus. Sed placet magis mihi pro conuul- sionibus intelligere,manifestas conuulsiones, quia epiplesia tametsi semper sit cum con- uulsione,non tamen semper est cum conuulsione manifesta. Auic. scribit epilepsiam in- terdum fieri sine conuulsione manifesta. & Auic. ibi dicit,fieri multoties sine spasmo ma nifesto,vult autem dicere aliquoties. Quod ergo vult Hippoc.docere hoc loco,illud,est. In cōuulsionibus manifestis si vox soluatur die legittima, liberari a magno morbo ęgros. Sed video statim dubitari,quomodo fieri possit vt soluatur epiplesia die legittima, quia

sec.2.aph.45.

l.3. trac. 1. cap.8.

vix

vix paroxiſmus durat duab, vel tribus horis. quæres quantum ego puto ita ſeſe habet: vſu ſæpe venit, vt homines capiantur conuulſionibus, & ſimul etiam ammittant vocem, vt in ebrietate, & ſine ea: vbi detenti ſunt conuulſionibus, & capti voce, ſi perdurat morbus, ſolet finire conuulſio omnis in epilepſiam, aut apoplexiam. ſed ſi in his conuulſionib. vox redierit die legittima ex toto (inquit) deletur ſuſpicio futuri magni morbi. apoplexiæ, aut epilepſiæ. Sed qui fit vt vox ſoluta die legittima liberet ab his morbis? die critico fit expulſio materiæ peccantis, vox non reſtituitur niſi materia impediens neruos & muſculos ex toto adimatur. materia morbifica perfectè adimitur, aut non perfectè, ſi prfecte eſt vera criſis, & tunc non ſolum liberat a morbo, ſed etiam a recidiua. ergo cum ſemper ſit die legittima expulſio perfecta, iure fit vt liberet ab epilepſia, a magno morbo.

Λεχοῖ δὲ πυρεταινέσῃ, καὶ ἀλγεούσῃ, ὕδωρ καταχεῖν, καὶ πτισσάνην παχεῖαν διδόναι τρὶς τῆς ἡμέρης, θερμήν.

Puerperæ febricitanti, & dolenti, aquam affundere, & ptiſanam craſſam dare ter in die calidam.

Hæc ſententia nullam habet cum priob. connexionem. imò puto ego hoc in loco fuiſſe inſertam. Sed quicquid ſit eſt ſententia Hippoc. quod vbi mulier quæ peperit & febricitat & dolet, affundendam eſſe aquã calidam, & vtendum eſſe ter in die ptiſſana craſſiore. An hic loquitur de prægnante, vt nonnulli exiſtimarunt, an de muliere quæ recenter enixa eſt, vt ſignificat vox hæc, & vt vtitur Hippoc. dubitarem, niſi mihi certo conſtaret hanc Hippoc. ſententiam poſſe rectè accommodari huic voci λεχοῖ, quam ſcribit, quæ nihil aliud ſignificat quam mulierem recenter enixam, & decumbentem in lecto, qui appellatur a græcis λεχός. Iam clariſſimum eſt, mulieres parientes acerbiſſimos dolores perpeti, ita vt Medea apud Euripidem dicat: ſeſe ter malle ſub clypeo certare, quàm ſemel parere. Contingit interdum vt cum partu dolor omnis ceſſet, interdum poſt eum duret cum febre. Vbi febris doloreſq; iunguntur poſt partum ſemper ſuſpicari debetis de affectu aliquo inflammatorio, in quo (vt Hipp. in hac ſententia nos docet) incedendum eſt hac ratione. Vt autem eam penetremus, videndum eſt, quæ indicationes nobis ſunt capiendæ in hoc affectu. Duæ ſunt indicationes, vna a natura morbi, alia a viribus. A natura morbi; cum ſit febris. nihil aliud indicat quam vt refrigeretur & humectetur; dolor indicat, vt leniatur. Pro refrigeratione & dolore leniendo nihil aliud nos docet Hippoc. quàm vſum aquæ calidæ affuſę, quæ refrigerat, humectat, (& quod caput huius rei eſt) dolorē lenit, vt Hippoc. ſcriptum nobis reliquit. Igitur iure Hippoc inquit eſſe occurrendum in hoc caſu cum affuſione aquæ calidæ. A viribus ſumitur quoq; indicatio, quia Hippocr. non ita frequenter ea vtitur, ſed vtitur nunc, quia vires ſunt attritæ, & penè euerſæ, propter partum. accedit, quod debeat ſufficere ad nutritiouem. Sed quomodo expletur hæc indicatio? Vires mulieris quæ eſt recenter enixa habent opus vt ſuſtententur, non vt ſuffocentur: eapropter opus eſt vt victus qui offertur poſſit vires ſuſtentare, non qui poſſit ſuffocare. & ea de cauſa dat ſolam ptiſſanam craſſam; atq; cum vires laborent, offerri iubet ter in die. Quapropter poteſtis pro medicina facienda, duo clariſſima documenta colligere, vnũ eſt, vt vbi mulier quę recenter enixa eſt dolet & febrit ſimpliciler illa curetur, ſed blandè vt Hippoc. ſolet vſu aquæ & ptiſſanæ craſſioris & non curetis nugas mulierum: quod maximè annotandum eſt propter errores neſciarum mulierum, quæ etiam febricitantibus vinum dant. Aliud documentum eſt, vbi non licet propter mores, huiuſmodi remedio vti, vt loco huius ol. tepidum chamomelum anetin. hydroeleum adhibeatis: pro ptiſſana præſcribatis panem coctum, iuſculum, vt dolorem ſempet tamē leniatis, vt abſtineatis a grauiſſimis medicamentis.

lib. 1. de morb.

ſec. 5. apḣ. 24.

Παιδίον

Παιδίον τρέφεται ἑβδόμῳ μηνὶ, ἢ ἐννάτῳ, ἢ δεκάτῳ. καὶ ἵσταται τῇ φωνῇ, καὶ ἰσχὺς ἔσεται, καὶ τῶν χειρῶν κρατέει.

Puerulus nutritur ſeptimo menſe, aut nono, aut decimo, & firmatur voce, & robur ſequitur, & manibus validus eſt.

Cum ſuperius de nuper enixa & puerpera locutus ſit Hipp. vt audiuiſtis, nunc de ipſo puero in lucē edito non nulla etiā ſcitu digna, nec ita vulgaria proponit, vt iure hiſce cum ſuperioribus aliqua videatur apparere connexio, eſt autem præſens ſententia puerulam nutriri ſeptimo menſe, aut nono, aut decimo, & firmari voce, & roborari, & manibus validum eſſe. Quod enim omnes inſignes mutationes vt dentitio, & locutio, fiant menſibus & annis legitimis, eſt iam ab Hipp. dictum plæriſq; in locis, & a nobis ſæpe declaratum. Cæterum quæſtione dignū eſt, quomodo Hipp. hic dicat puerulum nutriri ſeptimo menſe, aut nono, aut decimo, nam non ſolum quolibet die nutritur, verum etiam qualibet hora, & quolibet momento, ſiquidem vita quæ nutriendo ſuſtentatur, & diximus aliàs, opera caloris, ſicut eſt continuò, ita etiam nutritio: imò vero in ægritudine quæ vocatur ἀτροφία etiam homo nutritur, quamuis multo maior ſit nutrimenti cōſumptio, quàm additio. Reſpondendum eſt, hanc vocem τρέφεται & τρέφεσθαι, qua vtitur hoc loco Hippoc. significare etiam ſolidari, ſeu indurari, vt annotauit Gal. imò verò etiam Erotianus in voce τρέψαι Quare puto hac ſignificatione accipiendam eſſe vocem τρέφεται vſurpatam ab Hipp. quaſi dicat puerulum ſeptimo menſe, nono, & decimo, denſari & indurari. Tria præterea digniſſima inquiſitione diſcuſſioneq; hic occurrunt, primum eſt, cur Hipp. dicat puerulum ſeptimo nono & decimo menſe denſari & dierum nullam mentionem facit, alterum eſt, cur reliquerit octauum menſem. tertium, cur dicit, puerulum natum ſolidari. Circa primum ſcire oportet, non ſine maxima conſideratione Hipp. duntaxat mentionē feciſſe menſium non dierū, quia opera naturę quolibet momēto qualibet hora fiunt, ſed demōſtratio certis temporibus vt dentitio & locutio. Sed quare octauū menſem reliquit? magno ſane iudicio hoc fecit Hipp. profectus pueri correſpondet ſemper partus tempori, ita vt quo tempore fit partus, eodem etiam fiat profectus, at partus octauo menſe non eſt vitalis, ergo neque profectus eo tempore fit. Sed cur pueruli extra vterum ſolidantur? Plato in Timeo exiſtimauit ſoliditatem corporum tribuendam eſſe figuris elementorum, ſed repudiata eſt ab Ariſt. Capienda itaq; eſt vera reſolutio ex natura ſoliditatis, deſcripta ab Ariſtot. ſoliditas (dicit ille) acquiritur ex conſtitutione multi ſicci cū pauco humido: ſiccitas conſumitur duntaxat beneficio caloris per ſe; per accidens verò frigoris; calor enim dum depopulatur exuperans humidum, facit vt plus ſicci relinquatur, quàm humidi: frigus per accidens facit ſoliditatem cogendo calorem natiuum qui depaſcitur deinde humidum. Iam verò videamus, vtrū puer extra vterū ita exiccetur vt ſoliditatē acquirat. Sæpe puer extra vterū & a calore p ſe, & a frigore per accidens ſoliditatē acquirit, a calore quia quā to magis recedimus a principijs ortus, eo calor maior acriorq; fit, maior exiccatio, ſoliditaſque. Et hoc eſt quod dicit Gal. verba faciens de corporibus ſolidis, ſemper ſoliditatem ſequi ſiccittatem, fit etiam hoc per accidens a frigore, quia cum ſtatim atq; ex vtero proceſſit, aere in multo frigidiorem ingreditur, hic condenſando corpus, calorem auget, qui dein depaſcitur humidum, quod cū intelligerent Germani, (vt notat Tac.) curabant vt nudi ſemper eſſent ipſorum pueri, vt frigore cōdenſaretur eorum corpus, & ſolidior duriorq; fieret. Itaq; videtis quam rationabiliter dicat Hippocr. puerulos ſeptimo, nono, & decimo menſe ſolidari.

In expoſ. ling.

lib. 4. meteor. cap. 4. & 5.

Καὶ ἵσταται τῇ φωνῇ,

Si doctrinam Hippoc. guſtare diligenter volumus, operæpretium eſt ſciamus, ſemper Hippoc. cauſas latentes nobis proponere, deinde effectus latentes ſubiungere; idem facit hoc loco ſtatim atq; dixit, puerulos ſolidari ſeptimo nono & decimo menſe ſubiungit effectus

fectus latenter ſubiungere; idem facit hoc loco ſtatim atque dixit, puerulos ſolidari ſepti mo, nono, & decimo menſe; ſubiungit effectus, vocem ipſius firmari, robur in toto corpo re ſequi, conſequenter manibus incipere valere. Sed quomodo hoc fit, & cur ſolum hos tres effectus commemorat, cum etiam multi alij ſequantur? quia ad motũ edendum opus eſt firmitate muſculorum. hi autem inſeruiunt quam maxime motui: itaq; iure dicit ad ſo liditatem hæc omnia ſequi. Sed cur duntaxat horum trium mentionem facit, & multos a- lios effectus relinquit? Vt ſæpe dixi Hippocr. breuitatis ſtudioſiſſimus, ſemper hoc ſolet facere, vt ſemper paucis verbis multa nos doceat. voluit docere nos ſeptimo menſe totum commutari. & dixit ſolum hæc tria, quia omnia opera corporis noſtri fiunt a corde, cere- bro, & calore natiuo: a corde firmato, efficitur vox; quia ſub voce voluit nos docere ſtatũ cordis: cerebrum valere, ex motu manuum intelligitur; & propterea dixit, valere manibus puerulum: robur autem toti corpori, cum accedat ex vbertate caloris natiui, iure fit vt no- mine roboris velit nos docere commutationem ſtatus caloris natiui totius puerul. Habe tis ergo quomodo dixit ſoliditatem fieri ſeptimo, nono, & decimo menſe, quid ſequatur huiuſmodi ſoliditatem. Nunc tria diligenter inueſtigabimus, vnum erit, cur factum ſit vt animalia quadrupedia ſtatim atque in lucẽ edita ſunt incipiant ambulare, homo verò cum ſit nobiliſſimus omnium animalium multo poſt. aliud eſt, cur Hippoc. inter effectus ſoliditatis potiſſimum refert opera manuum, & non pedum καὶ τῶν χειρῶν κρατέει inquit. po- ſtremum erit quis ſit futurus huius dictionis vſus. Circa primum Ariſt. ſcribit, omnium animalium, diuerſum eſſe ſitum in vtero, quadrupedia (inquit) extenſa manent; ea quæ carent pedibus, vt piſces, obliqua; bipedia, vt homines, conflexa; adeò vt Hippoc. ſcribat pilam referre, cum ita cõflexus in vtero eſt fœtus humanus, vt caput interueniat inter ge nua. Hoc ergo ſitu naturali exiſtente, iam apparet vera ratio cur homo non poteſt ſtatim proprijs inſtrumentis, vti, ambulareque, quia quadrupedes vbi exeunt ab vtero, habent membra ſolida, homo verò mollia & cerea. Sed habuit etiam natura alium finem in hac conſtitutione animalium. primum enim animalia bruta opus eſt vt ſtatim atq; ſunt in lu cem proprium alimentum quærant: itaq; niſi natura hunc ſitum conſtitutionemq; ijs de- diſſet ſtatim eorum ſpecies defiįſſet, homo verò, qui eſt maxima cura parentum, nõ opus habuit vt ſtatim ſponte & vltro alimentum quæreret. & idcirco maluit inflexum quàm extenſum facere. Erat ſecundum dubium de manibus, cur Hipp. duntaxat mentionem fecit manum, non pedum; puto ego magno etiam indicio Hippoc. hoc nobis propoſuiſſe, ſiquidem manus eſt inſtrumentum inſtrumentorum vt Ariſt. dicebat; & primum homo habet opus manib. quàm pedibus, ea propter iure fit vt natura aptet & accommodet ma- nib. ſeptimo, nono, & decimo menſe. Verum longe alia doctrina hac ſententia latet, quã tum ego quidem plane mihi perſuaſum habeo, Anaxagoras (vt audiuiſtis olim & legiſtis apud Laertium, & Ariſt.) ſolet dicere idcirco eſſe hominem prudentiſſimum omnium ani malium quia manus habebat, verũtamen ſecus exiſtimauit Ariſt. qui confutato Anaxago ra dixit: non eſſe hominem prudentem, quia manus habet, ſed manus habere, quia eſt pru dentiſſimus omninm animalium. Et tantum potuit hæc opinio apud omnes, & etiam Ga lenum, vt dici vix poſſit. Sed ego aliter ſentio. ratio eſt, vt credam illos fefelliſſe, quia ſi manus eſſent datæ propter rationem, æquum eſſet, vt quo tempore incipit vti ratione, etiam manibus vti inciperet: ſed his prius vtitur, ergo nequaquam exiſtimandum eſt factas eſſe mentis cauſa. præterea Ariſt. comparans mentem & manum dicit, vtrunq; eſ- ſe inſtrumentum naturæ: ſed differre, quia ſerò mens accedit, manuũ operatio, cito. Quis itaq; nõ videt minime potuiſſe in hunc vſum factás eſſe manus, vt duntaxat inſeruirent menti. Quare puto ego non hunc eſſe earum præcipuum vſum. Solet natura abuti etià partibus, præter præcipuum vſum: vt fecit nares ad odoratum, & expurgandum ab excre- mentis cerebrum. Sed quis eſt ergo vſus manuum præcipuus? Gregor. Hyſſen. ſiue Ne- mes (quia vnus & idem mea ſententia eſt auctor) incredibilem quendam vſum manuum excogitauit, nam voluit principaliter ad hoc eſſe conſtituras, vt poſſent cibum inferre ori, nam homo cum futurus eſſet animal ciuile, opus haberet ſermone; ad hoc autem vt hic

fiat

lib. 7. de Hiſt. anim. cap. 8.

lib. de nat. pu. & genit.

lib. 4. de partibus ani. c. 10.

ſec. 30 prub. 4

lib. de opif. hominis.

lib. de nat. hominis.

fiat, opus fuit os fabricare cum labris dentibus & lingua vt articulari poſſet vox; bruta, quæ minimè ſermone egebant aliter ora habent: & propterea apta hæc ſunt ad capiendū ſine vllo alio adiumento cibum; os hominis autem eſt ineptum & propterea opus erat illi alio inſtrumento; & huiuſmodi fuit manus, quia cum manuum proprium eſt munus apprehenſio, apprehendens cibum ori ſupplet. Quomodo ergo nunc mentionem facit manuum inquit Hippoc. ſeptimo, nono, decimo menſe manib. valere? quia tum incipit puer egere cibo, & propterea natura Incipit eo tempore dentes emittere, quia incipit egere cibo non ſolum lacte, ſed lacte & cibo. Vultis videre hanc rem ita eſſe, videte naturæ prouiſionem, pueri ſtatim atq; ſunt nati, manus ori admouent. Igitur magno iuditio voluit Hipp. duntaxat annotare manuum operationum non pedum, quia harum operatione prius egebat. Sed ad quid Hippoc. hanc rem in aduerſarijs ſuis annotauit? vt doceret homines, non eſſe ſoluendos e faſcijs pueros, & in libertatē collocandos, quàm ante ſeptimū, nonū, & decimū menſem. quia ſi corpora non prius ſolidantur, iure cōplectenda ſunt faſcijs, & hinc eſt quod dicebat Hipp. nonnullos habere contorta crura quia prius ſolu- *lib. de aer aq. & loc.* ti erant.

Τῆς φωνῆς λυομένης πάντα λύται, ἡ γὰρ λύσις τῇ φθέλξει ὁμοίη: τύεται δέ ἐν γονίμῃ.

Voce ſoluta omnia ſoluuntur, nam ſolutio locutioni ſimilis. ſoluitur autem in die legittima.

Propoſita dictio ſicuti grauis eſt, ita quoq; non exiguam dubitationem habet, quia pleriq; coniungunt totam hanc dictionem cum prioribus; quæ quoniam ſatis incongrua eſt, minimè mirandum eſt. Si etiam obſcuritatem habet; ſpero tamen futurum eſſe vt clariſſima euadat, ſi (quemadmodum audietis) coniugatur. Dixerat enim Hippoc. antea, conuulſiones finiri in epilepſia vbi vox ſoluitur. poſt hæc verba ſiue fuerit Hippoc. ſiue alius interpoſita ſunt quæ audiuiſtis de puerpera & puerulo, nunc autem ſubiungit Hippoc. voce ſoluta omnia ſolui. Sed quid vult Hippoc., hoc velut ænigmate nos docere? rem ſane non contemnendam, & quæ non ſolum efformat medici iudicium, verum etiam mirum in modum valet ad curationem inſtituendam. Vult igitur nos docere Hippoc. quod quotieſcunque vox ſoluitur in conuulſionibus, omnia mala ſoluuntur, eo quia vox eſt ſimilis ſermoni, quaſi dicat, quia vbi epileptici loquuntur, ſignum eſt ſolutum eſſe morbū pari pacto vbi vocem recuperant, ſignum eſt morbum eſſe ſolurum. Sed quæ eſt cauſa, propter quam voce ſoluta omnia ſunt ſoluta? Gal. ſcribit conſuetudinem eſſe Hippocr. vt quotieſcunq; ἀφωνίαν commemorat, ſimul & ſemel intelligere omnes cerebri læſiones; *lib. 5. Aph. 5. & lib. 6. Aph 51.* & quia vbi læditur vox ſemper prius læditur vniuerſus cerebri ſtatus, ita quoties recuperarur vox, ſignum eſt ſtatum cerebri vniuerſum eſſe ſolutum, mentemq; vocis ducem eſſe liberam. Igitur voce ſoluta omnia ſoluuntur, ſed cur dicit hanc ſolutionem fieri ἐν γονίμῃ hoc eſt die impari? puto eſſe inſertam hanc dictionem. ſed ſi malimus eam ſeruare, poſſumus dicere veram ſolutionem morbi (etiamſi ſit morbus acutus) fieri tamen die impari.

Ἢν αἱ φλέβες σφύζωσιν ἐν τῇσι χερσὶ, καὶ τὸ πρόσωπον ἐῤῥωμένον, καὶ ὑποχόνδρια μὴ λαπαρὰ ἢ χρονίη ἡ νοῦσος γίνεται, ἄνευ σπασμοῦ ἐ λύεται, ἢ αἵματος πολλῦ ἐκ τῶν ῥινῶν, ἢ ὀδυνης ἐς τὰ ἰσχία.

Si venæ pulſent in manibus, & facies bene habita, ac hypochondria non ſint mollia, diuturnus morbus ſit, ſine conuulſione non ſoluitur, aut ſanguine multo ex naribus, dolor coxæ.

Altera hæc dictio eſt purus Aphoriſmus, nullam penè connexionem habet cum ſuperioribus. eſt tamen ſententia memoria æterna digna & tota (vt breuiter) dicam ad partem prognoſticam pertinet, imò verò hæc eadem ſententia habetur bis in libro coacarū prædicta-

dictionum repetita;intereſt tamen inter illam & hanc quia in coacis prædictionib. alicubi ſunt verba,quæ in hac non ſunt,alicubi deſunt,& mutata pars. Sed idem eſt vtrobiq; ſenſus. Vtcunq; ſit explicanda eſt mens Hippoc. ſententia hæc duas partes ſcitu dignas habet; prior eſt ſi venæ pulſent in manibus & facies colorata ſit, & hypochondria non ſint mollia,morbus,longus erit, altera pars eſt, huiuſmodi morbos ſolui non poſſe niſi multo ſanguinis e naribus fluxu, vel conuulſioni,vel dolore coxæ. Examinemus autem priorem partem. dixi alias vobis,Hippoc. nomine pulſationis venarum non intellexiſſe quemlibet motum arteriarum,ſed duntaxat aſpectabilem vel contrectabilem, vt ita dicam, hoc eſt qui cerni tangiuè poteſt ita autem appellat Hippocrates σφυγμὸν, ſiue pulſum .præterea Hippocrates voce manus intelligit totum brachium & præſertim carpum,nam (vt docet Galenus) ſolemus hunc tangere propter facilitatem & certitudinem. Cum ergo dicit, ſi venæ in manibus vehementer pulſent; hoc eſt,ſi febris adſit, quia motus ille arteriarum oritur a magnitudine incendij. vbi ergo motus eſt vehemens eſt magnus æſtus, & febris. Et quod hoc ita ſit poſſumus colligere ex Hippocrate in coacis prædictionibus vbi dicit: in febricitantibus ſi venæ pulſent.Iam verò facies bene collocata eſt illa de qua primo Prognoſticorum verba facit,in morbis(inquit) ſi facies ſit ſimilis ſano,bonũ eſt.cui faciei contraria eſt illa,quæ cadaueroſa appellatur. Porronon mollia hypochondria ſunt illa quæ tenſa ſunt & dura. ita vt non cedant tactui. Sed vt plene intelligatur myſterium quod complectitur his verbis, tria videre oportet, vnum eſt, quomodo Hippocrates ſub nomine vehementis motus arteriarum intelligat febrem. ſecundum eſt, cur duntaxat trium mentionem facit,ſcilicet motus venarũm, faciei,& hypòchondriorum,& nulla alia commemorat. tertium quo pacto hæc tria ſignificent morbum longum futurum. Quod ad primum attinet,videtur nõ ignobilis difficultas,ſiquidem(vt ſæpe dixit Galenus, Hippocrates ignorauit pulſum,aut ſaltem contempſit. Galenus ſexto Epidem.com. 1.tex. 29 inquit eſſentiam febris non eſſe poſitam in motu arteriarum,ſed eſſentia caloris: quomodo ergo potuit docere ſub motu arteriarum. Reſpondere oportet Hipp. diuiniſſimi genij virũ,non ſolum propriũ ingenium reſpexiſſe,ſed ſępenumero etiam conſpectũ & ingeniũ aliorũ hominum.cum enim eſſet eruditurus gentem,& ſæpe ignaram,voluit accõmodare ſeſe captui illorum vt hoc loco fecit.Itaq; cum voluit febrem docere quã ſolus intellectus iudicat, voluit indicare potius motũ arteriarum quàm caloris. Neque valet quod ſcribit Galen.febris eſſentiam eſſe calorem:quia huiuſmodi calor ſignificatur nobis per motum arteriarum:quare ad febrem cognoſcendam iure exiſtimatum eſt, vſque ad tempora noſtra mirum in modum valere pulſus cognitionem. Ad ſecundum Problema reſpondendum eſt,magno iudicio & prudentia hęc tria ſolum propoſuiſſe,quia conſuetudo eius fuit docere multa & præclara pauciſſimis verbis: voluit ergo his tribus docere ſtatum vniuerſum noſtri corporis. Nam quemadmodum compertiſſimum eſt apud omnes, Corpus humanum gubernatur animali facultate quæ eſt in cerebro, vitali quę eſt in iecinore:his inquit tribus.cum ergo proponit faciem,vult ſignificare ſtatum facultatis animalis, quia tota vis animi comprehenditur ex facie, vt Ariſt. 36. part.Probl. 1.propterea eſſe faciem homini diceret, quia ex hac cognoſcitur quales ſimus. Ex pulſu cognoſcitur ſtatus facultatis vitalis cordis:& nihil eſt ex quo nobis magis appareat vniuerſus ſtatus cordis, quàm motus arteriarum. Status iecinoris cognoſcitur ex hypochondrijs,quia vbi iecur bene valet,ſanguis optimus fit,hypochondria bene nutriuntur,non fiunt excrementa. Videtis ergo quomodo Hippocrates ex his tribus propoſitis ſignis doceat nos vniuerſum corporis ſtatum,hoc eſt earum facultatum ſtatum quibus diu noctuq;corpus noſtrum gubernatur. Ad tertium repetendum eſt memoria, quod ſcribit Galen. nempe totam vim prędicendi in morbis ſitam eſſe in collatione harum trium facultatum & morbi;nam ſi morbus has ſuperet, metuenda imò expectanda eſt facultates vincant, aut multum,aut parũ vincunt,ſi multum, proxima ſemper eſt ſalus: ſi parum, diu durat pugna, & neceſſarium eſt prorogari morbum. Iam verò ſi diligenter introſpiciamus, quæ dicit Hippocrates lib. 1. Prog.

Nn vide-

videbimus verum esse,quod vbi facies est collorata, venæq; pulsant & hypochondria nõ sint mollia,futurum esse morbum longum,quia signum est facultates quidem vincere,sed non multum,quia sola animalis facultas videtur esse robusta ceteræ, languent. Atq; hoc est quod voluit nos docere illo oraculo quod habet secundo Aphoris. 28. vbi scribit. In leniter febricitantib. si facies diu perduret integra, morbum esse longum:tanti enim fem perputauit faciem Hippoc.vt si mala sit, pessimum signum sit:si bona,optimum. Est altera pars huius sententię Hipp. huiusmodi morbum longum nequaquam finiri,nisi vel sanguinis copioso e naribus fluxu, vel conuulsio superueniat, vel coxæ dolor subsequatur. Quę vt exacte intelligatis,scire oportet illud quod scripsit Hipp.vbi scribit:morbos quoslibet tribus modis debere finiri,vel per crisim,hoc est confertam & citam euacuationem, vel per coctionem,vel per abscessus,hoc est depositionem materiæ ex vno loco in alium. Quod autem longi finiantur coctione,rarissimum est,quia materia semper cruda crassa & copiosa est, quæ vt concoquatur est non solum per arduum, verum etiam impossibile. Igitur iure Hippocrates hoc loco dimittit coctionem, quasi coctione, morbi longi finiri nequeant.Superest ergo vt finiantur vel crisi,hoc est euacuatione,vel abscessu: Crisi finiuntur sanguine copiosè e naribus effuso:nam inter omnes crises quibus fœlicissime vtitur natura est sanguinis e naribus profusio larga. Igitur morbi longi finiuntur sanguinis e naribus profusionerquia vbi intenta & dura sunt hypochondria,indicium est sanguinē circa cor esse cumulatum & conuerti ad partes superiores,vt indicat facies colorata. Sed quid dicemus de dolore coxæ? connumerandus est inter abscessus; quia vbi natura cõuertit sanguinem in caput,si eum potest euacuare,per profusionē facit; si non, solet conuerti ad aures & facere parotidas,vel solet conuerti ad articulos, & facere dolorem articulorū præcipuè verò in articulum coxæ, propter iugem eius motum,quo quam maxime potest attrahit,aut saltem recipit a capite. Igitur morbi longi finiuntur per abscessus,& sanguinis profusionem. Sed quomódo dicit finiri,cum ex eo fiat morbus peior? Dixi aliàs abuti Hippoc. aliquando hac voce λύεται soluitur, pro transmutatur,vt hoc loco. Cur autem conuulsio solet finiri morbos longos? est vehemens concitatio corporis qua materia quę prius defixa alicubi decumbat,depellitur,atq; ita morbi soluuntur.

6 epid. sec. 4.

Τοῦ λαιμοῦ ὕδωρ θερμὸν κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχεῖν, ἢν μὴ ψῦχος ᾖ. ἢν δὲ μὴ, ἄλητον ὡς θερμότατον διδόναι, καὶ οἶνον ἄκρητον.

In gutturis affectu calida aqua supra caput affundenda nisi frigus sit. sin autem non, farinam quàm calidissimam dare oportet,atq; vinum merum.

Proposita pars purè practica est,& ex illis quæ ab Hippoc. non solum ratione, verum vsu & ratione fuerunt comprobata, qua propter operæpretium est diligenter attendatis. Habet hæc dictio duas partes,prior est; In gutturis affectibus aquā esse affundendam capiti, nisi frigus sit. altera pars est;si perfundi non potest aqua, præbendam esse farinam quam calidissimam & vinum merum. Videamus modo quod mysterium hic lateat, & spero vos percepturos vtilissima ab Hippoc.hoc libro esse tradita ad artem medicam exercendam,& in primis hoc loco. Hæc dictio λαιμοῦ quam vsurpauit Hippoc. & quam interpretor gutturis,quemadmodum habemus a Gal. & Polluce significat eam viam qua cibus perducitur ab ore in stomachū,quā Homerus λευκανίη & στόμαχον appellauit quas etiā ille dixit vulnerari & afferre citissimā mortē quod viam cibo eripiat,plęriq; medici ęsophagū eā partē,qua in deuorādis cibis voluptas sentitur: gutur latini nūcuparunt. Sed hac de parte scribit Gal.res dulces gustari a lingua, voluptatē autē rerū dulcium fieri in hac parte,quia hæc pars familiaritatē habet cū reb. dulcib. Optarē sane ab Anatomicis intelligere hanc familiaritatem. nisi tamen dicamus,tunicam quę ambit hanc partem esse communem,atque eandem cum tunica stomachi, & quemadmodum stomachus habet familiaritatē cū rebus dulcibns, ita & habere gulam,stomachum autem habere hanc familiaritatem, Gal.

lib. 3. de vict. in morb. acut. tex. 11.

scri-

ſcriptum reliquit ſexto Epidem.dicens:corpora quæ non delectantur rebus dulcibus eſſe
intemperata,quaſi vero ſapor dulcis ſit maximè familiaris omnibus.de hac ergo parte mē
tionem facit,quæ eſt veluti via in ſtomachum ab ore. Sed quo ſpiritu ductus Hippoc.la-
borante gutture appoſuit medicamentum capiti;Gal.ſcribit quidem affecta gula adhibe- lib. 13. meth.
ri remedia ſpinæ dorſi,propterea quod perreptat hæc pars ſubtus dorſum,ſed non ſcribit cap. 17.
applicandum eſſe remedium capiti quemadmodum facit hic Hipp. Illud compertiſſimū
eſt omnes partes noſtri corporis laborare aut per ἰδιοπάθειαν aut per συμπάθειαν vbi pars ali-
qua laborat per ἰδιοπάθειαν, ſemper ſunt adhibenda remedia ipſi parti;vbi vero laborat per
συμπάθειαν, adhibenda ſunt ipſi parti communicanti affectum, & hoc eſt quod dixit Hipp.
veniendum eſſe ad occaſionem & occaſionis initium, hoc eſt quando pars aliqua laborat
per cōſenſum, occurrendum eſt illi parti a qua conſenſus pendet.Iam verò loquitur Hip
poc. de affectu communicato a capite,ergo iure ſecundum has regulas adhibet remedia
capiti. Sed cur Hippoc. nihil nobis ſignificauit de affectu de quo loquitur? quia nullus
nō poteſt illum colligere ex remedijs,& notate hoc tanquam perpetuum dogma,quod v-
bi veteres nō explicāt affectus,eos indicari ex remedijs,quia quale eſt remediū talis eſt na
tura affectus,cū remediū ab affectu hauritur,remediū eſt aqua calida,hæc humectat refri-
gerat. Neq; valet qđ ſit calida actu,quia id iuuat penetrationi.itaq;affectus debet eſſe ca
lidus & ſiccus.Sed cur eſt quod Hipp. dicat p̄bendā eſſe aquā calidā niſi ſit frigus? vt ſcili-
cet intelligatis magnoperè referre in adhibēdis remedijs capiti,ne caput lædatur ab aere,
quia aqua calida rarefacit caput,ſi ſuperuenit frigus,lędit:Et notate male illos facere, qui
vbi lauarunt caput,ſtatim ſe aeri exponunt,ex quo ſæpe magna detrimēta oriūtur. Secun
da pars eſt,ſi ad hiberi nō poteſt aqua calida,exhibendā eſſe farinā calidā vnà cū vino me
ro. Hipp. ſtatuit hoc perpetuū in morbis, demendam eſſe ſemper occaſionē & occaſionis
initiū,vbi hoc non poteſt fieri proculdubio ſuccurrendum eſt parti affectæ, quia affectus
per conſenſum,ſolet nonnunquam fieri proprius ipſi parti. Videamus quo artificio vſus
eſt huiuſmodi remedio? a capite calefacto fit eliquatio pituitæ, pituita eliquata calida &
mordax fit,quę deſcendens in gutur. illud exaſperat & inducit intemperiem vnà cum ma
teria. Indicatio a natura affectus poſtulat,vt acrimonia materiæ obtundatur,materiaq;
ipſa conſumatur,& quia hæc via lubrica eſt,neq; poſſunt illi facile adhiberi remedia, po-
ſtulat ſitus & natura partis vt remedia ſint craſſa viſcida & lenta. Hoc artificio ergo v-
ſus Hippoc. iure merito propoſuit remedia ex farina calida, vinoq; quanquam his miſtis
fit paſta. ratione farinæ obtunditur acrimonia materiæ, ratione vini deſiccatur & conſe-
quenter adſtringitur & corroboratur,porrò vult calidiſſimam farinam, indicatione ſum-
pta a parte affecta & affectu,quia frigida omnia ſunt inimica,cum neruoſa ſunt exulcera-
ta,tum quia calida magis diſcutiunt etiam calidas fluxiones. Ita Hippoc. libro de vulne-
ribus capitis, in omnib. vulneribus commendauit vinum,& Gal.lib.5.meth.cap.13.vti-
tur non ſolum in muliere Romana laboranti deſtillatione calida calidis. Sed etiam arden
tibus cauſticis dictis,ſcilicet ad cōſumendam illam materiam,quemadmodum Hipp. hoc
loco vtitur, imò verò ad conſumendam materiam delabentem a capite corroborandam
Sed cur Hippoc. potius elegit hoc vile medicamentum, cum tam multa generoſa reperiā
tur,quæ idem præſtare poſſunt?duo docet Hippoc.vnum eſt,vt ſemper in adhibendis re-
medijs debeamus familiaribus vti,& propterea Plin.damnat nonnullos qui popularis au lib. 29. cap. 1.
ræ conciliandæ gratia vtebantur peregrinis,quod autem ſit familiare hoc remedium, fa-
cilè ex antiquorum libris vnicuiq;licet videre apud vèteres erat familiariſſimus cyceonis
vſus. de quo agens Hipp. dicit,aliud fieri ex farina cum vino,aliud ex farina cum aqua,
aliud ex farina cum melle. ex aqua refrigerat & humectat: ex vino calefacit nutrit & ad-
ſtringit. ex melle non æque adſtringit, nutrit,magis verò aluum ſubducit. Cum ergo
calefactione, adſtrictione, & exiccatione egeret, vſus eſt ex vino Hippoc.

Ταραχῆς γαστρὸς, κυάμους ἑφθοὺς διδόναι, ἢν μὴ τὰ ἄνω κατακορέα ᾖ. ἢ κύμινον διδόναι τρώγειν, μετὰ τῶν κυάμων. λίτρον αἰγύπτιον, καὶ κορίανον καὶ κύμινον τρίβοντα σὺν ἀλείφατι συναλείφειν.

In perturbatione ventris fabas coctas dare oportet, nisi superiora sint pure biliosa, vel ciminum dare oportet, ad cōmedendum cum fabis; nitrum Aegyptium, & coriandrum, & ciminum torontem cum adipe simul inungere conuenit

Sæpe dixi vobis Hippoc.libros fuisse velut aduersaria quædam in quibus confusè scribebat quæ quotidiè suo admirabili iudicio obseruabat; & propterea non inuenietis ordinem: & aliquando interposita, vt hoc loco, quæ sunt in alio loco reponenda. dicam vobis prius ordinem qui esse debet. Hipp. hoc loco tria remedia proponit aduersus alui profluuium, primum est faba cocta, secundum cum cimino; tertium, nitrum cum coriandro & adipe. Examinemus sigillatim vnum quodq; Primum scire debetis, hanc vocem ταραχῆν & ταραχέεσθαι apud Hippoc. semper significare vehementes alui fluxiones factas ab humori-
lib. 1. Aph. 2. bus biliosis. & præ cæteris videatis Hippoc. vbi dicit. In perturbationibus ventris, & vomitibus spontinis si talia purgentur qualia purgari oportet confert, & leniter ferunt &c. hic significat eas insignes alui motiones, quæ fiunt ab humoribus biliosis. sunt autem his contrariæ illæ, quas appallauit in primæ sectionis huius libri crudos secessus, in quib. laudat milium coctum, vt hoc loco fabam coctam. Alui autem motiones insignes postulant vt acrimonia omnis obtundatur, humores adhærentes intestinis eluantur. Ad hoc autem faciendum faba cocta mirum quàm viuat, quia crassa est, obtundit acrimoniam, & quia abstergit, humores affixos insigniter deterget. Sic etiam nos solemus prius detergere intestina in huiusmodi fluxibus, cum clysteri detergenti ex ptisanæ iure cum saccaro, & similibus instar fabæ. Sed cur Hipp. ciminum laudat? scire oportet laudare eum ciminum cum faba, cum superiora sunt κατακορέα hoc est in superioribus partibus retinetur bilis. si autēm delabitur hæc ad intestina, sola faba confert. Sed cur in humoribus calidis retentis in stomacho addit fabæ cuminum? propter duas causas hoc facit, primum quia ad elidendam materiam stomacho infixam non sufficit faba, nisi aliquid vnà misceatur.
l. 4. et 5. meth. Ita Gal. componens hierā addit aromata, quia conferunt ad eluendos illos humores, qui hærent tenaciter ventriculo. Quare sola aloes non confert, sed opus est hiera propter aromata. Pari pacto Hippoc. hic vtitur cimino cum faba, sed est quoq; alia huius rei ratio, quia in perturbationibus alui semper flatus exuberant, ita vt hi non minus torqueant,
lib. 1. de alim. fac. c. de faba. quam fluxus. eapropter ad consumendos hos, addit ciminum. Gal. inquit hanc esse differentiam inter hordeum & fabam, quod hordeum bene coctum caret flatu, faba quantuncunq; bene cocta sit, semper habet flatum. Et ideò addit ciminum quod (vt dicebat Dioscor.) valde flatus discutit. Est tertium remedium, nitrum coriandrum & adeps ἀλειφὰ vt inquit Hippoc. Et notate quod hæc verba alia sequuntur, sed mea sententia hic quæ dixi sunt adnectenda. Videamus ergo qua ratione nitrum coriandrum & adipem commēdat, & vtrum huiusmodi remedium sit ore sumendum, an potius exterius applicandum. Quod ad postremum pertinet sum eius sententiæ, posse nitrum per clysteres exhiberi, &
lib. 5. cap. 8. per suppositoria, & per inunctiones. Sed quæ est ratio propter quam laudat huiusmodi
lib. 3. cap. 10. remedium siue intus exhibeatur, siue extra? Dioscord. Plin. docent nitrum magnam vim habere ad exiccandos succos, & commixtum cum coriandro & cimino dicunt maxime valere aduersus tormina ventris. Adeo vt iurarem eos hæc ex hoc Hippoc. loco habere, qui sicut laudat in perturbationibus ventris, ita illi in torminibus: quæ sunt fere eadem: est tamen acre, & ita vt sit sale ipso acrius. hoc Plinius demonstrat in salinis, inquiens: oriuntur plantæ, in mari animalia; in nitrarijs neq; planta, neq; animal viuit. imò calceamenta operariorum deterit, atq; hi nunquam lippitudine laborant. Cum ergo nitrum habet vim adeo acrem, cur cōmendat in fluxibus Hippocrates? quia vt vis hæc prohibet ne fluxiones in oculis fiant, ita etiam administratum intus, consumit humores omnes superuacaneos.

caneos. Vt neq; valet quod nocet plus acris vis quàm exiccatoria, quia adeps habet vim obtundendi omnem intra acrimonjam. Atq; ex his poteſtis facile videre, quam vtilia vos doceat Hippoc. ad medicinam faciendam.

Ἀπόληψις δὲ τῶς νοσήματος οὐκ ἂν γένοιτο, εἰ μὴ ἐν γονίμῃ ἡμέρῃ. οὐδὲ ἂν ἀρχὴ γένοιτο, ἢν μὴ ἀγόνῳ ἡμέρῃ καὶ μηνὶ ἔτει τε γονίμῳ.

Interceptio autem morbi non fit niſi in legittima die, neq; principium fit niſi in illegittima, & menſe & anno legittimo.

Preſens propoſita dictio ſi vlla arte eſt contexta, ea tanta obſcuritate inuoluta, vt opus ſit Delio interprete, conabor tamen pro animi mei viribus explicare. Habet autem illa tres ſententias, duas de morbo, alteram de morte, & quia morbus habet principium & finem, propterea & de fine, & de principio loquitur: mors verò quia vna eſt, ea propter vnico fere capite, ſeu pauciſſimis verbis complectitur inquit: quod ſpectat ad finem, interpretationem morbi non fieri niſi die legittima, ſed quid ſignificat ἀπόληψις τῶ νοσήματος, omnis morbus duobus ſummatim modis finiri ſolet; vel finitur ſtatim, vel paulatim: vbi finitur paulatim, ita inſenſibiliter definit, vt vix poſſit dies vltimus percipi: vbi autem finitur ſtatim criſi, vel alio aliquo modo, tũc p̃cisè ſcitur dies: & hoc ſignificat ἀπόληψις videtur enim intercipi morb. quando ſtatim definit, huiuſmodi autem interceptio non fit niſi die legitima, nam hæc vox γόνιμος apud Hippoc. ſignificat fœcunditatem legittimam conditionem, & imparitatem, quaſi dicat die fœcunda, legittima impari finiri ſemper morbũ, quãdo intercipitur. Sed quæ eſt huius rei ratio, cur finiuntur ſemper morbi die impari? Aſtrologi ſuas habuere rationes: philoſophi, alias: Sed vix huiuſmodi quæſtio enodari poteſt. propterea, quia locus hic non poſtulat, & alias docuimus, nihil ſuper hac re dicimus. Illud ſatis eſt nunc ſcire Hippoc. admirabili ſuo iudicio hoc obſeruaſſe, qui fuit, auctor huius rei ſemper intercipi morbum die impari. Sed quid eſt principium hoc in loco? principium etiam morborum duplex eſt apud Medicos; aliud eſt quod appellatur primus morbi inſultus, vt a Gal. aliud quod terminatur tribus primis diebus, de quo Ariſt. ſcribit fuiſſe legem apud Ægyptios ne Medici quidquam facerent intra hoc tempus. loquitur autem Hippoc. de principio primo modo accepto, pro primo inſultu, qui ſemper eſt die illegittima & impari, quia vt perhibet Gal. nunquam fit iudicium prima die, quia criſis habet antecedentia & conſequentia, primus inſultus non habet antecedentia, propterea non poteſt fieri eo tempore iudicium. Sed dixit fieri anno & menſibus legittimis hoc eſt quando inchoant, inchoant menſe & anno impari. Sed hoc videtur eſſe contra ipſius dogma, qui ſcribit tertio Aphoriſ. quolibet tempore, & quolibet anno, morbos quoſlibet fieri. Vt hoc intelligatur, illud ſcire oportet, nominè morbi Hipp. non intelligere quemlibet morbum, ſed illos qui fiunt aliqua determinata ætate, ſicut ſcribit eodem libro tertio Aphor. dentitionem fieri ſeptimo menſe, epilepſiam ſeptimo anno, & decimoquarto. imo fit etiam ſeptimo die, atque hinc eſt quod Ariſtoteles dicebat, veteres conſueuiſſe nomina imponere pueris octaua die, quia ſeptima ſolent necari conuulſione. Igitur dicit morbos ſemper finiri neceſſario menſe & anno impari: quia temperamenta noſtrorum corporum permutantur neceſſario, hæc permutatio fit ſemper vel ſeptenario vel nouen. aut numero compoſito ex ſeptenario, ita vt hæc permutatio fiat neceſſario ſeptimo menſe, annoq; decimoquarto, vigeſimo primo, & cæteris. Cum autem in mutationibus temperamentorum perturbentur humores, fit vt in hac mutatione, temperamentorum, & perturbatione humorum, fiant morbi.

lib. de morb. temp.

l. 3 polit. c. 1 1.

lib. de diebus decret.

lib. 7. de Hiſt. anim. c. vlt.

Ὅσα

Ὅσα θνήσκει ἀνάγκη γονίμῳ ἡμέρῃ, καὶ γονίμῳ μηνὶ, καὶ γονίμῳ ἔτει

Quicunq; intereunt necesse est pereant legittima die, mense, & anno.

Admiratione dignum est, quomodo Hippoc. (cuius iudicium omnium iudicia semper antecessit) vsq; adeo perseueranter in re obscurissima diceret, necesse est mori omnes die, mense, anno legittimis seu imparibus. Hæc difficultas & obscuritas maxima est apud auctores, & tanta fuit, vt quanto magis fuerint in explicando hoc nodo, eò videantur fuisse obscuriores. Sed videamus qua ratione inductus est Hippoc. hæc scribere. Qui tractarunt annos climactericos, vt Aulius Gelius, Macrobius, D. August. Tertull. Ambr. nullas rationes attulerunt, imò plærique videntur irrisisse, & inter alios fuit Tertull. verum veteres hac Hippoc. auctoritate, ipsaq; deinde obseruatione ducti; plurimum his semper tribuendum esse putarunt. Atq; vt hoc intelligere possitis, debemus primum substituere, quinam sint hi anni climacterici, & cur his plurimi intereunt. Caldei climactericos annos pericula vitę fortunarumq; hominum appellabant: sunt autem hi septimus, decimusquartus, vigesimusprimus, omnes deniq; qui componuntur ex septennario numero. dicūtur autem scalares, quia tanquam per scalas ad finem vitę hominem perducunt. alij sunt minores qui ex septenario constaut: alij maiores, qui ex septenario & nouenario, vt 63. & 54. 81. 49. 54. 70. & ternario nouies enim septem & septies nouem sexaginta tres efficiunt, vt 3 replicatus numerus 21. & Hippoc, inquit hunc numerum ternarium omnium esse χυρότατον Arist. quoq; dicere solebat: numerum ternarium esse magna virtute præditum, non secus atq; Gal. maximū illi tribuit, Sed quænam est ratio quod morbi fiunt diebus imparibus. Hippoc. afferens rationem propter quam mors necessario fit die iudiciali in morbis, inquit hanc esse, quia tunc fiunt mortes, quando fiunt vehementes motiones perturbationesq; in nostris corporibus: in die impari fit semper insignis perturbatio, ergo iure diè impari sequitur mors. Ita quoq; dicere possumus, propterea fieri morbos diebus imparibus, mensibus, & annis, propter perturbationes quæ eo tempore fiunt. Sed cur hoc tempore fiunt corporum mutationes & humorum perturbationes? quia et si quotidie corpora nostra mutentur, nihilominus mutationes non apparent nisi quolibet septinario mense, vel anno; nam terminus postremus alterationis ille est qui dicitur facere mutationem, vnde quia quolibet septenario apparet terminus mutationis, ea de causa fuit climactericus appellatus. scio has rationes esse vero similes, sed Hippoc. hoc tanquam verum obseruauit. summi ingenij iudicijq; vir. Verum quid dicemus ad Plin. qui inquit nullum animal mori nisi recedente maris æstu, & hoc ait obseruatum esse ex sententia Arist. Itaq; non videtur verùm esse vt necessario intereant mense, & anno climacterico. Dicendum est secutum esse homines qui hoc obseruarunt: sed tanta est obscuritas, vt solis obseruationibus fidem adhibere debeamus. Et Seneca sic loquitur: in hoc studio multa delectant, pauca manent. licet nescias quę ratio Oceanum effundat ac reuocet. quare septimus quisque annus vitæ signum imprimat.

lib. de Cælo
lib. de dieb. decret. & de crisibus.
lib. 4. de morb.
lib. 2. cap. 49

Προλέγειν δὲ ὀρθῶς ἂν ἔχοι θάνατον ἢ ὀδύνας ἰσχυράς.

Prædicere autem bene habetur mortem vel dolores fortes.

Quæ verba duplicem sensum habere possunt, vnus est, ex hac contemplatione annorū climactericorum facile esse Medico prædicere mortes, & dolores; quia si necessario mortes fiunt mense & anno legittimis, facile est vbi aliquis laborat in mense & anno climacterico prædicere mortes, & dolores magnos, quia constitutum est in annis climactericis fieri magnas mutationes, ad quas sequuntur magni dolores & mortes. Sed cur Hippoc. dicit bonum esse prędicere mortem, & non vitam, cur dolores magnos, non paruos? Hippoc.

pocratẽs lib.de morb. inter. ſcribit morem fuiſſe etiam ſua tempeſtate, vt vulgus mortem ſemper imputaret Medico, ſalutem Deo. Igitur ad Madicos perrinet prædicere mortem quæ ad ipſos attinet, non ſalutem quæ ad Deos. nam hoc primo Prognoſt. quoq; dicebat Hippocrates. ὑγιέας μὲν γὰρ ποιέειν ἅπαντας τοῖς ἀσθενέοντας ἀδύνατον. Quare bonũ eſt prædicere mortem, vt Medicus ſe liberet ab infamia. Dicit etiam ſummo iudicio dolores magnos, quia non licet prædicere dolores paruos, quia cum hi ſunt paruæ mutationes, non fiunt menſe & anno legittimis. non etiam eſt vtile, quoniam dolores parui ab omnibus ægris ſemper deſpiciuntur: non curant ægri, vt ſibi dolores parui prædicentur.

ὧν τὰ ὄμματα μὴ ἔῤῥωται, ὁ θάνατος ἐν τάχει· ἢν δὲ ἐν γονίμῳ ἔτει γίνηται, ἀπ᾽ ἀμφοτέρων γονίμους ἀναγκη γενέσθαι. ἢν δὲ ἀγόνῳ ἔτει καὶ ἀγόνῳ ἡμέρη θνήσκειν ἀνάγκη γονίμῳ ἡμέρη.

Quorum oculi non valent, mors in proximo. Sin autem in legittimo anno fiat ab vtriſq; legittimos neceſſe fieri. Sin auttm in legittimo anno, & illegittima die, neceſſe mori die legittima.

Subiungit Hipp. duo maxima annotatione digna, & eſt, oculos. ſi male valeant indicare citiſſimam mortem, & præſertim ſi hoc fiat menſe & anno legittimo. Sed cur Hipp. hoc exemplum affert nobis duntaxat oculorum? Idem inquit ita valere totum corpus, vt valent oculi, quaſi dicat nullam eſſe partem totius corporis humani, quæ æque poſſit indicare ſtatum totius corporis, quia ad oculos ſemper fertur incredibils copia ſpirituum qui ſunt veluti duces & teſtes omnium facultatum noſtri corporis. Et hæc eſt ratio propter quam Hippoc. tot ſigna ex ipſis oculis nobis reliquit. Sed vt hæc res breuiter intelligatur, ſcire debetis hoc ſignum non eſſe verum perpetuò: nam videbitis plærunq; oculos male valere, ægros tamen ſeruari. Sed putandum eſt loqui eum de morbis exitialibus, in quibus oculos male valere ſignum eſt mortis proximæ; nam Ariſt. quærens rationem cur morientes & coeuntes attollunt oculos dormientes autem dimittunt, inquit hoc eſſe, quia mors per expirationẽ caloris. Vbi autẽ calor expirat ſuo impetu, & ſuapte natura ſursũ fertur, ſecumq; oculos vbi habitat in altum ducit. Et hinc ſemper attolluntur in morientib. oculi, in ſomno vero cum calor ad centrum corporis verget, ille velut deſcendens ſecumq; palpebras ducens facit vt oculi demittãtur, & claudantur. Igitur vult dicere Hipp. quod vbi oculi male habent, ita vt attollũtur, hoc eſt vt eius cõſtitutio peruertatur ſignũ eſſe mortis proximæ, quia indicat calorem exire ex corpore vitæ auctorem, & moriturum ægrum. Cæterum eſt aliud quod videtur eſſe contra hanc ſententiam, quia Plin. comparans cor & oculos inquit hanc eſſe differentiam, quia oculi primo intereunt, & poſtremo perficiuntur, primum autem perficitur cor & poſtremo interit; quod afficitur. primo ſunt oculi, quare non videtur læſio oculorum ita eſſe proxima morti. Reſpondendũ eſt verum eſſe quod oculi poſtremo omnium perficiuntur, vt Ariſt. ſcribit, ſed quod hi primo omnium intereunt, hoc ille non dixit. Sed ſtatuamus hoc etiam verum eſſe, tamen dicendum eſt mortem oculorũ aliam eſſe ſecundum operationem, aliam ſecundum ſubſtantiam habitumq; in morbis exitioſis, intereunt primo oculi ſecundum operationem, & non ſecundum habitum, & hinc eſt quod Hippocr. in facie illa cadaueroſa & proxima morti ponit oculos, ſecundum habitum & conſtitutionem penè mortuos. Poſſumus etiã alio modo reſpondere Plin. eo loco locutum eſſe comparatiuè ad cor, quaſi dicat oculos prius quam cor perire quoad operationem, ita vt poſtremò omnium cordis operatio deſinat. nam hoc compertiſſimum eſt ſtatim atq; cor deſinit moueri, hominem mori. imò ſunt etiam nonnulla animalia quæ exerto corde viuunt, vt ſunt teſtudines. Ergo veriſſimum eſt quod oculi male valentes in morbis exitialiſſimis quando intereunt ſecundum vſum, & ſecundum ſubſtantiam, & maxime quando hoc fit die & menſe legittimo impariq; eſi-gna ſunt mortis propinque.

4. ſec. Prob. 1

lib. 11. cap. 37

li. 2. de gen. animal. cap. 4.

Τὸ ἀρι-

Τὸ ἀριθμοῦ τρίτη ἰσχυροτάτη.

Numerus ternarius efficacissimus.

Ternarium numerum apud omnes Veteres fuisse celebratissimũ, Arist. præ cæteris in libro de cęlo clarissime ostendit, quasi verò tam in diuinis quàm in humanis rebus, tam naturalibus, quàm præter naturalibus ingentem vim habeat. Vnde non immerito Hippoc. quoq; voluit posteritatem docere, se ipsum etiam in morbis, similem numerum validissimum reperisse. nam acutorum magna pars exacerbationes tertia die experitur: & in iisdem præsertimq; acutissimis vsu venit, vt tertia dies iudicationem quartæ præcipiat, vt docuit Gal. qui similiter quo tertius diei decernat, quando, quomodo, & vnde vim decernendi habeat, idem docuit secundo, & tertio de dieb. decret. lib. *sec. 4. aph. 34.*

Κυνάγχην καὶ ὀφθαλμίην, φλεβοτομίη.

Anginam & lippitudinem venæ sectio.

Hæc pars proposita vobis hodie, purè practica est, & ad eam pertinet partem quæ chirurgica nuncupatur, est autem quod docuit nos Hipp. venæ sectionem curare anginam & lippitudinem. Venæ sectio cum sit euacuatio sanguinis iure indicantur duntaxat a plenitudine sanguinis, quia cum indicatio fiat a cõtrario. euacuationis contrarium nihil aliud est quã plenitudo plenitudo, autẽ sanguinis in corpore dup. esse solet, vel in toto corpore, vel in parte, quæcunq; sit plenitudo, siue vniuersalis, siue particularis indicat sanguinis missionem. Iam verò cum angina sit inflammatio musculorum laringem constituentiũ, & lippitudo sit inflammatio oculorum, certissimum est adesse copiam sanguinis, & plenitudinẽ, quia vbi est vera inflammatio ibi quoq; est exuberantia & plenitudo sanguinis. Iure ergo Hippoc. inquit curari anginam & lippitudinem venæ sectione, quia adest copia sanguinis. Et quia est copia sanguinis particularis in angina & lippitudine, operæpretiũ est quoq; ex natura indicantis vt particularis missio sanguinis fiat. Et hinc est quod Gal. dicebat in angina & ophtalmia a vena humeraria mittẽdum esse sanguinẽ sic, vt respiciatur locus vbi est plenitudo. De copia autem mittendi sanguinis cur est, quod Hippoc. nihil meminit, cum tamen maximi sit momenti in mittendo sanguine veram copiam cognoscere? dico quod Hippoc. iure abstinuit a ponenda quantitate, quia non est determinata quantitas neq; in angina, neq; in lippitudine. Et hoc Gal. docuit, vbi dixit, in lippitudine si vires valent, mittendum esse sanguinem vsq; ad ad animi deliquium; si nõ valent, infrà animi deliquium esse subsistendum. In angina vult nunquam mittendum esse sanguinem vsq; ad animi deliquium, neq; in magna copia, quia in angina proximi sunt ægri vt strangulentur. Ergo ratio habenda est virium. propterea Alex. Trall. in curatione huius ægritudinis diligenter cauebat, ne sanguinis in magna copia eu cuaretur. Hæc quidẽ plana & aperta sunt, sed illud non est ita compertum, cur Hippocr. interdum hæc vulgaria doceat, & cur potius adducit exemplum anginæ & lippitudinis quàm aliorum morborum. Quod ad primum attinet, ea quæ ab hominibus, & præsertim a Medicis cognoscũtur, sunt interdum parui momenti, quæ nunquam tanguntur ab Hippoc. nunquam magni sunt momenti & vulgata quæ ab eo sæpe tanguntur, ne a Medicis vt vulgaria negligã tur, ita hæc quanquam sunt vulgaria magniq; momenti, sæpe inculcat, ne prætereantur. Cur autem susceperit potius exemplum lippitudinis & anginæ hæc (mea sententia) est ratio, quia duo sunt omnium iucundissima omnibus mortalibus, viuere, dulciterq; & iucunde viuere. angina aufert vitam, quia aufert respirationem; lippitudo dulcedinem vitæ, dicebat enim Aetius oculos propterea maxime esse custodiendos, quia plurimum cõferunt ad dulcedinem vitæ. Igitur iure voluit Hipp. eorum morborum exemplum in medium afferre, quos debent maxime omnium omnes curare propter vitam, & dulcedinem vitę.

lib. 13. meth. med. c. 27. de sanguinis miss. cap 16.

locus citatus.

Τρωθέντος ἐντέρου, ἡ ἀνάπνοὴ ἔρχεται κάτω ἀφανὴς κατὰ τὸ τρῶμα καὶ κενοῦται τὰ στήθεα, διδόναι οὖν γάλα καὶ οἶνον ἴσον ἴσῳ.

Vulnerato intestino respiratio exit infra occulta per vulnus, & euacuantur pectora, dare igitur oportet lac & vinum æquale æquali.

Est quoq; hæc subsequens dictio chirurgica, & quia habet nō nihil obscuritatis, iure factum est, vt nonnulli interpretes existimarint delendam esse, quasi vero non sit hippocratica huic opinioni videntur duo argumenta potissimum fauere: vnum est, quia non est verum quod respiratio exeat ex vulnerato intestino, & tamen Hippoc. hoc infert hoc in loco, aliud est, quia subiungit, igitur vtendum est vino & lacte, æquale æquali. iam verò vulneratis intestinis non conuenit vinum, imò nullis vulneribus: narrat etiam Plutarchus, M. Antonium iussisse sibi manu sua vulnerato vinum afferri, vt cito moriretur, quasi inimicum sit vulneribus. quæ cum ita sese habeant, existimarunt esse delendam hanc sententiam. Cæterum quoniam per criminosum debet esse, dictionem Hipp. mutare sum ego huius sententiæ, eam esse retinendam, & potius videndum esse, an possit veritas tueri huius orationis. Quod ad primum argumentum pertinet, pro ἐντέρου legendum esse puto ἐντοσθιδίου, quæ vox significat intima pectoris: atque hanc vocem antiquam esse habetis apud Pollucem. alio modo respondere potestis hanc vocem ἐντέρου significare pectus. ita secundo de morbis τοῦ ἄρθρου voce abutitur vt hoc loco ἐντέρου pro intimo pectore. Et quod hoc sit verum, legatis subsequentia verba respirationem exire latenter, quia non exit nisi in vulnerato pectore, & quando volumus explorare, an vlcus pectus penetrarit candelam pectori ad mouemus, quæ si extinguatur, indicium est penetrare pectus, & euacuari, hoc est exire aerem. Ad secundum argumentum dicendum est, Hippoc. laudare lac & vinum, non quidem omni modo administratum, sed duntaxat per infusionem. Et vt hoc obiter dicam: apud D. Lucam habetur de Samaritano, illo, quod vulneratum illum a latronibus curaturus, imposuit vulneri vinum & oleum. Ita Hipp. hoc loco vinum & lac commendat. vinum quia (vt scribit de vlceribus, & vulneribus capitis) vlceribus omnibus conuenit. infundit etiam lac, quia lac ad demuncendum dolorem mirum in modum confert. possumus etiam dicere commendare Hippocr. vinum & lac, potu acceptum quemadmodum retro sect. tertia texstu nono commendat in fractura capitis vinū & lac, quia in hoc vlcere capitis exit respiratio, euacuatur spiritus. debet itaq; prospicere Medicus vt restituantur spiritus. ad quod prestanduu efficaciter vinum & lac commendatur.

Ὧν κατακορέα τὰ στήθεα, ψελλοὶ μανιώδεες, καὶ φαλακροί. τουτέων ὅσοι ἐκ γενεῆς καὶ στρεβλοί, ἀσυνέτοι. ἢ λιθιῶντες, ἢ μαινόμενοι. ὅισοι δὲ μὴ, ἑτέρου κακοῦ λύσιες.

Quorum biliosa pectora ij balbi, maniaci, & calui, horum qui a generatione etiam strabi sunt, amentes, vel calculosi, vel insani. Quibus autem non ab ortu, alterius mali solutio.

Hęc quoque dictio maximi momenti est, & plena maximis & vtilissimis dogmatibus. Habet autem tres particulas breues, quas sigillatim & perspicuè enodabimus, prior est, quorum pectora biliosa sunt, ij balbi maniaci & calui fiunt. scilicet dicit Hippoc. eos omnes qui habent pectora maximè feruida, fieri balbos, maniacos & caluos. Certissimum est pectora humana suapte natura esse maximè calida imò esse maximè biliosa, quia pulmones semper nutriuntur sanguine bilioso tenuissimo, & hæc est ratio propter quā dixit magnus Arist. omnia animalia quæ habent pulmones sitire & bibere, quia pulmones nutriūtur bile sanguine tenuissimo, & reddant semper pectora calida. Sed cum biliosa alia sunt,

quæ habent bilem ordinatam,alia quæ κατακορία præter naturam; loquitur hic Hippocr. de his quæ præter naturam ſunt plus iuſto calida. In his attolluntur vapores acres & calidi ſurſum, qui ſi in linguam firmentur, eam exiccant; exiccata lingua non poteſt proferre articulate verba & hinc fit balbuties. Iure ergo pectora calida inducunt balbutiem. Inducunt etiam caluitium,quia a vaporibus calidis & acribus elatis ad caput, cutis capitis exareſcit; vnde humido capilli orbati, decidunt. fiunt etiam maniaci a vaporibus his elatis ad cerebrum & eius operationem peruertentibus. Videtis ergo qua ratione ij qui habent pectora calida fiant balbi,calui,& maniaci. Secunda pars eſt,horum,(hoc eſt,habentium pectora calida bilioſa)quicunq; ſtrabi fiunt a natura,fiunt amentes,calculoſi,furioſi. Quam dictionem vt intelligatis,ſcire debetis,ſtraboſitatem eſſe vitium quo homines peruerſos oculos habent,vt videant altero oculo vel ſurſum,vel ad latera. Qui habent peruerſos oculos,habent etiam peruerſum cerebrum quia(vt ſcribit Ariſt.) oculi ſemper ſequuntur conſtitutionem cerebri, & hinc fit vt ſtrabones parum habeant ingenij. Sed notate Suidam commemorare Menandrum Poetam fuiſſe Strabonem, ideo quod repertus ſit vir Strabo a natura,& mirabili ingenio. Quare vult dicere vt non valent ingenio, ita etiam fieri maniacos? quia non ſolum conſtitutio cerebri, ſed tota figura vitiata eſt. Sed quid eſt quod Hippocrates ſcribit, huiuſmodi ſtrabones fieri quoq; calculoſos, quare eſt conuenientia inter oculos & veſicam? audite rem forſan ab alijs inauditam: hæc vox λιθίασις non ſemper ſignificat calculum veſicæ, ſed nonnunquam ſignificat morbum palpebrarum oculi, quando in ijs fiunt tophi duri inſtar calculi. Videatis Aetium,libro ſept. cap. 80. & 81. quo in loco appoſitiſſimè deſcribit hunc morbum: imò retro hoc eodem libro habetis hiſtoriam Moſchi hoc eodem morbo laborantis,vbi de eo pluribus egi. Iam vero vbi ſunt aliqui ſtrabones natura,facile fit vt humores craſſi depellantur in palpebras: qui incraſſati & indurati faciunt huiuſmodi lapillos. Tertia pars: habentium pectora calida ſi fiant ſtrabones non a natura,ſed per accidens, eſt ſolutio alterius morbi. Polemon ſcriptor antiquiſſimus libro de ſignis phiſiognomicis ſcribit, oculorum vel ſurſum,vel ad latera verſionem ſignificare vel amentiam,vel appoplexiam,aut epilepſiam; quia ſi vbi ſtraboſitas ſit a natura,ſignum eſt amentiæ,vbi non eſt ab ortu,ſed ab accidenti ſignificat præceſſiſſe apoplexiam, aut epilepſiam, nam Ariſtoteles trenteſimatertia ſectione Problematum 27. & 28. quærens rationem,cur vnus homo inter animália peruertatur oculis,inter alias cauſas dicit: quia ſolus epilepſia tentatur,quaſi epilepſia ſolet haberi hunc finem vt peruertat ſola oculos. quanquam in hoc fallitur,quia Hippoc. libro de ſacro morbo dicit etiam oues,& capras epilepſia corripi. niſi dicamus pro Ariſt. eam non eſſe veram epilepſiam. Quoties ergo videtis ſtrabonem a principijs generationis ſuæ, amentiæ eum eſſe obnoxium ſtat.m cogitetis, ſi autem non a natura ſed per accidens hoc vitium contraxerit, apoplexiam aut epilepſiam præceſſiſſe.

lib. 2. de Hiſt. animal.

Περὶ φύσιος δύναμιν πλείστην ἔχει τιτθὸς, ὀφθαλμὸς δεξιὸς, ταῦτα τὰ κάτω, καὶ ὅτι ἐμπέφυκε τοῖσι δεξιοῖσι τὰ ἄρσενα.

De natura, potentiam plurimam habet mamma, oculus dexter, idem & de partib. inferioribus, & quod innaſcuntur dexteris mares.

Quæ proprie ſit propoſita pars, non adeo perſpicuè videri poteſt,verum puto potius pertinere ad partem σημειωτικὴν, & προγνωστικήν. eſt autem ſententia Hipp.ex reb.naturalibus mãma dextra,oculus dexter magnã vim habet. ſubiungit deinde Hipp. tantã eſſe dextræ partis dignitatẽ,vt etiã mares in dextera parte gignãtur. Quæ verba ſigillatim explanabimus.contextus græcus habet περὶ φύσιος, quaſi titulus & deſcriptio ſit de natura ſed apud Hipp.hoc perinde eſt ac ſi diceret de reb.naturalib. ſcilicet ex reb.naturalib.mãmã dextrã & oculũ dextrũ magnã vim habere.Sed q̃ eſt ratio cur dextera mãma habet maximã vim

in na-

in natura? Hippoc. & Galen. ſcribunt, humanam naturam nihil aliud eſſe quàm calorem *l. de nat. pueri*
natiuum: calor natiuus in dextris partibus maximè abundant, ergo natura in partibus de- *lib. de temp*
xtris maximè abundat. Sed Ariſtot. quoq; duo dicit memoria & ſtudio digna, vnum eſt *lib. 3. de part.*
partes omnes ſiniſtras frigidiores eſſe partibus dextris, alterum, in omnibus animalibus *anim. cap. 4.*
collocatum eſſe cor in medio pectore, in homine tantum paululum vergere ad læuam, vt
eius partis refrigerationem moderetur & compeſcat. Igitur videre poteſtis quàm verè *ſec. 5. aph. 48.*
dixerit Hippoc. partes dextras eſſe calidiores ſiniſtris. Adijcit, mares propterea dextra *6. epid. ſec. 2.*
vteri parte generari. Quam ſententiam habuit etiam Hippocr. fuit etiam hæc ſententia *com. 4.*
vetuſtiſſimorum philoſophorum, præſertim Empedoclis & Parmenidis, confutata tamen *lib 7. de Hiſt.*
ab Ariſt. Vt autem veritas ſententiæ Hippoc. magis eluceat, tria operæ pretium eſt circa *anim. cap. 3.*
hæc verba diligenter & accurate expendamus. primum eſt, cur Hippoc. ad demonſtrandam caliditatem partium dextrarum proponit duntaxat oculum & mammam, alterum eſt, an verum ſit oculum dextrum & mammam dextram habere plurimum potentiæ in natura: tertium, in quem vſum medicinæ Hippoc. hæc in ſuis aduerſarijs annotare voluerit. Circa primum breuiter dicendum eſt; Hippoc. propoſuiſſe oculum & mammam, quia differentia dextra & ſiniſtra minus apparet in mammis & oculo. quis non videt dextram manum pedemq; eſſe fortiorem ſiniſtris? Igitur ille mammarum & oculi meminit, ac ſi vo- *ſec. 33. prob.*
luiſſet dicere, tanta eſt potentia partium dextrarum, vt etiam mamma & oculi, in quibus *25.*
minus apparet, hoc oſtendere poſſint a natura ſua. Atq; hæc eſt vera optimaq; docendi ratio, vt rebus minus euidentibus euidentiora ſupponantur. Circa ſecundum vtrum verum ſit, oculum dextrum & mammam dextram habere maximam potentiam in natura; primum non videtur eſſe verum oculum dextrum eſſe potentiorem ſiniſtro: imò vt ſcribit Ariſt oculus ſiniſter eſt mobilior ipſo dextro, eo quia eſt humidior molliorque. Igitur quo ad motum qui eſt effectus naturę ſiniſter eſt multo efficacior dextro. præterea eadem ſect. Probl. Problem. 19. inquit comparatum eſſe a natura, vt omnes partes dextræ meliores ſint, excepto oculo, quia ſiniſter ęque exercetur ac dexter, deinde ſenſus videndi fit in patiendo, ſiniſter eſt magis aptus ad patiendum dextro, quare ſubiungit, aut ſiniſter oculus melior eſt aut ſaltem æqualis, atq; ita non videtur verum eſſe quod ſcribit Hippoc. oculum dextrum eſſe potentiorem ſiniſtro. Sed de mamma quoq; ſimiliter dubitatur, vtrũ dextra ſit efficacior ſiniſtra: quia vt teſtantur omnes Scriptores Amazones, mulieres bellicoſiſſimæ & robuſtiſſimæ mammam dextram comburabant; & cum ſtuderent robori, nõ eſt æquum exiſtimare mammam dextram comburere debuiſſe cum eſſet robuſtiſſima. ha
bemus etiam Hippocr. huius rei teſtem qui de Amazonibus loquens inquit conſueuiſſe *lib. 3. de artic.*
comburere mammam dextram vt fortiores euaderent. Sed eſt etiam aliud, quia in ore *6. & l. de aere*
omnium eſt, vulnera exitioſiſſima eſſe, quæ inferuntur in mammam ſiniſtram ita vt citiſſi *aq. & locis*
mam mortem inferant. Referunt Dio Caſſius & Ælius Spartianus; Hadrianum tędio vitæ inductum, voluiſſe a ſeruo occidi, eiq; locum ſub mammilla circunſcripſiſſe, quem ſibi indicauerat Hermogenes medicus, ac docuerat vulnera ei inflicta certiſſimam & citiſſimã mortem inferre, quaſi is locus maximam vitæ & necis poteſtatem habeat. Circa primum dicere poſſumus: conſideratur oculus vt pars inſtrumentalis & animalis, vel conſideratur vt pars ſimilaris compoſitaq; ex quatuor elementis ac naturalis; ſi conſideratur, vt inſtrumentalis, melior eſt oculus ſiniſter, aut ſaltem æqualis, & ita loquitur Ariſt. ſi vt naturalis compoſitaq; ex 4. elementis, pars dextra efficacior eſt ſiniſtra, quia (vt ſcribit Hipp.) pars dextra habet vaſa latiora, & plus caloris: atq; quo plus habet caloris, etiam plus habet naturæ. Igitur vt pars ſimilaris, melior eſt dexter oculus, vt inſtrumentaria ſiniſter. Sed con
tra hanc determinationẽ adhuc eſt Ariſt. ſermonẽ habens de aurib. inquit, aures ſiniſtras ſi *ſec. 32. prob. 9*
perforẽtur citius cõſolidari dextris, & propterea aures ſiniſtras fuiſſe vocatas mares a mulierib. dextras verò fæminas. afferens autẽ huius rei rationẽ: dicit: ſiniſtras partes eſſe calidiores & humidiores; nõ eſt ergo verũ quod hæ partes conſideratæ vt ſimilares ſint robuſtiores. Petrus Aponienſis qui guſtauit hanc difficultatem inquit, duplicem eſſe humiditatem, excrementitiam, aliam verò natiuam. ſed inquit aurem dextram eſſe humidiorem

humiditate natiua, finiftram, excrementitia. Pace Petri Aponienfi dixerim, longe lateque fallitur, quia nemo eft vfque adeo infans medicus, qui non intelligat vulnera omnia impediri copia excrementorum, atque calore humiditateque natiua conglutinari: illud enim folet præcipi, vt humiditas excrementitia abfumatur. Igitur fi dicat aures finiftras citius confolidari, æquum eft exiftimare huiufmodi partes minus abundare humiditate excrementitia. Itaque foleo dicere, plærunque probabiliter fcripfiffe, nunquam ex fententia vulgi. Quapropter hoc fit conftitutum partes dextras effe calidiores caliditate & humiditate natiua, & propterea habere magnam potentiam in natura. Sed quid dicemus,cur mammas dextras comburerent Amazones? Curtius & alij exiftimarunt hoc feciffe,vt poffent melius vti lanceis,ne impedirentur. Sed melius Hippocrates dixit, non aliam ob caufam hoc feciffe, quam vt alimentum mammæ dextræ in brachium & manus recederet. Quod fi verum eft,quemadmodum exiftimandum eft, quia dixit Hippoc.illud quoq. fatendum eft, mammam dextram magis valere, quia cum roburacquirit manus brachiumq. a mamma dextra,quodq. magnum fit,iure fit,vt mamma dextra fit robuftiffima. Quod verò finiftra vulnera fint pernitiofiffima,fit,quia ventriculus finifter totius corporis,cum refertus fit fanguine feruido,& fpirituofo, fit vt vulnere fauciatus ventriculus, faciat excidere magnã copiam fpirituũ.Atq; ideò oculus dexter, mammamq; dextrã magnam potentiam habent in natura; Tertium erat, cur hæc an notauit Hippoc. in fuis aduerfarijs. Propter prædictionem,quia quotiefcunq; partes robuftiffimę ægrotant femper grauior eft morbus ægro, nam Gal. dicit primam conditionem morbi magni effe,vt fit pars nobilis. Si pars dextra eft nobilior, eapropter parte dextra morbi funt grauiores,propter curationem,quia quotiefcunq; Medici morbum in partibus dextris curant, femper debent effe oculatiores,quia cum hæ fint robuftiores, fignũ eft non nifi a magna vi & magna potenria a ftatu fuo deijci, & confequenter neceffe eft, vt morbi illi fint magni.

lib. de aere aq. & locis.

lib. 4. & 6. meth.

Γυναιξὶν ἐπιμήνια ὥστε ἴσχειν σικύην μεγίστην παρὰ τὸν τιτθὸν προσβάλλειν.

Muliebribus menftruis cohibendis cucurbitulam maximam iuxta mammam adhibendam.

Incipit Hippoc. demonftrare quomodo mamma dextra habet magnam vim in natura quia fubtus mammas appòfita cucurbitula,maximum impetum menftruorum immodicè fluentium ftatim fiftit. Circa quàm rem debetis duo annotare maxime vtilia in medicina facienda,quæ Gal. refert,quo in loco cum Hippoc. habeat eandem fententiam, quam habet hic;duo Gal.annotauit,vnum eft fcriptum effe πρὸς τίτθους cum melius fit ὑπὸ τίτθους fubtus,& inquit Gal. vfq;adeo hanc rem placuiffe nonnullis interpretibus, vt exiftimarint omninò legendum effe fubtus mammam. aliud eft, fubtus mammas effe confluxum omnium venarum quę ab vtero feruntur in ipfas mammas,& propterea rećte appofita cucurbitula illi loco cohibere immodicum fluxum fanguinis vteri. Sed hic nonnulla funt confideranda & primum circa varietatem,quandoquidem in contextu Aph. & hoc, diuerfitas eft,quia ibi dicit πρὸς τίτθους hoc loco παρὰ τίτθον ideft iuxta mammas. Sed quomodocunque legatur perinde eft. Sed quod fcribit Gal. propterea huiufmodi remedia maxime iuuare,quia ea parte eft confluxio venarum,minimè mihi quadrare videtur: quia eędem venæ fupra mammas feruntur. præterea, vt habebitis lećtione fequenti, fupra mammas apparet vena craffa, maximarũ viriũ vnde huius venæ fećtio deberet habere maiorẽ vim. Sed alia ratio eft potior cucurbitulæ applicatæ fubtus mammam,quia venæ fubtus mammam veluti collećtæ funt,quæ fparfæ funt fupra mammam. Sed cur dicit in Aphorif. ad mammas, hic iuxta mammas? quia in Aphor. cum vniuerfalem regulam traderet nobis Hipp. erat æquum vt fingularum mammarũ mentionem faceret, hic autem, quia dixerat

5. aph. 50

mam-

mammam dextram potentiam insignem habere, vt hoc doceret addit cucurbitulam mammæ applicitam fluxum sanguinis sistere.

Τρίμηνον παιδίον πάντα δηλοῖ. καὶ γάλα τότε ἴσχει. Ην πολλὸν ῥέῃ γάλα, ἀνάγκη ἀσθενέειν τὸ ἐν γαστρί. Ην στερεώτεραι ἔωσιν αἱ τιτθοὶ, ὑγιηρότερον τὸ ἔμβρυον. Φλὲψ ἴσχει παχείη ἐν ἑκατέρῃ τιτθῷ ταῦτα μέγιστον ἔχει μόριον. συνάσιος.

Trimestris puerulus omnia manifesta habet, & lac tunc habet. Si multum fluat lac, necesse est male valere, quod est in vtero. sin solidiores sint mammæ, sanus magis est embrio. Vena habetur crassa in vtraque mamma. hæc maximam habent partem coniunctionis.

Cum Hippoc. ea adnotasset quæ audiuistis de mammis, placuit sibi nonnulla quoque annotare pertinentia ad vsum mammarum, ad lac: adeo vt præsens proposita dictio non exiguam habeat coniunctionem cum præcedentibus. Habet autem hæc tres particulas, quæ sigillatim a nobis explicabuntur vt melius intellectu & memoria comprehendantur, prima pars est: puer trimestris omnia habet manifesta, & lac habet scilicet prægnans. Secunda est, si lac copiosè fluat ex mammillis, infirmus fœtus est, si mammæ sint solidiores, fœtus bene valet. Tertia pars est, vena crassa super mammas propagata est, quæ magnam prouidentiæ partem habet. Incipiamus autem vnamquamq; partem examinare. Diximus aliàs fuisse sententiam Hippoc. & omnium Scriptorum, fœtum dum in vtero est, ac tertium mensem agit, esse iam fere perfectum, non quod semper fœtus hoc termino perficiatur, quia fœmina sexagesima die perfici solet, citius mas: sed hoc dicitur, quia terminus postremus perfectionis fœtus solet esse tertius mensis, quia tertio mense motus acquiritur, qui postremo accedit foetui. Neq; obstat quod Hippoc. dicit quarto mense perfici foetum, quia sententia Hipp. est, tertio mense perfectionem inchoare, initio quarti mensis consumari totam perfectionem. Sed hic oritur maximum dubium, siquidem Hippoc. dixit octauo mense lac perfici. quod, si verum est, quomodo nunc dicit tertio mẽse lac habere in mãmmis? Hæc Hippoc. sententia non paucos torsit. veruntamen si consideremus contextus græcos, omnes habent μέγα ἴσχει, hoc est magnum habet, non autem γάλα ἴσχει lac habent, quæ lectio si vera esset plane omnis difficultas esset sublata, quia nihil aliud diceret quam tertio mense magnitudinẽ esse perfectam. esset hoc clarissimum. Sed si placeret legere lac habet, alia ratio est. Et vt difficultas hæc soluatur, adeundus est Aristoteles qui inquit, ante septimum mensem lac in muliere, neq; multum, neq; vtile esse, post septimum mensem, & copiosius & vtilius esse; quasi dicat tertio mense habere quidem lac, sed paucum, inutile, quia ante septimum mensem est. Et quanquam Arist. dicit post septimum mensem habere lac vtile & copiosum, non est tamen accipiendum, vt prorsus sit vtile, quia lac nunquam est vtile, nisi tertio aut quarto die post partium, propterea que Veteres colostratos eos appellabant qui lacte vescebantur statim a partu. Quare rectè Paulus & alij præceperunt vt non præbeatur lac foetui nisi post quartum diem, & illis diebus præcipit Paul. vt loco lactis offeratur mel puero, scilicet vt melle excrementa, quæ contraxit in vtero eluantur, tum maximè vt detur locus quo possit lac optimè exire. Sed quod consilium fuit Hippoc. in tradenda hac doctrina? vt scilicet Medici intelligerent non ante tertium mensem mulierem grauidam esse tractandam medicamentis, vel alijs; quia facile quolibet vento eliditur foetus, quemadmodum Gal. dicebat de fructib. Secunda pars est si lac copiosè fluat, signum est foetus malè valere, si autem sint solidiores, signum est fœtum esse firmum. Quæ sententia habetur quoq; apud Hippoc. 5. Aph. 52. causa ea propter quam fluente lacte ex mammillis infirmior fit fœtus explicata est luculentissime a Gal. in com. prædicti Aph. vbi scribit, causam cur lac fluat e mammillis non aliam esse, quam copiam ipsius lactis, copia lactis (inquit Gal.) colligitur in mammis propter copiam sanguinis influentis ab vtero in mammas copia sanguinis fluit in mammas, quia

lib. de nat. pu. lib. de gen. ani mal. cap. 8.

quia non consumitur a foetu. non consumitur autem a fœtu; quia fœtus est imbecillis. Quare vbi debillis est fœtus, non consumitur sanguis, vbi non consumitur sanguis, fluit in mammas, vbi fluit in mammas, fit copiosum lac, atq; ita signum est lac copiose fluens ex mammillis foetum esse debilem. Sed duo hic occurrunt indagatione diligenti digna, vnum est, quare Hippoc. dicit si lac copiosè fluat e mammillis, signum est foetum male valere. si autem mammillæ sunt solidiores signum est esse foetum firmum, non autem dicit. si lactis non sit abundantia nimia. alterum consideratione dignum est, quomodo verum est fluente lacte foetum esse infirmum, quia fieri potest vt sanguis suppetat nutrimento & augumento foetus, quia videmus nonnulla corpora, quę etiamsi bene valeant, natura tamen profundat semen & bene valent. ita etiam potest exire lactis maior iusto copia & foetus bene valere. Respondeo Hippoc. summo cum iudicio & ratione dixisse postrema parte si solidæ sint mammæ, quia vbi lac non effluit, potest esse propterea quod non adsit multus sanguis, & cum non adsit multus sanguis non potest bene valere. Itaq; non hoc est perpetuo verum, vt non, si non fluit lac bene valet, melius vtriusq; dixit si solidæ sint mammæ, bene valet; quia vbi solidæ sunt mammæ, non effluit sanguis, & satis est sanguis pro nutrimento fœtus. Nonnulli male feriati sanè Medici ausi sunt Gal. reprehendere in expositione huius Aphor. quasi male arguat Gal. magnitudinem mammarum ex magnitudine carnis & vasorum, & soliditatem ex repletione; dicunt enim isti secus esse, quia magnitudo mammarum nascitur ex copia lactis, soliditas, non ex copia lactis, sed cõstitutione naturali. Miror sanè eorum ingenium, quia partes constituentes mammas sunt vasa caroq; soliditas fit ex repletione, vt in vtribus videre quisq; potest. Et quod hoc sit verum, magnitudinem non sequi multitudinem lactis, hinc facilè apparet, quia videbitis sæpe mammosas mulieres nihil lactis habere; & plurimo lacte abundare eas mulieres; quæ mammas exiguas habent: quod signum est mammositatem oriri a sanguinis copia. Circa aliam difficultatem ipsemet Hippoc. (si diligenter illius verba expendantur) huiusmodi nodũ dissoluit inquit enim ἢν πολλὸν ῥέῃ γάλα aliud est copiosè effluere, & effluere lac: si effluit interdum, non est signũ male valere foetum, vt si semel aut bis effluit semen, nõ est signum male valere corpus; ita si plus iusto effluit, signum est lacescere foetum: siquidem minimum est quo fruitur foetus in vtero.

Tertia pars erat, vena craßa super mammas extenditur.

Quód vena crassa super mammas extendatur, non solum ex anatome apparet, sed etiã primo intuitu: quia sæpe videte licet mammas venis crassissimis esse obductas. Cæterũ quod vult Hippoc. dicere sub his verbis magnam prouidentiæ partem habet. hoc aliquos interpretes magnoperè sollicitare solet. quidam enim existimarunt velle Hippoc. hoc loco docere, hanc venam, magnam vim habere ad prædicendum affectus ipsarum mammarum, siquidem cum status naturalis ipsarum nascitur ex venis qualis est status venarum talis etiam est ipsarum mammarum, vt illi dicebant. Alij putant hanc partem ita esse interpretandam, quasi dicat, ex hac vena crassa apparere prouidentiam Dei, quia vt natura posset alimentum copiosum foetui suppeditare, machinata est hanc venam. Cornarius interpretatus est hanc vocem σωμάτιος quasi confluentiæ, ego puto eum nihil aliud velle dicere quam quod pertinet ad Medicum, & quæ antea dixit cucurbitulam affixam mammis fluxum sanguinis cohibere. Hanc rem comprobat hæc vox σύνεσις, quæ significat coitionem seu coniunctionem, & hoc videre possumus apud Homerum. Vult ergo nihil aliud significare, quam coitionem seu coniunctionem, tanquam dicat, huiusmodi venam crassam magnam habere coniunctionem cum vtero. adeo vt ex hac coniunctione iure fit, vt cucurbitula super mammam apposita, cohibeat fluxum sanguinis.

Στρυγ-

Στραγγουρίην λύει φλεβοτομίη.

Difficultatem vrinæ ſoluit venæ ſectio.

Hæc verba pertinent ad practicam medicinæ partem, & quæ pręſertim chirurgica eſt. Nec mirum eſt, quia (vt ſæpe dixi) cum hi libri eſſent velut aduerſaria quædam, in quib. Hippoc. annotaret quotidie quæ obſeruaret, miſcebat coelum terræ, ſacra (vt ſic dicam) profanis. Eſt hæc dictio 36. Aphor. 6. particulæ, ſed differt ab aphor. illo, quia ibi additum eſt ſecandas eſſe venas internas, hic nihil aliud dicit quàm Στραγγουρίην λύει φλεβοτομίη. Diligentiſſimus Gal. examinans eum aphoriſ. eo diductus eſt, vt exiſtimarit prorſus eſſe delendum. quod an verum ſit precor audiatis. duabus rationibus vtitur Gal. ad hoc demonſtrandum, prima eſt, quoniam vrinæ difficultas plærunq; fit a materia phlegmatica obſtruente meatum vrinæ. materia phlegmatica nullo modo indicat miſſionem ſanguinis. bene verum eſt, interdum fieri ex inflammatione, quæ cum fiat ex multitudine ſanguinis iure, indicat venę ſectionē, quare dixiſſet Hipp. difficultatem vrinæ curat etiam venę ſectio. Alterũ argumẽtũ eſt, quia venę internę duplices ſunt, alię ſunt ſupernę, aliæ infernę: de ſupernis nõ poteſt eſſe verũ, quia lex eſt Hipp. vbi inflãmatæ ſunt partes infra renes, pertundas eſſe venas infernas: difficultas vrinæ eſt infra renes, nõ poteſt ergo ſeccari vena ſuperna. Neq; etiã neceſſariũ eſt vt interna infernaq; ſecetur, quia supernæ oriũtur a diuerſis vaſis, ſiue internis, ſiue externis. infernæ oriuntur ab vno eodemq; vaſe: inde perinde eſt ſiue ſeces inferiores internas, ſiue externas. Itaq; nõ dixiſſet Hipp. venas internas eſſe ſecandas. Sed puto ego rem ſecus ſe habere, quia vbi eadem res videtur eſſe in varijs Hipp. comm. ſemper exiſtimate illam eſſe hippocraticam. Sed videamus argumenta Gal. miror ſane virum alioquin oculatiſſimum in hac re vſq; adeo dormitaſſe. nam fateor, non conuenire venæ ſectionem, niſi vbi difficultas vrinæ oritur ab inflammatione, quod eſt rariſſimum; imò non propoſuit niſi vt rarum: quaſi dicat difficultatem vrinæ curari interdum venæ ſectione, quanquam hoc eſt rarum. Neq; opus eſt vt addat particulam etiam, quia frequentiſſime commemorat nobis remedia rariſſima ſine illis particulis. ſcribit, ſternutamentum curare ſingultum, hoc tamen rariſſimum eſt, infinitaq; alia ſunt apud Hippocr. exempla, quæ proponit vt Medici ſint vigilantes ſemper. Præterea rectitudo venarum partiſq; mirum in modum confert ad curandos affectus. Cur ad curandos menſes incidimus potius internam venam poplitis? nulla alia eſt ratio quàm rectitudo, a qua fit maior attractio. Pari pacto, vt doceret hanc rectitudinem κατ' ἶξιν eſſe ſeruandam, dixit pertundendam eſſe venam internam; quæ habet eandem rectitudinem cum veſica, quam habet cum vtero ipſo.

Ἤν τὰ ἄνω χωρία σπαργᾷ, τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν, ἑλκέων κάθαρσις, ἔμετος, ὕδρωψ.

Si ſuperiora turgeant quæ ſunt circa caput, vlcerum purgatio, vomitus, hydrops.

Præſens ſẹntentia, quæ tota practica eſt, magni momẽti in medicina facienda eſt, ſiquidem maximum Hipp. artificium habet; & eſt ſingularis ſententia, quia in nullo fere alio loco reperitur; eſtq; hæc, ſi partes ſuperiores turgeant, quæ ſunt circa caput vlcera, vomitus, & aqua ſuppleatis vos, curant. Sed priuſquam ad verba Hippoc. veniamus, illud nobis eſt inquirendum, cur ſæpenumero Hippoc. in ſuis ſententijs omittit verbum, propter duas rationes puto Hippoc, habuiſſe in more hoc facere, prima eſt, quia ad grauitatem dictionis quam ſequutus eſt Hippoc. maxime hoc pertinet, eſt enim magni viri vt pauca dicat, grauiaq; & non admodum difficilia; alia ratio eſt, quia omnes illius ſententiæ non ad vnam rem ſed ad plures referri poſſunt. Itaque voluit relinquere iudicio medicorum vt

poſſint

possent bene interpretari, in quam partem vellent. Hæc ad prædictionem & curationem referri potest: ad curationem, morbos capitis curare, siue fiant a natura, siue ab arte vlcera vomitum & aqnam. Sed videamus quod artificium latet, & primum hæc vox σπαργᾶν apud Erotianum in Onomastico Hippoc. videtur significare interdum ἐπιδυμεῖν sed propria ipsius significatio est vt Gal. explicat turgere ὀργᾶν quotiescumq; humor ita exuberat vt videatur sponte exire velle: & huiusmodi effectus interdum tribui videtur humoribus vt in interdum corporibus, quo pacto vtitur non nunquam Gal. & de vitibus dixit Poeta

lib. 1. Aphor.

Turgent in palmite vites.

quoties scilicet tumentes emittunt humorem. Sententia autem Hippoc. est; si caput ita repleatur humoribus, vt præ copia humores exire velint, fit vlcerum purgatio, vomitus, & aqua pura. Vt autem hæc intelligantur, operæpretium est scire ea quæ colliguntur in capite, aut colligi sponte in capite, propter aliquod vitium eius, vel propter vitium alterius partis communicantis: quæ pars aut est stomachus, aut est totum corpus. A stomacho ferri humores dixit Hippoc. vbi scribit a capite trahi humores a ventriculo, instar cucurbitulæ. Sed Hippoc. his paucissimis verbis vult dicere, quod vbi caput turget videamus si laboret per essentiam, vel per consensum. si caput laborat per essentiam curat (ait ille) vlcerum purgatio. nam scimus omnes, quo tiescunq; pars aliqua essentialiter est affecta, remedia esse adhibenda ipsi parti affectæ, quemadmodum vbi alia parte vitium contraxit, huic remedia sunt applicanda. Vult igitur dicere Hipp. si caput laboret per essentiam procuranda esse vlcera, & hoc est quod vult dicere Hipp. quando dicit vlcera capitis sponte facta, tueri pueros a plurimis morbis. si autem vitium capitis proficiscitur a stomacho, inquit Hippoc. vomitus curat, & hoc est quod scripsit, vbi dicit: Si partes supra septũ transuersum dolent, per superiora esse purgandum; scilicet per vomitum, quia vbi humores sunt in stomacho a quibus vitietur caput, nulla est melior via quàm vt vomitus concitetur. Neq; valet quod idem Hippoc. scribat laborantibus oculis vomitum non esse ciendum, siquidem loquitur Hippoc. de affectu oculi per essentiam, in quibus vomitus maxime noxius est. si autem vitium capitis proficiscitur a toto, dicit aqua vtendum esse; quomodo aqua? Hæc pars fatigauit, multos quid velit per hanc vocem ὕδωρ nonnulli interpretati sunt sudor, quasi velit sudore curari: alij hydrops morbus, ac si hic curet affectus capitis. Sed vt ego pato decepti sunt omnes, quia hæc vox nihil aliud significat quàm humorem tenuem aquosum. hac eadem voce vtitur Hipp. & Arist. utitur pro seroso humore uult itaq; dicere Hippoc. quod ubi a toto corpore malum proficiscitur, & materia turgeat purganda est aqua, hoc est tenues & serosi humores: quoniam humores qui turgent non sunt crassi, pituita neq; melancholia nunquam uere turgent, quia iners est hæc materia: sed humores serosi, siue bilis, seu serum sanguinis & hoc est quod Hippoc. scribit, non esse purgandos humores nisi turgeant, atq; hoc loco dicit ubi turgent in capite humores, uel per ulcera, uel per uomitum, uel per aquam curari. Subiungit Hippocr. aliud memoria dignum.

lib. 4. de morb

sec. 4. aph. 18.

lib. de Vlceis in hom.

lib. 4. de morb & lib. de gen. lib. 7. de Hist. anim. in fine.

Α᾽πὸ γαστρὸς ταραχῆς, ἢ ἀπὸ βηχὸς καρκίνω γενομένω, τὸ στόμα πικραίνεται. διδόναι δὲ πίνειν ἐλατήριον δὶς ἢ τρὶς, ἢν μὴ ψελλὸς ἢ. ἐπιδεῖν δεῖ χάλκε ἄνθος καύσας ἕως ἂν πυῤῥον ἢ καὶ σπογγίην ἢν μὴ ψελλὸς ἢ.

A ventris turbatione vel a tussi cancro facto os amarescit. Dandum autem bibendum elaterium bis vel ter, nisi balbus sit. Apponere oportet florem aeris vstum donec rubescat, & spongiam, nisi balbus sit.

In qua sententia tria & memoria & consideratione ingenti digna nobis proponit Hippoc. quę rara sunt; primò generationē cācri raram, secundo signum, tertiò curationem raram. Nunc de causis & de signis duntaxat tractabimus, inquit a turbatione alui, & tussi cancro facto os esse amarum. Primò scire opostet quid sit cancer. Cancrum Gal. dicit esse tumorem

li. de tum pra ter nat. & lib 2. ad Glauc.

morem fœdum & inæqualem: qui etsi in omnibus corporis partibus fit, potissimum tamen fit in mammis; materia huius est melancholicus humor, cum purus, tum incensus acris, & mordax: & cancer alius est vlceratus, alius non exulceratus, quem Hippoc. appellauit cancrum occultum, vt interpretatur Gal. quanquam Aet. Paul. dicant cancros occultos eos esse, qui in vtero aut ano fiunt. Cæterum hic duo occurrunt consideratione digna vnum est, quomodo dicat fieri cancrum a tussi, nam quod fiat post alui turbationem frequentissimum est; quia vbi fiunt dysenteriæ à bile, solent facile fieri vlcera, & deinde cancer; sed tussis fit à pituita, quæ non facit cancrum, sed melancholia. Aliud inquirendum est, quo pacto dicat fieri cum oris amarore; cum cancer sit ab humore melencholico, cui sapor est acidus, vt ex terræ fermentatione apparet. Quod ad primum pertinet, morbos fieri dupliciter apud omnes compertum est, vel enim fiunt mediate, vel immediate; immediatè fieri à tussi non est verum, sed tantummodo mediatè, quia a tussi delabitur melancholia in asperam arteriam, & fauces, quæ eas exasperat, exulcerat, calefacta combustaq; quanquam potius in ore hoc fiat, & faucibus, quam asperam arteriam. sed quia aliæ causæ tritę sunt, eapropter voluit hanc rem docere tanquam raram. Ad secundum dicendum est annotasse Hippocratem hanc rem tanquam ab ipso solum obseruatam, cum enim esset summo iudicio, non est mirum si haudquaquam vulgaria scitu obseruarit. Est tamen etiam aliqua ratio, siquidem cancri originem primam ducunt a bile exulcerante, quæ cum à toto confluat in intestina etiam ipsius portio, vel saltem vapores elati ad os amarorem inducunt: quod etiam fit, vbi à tussi in ore, vel faucibus factus est cancer, quippe quando vna cum melancholia eo etiam feratur bilis, quæ amarorem oris producit. Non minus est admiratione digna curatio cancri, quam nobis proponit Hippocrates, quàm fuerit & causarum cognitio, & signorum. Dicit autem Hippoc. dandum esse elaterium, nisi ęger sit balbus, addit: alligandum esse florem aeris combustum donec rubescat & spongiam nisi sit balbus. Vt autem artificium Hippoc. videatis primum indagare oportet, quæ indicationes haberi debeant à Medico in curando cancro: qui, cum sit tumor præter naturam fœdus inæqualis, ab humore melancholico, indicatio oritur adimendi illum tumorem, & consumendi materiam effectricem tumoris, & præsertim vt corpus purum conseruetur ab impuro illo & fœdo humore. Iam verò si diligenter examinemus quæ proponit Hippoc. sunt remedia accomodatissima ad explendas omnes has indicationes. primum enim inquit dandum esse bis vel ter elateriũ quod habet vim purgandi vniuersum corpus, quapropter huiusmodi remedio satisfit indicationi a causa ductæ, prospiciendo ne ea augeatur. Atq; vt humor qui facit cancrum aboleatur, cum conueniunt ea quæ exiccant, flos aeris combustus accomodatissimus est Adeo vt dubitare non oportet quin remedia accommodatissima sint proposita ab Hipp. ad explendas indicationes. Cæterũ vt mysteria Hipp. melius intelligatis, quatuor sunt diligenter spectãda. & primũ circa vniuersalẽ curationẽ cancri, nã Gal. exponens, vbi Hipp. ait, cancros occultos melius esse nõ curare; præclarã aliquam tractationẽ habet de cancro, vt enim colligere licet ex longo eius discursu, apud veteres duplex fuit curatio cancrorum altera agonistica appellata: altera quam vocabant mitigatoriam. agonistica erat in qua omnia moliebantur vt expugnarent cancrum medicamento, ferro, & igne. curatio mitigatoria fiebat aliquo medicamento, quod per experientiam repertum sit exiccare humores & putredini refragare. Præterea erat duplex cancrorũ genus, alterũ in partib. abditis, alterũ in superficie quietiã erat duplex, vlceratus, vel nõ vlceratus. Iam verò curatio agonistica nullo pacto exercenda est aduersus cancros in partib. intimis, vt in intestinis, & vtero: quia subito hominẽ iugulat. In cãcro in superficie dicit curationẽ agnosticã fuisse vsurpatam à Medicis. Hoc si verum est quemadmodum existimare debemus, non videtur rectè instituisse curationem Hippocrates; est agnostica curatio, quæ non conuenit partibus internis de quibus loquitur Hippoc. Aliud est videndum cur Hippocr. laudat elaterium quod est grauissimum medicamentumr & potentissimum, & præsertim solet huiusmodi

6 Aphor. 38.
lib. 16. c. 43.
lib. 3. cap. 67.
Aph. 38. li. 6

remedium exulcerare inteſtina, cancerq; mitius eſt tractandus. Tertium eſt, quo pacto Hippoc. dicat in curatione huius morbi alligandum eſſe florem aeris,& ſpongiam. quartum, qua ratione excipiat balbos in hac curatione inſtituenda. Circa primam propoſitionem dicere oportet, Hippocratem huiuſmodi genus curationis propoſuiſſe, quia ſibi erat veluti ſecretum, non tamen ſine ratione: ſiquidem ſi recte intelligantur verba Hippocratis huiuſmodi curatio non eſt vere agoniſtica, ſed partim agoniſtica, partim mitigatoria,quia elaterium non eſt adeo graue, vt audietur; flos aeris eſt quidem graue medicamentum,ſed cum vritur vſq; dum rubeſcit,amittit vim deleteriam. quare nō eſt remedium agoniſticum, ſed quod abſumit humorem illum turpem citra vllum detrimentum. Sed dicet aliquis,quomodo fieri poteſt,vt hæc Hippoc. curatio ſit tuta,quia purgat per inteſtina cancro affecta,& lex eſt, nunquam per partem affectam eſſe purgandum? purgare corpus per partem affectam malum eſt,cum pars affecta eſt deterrima omnium partium: vbi autem pars ita laborat vt non poſſit proſpici corpori niſi per partem affectam,tunc Medicus per hanc purgando recte facit,vt in cancro,qui cum habet fomen tum ab humore impuro & tetro totius corporis, purgandum omnino eſt totum corpus, alias malum in deterius ruit. Ad ſecundam dicendum eſt,hoc nomen elaterij apud Hippoc. tria ſignificare, primum ſignificat quodlibet medicamentum purgatorium, ſiue ſit leue,ſiue graue, vti Erotian. Hipp. & plæriſq; alijs locis, vt ſexto Epid. com. 5. tex. 35. docet. Secundo modo accipitur elaterium pro medicamento corruptorio,ſic Gaza apud Theophraſt. plærunq; hanc vocem tranſtulit,ſic vtitur Hippoc. quando ad facilitandum partum vtitur elaterio, quod poſſit agitando partus dolores inducere, nam haudquaquā credibile eſt eum de ſucco cucumeris aſinini loqui,& Dioſc. & Plin. dicunt partus necare,ac propterea, & quia facit ſuperpurgationes inter venena recenſent. Tertio modo accipitur pro ſucco cucumeris aſinini,qui grauiſſimus eſt,ſiquam ducit,e corpore,acerbiſſimis cruciatibus exulcerat inteſtina,& habet hoc(vt ſcribit Plin.& Theophraſt.)vt ſuccus eius duret nonnunquam ad ducentos annos. Hoc in loco pro elaterio medicamentum aliquod purgans intelligit, quaſi dicat ante cætera in ipſo cancro neceſſarium eſt vti aliquo purgatorio,quia non eſt licitum ad localia venire prius quàm totum corpus ſit purgatum. Circa tertium quomodo Hippoc. velit alligari inteſtinis florem aeris;ſcire oportet quod contextus græcus habet ἐπιδῆν, quod alligare ſignificat, ſunt & alij qui legant ἐπιθεῖναι hoc eſt apponere. ſed quomodocunq; legatur, ſolet maxime iuuare inteſtina & vterum purgando. Illud certe curandum eſt vt vratur donec rubeſcat,vt omnem vim veneficam,& acrimoniam deponat. Circa quartam dicebat Hippoc. balbos ſolere tentari alui profluuio,ſcilicet ob nimiam humiditatem;atq; tunc maximè, cum a medicamentis purgantibus ſollicitantur,vnde Hippoc. conſulens iterum atq; iterum purgandos eſſe laborantes cancro,iure excipit balbos,quippe quos facile eſt repetitis medicamentis purgātibus in alui profluuium incidere exitialiſſimum. quare ſummo cum iudicio excipit balbos. Sed concedamus hoc recte eſſe factum,cur iterum excipit in vſu elaterij? fateor con ſilium Hippoc. hac in re non mihi eſſe admodum compertum; veruntamen ſi quidquam diuinare licet,iurarem ideo eſſe inductum, quia idem ſectione 5. huius libri dixerat balbos tentari affectibus valde melancholicis, quod cum ita ſeſe habet, atq; cancer ſit affectus melancholicus, omnino abſtinendum eſt ab omni genere remediorum quæ habent aliquam acrimoniam, etſi enim hac ſpolietur aliqua ex parte, non tamen penitus innoxium fit:quo accidit,vt medicamento hoc inteſtinis cancro affectis a melancholia, fiat excoriatio & morbus exitialiſſimus. Subiungit Hippocrates.

lib. 1. & 2. de rat. vic. in acutis.

in Onomaſtico Hipp.

libr. de Steril. et li. de morb. mul.

Ἀλόγως

Ἀλύκαι, φρίκαι, χάσμαι, οἶνος ἴσος ἴσῳ, ἢ γάλα.

Anxietates, horrores, oscitationes, vinum æquale æquali, lac.

Hanc sententiam diligenti consideratione & memoria dignam legere etiam licet in Aphor. sed differentia aliqua est, quia in Aphor. addit λύει verbum, quo caret præsens dictio, & audiuistis quam delectetur Hippoc. verbum sæpe omittere: hic habet lac in aph. neutiquam id scriptum inueniemus. Vt autem misterium Hippoc. plenè penetrare possitis duo sunt hoc loco animaduertenda Hippocr. tres affectus proponit, & duo remedia; tres affectus anxietatem, horrorem, & oscitationem, duo autem remedia, vinum æquale æquali, & lac. Quod ad anxietatem pertinet, hæc vox ἀλύκη apud Hippoc. idem est quod ἀλυσμὸς, & semper apud interpretes latinos traducitur anxietas, quid autem hæc sit declarat Galen. vbi dicit, quod quemadmodum sunt aliqui qui rebus præsentibus attristati, modò illuc ingenium actionemq; conuertunt: sic vbi ægri nullum decubitum ferunt, iam in hanc iam in illam partem præcipites feruntur hic affectus appellatur anxietudo. Vnde iure Erotia. solebat damnare Bachium, qui exstimauit nihil aliud esse quam impotentiam & errorem, nam vbi est anxietas (vt scribit Plut.) ibi quoq; est error mentis & iactatio corporis, non autem vbi hæ sunt adest inquietudo. Sed quæ est huius affectus causa? quia humor acris & mordax ori ventriculi infigitur vnde cum homines ex mutatione loci non depellant causam, fit vt semper huc illuc ferantur. atq; hoc etiam Plut. sensit. Alter affectus est horror de quo sermonem habent Gal. lib. de horrore nec non de causis symp. & de diff. feb. dicebat esse vehementiorem frigore & debiliorem rigore. Sicut ergo est medius affectus inter rigorem & frigus: ita etiam est causa, humor acris & mordax musculos aliasq; partes sensu præditas infestans. Vnde Hippocr. vocat horrorem debilem rigorem. Quod ad oscitationem pertinet alias locupletissime locuti sumus: iam satis est scire oscitationem quæ χάσμη ab Hippoc. vocatur, nihil aliud esse quàm expulsionem fuliginum crassarum factam a musculis oris. Videamus modò quomodo hæc remedia cōueniant. Vinum æquale æquali nihil aliud est, quam commixtum pari quantitate aquæ. hoc accommodatissimum est ad superandos affectus: temperat acrimoniam humorum aqua, penetratq; vini ratione & discutit in anxietudine: in horrore pariter humores discutit ratione vini: & aquæ ratione, acrimoniam emendat: in oscitatione flatus dissoluit. Sed quid de lacte dicemus an conueniat? Nonnulli videntes hanc vocem in Aphor. non esse scriptam existimarunt esse delendam; quia sententiæ Aphor. sunt purgatæ. ego autem puto esse retinendam, quia omnes contextus habent. Neq; valet, quod in Aphor. non sit, quia semper debuisset respondere vt solent ea quæ ab Hippoc. referuntur in Aphoris. sed hoc remedium non semper, sed frequenter respondet, sepe inquam placando sua substantia & qualitate acrimoniam & mordacitatem bilis in anxietudine, & horrores; vt in oscitatione, compescendo & dimulcendo flatus, calore aliquo aliquando infestantes. Sed cum hi affectus sunt vel cum febre, vel sine febre, de quibus loquitur? ille huiusmodi nodum dissoluit, quia dat vinum, quod non conuenit febricitantibus, vt neq; lac, quia dicit lac dare caput dolentibus malum in febribus. Et notate cum huiusmodi affectus sine febre sint satis leues, & quæ facile possunt superari leuibus medicamentis. eapropter duo tātum pro ponit & leuia medicamenta, & facile parabilia: quotidie enim vtebantur vino & lacte. idem vos facite, in magnis morbis vti semper debetis magnis remedijs: in leuibus medicamentis quæ vbiq; locorum obuiam sunt, non peregrinis semper inhiantes.

lib. 1. de mot. musc in fine et lib. 7. aph. 56.

lib. de morb.

ὦτος περιωδυνίῃ σικύην προσβάλλειν.

Ad dolorem circa aurem apponenda cucurbitula.

Sententia hæc practica eſt,& habetur quoq; in libro de iudicationibus apud Hippocr. & prima ſectione huius ſecundi libri,ſed differentia eſt, quia in prima ſectione ſecundi libri habetur pro remedio lac,hoc in loco cucurbitula, ita vt in loco illo dicat dolorem aurium mitigari a lacte,nunc autem inquit ad dolorem circa aures adhibenda eſt cucurbitula. Cur autem hæc ſententia diuerſa eſt ab ea quam audiuiſtis duplex (vt ego colligo) eſt ratio;vna eſt,quia Hippoc. diuerſis temporibus hos libros conſcripſit,ex obſeruationib. quotidianis. quare prout quotidie obſeruabat ita ea in aduerſarios ſuos redigebat. Vt minimè mirandum ſit ſi vno loco vnum remedium propoſuit, alio aliud. Eſt etiam alia ratio quia doloris aurium variæ ſunt cauſæ:nonnunquam fit ab inflammatione, aliquando ob vapores & ſuccos elatos. ſi fit ab inflammatione, lac accommodatiſſimum eſt remedium,vbi autem ſit a copia humorum aut vaporum, cucurbitula conuenit. Sed vt perfectè intelligatis hanc practicam,vbi Medici dolorem curandum præ manibus habent,ſemper reſpicere debeat dolorē vt eſt ſymptoma & effectus, & debent reſpicere ad illius cauſam. Si vt ſymptoma,hoc eſt magni momenti,vel nullius,aut parui: Si non ſit magni momenti curatur(vt Gal.tradit)ijs quę verè ſunt anodina,& ſunt calida in primo gradu:ſi ſit magni momenti, etiam ad ſtupefacientia veniendum erit. Sed de huiuſmodi dolore vt eſt purum ſymptoma hoc in loco non agit:ſi conſideretur dolor,vt dependet a cauſa,tunc omne ſtudium eo eſt deferendum,vt cauſa ſuperetur. Quapropter cum conſideraret Hippoc. hoc in loco dolorem vt dependet ab aliqua cauſa, adhibet remedium quod reſpicit cauſam,ſcilicet adhibitionem cucurbitulæ. Sed quia hoc Hippoc. conſilium vniuerſale eſt,altius penetrandum eſt. Cum ergo clarum eſt ad cauſam dirigi, ſcire operæpretium eſt cauſam doloris eſſe aliquando in ipſa parte,iam circa partem,nonnunquam in locis remotis a parte dolente: ſi ſit in parte affecta tunc remedium eſt adhibendum ipſi parti affectæ;quemadmodum Gal.præcipit,vbi dicit,cum pars aliqua phlegmone laborat(quando ſcilicet affectus & cauſa morbi eſt in parte dolente)huic remedia ſunt adhibenda,ſi eſt circa partem affectam,cucurbitula ipſi parti adhibenda vt in flammatione oculorum cucurbitula occipit adhibita(vt ait Gal.)magnoperè prodeſt.ſi in parte remota,cucurbitulę sūt adhibēdæ ipſis partib.mitt ētib. cauſam ad locū dolentem, & idcirco cucurbitulę infernis partibus adhibentur quoties remotæ doloris materiam mittunt. Itaq; puto ego Hippoc. indefinitè eſſe locutum, vt comprehenderet omnem rationem medendi his dolorib. quaſi dicat,ſi dolor eſt circa aures debet Medicus apponere cucurbitulam in parte affecta,proxima aut remota prout cauſa in hac aut in illa parte eſt collocata; Sed vnum ſcire oportet quod docet Gal.nunquam apponendam eſſe cucurbitulam partibus ſupernis,niſi prius ſit euacuatum corpus vniuerſum. An etiam adhibendo cucurbitulas partibus infernis neceſſarium eſt prius exinanire vniuerſum corpus ? nonnulli hoc exiſtimarunt,ſed mea ſententia longè falluntur,quia Auic.de legibus mittendi ſanguinē verba faciens inquit:cucurbitulas ſcarificatas eſſe dicatas ſectioni venæ,hoc eſt, eſſe loco venæ ſectionis. Itaq; non eſt ſemper neceſſarium,ſed in affectibus capitis eſt neceſſarium, vbi capiti partibuſq; ſupernis ſunt adhibendæ cucurbitulæ,non autem alias quia cucurbitulæ vim inſignem habent attrahendi a partibus omnibus circunſtantibus,ſi partes circumiacentes ſunt repletæ ſanguine procul dubio attrahunt ad locum affectum. Vnde quis non videt ſi caput ſit affectum, & cucurbitula adhibeatur parti quæ capiti proxima eſt,attrahi materiam ad caput. In partibus infernis non eſt ita,quia cucurbitulæ attrahunt ad ſe a partibus nobilibus, a capite affecto.

lib. 11. meth. cap. 19.

lib. 11. meth. cap. 19.

4. primi

Ὅτι ἂν τῶν ἄνω πονέῃ, ὀδύνη ἐς τὰ ἰσχία, ἢ ἐς τὰ γούνατα, καὶ ἆσθμα λύει πάντα τουτέων γινόμενον.

Quodcunq; ex ſuperioribus laboret dolor in coxas, vel in genua, & aſthma ſoluit omnia his fientibus.

Hæc ſententia pariter ſcripta habetur apud Hippocr. & habetur repetita in quinta ſectione huius libri;eſt autem ſententia,labores partium ſuperiorum ſolui a dolore ſuperueniente coxarum, genuum,& aſtmate. Habet hæc ſententia ſi recte expendatur connexionem cum ſuperioribus,& habet etiam rationem: habet connexionem cum ſuperioribus, quia ſupra loquitur de dolore,qui curatur arte, nunc loquitur de eodem dolore qui curatur beneficio naturæ. Adeo vt remedia artis & naturæ iungat,quaſi velit nos docere, totam artem noſtram eſſe imitationem puram ipſiùs naturæ. Habet etiam hæc ſententia rationem, quia omnis ratio naturalis vult tranſmutationem materiæ morbificæ eſſe ſalutarem,vbi a loco affecto natura mouet. Vt autem Hippoc.miſterium intelligatis tria ſunt circa hanc partem conſideratione digna, primum eſt,cur Hippocr. repetit hanc ſententiam, habuit eam quinta ſectione Epidem. & cur Hippoc. potius nominat dolorem coxæ,genuum, & aſtma, quam vllum alium affectum, quia ſunt multi alij affectus,vbi ſuper ueniunt affectibus ſuperioribus ſoluunt eos. aliud eſt, qua ratione dolores capitis ſoluantur dolore coxarum, genuum, & aſtmate. poſtremum, quid velit dicere Hippoc. quando ita loquitur,dolor coxarum,genuum,& aſtma,ſoluit omnia dum hæc ſunt,quis modus hic eſt locutionis Hippoc. Circa primum Hippoc. (quantum ego puto) iudicauit repetendã eſſe hanc ſententiam,quia maximi momenti eſt,& quia differt a priori. audiatis differentiam.ita enim incedendum eſt vt poſſitis penetrare myſteria Hippoc.ibi loquitur de dolore nimirum in quinta ſectione, hic de labore. preterea loco citato hypochondria, hic loco hypochondriorum genua apponit. præterea Hippoc. ibi loquitur de pectore in vniuerſum,quod dicit,ſi fiat aſtma(qui eſt peculiaris pectoris affectus)ſoluit, Ita ego exiſtimo de hac re eſſe dicendum,cum obſeruarit ſuperiora, etiam hanc rem obſeruaſſe eſſe veriſſimam,ſcilicet quod quilibet labor capitis curatur per dolorem coxarum,genuũ, & aſtma. Sed cur potius(quẽadmadum dicebam)hos affectus commemorat quàm alios qui idem præſtant? puto eum hoc feciſſe, quia nullus eſt dolor partium inferiorum qui æquè liberet caput quàm affectus coxarum, genuum,aſtma: quia dolores coxarum & genuum ſunt acerbiſſimi,ſunt in locis quę maximè attrahaunt,maximè ſuſcipiunt: & propterea poſſunt caput liberare, nam memini me alias legiſſe de quodam Polomone qui laborabat podagra, quidam eum reformidabat adire, hoc cũ ille aduertiſſet,dixit veni, quia animus non laborat podagra. Quod ideo dico vt ſciatis dolorem coxæ & genuum liberare caput. Sed dubitabit aliquis veſtrum verum quidem eſſe,dolorem genuum & coxarũ liberare caput, ſed non ita videtur eſſe verum,quod quæ ſunt in pectore mala liberent caput quia videmus in affectibus pectoris coaffici cerebrum in pleuriticis fiunt deliria, quomodo ergo poteſt fieri vt aſtma liberet dolores capitis? Dupliciter poteſt reſponderi primum vocem hanc λύειν ſignificare interdum apud Hippocr. verè ſoluere, interdum non verè liberare, ſed finire illum dolorem: habetis hoc traditum a Gal. & habetis exempla Hippoc. qui dicit mamniam ſuperuenientem ſoluere varices;quis modus eſt ſoluendi?ſic in coac. prænotio.inquit. Hippoc.delirium ſoluere tremorem febrium, hoc verbum λύειν non proprie accipitur,ſed communiter: vult dicere Hippoc. quod his morbis ſuperuenientibus occultantur alij morbi. Ita dicere poſſumus Hippoc. hoc loco dicere aſtma finire dolores partiũ ſuperiorum,quia materia effectrix dolorum capitis mittitur in pectus. Ita Ariſt.dixit vitia auriũ ſæpe tranſmutari in vitia pulmonum,tranſlata materia ab aurib. in pectus. Erat ſecundo quærendum,quo pacto hæc tranſmutatio fiat a capite ad alias partes. primum fit per venas,& arterias,quæ cum maximæ ferantur ad coxas & genua,quæ ſunt in continuo motu fit vt hæ partes incaleſcentes dilatent vaſa:quæ dilatata promptius attrahunt & ſuſci-

Margin notes: ſec 6 Aphor. 26. | ſec.5.aph.21. | ſec.33.prol.1.

ſcipiunt materiam, eſt etiam alia via ſubtus cutim quæ monſtrata eſt nobis ab Hippoc. vbi dicit ſæpe contingere vt humores a capite ad coxas ferantur, & ibi firmari morbum, & liberare ægrum a peiori. De aſtmate ſciendum, eſt quod ſcribit Gal. 6. aph. 40. nec non 6. epid. ſeç. 4. ibi enim habet Gal. non ſemper ſignificare ſpetiem aliquam particularem difficultatis anhelitus, ſed omne genus difficultatis ſpirandi: fit autem ea propter materiā in hærentem pulmonibns, quæ ſuapte natura grauis facile a capite præcipitatur in pulmones, vbi infixa facit aſtma. tertium & poſtremum cur Hipp. addat hæc verba, omnia ſolui dum hæc fiunt: primo quod dicat omnia ſolui, duplicem rationem habet, quia dixerat ſi laborat caput, hæç vox πόνος ſignificat omnem affectum grauem capitis, quando ergo dicit omma ſolui dicit omnes alios affectus, & dolores capitis tolli, & tanta vis attrahendi eſt vt ſæpe cogantur Medici curare generari podagram in magnis capitis doloribus, vt Gal. quid hoc eſt dum hæc fiunt? dolores qui alijs doloribus copulantur, vel ſolent præcedere, qui nunquam ſoluunt; vt ſi quiſquam laboret pleuritide, hæc dolore capitis ſuperueniente nunquam ſoluitur, vel ſolent ſubſequi, qui ſubſequntur affectus ſoluunt. Sed quid iuuat ſcire hanc ſententiam Hippoc. cum ad faciendum iuditium, tum ad curationem, ad iuditium faciendum, quia quotieſcunq; dolor dolori ſuccedit, ſemper ſperare debetis antiquum ſolutum iri, & tum maximè, quando affectus partium inferiorum ſuperueniat ſuperioribus. Ad curationem pariter confert quia ſicuti natura curat affectus ſupernarū partium ac capitis, per affectus inferiorum partium, ita debet Medicus ad curandos affectus capitis, prouocare affectus partiū inferiorum, & hac ratione videre poteſtis quantopere conferant cauteria ſubtus genu in affectibus partium ſupernarum adhibita, quæ vim eandem habent, quàm dolores genuum, & coxarum.

li. meth. med.

Εἰλεῷ λαπαρῷ ψυχρὸν οἶνον πολλὸν ἄκρητον κατὰ λόγον διδόναι ἐς ἂν ὕπνος ἢ σκελέων ὀδύνη γένηται. λύει δὲ καὶ πυρετὸς καὶ δυσεντερίη ἄνευ ὀδύνης.

In voluulo molli frigidum vinum multum merum ſecundum rationem dare oportet, donec ſomnus vel crurū dolor fiat ſoluit autem & febris, & dyſenteria ſine dolore.

Hæc ſententia quæ ſcripta quoq; inuenitur lib. de iudicationibus habet miras ſpeculationes, & ni fallor, ſi attenderitis & fructum & voluptatem percipietis. Habet autem duas partes; quarum prior eſt in voluulo molli frigidum vinum multum, & merum ſecundum rationem dare oportet donec fiat, ſomnus, & dolor coxæ. Secunda pars eſt, febris autem ſoluit, ſed dyſenteria ſine dolore. Vt autem guſtare poſſitis admirandam Hipp. doctrinam, ſigillatim vnā quamq; partem examinabimus, & circa primam quatuor videre oportet, quis affectus ſit voluulus mollis, ſecundum erit, qua ratione in hac ægritudine vinum multum & merum confert. tertium erat, quæ ſit illa ratio dandi vinum quam conſtituit Hippoc. quartum erit, cur addat Hippoc. donec fiat ſomnus, vel dolor coxæ. Quod attinet ad primum. Affectus a Gal. conuoluulus nominatus, vocatur a græcis εἰλεός: quæ vox frequentiſſima eſt apud Hippoc. & alios Medicos; hunc Diocles Caryſtius Cordapſon vocauit, vt habetur apud Celſ. Ratio autem huius vocis eſt, quia (vt docuit Gal. & Aret.) in hoc affectu videntur inteſtina veluti conuolui. Eſt autem hic affectus vt dicit Gal. & Aret. loco citato morbus in via, & eſt impedimentū quoddam inteſtnorum gracilium atq; craſſorum ob quod impedimentum cum cibi & fœces non poſſunt exire imo neque ſpiritus (vt inquit Celſus) fit vt reſtagnent in fauces, qui affectus adeo miſerandus eſt, vt gens barbara appellarit miſerere mei. locus affectus (vt Gal. annotauit) eſt propriè inteſtinū tenue, ſed Veteres etiam in craſſis inteſtinis. fieri cenſuerunt, inter quos fuit Hippoc. qui narrat hiſtoriam mulieris laborantis hoc morbo, vbi Gal. vult fuiſſe in inteſtinis craſſis imo exponens illum locum dicit voluulum in inteſtinis craſſis eſſe periculoſiorem, quam ille ſit qui eſt in tenuibus. Idem Hippoc. habet. Et Diocles Caryſtius cordapſon apellabat

lib. 4. cap. 13. et lib. 2. meth. med. lib. 2 acutor. cap. 6.

in 6 Aph. 44. & lib. 3. Epid. ſec. 2. com. 6. lib. 4. de morb

labat eum qui fiebat in intestinis tenuibus: quando erat in crassioribus ileum vt Celsus
scriptum nobis reliquit. Sed hoc in loco nota te rem forsan a nemine, ante Mercurialem
posteris traditam: nunquam videbitis apud Veteres mentionem fieri doloris colici: tem-
pore Plinij, & Celsi duntaxat hoc nomen apud Medicos irrepsit. Veteres semper comple
xi sunt hunc affectum nomine ilei. Itaq; Hippoc. semper aut plærunq; nomine ilei intel-
ligit dolorem colicum, hinc Plin. deceptus fuit, qui dixit omnium primum Tyberium Im *lib.26.cap.1.*
peratorem fuisse expertum dolorem hunc colicum. Verum est quod ita cœperit hic affe-
ctus nominari tempore Tyberij, qui fuit tempore Celsi, quia certissimum est prius fuisse.
Causa huius morbi duplex est, vel enim est tumor inflammatorius factus in intestinis te-
nuioribus, qui ita conuoluit intestina, vt non pateat exitus: vel est humor crassus &
viscidus obstruens pariter intestina. quando est conuoluulus a tumore inflammatorio,
est morbus acutus, vt Cel. dicit, cæterum ille qui fit ab humore frigido & viscido, tardus
potius est morbus, ita appellat Hippoc. Sed cum duplex sit hic affectus, quis est voluulus *libr. de morb. intern.*
ille mollis de quo loquitur Hippocr. Certe non est existimandum esse illum qui fit ab in-
flammatione, quia dat Hippoc. vinum & multum & merum. Iam non confert in affectu
inflammatorio vinum, imò refert Cels. nihil vinosi conuenire in voluulo ab inflammatio-
ne. Intelligit ergo Hippoc. de voluulo ab humoribus frigidis viscidis & crassis, idq; con-
firmatur adhuc magis, quia hæc vox λαπάρην quæ est vsitatissima Hipp. inter multas signi-
ficationes quas habet, hæc vna est, quod significat rem paruam, sic in lib. de morb. garga-
leoni paruo opponit magnum. præterea idem Hippoc. loquens de liene λαπάρην tum do, *lib. de aff. int.*
& duro lieni opponit & sexto Epid. com. 3. tex 32. vbi & ipse Gal. mentionem facit do-
lores lateris λαπαροῦ hoc est mollis. Adeo vt manifestissimum sit voluulum mollem esse
tumorem, seu impedimentum intestinorum modò tenuuium, modò crassorum, quod im-
pedimentum fit ab humore frigido, viscido & crasso. Videamus iam qua ratione Hippo-
crat. vult dare vinum multum, & merum. potest hic morbus solui dissipatione, vel potest
finiri, quia materia potest transmutari ab vno loco ad alium. Vbi morbus finiendus est
per dissipationem fit, quia a calore natiuo humor conuertitur in vaporem: per transmu-
tationem, quia a re tenui, velut a quodam vecte depellitur ab vno loco ad alium. Hoc er-
go constituto, videre quisq; vestrum potest, qua ratione vinum multum & merum con-
fert. nam vinum ratione caliditatis dissipat, ratione copiæ depellit a loco ad locum. adeo
vt siue volumus dissipare hunc humorem frigidum, siue ad alium locum depellere, conue-
nit vinum multum & merum. Nam id debet Medicus semper studere, vt remedia adhi-
beat quę si non vno modo prosint, alio modo conferant. Sed cur dat in materia frigida
frigidum vinum? nonnulli existimarunt consuluisse hoc Hippoc. nè vomerent: quia qui
voluulo morbo laborant, valde propensi sunt ad vomitum, vinum calidum facillimè vo-
mitum excitat, hinc veteres ad prouocandum vomitum vtebantur vino tepido non secus
atq; nos tepidis aquis. Ego non damno hanc rationem puto tamen aliam etiam referri
posse, quæ est, vinum immensè frigidum extinguit calorem natiuum, quod moderatè est
frigidum magis calefacit, quia frigus cogit & auget magis calorem. Quare puto ego etiā
frigidum vinū dari voluisse, vt maiorem calorem faceret, qui facilius materiam frigidam,
fomitem morbi dissiparet. Circa tertium, aliqui putarunt hanc rationem esse vt detur
paulatim ne vomitus excitetur, imò rectè vult dari multum, vt depellat a loco ad locum.
Sed regula recte administrandi vinum est illa quæ omnibus actionibus conuenit, scripta-
què habetur apud Arist. vt semper animaduertatur quid sit, quando, quomodo, & vbi,
& dicitur quoq; apud Ouidium & data non apto tempore vina nocent. Hæc erat ergo
vera ratio præbendi vinum merum, multum, & frigidum. Erat quartum, cur dicit Hip-
poc. dari debere, donec fiat somnus & dolor coxæ. Dixi hunc morbum, vel dissipatione,
vel transmutatione finiri, vbi finitur dissipatione, eleuantur vapores in cerebrum, qui oc-
cludentes meatus inducunt somnum. fit etiam in trānsmutatione humorum, vt huc illuc
ferantur, & cum coxa sit locus proximus intestinis, facile fertur humor in coxam, & do
lorem infert. Videte Paul. vbi narrat vagasse sub ditione Romana tempore suo morbum *lib.3.cap.43.*

quen-

quendam colicum qui aliquibus in comitialem morbum, aliquibus in artuum resolutionem vertebatur, tanquã in crisi causa aliorsum ex loco quem infestauerat conuersa. Adeo vt verissime dicat finiri somno vel dolore coxæ. Sed quæ est ratio propter quam possit humor depelli ab intestinis ad articulos? Id fit tribus modis, vnus est, quem Hippoc. nobis proponit sexto Epidem. scilicet quod natura prudens sæpe sponte nobis reperit vias arcanas, ita vt non sint quærendæ viæ apud naturam. alius modus est, quia eadem materia quæ a capite delabitur ad intestina, præcipitari potest ad articulos. tertius, quia in dolore ilei exagitantur articuli, incalescunt, hinc fit vt humor attenuatus feratur in iecur, & deinde in articulos. Erat secunda pars, soluit autem febris, vel dysenteria sine dolore. Notate mirabile artificium, prius dixit, qua arte sit curandus hic morbus, nunc dicit quomodo natura curat. Et hoc verissimũ est naturã aliquando curare morbum morbo. curat eadem ratione, qua ars dissipando & transmutando humorem a loco ad locum. idem facit natura, febris dissipat suo calore hunc morbum, vt vinum merum: vinum ratione copiæ depellit: ita etiam natura in transmutando materiam morbi a tenuibus ad crassa intestina facit fluxum alui. Sed duo hic sunt inquirenda, quomodo dicat, dysenteriam soluere & sine dolore. primum autem non videtur rationi consentaneum ab humore frigido fieri dysenteriam, quia dysenteria fit ab humoribus calidis, acribus, & biliosis præterea statuamus ita esse, nulla dysenteria est sine dolore, quia dysẽteria est vlcus, solutio cõtinui. Aliud consideratione dignum est, cur Hippoc. quando proponit auxilia artis, dicit dare oportet vinum multum merum & frigidum, vbi autem proponit remedia naturæ dicit: soluit febris, & dysenteria sine dolore. Circa primum dupliciter responderi potest, vno modo dysenteriam dupliciter accipi posse secundum doctrinam Hipp. vel enim propriè accipitur pro vlcere intestinorũ, vel communiter pro omni alui fluxu. hoc in loco loquitur de dysenteria communiter accepta, hoc est de alui fluxu: quasi alui fluxus finiat volulum. Atq; hinc Medici semper student alui fluxum facere in volulo curando. Potest etiam responderi, dysenteriam fieri sine dolere insigni; vbi enim frigidi humores diu retinentur, putredinem concipiunt, atq; acrimoniam, & hinc fit vlcus. Sed quia materia frigida est, dolor est exiguus igitur intelligendũ est de dysenteria sine dolore a materia frigida. Circa postremũ, in facienda Medicina nihil præstat Medicus, sola natura curat, adhibet Medicus tantum remedium, propterea vbi loquitur Hippoc. de Medico munere, inquit dare oportet, quando autem natura curat nõ potest hæc dici adhibere remedium, sed soluere maximè propriè.

Ἢν ὑποχόνδριον τεταμένον ᾖ, πιέζειν τῇ χειρὶ καὶ λούειν, ὕδατος, ἑψημένου γάλακτος ὀκτὼ κοτύλας δοῦναι πιεῖν. ἢν δὲ ἐμέῃ καὶ μὴ πίνῃ μυττωτὸν δριμύν.

Si hypochondrium tensum sit premere manu & lauare, aquæ, suprastãtis lacti octo heminas dare ad potandum. Sin autem vomat & non bibat, allij intritum acre.

Hæc proposita sententia si bene consideretur aliquam cum superiori connexionem habet, quandoquidem vt in superiori Hippoc. locutus est de volulo, qui est affectus intestinorum a causa frigida, ita in præsenti sententia de hypochondriorum tensiui doloris curatione sermonem facit. Illud tamen ante cætera notandum est quandam particulam de reduuia esse interpositam huic, quam necesse est suo loco reponere, vt audietis. Est autem tota Hippoc. sententia si hypochondrium tensum sit, premere manum oportet, & lauare, octo heminas seri dare: quod si non iuuat, intrito acri vtendum est. Hæc est tota sententia, quam ante aliam ponere necesse est. In qua illud primum animaduertendum est Hippoc. proponere remedia externa & interna: externa sunt premere manum & lauare, interna remedia sunt serum & intritum acre. Hoc autem docet nos Hipp. in medicina facienda non esse multitudine remediorum obruenda ingenia, sed ea tantum esse propo-

nenda

nenda quæ possunt ingenium illuminare, & detegere rationem ac methodum medendi. Tria breuiter nobis sunt videnda primum quid sit hypochondrium τεταμένον ho c est tensum, secundo quo pacto hæc remedia huic affectui sunt accommodatissima, postremo cur Hippoc. in enumerandis remedijs, prius proponit externa remedia quam interna; nam legem contrariam habemus, non esse externa remedia adhibenda, nisi prius sit euacuatum totum corpus per interna. Igitur videtur Hippoc. recedere a sua lege. Hipochondrium (quod ita a græcis atq; latinis appellatur, licet Celsus appellauit præcordia) est tota pars exossis inter pectinem & costas. & cum inter hoc spatium viscera omnia naturalia sunt collocata, ratio vult vt sint mollia, vt ille locus sit humidus & calidus, quia debet ibi fieri coctio. & notate quod Aristot. scripsit, hypochondria prius fieri carnosiora, & vltimum esse quod consumitur. adeo vt naturali quadam prouidentia semper status hypochondriorum quam diutissimè eius fieri possit custodiatur: quia cum eo in loco debeat fabricari nutrimentum & augumentum toti corpori, ipsiq; naturæ, æquum erat vt deberet omnium maximè conseruari. Igitur vbi hic locus recedit a sua mollitie, apertissimum est recedere a sanitate, & partem illam esse morbosam. Recedit autem hypochondrium a sanitate quando sit durum & tensum, quia debet esse molle & laxum. fit autem tensum hypochondrium, quando repletur, quemadmodum vtres repleti liquore vel flatu tenduntur. De hoc itaq; affectu loquitur Hippoc. quando hypochondrium ita repletur humore, vel flatu, vt durum fiat & tensum. Sed pro curando hoc affectu quas debet Medicus habere indicationes? prima est, vt locus hic redigatur ad suam naturam, vt plena vasa exinaniantur. sed primum debet dolorem omnem auferre. alia indicatio est, vt ea materia quæ facit illum tumorem e medio tollatur. Hos itaq; duos scopos cum videret Hippocr. noster iure accommodatissima remedia nobis proponit. & primum proponit remedia externa, scilicet vt prematur manu, si hoc non iuuat, vt fiat fomentum. nam hæc vox λούειν apud Hipp. sæpe significat fouere, vt in libris muliebribus, atq; in lib. de locis in homine, præsertim vbi loquitur de fracturis ossis capitis. Quod pertinet ad compressionem manufactam certè hoc auxilium vim habet calefaciendi ac discutiendi flatus, & consequenter relaxandi hypochondrium. eandem v'm habet fomentum factum ex decocto aliquo relaxante, cum malua, fœnu græco & similibus. Et quod hæc sit vera ratio, videte Gal. primo contextu secundi de vict. acut. ibi enim Gal. monstrat in omnibus affectibus dolorificis studendum esse vt partes exinaniantur, & relaxentur, vt non fiat continui solutio, & consequenter prohibeatur dolor. Vbi autem minimè succedit, vt his remedijs tensio auferatur, alia indicatio est perficienda, & euacuanda est materia. propterea his duobus remedijs ex sero, & intrito acri vult nos docere Hippocr. vbi exinanita sunt vasa & dolorem sedauimus, conuertendum esse studium ad materiam euacuandam. & hoc videte apud Hippoc. vbi in pleuritide dixit: prius vtendum esse fomentis, deinde euacuatorijs remedijs venæ sectione si dolor ad elauiculas pertinet, purgatione si ad hypochondria. Itaq; cum hoc præceptum sit firmum, videri potestis quam recte dicit, vbi hypochondria ipsa sunt tensa purgationem esse moliendam, neglæcta venæ sectione. Sed purgatio hypochondriorum qua ratione fit? hypochondria solent duobus modis commodissimè euacuari, aluo, & vrina, nulla est alia ratio euacuandi fœliciter hypochondria, quam per vrinam, & aluum: & per vomitum ventriculus: per sputum pectus. Itaq; proponit duo remedia ad aluum, & vrinam; ad aluum serum; quod vt aluum moueat solet varijs modis exhiberi, vel alteratum, vel in magna copia. alterari consueuit ser um ad purgandum duobus modis, primus modus indicatur a Gal. vbi docet, serum purgatorium præparandum esse oxymelite. alius modus est ille qui libro quinto Aphorism. 64. proponitur a Galeno quo in loco inquit, ad hoc vt soluat & purgare possit serum (& loquitur de hypochondrijs tensis) miscendum est sero mel & sal. Sed cur est quod Hippoc. non proponit serum alteratum, sed duntaxat in magna quantitate ad octo heminas; quæ sunt octuaginta vnciæ, pauloque minus quam octo libræ nostræ. Hypochondria vbi sunt tensa, semper suspicandum est lienem intumescat, eapropter Medicus in curando hoc affectu debet semper respicere ad

lib.2.et 4.acu. [margin, beside "remedijs venæ sectione"]

lib.4.de vict. acut.t.7. [margin, beside "oxymelite"]

lienem. nam Hippocr. libr. de affectibus internis dicit ſemper vtendum eſſe ſero, niſi æger ſit lienoſus, atq; lib. 2. de morb. in eryſipelate pulmonis laudat ſerum, ſed dicit lienoſis non conuenire, verum id quod in pauca quantitate acceptum ducere multum queat. Vt ergo hoc doceret, vult magna copia eſſe exhibendum, vt melius eluatur, & detrudat materiam magno impetu. nam dicit Hippoc. ſi vomatur, & non deglutiatur, conuertendum eſſe ſtudium ad vrinam, quia hoc habuit in animo vt præberetur in magna quantitate, ne retentum in hypochondrijs læderet aliquo modo lienem, ſed vno impetu elueretur. Addit ſi vomatur, & non deglutiatur vrinam eſſe prouocandam, quia dicit vtendum eſſe intrito acri. Erat autem μυττωτὸν vt narrat Gal. in expoſitione linguarum Hipp. & Erot. genus quoddam cibi ex allio ſeu cæpis quando fiebat ex allio δριμύ erat appellatum, quia allium multo eſt acrius cœpis. Hoc autem ita eſſe videte agud Iulium Pollucem, qui dicit μυττωτὸν δριμὺ vrinam mouet. atq; adeo vehementer vrinam mouet, vt dicat Ariſtot. 1. ſec. Prob. 39. & 11. ſect. prob. 6. non ſolum prouocare vrinam, ſed fœtentem etiam eam reddere. Quapropter cum intentum haberet euacuare per vrinam laudat allium: quod in hypochondrijs diſtentis & maximè vbi conuexa iecinoris pars obſtructa atq; tumida eſt, vnicum præſidium eſt vrinam prouocare, quod ea pars ſic melius, quemadmodum cõcaua per aluum expurgatur. Plinius quoq; lib. 20. cap. 5. narrat Praxagoram in morbo lienis, qui fit obſtructis hypochondrijs vinum miſcuiſſe. Sed cur præponit externa remedia internis, quoniam (vt perhibet Gal. initio 2. lib. de vict. rat. in morb. acut.) Medici debent ante cætera explorare quis ſit morbus, an ſit ab humore, an ſit ex flatu, & debet prius dolorem tollere, vbi non poteſt dolorem tollere ad cauſam doloris animum conuertere debet. id quod fecit ſæpe, præſertim lib. de vict. acut. Igitur vt doceret ſemper prius tentandum eſſe ſedare dolorem & diſcutere, prepoſuit externa internis remedijs.

Παρωνυχίης κηκὶς μέλαινα ἐν μέλιτι.

Reduuiæ galla nigra in melle.

Sed video aliquem ſtatim eſſe inſurrecturum Hippoc. vult nos docere curationem reduuiç. Ille vir qui ita eſt grauis, vt nil niſi difficilia cognitu, raraq; proponit, cum reduuia eſt viliſſimus & deſpicatiſſimus morbus, vt habeatur etiam prouerbium in eos homines, qui ſunt male occupati, quos ſolemus dicere, reduuiam curare. Et Cicero aduerſus Roſcium dicebat, ego qui cum debeam curare caput Roſcij curo reduuiam. apud Plutarchũ etiam, aliquis laborans vitio Iecoris (vt color arguebat) adijt Medicum vt curaret reduuiam neglecto magno morbo. Hæc vox παρωνυχία apud græcos plura ſignificat, morbum quendam, & herbam, quæ proprietate quadam curat eum: de qua plura loquitur Gal. plu Dioſc. Sed non loquitur Hipp. hoc loco de reduuia herba, ſed de reduuia morbo. hic autẽ eſt duplex cõmemoratus apud ſcriptores grçcos, & latinos: vnus affectus eſt, quando ſumma illa cuticula quæ ambit vngues dilaceratur, ſcribit enim Feſtus huiuſmodi affectũ appellatũ eſſe interdum reduuiã, rediuiã, & reluuiam a reſoluendo, quia in hoc affectu reſoluitur illa cuticula. alius affectus, eſt quoddam genus tumoris circa vngues, quod ſolet eſſe maxime infeſtũ. barbari appellant panaritiũ græci παρωνύχιον, nos reduuiã. de hac Paulus lib. 5. cap. 81. ſermonem habet. Cum igitur hi duo ſint affectus, non eſt exiſtimandum loqui eum de priore illo affectu reduuia, quæ nullam moleſtiam affert, & eſt potius turpitudo, & affectus quem nullus fere curat, de quo veteres dixerunt velle curare reduuiam: ſed de altera reduuia loquitur, hoc eſt tumore, qui ſolet mirum quàm moleſtare illam partem. Et hoc ita eſſe videte. Huiuſmodi tumor fit a ſanguine pituitoſo putrefacto, & ferueſcente. & cum ſit tumor, ac propterea morbus, habet ſua tempora initium, augumentum, ſtatum, declinationem quemadmodum alij. In initio tumoris inflammatorij, ſeu non inflammatorij conuenit adſtringere & repellere, in augumento magis repellere & concoquere materiam, in ſtatu, omnino diſcutere & declinatione. Iam vero idem

propo-

propoſitum ab Hipoc. eſt. galla,& nigra cum melle. galla omnis vim habet adſtrigendi,& maximè nigra,quæ appellatur à Dioſc. omphaciſtis noſtri Romanam nominant. mel habet facultatem concoquendi & diſſipandi. Itaq; hoc medicamentum compoſitum eſt ex adſtringentibus & diſſipantibus. Quod ſi ita eſt, conuenit tempore augmenti & ſtatus. Vnde non potuit mihi placere opinio Pauli, qui dixit, conuenire in initio: quia cum ſit compoſitum ex reſoluente & adſtringente,conuenit in augmento & ſtatu. non autem in principio & declinatione. Sed cur propoſuit remedium duntaxat augmento & ſtatui accomodatum,non autem alijs temporibus? quia (vt intellexiſtis) huiuſmodi morbus maxima tormenta facere ſolet,vt afferat vigilias & viuendi cupiditatem adimat:quod fit magis tempore augumenti & ſtatus. quare iure tradit remedia magis accommoda illis temporibus,quæ maius negocium faceſſunt ægro.

Ὥστε ἴσχειν γυναῖκα ἐν γαστρὶ, πολύπια ὑπὲρ φλογὸς ὀπτῶντα ὡς θερμότατα, καὶ πλεῖστα ἡμίφλεκτα διδόναι τρώγειν. καὶ τρίψαντα λίτρον Αἰγύπτιον, καὶ κορίανον, καὶ κύμινον κόλληκας ποιοῦντα, προστιθέναι τῷ αἰδοίῳ.

Mulier vt in vtero habeat. polypos paruos ſuper flammam aſſatos,quam calidiſſimos,& plurinos ſemiuſtos,ad edendum dare. & poſtquam nitrum Ægyptiū contriueris & coriandrum & cuminum trociſcos facere,et apponere pudendis.

Tanta fuit ſemper hominibus prolis cupiditas,vt hæc omni ingenio inquiratur: quo fit vt credibile eſt ipſum ſemper fuiſſe ſollicitatum a mulieribus & alijs, ac multa docuiſſe; quemadmodum apparet in morbis mulierum.Atq;ideò putandum eſt in his libris aliqua etiam hac de re annotaſſe,& forſan quæ vſu & experientia compererat vtilia. Vnde nunc duo proponi; alterum a proprietate;alterum a cauſa manifeſta, quod ad conceptum facere putauit. primum eſt polypos dare paruos, aſſatos ſuper flammam quam calidiſſimos plurimos & ſemiuſtos. ſecundum eſt paſtillos vuluæ apponere, factos ex ægyptio, cumino,& coriandro.Circa primum oportet indagare quę ſit ſterelitas,quam nunc curat Hippoc. & cur polipos paruos aſſatos ſuper flammam quam calidiſſimos plures & ſemiuſtos commendat. Cum remedia indicentur a natura ægritudinis, eapropter qualia ſunt remedia,talem eſſe contrariam ægritudinem aſſerendum eſt. Remedium quod adfert Hippoc.eſt polipus. polipus eſt animal marinum ex genere cæpiarum,multis pedib.hoc animal(vt perhibent Diocles,Plin.Athęn.atq; etiam Gal.& omnes,eſt animal ſalaciſſimum, imò verò propter ſuam ſalacitatem ſcribunt interire,& ſi verum eſt quod omnes fatentur, ſingularem quandam poteſtatem habet ad concitandam in hominibus libidinem, prætetea ad prouocanda omnia purgamenta quoad interiora. Quomodo autem prouocet libidinem dubitari poſſet. Nonnulli exiſtimarunt idcircò eſſe,quia eſt difficilis coctionis; quæ difficiliter coquuntur excitant flatus;quę excitant flatus,inducunt tentiginem.Sum tamen ego huius ſententiæ, aliqua alia vi arcana huiuſmodi animal libidinem excitare. Sed quia polipi hoc non videntur ſimpliciter habere,neq; poſſunt ad hoc ſimpliciter commendari,videndum eſt quā facultatē vult habere polipum.Primum debet eſſe paruus polipus,quia polipi parui facilius coquuntur,nec habent carnes ita duras.alia ratio eſt,quoniam polipi vetuſti quemadmodum cætera animalia, ſunt magis infœcundi, habet enim ſenectus vt inertem omnem venerem reddat. quare vult eſſe paruos, vt habeant facultatem illam ſimilem concipiendi. Præterea vult eſſe aſſatos, & ſuper flammam primum vult eſſe aſſatos,quia humiditas excrementitia impedit facultatem cōcipiendi,eapropter opus eſt auferatur:aufertur autem per exiccationem. hinc eſt quod omnia aſſata humiditate excrementitia minus abundant. Ita polipi aſſati habent quidem humiditatem naturalem copioſiorem,ſed carent excrementitia, quæ adimitur aſſatione; Nam Hipp. 4. vic. acut. 37. inquit ſi febricitet debere piſces eſſe elixos, ſi ſit ſine febre aſſatos. quaſi aſſatio adimat humiditatem illam excrementitiam. Sed cur potius vult aſſari ſuper flammam? Veteres(vt alias monui) varios modos habebant aſſandi,& aſſabant ſuper cineres,

carbones,& flammam: Gal. autem in fine confilij pro puero epipletico gloriatur fefe inueniſſe modum coquendi carnes clibano: vnde poteſtis colligere modum hunc eſſe optimum; ſed tempore Hippoc. non erat in vſu, quia forſan commendaſſet. ſed commendat modum aſſandi ſuper flammam, vt diſtinguat ab aſſatione ſuper cineres & carbones quæ ſunt multo deteriores. Addit debere polipos eſſe multos, quia errant qui exiſtimant vno vel altero remedio poſſe ſuperari: opus eſt frequenti remedio, hoc eſt vt pluribus vicibus vtantur. Adijcit quoq; debere eſſe calidiſſimos, quia quæ ſumuntur actu frigida, potius eneruant Venerem, quæ ad venerem excitandum ſumuntur, debent eſſe calida actu. Adijcit poſtremo, debere eſſe ſemiuſtos, vt ſcilicet doceret, debere conſeruari humiditatem illam natiuam, cui infixa eſt poteſtas illa adiuuandi veneris impetum. Ex his omnib. iam conſpicere poteſtis ad quam ſterilitatem conueniat. ſi enim vim habet calefaciendi, exiccandi, & arcanam facultatem ad libidinem concitandam; ſterilitas nulla alia eſt, quam quę fit ab intemperie frigida, & humida. Et cur potius de hac loquitur, quam de vlla alia? quia hæc frequentiſſima omnium fit a frigida & humida intemperie, & hinc fit vt ille qui ſunt inertes ad venerem ſolent appellari frigidi. Subiungit Hippoc. remedium quod in vterum indendum eſt. eſt autem hoc vt teratur nitrum & Ægyptium, cuminum & coriandrum, atq; fiant paſtilli, & hi deinde immittantur in vterum. Quo liquore ſunt faciendi paſtilli non docet: quare non docet? quia ſolers ingenium, hoc facile poteſt intelligere; ſed quomodo hoc poteſt intelligere? ex ſcopo qui eſt vt calefiat & exiccetur vterus. Quapropter eligendus eſt illi liquor qui habet vim calefaciendi & exiccandi. & debet eſſe vinum. videte Hippoc. vbi loquens de ſterilitate ſimile fere remedium apponit, & vult faciendum eſſe cum vino. Sed cur dicit nitrum ægyptium eligendum eſſe, primo de morb. mul. proponit rubrum? Certum eſt Ægyptias fœminas omnium eſſe fœcundiſſimas, vt Ariſt etiam dicat quinq: vno pertu edere, omnes ſcriptores tribuunt hanc fœcunditatem nitro, quia aqua Nili nitroſa eſt. vnde nitrum Ægyptium cum in Nilo faciat fœcunditatem, iure exiſtimandum eſt conuenire. Et vult addi cuminum & coriandrum, quia calefaciunt & exiccant, Sed video dubitari quomodo cuminum ad libidinem excitandam, & prolem faciendam conferat, quia cuminum diſcutit flatus ex flatibus fit tentigo, ex tentigine conceptio. præterea Ariſt. afferens rationem cur vetitum eſſet tempore belli ferementam, quia (inquit) conſumit genituram: igitur ſimile eſt expectandum de cumino. Reſpondendum eſt ad faciendam fœcunditatem & conſequenter excitandam venerem, valere quidem flatuoſa, ſed illa tentigo eſt inefficax, non durat. verum ſpiritus naturales faciunt tentiginem, quapropter qui exiſtimant ex vſu flatuoſorum maximè foecundas euadere mulieres, maximè errant; ſunt ſpiritus naturales. Igitur cuminum quia aufert flatus, iure potius prodeſt,

lib. 1. de morb. mul.

Sec. 30. prob. 2

Ἢν ἐκ κραιπάλης κεφαλὴν ἀλγέῃ, οἴνου ἀκρήτου κοτύλην πιεῖν. ἢν δὲ ἄλλως κεφαλὴν ἀλγέῃ, ἄρτον ὡς θερμότατον σὺν οἴνῳ ἀκρήτῳ ἐσθίειν.

Si ex crapula caput doleat quis vini meri heminam bibat, ſi verò aliter caput doleat, panem quam calidiſſimum cum vino mero edere oportet.

Tranſit Hippoc. a fœcunditate, ſiue remedio ſterilitatis, ad remedium ebrietatis; & forſan hoc fecit ſummo iudicio, quia (vt ſcribit Ariſt.) ebrioſi omnes ſunt infœcundi, ſemen ebrioſorum omnium eſt infœcundum, & idcircò cum ante egit de foecunditate facienda, ebrietaſq; foecunditatem extinguat, dat nunc remedium ebrietatis non adeo tritum. Sed, videamus quæ nos vult docere Hippoc. his pauciſſimis verbis inquit: Si quiſquam doleat caput propter crapulam, bibere oportet vini meri heminam. primum ſcire oportet nomen græcum κραιπάλην & latinum crapulam; (vt habet Galen. quinto Aphoriſ. 5. & Aet. lib. 4. ſignificare omnem cruditatem & moleſtiam, quæ oritur a vini nimio vſu; cruditas autem hæc & moleſtia, duplex eſt; vel enim offendit animum & corpus, ita vt vtrunque afficia-

Sec. 3. prob.

afficiatur, vel offendit duntaxat animum: si vtrunq; appellatur μέθη a græcis, a nostris ebrietas veteres appellarunt vt tradunt festus & Tertull. helucum; si autem animus offendatur, & corpus si nihilominus mouet, appellantur hi ab Arist. & à Plut. ἀκροθώρακες, quanquam Clemens Alexand. secus acceperit hoc nomen. De qua ergo crapula loquitur Hippoc. de vtraq; ille loquitur. Sed qua facultate offendit animum crapula? omnes videntur sentire ratione caliditatis: sed aromata omnia magis penetrant & calefaciunt caput, nihilominus nullum horum lædit caput. Arist. dixit propria vi & temperie vinum lædere caput; & propterea vis quędam peculiaris est in vino, merito cuius spiritus ita offenduntur, vt lædantur. Sed dicet aliquis vestrum, qui fieri potest vt noxa vini a vino pellatur, etsi enim Scorpio a Scorpione (vt Gal. scribit) non item a vino id fieri existimandum est. puto ego propter tres rationes commendari ab Hippoc. ad tollendum dolorem ebrietatis primum quia Hippoc. non loquitur de ebrietate dum est in augumento, sed dum est in declinatione, quia loquitur de dolore; dum ebrij sunt in illo impetu, non sentiunt dolorē. In declinatione ebrietatis cur vinum valet? quia post ebrietatem relinquitur sucus crudus, qui dum mittit vapores in caput, facit dolorem capitis. vinum discutit vapores illos, crudosq; succos dissoluit. Atq; hoc scola illa Salernitana in aureis illis carminibus docet. *sec.3. prob.2. & 26.* *3. symp. c.8.* *sec.3. prob.* *libr. de antid.*

Quod si forte tibi neceat potatio vini

Hora matutina rebibas, & erit medicina.

Sed moderatè bibendum est, ad heminam ex consilio Hippocr. hoc est vncias decem. alia ratio est a calore vini refrigeratur mirum in modum corpus, ac firmatur calor natiuus ac veluti suffocatur; & hinc est quod dicit Aristot. ebrios sæpe fieri hydropicos. & quod hoc etiam sit verum, inquit Plutar. & Tertull. veteres finxisse Bacchum hederatum, vt frigore hederæ auerteretur noxa caloris vini: quare etiam hac ratione laudandus est Hipp. hoc remedio vt frigus cōpescatur vini moderati vsu, caloreq; tertia ratio est, quod vbi fit quia flatus relinquuntur in cerebro, qui distendentes cerebrum inducunt dolorem, hac ratione confert vinum, quia flatus discutit. Addit Hipp. si aliter caput doleat, præbendus est panis calidissimus, imò cum vino meracissimo. quid vult dicere Hippocr. si aliter fiat? aliqui existimarunt velle dicere, si est ratione ventriculi. alij si fiat ex cardialgia, nam huiusmodi remedium commendatur etiam in cardialgia. Sed ego existimo nihil aliud velle eum intelligere, quam si a contraria causa ebrietatis fiat dolor quæ est contraria causa ebrietatis? inedia. videte Auic. Gal. & omnes qui docuerunt etiam curare ebrietatem ab inedia. Igitur dicit sumendum esse panem calidissimum & vinum, quia nihil est quod æque statim reficiat vires, & detrimenta inedię auferat. atq; ideo diligentissimus Homerus (vt inquit Alex.) quotiescunq; fingit aliquem hospitem hospitari apud amicum suū, semper affingit sibi apponi panem & vinum. quia ad reficiendas vires peregrinantium nihil æquè valet quàm panis, & vinum. vinum, non quia nutrit, sed quia tantū est vehiculum. Sed cur Hippoc. vult offerri panem calidissimum? panis calidus (quemadmodum scribit Hippoc.) flatus inducit, & sitim facit. quomodo ergo confert in doloribus auferendis? Arist. quærēns rationem cur panes frigidi & vetusti non æque cohæreant ac calidi, dicit idcirco esse, quia calidiores sunt humidiores, & habent humiditatem magis lentam, quam frigidi, qui sunt albidiores, quia habent parum humiditatis. In inedia ventriculus exiccatur, igitur humectandus est. sed ad humectandum ventriculum, nihil vtilius est quam quod habet humiditatem lentam, quod adhæreat. sed non videtur esse hæc resolutio probabilis, quod panes hac ratione sunt albidiores, quia sunt ficciores; siccitas enim magis videtur facere ad nigredinem, vt in plantis senibusque videri vnicuique licet, & habetis hoc apud Aristotelem in fine suorum Problematum, quomodo ergo dicit: panes vetustos esse albidiores, quia sunt ficciores? Siccitas est priuatio humiditatis, humiditas duplex est, aerea, vel acquea. quare duplex quoque est siccitas, alia quæ priuat humidi- *sec.2. prob.62.* *libr.4. de rat. vic. in morb. acut.* *sec.21. prob.4. & 6.*

tateaerea,alia,quæ priuat aquea;illa ficcitas quæ priuat humiditate aerea,facit nigredinē quæ aquea,albedinem. Igitur in corporibus fenefcentibus fit nigredo, quia remanet aquea,& excrementitia humiditas,aerea autem abfumitur. fic etiam inquit Aet. corpora denigrari a fole,quia abfumitur humiditas aerea; cur eft quod quanto magis vetuftatem contrahit oleum, tanto magis albefcit? quia confumitur magis, ac magis humiditas aerea.

lib. 2. fer. c. 1.

Ἢν ἄνθρωπον θέρμη ἔχῃ μὴ ἀπὸ χολῆς, μὴ δὲ ἀπὸ φλέγματος, ἀλλ' ἢ ἀπὸ κόπου, ἢ ἄλλως πυρεταίνῃ, ὕδωρ θερμῆναι πολλὸν. ἔπειτα ὑπερχέων τὴν κεφαλὴν βρέχειν, μέχρις ἂν τοὺς πόδας ἱδρώσῃ. καὶ ἄλητον ἑψεδαιώς παχύτατον. ἐπὴν δὲ ἱδρώσῃ τοὺς πόδας, ἄλητον ὡς πλεῖστον καὶ θερμότατον ἐσθίειν, καὶ οἶνον ἄκρητον ἐπιπίνων, περιστειλάμενος ἱματίοις, ἀναπαύεσθω εὐκόπως.

Si hominem febris capiat non a bile, neq; a pituita, fed vel a laffitudine, vel aliter febriat, aquam calefacere oportet multam, deinde fuperfundendo capiti illud madefacere donec pedibus fudet. farinam plurimam & calidiffimam edens, ac vinū merum fuper bibens ftragulis circumftratus quiefcat fine lafcitudine.

Quæ fequuntur ad finem huius libri a nonnullis interpretibus funt omiffa; cur hoc factum fit, ignoro, nifi dicere velimus, forfan contextum ipforum caruiffe his verbis. quia tamen video omnes contextus illa habere,& quia funt etiam alicuius momenti pro medicina facienda,deliberaui duabus lectionibus abfoluere,vt deinde poffim aufpicari clariffimum illud opus inclyti noftri Hippocr. de victus ratione in morbis acutis. Tota autem pars quæ fequitur,poteft commode fecari in duas partes prior continet curationem febris,& quatuor remedia,quæ affert pro curandis febribus. Cæterum dubitari poffet de qua febre loquitur Hipp. & idcirco operæ pretium eft,vt paulatim inueftigemus de qua febre loquatur. inquit ergo:Si calor hominem apprehenderit,non a bile, nō a pituita,fed a laffitudine, aut alia aliqua caufa,calefacere oportet multam aquam,& fuperfundere capiti donec pedes fudent. Ænigma purum videtur hæc fententia Hippocr. fpero tamen me ita clare vobis eam explicaturum,vt veluti manu tangatis fenfum ipfo Hippoc. dignum. Tria (vt noftis) funt genera febrium,alia febris eft hæctica, alia putrida,alia diaria.quod non loquatur de hæctica patet,quia vinum commendat, quod in febre hæctica non conuenit. Et notate hoc loco,Hippoc. nunquam meminiffe huius nominis, nimirum febris hæcticæ. ergo ne eam non cognouit? imò verò,fed fub nomine tabis femper nobis eam fignificauit. non loquitur de febre putrida,quia omnis febris putrida fit a bile,vel a pituita,fed excipit febrem a bile,vel pituita,ergo excipit omnem febrem putridam. Supereft ergo vt loquatur Hippoc. hoc in loco de febre diaria. Nec mirari oportet Hippoc.folertiffimum tractare de febre diaria, quia huiufmodi febres fæpe conuertantur in febres putridas,& propterea debet Medicus in ijs extinguendis non vulgarem operam ponere. Cæterum,quia funt multæ diariæ,de qua loquitur Hippoc. dicit, fi fiat a laffitudine, vel aliter: quid intelligat quando dicit fieri a laffitudine,fatis eft clarum. Sed quid fignificat, fi aliter? vult dicere(vt dixi alias) contrarium, quafi dicat fi fiat a contraria caufa atq; hic fit fenfus fi fiat a laxa cute, aut ad tricta. Sed priufquam vlterius progrediamur, eximendus eft fcrupulus,qui oriri poteft; nam dixi,omnem febrem putridam fieri a bile, vel pituita,fed certiffimum eft ex auctoritate Gal. & Auic. fieri etiam febres fanguinis, qui eft diuerfus humor,a bile & pituita. De febre fanguinea longa difputatio eft, fed ad rem præfentem non pertinet. illud conftituendum eft verum effe, omnem febrem putridam fieri a bile,vel pituita;& de fanguinea,quod fcribit Gal. & Auic. fcilicet vbi fanguinis putrefcit,vel affatur,vt fiat febris,femper conuerti in bilem;adeo vt febris fanguinea vbi facta fit,femper appellanda febris biliofa, quia Hippoc. dixit,quod vbi putrefcit, vel affatur fanguis,fi eius pars flaua putrefcit,fit bilis flaua,fi craffior pars,fit melancholia, adeo, vt putrefcente fanguine femper fit appellanda febris putrida. Atq; rem ita fefe habere colli-

6. Epid. fec. 6.

colligite ex fine libri Hippocratis de natura humana, & lib. de art. vet. vbi dicit omnem febrem fieri ab amaro,falſo,vel acido. Et notate morem fuiſſe apud Hippoc. appellare ſuccos nomine ſaporum ſicut elementa qualitatum. bilem flauam intelligit ſub voce amaro,pituitam ſub ſalſo, & malancholiiam acido,quare videre poteſtis Hippoc. intelligere nomine bilis & pituitę omnem febrem putridam. Inquit ergo Hippocr. ſi fiat febris a laſſitudine,aut alia de cauſa,multam aquam calefacere oportet,& caput perfundere, donec pedes ſudent. Vt autem huiuſmodi doctrina diligenter a vobis comprehendatur,tria circa hæc verba ſunt examinanda; cur dixit,ſi θέρμη hoc eſt calor corripiat hominem, ſolet enim dicere ſi πῦρ hoc eſt ignis præterea quærere oportet cur Hippoc. in febre a laſſitudine & ab aſtrictione cutis commendet aquam calidam & multam, ſuper caput fundi. poſtremum eſt,quid velit ſignificare Hippoc. quandò dicat,donec pedes ſudent. Admirabilis ſenex nullum verbũ habet quod non ſit maximi vſus. Quod ad primũ attinet vſus eſt magno iudicio voce caloris,quia febris diaria eſt mitiſſima, & qđ hæc nõ ſint in sõnia videte Gal. 1. Ep. ægr. 6. & plæriſq; alijs in locis. Gal. verſatiſſ. in Hipp. doctrina,dicit, quotieſcunq; vtitur Hipp. hac voce caloris intelligit febrem mitem & blandam. quia febris vehemens appellatur πῦρ ergo quotieſcunq; dicit ſi ignis hominem corripiat, intelligendum eſt de febre magna, quando vero ſcribit, ſi calor hominem præhendat, de febre miti ac blanda. Quod ad ſecundum pertinet, maximo etiam iuditio hoc dixit, ſiquidem vbi febris fit ex laſſitudine,emolliendum, humectandum,& relaxandum eſt corpus a labore exicatum. Sed cur Hippocr. dicit de capite,& non de corpore? quia vbi quiſpiam febricitat ex labore, & laſſitudine ſemper caput maxime laborat, quia ſemper cerebrum in labore præſertim ſi ſit ſub dio aut ſole, maximè afficitur. Sed cur laudat aquam calidam, & multam ad laſſitudinem maxime valent balnea aquæ tepentis, quæ frequentiſſime erant in vſu apud veteres, quod omnes laſſitudines maximè recreant: vult autem Hippoc: multã aquam affundi,quia ipſe mirabili ſua experientia,& vſu comprobauit magnitudinem remediorum valde efficacem eſſe: & memini me legiſſe apud Hippoc: ſe mulieri laboranti fluxu ſanguinis triginta heminas aquæ affundiſſe: ſed cur dicit affundendam eſſe aquam calidam multam donec pedes ſudent; ad quid debemus expectare donec pedes ſudent? Ariſt. duo dicit maxime facientia ad hoc,vnum eſt,pedes & partes omnes infernas minus & tardius ſudare quam ſupernæ. Et hoc facile vnuſquiſq; veſtrum experientia comprobare poteſt,præterea inquit Ariſt. quod homines dum laborant, ſemper minus ſudant, quã cum quieuerint a labore, quia vbi laboramus, corpus maximè incaleſcit intumeſcit, & velut inflatur in hoc tumore conniuent meatus carnis & cutis, in hac conniuentia non poteſt ſudor exire, vbi quieuimus, ſubſidet ille tumor, & patent meatus, exitquæ ſudor. Non ergo loquitur de febre quæ fit a labore,ęquum eſt intelligere ſuppreſſum eſſe ſudorẽ quare, prouidendũ eſt vt corpus ſudet maxime ſi poſt laborẽ ſecuuta ſit cõſtrictio cutis. Cum ergo dicit, donec ſudent pedes, vult dicere donec ſudet totũ corpus, ſudor enim pedum indicat ſudorẽ totius. Poſt hæc ſequitur Hipp. proponere alia remedia, & duplex remedium eſt quod proponit, vt offeratur farina craſſa, calida, & deinde ſuper bibat vinum;farinam Hipp. proponit,quia (vt alias dixi) erat ferè cibus quotidianus,in frequentiſſimo vſu erat apud veteres polenta, vnde æquius erat cum loqueretur de diaria proponere cibum quotidianum, quemadmodum nos ſolemus præſcribere panatellam. Sic itaq; facit,proponit farinam & craſſam, tanquam cibum quotidianum. Sed cur calidam? quia cum corpus laborauit, ſemper habnt imbecilas vires, & languidum calorẽ,& præſertim ventriculi quare ſi cibus frigidus offeratur tunc temporis,ęgre concoquitur;& diſcite hoc,vt ægris ſemper calidi cibi actu offerantur,quia in ægrotantibus ſemper calor ventriculi naturalis infirmus eſt. quare opus eſt ſemper exhibere eos cibos qui poſſunt facile cõcoqui. Sed cur dicit vinum eſſe ſuperbibendum? ſupra cum Hippoc. loqueretur de dolore capitis,vult dandum eſſe panem cum vino, nunc dicit dandum eſſe primum panem, deinde vinum. hic latet magna Hippoc. prudentia. Si vinum commiſceatur cicutæ,enecat cicutam,ſecundum aliquos,ſi ſuperbibatur,auget illius venenum. adeo vt differentia ſit

Sec. 2. prob. 20.23.26.

ſic ſi

fic fi vtamur vino cum farina vel pane iugulantur nō eleuantur vapores : fi bibatur folum eleuantur ad caput. Quare cum Hippoc. loqueretur fuperius de dolore capitis,ratio poftulabat, vt profpiceret ne vinum peteret caput: & idcirco commifcebat vinum pani. hic opus eft calefacere,roborare,recreare,cum maxime caput fit affectum: primum nutrit deinde recreat,poftmodum recreat femper caput, vinum enim poft cibum datum roborat caput,fi eget robore,fi offenfum & infirmū eft offendit. & idcircò dicit Hipp. qui habent caput infirmū,non debent claudere vino fed cibo ftomachum.Alex.Aphr. quærens rationem cur in languore virium in febribus damus vinum cum pane,dicit poft multa alia femper Homerum panem preponere vino, femper inquit oblatus eft panis & vinum non dicit vinum & panis,quia panis eft verum nutrimentum,vinum non nutrit fine pane.Igitur hoc dicit Homerus docens femper cibum antecedere debere potum. Tertium remediū quod proponit Hipp.eft,vt æger qui laborat hac febre poft fudorē,& cibū fumptū,debeat fe ftragulis cooperire,& quiefcere.cur hoc pręcipit Hippoc.in febre cū virib.debilib. quia vbi corpora fudarūt nihil pernitiofus eft, quā corpora aeri externo opponere,q̄a cū corpora illorū funt laxa,aer externus intimius penetrat, & propterea magnopere tūc ferit vires lāguētes, & calorem hebetatū. vnde qui fudarunt debent fefe maxime cooperire,ne apertos meatus corporis aer ingrediatur,& magis lædat.quod etiā Hipp.quietē præcipit, non fine magno iudicio hoc facit,quia dicebat prudentiffimus fenex,vbi quifpiam laborauit quies ftatim laffitudinem aufert : quare vbi loquitur de febre ex laffitudine, iure quietem imperat,quia hæc foluit laffitudinem. Sed hoc etiam ruftici fciunt, quomodo præceptum ita vulgare relinquit,a nimio labore quietem effe remedium. hoc myfteriū Hippoc. nemo fatis intelligit,nifi primum librum meum gymnafticorum exacte & diligenter legerit,nam veteres vbi fefe exercuiffent,folebant aliud genus exercitationis facere,quod appellabant ἀποθεραπεῖαν, quemadmodum equos (filicet nos brutis comparare) vibemus parum ambulare poftquam diu multumq; exerciti funt. Vult ergo dicere Hippocr. non debere facere hanc ἀποθεραπεῖαν fed penitus effe quiefcendum,quia eft febris a laffitudine quæ quietem ex præcepto Hippoc. requirit.

ἢ μὲν ναρκίσσου δύο ἢ τρεῖς κεφαλὰς ἐπὶ τῷ δείπνῳ ἐσθιέτω.

Vel narciffi duo aut tria capita poft cœnam edat.

Putarunt aliqui totam hanc particulam legendam effe copulatiuè,quafi Hippocr. poft alia remedia adducat etiam hoc,vt pro prouocanda vrina,edantur duo,vel tria capita narciffi. Sed cum videam Diofcoridem docere narciffum fiue edatur,fiue bibatur, excitare vomitum ; exiftimarem omninò legendam effe hanc particulam ficut eft ; quafi dicat, fi prædicta medicamenta nō adminiftrabuntur,vel fi fine fructu,capienda funt duo vel tria capita narciffi, fcilicet vt vomitus excitetur:nam videbitis veteres cum profpera valetudine fruerentur, atq; cum aduerfa maxime commendaffe vomitum; fane, vt cibos magis ingurgitare poffent. hoc habetis apud omnes penè fcriptores, & præfertim de Vitellio, qui quotidie bis euomebat,vt poffet fe magis fæpiufq; cibos implere, gulæq; inferuire. maior tamen pars poft cœnam folebat vomitum excitare, quia parcè prandebant & liberaliffime cœnabant. Ad vomitum autem prouocandum vtebantur cibis pinguibus, & multis,& deinde alio medicamento. Hippoc. tradit rationem ciendi vomitum fine moleftia ; commendat vt edantur pinguia, multaq; & ficus præfertim addit,deinde vomendum effe donec ficus exeant; Arift.(qui hunc morem norat) quærit rationem cur ficus vltimo edatur,& cur vltimo euomatur, quia æquum eft vt primo exiret, vltimo affumpta, grauitati illius attribuit quia petit fundum . Sed pace Arift. dixerim, mihi videtur longe lateq; fefelliffe,quia funt multa quę grauiora funt,vt caro bubula,raphanus,aliaquę,quæ tamen non exeunt poftremo. quare vera ratio huius rei mea fententia eft,quia lenta eft, & propterea adhæret parietib. ventriculi,indeq;non eliditur,nifi totus cibus exierit,qua-

re eft

fec 2 prob 5 (margin, beside "caput infirmū")

li. de inter. aff (margin, beside "multis,& deinde alio medicamento")

fec. 22. prob. 1 (margin, beside "timo edatur")

recte est verum præceptum Hippoc. sed alia ratione, quam scribit Arist. Vult. ergo ad curandas has febres exhibenda esse duo vel tria capita narcissi, neq; ob aliud nisi vt concitetur vomitus. Sed circa hoc præceptum Hippocr. tria breuiter sunt consideranda, vt omnis hæc doctrina Hippoc. breuibus verbis explicata habeatur; primum est, cur in febre diaria excitet vomitum, quia febres diariæ sunt vilissimæ & ferè a medicis solent negligi. aliud est, cur potissimum præcipiat in ea febre quæ fit ex lassitudine, quæ corpora non parum delassauit. postremum est, cur Hippoc. potissimum velit edenda esse duo, vel tria capita narcissi, & post coenam. His rite explicatis videbitis, quam accommodatissimum præceptũ nobis hodierno die attulerit Hippoc. Quod ad primum attinet, res hunc in modum sese habet. Medicus in curãda febre diaria debet spectare ne diaria in febrẽ putridam trãseat; sunt autem suapte natura salubres, sed facilè conuertuntur in febres putridas. Ad hoc faciendum, oportet, vt remedia accõmodatissima febri adhibeantur, secundum vnũ quodq; genus. vbi hæc non conferunt, & febris adhuc perduret, debet conuertere studiũ ad euacuandum corpus. euacuatio fieri potest, vel per sanguinis missionem, vel per aluum, vel per vomitum, euacuatio per sanguinis missionem fit in ijs febribus, quæ fiunt ab obstructione, quemadmodum Galenus scriptum reliquit vbi præ cæteris laudat in his febribus sanguinis missionem, etiamsi inquit non adsit plenitudo, vel (vt Aetius græcus habet, & interpres vetus, atque Constantinus Africanus) si plenitudinis signa adsint. In illis febribus quæ sunt à cruditate, vel a crapula, vel alia repletione, conuenit euacuatio per aluum. Sed quia Hippoc. non loquitur de his febribus, sed de febre diaria, a lassitudine, hinc omittit euacuationem per venæ sectionem, & per aluum, & laudat euacuationẽ per vomitum, scilicet ne hęc febris conuertatur in putridam. Ad secundum dicendum est: in lassitudine in labore omni fit destillatio humorum, & præsertim a capite, quæ destillatio mittitur deinde in varias partes, in stomachum, atq; in articulos vbi fouet lassitudinẽ. vomitus duo præstat, primum euacuat ventriculum, & quicquid destillauit in ventriculum educit, alterum est, quod humores colliquatos qui petunt articulos, abducit & deflectit ab articulis. quare non absq; ratione Hippocr. in huiusmodi febre a lassitudine commendat vomitum, quemadmodum videtur etiam commendasse magnus Auic. quarta primi de vomitu agens vbi dicit: inter alia maximè conferre lassatis corporibus. Erat postremum cur Hippoc. potissimum commendet capita seu bulbos narcissi, quam quidquam aliud. & cur potissimum post cœnam: Oribas. sermonem habens de ijs quæ faciunt vomitum, multa commemorat, & inter cætera inquit bulbos narcissi sine molestia vomitum ciere: cum ergo Hippoc. curaret febrem diariam ex lassitudine, opus erat vt eligeret remedium, quod sine molestia cieret vomitum; hoc facit narcissus, ergo iure alijs præfert Hippoc. Sed video dubitari ab aliquo, quia Oribas. cap. sequenti eiusdem libri paulo ante a me citati, bulbos narcissi vehementer vomitum concitare, & Paul. Aegn. referens fere eadem verba quæ refert Oribas. inquit valentissime ciere vomitus bulbos narcissi. quod si verum est, quomodo ergo potest Hippoc. bulbos narcissi commendare, quia sine molestia vomitum cient. Respondeo ad vomitum ciendum posse adhiberi bulbos narcissi varijs modis, vel cum vino, vel sine vino; si cum vino assumantur, valdissime prouocant vomitũ; & de hoc Paul. Aeg. & Oribas. loquitur, sed si sine vino, quemadmodum vsurpat Hipp. a coena sine molestia cit vomitum.

li.8.meth. c.4.

8.coll. cap.20.

lib.1.cap.42.

Τῷ μέλλοντι μαίνεσθαι τόδε προσημαίνει τὸ σημεῖον, αἷμα συλλέγεται αὐτῷ ἐπὶ τοὺς τιτθούς.

Eum qui futurus est maniacus, significat hoc signum, sanguis colligitur ipsi ad mammas.

Postrema hæc sententia libri secundi Epidemiorum habetur quoq; ab Hippocr. & explicata est elegantissimè a Celso, vbi scribit: mammæ mulieris suffusæ sanguine, furorem esse futurum testantur. Est itaq; hæc sententia cum illa sententia Aphor. ferè eadem, ve-

runta-

runtamen mihi cogitanti in duobus confideratione dignis diuerfa eft,quia in Aphorifmis Hipp. manifeftiffime loquitur de mulieribus,hic promifcue loquitur, non nominat neq; mulieres neq; viros. alia diuerfitas eft,quia Hippoc. in Aphor. inquit, fi fanguis colligatur in mammis,mulieri indicat futurum effe furorem. hoc in loco contrarium dicit, fcilicet,& vbi furor futurus eft colligitur fanguis in mammis. adeo vt perfpicuè apparet diuerfam effe hanc fententiam ab illa Aphorif. Quod ad fententiam Aphorif. fpectat, Gal. interpretans eam duo dicit non fiue memoria prætereunda,vnum eft,hanc Hippoc. fententiam effe experimento compertam,nō ratione; nam etfi in plurimis fequeretur rationem, tamen etiam aliquando imò fæpe experimentis pro ratione vtitur. Itaq; tanti hæc facit Gal. quanti ea quæ ratione confirmata funt ab eo. aliud eft fi vlla ratio adduci poteft,hæc eft quod quotiefcunq; a fanguine feruido vapores acres & calidi feruntur ad caput,priuf quam feriant caput, feruntur in mammas,atq; hæc eft ratio cur maniaci futuri femper habent fanguinem collectum in mammis. Sed hæc ratio (pace Gal. dixerim) placere mihi non poteft,reperio autem multo digniorem Hipppc. vt alias docui,magnus eft confenfus inter vterum & mammas. magnæ & ampliffimæ funt venæ per quas fanguis mittitur ab vtero ad mammas; funt etiam aliæ venæ per quas ad mammas fanguis fertur. qui fanguis interdum conuertitur in lac,interdum non poteft conuerti in lac, propter eius multitudinem, fed remanet in ipfis, fi remanet in ipfis & non fiat lac, incalefcit, vbi incalefcit fanguis,interdum etiam comburitur,atq; fic communicans incendium pectori, cui proximæ funt mammæ & cor, facit vt mittat vapores acres & feruidos in cerebrum, qui deinde inducant maniam. imò hoc eft neceffarium. atq; cur ita facile mammæ cancris corripiantur,vera ratio eft fanguinis multitudo quæ rapitur ad mammas. De hac autem fententia quid dicendum? vt liberè dicam puto non fuiffe caftigatam ab Hippoc. aut fi eft caftigata,eft ea quæ eft in Aphor. quia non eft verum quod vbi fu turus eft furor femper fequatur collectio fanguinis in mammis,eft bene verum, quod quotiefcunq; colligitur fanguinis in mammis propter rationem prædictam fiat furor. Cæterum melius in Aphor. facit de mulieribus loquens, quia hoc fymptoma proprium eft mulieribus,fateor enim quod fcribit Plin. inter omnia animalia folum hominem e maribus habere mammas,fed mammæ viri non ita funt comparatæ quemadmodum mulieris, non enim tanta copia vaforū fertur ad mammas viri. vnde hoc poteft effe verum in mulieribus,in viris nequaquam; propterea ea fententia quæ eft in Aphor. eft caftigatior.

lib.11.cap.39

Dei gratia finis eft impofitus huic libro in quo explicando ftudui auditorum auribus maximè placere,& diu noctuq; veram doctrinam Hippocracticam in medium afferre.

LAVS DEO.

INDEX
RERVM, ET VERBORVM DITISSIMVS.

Artes

B

C

Con

INDEX.

D

E

Excre.

INDEX.

Hippo-

INDEX.

† 2 Lini

Ossa

P

Q

Quarta-

Vesper-

Z

FINIS.